

૨૩	ચાર કષાય	૨૩૧
૨૪	શ્વાસો રૂઝવાસ	૨૩૨
૨૫	અસનઝાયો	૨૩૩
૨૬	બત્રીસ સૂત્રોનાં નામ	૨૩૩
૨૭	અપર્યાપ્તા તથા પર્યાપ્તિ દ્વાર	૨૩૪
૨૮	પાત્ર દેવ	૨૩૬
૨૯	આરાધક—વિરાધક	૨૩૯
૩૦	ત્રણ જાગ્રિકા	૨૪૦
૩૧	છકાયના ભવ	૨૪૨
૩૨	અવધિપદ	૨૪૩
૩૩	ધર્મધ્યાન	૨૪૫
૩૪	છ લેશ્યા	૨૫૦
૩૫	આઠ આત્માનો વિચાર	૨૫૪
૩૬	વ્યવહાર સમક્રિતના ૬૭ બોલ	૨૫૭
૩૭	કાય સ્થિતિ	૨૬૦
૩૮	યોગોનો અદ્ય બહુત્વ	૨૬૫
૩૯	આકાશ શ્રેણી	૨૬૭
૪૦	બળનો અદ્ય બહુત્વ	૨૬૮
૪૧	સમક્રિતના ૧૧ દ્વાર	૨૭૦
૪૨	ખંડાન્નેયણુ	૨૭૧
૪૩	ધર્મની સન્મુખ થવાના ૧૫ કારણુ	૨૮૧
૪૪	માર્ગાનુસારીના ૩૫ ગુણ	૨૮૧
૪૫	શ્રાવકના ૨૧ ગુણ	૨૮૨
૪૬	વહિલા મોક્ષ જવાના ૨૩ બોલ	૨૮૨
૪૭	તીર્થ કર નામ બાંધવાના ૨૦ કારણો	૨૮૩
૪૮	પરમ કલ્યાણના ૪૦ બોલ	૨૮૪
૪૯	તીર્થ કરના ૩૪ અતિશય	૨૮૫
૫૦	બ્રહ્મચર્યની ૩૨ ઉપમા	૨૮૬

૫૧	દેવોત્પાતના ૧૪ બોલ	૨૮૭
૫૨	૫૬ દ્રવ્ય ૫૨ ૩૧ દ્વાર	૨૮૮
૫૩	ચાર ધ્યાન	૨૯૩
૫૪	આગધના પદ	૨૯૪
૫૫	વિરહ પદ	૨૯૫
૫૬	સંજ્ઞા પદ	૨૯૬
૫૭	વેદના પદ	૨૯૭
૫૮	- સમુદ્ઘાત પદ	૨૯૯
૫૯	ઉપયોગ પદ	૩૦૩
૬૦	ઉપયોગ અધિકાર	૩૦૪
૬૧	નિયંત્ર	૩૦૪
૬૨	સજ્યા (સંયતિ)	૩૧૧
૬૩	અષ્ટ પ્રવચન (૫ સમિતિ ૩ શુદ્ધિ)	૩૧૮
૬૪	પર અનાચાર	૩૨૦
૬૫	આહારના ૧૦૬ દોષ	૩૨૧
૬૬	સાધુસમાચારી તથા સાધુઓના દિનકૃત્ય અને રાત્રીકૃત્ય	૩૨૬
૬૭	સમ્યક્ પરાક્રમના ૭૩ બોલ	૩૨૭
૬૮	૧૪ રાજલોક	૩૨૮
૬૯	નારકી	૩૩૧
૭૦	ભવનપતિ	૩૩૩
૭૧	વાણવ્યતર	૩૩૭
૭૨	જ્યોતિષિદેવ	૩૪૦
૭૩	વૈમાનિકદેવ	૩૪૩
૭૪	સંખ્યાદિ ૨૧ બોલ અર્થાત ડાલાપાલા	૩૪૮
૭૫	પ્રમાણ નય	૩૪૯
૭૬	ભાષાપદ	૩૫૬
૭૭	આયુષ્યના ૧૮૦૦ ભાંગા	૩૬૦

૭૮	સોપકેમ—નિરૂપકેમ	૩૬૧
૭૯	હિયમાણુ વઢૂમાણુ	૩૬૧
૮૦	સાવચયા સોવચા	૩૬૨
૮૧	કેત સચય	૩૬૩
૮૨	દ્રવ્ય (જીવાજીવ)	૩૬૩
૮૩	સંસ્થાન દ્વાર	૩૬૪
૮૪	સસ્થાનના ભાંગા	૩૬૫
૮૫	ખેતાણુવાઈ	૩૬૬
૮૫	અવધેણુનો અદ્ય ખડુત્વ	૩૬૮
૮૬	ચરમ પદ	૩૭૦
૮૭	ચરમાચરમ	૩૭૨
૮૮	જીવ પરિણામ પદ	૩૭૩
૮૯	અજીવ પરિણામ	૩૭૫
૯૦	ખાર પ્રકારના તપ	૩૭૫
૯૧	રોહા મુનિના પ્રશ્નોત્તર	૩૭૬
૯૨	દશ પચ્ચક્ષ્માણુ	૩૮૨
	ચૌભંગી	૩૮૪
	વાહિ વહેતા જીવના યોલ	૩૯૧
	આત્મ જાગૃતિની ભાવના	૩૯૩

ફેરા.

- ૧ શ્રી શામજી વેલજી વીરાણી
- ૨ શ્રી કડવીબાઈ વીરાણી.
- ૩ શ્રી વિનોદમુનિ 'સ સારી જીવનમાં શાસ્ત્ર અધ્યયન'
- ૪ સ્મરણાંજલિ

નિવેદન.

“ અસંખ્યં જીવિય મા પમાયણ ”

સ્વર્ગસ્થ બા પ્ર શ્રી વિનોદમુનિજી આગમોક્ત જિન-
વાણીના પરમ ભકત હતા. આગમવચનો પર એમની અગાધ શ્રદ્ધા
હતી, અને “ અસંખ્યં જીવિય મા પમાયણ ” (જીવન તૂટ્યું
સધાતું નથી માટે ક્ષણ માત્રનો પણ પ્રમાદ ન કરવો જોઈએ)
આ તેમનું ધ્યેય હતું.

વીતરાગની વાણીનો વિશેષ પ્રચાર કેમ થાય એની એમના
હૃદયમાં ઘણીજ ધગશ હતી વીતરાગના વચનોનું શ્રદ્ધાન કરીને
એમણે ભાગવતી દીક્ષા અંગીકાર કરી એમની દીક્ષા સંસ્કાર વિધિમાં
અમે નિમિત્ત ન થઈ શક્યા, એ અમારી કમનસીબી છે. વીતરાગ
વાણીના પ્રચારની એમની જે ઉત્કૃષ્ટ ઇચ્છા હતી તે સદ્ભાવનાની
પૂર્તિરૂપે વીતરાગવાણીમાંથી જે ઉત્તમ જ્ઞાન કે જે નિત્ય આવક
જીવનમાં ઉપયોગી થઈ શકે તેના સાહિત્યનું પ્રકાશન કરીને અમુક
અશે એ હું ખને હળવું કરવા અમારા ચિત્તને શાન્તવન આપવાનો
સ્વદેય પ્રયત્ન કરી આ ગ્રંથ સ્વર્ગસ્થ બા પ્ર. શ્રી વિનોદમુનિજીને
શ્રદ્ધાંજલિરૂપે અર્પણ કરીએ છીએ

સ્વર્ગસ્થ મુનિશ્રી નિર્વાણ પામ્યા પછી તેમના સ્વર્ગારોહણનું
જે નિમિત્ત સરજાયું તેનું વર્ણન તથા તેમના આદર્શ જીવનનો
વૃતાંત સક્ષિપ્તમા આ ગ્રંથમાં આપેલ છે તેમજ તેમના અનુયમ

જીવનને આવરી લેતો ગ્રંથ ગુજરાતી તથા હિન્દીભાષામાં જુદા જુદા ગ્રંથ રૂપે પ્રકાશન થયેલ છે. “ શ્રી જૈન જ્ઞાન થોક સંગ્રહ ” નામનો ગ્રંથ અમો “ શ્રી જૈન ધર્મ પ્રેમી મુમુક્ષુઓ સમક્ષ મૂકીએ છીએ જેમાં નિત્ય સ્વાધ્યાય કરવા માટે ઘણું ઘણું છાપયું છે.

આવા ગ્રંથો સસ્તી કિંમતે મળી શકે તો તેનો લાભ સૌ કોઈ વધારે પ્રમાણમાં લીએ અને જૈન જ્ઞાનનો પ્રચાર વધે એ કારણને અગે અને અમારા સ્વ પૂ પિતાશ્રીની જે ધરા અતઃ-કરણની ધગશ અને આકાંક્ષા હતી તેમજ તેઓશ્રીની સૂચના હતી તે પ્રમાણે આજે આ ગ્રંથ “ ભાવના શતક તથા કર્મ અને આત્માનો સંયોગ ” તેમજ શ્રી જૈન તત્ત્વ પ્રકાશ, શ્રી સમ્યગ્દર્શન અને અધ્યાત્મ જ્ઞાન, મહામત્ર આરાધના શ્રુતજ્ઞાન પ્રતિપત્તરી અને તત્ત્વ સંગ્રહ, શ્રી જૈન જ્ઞાન સાગર, શ્રી ધર્મધ્યાન અને સજ્જાયમાળા, શ્રી જૈન જ્ઞાન થોક સંગ્રહ, શ્રી દંડકાવ બોધ, અતિમુક્ત ગા. પ્ર શ્રી વિનોદમુનિનું જીવન ચરિત્ર (ગુજરાતી) તથા (હિન્દી) શ્રી ચિહ્નિના ચોપાન, શ્રી નવતત્ત્વ અને જીવ વિચાર, શ્રી પ્રતિકમણ સૂત્ર, શ્રી સામાયિક સૂત્ર, જેવાં ધાર્મિકગ્રંથો અને ધાર્મિક ઉપકરણો પડતર કિંમત કરતાં અર્ધી કિંમતે આપીને તેઓશ્રીની ઇચ્છા અને ભાવનાને માન આપ્યાનો અમોને સંપૂર્ણ આનંદ થાય છે તે આથે આ ગ્રંથ જૈન ધર્મ પ્રેમી સમાજ સમક્ષ સાદર રજૂ કરવાના અમને પ્રાપ્ત થયેલા શુભ અવસર ગણલ અમારી જાતને કૃતજ્ઞતા માનીએ છીએ.

લિ. આત્મબંધુ

હર્ષલજી શામજી વીરાણી.

બા. બ્ર. શ્રી વિનોદમુનિનું સંક્ષિપ્ત જીવન ચરિત્ર.

*

આ બૃહદ્ થોડસંગ્રહ નામનું પુસ્તક બા. બ્ર. શ્રી વિનોદમુનિના સ્મૃતિર્થિ પ્રગટ કરવામા આવેલ છે તેથી તેમના જીવન ચરિત્રના પુસ્તકમાંથી અહીં સંક્ષિપ્તમાં તેઓશ્રીનું જીવન વૃત્તાંત છપાવવામાં આવેલ છે અને તેમને આ પુસ્તક અર્પણ કરવામાં આવે છે

આ પરમ વૈરાગી પુરુષનો જન્મ, વિક્રમ સવત ૧૯૯૨ માં પોર્ટસુદાન (આફ્રિકા) માં કે જ્યાં વીરાણી કુટુંબનો વ્યાપાર આજ દિવસ સુધી ચાલુ છે, ત્યાં થયો હતો.

શ્રી વિનોદકુમારના પુણ્યવાન પિતાશ્રીનું નામ શેઠશ્રી દુર્લભજી શામજી વીરાણી અને મહાભાગ્યવાન માતૃશ્રીનું નામ બેન મણીબેન વીરાણી, બન્નેનું અસલ વતન રાજકોટ (સૌરાષ્ટ્ર) છે બેન મણીબેન ધાર્મિક ક્રિયામાં પહેલેથી જ રુચિવાળા હતા, પરંતુ શ્રી વિનોદકુમાર ગર્ભમાં આવ્યા પછી વધારે દૃઢધર્મી અને પ્રિયધર્મી બન્યા હતા

પૂર્વ જીવના સંસ્કારથી શ્રી વિનોદકુમારનું લક્ષ ધાર્મિક અભ્યાસ અને ત્યાગભાવ તરફ વધારે હોવા છતાં તેઓશ્રીએ નોન-મેટ્રીક સુધી અભ્યાસ કરી વ્યાવહારિક કેળવણી લીધેલી અને વ્યાપારી પેઢીમાં કુશળતા બતાવેલી

તેઓશ્રીએ યુનાઇટેડ કિંગડમ, ફ્રાન્સ, બેલ્જિયમ, હોલેન્ડ, જર્મની, સ્વિટ્ઝર્લેન્ડ, તેમજ ઇટાલી, ઇંગ્લેન્ડ વગેરે દેશોમાં પ્રવાસ કરેલ સા ૨૦૦૯ના વૈશાખ માસ સને ૧૯૫૩ માં લંડનમાં રાણી એલીઝાબેથના રાજ્યારોહણ પ્રસંગે તેઓશ્રી લંડન ગયા હતા. કાશ્મીરનો પ્રવાસ પણ તેમણે કરેલ પરદેશ ફરવા છતાં પણ તેમણે કોઈ વખતે પણ કદમૂળનો આહાર વાપરેલ નહીં.

બીગતી આવતી યુવાનીમાં તેઓશ્રીએ દુનીયાનાં રમણીય સ્થળો જેવાં કે કાશ્મીર, ઇંગ્લેન્ડ અને યુરોપનાં સુંદર સ્થળોની

મુલાકાત લીધી હોવા છતાં એ તેઓને રમણીય સ્થળો કે રમણીય યુવતીઓનું આકર્ષણ થયું નહીં, એ એના પૂર્વભવનાં ધાર્મિક સંસ્કારોનો રંગ હતો. અને એ રંગેજ તેમને તે બધું ન ગમ્યું અને તુરત વતન પાછા ફર્યા અને સાધુ-સાધ્વીજીનાં દર્શન કરવા ઠેકઠેકાણે ગયા અને તેમના ઉપદેશનો લાભ લીધો અને વૈરાગ્યમાં જ મન લાગ્યું હુંડા ચોવીસીના પાંચમાં આરાતું વિચિત્ર વાતાવરણ જોઈ તેમને કંઈક ફોલ થતો કે તુરત જ તેનો ખુલાસો મેળવી લેતા અને ત્યાગભાવમાં સ્થિર રહેતા પરદેશમાં પણ સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, અઉવિહાર આદિ પરચક્રખાણ તેઓ ચૂક્યા નહીં ઊંચી કોટીની શૈયાનો ત્યાગ કરી તેઓ સૂવા માટે માત્ર એક શેતરંજી, એક ચોસીકુ અને ચોઢવામાટે એક ચાદર ફક્ત વાપરતા, અને પલંગ ઉપર નહીં પણ ભૂમિ પર જ શયન કરતા અને પહેરવા માટે એક ખાદીનો લેઘો અને ઝળો વાપરતા કોઈ વખતે કળજો પહેરતા. બહુ ઠંડી હોય તો વખતે સાદો ગરમ કોટ પહેરી લેતા અને મુહપત્તિ, પાથરણ, રજોહરણ અને બે ચાર ધાર્મિક પુસ્તકની ઝોળી સાથે રાખતા સડાસમાં નહીં પણ જંગલમાં એકાંત જગ્યામાં ઘણે ભાગે શરીરની અશુચિ દૂર કરવા જતા હાલવા, ચાલવામાં, સંડાસ અને પેશાબ સંબંધીમાં જીવદયાની બરાબર જતના કરતા.

દેશમાં કે પરદેશમાં જ્યારે તેમને કોઈની સાથે મળવાનું થતું ત્યારે તેમની સાથે અહિંસામય જૈન ધર્મનું સ્વરૂપ પ્રગટ કર્યા વગર રહેતા નહીં.

દીક્ષાર્થીઓને જલદી દીક્ષા લેવાની પ્રેરણા કરતા અને એમજ કહેતા કે જીદગીનો કોઈ ભરોસો નથી. “અસખયં જીવય મા પમાયએ” આયુષ્ય તૂટતાં વાર લાગતી નથી, જીવન તૂટ્યું સધાતું નથી માટે ધર્મ કરણીમાં સમયમાત્રનો પ્રમાદ ન કરવો જોઈએ.

ગોડલ સપ્રદાયના ઘણાખરા પૂ મુનિવરો અને પૂ મહાસતીજીઓનો તથા બોટાદ સપ્રદાયના પૂ આચાર્યશ્રી માણેકચંદ જી મહારાજ

અને દરિયાપુરી સંપ્રદાયના લાયચદળ મહારાજ, શ્રમણ સઘના મુખ્ય આચાર્યશ્રી આત્મારામજી મહારાજ વગેરે અનેક સાધુ સાધ્વીઓના ઉપદેશનો તેમણે લાલ લીધેલ મુખર્ધમાં સાં ૨૦૧૧ની સાલમાં શ્રી ધર્મસિંહજી સંપ્રદાયના શ્રી લાલચદળ મહારાજનો પરિચય થયો. લાલચદળ મહારાજ પોતે, સંસારપક્ષના ત્રણ પુત્રો અને બે પુત્રીઓ એમ કુલ ૬ બલકે આખા કુટુંબે સંયમ અગીકાર કરેલ, તે જાણી તેમને અદ્ભૂત ત્યાગ ભાવના પ્રગટ થઈ કે કદી ક્ષય પામી નહીં.

આ પહેલાં તેઓ જ્યારે માતા-પિતાની સાથે પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી માણેકચદળ મહારાજના દર્શને બોટાદ ગયેલા ત્યારે તેમના ઉપદેશની જે અસર થઈ તે મુખ્ય અસર પહેલી હતી અને બીજી અસર ‘પૂજ્ય શ્રી લાલચદળ મહારાજના સહકુટુંબની દીક્ષા’ એ હતી આ બેઉ પ્રસંગોએ પૂર્વભવની બાકી રહેલી આરાધના પૂરી કરવાના નિમિત્તરૂપ હોઈને વખતો વખત તેઓ માતા-પિતા પાસે દીક્ષાની આજ્ઞા માગતા હતા અને તેનો જવાબ તેમના પિતાશ્રી તરફથી એક જ હતો જે ‘હજુ વાર છે સમય પાકવા દીઓ જ્ઞાન, અભ્યાસ વધારો’

સાં, ૨૦૧૨ ના અષાઢ શુદ્ધ ૧૫થી શ્રી વિનોદકુમારે આચાર્યશ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ સાહેબ પાસે વેરાવળ ચાતુર્માસ દરમિયાન ખાસ નિયમીત રીતે દીક્ષાની તૈયારી કરવા માટે તેમની પાસે જ્ઞાનાભ્યાસ કર્યો તેની સાથે શ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજના સંસાર પક્ષના કુટુંબિક, દીક્ષાના ભાવિક શ્રી જસરાજભાઈ પણ જ્ઞાનાભ્યાસ કરતા હતા. તેઓએ ત્યાં એવો નિર્ણય કરેલો કે શ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ પાસે આપણે બંનેએ દીક્ષા લેવી પહેલા વિનોદકુમારે અને પછી શ્રી જસરાજભાઈએ દીક્ષા લેવી શ્રી જસરાજભાઈની દીક્ષા તિથિ પૂ પુરુષોત્તમજી મહારાજ સાહેબે સા ૨૦૧૩ ના જેઠ શુદ્ધ ૫ ને સોમવારે માંગરોલ મુકામે નક્કી કરી શ્રી જસરાજભાઈ, વિનોદકુમારને રાજકોટ મળ્યા શ્રી વિનોદકુમારે શ્રી જસરાજભાઈની યથાયોગ્ય સેવા બજાવી, માંગરોલ રવાના કર્યા અને પોતે નિશ્ચયપૂર્વક દીક્ષા માટે આજ્ઞા માગી પણ તેઓના પિતાશ્રીની

સ્વ. ધર્મનિરાગી પૂજ્ય

શ્રી શામળ વેદજી વીરાણી

શ્રી સંતોની સન્મુખ સામાયિક કરવા બેઠા તેમાં “જવ નિયમ પળજી-
વાસામિ દુવિહં તિવિહણુ”ના બદલે “જવ જીવ પળજીવાસામિ તિવિહ
તિવિહણુ” બોલ્યા તે શ્રી લાલચદળ મહારાજે સાંભળ્યું અને તેઓ-
શ્રીએ પૂછ્યું કે “વિનોદકુમાર ! તમે આ શું કરો છો ? તેનો જવાબ
આપવાને બદલે “અપ્પાણું વેસિરામિ” બોલી પાઠ પૂરો કર્યો અને
પછી વિનયપૂર્વક બે હાથ જોડીને બોલ્યા કે “સાહેબ ! એ તો બની
ચૂક્યું અને મેં સ્વયમેવ દીક્ષા લઈ લીધી તે બરાબર જ છે અને તેમાં
કાંઈ ફેરફાર થઈ શકે તેમ નથી. આ સિવાય આપશ્રીની બીજી કોઈ
પણ પ્રકારની આજ્ઞા હોય તો ફરમાવો.”

તેજ દિવસે બપોરના મુનિશ્રી સમર્થમલજી મહારાજ સાહેબે
શ્રી વિનોદકુમાર મુનિને પોતાની પાસે બોલાવ્યા અને સમજાવ્યા કે
“તમે એક સારા ખાનદાન કુટુંબના વ્યક્તિ છો તમારી આ દીક્ષા
અગીકાર કરવાની રીત બરાબર નથી. કારણ કે તમારા માતા-પિતાને
આ હકીકતથી દુઃખ થાય અને તેથી મારી સંમતિ છે કે રજોહરણની
હાંડી ઉપરથી કપડું કાઢી નાખો જેથી તમે શ્રાવક ગણાઓ અને જરૂર
પડે તો શ્રાવકોનો સાથ લઈ શકો એમ ત્રણવાર પૂજ્ય “મહારજશ્રીએ
સમજાવેલ પરંતુ તેમણે ત્રણેય વખત એકજ ઉત્તર આપેલો કે ‘જે
થયું તે થયું હવે મારે આગળ શું કરવું તે ફરમાવો.’”

શ્રી વિનોદમુનિના શ્રી સમર્થમલજી જેવા મહામુનિના પ્રશ્નના
જવાબ પછી ખીચનનો ચતુર્વિધ સઘ વિચારમાં પડી ગયો અને મુનિ-
શ્રીઓ પર સસારીઓનો કોઈપણ પ્રકારનો નિષ્કારણ હુમલો ન આવે
તે માટે શ્રી વિનોદમુનિને જણાવવામાં આવ્યું કે “અમારી સલામતી
માટે તમારે જાહેર નિવેદન બહાર પાડવાની જરૂર છે” ત્યારે શ્રી
વિનોદમુનિએ પોતાના હસ્તાક્ષરે નિવેદન દ્વી સઘ સમક્ષ પ્રગટ કર્યું
તેનો સાર નીચે મુજબ છે :—

મારા માતા-પિતા મોહને વશ થઈને દીક્ષાની આજ્ઞા
તેમ ન હતું અને “અસંખ્ય” જીવય મા પમાયએ ” જે આધારે

એક ક્ષણ પણ દીક્ષાથી વંચિત રહી શકું તેમ નથી એમ મને લાગ્યું. શ્રી લાલચંદ્ર મહારાજ સાહેબ-વગેરેએ મારી દીક્ષા માટે વિચારી પછી કરવાનું કહેલ પરંતુ મને સમય માત્રનો પ્રમાદ કરવો ઠીક ન લાગ્યો. તેથી શ્રી અરિહંત ભગવતો તથા શ્રી સિદ્ધ ભગવતોની સાક્ષીએ મારા ગુરુ મહારાજ સમક્ષ પ્રવર્ત્યોનો પાઠ ભણીને મારા આત્માના કલ્યાણ માટે દીક્ષા અગ્નીકાર કરી છે. સમાજને ખોટો ખ્યાલ ન આવે કે મારી દીક્ષા ક્ષણિક જુસ્સાથી અગર ગેરસમજથી થઈ છે તેથી તથા સમાજમાં જૈન શાસનની પ્રભાવના થાય તે હેતુથી મારે મારો વૃતાંત પ્રગટ કરવો ઉચિત છે.

ઉત્તરાધ્યનનું સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયન પરથી મને લાગ્યું કે મનુષ્ય-જીવનનું ખરૂં કર્તવ્ય, મોક્ષદ્વય આપનારી દીક્ષા જ છે

છેવટ સુધી મેં મારા બાપુજી પાસે દીક્ષા માટે આજ્ઞા માગી અને તે વખતે પણ પહેલાંની જેમ વાત ઉઠાવી દીધી અને અનંત ઉપકારી એવા મારા બાપુજી સમક્ષ હું તેમને કડક ભાષામાં પણ કહી શકતો નહીં અને ખીજી બાજુથી મને થયું કે આયુષ્ય અશાશ્વત છે અને આવા ઉત્તમ કાર્ય માટે મારે જરાપણ પ્રમાદ કરવો ઉચિત નથી તેથી મેં વિચારીને આ પગલુ ભર્યું છે અને મને પૂર્ણ વિશ્વાસ છે કે, શ્રી વીરપ્રભુ મહાવીર સ્વામીનો સકળ સઘ મારા આ કાર્યને અનુમોદશે જ. “ તથાગ્નુ ”

રાજકોટમાં શ્રી વિનોદકુમારના ગયા પછી પાછળથી ખગર પડી કે વિનોદકુમાર કેમ દેખાતા નથી એટલે તપાસ થવા માંડી ગામમાં કયાંય પત્તો ન લાગ્યો એટલે બહારગામ તારો કર્યા કયાંયથી પણ સંતોષકારક સમાચાર સાંપડ્યા નહીં અર્થાત પત્તો મળ્યોજ નહીં. આમ વિમાસણના પરિણામે પિતાશ્રીને બે મહિના પહેલાંની એક વાતની યાદી આવી તે એ હતી કે તે વખતે શ્રી વિનોદકુમારે આજ્ઞા માંગેલી કે “ બાપુજી ! આપની આજ્ઞા હોય તો આ ચાતુર્માસ ખીચન (રાજસ્થાન) જઈ કારણ કે ખીચનમાં પૂ ગુરુમહારાજ શ્રી સમર્થભલજી મુનિ, કે

જેઓ સિદ્ધાંતવિશારદ છે અને અનેકાંતવાદના પૂરા જાણુકાર છે, તેઓ ત્યાં બિરાજમાન છે કે જેઓશ્રી પાસે શાસ્ત્રાભ્યાસ કરવા માટે પૂ. શ્રી લાલચદળ મહારાજ આદિ ઠાણા ૪ જવાના છે તો મારી ઇચ્છા પણ ત્યાં તેમની પાસે જવાની છે

આ વાતચીતનું સ્મરણ પિતાશ્રીને આવવા સાથે તેઓએ પં. પૂર્ણચંદ્રજી દકને પોતાની પાસે બોલાવ્યા અને વિનોદકુમાર માટેની પોતાની ચિંતા વ્યક્ત કરી પડિતજીનું પણ આ વાતને સમર્થન મળ્યું. તેઓશ્રીએ જણાવ્યું કે “થોડા સમય પૂર્વે શ્રી વિનોદકુમારે મારી પાસે જાણુવા માગ્યું હતું કે, ખીચનમાં કેવા પ્રકારની સગવડ છે ?” આમ મારી સાથે પણ વાર્તાલાપ થયો હતો. બન્નેનો આ પ્રમાણે એકમત થતાં પિતાશ્રીએ ખીચનનો તાર કરવા સૂચના કરી તા ૨૬-૫-૫૭ ના રોજ પૃથ્વીરાજજી માલુ ઉપર, ખીચન (રાજસ્થાન), તાર કર્યો.

તા ૨૮-૫-૫૭ ના રોજ જવાળ આંવ્યો કે શ્રી વિનોદલાઈએ ખીચનમાં સ્વયમેવ દીક્ષા ગ્રહણ કરી છે. એટલે તેમના પિતાશ્રીએ રાવબહાદુર શ્રી એમ પી સાહેબ, શ્રી કેશવલાલભાઈ પારેખ અને પડિતજી પૂર્ણચંદ્રજી દક એમ ત્રણેયને શ્રી વિનોદકુમારને પાછા તેડી લાવવા માટે ખીચન મોકલ્યા તા ૨૮-૫-૫૭ ના રોજ રવાના થઈ તા. ૩૦-૫-૫૭ ના રોજ સવારે ફ્લોહી સ્ટેશને પહોંચ્યા. બેલગાડીમાં તેઓ ખીચન ગયા કે જ્યાં સ્થિતિ મુનિશ્રી શીરમલજી મહારાજ તથા પૂજ્ય પડિતરત્ન, શાસ્ત્રવિશારદ શ્રી સમર્થમલજી મહારાજ આદિ ઠાણા ૮ તથા પૂજ્ય તપસ્વીજી મહારાજ શ્રી લાલચદળ મહારાજ આદિ ઠાણા ૪ બિરાજતા હતા કુલ સાધુ-સાધ્વીની સખ્યા અઠ્ઠાવીસથી ત્રીસની હતી

પૂછપરછના જવાબમાં શ્રી વિનોદમુનિએ કેશવલાલભાઈ પારેખને કહ્યું કે “મેં તો દીક્ષા અંગીકાર કરી લીધી છે. તેમાં કંઈ ફેરફાર થાય તેમ નથી તમે અમારા વીરાણી કુટુંબના હિતૌષી છો અને જો સાચા હિતૌષી હો તો મારા પૂ. બા અને બાપુજીને

સમજાવીને મારી હલે રાજીની ચોટી દીક્ષાની આરા અઠવાડીઓની અંદર
અપાવી દીક્ષાને જોઈને જ નહીં પણ તે સવિ શૃંગારે શાસન રસી ની
લાવનામાં અને આજ દિવસ સુધીના મારી ઉપરના ઉપકારના
બદલામાં આપસને અનુલક્ષીને મારી લાવના એ હોય જ અને છે કે,
મારી દીક્ષા, તેઓની દીક્ષાનું નિમિત્ત અને અને મારા માતા-પિતા
સફળતિને સાર્થે અર્થાત્ મારી સાથે દીક્ષા લીએ.

આવા હલે જવાબના પરિણામે તે જ સમયે શ્રી 'વિનોદકુમાર'
યાજ્ઞ લઈ જવાની લાવનાને નિષ્ક્રુણતા સાંપડી અને તા. ૩૧-૫-૫૭ની
રાત્રિના રવાના થઈ તા. ૨-૬-૫૭ ના સવારે મહા પરીષદરૂપ
ક્ષેત્રનો અનુભવ કરી, શ્રી વિનોદકુમારના પિતાશ્રીને તમામ વાતથી
વાકેફ કર્યા.

સ્વ. ધર્મનિરાગી પૂજ્ય

માતૃશ્રી શ્રી કડવીબાઈ વીરાણી

હૃદય થરથરી ઊઠ્યુ અને મહા અનુકંપાએ મુનિના હૃદયમાં સ્થાન લીધું. હાથમાં રત્નોહરણુ લઈ જાનના જોખમની પરવા કર્યા વગર ગાયોને ખચાવવા ગયા ગાયોને તો ખચાવી જ લીધી, પરંતુ આ ક્રિયામાં છકાય જીવની દયાના સાધનભૂત રત્નોહરણુ કે જે વિનોદમુનિને આત્માથી વધારે ખ્યારો હતો તે રેલ્લે લાઈન ઉપર પડી ગયો અને શ્રી વિનોદમુનિએ તે પાછો સ પાદન કરવામાં જડવાદને સિધ્ધ કરતા રાક્ષસી એન્જનને ઝપાટે આવ્યા અને પોતાનું બલિદાન આપ્યું. અરિહંત . અરિહંત . એવા શબ્દો મુખથી નીકળ્યા અને શરીર તૂટી પડ્યું રક્ત પ્રવાહ છૂટી પડ્યો અને થોડાજ વખતમાં પ્રાણાંત થઈ ગયો બધા લોકો કહેવા લાગ્યા કે ગૌરક્ષામાં મુનિશ્રીએ પ્રાણ આપ્યા. અંતિમ સમયે મુનિશ્રીના ચહેરાપર લવ્ય શાન્તિ જ દેખાતી હતી.

હમેશાં તેઓ જે તરફ હાજતે જતા હતા તે તરફ ફેલોદીથી પોકરણુ તરફ જવાની રેલ્લે લાઈન હતી આ લાઈન ઉપર રેલ્લે સત્તાવાળાઓએ ફાટક મૂકેલ નથી અને ત્યાં રસ્તો પણ છે એટલે પશુઓની અવરજવર હોય જ છે અને વખતો વખત ત્યાં ઢાંચો, રેલ્લેની હડફેટે ચડી જવાના પ્રસંગ બને છે

ફેલોદી સઘે આ દુર્ઘટનાના ખબર રાજકોટ ટેલીફોનથી આપ્યા. જે વખતે ટેલિફોન આવ્યો તે વખતે પિતાશ્રી બહાર ગયા હતા અને માતૃશ્રી મણિબેન સામાયિક-પ્રતિક્રમણમાં બેઠાં હતાં માત્ર એક નોકર ઘરમાં હતો કે જેણે ટેલિફોન ઉઠાવ્યો પણ તે કાંઈ ટેલિફોનમાં હકીકત સમજી શક્યો નહીં અને સાચા સમાચાર મોડા મળ્યા. સ્પેશિઅલ પ્લેઝનથી ફેલોદી પહોંચે તે પહેલાં અગ્નિસંસ્કાર થઈ ગયો. સૂચનાનો ટેલિફોન અધીરું કલાક મોડો પહોંચ્યો જે સંદેશો સમયસર પહોંચ્યો હોત તો માતા-પિતાને શ્રી વિનોદમુનિના શબ્દો પણ ચહેરો જોવાનો અને અંતિમ દર્શનનો પ્રસંગ મળત, પરંતુ અતરાય કર્મે તેમ બન્યું નહીં.

આથી પ્લેઝનનો પ્રોગ્રામ પડતો મૂકવામાં આવ્યો અને

માતા-પિતા તા. ૧૪-૮-૫૭ ના રોજ દ્રેઈન મારફત ફોલોલી પહોંચ્યા. શ્રી હર્શલજીભાઈ અને મણિબેને પૂજ્ય તપસ્વી શ્રી લાલચંદજી મહારાજ સાહેબનાં દર્શન કર્યાં.

આ પ્રસંગે શ્રી લાલચંદજી મહારાજ સાહેબે અવસરને પિછાણીને અને ધૈર્યનું એકાએક એકથ કરીને શ્રી વિનોદમુનિના માતા-પિતાના સાંત્વન અર્થે ઉપદેશ શરૂ કર્યો, જેનો ટૂંકમાં સાર આ પ્રમાણે છે

“હવે તો એ રત્ન આદ્યું ગયું! સમાજનો આશા દીપક આલવાઈ ગયો! ઝટ ભગીને આથમી ગયો! હવે એ દીપ ફરીથી આવી શકે તેમ નથી.” શ્રી વિનોદમુનિના સ સાર પક્ષનાં માતૃશ્રી મણિબેનને મુનિશ્રીએ કહ્યું કે:- બેન! ભાવિ પ્રબળ છે આ બાબતમાં મહાપુરુષોએ પણ હાથ ધોઈ નાખ્યા છે અને સૌને મરણને શરણ થવું પડે છે, તો પછી આપણા જેવા પામર પ્રાણીનું શું ગણું છે? હવે તો શોક દૂર કરીને આપણે એમના મૃત્યુનો આદર્શ બોધને માત્ર ધીરજ ધરવાની રહી ”

પૂ. શ્રી સમર્થભલજી મહારાજ સાહેબનો અભિપ્રાય:-

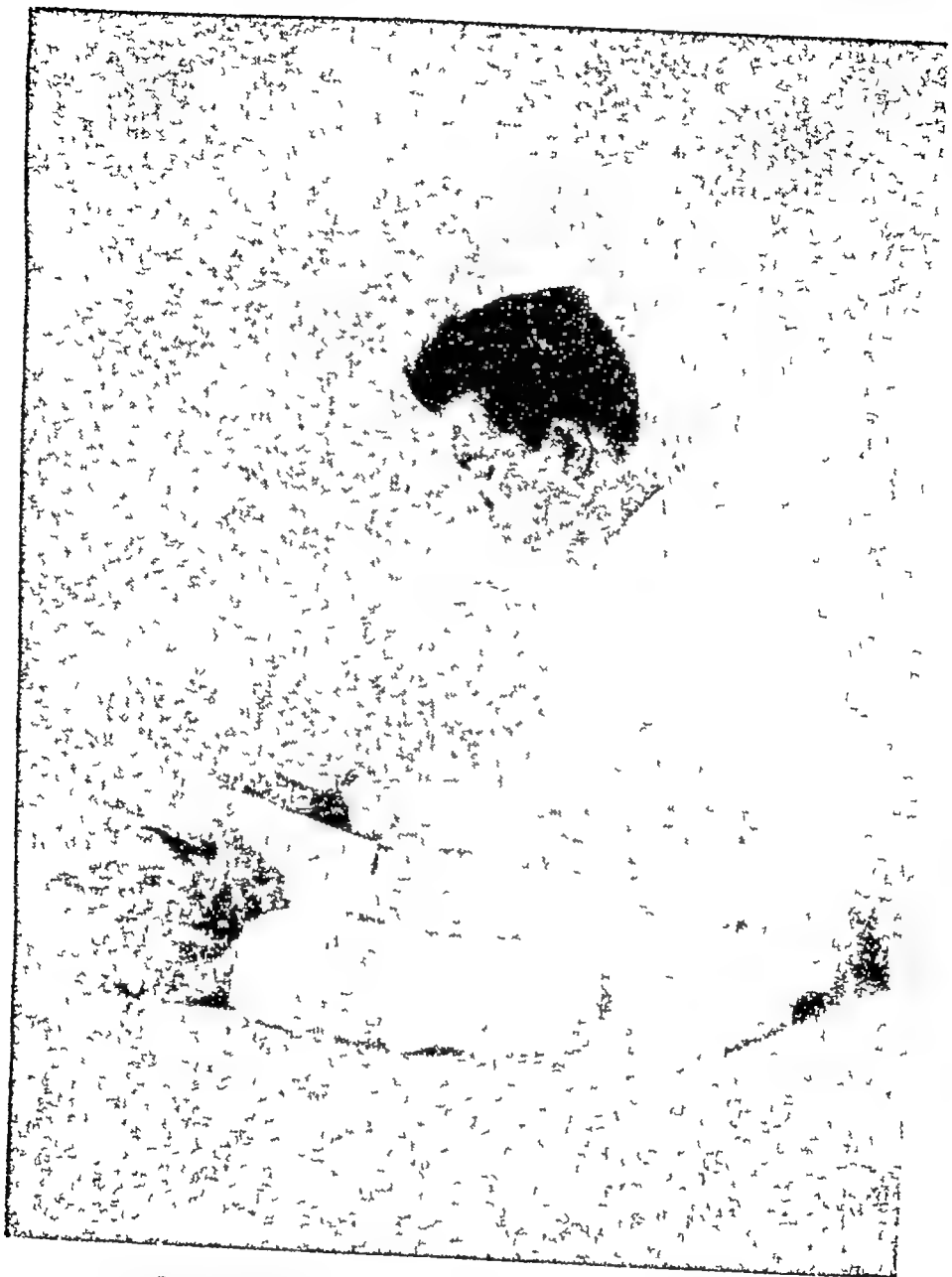
પ્રાથમિક તેમ જ અદ્યપકાળના પરિચયથી મને શ્રી વિનોદમુનિના વિષે અનુભવ થયો કે તેમની ધર્મપ્રિયતા અને ધર્માલિલાવા ‘અદ્વિભિન્ન પેમાણુરગરત્તે’ નો પરિચય કરાવતી હતી પ્રાપ્ત સાંસારિક પ્રચૂર વૈભવ તરફ તેમની રુચિ દ્વિગોચર થતી ન હતી, પરંતુ તેઓ વીતરાગવાણીના સંસર્ગથી વિષયવિમુખ, ધર્મકાર્યમાં સદા તત્પર અને તદ્દલીન દેખાતા હતા. ખાસ પરિચયના અભાવે પણ તેમની વૈરાગ્ય ધારાથી તેમની ધર્માનુરાગીતા તથા જીવનચર્યાથી કંઈન કાર્ય કરવામાં પણ ગભરાટના સ્થાને સુખાનુભવની વૃત્તિ લક્ષમાં આવતી હતી.

હવે,

શ્રી વિનોદમુનિના જીવનના એ પ્રશ્નો ઉ

“असंख्यं जीविय मा पमायए”

....श्री विनोदकुमार वीराणी.

(दीक्षा लीधा पडेलां शास्त्राच्यास करता)

जन्म : पोर्टसुदान सा. १९६२

दीक्षा

निर्वाण

जी न - (राजस्थान)

ई लो टी - (राजस्थान)

२०१३ वैशाख वद १२

सां. २०१३ श्रावण शुद्ध १२

१-५७२ वि वा २

ता. ७-८-५७ पु ध वा २

માતા-પિતા તા ૧૪-૮-૫૭ ના રોજ દ્રેઈન મારફત ફોલોઈ પહોંચ્યા શ્રી હર્લભજીભાઈ અને મણિબેને પૂજ્ય તપસ્વી શ્રી લાલચંદજી મહારાજ સાહેબનાં દર્શન કર્યાં.

આ પ્રસંગે શ્રી લાલચંદજી મહારાજ સાહેબે અવસરને પિછાણીને અને ધૈર્યનું એકાએક એક્ય કરીને શ્રી વિનોદમુનિના માતા-પિતાના સાંત્વન અર્થે ઉપદેશ શરૂ કર્યો, જેનો દૂકામાં સાર આ પ્રમાણે છે.

“હવે તો એ રત્ન આલ્યું ગયું! સમાજનો આશા દીપક આલવાઈ ગયો! ઝટ ભગીને આથમી ગયો! હવે એ દીપ ફરીથી આવી શકે તેમ નથી.” શ્રી વિનોદમુનિના સ સાર પક્ષનાં માતૃશ્રી મણિબેનને મુનિશ્રીએ કહ્યું કે :- જોન ! ભાવિ પ્રળય છે. આ બાબતમાં મહાપુરુષોએ પણ હાથ ધોઈ નાખ્યા છે અને સૌને મરણને શરણ થવું પડે છે, તો પછી આપણા જેવા પામર પ્રાણીનું શું ગળું છે? હવે તો શોક દૂર કરીને આપણે એમના મૃત્યુનો આદર્શ જોઈને માત્ર ધીરજ ધરવાની રહી ”

પૂ. શ્રી સમર્થભલજી મહારાજ સાહેબનો અભિપ્રાય:-

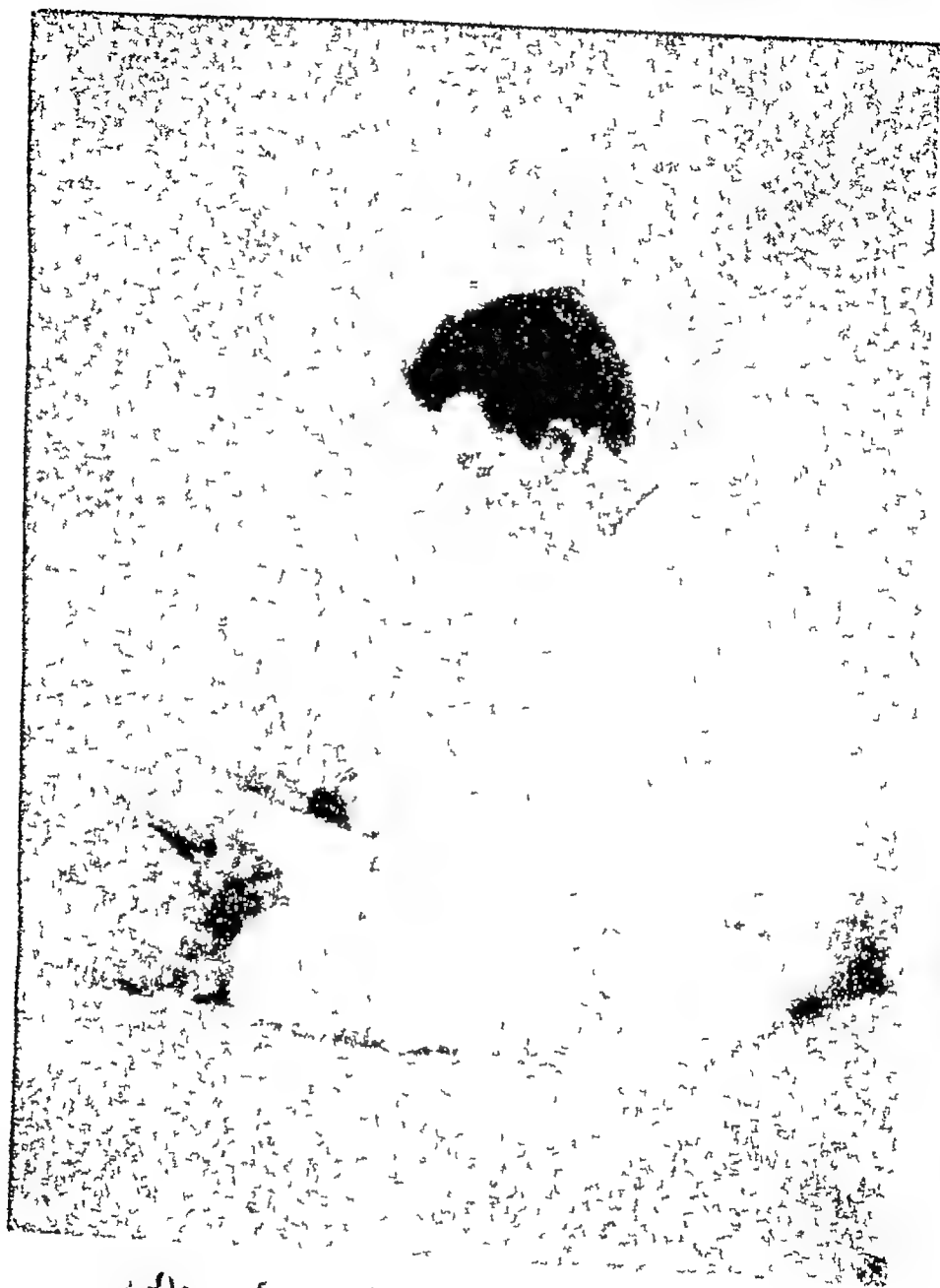
પ્રાથમિક તેમ જ અલ્પકાળના પરિચયથી મને શ્રી વિનોદમુનિના વિષે અનુભવ થયો કે તેમની ધર્મપ્રિયતા અને ધર્માભિલાષા ‘અદ્વિભિન્ન પેમાણુરાગરક્તે’ નો પરિચય કરાવતી હતી પ્રાપ્ત સાંસારિક પ્રચૂર વૈભવ તરફ તેમની રુચિ દૃષ્ટિગોચર થતી ન હતી, પરંતુ તેઓ વીતરાગવાણીના સંસર્ગથી વિષયવિમુખ, ધર્મકાર્યમાં સદા તત્પર અને તદ્દલીન દેખાતા હતા. ખાસ પરિચયના અભાવે પણ તેમની વૈરાગ્ય ધારાથી તેમની ધર્મનુરાગીતા તથા જીવનચર્યાથી કઠિન કાર્ય કરવામાં પણ ગભરાટના સ્થાને સુખાનુભવની વૃત્તિ લક્ષમાં આવતી હતી.

હવે,

શ્રી વિનોદમુનિના જીવનના બે પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે તેનો

“असंख्यं जीविष्य मा पमायए”

....श्री विनोदकुमार वीराणी.

(दीक्षा श्रीमान् विनोदकुमार वीराणी)

पदम विनोदकुमार वीराणी

दीक्षा

श्रीमान् - (संस्कृत)

पदम विनोदकुमार वीराणी

पदम विनोदकुमार वीराणी

विनोदकुमार

श्रीमान् - (संस्कृत)

पदम विनोदकुमार वीराणी

पदम विनोदकुमार वीराणी

ખુલાસો કરવામાં આવે છે

પ્ર. ૧ તેમણે આજ્ઞા વગર સ્વયમેવ દીક્ષા કેમ લીધી ?

ઉત્તર:- પાંચમા આરાના ભદ્રા શેઠાણીના પુત્ર એવતા (અતિ મુક્ત) કુમારને તેની માતૃશ્રીએ દીક્ષાની આજ્ઞા આપવાની તદ્દન ના પાડી એટલે તેણે સ્વયમેવ દીક્ષા લીધી ત્યારબાદ ભદ્રા શેઠાણીએ પોતાના કુમારને ગુરુને સોંપી દીધા તેજ રાત્રે તેણે બારમી ભિખ્ખુની પડિમા અંગીકાર કરી અને શિયાળાણીના પરિષદથી કાળ કરી નક્કીન-ગુદમ વિમાનમાં ગયા તેવી જ રીતે શ્રી વિનોદકુમાર સ્વયં દીક્ષિત થયા.

પ્ર. ૨ આવા વૈરાગી જીવને આવો ભયંકર પરિષદ કેમ આવે ?

ઉત્તર :- કેટલાક ચરમ શરીરી જીવને મારણાતિક ઉપસર્ગ આવેલા છે જુઓ ગજસુકુમાર મુનિ, મેતારજ મુનિ, કોશલ મુનિ, કારણ કે તેમની સત્તામા હજારો ભવનાં કર્મ હોવા જોઈએ ત્યારે તેમને એકદમ મોક્ષ જવું હતું તો મારણાતિક ઉપસર્ગ આવ્યા વગર એટલાં બધાં કર્મ કેવી રીતે ખપે ? બા. બ્ર શ્રી વિનોદમુનિને આવો પરિષદ આવ્યો, જે ઉપરથી એમ અનુમાન થાય છે કે તે એકાવતારી જીવ હોય.

શ્રી વિનોદમુનિનું વિસ્તૃત જીવનચરિત્ર જુદા પુસ્તકથી છપાએલા છે. તેમાંથી અહીં સાર રૂપે સંક્ષેપ કરેલ છે.

મહાનુભાવો,

નીચેનાં ધર્મકરણી કરવામાં ઉપયોગી ધાર્મિક પુસ્તકો અને ઉપકરણો પડતર કિંમત કરતાં અધી^૧ કિંમતે આપવામાં આવે છે તેો જેઓને જરૂરત હોય તેમણે નીચે બતાવેલ સ્થળેથી મેળવી લેવાં અગર પોસ્ટથી મંગાવી લેવાં (પોસ્ટેજ અર્થ અલગ થશે.)

વિગત પડતર કિંમત અધી^૧ કિંમત

શ્રી જૈન તત્ત્વપ્રકાશ	૬-૦-૦	૩- ૦-૦
શ્રી જૈન જ્ઞાનસાગર	૩-૦-૦	૧- ૮-૦
સમ્યગ્દર્શન અને અધ્યાત્મ જ્ઞાન	૪-૦-૦	૨- ૦-૦
મહામંત્ર આરાધના, શ્રુતજ્ઞાન-		
પ્રત્નોત્તરી અને તત્ત્વ સંગ્રહ	૪ ૦-૦	૨- ૦-૦
શ્રી ધર્મધ્યાન અને સજ્જાયમાળા	૩-૮ ૦	૧-૧૨-૦
બૃહદ્ શોક સંગ્રહ	૩ ૦-૦	૧- ૮-૦
અતિમુક્ત બા. બ્ર. શ્રી વિનોદમુનિનું		
જીવન ચરિત્ર (બીજી આવૃત્તિ) ગુજરાતી	૨-૮-૦	૧- ૪-૦
અતિમુક્ત બા. બ્ર. શ્રી વિનોદમુનિનું		
જીવન ચરિત્ર - હિન્દી	૨-૮-૦	૧- ૪-૦
શ્રી દંડકાવ બોધ ગ્રંથ	૩-૦-૦	૧- ૮ ૦
શ્રી સિદ્ધિનાં સોપાન	૧-૮-૦	૦-૧૨-૦
શ્રી નવનત્ય અને જીર્વાવચાર	૦-૮-૦	૦- ૪-૦
શ્રી પ્રતિક્રમણ સૂત્ર	૦-૬-૦	૦- ૩-૦
ભાવના શતક તથા કર્મ અને		
આત્માનો સંયોગ	૦ ૮-૦	૦- ૪-૦
શ્રી સામાયિક સૂત્ર	૦-૧-૬	૦- ૦-૯
ગુરુજી ઊનના	૩-૪-૦	૧-૧૦-૦
કટાસણું ઊનનું	૨-૮-૦	૧- ૪-૦
માળા (નવકારવાળી) સુખડની	૧-૦-૦	૦- ૮-૦
પુસ્તકો મૂકવા માટે લાકડાના સાપડા	૧-૦ ૦	૦- ૮-૦

સ્થળ :
દિવાનપરા શેરી નં. ૬
રા જ કો ટ

શ્રી સામજી વેલજી વીરાણી અને
શ્રી કડવીળાઇ વીરાણો સમારક દ્રસ્ત.

પ્રહિત રત્ન ગ્રા. પ્ર. રવ. મુનિશ્રી પ્રાણલાલજી

મહારાજ સાહેબ

વ્યાખ્યાનના પ્રારંભમાં પ્રકાશતા હતા તે કાવ્ય.

— સ્વધરા વૃત્ત. —

જે શ્રી તીર્થકરોના, અનુપ અતિશયે, નીકળી કંઠદ્રારા,
સૌમ્યા સપૂર્ણસાયા, વદન વિવરની, પુષ્કરાવર્તધારા;
શોભે રયાદયાદરે, સધુર મૃદુ અતિ, ભવ્યને તારનારી.
એવી વાણી જિતોની, પરમહિતકારી, વિશ્વ આહવાદકારી. ૧
આજે દુઃખાર્ત આરે, વિષમ સમયમાં એક આધાર તારો,
બાકી કલિપત ભાષે, નિજમતિ વચ્ચને, એજ રસ્તો નઠારો;
તારી સુશાંત વાણી, સકલ ભય હરે, એજ મૂર્ખો ઉત્થાપે,
તારી આજ્ઞા અમોને, અતુલ સુખ કરે સઘ સંસાર કાપે. ૨

મારા પરમ ઉપકારી, ધર્મહેતુભૂત પરમ પૂજ્ય શાસ્ત્રન ભૂષણ
મહારાજશ્રી ૧૦૦૮ ખાલગ્રન્થચારી પ્રહિત રત્ન, મહા
પ્રભાવશાળી પ્રખર તરવજાની ઓળટવી મહાન આત્મા

મુનિશ્રી પ્રાણલાલજી દવામીને

મારા અંતઃકરણના શુદ્ધ ભાવથી કોટ્ટી કોટ્ટી વદન હોજો
ૐ શાન્તિ ! શાન્તિ !! શાન્તિ !!!

ગુણાતુરાગી,

હર્લેલજી શામજી વીરાણી.

સ્વર્ગસ્થોની તિથિઓ,
પૂ પિતાશ્રી,
શ્રી શામજી વેલજી વીરાણી
[સાં ૨૦૦૨ મહા વદ ૧૨ તા. ૨૮-૨-૪૬]

❧
પૂ માતૃશ્રી,
શ્રી હડવીખાઈ વીરાણી
[સાં ૨૦૧૦ ભાદરવા શુદ્ધ ૧૪ તા ૧૧-૬-૫૪]

❧
ખા. બ્ર. વિનોદમુનિશ્રી,
[સાં. ૨૦૧૩ શ્રાવણ શુદ્ધ ૧૨ તા ૭-૮-૫૭]

❧
ઉપરોક્ત તિથિઓએ
કુટુંબીજનો તથા સ્નેહીઓ
પોતાના આત્માની ઉન્નતિને માટે લગ્યાત્માઓના
જીવનમાંથી અનુકરણીય વ્રત-નિયમ જેવાં કે સામાયિક,
પ્રતિક્રમણ, સંવર, ચોવિહાર, ઉપવાસ, એકાસાજી, આયખિત્ર,
ઉણોદરી આદિ તથા પોતાના ભાવ પ્રમાણે કરી તેઓની
વાસ્તવિક જીવન-સ્મૃતિ પોતાના જીવનમાં ઉતારે
એવી નમ્ર વિનંતી

“ આપણી જાગૃતિ એજ એમની સ્મૃતિ બને ”

‘ આત્મજયંત્રી ’

“अन्नं वयं जीविय मा पश्यामः”

प्रेमचन्द प्रियंका चिरंतन प्रकाशनी

५. विश्व-ज्ञान-ज्योति

પ્રાચીન ધર્મના તેજ પાથરનાર

22. 3. 1947

પંચ પીરપુરી

लेमन

પ્ર. ૫. માત્ર

८. इक्ष्वाकु वीराणी

પાંજો

જન્મથીજ ધર્મના રંગે રંગાયોલા

स्व. बा.प्र. पिणोदमुनिश्रीने

313

510

222

10. *German Literature*

એ દશ મળીને ૬૧. ત્રણ કિસ્મિથી, ૬૪. ખાર દેવલોક, ૭૬. નવ લોકાતિક, ૮૫ નવ ઐવેયક, ૬૪. પાંચ અનુત્તર વિમાન, ૯૯ એ નવાણું જાતિના દેવના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ ૧૯૯ ભેદ દેવના જાણુવા. ૪. (વિસ્તાર છકાયના બોલમાંથી જાણુવો)

એ સર્વ થઇને ૫૬૩ ભેદ જીવના જાણુવા એ જીવ જાણીને, તેની ક્યા પાળીએ, તો આ બધા અને પરબધ નિરાળાધ (પીઠારહિત) પરમ સુખ પામીએ. ધર્મિં શ્રી જીવતત્ત્વ ૧.

બીજે અજીવ તત્ત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદ

અજીવ તત્ત્વ તે જડ લક્ષણ ચૈતન્ય રહિત, વર્ણઆદિક રૂપ સહિત અને ગહિત સુખ દુઃખને ન વેદે તેને અજીવ કહિયે. અજીવના ભેદ ચૌદ. ૧ ધર્માસ્તિકાયનો રકધ, ૨ તેનો દેશ, ૩ તેનો પ્રદેશ, ૪ અધર્માસ્તિકાયનો રકધ, ૫ તેનો દેશ, ૬ તેનો પ્રદેશ ૭ આકાશાસ્તિકાયનો રકધ, ૮ તેનો દેશ ૯ તેનો પ્રદેશ, ૧૦ અધ્વા કાળ, એ દશ ભેદ અરૂપી અજીવના જાણુવા. ૧૧ પુદ્ગલાસ્તિકાયનો રકધ, ૧૨ તેનો દેશ, ૧૩ તેનો પ્રદેશ, ૧૪ પરમાણુ પુદ્ગલ, એ ચાર ભેદ રૂપી અજીવના જાણુવા.

વિસ્તાર નચે કરીને અજીવના ૫૬૦ ભેદ છે. પ્રથમ ૩૦ ભેદ અરૂપી અજીવના. ૧ ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યથી એક, ૨ ક્ષેત્રથી લોક પ્રમાણે, ૩ કાળ થકી આદિ-અતરહિત, ૪ જાવ થકી અરૂપી, ૫ ગુણ થકી ચલણ સહાય, ૬ અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યથી એક, ૭ ક્ષેત્રથી લોક પ્રમાણે, ૮ કાળ થકી આદિ-અતરહિત, ૯ જાવ થકી અરૂપી, ૧૦ ગુણ થકી સ્થિર સહાય, ૧૧ આકાશાસ્તિકાય દ્રવ્યથી એક, ૧૨ ક્ષેત્રથી લોકલોક પ્રમાણે ૧૩ કાળ થકી આદિઅતરહિત ૧૪ જાવ થકી અરૂપી, ૧૫ ગુણ થકી અવગાહનાદાન તથા વિકાસ લક્ષણ, ૧૬ કાળ દ્રવ્યથી અનેક, ૧૭ ક્ષેત્રથી અઢી દ્વિપ્ર પ્રમાણે, ૧૮ કાલ થકી આદિ-અતરહિત ૧૯ જાવથી અરૂપી, ૨૦ ગુણ થકી વર્તના લક્ષણ, એ વીસ, ને દશ ભેદ ઉપર કહ્યા તે મળીને કુલ અરૂપી અજીવના ત્રીસ ભેદ.

રૂપીઅજીવના ૫૩૦ ભેદ. પાંચ વર્ણ, એ ગધ, પાંચ રસ, પાંચ સસ્થાન, આઠ સ્પર્શ, એ પચાસ જોલમા જેટલા જેટલા જોલ લાભે તે ગણતા સર્વ થઇને ૫૩૦ ભેદ થાય છે

તેનો વિસ્તાર:- પાંચ વર્ણ. ૧ દાગો, ૨ નાલો, ૩ રાતો, ૪ પીળો,

૫ ઘોળો એક એક વર્ણમાં વીશ વીશ ભેદ લાભે, તે બે ગંધ, પાંચ રસ પાંચ સંસ્થાન, આઠ સ્પર્શ એ વીશ પંચા સો.

બે ગંધ. ૧ સુરભિ ગંધ, ૨ દુર્ગંધ ગંધ એક એક ગંધ, માંહી ત્રેવિશ ભેદ લાભે તે પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, પાંચ સંસ્થાન આઠ સ્પર્શ એ ત્રેવિશ હું છેતાળીશ જાણવા ૧૪૬

પાંચ રસ. ૧ તીજો, ૨ કડવો ૩ કસાયલો ૪ ખોટો, ૫ મીઠો, એક એક રસમાંહી વીસ વીસ વીસ ભેદ લાભે તે પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ સંસ્થાન, આઠ સ્પર્શ, એ વીશ પંચા સો જાણવા ૨૪૬

પાંચ સંસ્થાન. ૧ પરિમંડલ સંસ્થાન, તે ચુડીને આકારે, ૨ વર્તુલ સંસ્થાન, તે લાડવાને આકારે, ૩ ત્રશ સંસ્થાન, તે ત્રિખુણા સિધોડાને, આકારે, ૪ ચતુર્સ્થ સંસ્થાન, તે ચોરસાને આકારે, ૫ આયત સંસ્થાન, તે લાખી લાકડીના આકારે. એક એક સંસ્થાનમાં વીશ વીશ ભેદ લાભે તે પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ, આઠ સ્પર્શ, એ વીશ પંચા સો જાણવા ૩૪૬.

આઠ સ્પર્શ. ૧ કર્કશ, ૨ મુઠાળો, ૩ હલકો ૪ ભારે ૫ ટાઢો, ૬ ઉન્હો ૭ લુખો, ૮ ચીકણો, એક એક સ્પર્શમાં ત્રેવીશ ત્રેવીશ ભેદ લાભ તે પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ, પાંચ સંસ્થાન, ૭ સ્પર્શ, આઠ સ્પર્શમાં બે ઓછા કહેલ છે, તે કર્કશની પુછા હોય તો કર્કશ ને મુંહાળો, એ બે વર્ણવા, એમ હલકાની પુછા હોય તો, હલકા ન ભારે, એ બે વર્ણવા, એમ ટાઢાની પુછા હોય તો ટાઢો ને ઉન્હો, એ બે વર્ણવા; એમ ચીકણાની પુછા હોય તો ચીકણો ને લુખો એ બે વર્ણવા, એમ જો જોલની પુછા હોય તે તથા તેનો પ્રતિપક્ષ એ બે વર્ણવા એ ત્રેવીશ અહાં એક મો ચોરાશી

એ સર્વ મળીને ૫૩૦ ભેદ રૂપી અણવના ને ઉપર કહેલા ૩૦ ભેદ અરૂપી અણવના મળીને ૫૬૦ ભેદ અણવના જાણવા. તે અણવ જાણીને તે ઉપરથી મોહ ઉતારીએ તો આ ભવ ને પરભવ, નિરાળાધ પરમ સુખ પામીએ. ઇતિ અણવ તત્ત્વ.

ત્રીજે પુણ્ય તત્ત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદ.

પુણ્ય તત્ત્વ તે શુભ કર્માણીએ કરી, શુભ કર્મના ઉપર કરી, શુભ ઉત્ત્ત્વલ પ્રદનનો અંધ પદે જેના કૃણ ભોગવનાં આત્માને મીઠાં લાગે, તેને પુણ્યતત્ત્વ કહેયે

તે પુણ્યના નવ ભેદ. ૧ અન્ન પુન્ય, ૨ પાણી પુન્ય, ૩ લયન પુન્ય, ૪ શયન પુન્ય, ૫ વસ્ત્ર પુન્ય, ૬ મન પુન્ય, ૭ વચન પુન્ય, ૮ કાય પુન્ય, ૯ નમસ્કાર પુન્ય, એ નવ પ્રકારે પુન્ય ઉપરાંતે તેનાં શુભ ફળ ૪૨ પ્રકારે ભોગવે તે

૧ શાતા વેદનીય, ૨ તીર્થયાત્રુ આયુષ્ય જીગલમા, ૩ મનુષ્યનુ આયુષ્ય, ૪ દેવનુ આયુષ્ય, ૫ મનુષ્યની ગતિ, ૬ દેવની ગતિ, ૭ પંચેન્દ્રિય જાતિ, ૮ ઔદારિક શરીર, ૯ વૈક્રિય શરીર, ૧૦ આહરક શરીર, ૧૧ તૈજસ શરીર, ૧૨ કાર્મણુ શરીર, ૧૩ ઔદારિક અગઉપાગ, ૧૪ વૈક્રિય અગઉપાગ, ૧૫ આહારિક અગઉપાગ, ૧૬ વજ્રપલનારાય સંધ્યાણુ, ૧૭ સમ્યતુરસ્ત્ર સંસ્થાન ૧૮ શુભ વર્ણ, ૧૯ શુભ ગંધ, ૨૦ શુભ રસ, ૨૧ શુભ સ્પર્શ, ૨૨ મનુષ્યની અનુપૂર્વિ, ૨૩ દેવની અનુપૂર્વિ, ૨૪ અગ્રુર લઘુ નામ, ૨૫ પરાધાત નામ, ૨૬ ઉશ્વાસ નામ, ૨૭ આતાપ નામ, ૨૮ ઉદ્યોત નામ ૨૯ શુભ ચાલવાની ગાત, ૩૦ નિર્માણુ નામ, ૩૧ તીર્થકર નામ, ૩૨ વ્રસનામ, ૩૩ બાહર નામ, ૩૪ પર્યાપ્ત નામ, ૩૫ પ્રત્યેક નામ, ૩૬ ચિર નામ, ૩૭ શુભ નામ, ૩૮ સૌમાગ્ય નામ, ૩૯ સુસ્વર નામ, ૪૦ આદેય નામ ૪૧ યશો કિર્તિનામ, ૪૨ ઉચ ગૌત્ર, એ ૪૨ ભેદે પુન્યના ફળ ભોગવે એ પુન્ય જાણીને, પુન્ય આદરિયે તે આ ભવ ને પરલવ, મિગઆવ, પગ્મ સુખ પામીએ. ઇતિ પુન્ય તત્ત્વ.

ચોથે પાપ તત્ત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદ.

પાપ તત્ત્વ તે અશુભ ક્રમાણીએ કરી, અશુભ કર્મના ઉદય કરી અશુભ મેલા પુદ્ગલનો બાધ પડે જેના ફળ આત્માને ભોગવતા કડવા લાગે, તેને પાપત્વ કહિયે

પાપના ૧૮-ભેદ. ૧ પ્રાણાતિપાત, ૨ મૃષાવાદ, ૩ અદત્તાદાન, ૪ મૈથુન, ૫ પરિગ્રહ ૬ ક્રોધ, ૭ માન, ૮ માયા, ૯ લોભ, ૧૦ રાગ, ૧૧ દ્વેષ, ૧૨ ક્લેશ, ૧૩ અજ્ઞાપ્તાન, ૧૪ પિશુન, ૧૫ પરપરિવાદ, ૧૬ રતિ અરતિ, ૧૭ માયામૃષા ૧૮ મિથ્યાદર્શનશલ્ય, એ ૧૮ ભેદે પાપ ઉપરાંતે તેના અશુભ ફળ, ૮૨ પ્રકારે ભોગવે. ૧ મતિ જ્ઞાનાવગ્ણીય, ૨ શ્રુત જ્ઞાનાવરણીય, ૩ અવધિ જ્ઞાનાવરણીય, ૪ મન.પર્યવ જ્ઞાનાવરણીય, ૫ કેવળજ્ઞાનાવરણીય, ૬ નિદ્રા, ૭ નિદ્રનિદ્રા, ૮ પ્રત્યક્ષા ૯ પ્રત્યક્ષા પ્રત્યક્ષા, ૧૦ થીણુદ્ધિ, ૧૧ અક્ષુ દર્શનાવગ્ણીય, ૧૨ અચક્ષુ દર્શનાવરણીય, ૧૩ અવધિ દર્શનાવગ્ણીય, ૧૪ કેવલ દર્શનાવરણીય, ૧૫ અજ્ઞાતા વેદનીન, ૧૬ મિથ્યાત્વમોહનીય, ૧૭ અનતાનુબધી ક્રોધ, ૧૮ માન, ૧૯ માયા, ૨૦ લોભ, ૨૧ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૨૨ માન, ૨૩ માયા, ૨૪ લોભ, ૨૫ પ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ ૨૬ માન, ૨૭ માયા, ૨૮ લોભ, ૨૯ અન્વલની ક્રોધ, ૩૦ માન, ૩૧ માયા, ૩૨ લોભ, ૩૩ હાન્ય, ૩૪ ગતિ, ૩૫ અગતિ, ૩૬ ભય, ૩૭ શોક ૩૮

દુઃખ, ૩૯ સ્ત્રીવેદ, ૪૦ પુરુષવેદ, ૪૧ નપુંસકવેદ, ૪૨ નરકનું આયુષ્ય, ૪૩ નરકની ગતિ, ૪૪ તિર્યચની ગતિ, ૪૫ એકંદ્રિયપણું, ૪૬ બેકંદ્રિયપણું, ૪૭ ત્રીકંદ્રિયપણું, ૪૮ ચૌકંદ્રિયપણું, ૪૯ કૃષ્ણનારાય સંઘયણ, ૫૦ નારાય સંઘયણ, ૫૧ અર્ધનારાય સંઘયણ, ૫૨ કીલિકા સંઘયણ, ૫૩ સેવાર્ત સંઘયણ, ૫૪ ન્યગ્રોધ પરિમંડલ સંસ્થાન, ૫૫ સાન્નિસંસ્થાન, ૫૬ વામન સંસ્થાન, ૫૭ કુખ્જ સંસ્થાન, ૫૮ હુંડ સંસ્થાન, ૫૯ અશુભ વર્ણ, ૬૦ અશુભ ગંધ, ૬૧ અશુભ રસ, ૬૨ અશુભ સ્પર્શ, ૬૩ નરકની અનુપૂર્વિ, ૬૪ તિર્યચની અનુપૂર્વિ, ૬૫ અશુભ ચાલવાની ગતિ, ૬૬ ઉપધાત નામ, ૬૭ સ્થાવર નામ, ૬૮ સક્ષમ નામ, ૬૯ અપર્યાપ્તપણું, ૭૦ સાધારણપણું, ૭૧ અસ્થિર નામ, ૭૨ અશુભ નામ, ૭૩ દુઃભાગ્ય નામ, ૭૪ દુસ્વર નામ, ૭૫ અનાદેય નામ, ૭૬ અયશોકીર્તિ નામ, ૭૭ નીચ ગોત્ર, ૭૮ દાનાતરાય, ૭૯ લાભાતરાય, ૮૦ ભોગાતરાય, ૮૧ ઉપભોગાતરાય, ૮૨ વીર્યાતરાય, એ ૮૨ પ્રકારે પાપનાં અશુભ ફળ ભોગવે, એ પાપ જાણીને પાપના કારણ છાંડીએ તો આ ભવ ને પગલવ નિરાપાધ, પરમ સુખને પામીએ. ઇતિ પાપ તત્ત્વ સંપૂર્ણ.

પાંચમે આસ્ત્રવ તત્ત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદ.

આસ્ત્રવ, તે જીવરૂપી તળાવને વિષે અત્રત, ને અપ્રત્યાખ્યાને કરી, વિષય ક્ષપાયને સેવવે કરી, ઇન્દ્રિયાદિક ઘડનાલે છિદ્રે કરી, કર્મરૂપી જળનો પ્રવાહ આવે તેને આસ્ત્રવ કહીયે.

તે આસ્ત્રવના સામાન્ય પ્રકારે ૨૦ ભેદ ૧ શ્રોતેન્દ્રિય અસંવરે તે આસ્ત્રવ, ૨ ચક્ષુષ્ઠેન્દ્રિય અસંવરે તે આસ્ત્રવ, ૩ શ્રોત્રેન્દ્રિય અસંવરે તે આસ્ત્રવ, ૪ રસેન્દ્રિય અસંવરે તે આસ્ત્રવ, ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય અસંવરે તે આસ્ત્રવ, ૬ મન અસંવરે તે આસ્ત્રવ, ૭ વચન અસંવરે તે આસ્ત્રવ, ૮ કાય અસંવરે તે આસ્ત્રવ, ૯ ભંડ ઉપકરણ અપત્નાથી લે મુકે તે આસ્ત્રવ, ૧૦ મુષ્ઠ કુલાત્ર (સોય પ્રમુખ) અસંવરે તે આસ્ત્રવ, ૧૧ પ્રાણાતિપાન (જીવની ધાત) કરે તે આસ્ત્રવ, ૧૨ મૃષા (જૂઠું) ખોલે તે આસ્ત્રવ, ૧૩ અદત્તાદાન (ચોરી કરે) તે આસ્ત્રવ, ૧૪ મૈથુન મેવે તે આસ્ત્રવ, ૧૫ પરિગ્રહ, ગપ્પે તે આસ્ત્રવ, ૧૬ મિથ્યાત્વ તે આસ્ત્રવ, ૧૭ અગત તે આસ્ત્રવ, ૧૮ પ્રમાદ તે આસ્ત્રવ, ૧૯ ક્રપાલ તે આસ્ત્રવ, ૨૦ અશુભ યોગ તે આસ્ત્રવ.

એ વીશ ભેદ સામાન્ય પ્રકારે છે. વળી આસ્ત્રવના ૪૨ ભેદ છે તે પાંચ આસ્ત્રવ, પાંચ ઇન્દ્રિય વિષય, ચાલ ક્ષપાય, ત્રણ અશુભ યોગ, પચીસ ક્રિયા. એ

૪૨ બેદ આસવના જાણીને તેને છાડીએ તો આ ભવ ને પરભવ નિરાપાધ પરમસુખ પામીએ. ઇતિ આસ્રવ તત્વ.

છે સંવર તત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદ.

સવર તત્વ તે જવરૂપી તળાવનેરિષે, ઇન્દ્રિયાદિક ઘડનાળે છીદ્રે કરી કર્મ રૂપી જળ આવે તેને પ્રત પ્રત્યાખ્યાનાદિક દ્વારા દર્શ રાકિયે તેને સંવર કહિયે તે સવરના સામાન્ય પ્રકારે વીસ ભેદ છે.

૧ શ્રોતેન્દ્રિય સવરે, સવર, ૨ ચક્ષુ ઇન્દ્રિય સંવરે, સવર, ૩ ઘ્રાણેન્દ્રિય સવરે સવરે, ૪ રસેન્દ્રિય સંવરે, સંવર, ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય સંવરે, સવર, ૬ મન સવરે, સવર, ૭ વચન સવરે સવર, ૮ કાયા સંવરે, સવર, ૯ ભડ ઉપકરણ ચત્તાથી લે મુકે ને સંવર, ૧૦ સુષ કુશાગ્ર (સોય પ્રમુખ) સંવરે તે સંવર, ૧૧ જીવ્યા પાળે તે સવર, ૧૨ સત્ય બોલે તે સંવર, ૧૩ અર્થ (ચોરી) ન લે તે સંવર, ૧૪ બ્રહ્મચર્ય પાળે તે સંવર, ૧૫ પાંચાલ ત્યાગે ને સંવર, ૧૬ સર્માકત તે સંવર, ૧૭ પ્રત તે સંવર, ૧૮ અપ્રમાદ તે સવર ૧૯ અક્રપાય તે સવર, ૨૦ શુભ યોગ તે સંવર એ વીસ ભેદ સામાન્ય પ્રકારે છે.

વળી સંવરના સત્તાવન ભેદ છે. પાંચ સમિતિ. ૧ ધર્મ સમિતિ, ૨ ભાષા સમિતિ ૩ એષણ સમિતિ, ૪ આદાન જડમાત્ર નિલેપના સમિતિ, ૫ ઉચાર પાસવણુ ખેળ જલ સઘાણુ પરિકાવણિયા સમિતિ, એ પાંચ સમિતિ ત્રણ ગુપ્તિ. ૧ મન ગુપ્તિ, ૨ વચન ગુપ્તિ, ૩ કાય ગુપ્તિ, એ આઠ. આવિશ પરિષદ સહવા તે. ૧ બૂખનો પરિષદ, ૨ તૃષાનો પરિષદ, ૩ શીતનો પરિષદ, ૪ તાપનો પરિષદ, ૫ ડસ-મત્સરનો પરિષદ, ૬ અચેલનો પરિષદ, ૭ અરતનો, ૮ ઈનો, ૯ ચાલવાનો, ૧૦ એક આસને બેસી રહેવાનો, ૧૧ શય્યાનો ૧૨ આઠોશ વચનનો, ૧૩ વધનો, ૧૪ યાચવાનો, ૧૫ અલાભનો, ૧૬ રોગનો ૧૭ તૃણ સ્પર્શનો, ૧૮ મેલનો, ૧૯ સત્કાર પુરસ્કારનો, ૨૦ પ્રસાનો, ૨૧ અસાનનો, ૨૨ દર્શનનો, એ ૩૦ ત્રીશ. દશ વિધિએ ચતિધર્મ પાળવો. ૧ ક્ષાંતિ, ૨ નિર્લોભતા, ૩ સરલતા, ૪ ક્રેમલતા, ૫ અદ્યોપધિ, ૬ સત્ય, ૭ સયમ, ૮ તપ, ૯ જ્ઞાનદાન, ૧૦ બ્રહ્મચર્ય એ ૪૦ ખાર ભાવના ભાવવી. ૧ અનિત્ય ભાવના, તે સંસારના સર્વ પદાર્થ ધન, ગૌવન, શરીર, કુટુમ્બાદિક અનિત્ય અસ્થિર છે વિશુસી જાય એમ ચિતવે. ૨ અશરણુ ભાવના, તે જીવને રોગ પીડાદિક આવે, ક્ષેપ ગરમી નથી ચક્ષુ કુટુમ્બ પરિવાર કાર્મ સાથે આવે નહિ.

એમ ચિતવે. સંસાર ભાવના, તે જીવ કર્મ કરીને સંસારમાં, ચોરાસી લાખ જીવોની માંહિ. નવનવી પેરે ભમે, આપ ફિટી બેટો થાય, બેટો ફિટી આપ થાય, મિત્ર ફિટી શત્રુ થાય, શત્રુ ફિટી મિત્ર થાય, ઇત્યાદિક અનેક પ્રકારે જીવ નવનવી અવસ્થા વહે એમ ચિતવે. ૪ એકત્વ ભાવના, તે જીવ પરલોક થકી એકલો જ આવ્યો અને પરલોક એકલા જ જશે, રૂડા નકારાં કર્મ એકલો જ ભોગવશે, જેને કારણે પાપ કર્મ કીધા, તે કર્મ ભોગવતાં કોઈ સહાય ન હોય, એમ ચિતવે. ૫ અન્યત્વ ભાવના, તે એ જીવથી શરીર, પુત્રકલત્રાદિક, ધન ધાન્ય, દ્વિપદ, ચતુષ્પદ, આદિ સર્વ પરિગ્રહ અન્ય છે, એ માઈ નથી, હું એનો નથી, એમ ચિતવે. ૬ અશુચિ ભાવના, તે આ દેહ સાત ધાતુમય છે જેમાંથી મળમૂત્ર શ્લેષ્માદિક સર્વ વહે છે, નાવાથી ઘોવાથી પવિત્ર ન થાય એમ ચિતવે. ૭ આસ્રવ ભાવના, તે સંસારી જીવ મિથ્યાત્વ, અમત, કષાય, પ્રમાદાદિક આસ્રવ દ્વારે કરી નિગંતર નવનવા કર્મ આપે છે, એમ ચિતવે. ૮ સંવર ભાવના, તે વ્રત સંવર, સાધુના પંચ મહાવ્રત, શ્રાવકના આગ્રત, સામાયિક, પૌષ્ઠોપવાસ કરવાથી જીવ નવા કર્મ આપતો નથી અને પૂર્વ કર્મ પાતળાં પાડે છે તે કરવાતું ચિતવે. ૯ નિર્જરા ભાવના, તે બાર બેદે તપસ્યા કરવાથી નિવિડ કર્મ ત્રાડી દીર્ઘ સસાગને પરીત કરે છે, અને અનેક લખ્થી ઉપજે છે તે માટે તપસ્યા કરવાતું ચિતવે. ૧૦ લોકભાવના તે ચોંદ રાજ પ્રમાણે લોક છે તે લોકની ચિતવના કહે ૧૧ યોધભાવના, તે ગજ, દેવ, પત્ની, ઋદ્ધિ, કલ્પદુર્માદિક, એ સહુ યુનભ છે તે અતંતી વાર પામ્યો, પણ યોધ બીજ સમકિતનું પામવું વગમ કુર્લભ છે, એમ ચિતવે. ૧૨ ધર્મ ભાવના તે સર્વજ્ઞ જે ધર્મ પ્રકર્યો તે સસાર સમુદ્ર થકી જીવને તારણહાર છે, પૃથ્વી નિગજનન નિગધારે છે, ચંદ્રમા અને સૂર્ય વેળાએ ઉગે છે, મેઘ કાળે વગ્સે છે, એમ જગતમા રહું થાય છે તે શ્રી જ્ઞેન ધર્મનો પ્રમાવ એમ ચિતવે. એઆર ભાવના એ પર. પાંચ પ્રકારનાં ચારિત્ર. ૧ સામાયિક ચારિત્ર, ૨ છેડેપચાપનીય ચારિત્ર, ૩ પગિહાર વિશુદ્ધિ ચારિત્ર, ૪ સૂક્ષ્મ સપગય ચારિત્ર, ૫ યથાખ્યાત ચારિત્ર. પણ એ સવર જાણીને સંત્ર આગીએ તો નિગબાધ (પીડારહિત) પરમ સુખ પામીએ, છતિ સવર તત્ત્વ. ૬

સાતમે નિર્જરા તત્ત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદ.

નિર્જરા તત્ત્વ તે બારે બેદે તપસ્યાએ કરી કર્મતું દેશ થકી નિર્જર લોક તેને નિર્જરા તત્ત્વ કહીએ. નિર્જરાના બાર ભેદ. ૧ અગસન, ૨ ઉનોદરિશ, ૩ વ્રતિસક્ષેપ (ભિક્ષાચારી), ૪ રસપરિત્યાગ, ૫ કાયકલેશ, ૬ પ્રતિમંત્રીનતા એ જ બેદ બાહ્યના; છ ભેદ અભ્યંતરના, ૧ પ્રાયશ્ચિત ૨

૨ વિનય ૩ વ્યાવૃત્ય, ૪ સ્વાધ્યાય, ૫ ધ્યાન, ૬ કાયોત્સર્ગ. એ ચાર ભેદ નિર્જરાના. એ નિર્જરા જાણીને નિર્જરાનો માર્ગ આદરીએ તો આ ભવ અને પરભવ, નિરાખાધ પરમ સુખ પામીએ. ઇતિ નિર્જરા તત્ત્વ.

આઠમે બંધ તત્ત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદ.

બંધ તત્ત્વ તે આત્માના પ્રદેશ અને કર્મના પુદ્ગલ ભેગા મળે, ખીગ નીરતી પેરે, લોહ પિડ અગ્નિની પેરે લોલિભુત થઇ બંધાય, તેને બંધ તત્ત્વ કહીએ.

બંધના ચાર ભેદ. ૧ પ્રકૃતિ બંધ, તે આઠ કર્મનો સ્વભાવ ૨ સ્થિતિ બંધ તે આઠ કર્મની સ્થિતિના કાળનુ માન ૩ અનુભાગ બંધ, તે કર્મનો તિમ્મ મનાદક ગ્સ ૪ પ્રદેશ બંધ તે કર્મ, પુદ્ગલના ઢળ આત્માના પ્રદેશ સાથે બેધાણા છે તે. એ ચાર બંધનુ સ્વરૂપ મોદકના દષ્ટાંતે છે જેમ કોમ મોદક વણા પ્રકારના દ્રવ્યને સયોગે નિપજ્યો, વાયુ, પિત્ત કફને, જેણે સ્વરૂપે કરી હણે, તેને સ્વભાવ કહીએ, ૧. તેજ મોદક પક્ષ, માસ, બે માસ સુધી સ્વ સ્વરૂપે રહે, તે સ્થિતિ બંધ કહીએ, ૨. તેજ મોદક તીખો કડવો, કસાયેલો, ખાટો, મીઠો હોય, તે ગ્સમંધ કહીએ, ૩ તેજ મોદક અલ્પ ઢળનો નિપજ્યો તે નાનો હોય, ઘણા ઢળનો નિપજ્યો તે મોટો હોય તેને પ્રદેશ બંધ કહીએ, ૪. એ બંધ જાણીને બંધ તોડીએ, તો આ ભવ પગભવ નિરાખાધ પરમ સુખ પામીએ. ઇતિ બંધ તત્ત્વ. ૮

નવમે મોક્ષ તત્ત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદ.

મોક્ષ તત્ત્વ તે સકળ આત્માના પ્રદેશથી સકળ કર્મનું છૂંટવું સકળ બંધનથી મુકાવવું, સકળ કાર્યની સિદ્ધિ થાય, મોક્ષ ગતિ પામે, તે મોક્ષ કહીએ. તે મોક્ષ ૧ જ્ઞાન, ૨ દર્શન, ૩ ચારિત્ર, ૪ તપ એ ચાર ભાલ કરીને પામે.

પન્નર ભેદે સિદ્ધ થાય છે, ૧ તીર્થ સિદ્ધા, ૨ અતીર્થ સિદ્ધા, ૩ તીર્થકર સિદ્ધા, ૪ અતીર્થકર સિદ્ધા, ૫ સ્વયંબોધ સિદ્ધા ૬ પ્રત્યેક બોધ સિદ્ધા, ૭ શુદ્ધ બ્રોહ્મસિદ્ધા, ૮ સ્ત્રીલિંગ સિદ્ધા, ૯ પુરુષલિંગ સિદ્ધા, ૧૦ નપુ સદ્લિંગ સિદ્ધા, ૧૧ સ્વલિંગ સિદ્ધા, ૧૨ અન્યલિંગ સિદ્ધા, ૧૩ ગૃહસ્થલિંગ સિદ્ધા, ૧૪ એક સિદ્ધા, ૧૫ અનેક સિદ્ધા.

મોક્ષનાં નવ દ્વાર

॥ ગાથા ॥

૧ સત, ૨ દ્રવ્ય, ૩ ખેત, ૪ ક્ષેત્ર, ૫ કાલ, ૬ ભાગ, ૭ ભાવ, અત્રઃ
૮ અંતર, ૯ અર્થ બહુત્ત, એ નવ મોક્ષ દ્વારણી ॥ ૧ ॥

૧ સદ્ગુણ પ્રરૂપણા, તે મોક્ષ ગતિ પૂર્વ કાળે હતી, હમણા છે, આવતા કાળે હશે તે છતી અસ્તિ છે પણ આકાશના પુલ્કની પેરે નાસ્તિ નથી ૨ દ્રવ્યદ્વાર, તે સિધ્ધ અનંત છે, અભવ્ય જીવથી અનંત ગુણે અધિક છે એક વનસ્પતિ કાપના જીવ વરજીને, જીવ ૨૩ દડકના જીવથી સિધ્ધના જીવ અનંત છે ૩ ક્ષેત્રદ્વાર તે સિધ્ધ શિલા પ્રમાણે છે, તે સિધ્ધ શિલા ૪૫ લાખ જોજનની લાખી પહોળી છે, મધ્યે આઠ જોજનની જાડી છે, ઉતરતા છેડે માખીની પાખ કરતાં પાતળી છે ઉજળી ગોખી, શખ, ચદ્ર અક, રત્ન ઉપાના પટ, મોતીના હાસરખી, ક્ષીરસાગરના પાણી થકી પણ ઘણી ઉજળી છે તેની ફરતી પરિઘ ૧,૪૨,૩૦,૨૪૯ જોજન, ૧ ગાઉ ૧૭૬૬ ધનુષ્ય, પોણા છ આગળ ઝાઝેરી છે સિદ્ધને રહેવાનું મ્યાનક તે સિદ્ધશિલા ઉપર એક જોજનના છેલ્લા ગાઉના છઠ્ઠા ભાગમા છે (એટલે ૩૩૩ ધનુષ્ય ૩૨ આગળ પ્રમાણે એટલા ક્ષેત્રમાં સિદ્ધ ભગવત રહ્યા છે) ૪ સ્પર્શના દ્વાર તે સિદ્ધ ક્ષેત્રથી કાષ્ઠક અધિક સિધ્ધની સ્પર્શના છે. ૫ કાળ દ્વાર તે એક સિધ્ધ આશ્રી આદી છે પણ અંત નથી, સર્વ સિધ્ધ આશ્રી આદી નથી અને અંત નથી ૬ ભાગ દ્વાર તે સર્વ જીવથી સિધ્ધના જીવ અનંત મે ભાગે છે. લોકને અસખ્યાતમે ભાગે છે ૭ ભાવ દ્વાર તે સિધ્ધમા ક્ષાયક ભાવ તે કેવળ જ્ઞાન, કેવળ દર્શન અને ક્ષાયિક સમકિત છે, અને પરિણામિક ભાવ તે સિધ્ધપણું જાણવું ૮ અંતર દ્વાર તે સિધ્ધને ફરી સસાગમાં આવવું નથી, એક સિધ્ધ ત્યા અનંત સિધ્ધ છે, અને અનંત સિધ્ધ ત્યા એક સિધ્ધ છે, એટલે સિધ્ધમા આંતરો નથી. ૯ અર્થ બહુત્ત દ્વાર, તે સર્વથી થોડા નપુંસક સિધ્ધા, તેથી સ્ત્રી સખ્યાત ગુણો સિધ્ધિ, તેથી પુરૂષ સખ્યાત ગુણો સિધ્ધા, એક સમયે નપુંસક ૧૦ સિધ્ધ થાય, સ્ત્રી ૨૦ સિધ્ધ થાય, પુરૂષ ૧૦૮ સિધ્ધ થાય.

જેઓ મોક્ષે જાય તે. ૧ ભવ્ય સિધ્ધક, ૨ જાત્ર, ૩ ત્રસ, ૪ સંરી. ૫ પર્યાપ્તા, ૬ વજ્રકલ્પનારાય સધયણી, ૭ મનુષ્યગતિવાળો, ૮ અપ્રમાદી, ૯ ક્ષાયિક સમ્પદના, ૧૦ અવેદી, ૧૧ અકપાયી, ૧૨ યથાખ્યાત ચારિત્રી, ૧૩ રનાતક નિર્ગ્રંથી, ૧૪ પદ્મ શુક્લલેખી, ૧૫ પંડિત વીર્યવાન, ૧૬ શુક્લ પ્તાની, ૧૭ ક્રમવાન, ૧૮ પ્રેમ દર્શની, ૧૯ ચરમ શરીરી એ ૧૯ મોક્ષવાળો

જીવ મોક્ષે જાય જઘન્ય બે હાથની, ઉત્કૃષ્ટ ૫૦૦ ધનુષ્યની અવગાહવાળો જીવ મોક્ષે જાય, જઘન્ય નવ વર્ષનો, ઉત્કૃષ્ટ ક્રોડ પૂર્વના આયુષ્યવાળો કર્મભૂમિનો હોય તે મોક્ષે જાય. મોક્ષ તે સર્વ કર્મ થકી આત્મા મુક્તિ. એટલે આત્મા અરૂપી હાવને પામ્યો, કર્મથી ન્યારો થયો, એક સમયે લોકાગ્રે પહોંચ્યો, ત્યા અલોકને અહીંને રહ્યો, અલોકમા જાય નહી, કારણકે ત્યા ધર્માસ્તિકાપ નથી તેથી ત્યા સ્થિર રહ્યો, બીજા સમયે અચળ ગતિને પામ્યો, કામ વખત ત્યાથી ચલવું નથી તેમ હાલવું ચાલવું નથી, અગર, અમર, અવિનાશી પદને પામ્યો, અનત સુખની દહેગમા સદાકાળ નિમગ્નપણે રહ્યો છે. ઇતિ શ્રી મોક્ષ તત્વ.

ઇતિ નવ તત્ત્વ સંપૂર્ણ.

(૨) પચીશ ક્રિયા.

૧. કામ્યા ક્રિયા તેના બે ભેદ, ૧ આયુવર્યકામ્યા, ૨ દુષક્રિયાકામ્યા.

૧ આયુવર્યકામ્યા તે આશરીય પાપ થકી નિવર્તે નહિ, તેની ક્રિયા લાગે. ૧

૨ દુષક્રિયાકામ્યા તે દુષ્ટ પ્રયોગે શરીર પ્રવર્તે તેની ક્રિયા લાગે. ૨

આહિગરણિયા ક્રિયા તેના, બે ભેદ, ૧ સંજ્ઞેજનાહિગરણિયા, ૨ નિવ્વત્ત-ણાહિગરણિયા.

૧ સંજ્ઞેજનાહિગરણિયા, તે અરૂગ મુશલ શસ્ત્રાદિક પ્રવર્તવે તેની ક્રિયા

૨ નિવ્વત્તણાહિગરણિયા, તે નવા અધિકરણ શસ્ત્રાદિક મેળવે તેની ક્રિયા લાગે.

૩ પાઉસિયા ક્રિયા. તેના બે ભેદ, ૧ જીવ પાઉસિયા, ૨ અજીવ પાઉસિયા.

૧ જીવ પાઉસિયા, તે જીવ ઉપર દ્વેષ કરે તેની ક્રિયા લાગે

૨ અજીવ પાઉસિયા, તે અજીવ ઉપર દ્વેષ કરે તેની ક્રિયા લાગે

૪. પારિતાવણિયા ક્રિયા. તેના બે ભેદ, ૧ સહૃદય પારિતાવણિયા, ૨ પશુશ્ચ પારિતાવણિયા.

- ૧ સહૃદ્ય પારિતાવણિયા, તે પોતાને હાથે, પોતાને તથા પરને પરિતાપના ઉપગ્રવે તેની ક્રિયા લાગે.
- ૨ પરહૃદ્ય પારિતાવણિયા, તે પરના હાથે પોતાને તથા પરને પરિતાપના ઉપગ્રવે તેની ક્રિયા લાગે.
- ૫ પાણાધવાયા ક્રિયા, તેના બે ભેદ, ૧ સહૃદ્ય પાણાધવાધયા, ૨ પરહૃદ્ય પાણાધવાધયા
- ૧ સહૃદ્ય પાણાધવાધયા તે, પોતાના હાથે પોતાના તથા પરના પ્રાણ હરે તેની ક્રિયા લાગે.
- ૨ પરહૃદ્ય પાણાધવાધયા તે, પરના હાથે પોતાના તથા પરના પ્રાણ હરે તેની ક્રિયા લાગે.
- ૬ અપચ્ચખાણુ ક્રિયા, તેના બે ભેદ. ૧ જીવ અપચ્ચખાણુ ક્રિયા ૨ અજીવ અપચ્ચખાણુ ક્રિયા
- ૧ જીવ અપચ્ચખાણુ ક્રિયા તે, જીવના પ્રત્યાખ્યાન ન કરે તેની ક્રિયા લાગે.
- ૨ અજીવ અપચ્ચખાણુ ક્રિયા તે, અજીવ (મદિરાદિક)ના પ્રત્યાખ્યાન ન કરે તેની ક્રિયા લાગે
- ૭ આરંભિયા ક્રિયા, તેના બેદ, ૧ જીવ આરંભિયા ૨ અજીવ આરંભિયા.
- ૧ જીવ આરંભિયા તે, જીવનો આરંભ કરે તેની ક્રિયા લાગે
- ૨ અજીવ આરંભિયા તે, અજીવનો આરંભ કરે તેની ક્રિયા લાગે.
- ૮ પારિગ્ગહિયા ક્રિયા, તેના બે ભેદ. ૧ જીવ પારિગ્ગહિયા, ૨ અજીવ પારિગ્ગહિયા.
- ૧ જીવ પારિગ્ગહિયા તે, જીવનો પરિગ્રહ મેળવે તેની ક્રિયા લાગે.
- ૨ અજીવ પારિગ્ગહિયા તે, અજીવનો પરિગ્રહ મેળવે તેની ક્રિયા લાગે
- ૯ આયસાવ વંકણુયા ક્રિયા, તેનાં બે ભેદ. ૧ આયસાવ વંકણુયા, ૨ પરસાવ વંકણુયા.
- ૧ આયસાવ વંકણુયા તે, પોતે અભ્યંતર વાંકા આયસાવ આયરે તેની ક્રિયા લાગે
- ૨ પરસાવ વંકણુયા તે, પાંચે હેતરવા વાંકા આયસાવ આયરે તેની ક્રિયા લાગે

૧૦ મિચ્છાદંસણુ વત્તિયા ક્રિયા, તેના બે બેદ. ૧ ઉણાધરિત મિચ્છા-
દંસણુ વત્તિયા ૨ તવાધરિત મિચ્છાદંસણુ વત્તિયા

૧ ઉણાધરિત મિચ્છાદંસણુ વત્તિયા તે ઓણુ અધિક સદંહે તથા પ્રત્યે
તેની ક્રિયા લાગે

૨ તવાધરિત મિચ્છાદંસણુ વત્તિયા તે, વિપરીત સદંહે તથા પ્રત્યે
તેની ક્રિયા લાગે

૧૧ દિઠ્ઠિયા ક્રિયા તેના બે બેદ ૧ જીવ દિઠ્ઠિયા, ૨ અજીવ દિઠ્ઠિયા.

૧ જીવ દિઠ્ઠિયા, તે અશ્વ ગળાદિકને જોવા જવું તેની ક્રિયા લાગે

૨ અજીવ દિઠ્ઠિયા, તે ચિત્રામણાદિને જોવા જવું તેની ક્રિયા લાગે.

૧૨ પુઠ્ઠિયા ક્રિયા તેના બે બેદ ૧ જીવ પુઠ્ઠિયા, ૨ અજીવ પુઠ્ઠિયા

૧ જીવ પુઠ્ઠિયા તે જીવને સ્પર્શે તેની ક્રિયા લાગે

૨ અજીવ પુઠ્ઠિયા તે અજીવને સ્પર્શે તેની ક્રિયા લાગે

૧૩ પાહુચ્ચિયા ક્રિયા, તેના બે બેદ, ૧ જીવ પાહુચ્ચિયા, ૨ અજીવ
પાહુચ્ચિયા

૧ જીવ પાહુચ્ચિયા તે, જીવનું માહું વણે તે ઉપર દૃષ્ટિ કરે તેની
ક્રિયા લાગે

૨ અજીવ પાહુચ્ચિયા તે અજીવનું (પાહુ) માહું વણે, તે ઉપર દૃષ્ટિ
કરે તેની ક્રિયા લાગે

૧૪ સામંતો વણિવાધયા ક્રિયા, તેના બે બેદ. ૧ જીવ સામંતો
વણિવાધયા, ૨ અજીવ સામંતો વણિવાધયા.

૧ જીવ સામંતો વણિવાધયા તે, જીવનો સમુદાય મેળવે, તેની
ક્રિયા લાગે.

૨ અજીવ સામંતો વણિવાધયા તે, અજીવનો સમુદાય મેળવે,
તેની ક્રિયા લાગે

૧૫ સાહથિયા ક્રિયા, તેના બે બેદ ૧ જીવ સાહથિયા, ૨
અજીવ સાહથિયા

૧ જીવ સાહથિયા તે, જીવને પોતાને હાથે ઝાલી હણે તેની ક્રિયા લાગે

૨ અજીવ સાહથિયા તે અજીવના ઝાલી હણે તેની ક્રિયા લાગે

૧૬ નેસથિયા ક્રિયા, તેના બે બેદ. ૧ જીવ નેસથિયા, ૨ અજીવ નેસથિયા

૧ જીવ નેસધિયા તે જીવને નાંખી દે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ અજીવ નેસધિયા તે, અજીવને નાંખી દે તેની ક્રિયા લાગે.

૧૭ આણુવણિયા ક્રિયા તેના બે ભેદ ૧ જીવ આણુવણિયા, ૨ અજીવ આણુવણિયા,

૧ જીવ આણુવણિયા તે, જીવને મંગાવે તેની ક્રિયા લાગે,

૨ અજીવ આણુવણિયા તે, અજીવને મંગાવે તેની ક્રિયા લાગે,

૧૮ વેદારણિયા ક્રિયા, તેના બે ભેદ ૧ જીવ વેદારણિયા, ૨ અજીવ વેદારણિયા

૧ જીવ વેદારણિયા તે, જીવને વેદારે તેની ક્રિયા લાગે

૨ અજીવ વેદારણિયા તે અજીવને વેદારે તેની ક્રિયા લાગે

૧૯ અણાભોગ વત્તિયા ક્રિયા, તેના બે ભેદ ૧ અણાઉત્તઆયણતા, ૨ અણાઉત્તપમ્મજ્જણતા

૧ અણાઉત્તઆયણતા તે અસાવધાનપણે વસ્ત્રાદિકનું ગ્રેહવું તેની ક્રિયા લાગે.

૨ અણાઉત્તપમ્મજ્જણતા તે, ઉપયોગ વિના પાત્રાદિકનું પુઁજવું તેની ક્રિયા લાગે

૨૦. અણુવકંબ વત્તિયા ક્રિયા, તેના બે ભેદ ૧ આયસરીર અણુવકંબ વત્તિયા, ૨ પરસરીર અણુવકંબ વત્તિયા.

૧ આયસરીર અણુવકંબ વત્તિયા તે પોતાના શરીરથી પાપ લાગે તેવા કર્મ કરે તેની ક્રિયા લાગે

૨ પરસરીર અણુવકંબ વત્તિયા તે, પરના શરીરથી પાપ લાગે તેવા કર્મ કરે તેની ક્રિયા લાગે.

૨૧. પેજ્જ વત્તિયા ક્રિયા, તેના બે ભેદ ૧ માયા વત્તિયા ૨ લોભ વત્તિયા.

૧ માયા વત્તિયા તે, માયાથી રાગ ધરે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ લોભ વત્તિયા તે, લોભથી ગ્રહ ધરે તેની ક્રિયા લાગે.

૨૨. દોસ વત્તિયા ક્રિયા, તેના બે ભેદ ૧ ક્ષોદે, ૨ માણે.

૧ ક્ષોદે તે, ક્રોધથી ક્રિયા લાગે

૨ માણે તે, માનથી ક્રિયા લાગે.

૨૩ અપહિંગ ક્રિયા તેના ત્રણ બેદ, ૧ મણુઅપહિંગ ક્રિયા, ૨ વયઅપહિંગ ક્રિયા, ૩ કાયઅપહિંગ ક્રિયા.

૧ મણુઅપહિંગ ક્રિયા તે, મનના યોગ માઠા પ્રવર્તે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ વયઅપહિંગ ક્રિયા તે વચનના યોગ માઠા પ્રવર્તે તેની ક્રિયા લાગે

૩ કાયઅપહિંગ ક્રિયા તે, કાયાના યોગ માઠા પ્રવર્તે તેની ક્રિયા લાગે

૨૪ સામુદાણિયા ક્રિયા, તેના ત્રણ બેદ ૧ અણુતર સામુદાણિયા, ૨ પરંપર સામુદાણિયા, ૩ તદુભય સામુદાણિયા,

૧ અણુતર સામુદાણિયા તે, અતઃ સહિત ક્રિયા લાગે

૨ પરંપર સામુદાણિયા તે અતઃ સહિત ક્રિયા લાગે

૩ તદુભય સામુદાણિયા તે અતર સહિત ને રહિત ક્રિયા લાગે.

૨૫ ધરિયા વહિયા ક્રિયા તે, માર્ગમા ચાલતા ક્રિયા લાગે

ઘટિ પચીશ ક્રિયા સંપૂર્ણ.

(૨) છ કાયના બોલ.

છકાયનાં નામ. ૧ ઇદ્ર સ્થાવર કાય, ૨ બ્રહ્મ સ્થાવર કાય, ૩ શિલ્પ સ્થાવર કાય, ૪ સુમતિ સ્થાવર કાય, ૪ સુમાત સ્થાવર કાર્ય ૫ અન્નપતિ સ્થાવર કાર્ય ૬ જંગમ કાય

છકાયનાં ગોત્ર. ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેજસ્કાય, ૪ વાયુકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ ત્રસકાય.

પ્રથમ પૃથ્વીકાયનો વિસ્તાર.

પૃથ્વીકાયના બે બેદ ૧ સૂક્ષ્મ ૨ ગાદ. સૂક્ષ્મ તે આખા લોકમા ભર્યા છે, હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, અગ્નિમા બળે નહિ, વાયુમા ફળે નહિ, તેજસ્ દેખાય નહિ એ ભાગ શાય નહિ તેને અન્ન પતિને

બાદર પૃથ્વીકાય. લોકના દેશભાગમાં ભર્યા છે, હુણ્યા હુણાય, માય મરે, અગ્નિમા બળે, પાણીમા ડૂબે, નજરે દેખાય, બે ભાગ થાય, તેને બાદર કહિયે. તે બાદર પૃથ્વીના બે ભેદ. ૧ સુંવાળી, ૨ ખરખરી

સુંવાળીના સાત ભેદ. ૧ કાળી માટી, ૨ નીલી માટી, ૩ રાતી માટી, ૪ પીળી માટી, ૫ ઘોળી માટી, ૬ ગોપીચંદનની માટી, ૭ પરપડી માટી.

ખરખરીના બાવીસ ભેદ. ૧ ખાણની માટી, ૨ મરડીયા પાષાણની માટી, ૩ મોટી વેણુની માટી, ૪ પથ્થરના કટકાની માટી, ૫ મોટી શિલાઓની માટી, ૬ ખારાની માટી, ૭ લણુની માટી, ૮ તગ્વાની માટી, ૯ લોઢાની માટી, ૧૦ સીસાની માટી, ૧૧ ત્રાખાની માટી, ૧૨ રૂપાની માટી, ૧૩ સોનાની માટી, ૧૪ વજ્ર હીરાની માટી, ૧૫ હરીયાલની માટી, ૧૬ હીંગળોકની માટી, ૧૭ મણુસીલની માટી. ૧૮ પારાની માટી, ૧૯ સગ્માની માટી, ૨૦ પ્રવાહાની માટી, ૨૧ અખગ્ખની માટી, ૨૨ અખરખના રજની માટી

અઢાર જાતનાં રત્ન. ૧ ગોમીય રત્ન, ૨ ક્યક રત્ન ૩ અક રત્ન, ૪ રકાટીક રત્ન, ૫ લોહિતાક્ષ રત્ન, ૬ મચ્છત રત્ન, ૭ મસારગલ રત્ન, ૮ ભૂર્ધમુચક રત્ન, ૯ ઇદ્રનીલ રત્ન, ૧૦ ચંદ્રનીલ રત્ન. ૧૧ ગેરૂડી રત્ન, ૧૨ હસગર્ભ રત્ન, ૧૩ પોલાક રત્ન, ૧૪ સૌગંધિક રત્ન, ૧૫ ચદ્રપ્રભ રત્ન, ૧૬ વેરૂડી રત્ન, ૧૭ જલકાન્ત રત્ન, ૧૮ સુરકાન્ત રત્ન એ ૪૭ જાતની પૃથ્વીકાય.

એ ઉપરાત પૃથ્વીકાયના ઘણા ભેદ છે. સાત જાતની સુવાળી પૃથ્વી, વીશ જાતની કાકરા આદિ જાતની અને સોળ જાતના રત્ન ઈત્યાદિ ૪૩ જાતની પૃથ્વી સિદ્ધાંતમા કહી છે. તે પૃથ્વીકાયના એક કટકામાહી અસંખ્યાતા જીવ ભગવંતે કહ્યા છે. એક પર્યાપ્તની નેશ્રાએ અસંખ્યાત અપર્યાપ્ત છે તેનો દયા પાળીએ તો આ ભવ, ને પરભવ નિરાભાધ પરમ મુખ પામીએ પૃથ્વીકાયનું આયુષ્ય જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તનું ઉત્કૃષ્ટ જુદું જુદું છે તેની વિગત

સુકુમાળ માટીનું આયુષ્ય એક હજાર વર્ષનું,
શુદ્ધ માટીનું આયુષ્ય બે હજાર વર્ષનું,
વેણુ રેતીનું આયુષ્ય અઢિ હજાર વર્ષનું,
મળમીલનું આયુષ્ય સોળ હજાર વર્ષનું,
કાકરાનું આયુષ્ય અઢાર હજાર વર્ષનું,

વજ્ર હીરા તથા ધાતનું આયુષ્ય બાવીશ હજાર વર્ષનું, એ રીતે છે.

પૃથ્વીકાયનું સંસ્થાન મયુગ્ની દાળતા આકાર છે. પૃથ્વીકાયનું કુળ બાર લાખ કોડ બાણુનું ઇતિ પૃથ્વીકાયના ભેદ.

બીજે અપકાયના ભેદ.

અપૂકાયના બે ભેદ, ૧ સૂક્ષ્મ ૨ બાદર
સૂક્ષ્મ તે આખા લોકમાં ભર્યા છે, હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, બે ભાગ થાય નહિ, અગ્નિમાં બળે નહિ, પાણીમાં કુબે નહિ, નજરે દેખાય નહિ તેને સૂક્ષ્મ કહિયે

બાદર તે લોકના દેશ ભાગમાં ભર્યા છે, હણ્યા હણાય, માર્યા મરે, અગ્નિમાં બળે, નજરે દેખાય, પાણીમાં કુબે તેને બાદર કહિયે તે બાદરના ૧૭ ભેદ ૧ ઠારનું પાણી, ૨ હિમનું પાણી, ૩ ધૂયરનું પાણી, ૪ મેતરવાનું પાણી, ૫ તથુ ઉપર જામે તે પાણી, ૬ કરાનું પાણી, ૭ આકાશનું પાણી, ૮ ટાહું પાણી, ૯ ઉતું પાણી, ૧૦ ખારું પાણી, ૧૧ ખાટું પાણી, ૧૨ લવણ સમુદ્રનું પાણી, ૧૩ મધુર રસ સરખું પાણી, ૧૪ દુધ સરખું પાણી, ૧૫ ઘી સરખું પાણી, ૧૬ શેલડીના રસ સરખું પાણી, ૧૭ સર્વ રસ સરખું પાણી.

એ ઉપરાંત અપકાયના ઘણા ભેદ છે. તે એક પાણીના ઇન્દુમાહી અસંખ્યાતા જીવ શ્રી ભગવતે કહ્યા છે. એક પર્યાપ્તની નેત્રાએ અસંખ્ય અપર્યાપ્ત છે તેની દયા પાળીએ તો આ ભવ ને પરભવ નિરાબાધ પરમ સુખ પામીએ, અપૂકાયનું આયુષ્ય જન્મ-અતર્મુહર્તનું ઉતકૃષ્ટ સાત હજાર વર્ષનું, સંસ્થાન પાણીના પરપોટા જેવું છે કુળ સાત લાખ કોડ બાણુનું. ઇતિ અપૂકાયના ભેદ.

ત્રીજે તેજસ્કાયના ભેદ.

તેજસ્કાયના બે ભેદ ૧ સૂક્ષ્મ, ૨ બાદર, સૂક્ષ્મ તે આખા લોકમાં ભર્યા છે. હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, અગ્નિમાં બળે નહિ, પાણીમાં કુબે નહિ, નજરે દેખાય નહિ બે ભાગ થાય નહિ તેને સૂક્ષ્મ તેજસ્કાય કહિએ.

બાદર તેજસ્કાય તે અઢી દ્વીપમાં છે, હણ્યા હણાય, માર્યા મરે, અગ્નિમાં બળે, પાણીમાં કુબે, નજરે દેખાય, બે ભાગ થાય, તેને બાદર કહીએ તે બાદર અગ્નિકાયના ૧૪ ભેદ ૧ અગા-ની અગ્નિ, ૨ ભગ્હાડની અગ્નિ ૩ દુટની

જ્વાલાની અગ્નિ, ૪ અખંડ જ્વાલાની અગ્નિ, ૫ ઉખાડાની અગ્નિ ૬ ચક્રમક્રની અગ્નિ, ૭ વીજળીની અગ્નિ, ૮ તારાની અગ્નિ, ૯ અરણીની અગ્નિ, ૧૦ વાસની અગ્નિ, ૧૧ કાટકાની અગ્નિ, ૧૨ સૂર્યસામા ચક્ષમા ધરે તેમાથી ઝરે તે અગ્નિ, ૧૩ દાવાનળની અગ્નિ, ૧૪ નીચાડાની અગ્નિ.

એ ઉપગત અગ્નિમાં ઘણાં ભેદ છે, તે એક અગ્નિના તણખામાં અસંખ્યાત છત્ર ભગવતે કહ્યા છે. એક પર્યાપ્તની નેત્રાએ અસંખ્યાત અપર્યાપ્ત છે. તેની દયા પાળીએ તો આ ભવ ને પગભવ નિરાળાધ પરમ સુખ પામીએ તેજસ્કાયતુ આયુષ્ય જઘન્ય અતર્મુહર્તનું ઉત્કૃષ્ટ તણ અહોગતિતુ છે તેજસ્કાયતુ સંસ્થાત મોયની ભારીના આકારે છે. તેજસ્કાયતુ કુળ તણ લાખ કોડ જાણવું ધતિ તેજસ્કાયના ભેદ.

ચોથે વાયુકાયના ભેદ.

વાયુકાયના બે ભેદ ૧ મૃદમ, ૨ ખાદર

મૃદમ તે આખા લોકમા ભર્યા છે, હુણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ. અગ્નિમા બળે નહિ, પાણીમા ફૂળે નહિ, નજરે દેખાત નહિ, બે ભાગ થાય તેને મૃદમ કહીયે

ખાદર તે, લોકના દેશભાગમા ભર્યા છે, હુણ્યા હણાય, માર્યા મરે અગ્નિમા બળે પાણીમા ફૂળે, નજરે દેખાય, બે ભાગ થાય તેને ખાદર કહીએ.

તે ખાદર વાયરાના ૧૭ ભેદ. ૧ પૂર્વ દિશાનો વાયરો, ૨ પશ્ચિમ દિશાનો વાયરો, ૩ ઉત્તર દિશાનો વાયરો, ૪ દક્ષિણ દિશાનો વાયરો, ૫ ઉર્ધ્વ દિશાનો વાયરો, ૬ અધો દિશાનો વાયરો ૭ તિર્યક દિશાનો વાયરો, ૮ વિદિશાનો વાયરો, ૯ વાયુ ઝામી વાયરો, ૧૦ ઉકલીયો વાયરો, ૧૧ મંડલીયો વાયરો, ૧૨ ગુળ વાયરો, ૧૩ ગુલ વાયરો, ૧૪ સવર્તક વાયરો, ૧૫ ઘન વાયરો, ૧૬ તતુ વાયરો, ૧૭ શુદ્ધ વાયરો

એ ઉપગત વાયુકાયના ઘણા ભેદ છે. તે વાયરાના એક ફરકવા માલી અસંખ્યાત છત્ર શ્રી ભગવતે કહ્યા છે એક પર્યાપ્તની નેત્રાએ અસંખ્યાત અપર્યાપ્ત છે, ને ઉગાડે મોઢે મોલતા, ચપટી વગાડતા, ટ્યાદા વગાડતા, વીજળે વા નાખતાં, રેટીયો ફેરવતા, કાળકે પ્રગળતા નપડે સોતાં, ખાડિયે ખાડતાં, ઘટીએ દળતા, કલઅલીયાં વગાડતાં દોલક વગાડતા. પીપૂક વગાડતા પ્રત્યાઘિક અનેક પ્રકારે વાયરાના

અસખ્યાતા જીવની ધાત થાય છે, એવું જાણીને વાયરાના જીવની દયા પાળીએ તો આ ભવ ને પરલવ નિરાખાધ પરમ સુખ પામીએ. વાયુકાયતું આયુષ્ય જ્યન્ય અંતમુદ્ધર્તનું ઉત્પટ ત્રણ હજાર વર્ષનું છે. વાયુકાયતું સંસ્થાન ધ્વજા ધ્વજા પતાકાને આકારે છે વાયુકાયતું કુળ સાત લાખ કોઈ જાણવું. ઇતિ વાયુકાયના ભેદ.

પાંચમે વનસ્પતિકાયના ભેદ.

વનસ્પતિકાયના બે ભેદ. ૧ સૂક્ષ્મ, ૨ બાદર, સૂક્ષ્મ તે, આખા લોકમા ભર્યા છે, હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, અગ્નિમાં બળે નહિ, પાણીમા ડૂબે નહિ, નજરે દેખાય નહિ, બે ભાગ થાય નહિ તેને સૂક્ષ્મ કહિયે.

બાદર, તે, લોકના દેશ ભાગમા ભર્યા છે, હણ્યા હણાય, માર્યા મરે, અગ્નિમા બળે, પાણીમા ડૂબે, નજરે દેખાય, બે ભાગ થાય તેને બાદર કહિયે. ને બાદર વનસ્પતિ કાયના ૨ ભેદ. ૧ પ્રત્યેક ૨ સાધારણ, તેમાં પ્રત્યેકના બાગ ભેદ, તે ૧ વૃક્ષ, ૨ ગુચ, ૩ ગુદમ, ૪ લતા ૫ વેલા. ૬ પાવગ ૭ તૃણ, ૮ વળીયા, ૯ હરીતકાય, ૧૦ ઓષધિ, ૧૧ જલવૃક્ષ, ૧૨ કૌસડ, એ બાર.

૧ વૃક્ષ. વૃક્ષના બે ભેદ. ૧ એકઅઠિ. ૨ બહુઅઠિ, એકઅઠિ તે એક ફળમા એક બીજ હોય તેને એકઅઠિ કહિયે, તે ૧ હરડા, ૨ ખેડાં, ૩ આબળા, ૪ અરીઠાં, ૫ બીલામા, ૬ આસોયાલવ, ૭ આમિ, ૮ મહોડા, ૯ રાયણ, ૧૦ જાણુ, ૧૧ ખેર, ૧૨ લીખોળા, એ આદિ એકઅઠિ (અસ્થિ) ના ધણા ભેદ છે બહુઅઠિ તે, એક ફળમાં વધારે બીજ હોય તેને બહુઅઠિ કહિએ તે ૧ જામફળ, ૨ સીતાફળ, ૩ દાડમ, ૪ બીલા, ૫ કોઠાં, ૬ કેળા, ૭ લીંબુ, ૮ વડના ટેટા, પીપરના ટેટા, એ આદિ બહુઅઠિના ધણા ભેદ છે

બીજે ગુચ તે, જે નીચા ને ગોળ ઝાડ હોય તેને ગુચ કહિયે, તે ૧ રીંગણી, ૨ ભોરીંગણી, ૩ જવાસા, ૪ તુળસી, ૫ આવચીખાવચી ખયાદિક ગુચના ધણા ભેદ છે. ૨

ત્રીજે ગુદમ તે પુલની જાતને ગુદમ કહિયે; તે, ૧ જામ, ૨ જુર્મ, ૩ ડમરો, ૪ મરવો, ૫ કેતકો, ૬ કેવડો, એ આદિ ગુદમના ધણા ભેદ છે. ૩.

ચોથે લતા તે, ૧ નાગલતા, ૨ અગોકલતા, ૩ ચપકલતા, ૪ ભોદલતા, ૫ પમ્પલતા, એ આદિ લતાના ધણા ભેદ છે ૪.

પાંચમે વેલા તે, જે વનસ્પતિના વેલા ચાલે તેને વેલા કહિયે, તે ૧ આગિયાના વેલા, ૨ તુરીયાના વેલા, ૩ કારેલાના વેલા, ૪ કકોડાના વેલા, ૫ કોળાના વેલા, ૬ કોઠિંબડાના વેલા, ૭ તુંબડાના વેલા, ૮ નખના વેલા, ૯ ચણક ચીમડીના વેલા, ૧૦ ચણોડીના વેલા, એ આદિ વેલાના ઘણા ભેદ છે. ૫,

છઠ્ઠે પાવગ તે, જે ગાઠાળાં ઝાડ હોય તેને પાવગ કહિયે, તે ૧ શેરડી, ૨ એરડી, ૩ સરકડ, ૪ સાંઠો, ૫ નેતર, ૬ વાંસ, એ આદિ પાવગના ઘણા ભેદ છે. ૬

સાતમે તૃણ તે, ૧ ડાબડાનાં તૃણ, ૨ આરાતારાનાં તૃણ, ૩ કડવાળીનાં તૃણ, ૪ ઝેઝવાના તૃણ, ૫ ધરોનાં તૃણ, ૬ કાલીયાનાં તૃણ એ આદિ તૃણના ઘણા ભેદ છે. ૭

આઠમે વલીયા તે હાંચા ને ગોળ ઝાડ હોય તેને વલીયા કહિયે, તે, ૧ મોપારીનાં ઝાડ, ૨ ખારેકના ઝાડ, ૩ ખજુગનાં ઝાડ, ૪ ફેળનાં ઝાડ, ૫ તજના ઝાડ ૬ એલાયચીના ઝાડ ૭ લવીગનાં ઝાડ, ૮ તાડના ઝાડ, ૯ તમાલના ઝાડ, ૧૦ નાલિયેરીના ઝાડ, એ આદિ વલીયાના ઘણા ભેદ છે. ૮

નવમે હરિતકાય તે, ભાજની જાતિને હરિતકાય કહિયે. ૧ મુળાની ભાજ, ૨ મેથીની ભાજ ૩ તામ્બાળની ભાજ, ૪ સવાની ભાજ, ૫ લુણીની ભાજ, ૬ વથવાની ભાજ, એ આદિ હરિતકાયના ઘણા ભેદ છે. ૯.

દશમે ઔષધ તે, ચોવીશ જાતિનાં ધાન્યને ઔષધિ કહિયે તે ધાન્યના બે ભેદ; ૧ લાસા, ૨ કોળ. તેમા લાસા તે ૧ ઘઉં, ૨ જવ, ૩ ગુવાર, ૪ બાજરી, ૫ ડાંગર, ૬ વરી, બંટી, બાવટો, ૮ કાંગ, ૧૦ ચિણુચોઝિણુ, ૧૧ કોદરા. ૧૨ મકાઈ, એ આદિ લાસાના ઘણા ભેદ છે. બીજે કોળ તે, ૧ મગ, ૨ મઠ, ૩ અડદ, ૪ તુવેર ૫ ઝાલગ, ૬ વટાણા, ૭ ચોળા, ૮ ચણા, ૯ લાગ, ૧૦ કલથી, ૧૧ મસુર, ૧૨ અળસી, એ આદિ દેહને કોળના ઘણા ભેદ છે. એ લાસા ને કોળ મળીને ૨૪ જાતિના ધાન્ય તેને ઔષધિ કહિયે. ૧૦.

અગિયાન્મે જલવૃક્ષ તે, ૧ પોયણા, ૨ કમલ પોયણા, ૩ ઘીતેલા ૪ સિંધોડા, ૫ મેવાળ, ૬ કમળકાંકડી, એ આદિ જલવૃક્ષના ઘણા ભેદ છે. ૧૧.

બારમે કોસંડા તે, ૧ જિલાડીની બલી, ૨ જિલાડીના ટોપ એ આદિ જમિ ભેદા ગદાગ નિકળે તેવા કોસંડાના ઘણા ભેદ છે. ૧૨ એ જાન ભેદ અણવા.

પ્રત્યેક પાકામા સખ્યાતા જીવ છે. અધવધરામા અસખ્યાતા જીવ છે. કુમળામા, ઉગતામા, ચર્ક પડે તેમા અનંત જીવ છે. પ્રત્યેક વનસ્પતિનો વૃક્ષ દશ બોલે કરીને શોભે, તે દશ બોલ-૧ મૂળ, ૨ કંદ, ૩ સ્કંધ, ૪ ત્વચા, ૫ શાખા, ૬ પ્રવાલા, ૭ પત્ર, ૮ ફૂલ, ૯ ફળ, ૧૦ બીજ, એ દશ બોલે કરીને શોભે એ પ્રત્યેક વનસ્પતિના ભેદ કહ્યા.

બીજે સાધારણ વનસ્પતિના ભેદ.

કદમ્બની જાતિને સાધારણ વનસ્પતિ કહિયે, તે ૧ લસણ, ૨ હુગળી, ૩ આદ, ૪ સૂચુ, ૫ રતાણુ, ૬ પેંડાલુ, ૭ બટાટા, ૮ થેક, ૯ સકરકંદ, ૧૦ મૂળાના કંદ, ૧૧ નીલી હળદર, ૧૨ નીલી ગળી, ૧૩ ગાજર, ૧૪ અંકુગ, ૧૫ ખુરસાણી, ૧૬ કુવર, ૧૭ મોથ્ય, ૧૮ અમૃતવેલ, ૧૯ થોહર, ૨૦ બીડ, ૨૧ અડવીના ગાડીયા, ૨૨ ગરમગ, એ આદિ કદમ્બના ઘણા ભેદ છે. તેને સાધારણ કહીએ કદમ્બ એક સોયની અગ્ર ઉપર રહે, એટલામા અસખ્યાતી ટ્રેણી છે એકેડી ટ્રેણીમા અસખ્યાતા પ્રતગ છે. એકેકા પ્રતગમા અસખ્યાતા ગોળા છે, એકેકા ગોળામા અસખ્યાતા શરીર છે. એકેકા શરીરમા અનંત અનંત જીવ છે, એ સાધારણ વનસ્પતિના ભેદ જાણવા એ વનસ્પતિકાયની યા પાળીએ, તો આ ભવ ને પરભવ નિરાયાધ પરમ સુખ પામીએ વનસ્પતિકાયનુ આયુષ્ય જઘન્ય અતર્મુહર્તનુ, ઉત્કૃષ્ટ દશ હજાર વર્ષનુ, તેમા નિગોદનુ આયુષ્ય જઘન્ય અતર્મુહર્તનુ, ઉત્કૃષ્ટ અતર્મુહર્તનુ, ચવે ને ઉપજે વનસ્પતિકાયનુ સંસ્થાના નાના પ્રકારનુ છે તેનુ કુળ ૨૮ લાખ કોડ જાણવુ ધતિ વનસ્પતિકાયના ભેદ.

છઠ્ઠે ત્રસકાયના ભેદ.

ત્રસકાય તે, જે જીવ (ત્રસ એટલે હાલી ચાલી શકે) તડકેથી છાયે જાય ને છાયેથી તડકે જાય તેને ત્રસકાય કહિયે તેના ચાર ભેદ

૧ બેઈંદ્રિય, ૨ ત્રીઈંદ્રિય, ૩ ચૌઈંદ્રિય, ૪ પંચેદ્રિય.

બેઈંદ્રિયના ભેદ. બેઈંદ્રિય તે ૧ કાય, ૨ મુખ, એ બે ઇંદ્રિય હોય, તેને બેઈંદ્રિય કહીએ તેના જીવ તે, ૧ શખ, ૨ કોડી, ૩ છીપ, ૪ જળો, ૫ કીડા ૬ પોરા, ૭ વાળા, ૮ અળસીયા, ૯ કરમીયા, ૧૦ ચગમિયા, ૧૧ કાતગ, ૧૨ ચુડેલ, ૧૩ મેગ, ૧૪ એળ, ૧૫ વાતરા, ૧૬ લાલીયા, એ આદિ બેઈંદ્રિયના ઘણા ભેદ છે. બેઈંદ્રિયનુ આયુષ્ય જઘન્ય અતર્મુહર્તનુ ઉત્કૃષ્ટ બીઁ વર્ષનુ તેનુ કુળ સાત લાખ કોડ જાણવુ

બીજે ત્રીઇંદ્રિયના ભેદ. ત્રીઇંદ્રિય તે ૧ કાય, ૨ મુખ, ૩ નાસિકા, એ ત્રણ ઇંદ્રિય હોય તેને ત્રીઇંદ્રિ કહીએ તેના જીવ તે-૧ જૂ, ૨ લીખ, ૩ મકોડ, ૪ ચાંચડ, ૫ કથવા, ૬ ધનેડા, ૭ ઉધેઇ, ૮ ઝિમેલ, ૯ ભુંડ, ૧૦ કીડી, ૧૧ મકોડા, ૧૨ જાંઘાડા, ૧૩ જીઆ, ૧૪ ગધેયાં, ૧૫ કાનખજુરા, ૧૬ સવા, ૧૭ મમોલા, એ આદિ ત્રીઇંદ્રિયના ઘણા ભેદ છે. તેનું આયુષ્ય જઘન્ય અતર્ધુર્હતનું ઉત્કૃષ્ટ ઓગણપચાસ દિવસનું, તેનું કુળ આઠ લાખ કોડ જાણવું.

ત્રીજે ચૌઇંદ્રિયના ભેદ. ચૌઇંદ્રિય તે ૧ કાય, ૨ મુખ, ૩ નાસિકા, ૪ ચક્ષુ, એ ચાર ઇંદ્રિય હોય તેને ચૌઇંદ્રિય કહીએ, તેના જીવ ૧ ભમરા, ૨ ભમરી, ૩ વિંછી ૪ માખો, ૫ તીડ, ૬ પતંગ ૭ મચ્છર, ૮ મસલા, ૯ ડસ, ૧૦ મચ, ૧૧ તમરાં, ૧૨ કરોળિયા, ૧૩ કસારી, ૧૪ તીડ ગોડા, ૧૫ કુદા, ૧૬ ખપેડી, ૧૭ ખેગાર્ઝ, ૧૮ રૂપેની. એ આદિ ચૌઇંદ્રિયના ઘણા ભેદ છે તેનું આયુષ્ય જઘન્ય અતર્ધુર્હતનું, ઉત્કૃષ્ટ છ માસનું કુળ નવ લાખ કોડ જાણવું.

ચોથે પચેંદ્રિયના ભેદ. પચેંદ્રિય તે ૧ કાય, ૨ મુખ, ૩ નાસિકા, ૪ નેત્ર, ૫ કાન, એ પાંચ ઇંદ્રિય હોય તેને પચેંદ્રિય કહીએ તેના ચાર ભેદ ૧ નાગકી, ૨ તિર્યાચ, ૩ મનુષ્ય, ૪ દેવ

પ્રથમ નારકીના ભેદ. નાગકીના સાત ભેદ તે સાત નરકના નારકી.

સાત નરકના નામ. ૧ ધમા, ૨ વશા, ૩ શિલા, ૪ અંજના, ૫ રીજા, ૬ મધા, ૭ માધવતી, એ સાત નરકનાં નામ.

સાત નરકનાં ગોત્ર. ૧ રતનપ્રભા, ૨ શર્કરપ્રભા, ૩ વાલુકપ્રભા ૪ પંકપ્રભા, ૫ ધૂત્રપ્રભા, ૬ તમસપ્રભા, ૭ તમઃતમસપ્રભા.

એ સાત નરકના ગોત્ર ગુણ નિષ્પન્નથી છે તે શું શું ગુણ છે, તે.

૧ રતનપ્રભામાં રતનનાકુંડ છે.

૨ શર્કરપ્રભામાં મગ્ગીયા પાણી છે

૩ વાલુકપ્રભામાં વેળું છે.

૪ પંકપ્રભામાં લોહી માસનો કાદવ છે.

૫ ધૂત્રપ્રભામાં ધૂનાડો છે.

૬ તમસપ્રભામાં અંધકાર છે.

૭ તમતમસપ્રભામાં અવદાગમાંહિ અંધકાર છે.

એ સાત નરકમા જે જે છે તે કહ્યું. હવે સાત નરકનું વર્ણન કહે છે

નરકનું વર્ણન.

પહેલી રત્નપ્રભા નરકનો પિંડ એક લાખ, ને એંશી હજાર જોજનનો છે; તેમાંથી 'એક હજાર જોજનનું' દળ નીચે મૂકીએ, એક હજારનું જોજનનું દળ ઉપર મૂકીએ, વચ્ચે એક લાખ ને અડોતર હજાર જોજનની પોલાણ છે તે મધ્યે ૧૩ પાથડા છે, ૧૨ આતંગ છે તેમાં ત્રીશ લાખ નરકાવાસા છે, તેમાં અસંખ્યાતી કુભીયો છે, અસંખ્યાતા નારકી છે, તે નીચે ૪ બોલ છે ૧ વીશ હજાર જોજનનો ધનોદધિ છે, ૨ અસંખ્યાતા જોજનનો ધનવાય છે, ૩ અસંખ્યાતા જોજનનો તનુવાય છે, ૪ અસંખ્યાતા જોજનનો આકાશારિતકાય છે. ઇતિ પહેલી નરકનું વર્ણન.

બીજી શર્કરપ્રભા નરકનો પિંડ એક લાખ ને બત્રીશ હજાર જોજનનો છે, તેમાંથી 'એક હજાર જોજનનું' દળ નીચે મૂકીએ એક હજાર જોજનનું દળ ઉપર મૂકીએ. વચ્ચે એક લાખ ને ત્રીશ હજાર જોજનની પોલાણ છે, તેમાં ૧૧ પાથડા છે ને ૧૦ આતંગ છે તેમાં ૨૫ લાખ નરકાવાસા છે, તેમાં અસંખ્યાતી કુભીયો છે, અસંખ્યાતા નારકી છે, તે નીચે ચાર બોલ છે ૧ વીશ હજાર જોજનનો ધનોદધિ છે, ૨ અસંખ્યાતા જોજનનો ધનવાય છે, ૩ અસંખ્યાતા જોજનનો તનુવાય છે, ૪ અસંખ્યાતા જોજનનો આકાશારિતકાય છે, એ ચાર બોલ છે ઇતિ બીજી નરકનું વર્ણન.

ત્રીજી વાલુકપ્રભા નરકનો પિંડ એક લાખ ને ૨૮ હજાર જોજનનો છે તેમાંથી એક હજાર જોજનનું દળ નીચે મૂકીએ. વચ્ચે એક લાખ ને ૨૬ હજાર જોજનની પોલાણ છે, તેમાં ૯ પાથડા ને ૮ આતંગ છે, તેમાં ૧૫ લાખ નરકાવાસા છે અસંખ્યાતી કુભીયો છે, અસંખ્યાતા નારકી છે, તે નીચે ચાગ બોલ છે ૧ વીશ હજાર જોજનનો ધનોદધિ છે, ૨ અસંખ્યાતા જોજનનો ધનવાય છે, ૩ અસંખ્યાતા જોજનનો તનુવાય છે ૪ અસંખ્યાતા જોજનનો આકાશારિતકાય છે ઇતિ ત્રીજી નરકનું વર્ણન.

ચોથી પંકપ્રભા નરકનો પિંડ એક લાખ ને વીશ હજાર જોજનનો છે, તે મધ્યેથી એક હજાર જોજનનું દળ નીચે મૂકીએ, એક હજાર જોજનનું દળ ઉપર મૂકીએ વચ્ચે એક લાખ ને અદાર હજાર જોજનની પોલાણ છે, તેમાં ૭ પાથડા ને ૬ આતંગ છે ૬૧ લાખ નરકાવાસા છે, અસંખ્યાતી

કુંભીયો છે, અસંખ્યાતા નારકી છે, તે નીચે ચાર બોલ છે. ૧ વીશ હજાર જોજનનો ધનોદધિ છે, ૨ અસંખ્યાતા જોજનનો ધનવાય છે, ૩ અસંખ્યાતા જોજનનો તનુવાય છે, ૪ અસંખ્યાતા જોજનનો આકાશાસ્તિકાય છે, એ ચાર બોલ છે ઇતિ ચોથી નરકનું વર્ણન.

પાંચમી ધૂમ્રપ્રભા નરકનો પિંડ એક લાખ ને અઠાર હજાર જોજનનો છે. તેમાંથી એક હજાર જોજનનું દળ ઉપર મૂકિયે, વચ્ચે એક લાખ ને સાળ હજાર જોજનની પોલાર છે, તેમાં ૫ પાથડા ને ૪ આંતગ છે, ત્રણ લાખ નરકાવાસા છે, અસંખ્યાતી કુંભીયો છે, અસંખ્યાતા નારકી છે, તે નીચે ચાર બોલ છે ૧ વીશ હજાર જોજનનો ધનોદધિ છે, ૨ અસંખ્યાતા જોજનનો ધનવાય છે, ૩ અસંખ્યાતા જોજનનો તનુવાય છે, ૪ અસંખ્યાતા જોજનનો આકાશાસ્તિકાય છે, એ ચાર બોલ છે. ઇતિ પાંચમી નરકનું વર્ણન.

છઠ્ઠી તમસૂપ્રભા નરકનો પિંડ એક લાખ ને સાળ હજાર જોજનનો છે તેમાંથી એક હજાર જોજનનું દળ નીચે મૂકિયે, એક હજાર જોજનનું દળ ઉપર મૂકિયે, વચ્ચે એક લાખ ને ચૌદ હજાર જોજનની પોલાર છે, તેમાં ૩ પાથડા ને ૨ આંતગ છે, ૯૯૯૫ નરકાવાસા છે, તેમાં અસંખ્યાતી કુંભીયો છે, અસંખ્યાતા નારકી છે, તે નીચે ચાર બોલ છે. ૧ વીશ હજાર જોજનનો ધનોદધિ છે. ૨ અસંખ્યાતા જોજનનો ધનવાય છે, ૩ અસંખ્યાતા જોજનનો તનુવાય છે, ૪ અસંખ્યાતા જોજનનો આકાશાસ્તિકાય છે, એ ચાર બોલ છે ઇતિ છઠ્ઠી નરકનું વર્ણન.

સાતમી તમઃતમસૂપ્રભા નરકનો પિંડ એક લાખ ને આઠ હજાર જોજનનો છે તેમાંથી સાડીઆવન હજાર જોજનનું દળ નીચે મૂકિયે સાડીઆવન હજાર જોજનનું દળ ઉપર મૂકિયે વચ્ચે ત્રણ હજાર જોજનની પોલાર છે તેમાં એક પાથડો છે, આંતર નથી. તેમાં પાંચ નરકાવાસા છે, તેના નામ. ૧ કાલ, ૨ મહાકાલ, ૩ રૂદ્ર, ૪ મહારૂદ્ર, ૫ અપ્રતિષ્ઠાન, એ પાંચ નરકાવાસા છે અસંખ્યાતી કુંભીયો છે, અસંખ્યાતા નારકી છે, તે નીચે ચાર બોલ છે. ૧ વીશ હજાર જોજનનો ધનોદધિ છે, ૨ અસંખ્યાતા જોજનનો ધનવાય છે, ૩ અસંખ્યાતા જોજનનો તનુવાય છે, ૪ અસંખ્યાતા જોજનનો આકાશાસ્તિકાય છે એ નીચે ચાર જોજન જઈએ ત્યારે અલોક આવે ઇતિ સાતમી નરકનું વર્ણન.

નાગ્કીની સ્થિતિ, જઘન્ય સ્થ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃષ્ટ ૩૩ સાગરોપમની તેનું કુળ પર્ણશ લાખ કોડ ગણવું. ઇતિ નરકનો વિસ્તાર સંપૂર્ણ.

બીજે તિર્યચનો વિસ્તાર.

તિર્યચના પાંચ ભેદ. ૧ જળચળ, ૨ સ્થળચળ, ૩ ઉરપરિસર્પ, ૪ ભુજપરિસર્પ, ૫ ખેચર, એ પાંચ ભેદ. અકેકાના બળ્લે ભેદ તે, ૧ સંમૂલ્લિખ, ૨ ગર્ભજ, એ ભેદ.

પ્રથમ જળચળનો ભેદ. જે જળમા ચાલે તેને જળચળ કહિયે. તે જીવ, ૧ મચ્છ, ૨ કચ્છ, ૩ મગરમચ્છ, ૪ કાચળા, ૫ ગ્રાહ, ૬ દેડકા, ૭ સુસુમાલ, ઇત્યાદિક જળચળના ધણા ભેદ છે. તેનું કુળ સાડાળાર લાખ કોડ બાણવું.

બીજે સ્થળચળના ભેદ, સ્થળ ઉપર ચાલે તેને સ્થળચળ કહિયે. તે સ્થળચરના ચાર ભેદ. ૧ ખુર, ૨ ખે ખુર, ૩ ગડીપદ, ૪ શ્વાનપદ, તેમાં એક ખુર તે જેના ગમે એક ખરી હોય તે જીવ, ૧ ઘોડા, ૨ ગધેડા, ૩ ખચ્ચર ગધેડા, ઇત્યાદિક એક ખુરના ધણા ભેદ છે, ૧.

ખે ખુર. તે જેના પગે ખે ખરી હોય તે, તેના જીવ, ૧ ગાય, ૨ ભેંસ, ૩ ગળદ, ૪ બકરાં, ૫ હરણ, ૬ રોઝ, ૭ સસલા, ઇત્યાદિક બે ખુરના ધણા ભેદ છે ૨

ગંડીપદ તે જેના પગ ગોળ હોય તે જીવ ૧ હાથી, ૨ ગેડા, ઇત્યાદિક ગંડીપદના ધણા ભેદ છે. ૩,

શ્વાનપદ તે જેના પગ તોરવાળા હોય તે જીવ, ૧ વાઘ, ૨ સિંહ, ૩ ચિત્તા, ૪ દીપડા, ૫ કુતરા ૬ બિલાડી, ૭ લાલી, ૮ શિયાળ, ૯ જરખ ૧૦ રીંછ, ૧૧ વાઘરાં, ઇત્યાદિક શ્વાનપદના ધણા ભેદ છે. એ સ્થળચરના ભેદ સંપૂર્ણ. તેનું કુળદશ લાખ કોડ બાણવું

ત્રીજે ઉરપરિસર્પના ભેદ. ઉરપરિસર્પ તે હૈયાબર ચાલે તે (સર્પની જાત) ને ઉરપરિસર્પ કહિયે. તેના ૪ ભેદ. ૧ અહિ, ૨ અજગર, ૩ આશાલિયો, ૪ મહુરગ, એ ચાર

પ્રથમ અહિ. તે પાચવર્ણી સર્પ. ૧ કાળો, નીલો, ૩ ગતો. ૪ પાળો, ૫ ઘોળો

બીજે અજગર તે. મનુષ્યને ગળા બળ્ય તે

ત્રીજે આશાલિયો તે ખે ઘડીમા ૪૮ ગાઉ લાંબો થાય. ચક્રવર્તીની રાજધાની તળે, અથવા નગરની ખાળ હેઠે ઉપજે. તેને ભગ્ન નામા દાહ થાય, તે ૪૮ ગાઉની માટી ગમી બળ્ય, તેટલામાં કેવો પાડે તેને આશાલિયો કહિયે

ચોથે મહુરગ તે, એક હજાર જોજનનો લાંબો સર્પ અઢી દ્વીપ બહાર રહે તેને મહુરગ કહિયે

ઉરપરિસર્પનું કુળ દશ લાખ કોડ જાણવું ઇતિ ઉરપરિસર્પના ભેદ સંપૂર્ણ.

ચોથે ભુજપરિસર્પના ભેદ. જે ભુજએ કરી ચાલે તેને ભુજપરિસર્પ કહિયે. તે જીવ, ૧ કાળ, ૨ નોળ, ૩ ઉંદર, ૪ ખિસકોલી, ૫ આઘણી, ૬ ગરોળી, ૭ કાકીડો ૮ ચદન ઘો, ૯ પાટલા ઘો, ઇત્યાદિક ભુજપરિસર્પના ઘણા ભેદ છે તેનું કુળ નવ લાખ કોડ જાણવું.

પાંચમે ખેચર જે જીવ આકાશે ચાલે તેને ખેચર કહિયે. તે ખેચરના ૪ ભેદ. ૧ ચર્મ પંખી, ૨ ગેમ પંખી, ૩ સમુદ્રગ પંખી, ૪ વીતત પંખી

૧ ચર્મ પંખી તે ચામડા સરખી પાંખ હોય તે તેવા જીવ. ૧ વાગેલો ૨ ચામાચીડિયા (કાનકડીયા) ઇત્યાદિક ચર્મ પંખીના ઘણા ભેદ છે

૨ ગેમ પંખી. તે ચુવાળી પાખનાં પંખી હોય તેને ગેમ પંખી કહિયે તે જીવ, ૧ મોર, ૨ કબુતર, ૩ ચક્રવા ૪ કાગડા, ૫ કામર, ૬ મેના, ૭ પોપટ, ૮ સમળી, ૯ ગગલા, ૧૦ કોયલ, ૧૧ દેલ, ૧૨ શકરા ૧૩ હોલા, ૧૪ શુડા, ૧૫ તેતર, ૧૬ બાજ, ઇત્યાદિક ગેમ પંખીના ઘણા ભેદ છે. એ ભે પંખી અઢીદ્વીપની અંદર છે અને બહાર પણ છે.

૩ સમુદ્રગ પંખી. તે ડાખલાની પેટે જેની પાખ ખીડેલી રહે તેવા જીવ

૪ વીતત પંખી. તે જેની પાખ પહોળી જ રહે, તેવાં પંખી એ ભે પંખી અઢી દ્વીપ બહાર છે. તેનું કુળ બાર લાખ કોડ જાણવું. ગર્ભજ તિર્યચની રિચિતિ જઘન્ય અતર્મૂર્તની. ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પદ્યોપમની, સંમૂર્ધિમ તિર્યચની રિચિતિ જઘન્ય અતર્મૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વ કોડની. વિસ્તાર દંડકથી જાણવો. ઇતિ તિર્યચના ભેદ સંપૂર્ણ.

ત્રીજે મનુષ્યના ભેદ.

મનુષ્યના ભેદ. ૧ ગર્ભજ, ૨ સંમૂર્ધિમ.

ગર્ભજના ત્રણ ભેદ ૧ પન્નર કર્મ ભૂમિના મનુષ્ય, ૨ ત્રીશ અકર્મ ભૂમિના મનુષ્ય, ૩ છપ્પત અતરદીપના મનુષ્ય.

૧ પન્નર કર્મભૂમિના મનુષ્ય પન્નર કર્મ ભૂમિનાં ક્ષેત્રમાં છે તે પન્નર કર્મભૂમિના ક્ષેત્ર કુળ ૧ એક લાખ જોજનનો જણુદ્વીપ છે. તેમાં ૧ ભરત

૧ ઐરવત. ૧ મહાવિદેહ, એ ત્રણ ક્ષેત્ર છે, તેને ફરતો એ લાખ જોજનનો લવણુ સ્મુદ્ર છે, તેને ફરતો ચાર લાખ જોજનનો ધાતકી ખડ છે, તેમા ૨ ભરત, ૨ ઐરાત, ૨ મહાવિદેહ, એ છ ક્ષેત્ર છે; તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો કાળોર્નિ છે, તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો અર્ધ પુષ્કર છે, તેમા ૨ ભરત ૨ ઐરાવત, ૨ મહાવિદેહ એ છ ક્ષેત્ર છે; એ ૫૬૦ ક્ષેત્ર થયા. તેમા ખેતી છે, વાડી છે, વિવાહ છે, મોક્ષમાર્ગનું સાધન છે તેને પન્નર કર્મભૂમિ કહિયે. ૧.

૨ ત્રીશ અકર્મભૂમિનાં મનુષ્ય, ત્રીશ અકર્મભૂમિનાં ક્ષેત્રમાં છે તે. એક લાખ જોજનના જમુદ્રીપ છે તેમા ૧ હેમવય, ૧ હિરણ્યવય, ૧ હરિવાસ, ૧ રમકવાસ ૧ દેવકુક, ૧ ઉત્તરકુર, એ છ ક્ષેત્ર જમુદ્રીપમા છે તેને ફરતો ચાર લાખ જોજનનો ધાતકી ખડ છે, તેમા ૨ હેમવય. ૨ હિરણ્યવય ૨ હરિવાસ, ૨ રમકવાસ ૨ દેવકુર, ૨ ઉત્તરકુર, એમ આઠ ક્ષેત્ર છે તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો અર્ધ પુષ્કર છે, તેમા ૨ હેમવય, ૨ હિરણ્યવય, ૨ હરિવાસ, ૨ રમકવાસ, ૨ દેવકુક, એમ ચાર ક્ષેત્ર છે, એ પ્રમાણે ત્રીશ ક્ષેત્ર થયાં. તેમા ખેતી નથી, વાડી નથી, વિવાહ નથી, મોક્ષમાર્ગનું સાધન નથી તેને ત્રીશ અકર્મભૂમિ કહિયે.

૩ છપ્પન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય છપ્પન અંતરદ્વીપમાં છે તે છપ્પન અંતરદ્વીપ કયાં છે? નીચે પાણી ઉપર દ્વીપ (ખેટ) છે તેમા મનુષ્ય રહે છે તેવા દ્વીપ છપ્પન છે જમુદ્રીપના ભરતક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરણહાર ક્ષુલ્લક (ચુલ્લ) હિમવત નામે પર્વત છે પાંજો સુવર્ણમય છે, સો જોજનનો ઉંચો, પચીશ જોજનનો જમીનમાં ઉડો. એક હજાર પાવન જોજન ને ચાર કળાનો પહોળો છે, એના ગાહ ૫૩૫૦ જોજન ને ૧૫ કળાની છે એની જીલ્હા ૨૪૬૩૨ જોજન, પોણી કળા ૧૦ છે, એ ૧૧ ધનુષ્ય પીંદકા ૨૫૨૩૦ જોજન ને ૪૧ કળાની છે, તેને પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે બન્ને દાઢા નીકળેલ છે, એકદા દાઢા ચોગમીસે જોજન ઝાઝેરી લાખી છે, એકદા દાઢા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વીપ છે તે કેટલે છે ૧ જગતીયા દાઢા ઉપર ૩૦૦ જોજન જમ્બે ત્યારે ત્રણસો જોજનનો લાખો ને પહોળો પહોળો અંતરદ્વીપ આવે, ૧ ત્યાથી ચારસે જોજન જમ્બે ત્યારે ચારસા જોજનનો લાખો ને પહોળો ખીલ્લે અંતરદ્વીપ આવે, ૨ ત્યાથી પાંચસે જોજન જમ્બે ત્યારે પાંચસો જોજનનો લાખો ને પહોળો ત્રીજો અંતરદ્વીપ આવે, ૩ ત્યાથી છમે જોજન જમ્બે ત્યારે છસો જોજનનો લાખો ને પહોળો ચોથો અંતરદ્વીપ આવે, ૪. ત્યાથી સાતમે જોજન જમ્બે ત્યારે સાતસો જોજનનો લાખો ને પહોળો પાંચમે અંતરદ્વીપ આવે, ૫. ત્યાથી આઠસે જોજન જમ્બે ત્યારે આઠસો

જોજનનો લાખો ને પહોળો છટ્ટો અંતરદ્વીપ આવે, ૬ ત્યાંથી નવસે જોજન જમ્બે ત્યારે નવસો જોજનનો લાંબા ને પહોળો સાતસો અંતરદ્વીપ આવે, ૭. એમ એકેક દાઢા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વીપ છે. તેને ચારગણા કરતા અઠ્ઠાવીસ અંતરદ્વીપ ક્ષુલ્લક હિમવત પર્વતના બે છેડાની ચાર દાઢા ઉપર છે; તેમ ચૈરવત ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરણહાર શિખરી નામે પર્વત છે તે ક્ષુલ્લક હિમવત પર્વત સરખો છે, તે શિખરી પર્વતના પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે અઠ્ઠાવીસ અંતરદ્વીપ છે. એમ બે પર્વતના છેડે છેપન અંતરદ્વીપ જાણવા. ઇતિ ગર્ભજ મનુષ્યના ભેદ

સંમૂર્છિમ મનુષ્યના ભેદ.

મનુષ્ય સંમૂર્છિમ તે ગર્ભજના ૧૦૧ ક્ષેત્રમા ૧૪ સ્થાનકમા ઉપજે છે, તે ૧૪ સ્થાનકના નામ

૧ ઉચ્ચારેસુ તે, વડી નીત (વિષ્ટા) માં.

૨ પાવણેસુ તે, લધુ નીત (પેશાળ) માં.

૩ ખેલેસુ તે, જળખામા

૪ સધાણેસુ તે, નાકના પ્રલેખમા.

૫ વતેસુ તે, વમનમા

૬ પિત્તેસુ તે, પિત્તમા

૭ પુષ્કણેસુ તે પશ્મા,

૮ સોણીએસુ તે, રધિરમાં.

૯ સુકકેસુ તે, વીર્યમાં.

૧૦ સુકકપોગ્ગલ પડિસાદીએસુ તે, સુકાયેલ વીર્યનાં પુદ્ગલ કરી ભિતાં થાય તેમાં

૧૧ વિગય જીવ કલેવરેસુ તે, મનુષ્યના મૃતક કલેવરમા.

૧૨ ઇચ્છી પુગ્ગિસ સંજેસુ તે, સ્ત્રી પુરુષના સયોગમા.

૧૩ નગરની ધમણેસુ તે નગરની ખાળ પ્રમુખમા.

૧૪ સગ્વ અમુષ્ઠાણેસુ તે, સર્વ મનુષ્ય સંબંધી અશુચિ સ્થાનકમાં. એ ચૌદ સ્થાનકમાંથી ઉપજે ૧ ગર્ભજ મનુષ્યની સ્થિતિ જલન્ય અંતર્મુહર્તની, ઉદ્ભૂત ત્રણ પચોપમની. ૨ સંમૂર્છિમ મનુષ્યની સ્થિતિ જલન્ય અંતર્મુહર્તની, ઉદ્ભૂત ત્રણ અંતર્મુહર્તની. મનુષ્યનું કુળ બાર લાખ કોડ જાણવું. ઇતિ મનુષ્યના ભેદ.

ચોથે દેવના ભેદ.

દેવના ચાર ભેદ, ૧ ભવનપતિ, ૨ વાણવ્યંતર, ૩ જ્યોતિષી, ૪ ગૈમાનિક
પ્રથમ ભવનપતિના ભેદ. ભવનપતિના ૨૫ ભેદ ૧ દશ અસુર કુમારાદિ,
૨ પદર પરમાધર્મી, એવ ૨૫

૧ દશ અસુર કુમારાદિકનાં નામ ૧ અસુર કુમાર, ૨ નાગ કુમાર,
૩ સુવર્ણ કુમાર, ૪ વિદ્યુત કુમાર, ૫ અગ્નિ કુમાર, ૬ દ્વીપ કુમાર, ૭ ઉન્નિધિ
કુમાર, ૮ દિશા કુમાર, ૯ પવન કુમાર, ૧૦ સ્થનિક કુમાર

૨ પદર પરમાધર્મીનાં નામ. ૧ આત્ર, ૨ આત્રરસ, ૩ શામ, ૪
સખલ, ૫ રૂદ્ર, ૬ મહારૂદ્ર ૭ કાલ, ૮ મહાકાલ, ૯ અસિપત્ર, ૧૦ ધનુષ્ય, ૧૧
કુભ, ૧૨ વાલુ, ૧૩ વેતગણી, ૧૪ ખરસ્વર, ૧૫ મહાધોષ એવ ૫૬૨.

એવ કુલ પચીસ જાતિના ભવનપતિ કયા રહે છે? પહેલી નરકે એક લાખ
ને અઠોતેર હજાર જોજનની પોલાર છે, તે મધ્યે બાર અતરો છે, તેમાના વચલા
દશ અંતરંગમા ભવનપતિને રહેવાના ભવન છે

બીજે વાણવ્યંતરના ભેદ. વાણવ્યંતરના ૨૬ ભેદ ૧ સોળ જાતિના
દેવ. ૨ દશ જાતિના જૈભિકા, એવ ૨૬

૧ સોળ જાતિના વ્યંતર દેવ તે, ૧ પિશાચ, ૨ ભૂત, ૩ યક્ષ, ૪
ગાક્ષ, ૫ કિત્તર ૬ કિપુરૂષ ૭ મહોરગ, ૮ ગધર્વ, ૯ આણપત્રી, ૧૦ પાણપન્ની,
૧૧ ઇસીવાઇ, ૧૨ ભૂયવાય, ૧૩ કદીય ૧૪ મહાકદીય ૧૫ કોહંડ, ૧૬
પથંગદેવ, એવં સોળ જાતિના વ્યંતરદેવ

૨ દશ જાતિના જૈભિકા તે ૧ આણ જૈભિકા. ૨ પાણ જૈભિકા,
૩ લયન જૈભિકા, ૪ શયન જૈભિકા, ૫ વસ્ત્ર જૈભિકા ૬ કૂલ જૈભિકા, ૭
ફલ જૈભિકા, ૮ ખીય જૈભિકા, ૯ વિદ્યુત જૈભિકા ૧૦ અવ્યત જૈભિકા,
એવં દશ જાતિના જૈભિકા એ ૨૬ જાતિના વાણવ્યંતર કયા કહે છે? પૃથ્વીનું
દળ એક હજાર જોજનનું છે તે મધ્યેથી સો જોજનનું દળ ઉપર મૂકાયે, વચ્ચે
આઠસે જોજનની પોલા છે. તે મધ્યે સોળ જાતિના વ્યતરના નગર છે તે નગર
નાના ભરતક્ષેત્ર જેવડા છે, તેથી મોટા મહાવિદેહ ક્ષેત્ર જેવડા છે, તેથી મોટા
જંબુદ્વીપ જેવડા છે, તે વ્યતરના નગર જાણવા ને જે દશ જાતિના જૈભિકા દેવ
છે તે, પૃથ્વીનું સો જોજનનું દળ ઉપરનું છે, તેમા દશ જોજન નીચે મૂકાયે
દશ જોજનઉપર મૂકાયે વચ્ચે એસી જોજનની પોલાર છે તેમા રહે છે. તે

જુલિકા સંધ્યા વેળાએ, મધ્ય રાત્રિએ, સવારે, જપોરે, અન્તુ અસ્તુ કરતા ફરે છે, (જે હસ્તું હોય તે હસ્તુ રહેજો, રાતુ હોય તે રાતુ રહેજો, જેમ કહે છે.) માટે તે વખતે જેમ તેમ ન બોલવું, પહાડ, પર્વત, ઝાડ ઉપર તથા ઝાડ નીચે એ આદિ ઘણી સારી મનને ગમે તેવી જગ્યાએ વાણવ્યતર દેવો આવે છે તથા વસે છે.

ત્રીજે જ્યોતિષીના ભેદ. જ્યેતિષીના ૧૦ ભેદ ૧ ચદ્રમા, ૨ સૂર્ય, ૩ ચંદ્ર, ૪ નક્ષત્ર, ૫ તારા એ પાંચ જ્યોતિષી અઢી દ્વીપ માહી ચર છે, અઢી દ્વીપ બહાર એ પાંચે સ્થિર છે, તે જ્યોતિષીની ગાથા—

તારા, રવિ, ચંદ્ર, રિખખા, બુહુ, સુકા, જૂવ, મંગલ, સણીઆ;
સગ સય નેઉઆ, દસ, અસિય ચઉ, ચઉ, કસમો તીયા ચઉસો. ૧

અર્થ—પૃથ્વીથી સાતસે ને નેવું જોજન ઉચે જમએ, ત્યારે તારાઓના વિમાન આવે, પૃથ્વીથી આઠસે જોજન જમએ ત્યારે સૂર્યનું વિમાન આવે, પૃથ્વીથી આઠમે એકાદ જોજન જમએ ત્યારે ચદ્રમાનું વિમાન આવે, પૃથ્વીથી આઠમે ચોરાશી જોજન જમએ ત્યારે નક્ષત્રના વિમાન આવે આઠસે અઠ્યાશી જોજન જમએ ત્યારે બુધનો તારો આવે, આઠસે એકાણ્ જોજન ઉચે જમએ ત્યારે શુક્રનો તારો આવે, આઠસે ચોરાણ્ જોજન ઉચે જમએ ત્યારે બુહુ-પત્રનો તારો આવે, આઠસે સત્તાણ્ જોજન જમએ ત્યારે મંગળનો તારો આવે, પૃથ્વીથી નવમે જોજન જમએ ત્યારે શનિશ્વરનો તારો આવે, એ રીતે ૧૧૦ જોજન જ્યેતિષ ચક્ર જાડપણે છે પાચ ચર છે, પાચ સ્થિર છે, પાચ ચર તે કોને કહિયે? અઢી દ્વીપ માહી છે તે ફરે છે. તેને પાચ ચર કહિયે. પાચ સ્થિર તે કોને કહિયે? અઢી દ્વીપ બહાર છે, ફરના નથી, સ્થિર છે, જ્યાં સૂર્ય ત્યાં સૂર્ય છે, જ્યાં ચદ્ર ત્યાં ચદ્ર છે, તેને પાચ સ્થિર કહીએ.

ચોથે વૈમાનિકના ભેદ. વૈમાનિકના ૩૮ ભેદ ત્રણ કિલ્લવિધી, ગાર દેવસોક, નવ લોકાતિક નવ ગ્રેવેચક, પાચ અનુતાર વિમાન. એવ ૩૮.

પ્રથમ કિલ્લવિધીના ભેદ. ૧ પહેલા કિલ્લવિધી ત્રણ પલ્લની સ્થિતિવાળા, પહેલા બીજા દેવનાકમા નીચે રહે છે ૨ બીજા કિલ્લવિધી ત્રણ સાગરની સ્થિતિવાળા, ત્રીજા ચોથા દેવસોકમા નીચે ગ્રહે છે ૩ ત્રીજા કિલ્લવિધી તેર સાગરની સ્થિતિવાળા છઠ્ઠા દેવસોકમા નીચે ગ્રહે છે. એ ત્રણ કિલ્લવિધી દેહ દેવપણું પામ્યા તે સાચી પામ્યા? નાથ દરના, દેવળીના, સાધુ-સાધ્વીના અપવાદ બોલ્યા માટે કિલ્લવિધી નહીં પામ્યા.

બીજે બાર દેવલોક. ૧ સુધર્મા દેવલોક ૨ ઇશાન દેવલોક, ૩ સનત કુમાર દેવલોક, ૪ માહેન્દ્ર દેવલોક, ૫ બ્રહ્મ દેવલોક, ૬ લાતક દેવલોક, ૭ મહાશુક દેવલોક, ૮ સહસાર દેવલોક, ૯ આનંત દેવલોક, ૧૦ પ્રાણુત દેવલોક, ૧૧ આરણ્ય દેવલોક, ૧૨ અચ્યુત દેવલોક, એવ ૧૨ દેવલોકના નામ.

બાર દેવલોક કેટલા ઉંચા, કેવા આકારે ને કેટલા વિમાન, તેના વિસ્તાર.

ત્રયોતિષી ચક્ર ઉપર અસખ્યાતા જોજનની કોડા કોડી પ્રમાણે ઉચે જઈએ, ત્યારે પહેલુ સુધર્મા ને બીજુ ઇશાન એ બે દેવલોક આવે, તે બે લગડાને આકારે છે અકેદ્ર અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે છે, બન્ને મળી પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે પહેલામા ૩૨ લાખ ને બીજામા અઠાવીશ લાખ વિમાન છે. ૨ ત્રીજી અસખ્યાત જોજનની કોડા કોડી પ્રમાણે ઉચે જઈએ ત્યારે ત્રીજુ સનતકુમાર અને ચોથુ માહેન્દ્ર એ બે દેવલોક આવે, તે બે લગડાને આકારે છે, અકેદ્ર અર્ધચંદ્રમાને આકારે છે, બન્ને મળી પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે ત્રીજામા બાર લાખ, અને ચોથામા આઠ લાખ વિમાન છે ૪ તે ઉપરાત અસખ્યાતા જોજનના કોડા કોડી પ્રમાણે ઉચે જઈએ ત્યારે પાંચમું બ્રહ્મ દેવલોક આવે, તે પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, તેમા ચાર લાખ વિમાન છે ૫ તે ઉપરાત અસખ્યાતા જોજનની કોડા કોડી પ્રમાણે ઉચે જઈએ, ત્યારે છઠું લાતક દેવલોક આવે, તે પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, તેમા ૫૦ હજાર વિમાન છે ૬ તે ઉપરાત અસખ્યાત જોજનની કોડાકોડી પ્રમાણે ઉચે જઈએ ત્યારે સાતમું મહાશુક દેવલોક આવે, તે પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, તેમા ૪૦ હજાર વિમાન છે ૭. તે ઉપરાત અસખ્યાતા જોજનની કોડાકોડી પ્રમાણે ઉચે જઈએ ત્યારે આઠમું સહસાર દેવલોક આવે, તે પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે. તેમા છ હજાર વિમાન છે ૮ તે ઉપર અસખ્યાતા જોજનની કોડાકોડી પ્રમાણે ઉચે જઈએ, ત્યારે નવમું આનંત, ને દશમું પ્રાણુત એ બે દેવલોક આવે તે લગડાને આકારે છે, અકેદ્ર અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે છે બન્ને મળી પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે બન્નેમાં મળી ૪૦૦ વિમાન છે. ૧૦ તે ઉપર અસખ્યાતા જોજનની કોડાકોડી પ્રમાણે જઈએ, ત્યારે અગિયારમું આરણ્ય અને બારમું અચ્યુત એ બન્ને દેવલોક આવે. તે લગડાને આકારે છે, અકેદ્ર અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે છે, બન્ને મળી પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે બન્નેમા મળી ૩૦૦ વિમાન છે ૧૨ એવં બાર દેવલોકના સર્વ ચક્રને ૮૪,૯૬,૭૦૦ વિમાન છે

ત્રીજે નવ લોકાંતિક.

નવ લોકાંતિક દેવ ક્યાં રહે છે? પાંચમા દેવલોકમાં આઠ કૃષ્ણરાજ નામ પર્વત છે, તેના અંતરમાં નવ લોકાંતિક દેવ રહે છે તેનાં નામ—

(ગાથા) સારસ્વત્ય, માધ્ય, વન્નિ વરુણ, ગન્ધર્વોયા; તુસીયા
અવ્યબાહી, અગીત્યા, ચેવ રીઠા, ય.

અર્થ—૧ 'સારસ્વત નામ લોકાંતિક, ૨ આદિત્ય, ૩ વહ્નિ ૪ વરુણ, ૫ ગન્ધર્વોયા, ૬ તુષિતા, ૭ અવ્યબાહ, ૮ અગીત્ય, ૯ રિષ્ટ, એ નવ લોકાંતિક દેવતા જ્યારે તીર્થંકર દેવ દીક્ષા લેનાર હોય, ત્યારે કાને કુંડલ, માથે મુકુટ બાહે બાજૂમાં, કંઠે નવસર હાર. ધુવરીના ધમકાર સહિત આવે, આવીને એમ કહે, અહો! ત્રિલોકનાથ! તીર્થમાર્ગ પ્રવર્તાવો, મોક્ષ માર્ગ ચાલનો કરો, એવી રીતે કહેવાનો નવ લોકાંતિકનો જીત પરંપરા વ્યવહાર છે,

ચોથે નવ ઐવેયક.

(ગાથા) ભદ્રે, સુભદ્રે, સુજાએ, સુમાણસે, ર્થીયદંશણે;
સુદંસણે, અમોહે, સુપદીબધ્ધે, જશોધરે.

અર્થ—પ્રારમ્ભ દેવલોક ઉપર અસંખ્યાતા જોજનની કોડાકોડી પ્રમાણે ઉંચે ચડીએ ત્યારે, નવ ઐવેયકની પહેલી ત્રીક આવે, તે ગાગર બેડાના આકારે છે, તેના નામ. ૧ ભદ્ર, ૨ સુભદ્ર, ૩ સુજાત એ પહેલી ત્રીકે ૧૧૧ વિમાન છે, ૧ તે ઉપર અસંખ્યાતા જોજનની કોડાકોડી પ્રમાણે ઉંચે જઈએ ત્યારે બીજી ત્રીક આવે, તે ગાગર બેડાને આકારે છે, તેના નામ. ૪ સુમાનસ ૫ પ્રિયદર્શન, ૬ સુદર્શન, એ બીજી ત્રીકે ૧૦૭ વિમાન છે. ૨, તે ઉપર અસંખ્યાતા જોજનની કોડાકોડી પ્રમાણે ઉંચે જઈએ ત્યારે ત્રીજી ત્રીક આવે; તે ગાગર બેડાને આકારે છે, તેના નામ ૭ અમોઘ, ૮ સુપ્રતિબુધ્ધ, ૯ યશોધર. એ ત્રીજી ત્રીકે ૧૦૦ વિમાન છે

પાંચમે પાંચ અનુત્તર વિમાન.

નવમી ઐવેયક ઉપર અસંખ્યાતા જોજનની કોડાકોડી પ્રમાણે ઉંચે જઈએ, ત્યારે પાંચ અનુત્તર વિમાન આવે તેનાં નામ. ૧ વિજય, ૨ વિજયંત,

૩ જયંત, ૪ અપરાજીત, ૫ સર્વાર્થસિદ્ધ એ સર્વ થઇને ૮૪,૯૭ ૦૨૩ વિમાન થયાં દેવની સ્થિતિ જ્ઞાન્ય દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃષ્ટ ૩૩ સાગરોપમની દેવનું કુળ ૨૬ લાખ કૌડ જાણવું

સિદ્ધિશીલાનું વર્ણન,

તે સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનની ધ્વજ પતાકાચક્રી ૧૨ જોજન ઉચે જમ્બે, ત્યારે સિદ્ધિશિલા આવે. તે ૪૫ લાખ જોજનની લાખી ને પહોળી છે વચ્ચે આઠ જોજન જાડી છે. ઉત્તરતા છેડે માખીની પાખ કરતાં પાતળી છે સાક સોનાના પતરાથી અધિક ઉજળી, ગોક્ષીર સરખી, શ ખ, ચ દ્ર, અંક, રત્ન, રૂપાના પટ, મોતીના હાર, ક્ષીરસાગરના પાણી ચક્રી પણ ધણી ઉજળી છે. તે સિદ્ધિશિલાના બાર નામ ૧ ઇષત્ ૨ ઇષત્ પ્રમાર ૩ તત્તુ, ૪ તત્તુ તત્તુ ૫ સિદ્ધિ, ૬ સિદ્ધાલય, ૭ સુદિત, ૮ સુકતાલય, ૯ લોકામ્ર, ૧૦ લોકસ્તુંભિકા, ૧૧ લોક પ્રતિભોધિકા, ૧૨ સર્વ પ્રાણીભૂત જીવસત્ત્વ સૌખ્યાવહિકા, એ બાર નામ. તે સિદ્ધિશિલાની ફરતી પરિધિ ૧,૪૨,૩૦,૨૪૯ જોજન, એક ગાઉ સતરસે ઇસઠ ધનુષ્ય, પોણા છ આગળ, ઝાઝેરી છે. તે સિદ્ધિશિલા ઉપર એક જોજન ઉચે જમ્બે, એક જોજનના ચાર હજાર ગાઉ થાય તેમાથી ૩,૯,૯૯ ગાઉ હેઠે મૂકીએ, બાકી એક ગાઉ રહ્યો, તે એક ગાઉના છ ભાગ કરીએ તેમા પાચ ભાગ હેઠે મૂકીએ બાકી એક ભાગ રહ્યો તેમા સિદ્ધ ભગવત ધિરાજે છે. તે પાંચસે ધનુષ્યના સિદ્ધ થયા હોય તે, ૩૩૩ ધનુષ્ય ને ૩૨ આગળ ક્ષેત્ર અવગાહીને રહ્યા છે. સાત હાથના સિદ્ધ થયા હોય તે, ચાર હાથ ને સોળ આગળ ક્ષેત્ર અવગાહીને રહ્યા છે બે હાથના સિદ્ધ થયા હોય તે, એક હાથ ને આઠ આગળ ક્ષેત્ર અવગાહીને રહ્યા છે. તે સિદ્ધ ભગવત કેવા છે ? અવશીર્ષ, અગંધી, અરસી અસ્પર્શી, જન્મ મરણ રહિત, આત્મિક ગુણે ફરી સહિત છે, તેવા સિદ્ધ ભગવતને મારી સમય સમયની વદશા હજો ઈતિ સિદ્ધિશિલાનું વર્ણન.

છ કાચ સ્વરૂપે.

નામ.	કુલ કોડા કોડી	ખચાણુખ	વર્ણ	સંકાણુ	નં. મુદ્દર્તમા ઉં જનમ-મરણ
૧ પૃથ્વીકાચ	૧૨ લાખ	૨૨૦૦૦ વર્ષ	પાણી	મસુરનીદાળ	૧૨૮૨૪
૨ અપકાચ	૭ લાખ	૭૦૦૦ "	સફેદ	પાણીનો પરપોટો	૧૨૮૨૪
૩ તેલિકાચ	૩ લાખ	૩ અણિગાત્ર	લાલ	સોયની ભારી	૧૨૮૨૪
૪ વાહિકાચ	૭ લાખ	૩૦૦૦ વર્ષ	નીલો	ધ્વજ-પાતકા	૧૨૮૨૪
૫ વનસ્પતિકાચ	૨૮ લાખ	૧૦૦૦૦ "	વિવિધ	વિવિધ	૩૨૦૦૦ પ્ર. વ. ૬૫૫૩૬ સા. વ.
૬ ત્રસ					
જીર્ણન્દ્રિય	૭ લાખ	૧૨ વર્ષ	"	"	૮૦
તેજન્દ્રિય	૮ લાખ	૪૯ દિવસ	"	"	૬૦
ગ્રોહન્દ્રિય	૯ લાખ	૬ માસ	"	"	૪૦
નારકી	૨૫ લાખ	જ. ૧૦૦૦૦ વર્ષ ઉ ૩૩ સાગરોપમ	"	"	૧
તિર્યચ પંચેન્દ્રિય	૫૩૫ લાખ	૩ પલ્યોપમ	"	"	૧
મનુષ્ય	૧૨ લાખ	૩ પલ્યોપમ	"	"	૧
દેવતા	૬ લાખ	જ. ૧૦૦૦૦ વર્ષ ઉ ૩૩ સાગરોપમ	"	"	૦

+ દેવતા તથા નારકી સિવાયનું ગાફી ગધાનુ જઘન્ય અચાણુખ અંતર્મુદ્દર્તનું છે - જઘન્ય ૧ ભવ

(૪) પચીશ બોલ.

૧ પહેલે બોલે ગતિ ચાર તે. ૧ નરક ગતિ. ૨ તિર્થચની ગતિ, ૩ મનુષ્યની ગતિ, ૪ દેવની ગતિ. ૧.

૨ બીજે બોલે જાતિ પાંચ તે. ૧ એકેન્દ્રિયની, ૨ બેઘન્દ્રિયની, ૩ ત્રીઘન્દ્રિયની, ૪ ચૌઘન્દ્રિયની, ૫ પચેન્દ્રિયની. ૨.

૩ ત્રીજે બોલે કાય છ, ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેજસ્કાય, ૪ વાયુકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ ત્રસકાય, ૭.

૪ ચોથે બોલે ઇન્દ્રિય પાંચ, તે ૧ આત્મેન્દ્રિય, ૨ ચક્ષુઇન્દ્રિય, ૩ શ્રોત્રેન્દ્રિય, ૪ રસેન્દ્રિય, ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય. ૪.

૫ પાંચમે બોલે પર્યાપ્તિ છ, તે ૧ આહાર પર્યાપ્તિ, ૨ શરીર પર્યાપ્તિ, ૩ ઇન્દ્રિય પર્યાપ્તિ, ૪ શ્વાસોચ્છ્વાસ પર્યાપ્તિ, ૫ ભાષા પર્યાપ્તિ, ૬ મનપર્યાપ્તિ, ૭.

૬ છઠ્ઠે બ્રાણુ દશ, તે ૧ આત્મેન્દ્રિય બળબ્રાણુ, ૨ ચક્ષુઇન્દ્રિય બળબ્રાણુ, ૩ શ્રોત્રેન્દ્રિય બળબ્રાણુ, ૪ રસેન્દ્રિય બળબ્રાણુ, ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય બળબ્રાણુ, ૬ મનબળબ્રાણુ, ૭ વચનબળબ્રાણુ, ૮ કાયબળબ્રાણુ, ૯ શ્વાસોચ્છ્વાસ બળબ્રાણુ, ૧૦ આયુષ્ય બળબ્રાણુ ૬.

૭ સાતમે શરીર પાંચ. તે ઔદારિક, ૨ વૈક્રિય, ૩ આહારક, ૪ તેજસ, ૫ કાર્મણુ.

૮ આઠમે યોગ પન્નર, તેમાં ચાર મનના. ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મનયોગ, ૩ મિત્ર મનયોગ, ૪ વ્યવહાર મનયોગ. ચાર વચનના ૧ સત્ય વચન યોગ, અસત્ય વચન યોગ, ૩ મિત્રવચન યોગ, ૪ વ્યવહાર વચન યોગ, એવ આઠ સાત કાયના. ૧ ઔદારિક શરીર કાયયોગ, ૨ ઔદારિક મિત્ર શરીર કાયયોગ, ૩ વૈક્રિય શરીર કાયયોગ, ૪ વૈક્રિય મિત્ર શરીર કાયયોગ, ૫ આહારક શરીરકાય યોગ, ૬ આહારક મિત્ર શરીર કાયયોગ, ૭ કાર્મણુ કાયયોગ એવં પંદર ૮.

૯ નવમે ઉપયોગ બાર તેમાં પાંચ જ્ઞાનના તે, મતિજ્ઞાન ઉપયોગ, ૨ શ્રુતજ્ઞાન ઉપયોગ, ૩ અત્રધિ જ્ઞાન ઉપયોગ, ૪ મનઃપથવજ્ઞાન, ૫ કેવળજ્ઞાન, ત્રણુ અજ્ઞાનના ઉપયોગ તે, ૧ મતિ અજ્ઞાન ઉપયોગ, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન, ૩ વિમલ જ્ઞાન. એવં ૯, ચાર દર્શનના ઉપયોગ, તે ચક્ષુ દર્શન, ૨ અચક્ષુ દર્શન, ૩ અત્રધિ દર્શન, ૪ કેવળ દર્શન, એ ચાર દર્શનના સર્વ મળી ૧૨. ૯

૧૦ દશમે કર્મ આઠ. તે, ૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ, ૨ દર્શનાવરણીય કર્મ ૩ વેદનીય કર્મ, ૪ મોહનીય કર્મ, ૫ આયુષ્ય કર્મ, ૬ નામ કર્મ ૭ ગોત્ર કર્મ, ૮ અતરાય કર્મ ૧૦

અગિયારમે ગુણુસ્થાનક ચૌદ. ૧ મિથ્યાત્વ ગુણુસ્થાનક, ૨ સાસ્વાદન સમદષ્ટિ ગુણુસ્થાનક, ૩ મિથ્ર ગુણુસ્થાનક. અપ્રતી સમદષ્ટિ ગુણુસ્થાનક, ૫ દેશ વતી ગુણુસ્થાનક, ૬ પ્રમત્ત સચતિ ગુણુસ્થાનક, ૭ અપ્રમત્ત સંચતિ ગુણુસ્થાનક, ૮ નિવર્તિભાદર ગુણુસ્થાનક, ૯ અનિવર્તિ ભાદર ગુણુસ્થાનક, ૧૦ મૃક્ષમ સંપરાય ગુણુસ્થાનક, ૧૧ ઉપશાંત મોહનીય ગુણુસ્થાનક, ૧૨ ક્ષીણમોહનીય ગુણુસ્થાનક, ૧૩ સચોગી કેવળી ગુણુસ્થાનક, ૧૪ અચોગી કેવળી ગુણુસ્થાનક, ૧૧

૧૨ બારમે બોલે પાંચ ઈંદ્રિયના ત્રેવીશ વિષય.

૧ શ્રોત્રેંદ્રિયના ત્રણ વિષય. ૧ જીવ શબ્દ, ૨ અજીવ શબ્દ, ૩ મિથ્ર શબ્દ

૨ ચક્ષુર્દ્રિયના પાંચ વિષય. ૧ કાળો વર્ણ, ૨ નીલોવર્ણ, ૩ રાનો વર્ણ, ૪ પીળો વર્ણ, ૫ ઘોળો વર્ણ

૩ શ્રાણુર્દ્રિયના બે વિષય. ૧ સુરભિ ગંધ, ૨ દુરભિ ગંધ,

૪ રસેંદ્રિયના પાંચ વિષય. ૧ તીખો રસ, ૨ કડવો રસ, ૩ કસાયલો રસ, ૪ ખાટો રસ, મધુરો રસ

૫ સ્પર્શેંદ્રિયના આઠ વિષય. ૧ કર્કશ સ્પર્શ, ૨ (મૃદુ) સુહાળો સ્પર્શ, ૩ ભારે સ્પર્શ, ૪ હળવો સ્પર્શ, ૫ શીત (ટાઢો) સ્પર્શ, ૬ ઉષ્ણ (ઉત્તો) સ્પર્શ, ૭ ચોપડયો સ્પર્શ, ૮ લખો સ્પર્શ, એવં સર્વ ચર્ચ ત્રેવીશ.

૧૩ તેરમે મિથ્યાત્વ દશ પ્રકારનું તે. ૧ જીવને અજીવ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ, ૨ અજીવને જીવ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ, ૩ ધર્મને અધર્મ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ ૪ અધર્મને ધર્મ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ, ૫ સાધુને અસાધુ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ, ૬ અસાધુને સાધુ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ, ૭ શુદ્ધ માર્ગને કુમાર્ગ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ, ૮ કુમાર્ગને શુદ્ધ માર્ગ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ, ૯ સર્વ કુખથી મુકાએલ છે, તેને નથી મુકાએલ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ, ૧૦ સર્વ કુખથી નથી મુકાએલ, તેને મુકાએલ છે એમ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ ૧૩

૧૪ ચૈદમે નવ તત્ત્વના ૧૧૫ બોલ તે પ્રથમ નવ તત્ત્વનાં નામ ૧ જીવ તત્ત્વ, ૨ અજીવ તત્ત્વ, ૩ પુન્ય તત્ત્વ, ૪ પાપ તત્ત્વ, ૫ આશ્રય તત્ત્વ,

૬ સંવર તત્ત્વ, ૭ નિર્જગ તત્ત્વ, ૮ અધ તત્ત્વ, ૯ મોક્ષ તત્ત્વ, એ નવ તત્ત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદનો વિસ્તાર પ્રથમ નવ તત્ત્વમાં લખેલ છે. તેમાંથી જાણવો. અહીં માત્ર દુ કામો તેના ૧૧૫ બોલ લખાએ છીએ વધારે વિસ્તાર પ્રથમ નવ તત્ત્વથી મોઢે કરવો.

૧ જીવ તત્ત્વના ચૈદ બોલ, ૨ અજીવ તત્ત્વના ચૈદ બોલ, ૩ પુણ્યના નવ બોલ, ૪ પાપના અઠાર બોલ, ૫ આશ્રવના વીશ બોલ, ૬ સંવરના વીશ બોલ, ૭ નિર્જરાના બાર બોલ, ૮ અધ તત્ત્વના ચાર બોલ, ૯ મોક્ષના ચાર બોલ, એવ સર્વ થઇ ૧૧૫ બોલ. વધારે વિસ્તાર નવ તત્ત્વના થોકડામાં જોવો. ૧૪

૧૫ પન્નરમે આત્મા આઠે તે, ૧ દ્રવ્ય આત્મા, ૨ કષાય આત્મા, ૩ યોગ આત્મા, ૪ ઉપયોગ આત્મા ૫ જ્ઞાન આત્મા, ૬ દર્શન આત્મા, ૭ આગ્રિ આત્મા, ૮ વીર્ય આત્મા. ૧૫.

૧૬ સોળમે દંડક એવીશ, તે સાત નરકના નારકીનો એક દંડક, ૨ દશ ભવનપતિ દેવના દશ દંડક, ૧૧, પૃથ્વીકાયનો એક, ૧૨, અપકાયનો એક, ૧૩, તેજસ્કાયનો એક, ૧૪, વાયુકાયનો એક, ૧૫, વનસ્પતિકાયનો એક, ૧૬, ખે ઇદ્રિયનો એક, ૧૭, ત્રીઈદ્રિયનો એક, ૧૮; ચૌઈદ્રિયનો એક, ૧૯, તિર્થંચ ૫ ચેદ્રિયનો એક, ૨૦, મનુષ્યનો એક, ૨૧, વાણુવ્યંતરનો એક, ૨૨; જ્યોતિષીનો એક, ૨૩, વેમાનિકનો એક, ૨૪

૧૭ સત્તરમે લેશ્યા છ, તે ૧ કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨ નીલ લેશ્યા, ૩ કાપોત લેશ્યા, ૪ તેજોલેશ્યા, ૫ પદ્મલેશ્યા ૬ શુકલલેશ્યા, ૧૭.

૧૮ અઠારમે દષ્ટિ ત્રણ, તે ૧ સમકિર્ત દષ્ટિ, ૨ મિથ્યાત્વ દષ્ટિ, ૩ સમમિથ્યાત્વ દષ્ટિ ૧૮

૧૯ ઝોગણીશમે ધ્યાન ચાર, તે ૧ આર્તધ્યાન, ૨ ગૈદ્ર ધ્યાન, ૩ ધર્મધ્યાન, ૪ શુકલધ્યાન. ૧૯

૨૦ વીસમે બોલે ષદ્ર દ્રવ્યના ત્રીશ ભેદ, તે નીચે મુજબ.

૧ ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યના પાંચ ભેદ. ૧ દ્રવ્ય થકી એક દ્રવ્ય, ૨ ક્ષેત્ર થકી લોક પ્રમાણે, ૩ કાળ થકી આદિ અતર્કિત, ૪ ભાવથકી અવર્ણી, અગધી, અરસી, અસ્પર્શી, અમૂર્તિમાન, ૫ ગુણ થકી ચત્તણ સહાય ગુણ ધર્માસ્તિકાયને, પાણીમા માછલાનું દષ્ટાન.

૨ અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યના પાંચ ભેદ. દ્રવ્ય થકી એક દ્રવ્ય, ૨ ક્ષેત્ર થકી લોક પ્રમાણે, ૩ કાળ થકી આદિ અત રહિત, ૪ ભાવથકી અમૂર્તિમાન. ૫ ગુણ થકી સ્થિર સહાય ગુણ. અધર્માસ્તિકાયને થાકેલા પંખી માટે વૃક્ષનું દર્શાવે.

૩ આકાશાસ્તિકાય દ્રવ્યના પાંચ ભેદ. ૧ દ્રવ્યથકી એક દ્રવ્ય, ૨ ક્ષેત્ર થકી લોકાલોક પ્રમાણે, ૩ કાળથકી આદિ અત રહિત, ૪ ભાવથકી અમૂર્તિમાન (અરૂપી), ૫ ગુણથકી આકાશ વિકાસ ગુણ. આકાશાસ્તિકાયને ભીંતમાં દર્શાવે જાણવું.

૪ કાળ દ્રવ્યના પાંચ ભેદ. ૧ દ્રવ્ય, ૨-ક્ષેત્ર થકી સમય ક્ષેત્ર પ્રમાણે, ૩ કાલ થકી આદિ અત રહિત, ૪ ભાવ થકી અમૂર્તિમાન (અરૂપી), ૫ ગુણ થકી નવા પુરાણ વર્તના લક્ષણ. કાળ દ્રવ્યને નવા જૂના કપડાનું દર્શાવે.

૫ પુદ્ગલાસ્તિકાય દ્રવ્યના પાંચ ભેદ. દ્રવ્ય થકી અનંત દ્રવ્ય, ૨ ક્ષેત્રથકી લોક પ્રમાણે, ૩ કાળ થકી આદિ અંતરહિત, ૪ ભાવ થકી વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ સહિત, ૫ ગુણ થકી મીલણ વીખરણ ગુણ, પુરાય ને ગળી જાય, પુદ્ગલાસ્તિકાય દ્રવ્યને આકાશના વાદળનું દર્શાવે.

૬ જીવાસ્તિકાય દ્રવ્યના પાંચ ભેદ. ૧ દ્રવ્ય થકી અનંત દ્રવ્ય, ૨ ક્ષેત્ર થકી લોક પ્રમાણે, ૩ કાળ થકી આદિ અંતરહિત, ૪ ભાવ થકી અમૂર્તિમાન (અરૂપી) અથવા અનંત જ્ઞાનમય, અનંત દર્શનમય, અનંત ચારિત્રમય, અનંત તપમય, ૫ ગુણ થકી ચૈતન્ય ઉપયોગ લક્ષણ જીવાસ્તિકાય દ્રવ્યને ચંદ્રમાનું દર્શાવે જાણવું. -૨૦

૨૧ એકવીશમે બોલે રાશિ બે, તે ૧ જીવરાશિ, ૨ અજીવરાશિ, ૨૧

૨૨ બાવીશમે બોલે આવકનાં બાર વ્રત. તે ૧ પહેલા વ્રતમાં મોટા જીવ હજીવાનો ત્યાગ કરે, ૨ બીજા વ્રતમાં મોટું જુકું બોલવાનો ત્યાગ કરે, ૩ ત્રીજા વ્રતમાં મોટી ચોરી કરવાનો ત્યાગ કરે, ૪ ચોથા વ્રતમાં પર સ્ત્રી સેવવાનો ત્યાગ કરે, સ્ત્રીને ૫૦ પુકળો ત્યાગ, ૫ પાંચમાં વ્રતમાં પરિચ્છેદની મર્યાદા કરે, ૬ છઠ્ઠા વ્રતમાં દિશાગોની મર્યાદા કરે, ૭ સાતમાં વ્રતમાં ચૌદ નિયમ છવીશ બોલની મર્યાદા કરે, ૮ આઠમાં વ્રતમાં અનર્થ દડોનો ત્યાગ કરે, ૯ નવમાં વ્રતમાં દિનદિન પ્રત્યે સામાયિક કરે, ૧૦ દશમાં વ્રતમાં દિનદિન પ્રત્યે દિશાની મર્યાદા કરે (દિશાવકાશિક કરે), ૧૧ અગિયારમાં વ્રતમાં પોષક કરે, ૧૨ બારમાં વ્રતમાં સાં નિર્ઘ્ર થને પ્રામુદ્ધ ઓગળી આહારાન્નિ ચૌદ બોલ પ્રતિજ્ઞાને ૨૨.

૨૩ તેવીશમે સાધુજનાં પંચ મહાવ્રત. ૧ સવ્વ પણાધવાયાઓ વેરમણ, ૨ સવ્વ મુસાવાયાઓ વેરમણ, ૩ સવ્વ આદિના દાણાઓ વેરમણ, ૪ સવ્વ મેહુણાઓ વેરમણ, ૫ સવ્વ પરિગ્રહાઓ વેરમણ ૨૩

૨૪ ચોવીશમે બોલે શ્રાવકના વ્રતના ૪૯ ભાંગા, તેની વિગત.

આંક એક અગીયારનો, એટલે એક કરણ ને એક યોગે કરી એક કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે

તેના ભાંગા નવ તે, અમુક દોષકારી ધ્યાનક-જેના પ્રત્યાખ્યાન કરે છુ તે, ૧ કરે નહિ મને કરી, ૨ કરે નહિ વચને કરી; ૩ કરે નહિ કાયે કરી; ૪ કરાવું નહિ મને કરી, ૫ કરાવું નહિ વચને કરી; ૬ કરાવું નહિ કાયે કરી, ૭ કરતાં અનુમોદું નહિ મને કરી, ૮ કરતાં અનુમોદું નહિ વચને કરી; ૯ કરતાં અનુમોદું નહિ કાયે કરી એવં ૯ ભાંગા થયા.

આંક એક બારનો, એટલે એક કરણ ને બે યોગે કરી બે કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે

તેના ભાંગા નવ તે, ૧ કરે નહિ મને કરી, વચને કરી, ૨ કરે નહિ મને કરી કાયે કરી, ૩ કરે નહિ વચને કરી, કાયે કરી, ૪ કરાવું નહિ મને કરી, વચને કરી; ૫ કરાવું નહિ મને કરી, કાયે કરી; ૬ કરાવું નહિ વચને કરી, કાયે કરી, ૭ કરતાં અનુમોદું નહિ મને કરી, વચને કરી; ૮ કરતાં અનુમોદું નહિ મને કરી, કાયે કરી; ૯ કરતાં અનુમોદું નહિ, વચને કરી; કાયે કરી; એવં ૧૮ ભાંગા.

આંક એક તેરનો, એટલે એક કરણ ને ત્રણ યોગે કરી, ત્રણ કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે.

તેના ભાંગા ત્રણ તે, ૧ કરે નહિ મને કરી, વચને કરી, કાયે કરી, ૨ કરાવું નહિ મને કરી, વચને કરી કાયે કરી, ૩ કરતાં પ્રત્યે અનુમોદું નહિ મને, વચને, ને કાયે કરી એવં ૨૧ ભાંગા.

આંક એક એકવીસનો, એટલે બે કરણ ને એક યોગે કરી, બે કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે.

તેના ભાંગા નવ તે, ૧ કરે નહિ, કરાવું નહિ, મને કરી, ૨ કરે નહિ, કરાવું નહિ, વચને કરી, ૩ કરે નહિ, કરાવું નહિ, કાયે કરી; ૪ કરે નહિ, અનુમોદું નહિ, મને કરી, ૫ કરે નહિ, અનુમોદું નહિ વચને કરી, ૬ કરે નહિ અનુમોદું નહિ, કાયે કરી, ૭ કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, મને કરી, ૮ કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ વચને કરી, ૯ કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, કાયે કરી એવં ૨૦ ભાંગા

આંક એક બાવીસનો, એટલે બે કરણ, ને બે યોગે કરી ચાર કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે

તેના ભાંગા નવ તે, ૧ કડં નહિ, કરાવું નહિ, મને કરી, વચને કરી; ૨ કડં નહિ કરાવું નહિ, મને કરી કાચે કરી; ૩ કડં નહિ, કરાવું નહિ, વચને કરી, કાચે કરી; ૪ કડં નહિ, અનુમોદું નહિ, મને કરી, વચને કરી, ૫ કડં નહિ, અનુમોદું નહિ, મને કરી કાચે કરી, ૬ કડં નહિ અનુમોદું નહિ, વચને કરી, કાચે કરી; ૭ કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, મને કરી, વચને કરી, ૮ કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, મને કરી, કાચે કરી, ૯ કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, વચને કરી, કાચે કરી એ ૩૯ ભાંગા થયા.

આંક એક ત્રેવીશનો, એટલે બે કરણુ ને ત્રણુ યોગે કરી છ કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે.

તેના ભાંગા ત્રણુ, તે ૧ કડં નહિ, કરાવું નહિ, મને કરી, વચને કરી, કાચે કરી; ૨ કડં નહિ, અનુમોદું નહિ મને, વચને ને કાચે કરી; ૩ કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, મને, વચને ને કાચે કરી. એવં ૪૨ ભાંગા.

આંક એક એકત્રીશનો, એટલે ત્રણુ કરણુ ને એક યોગે કરી ૫૯ કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે.

તેના ભાંગ ત્રણુ તે ૧ કડં નહિ, કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ મને કરી, ૨ કડં નહિ, કરાવું નહિ અનુમોદું નહિ, વચને કરી; ૩ કડં નહિ, કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, કાચે કરી. એવં ૪૫ ભાંગા.

આંક એકત્રીશનો એટલે ત્રણુ કરણુ ને બે યોગે કરી છ કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે.

તેના ભાંગા ત્રણુ. ૧ કડં નહિ, કરાવું નહિ. અનુમોદું નહિ, મને કરી, વચને કરી; ૨ કડં નહિ, કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ મને કરી, કાચે કરી; ૩ કડં નહિ, કરાવું નહિ. અનુમોદું નહિ, વચને કરી, કાચે કરી. એવં ૪૮ ભાંગા.

આંક એક તેત્રીશનો, એટલે ત્રણુ કરણુ ને ત્રણુ યોગે કરી ૧૧ કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે.

તેના ભાંગો એક તે ૧ કડં નહિ, કરાવું નહિ; કરતા પ્રત્યે અનુમોદું નહિ, મને કરી, વચને કરી, કાચે કરી. એ ૪૯ ભાંગા સંપૂર્ણ. ૨૪.

૨૫ પચીશમે બોલે ચારિત્ર પાંચ પ્રકારનાં. ૧ સામાનિક ચારિત્ર, ૨ હેદાપરચાપનિક ચારિત્ર, ૩ યગિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર, ૪ સદ્ગત સંપગાય ચારિત્ર, ૫ યથખ્યાત ચારિત્ર ૨૫.

ઠતિ પચીશ બોલ સંપૂર્ણ.

(૫) સિદ્ધ દ્વાર.

- ૧ પહેલી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જન્મન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.
- ૨ બીજી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જન્મન્ય એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.
- ૩ ત્રીજી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જન્મન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ; દશ સિદ્ધ થાય.
- ૪ ચોથી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જન્મન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.
- ૫ ભવનપતિના નીકળેલ, એક સમયે, જન્મન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.
- ૬ ભવનપતિની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જન્મન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ થાય.
- ૭ પૃથ્વીકાયના નીકળેલ, એક સમયે, જન્મન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.
- ૮ અપકાયના નીકળેલ, એક સમયે, જન્મન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ ચાર સિદ્ધ થાય.
- ૯ વનરપતિકાયના નીકળેલ, એક સમયે, જન્મન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, છ સિદ્ધ થાય.
- ૧૦ તિર્યંચ ગર્ભજના નીકળેલ, એક સમયે જન્મન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.
- ૧૧ તિર્યંચાણીના નીકળેલ, એક સમયે, જન્મન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.
- ૧૨ મનુષ્ય ગર્ભજના નીકળેલ, એક સમયે, જન્મન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.
- ૧૩ મનુષ્યાણીના નીકળેલ, એક સમયે, જન્મન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીસ સિદ્ધ થાય.
- ૧૪ વાણ્વતરના નીકળેલ, એક સમયે, જન્મન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૧૫ વાણગ્ય તરની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
પાચ સિદ્ધ થાય

૧૬ જ્યોતિષીના નીકળેલ એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
દશ સિદ્ધ થાય

૧૭ જ્યોતિષીની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
વીશ સિદ્ધ થાય.

૧૮ વૈમાનિકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૧૯ વૈમાનિકની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
વીશ સિદ્ધ થાય

૨૦ સ્વલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય. ઉત્કૃષ્ટ,
૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૨૧ અન્ય લિંગી, એક સમય, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
દશ સિદ્ધ થાય

૨૨ ગૃહસ્થ લિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
ચાર સિદ્ધ થાય.

૨૩ સ્ત્રી લિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ,
૨૦ સિદ્ધ થાય.

૨૪ પુરુષ લિંગી, એક સમયે. જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૨૫ નપુસક લિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
દશ સિદ્ધ થાય.

૨૬ ઉર્ધ્વ લોકમાં એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
ચાર સિદ્ધ થાય.

૨૭ અધો લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૮ તિર્થ (તીર્થ) લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૨૯ જઘન્ય અવગાદનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
ચાર સિદ્ધ થાય

૩૦-મધ્યમ અવગાહનાના, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ,
૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૩૧ ઉત્કૃષ્ટ, અવગાહનાના, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
બે સિદ્ધ થાય

૩૨ સમુદ્રમાહી એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
બે સિદ્ધ થાય

૩૩ નદી પ્રમુખ જલમાહી એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ
ત્રણ સિદ્ધ થાય.

૩૪ તીર્થ સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૩૫ અતીર્થ સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ,
૨૫ સિદ્ધ થાય.

૩૬ તીર્થ કર સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે. જધન્ય, દશ સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
વીશ સિદ્ધ થાય

૩૭ અતીર્થ કર સિદ્ધ થાય. તો એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
૧૦૮ સિદ્ધ થાય,

૩૮ સ્વયંભોધ સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
ચાર સિદ્ધ થાય.

૩૯ પ્રતિભોધ સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ,
દશ સિદ્ધ થાય.

૪૦ ભુધભોહી સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
૧૦૮ સિદ્ધ થાય,

૪૧ એક સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ,
એક સિદ્ધ થાય

૪૨ અનેક સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જધન્ય, બે સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ,
૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૪૩ વિન્ય વિન્ય પ્રતિ, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
વીશ સિદ્ધ થાય

૪૪ ભદ્રશાલ વનમાં, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ,
ચાર સિદ્ધ થાય.

૪૫ નદન વનમાં એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૪૬ સોમનસ વનમાં, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૪૭ પંડગ વનમાં, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ચાર સિદ્ધ થાય.

૪૮ અકર્મભૂમિમાં એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૪૯ કર્મભૂમિમાં એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૫૦ પહેલે આરે, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૫૧ બીજે આરે એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૫૨ ત્રીજે આરે, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૫૩ ચોથે આરે, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય,

૫૪ પાંચમે આરે, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૫૫ છઠે આરે, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૫૬ અવસર્પિણીમાં, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૫૭ ઉત્સર્પિણીમાં, એક સમયે, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય,

૫૮ નોઉત્સર્પિણીમાં, નોઅવસર્પિણીમાં. એક સમય, જધન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

એ ૫૮ બોલ અંતર સહિત, એક સમયે, જધન્ય, ઉત્કૃષ્ટ, સિદ્ધ થાય તે કહ્યા.

હવે અંતર રહિત, આઠ સમય સુધી, સિદ્ધ થાય તે કેટલા સિધ્ધ થાય તે.

૧	પહેલા	સમયે જન્મ્ય, એક સિધ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ	૧૦૮	સિધ્ધ થાય.
૨	બીજા	સમયે જન્મ્ય, એક સિધ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ	૧૦૨	સિધ્ધ થાય
૩	ત્રીજા	સમયે જન્મ્ય, એક સિધ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ	૯૬	સિધ્ધ થાય
૪	ચોથા	સમયે જન્મ્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ	૮૪	સિધ્ધ થાય
૫	પાંચમા	સમયે જન્મ્ય, એક સિધ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ	૭૨	સિધ્ધ થાય
૬	છઠ્ઠા	સમયે જન્મ્ય, એક સિધ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ	૬૦	સિધ્ધ થાય.
૭	સાતમા	સમયે જન્મ્ય, એક સિધ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ	૪૮	સિધ્ધ થાય.
૮	આઠમા	સમયે જન્મ્ય, એક સિધ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ	૩૨	સિધ્ધ થાય.

આઠ સમય પછી અંતર પડ્યા વિના સિદ્ધ થાય નહિ.

ઇતિ સિદ્ધ દ્વાર સંપૂર્ણ

(૬) ચોવીશ દંડક.

ચોવીશ દંડક શ્રી જ્વાભિગમ સૂત્ર મધ્યે છે તેની ગાંથા.

૧	૨	૩	૪	૫	૬
સરીશ	ગાહણું	સંધયણું,	સંઠાણું	કસાય	તહફતિ સન્નાય;
૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨
લેસિદિઅ	સમુધાએ,	સન્ની	વેદેઅ	પળજતિ.	૧.
૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭	૧૮
દિઠિ દંસણુ	નાણુનાણુ,	જેગો	વડિગ તહ	આહારે;	
૧૯	૨૦	૨૧	૨૨	૨૩	૨૪
ઉવવાય ઠિધ	સમુહાયે,	ચવણુ	ગધ	આગધ	ચેવ. ૨.

સમુચ્ચય ચોવીશ દ્વાર.

૧ શરીર દ્વાર, શરીર પાંચ ૧ ઔદરિક શરીર, ૨ વૈદિક શરીર, ૩ આહારક શરીર, ૪ તેજસ શરીર, ૫ કાર્મણુ શરીર; તેનાં લક્ષણ કહે છે.

૧ ઔદારિક શરીર. તે સડી નળ, પડી નળ, વિણસી નળ. ટોહી નળ, બગડી નળ, મુલા પછી કલેવર પડી રહે, તેને ઔદારિક શરીર કહ્યો ૧.

૨ વૈક્રિય શરીર. તે સડે નહિ, પડે નહિ, વિણસે નહિ, બગડે નહિ, મુલા પછી કલેવર વિસરાવ થાય, તેને વૈક્રિય શરીર કહ્યો ૨

૩ આહારક શરીર તે ચૌદ પૂર્વના બાણનાર સાધુ હોય, તેમને શકા પડે. ત્યારે એક હાથની કાયા કરીને, મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં, શ્રી સીમધર સ્વામીને પ્રજ્ઞ પૂછીને આવ્યા આલોચણા લે તો આરાધક ને આલોચણા ન લે તો વિરાધક કહેવાય. તેને આહારક શરીર કહ્યો,

૪ તેજસુ શરીર. તે આહાર કરીને આહાર પ્રત્યાવે તેને તેજસ શરીર કહ્યો

૫ કાર્મણુ શરીર. તે જીવના પ્રદેશને કર્મના પુદ્ગલ ભેગા છે તેને કાર્મણુ શરીર કહ્યો. એ શરીર દ્વાર સંપૂર્ણ.

૨ અવગાહના દ્વાર સમુચ્ચય જીવમાં અવગાહના, જન્મ-ય, આગુલના અસંખ્યાતમાં ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ હજાર જોજન ઝાઝેરી ઔદારિક શરીરની અવગાહના જન્મ-ય આગુલના અસંખ્યાતમાં ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ હજાર જોજન ઝાઝેરી-વનસ્પતિ આશી

વૈક્રિય શરીરની અવગાહનાની વિગત. ભવધારણિક વૈક્રિયની જન્મ-ય આગુલના અસંખ્યાતમાં ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ ૫૦૦ ધનુષ્યની

ઉત્તર વૈક્રિયની જન્મ-ય આગુલના સંખ્યાતમાં ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ લાખ જોજનની

આહારક શરીરની અવગાહના જન્મ-ય મૂઢા હાથની, ઉત્કૃષ્ટ એક હાથની

તેજસુ કાર્મણુની અવગાહના જન્મ-ય આગુલના અસંખ્યાતમાં ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ ચાંદ ગજ લોક પ્રમાણે તથા પોતપોતાનાં શરીર પ્રમાણે, એ અવગાહના દ્વાર સંપૂર્ણ.

૩ સંહનન દ્વાર (સંઘયણુ દ્વાર) સંઘયણુ ૭ ૧ વજ્રપલનાં સંઘયણ, ૨ રૂપમ નાગય સંઘયણ ૩ નારાય સંઘયણ, ૪ અર્ધનાગય સંઘ ૫ પ્રીતિશ સંઘયણ. ૬ મેઘાર્ત સંઘયણ.

૧ વજ્રઋષભનારાય સંઘયણુ તે વજ્ર કહેતા ખીલી, રૂપલ કહેતા પાટો વીટવાનો, નારાય કહેતા જે પડખે મર્કટખંધ સહનન (સંઘયણ) કહેતાં હાડકાનો સચય. (જેને વિષે જે હાડકાઓને જે પડખેથી મર્કટખંધ કરીને બાધ્યા. અને પાટા જેવા હાડકાએ કરી વાંટ્યા, તે ત્રણે હાડકાને બેદનાર વજ્ર કીલક નામનું હાડકું છે, તેણે કરીને સજ્જડ કર્યું) તે વજ્રરૂપભનારાય સંઘયણુ

૨ ઋષભનારાય સંઘયણુ તે ઉપર પ્રમાણે પણ ક્રકત વજ્ર કહેતા ખીલી નહિ

૩ નારાય સંઘયણુ. તે જે પડખે મર્કટખંધ હોય તે.

૪ અર્ધનારાય સંઘયણુ તે એક પડખે મર્કટખંધ ને બીજે પડખે ખીલી હોય તે

૫ કીલિકા સંઘયણુ તે જે હાડકાની સાધી ઉપર ખીલી મારેલી હોય તે

૬ સેવાર્ત્ત (ચેત્રદ) સંઘયણુ તે હાડકે હાડકા અડીને રહેલ હોય તે. ઇતિ સંઘયણુદ્વાર સંપૂર્ણ

૪ સંસ્થાનદ્વાર સંસ્થાન છ ૧ સમયતુરંત્ર સંસ્થાન, ૨ ન્યગ્રોધ (નિગોહ) પરિમંડલ સંસ્થાન, ૩ સાદિ સંસ્થાન, ૪ વામન સંસ્થાન, ૫ કુખ્જ સંસ્થાન, ૬ દ્વંડ સંસ્થાન

૧ સમયતુરંત્ર સંસ્થાન. તે પગથી તે માથાસુધી શોભાયમાન હોય તેને સમયતુરંત્ર સંસ્થાન કહિયે ૧.

૨ ન્યગ્રોધપરિમંડલ સંસ્થાન. તે કેડથી ને માથાસુધી શોભાયમાન હોય તેને ન્યગ્રોધપરિમંડલ સંસ્થાન કહિયે. ૨.

૩ સાદિ સંસ્થાન. તે પગથી તે કેડ સુધી શોભાયમાન હોય તેને સાદિ સંસ્થાન કહિયે ૩.

૪ વામન સંસ્થાન. તે ઠી ગણું સંસ્થાન હોય તેને વામન સંસ્થાન કહિયે ૩.

૫ કુખ્જ સંસ્થાન. તે પગ, હાથ, મસ્તક ગ્રીવા ગ્રોહા અધિક હોય, બીજા શેષ અવયવ સુદર હોય તેને કુખ્જ સંસ્થાન કહિયે. ૫.

૬ દ્વંડ સંસ્થાન. તે રૂઢ, મૂઢ, મૃગાયુત્ર શેઠવાની પેરે હોય તેને દ્વંડ સંસ્થાન કહિયે, ૬. ઇતિ સંસ્થાન દ્વાર સંપૂર્ણ.

૫ કપાય દ્વાર. કપાય ચાર. તે ૧ ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ ઇતિ કપાય દ્વાર સંપૂર્ણ.

૬. સંજ્ઞા દ્વાર. સંજ્ઞા ચાર તે ૧ આહાર સંજ્ઞા ૨ ભય સંજ્ઞા, ૩ મૈથુન સંજ્ઞા, ૪ પરિગ્રહ સંજ્ઞા. ઇતિ સંજ્ઞા દ્વાર સંપૂર્ણ.

૭ લેશ્યા દ્વાર. લેશ્યા છ ૧ કૃણુ ૨ નીલ લેશ્યા, ૩ કાપોત લેશ્યા, ૪ તેજો લેશ્યા, ૫ પદ્મ લેશ્યા, ૬ શુક્લ લેશ્યા એ લેશ્યા દ્વાર સંપૂર્ણ.

૮ ઇન્દ્રિ દ્વાર. ઇન્દ્રિય પાંચ. ૧ શ્રોતેષ્ઠન્દ્રિય ૨ ચક્ષુષ્ઠન્દ્રિય, ૩ શ્રોત્રીન્દ્રિય, ૪ રસેન્દ્રિય, ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય. ઇન્દ્રિય દ્વાર સંપૂર્ણ.

૯ સમુદ્ધાત દ્વાર સમુદ્ધાત સાત ૧ વેદનીય સમુદ્ધાત, ૨ કષાય સમુદ્ધાત, ૩ મારણાતિક સમુદ્ધાત, ૪ વૈક્રિય સમુદ્ધાત, ૫ તેજસ સમુદ્ધાત, ૬ આહારક સમુદ્ધાત, ૭ કેવળ સમુદ્ધાત.

૧૦ સંજ્ઞી અસંજ્ઞી દ્વાર સંજ્ઞી તે જ્ઞેનામાં વિચાર કરવાની શક્તિ (મન) છે તે અસંજ્ઞી તે જ્ઞેનામા મન (વિચાર કરવાની શક્તિ) નથી તે.

૧૧ વેદ દ્વાર વેદ ત્રણ ૧ સ્ત્રી વેદ, ૨ પુરુષ વેદ, ૩ નપુંસક વેદ.

૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર પર્યાપ્તિ છ ૧ આહાર પર્યાપ્તિ, ૨ શરીર પર્યાપ્તિ, ૩ ઇન્દ્રિય પર્યાપ્તિ, ૪ શ્વાભોચ્છ્વાસ પર્યાપ્તિ, ૫ ભાષા પર્યાપ્તિ, ૬ મન પર્યાપ્તિ.

૧૩ દષ્ટિ દ્વાર દષ્ટિ ત્રણ ૧ સમક્તિ દષ્ટિ, ૨ મિથ્યા દષ્ટિ. ૩ સમ-મિથ્યાત્વ દષ્ટિ.

૧૪ દર્શન દ્વાર દર્શન ચાર ૧ ચક્ષુ દર્શન, ૨ અચક્ષુ દર્શન, ૩ અવધિ દર્શન, ૪ કેવળ દર્શન,

૧૫ જ્ઞાન દ્વાર જ્ઞાન પાંચ ૧ મતિ જ્ઞાન, ૨ શ્રુત જ્ઞાન, ૩ અવધિ જ્ઞાન, ૪ મનપર્યવ જ્ઞાન, ૫ કેવળ જ્ઞાન. અજ્ઞાન ત્રણ ૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન, ૩ વિભંગ જ્ઞાન.

૧૬ યોગ દ્વાર યોગ પંદર ૧ સત્ય મન યોગ, ૨ અસત્ય મન યોગ, ૩ મિશ્ર મન યોગ, ૪ વ્યવહાર મન યોગ, ૫ સત્ય વચન યોગ, ૬ અસત્ય વચન યોગ, ૭ મિશ્ર વચન યોગ, ૮ વ્યવહાર વચન યોગ, ૯ ઔદારિક શરીર કાય યોગ, ૧૦ ઔદાગ્રિક મિશ્ર શરીર કાય યોગ, ૧૧ વૈક્રિય શરીર કાય યોગ, ૧૨ ગૈકિક મિશ્ર શરીર કાય યોગ, ૧૩ આહાર શરીર કાય યોગ, ૧૪ આહારક મિશ્ર શરીર કાય યોગ, ૧૫ કર્મણુ શરીર કાય યોગ.

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર ઉપયોગ ૧૨. ૧ મતિજ્ઞાન ઉપયોગ ૨ શ્રુતજ્ઞાન ઉપયોગ, ૩ અવધિજ્ઞાન ઉપયોગ, ૪ મનપર્યવજ્ઞાન ઉપયોગ ૫ કેવળજ્ઞાન ઉપયોગ, ૬ મતિઅજ્ઞાન ઉપયોગ, ૭ શ્રુત અજ્ઞાન ઉપયોગ ૮ વિભંગ જ્ઞાન ઉપયોગ.

૯ ચક્ષુ દર્શન ઉપયોગ, ૧૦ અચક્ષુ દર્શન ઉપયોગ, ૧૧ અર્વાધ દર્શન ઉપયોગ, ૧૨ કેવળ દર્શન ઉપયોગ.

૧૮ આહાર દ્વારા આહાર ત્રણ પ્રકારનો. ૧ ઓજસ આહાર, ૨ રોમ આહાર, ૩ કવલ આહાર, તે સચિત્ત આહાર, અચિત્ત આહાર, મિશ્ર આહાર.

૧૯ ઉપજવાનો દ્વારા તે ચોવીશ દંડકનો આવે. તે સાત નગ્કનો એક દંડક, ૧, દશ ભવનપતિના દશ દંડક, ૧૧; પૃથ્વીકાયનો એક દંડક, ૧૨, અપકાયનો એક દંડક, ૧૩, તેજસ્કાયનો એક, ૧૪; વાયુકાયનો એક, ૧૫ વનસ્પતિકાયનો એક ૧૬ બે ઈન્દ્રિયનો એક, ૧૭ ત્રિઈન્દ્રિયનો એક, ૧૮ ચૌઈન્દ્રિયનો એક, ૧૯ તિર્થંચ પંચેન્દ્રિયનો એક ૨૦ મનુષ્યનો એક, ૨૧ વાણવ્ય નગ્કનો એક, ૨૨ જ્યોતિષીનો એક. ૨૩ વૈમાનિકનો એક, ૨૪.

૨૦ સ્થિતિ દ્વારા સ્થિતિ જલ્પ અતર્ક્ય દર્શનની, ઉત્કૃષ્ટ ત્રેત્રીશ સાગરોપમની.

૨૧ મરણ દ્વારા સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ, સમોહિયા મરણ તે એળની પેઠે ચાલે, અસમોહિયા મરણ તે હડીની પેઠે ચાલે

૨૨ ચવણ દ્વારા તે ચોવીશ દંડકના જાય. પૂર્વે કહ્યા તે

૨૩ અગતિ દ્વારા તે ચાર ગતિમાથી આવે ૧ નારકીની ગતિમાથી, ૨ તિર્થંચની ગતિમાથી, ૩ મનુષ્યની ગતિમાથી; ૪ દેવની ગતિમાથી.

૨૪ ગતિ દ્વારા પાંચ ગતિમા જાય તે ૧ નારકીની ગતિમા, ૨ તિર્થંચની ગતિમા, ૩ મનુષ્યની ગતિમા, ૪ દેવની ગતિમા, ૫ સિન્ધિની ગતિમા

ધતિ સમુચ્ચય ચોવીશ દ્વારા સંપૂર્ણ.

નારકીનો ૧ તથા દેવના ૧૩ દંડક-૧૪ દંડક સાથે

૧ શરીર દ્વારા,

નારકીમાં શરીર ત્રણ ૧ વૈક્રિય, ૨ તેજસ, ૩ કાર્મણ,

દેવમાં શરીર ત્રણ ૧ વૈક્રિય, ૨ તેજસ, ૩ કાર્મણ.

૨ અવગાહના દ્વારા.

નારકીની અવગાહના.

૧ પહેલે નરકે, અવગાહના, જલ્પ, આગુલના અસખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ પોણા આઠ ધનુષ્ય ને ૭ આંગુલની છે, ૧,

૨ બીજી નરકે. અવગાહના જલ્પ, આગુલના અસખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ સાડા પંદર ધનુષ્યની છે, ૨.

૩ ત્રીજી નરકે, અવગાહના જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ સવાએકત્રીશ ધનુષ્યની છે, ૩.

૪ ચોથી નરકે, અવગાહના જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની ઉત્કૃષ્ટ સાડીબાસઠ ધનુષ્યની છે, ૪

૫ પાંચમી નરકે, અવગાહના જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની ઉત્કૃષ્ટ સવાસો ધનુષ્યની છે; ૫.

૬ છઠ્ઠી નરકે, અવગાહના, જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ અઠીસે ધનુષ્યની છે; ૬

૭ સાતમી નરકે, અવગાહના, જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ પાચસે ધનુષ્યની છે ઉતર વેંકિય કરે તો જઘન્ય આગુલના સંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ ઠામ બમણી (જે જે નરકે ઉત્કૃષ્ટ કહી છે તેથી બમણી જાણવી,) યાવત્ સાતમી નરકે એક હજાર ધનુષ્યની જાણવી, ૭.

દેવનો અવગાહના.

૧ ભવનપતિના દેવ-દેવીની અવગાહના, જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ સાત હાથની છે. ૧,

૨ વાણુવ્યંતર દેવ-દેવીની અવગાહના, જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ સાત હાથની છે. ૨,

૩ જ્યોતિષીના દેવ-દેવીની અવગાહના, જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ સાત હાથની છે. ૨.

૪ વૈભાનિકની અવગાહના જુદી જુદી નીચે મુજબ.

પહેલા-બીજા દેવલોકના દેવની તથા તેની દેવીની અવગાહના જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ સાત હાથની છે ૨.

ત્રીજા-ચોથા દેવલોકના દેવની અવગાહના, જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની ઉત્કૃષ્ટ છ હાથની છે ૪.

પાંચમાં-છઠ્ઠા દેવલોકના દેવની અવગાહના, જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની ઉત્કૃષ્ટ પાચ હાથની છે. ૬.

સાતમા-આઠમા દેવલોકના દેવની અવગાહના, જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની ઉત્કૃષ્ટ ચાર હાથની છે ૮.

નવમા-દશમા-અગિયારમા-બારમા દેવલોકના દેવની અવગાહના જઘન્ય આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ હાથની છે ૧૨.

નવ ત્રેવેયકના દેવની અવગાહના, જધન્ય, આશ્રુલના અસંખ્યાતમાં ભાગની ઉત્કૃષ્ટ ખેલાયતી છે.

ચાર અનુત્તર વિમાનના દેવની અવગાહના જધન્ય, આશ્રુલના અસંખ્યાતમાં ભાગની ઉત્કૃષ્ટ એક હાયતી છે.

પાંચમા અનુત્તર વિમાનના દેવની અવગાહના, જધન્ય, આશ્રુલના અસંખ્યાતમાં ભાગની ઉત્કૃષ્ટ મૂઢા હાયતી છે.

બવનપતિથી બાર દેવલોક સુધી દેવ ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો, જધન્ય, આશ્રુલના અસંખ્યાતમાં ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ લાખ જોજનની અવગાહના.

નવ ત્રેવેયક અને પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવોને ઉત્તર વૈક્રિય કરવાપણું નથી.

૩ સંહનન દ્વાર.

નારકી, અસંહનની

દેવ, અસંહનની.

૪ સંસ્થાન દ્વાર.

નારકીમાં હૃડ સંસ્થાન,

દેવમાં, સમસ્તુરસ સંસ્થાન.

૫ કષાય. દ્વાર.

નારકીમાં કષાય ચાર

દેવમાં, કષાય ચાર.

૬ સંજ્ઞા દ્વાર.

નારકીમાં, સંજ્ઞા ચાર.

દેવમાં સંજ્ઞા ચાર.

૭ લેશ્યા દ્વાર.

નારકીમાં લેશ્યા ત્રણ.

પહેલી ખીજ નરકે, કાપોત લેશ્યા

ત્રીજી નરકે કાપોત ને નીલ લેશ્યા.

ચોથી નરકે, નીલ લેશ્યા,

પાંચમી નરકે કૃષ્ણ ને નીલ લેશ્યા.

છઠ્ઠી નરકે, કૃષ્ણ લેશ્યા

સાતમી નરકે, મહાકૃષ્ણ લેશ્યા.

૯ દેવતામાં લેશ્યા.

ભવનપતિ ને વાણવ્યંતરમાં ચાર લેશ્યા ૧ કૃષ્ણ, ૨ નીલ, ૩ કાપોત. ૪ તેજો.

જ્યોતિષી ને પહેલા બીજા દેવલોકમાં એક-તેજો લેશ્યા.

ત્રીજા ચોજા ને પાંચમા દેવલોકમાં એક પર્ણ લેશ્યા.

છઠ્ઠા દેવલોકથી નવ ઐવેયક સુધીમાં એક શુક્લ લેશ્યા.

પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં એક પરમશુક્લ લેશ્યા.

૮ ઇંદ્રિય દ્વાર.

નારકીમાં ઇંદ્રિય પાંચ.

દેવમાં ઇંદ્રિય પાંચ,

૯ સમુદ્ધાત દ્વાર.

નારકીમાં ચાર સમુદ્ધાત. ૧ વેદનીય, ૨ કષાય, ૩ મારણાતિક, ૪ વૈક્રિય.

દેવમાં પાંચ સમુદ્ધાત. ૧ વેદનીય, ૨ કષાય, ૩ મારણાતિક,

૪ વૈક્રિય, ૫ તેજસ.

ભવનપતિથી બારમાં દેવલોક સુધી પાંચ સમુદ્ધાત

નવ ઐવેયકથી પાંચ અનુત્તર વિમાન સુધી ત્રણ સમુદ્ધાત

વેદનીય, ૨ કષાય, ૩ મારણાતિક.

૧૦ સંજી દ્વાર

+ નરકમાં,

પહેલી નરકે સંજી, અસંજી,

બીજી નરકથી સાતમી નરક સુધી, સંજી.

* દેવમાં

ભવનપતિ ને વાણવ્યંતરમાં સંજી ને અસંજી,

જ્યોતિષીથી પાંચ અનુત્તર વિમાન સુધી, સંજી.

૧૧ વેદ દ્વાર

નારકીમાં નપુંસક વેદ.

દેવમાં ભવનપતિ વાણવ્યંતર, જ્યોતિષી, પહેલા બીજા દેવલોક સુધી બે વેદ તે ૧ સ્ત્રી વેદ, ૨ પુરુષ વેદ,

ત્રીજા દેવલોકથી અનુત્તર વિમાન સુધી, એક વેદ, તે ૧ પુરુષ વેદ

* અસંજી નિર્ણય મુરીને આ ગતિમાં ઉપજે છે તે અપર્યાપ્તાદશામાં અસંજી ન હોય છે પર્યાપ્ત ગતિમાં અર્વાધિ કે વિભંગમાં ઉપજે છે, એ અપેક્ષા લેવી

૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર.
(ભાષા, મન જે સાથે બાધે).

નારકીમા પર્યાપ્તિ પાંચ, ને અપર્યાપ્તિ પાંચ,
દેવમાં પર્યાપ્તિ પાંચ, ને અપર્યાપ્તિ પાંચ.

૧૩ દષ્ટિ દ્વાર.

નારકીમા દષ્ટિ ત્રણ

દેવમાં,

ભવનપતિથી બારમા દેવલોક સુધી દષ્ટિ ત્રણ

નવ ગ્રેવેયકમાં દષ્ટિ જે સમકિત અને મિથ્યાત્વ

પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં દષ્ટિ એક તે સમકિત દષ્ટિ

૧૪ દર્શન દ્વાર

નારકીમા દર્શન ત્રણ ૧ ચક્ષુ દર્શન, ૨ અચક્ષુ દર્શન, ૩ અવધિ દર્શન.

દેવમાં દર્શન ત્રણ. ૧ ચક્ષુ દર્શન, ૨ અચક્ષુ દર્શન, ૩ અવધિ-દર્શન.

૧૫ જ્ઞાન દ્વાર

નારકીમા ત્રણ જ્ઞાન ને ત્રણ અજ્ઞાન.

દેવમાં,

ભવનપતિથી નવગ્રેવેયક સુધી ત્રણ જ્ઞાન, ને ત્રણ અજ્ઞાન.

પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં ત્રણ જ્ઞાન.

૧૬ યોગદ્વાર.

નારકીમા યોગ અગિયાર.

દેવમાં યોગ અગિયાર.

તે યોગનાં નામ. ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મનયોગ, ૩ મિશ્ર મનયોગ, ૪ વ્યવહાર મનયોગ, ૫ સત્ય વચનયોગ, ૬ અસત્ય વચનયોગ, ૭ મિશ્ર વચનયોગ, ૮ વ્યવહાર વચનયોગ ૯ બૈકિય શરીર કાયયોગ, ૧૦ ગૈકિય મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૧૧ કામચ શરીર કાયયોગ.

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર.

નારકીથી નવ ગ્રેવેયક સુધી ઉપયોગ નવ, ૧ મતિજ્ઞાન ઉપયોગ, ૨ શ્રુતજ્ઞાન ઉપયોગ, ૩ અવધિ જ્ઞાન ઉપયોગ, ૪ મતિ અજ્ઞાન ઉપયોગ, ૫ શ્રુત અજ્ઞાન

ઉપયોગ, ૬ વિભંગ જ્ઞાન ઉપયોગ, ૭ ચક્ષુ દર્શન ઉપયોગ, ૮ અચક્ષુ દર્શન ઉપયોગ, ૯ અવધિ દર્શન ઉપયોગ.

પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં ૭ ઉપયોગ, તે ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ દર્શન.

૧૮ આહાર દ્વારા.

નારકી, દેવમા એ પ્રકારનો આહાર, ૧ ઓજસ, ૨ રામ ૭ દિશાનો આહાર લે. કરે એક પ્રકારનો. નારકી અચિત્ત કરે પણ અશુભ કરે. દેવ અચિત્ત કરે, પણ શુભ કરે.

૧૯ ઉપજવાનાં દ્વારા ૨૨ અવવાનાં દ્વારા

પહેલી નરકથી માંડીને છઠી નરક સુધીમાં મનુષ્ય, તિર્થંચ પંચેદ્રિય એ એ હંડકનો આવે; જાય એ હંડકમાં, તે મનુષ્ય ને તિર્થંચ પંચેદ્રિયમાં.

સાતમી નરકમાં એ હંડકનો આવે, તે મનુષ્ય ને તિર્થંચ પંચેદ્રિયનો, જાય એક હંડકમાં તે તિર્થંચ પંચેદ્રિયમાં.

ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષી, ને પહેલા બીજા દેવલોક સુધી, એ હંડકનો આવે, ને મનુષ્ય ને તિર્થંચનો; જાય પાંચ હંડકમાં, ૧ પૃથ્વી, ૨ પાણી, ૩ વનસ્પતિ, ૪ મનુષ્ય, ને તિર્થંચમાં.

ત્રીજા દેવલોકથી આઠમા દેવલોક સુધી એ હંડકનો આવે, મનુષ્ય ને તિર્થંચ, એ બેનો આવે; જાય એ હંડકમાં, તે મનુષ્ય ને તિર્થંચમાં.

નવમા દેવલોકથી અનુત્તર વિમાન સુધી એક હંડકનો આવે તે ૧ મનુષ્યનો જાય એક મનુષ્યમાં.

૨૦ સ્થિતિ દ્વારા

નારકીની સ્થિતિ નીચે મુજબ છે.

પહેલી નરકના નારકીની સ્થિતિ, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની ઉત્કૃષ્ટ, એક સાગરની.

બીજી નરકની જગ એક સાગરની ઉં ત્રણ સાગરની;

ત્રીજી નરકની જગ ત્રણ સાગરની ઉં સાત સાગરની;

ચોથી નરકની જગ સાત સાગરની ઉં દશ સાગરની;

પાંચમી નરકની જગ દશ સાગરની ઉં સત્તર સાગરની;

છઠી નરકની જગ સત્તર સાગરની ઉં ચાવીશ સાગરોપમની;

સાતમી નરકની જગ ચાવીશ સાગરોપમની ઉં તેત્રીશ સાગરોપમની.

દેવની સ્થિતિ નીચે મુજબ

દક્ષિણ દિશાના અસુરકુમારના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની; ઉત્કૃષ્ટ, એક સાગરોપમની. તેની દેવીની સ્થિતિ, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃષ્ટ, સાડાત્રણ પદ્યની તેના નવ નિકાયના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની; ઉત્કૃષ્ટ, દોઢ પદ્યની; તેની દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃષ્ટ પોણા પદ્યની,

ઉત્તર દિશાના અસુર કુમારના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃષ્ટ, એક સાગર ઝાઝેરી; તેની દેવીની સ્થિતિ, જઘન્ય દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃષ્ટ, સાડાચાર પદ્યની. તેના નવ નિકાયના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની ઉત્કૃષ્ટ; એ પદ્યમા દેશ ઓછી, તેની દેવીની સ્થિતિ જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃષ્ટ, એક પદ્યમા દેશ ઓછી.

વાયુવ્યંતરના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની; ઉત્કૃષ્ટ, એક પદ્યની. વાયુવ્યંતરની દેવીની સ્થિતિ, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃષ્ટ અર્ધ, પદ્યની

ચંદ્રમાના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, પા પદ્યની, ઉત્કૃષ્ટ, એક પદ્ય, ને એક લાખ વર્ષની તેની દેવીની સ્થિતિ, જઘન્ય, પા પદ્યની, ને ઉત્કૃષ્ટ અર્ધ પદ્ય ને પચાસ હજાર વર્ષની.

સૂર્યના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, પા પદ્યની, ઉત્કૃષ્ટ એક પદ્ય ને એક હજાર વર્ષની. તેની દેવીની સ્થિતિ, જઘન્ય, પા પદ્યની, ઉત્કૃષ્ટ, અર્ધ પદ્ય ને પાચસે વર્ષની

અહના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, પા પદ્યની, ઉત્કૃષ્ટ, એક પદ્યની, તેની દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, પા પદ્યની ઉત્કૃષ્ટ, અર્ધ પદ્યની.

નક્ષત્રના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, પા પદ્યની, ઉત્કૃષ્ટ, અર્ધ પદ્યની. તેની દેવીની સ્થિતિ, જઘન્ય, પા પદ્યની, ઉત્કૃષ્ટ, પા પદ્ય ઝાઝેરી.

તારાના દેવીની સ્થિતિ, જઘન્ય, પદ્યનો આઠમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ પા પદ્યની. તેની દેવીની સ્થિતિ. જઘન્ય, પદ્યના આઠમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ, પદ્યના આઠમા ભાગ ઝાઝેરી

પહેલા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, એક પદ્યની, ઉત્કૃષ્ટ, એ સાગરની તેની દેવીની જઘન્ય, એક પદ્યની, ઉત્કૃષ્ટ, સાત પદ્યની; તેની અપરિચ્છિતા દેવીની સ્થિતિ, જઘન્ય, એક પદ્યની, ઉત્કૃષ્ટ, પદ્યની

બીજા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, એક પદ્ય ઝાઝેરી, ઉત્કૃષ્ટ, એ સાગર ઝાઝેરી તેની દેવીની સ્થિતિ જઘન્ય, એક પદ્ય ઝાઝેરી, ઉત્કૃષ્ટ,

નવ પદ્યની તેની અપરિગૃહિતા દેવીની સ્થિતિ જઘન્ય, એક પદ્યની. ઝાઝેરી ઉત્કૃષ્ટ પંચાવન પદ્યની.

ત્રીજા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, એ સાગરની, ઉત્કૃષ્ટ, સાત સાગરની.

ચોથા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ જઘન્ય, એ સાગર ઝાઝેરી, ઉત્કૃષ્ટ, સાત સાગરોપમ ઝાઝેરી

પાંચમા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, સાત સાગરની ઉત્કૃષ્ટ, દશ સાગરની.

છઠ્ઠા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, દશ સાગરની, ઉત્કૃષ્ટ, ચૌદ સાગરની.

સાતમા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, ચૌદ સાગરની, ઉત્કૃષ્ટ સત્તર સાગરની

આઠમા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ. જઘન્ય, સત્તર સાગરની, ઉત્કૃષ્ટ, અઠાર સાગરની

નવમા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, અઠાર સાગરની, ઉત્કૃષ્ટ ઓગણીશ સાગરની.

દશમા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, ઓગણીશ સાગરની ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સાગરોપમની.

અગિઆરમા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, વીશ સાગરની, ઉત્કૃષ્ટ, એકત્રીશ સાગરોપમની.

બારમા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, એકત્રીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ, બાવીશ સાગરોપમની.

પહેલી ઐવેયકે સ્થિતિ, જઘન્ય, બાવીશ સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ ત્રેવીશ સાગરોપમની.

બીજી ઐવેયકે સ્થિતિ, જઘન્ય ત્રીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ ચોવીશ સાગરોપમની.

ત્રીજી ઐવેયકે સ્થિતિ, જઘન્ય ચોવીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ પચીશ સાગરોપમની

ચોથી ઐવેયકે સ્થિતિ જઘન્ય, પચીશ સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ બીસ સાગરોપમની

પાંચમી ઐવેયકે સ્થિતિ, જધન્ય, છત્રીશ સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ સત્તાવીશ સાગરોપમની

છટ્ટી ઐવેયકે સ્થિતિ, જધન્ય, સત્તાવીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ અઠ્ઠાવીશ સાગરોપમની.

સાતમી ઐવેયકે સ્થિતિ, જધન્ય અઠ્ઠાવીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ, ઓગણત્રીશ સાગરોપમની,

આઠમી ઐવેયકે સ્થિતિ, જધન્ય ઓગણત્રીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ, ત્રીશ સાગરોપમની

નવમી ઐવેયકે સ્થિતિ, જધન્ય, ત્રીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ, એકત્રીશ સાગરોપમની

ચાર અનુત્તર વિમાનના દેવની સ્થિતિ, જધન્ય એકત્રીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ, તેત્રીશ સાગરોપમની

પાંચમા અનુત્તર વિમાનના દેવની સ્થિતિ, જ. ૦ ઉ. ૦ તેત્રીશ સાગરોપમની.

૨૧ મ ણુ દ્વાર, તે સમોદયા મરણ ને અસમોદિયા મગણ સમોદિયા તે એળની પેઠે ચાલે

અસમોદિયા તે દડીની પેઠે ચાલે.

૨૩-૨૪ આગતિ, ગતિ દ્વાર, એ સાથે

પહેલો નરકથી છટ્ટી નરક સુધી, એ ગતીનો આવે, તે મનુષ્ય ને તિર્થંચનો જાય એ ગતિમા, તે મનુષ્ય ને તિર્થંચમા

સાતમી નરકમાં, એ ગતિનો આવે, તે મનુષ્ય ને તિર્થંચનો જાય એક ગતિમા, તે તિર્થંચમા.

ભગવતિ, વાણવ્ય તર, જ્યોતિષી, વૈમાનિક, આઠમા દેવલોક સુધી, એ ગતિનો આવે તે મનુષ્ય ને તિર્થંચનો જાય એ ગતિમા, તે મનુષ્ય ને તિર્થંચમા

નવમી દેવલોકથી સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન સુધી, એક ગતિનો આવે તે મનુષ્યનો જાય એક ગતિમા તે મનુષ્યમા

મતિ નારકી તથા દેવના થઇને ચૌદ દંડક સ પૂર્ણ.

એ વૈકિય શરીરવાળા ચૌદ દંડક કહ્યા.

પાંચ એકેન્દ્રિયના પાંચ દંડક

૧ શરીર.

પાંચ એકેન્દ્રિયમા વાયુકાય વિના બાકીના ચાર એકેન્દ્રિયમાં શરીર ત્રણ તે, ૧ ઔદારિક, ૨ તેજસ, ૩ કાર્મણ.

વાયુકાયમા શરીર ચાર, ૧ ઔદારિક, ૨ વૈક્રિય, ૩ તેજસ, ૪ કાર્મણ.

૨ અવગાહના દ્વાર.

પૃથ્વીાદિ ચાર એકેન્દ્રિયની અવગાહના, જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉદ્દૃષ્ટ પણ આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની

વનસ્પતિની અવગાહના, જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉદ્દૃષ્ટ, હજાર જોજન ઝાઝેરી, કમલ પોયણા આશી જાણવી.

૩ સંહનન દ્વાર. પાંચ એકેન્દ્રિયમા સેવાર્ત સહનન

૪ સંસ્થાન દ્વાર. પાંચ એકેન્દ્રિયમાં હૂંડ સંસ્થાન

૫ કષાય દ્વાર. પાંચ એકેન્દ્રિયમાં કષાય ચાર.

૬ સંજ્ઞા દ્વાર. પાંચ એકેન્દ્રિયમા સંજ્ઞા ચાર.

૭ લેશ્યા દ્વાર.

પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ એ ત્રણ એકેન્દ્રિયના અપર્યાપ્તમાં લેશ્યા ચાર, તે ૧ કૃણુ ૨ નીલ, ૩ કાપોત, ૪ તેજો પર્યાપ્તમાં ત્રણ તેજસ, વાયુ એ બેમા ત્રણ લેશ્યા, ૧ કૃણુ, ૨ નીલ, ૩ કાપોત

૮ ઇન્દ્રિય દ્વાર.

પાંચ એકેન્દ્રિયમા એક ઇન્દ્રિય તે એક સ્પર્શેન્દ્રિય.

૯ સમુદ્ધવાત દ્વાર

પાંચ એકેન્દ્રિયમા વાયુકાય વિના બાકીની ચાર એકેન્દ્રિયમાં, ત્રણ સમુદ્ધવાત, તે, ૧ વેદનીય, કષાય, ૩ મારણાતિક.

વાયુકાયમા ચાર સમુદ્ધવાત. ૧ વેદનીય, ૨ કષાય, ૩ મારણાતિક, ૪ વૈક્રિય.

૧૦ સંજ્ઞી દ્વાર. પાંચે એકેન્દ્રિય અસસી.

૧૧ વેદ દ્વાર. પાંચ એકેન્દ્રિયમા નપુંસક વેદ

૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર. પાંચ એકેન્દ્રિયમા પર્યાપ્તિ ચાર, અપર્યાપ્તિ પહેલી ચાર.

૧૩ દષ્ટિ દ્વાર. પાંચ એકેન્દ્રિયમાં દષ્ટિ એક, તે ૧ મિથ્યાન્વ દષ્ટિ

૧૪ દર્શન દ્વાર. પાંચ એકેન્દ્રિયમાં એક અચક્ષુ દર્શન.

૧૫ જ્ઞાન દ્વાર. પાંચ એકેન્દ્રિયમાં બે અજ્ઞાન, તે ૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન.

૧૬ યોગ દ્વાર.

પાંચ એકેન્દ્રિયમાં વાયુકાય વિના બાકીની ચાર એકેન્દ્રિયમાં યોગ ત્રણ, તે ૧ ઔદારિક શરીર કાયયોગ, ૨ ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૩ કાર્મણ શરીર કાયયોગ વાયુકાયમાં યોગ પાંચ ૧ ઔદારિક શરીર કાયયોગ, ૨ ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૩ વૈક્રિય શરીર કાયયોગ, ૪ વૈક્રિય મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૫ કાર્મણ શરીર કાયયોગ.

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર.

પાંચ એકેન્દ્રિયમાં ઉપયોગ ત્રણ ૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન, ૩ અચક્ષુ દર્શન.

૧૮ આહાર દ્વાર.

પાંચ એકેન્દ્રિયમાં ત્રણ ત્રિશિનો, ચાર દ્વિશિનો, પાંચ દ્વિશિનો આહાર છે, તે વ્યાધાત ન પડે તો, ૭ દ્વિશિનો આહાર છે. બે પ્રકારનો આહાર, તે ૧ ઓજસ ૨ રામ, તે ૧ સચિત્, ૨ અચિત્, ૩ મિશ્ર.

૧૯ ઉપજવાનાં, ૨૨ ચવવાનાં દ્વાર.

પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિકાય એ ત્રણ એકેન્દ્રિયમાં ત્રેતીશ હંડકનો આવે, તે એક નારકી વર્ણને; જાય દશ હંડકમાં તે પાંચ એકેન્દ્રિય, ત્રણ વિકલેન્દ્રિય, એ આઠ ને મનુષ્ય ને તિર્યચ એ બે મળી દશ હંડકમાં જાય.

તેજસ્કાય ને વાયુકાય એ બે એકેન્દ્રિયમાં દશ હંડકનો આવે તે પાંચ એકેન્દ્રિય ત્રણ વિકલેન્દ્રિય, એક મનુષ્ય ને એક તિર્યચ એ દશ હંડકનો આવે ને નવ હંડકમાં જાય, તે પાંચ એકેન્દ્રિય ત્રણ વિકલેન્દ્રિય ને તિર્યચ પાંચ એકેન્દ્રિય એ નવમાં જાય.

૨૦ સ્થિતિ દ્વાર.

પૃથ્વીકાયની સ્થિતિ, જન્મ-૪, અતર્મુહર્તની, ઉત્કૃષ્ટ, બાવીશ હજાર વર્ષની. અપ્કાયની સ્થિતિ, જન્મ-૪, અતર્મુહર્તની, ઉત્કૃષ્ટ, સાત હજાર વર્ષની તેજસ્કાયની સ્થિતિ, જન્મ-૪, અતર્મુહર્તની, ઉત્કૃષ્ટ, ત્રણ આહારાત્રિની.

વાયુકાયની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતર્મુદ્ગતની ઉત્કૃષ્ટ, ત્રણ હજાર વર્ષની.
 વનસ્પતિની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતર્મુદ્ગતની ઉત્કૃષ્ટ, દશ હજાર વર્ષની.

૨૧ મરણ દ્વાર

તેમા, સમોહિયા તે ઝોળની પેઠે ચાલે.

અસમોહિયા તે દડીની પેઠે ચાલે.

૨૩ આગતિ દ્વાર ને ૨૪ ગતિ દ્વાર.

પૃથ્વીકાય, અપૂકાય, વનસ્પતિકાય, એ ત્રણ એકેન્દ્રિયમાં ત્રણ ગતિનો આવે, તે ૧ મનુષ્ય, ૨ તિર્યચ, ૩ દેવનો, જાય એ ગતિમાં, તે ૧ મનુષ્ય ને ૨ તિર્યચમાં. તેજસ્કાય ને વાયુકાય એ, એ એકેન્દ્રિયમાં, બે ગતિનો આવે, તે ૧ મનુષ્યનો, ૨ તિર્યચનો, જાય એક ગતિમાં, તે તિર્યચમાં.

ઇતિ પાંચ એકેન્દ્રિયના પાંચ દંડક સંપૂર્ણ.

બે ઇન્દ્રિય, ત્રિઇન્દ્રિય, ચૌઇન્દ્રિય ને તિર્યચ સંમૂર્છિમ

પંચેન્દ્રિયના દંડક.

૧ શરીર

બેઇન્દ્રિય, ત્રિઇન્દ્રિય, ચૌઇન્દ્રિય ને તિર્યચ સંમૂર્છિમ પંચેન્દ્રિયમાં શરીર ત્રણ, તે ૧ ઔદારિક, ૨ તેજસ ૩ કાર્મણ.

૨ અવગાહના

બે ઇન્દ્રિયની અવગાહના. જઘન્ય, આંગણના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ, ચાર જોળનની.

ત્રિઇન્દ્રિયની અવગાહના. જઘન્ય આંગણના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ ૭ ગાઉની

ચૌઇન્દ્રિયની અવગાહના. જઘન્ય, આંગણના અસંખ્યાતમા ભાગની ઉત્કૃષ્ટ ચાર ભાગની

તિર્યચ સંમૂર્છિમ પંચેન્દ્રિયની અવગાહના. જઘન્ય, આંગણના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ જુદી જુદી નીચે મુજબ

ગાથા

જેયણ સહસ્સ, ગાઉચ્ચ પુહુત્ત તતો જેયણ પુહુત્ત;

દોણહં તુ ધણહં પુહુત્ત સમૂછીમે હોઈ ઉચ્ચત્ત. ૧

૧ જલચરની, એક હળર જેજનની

૨ સ્થળચરની, પૃથક્ ગાઉની છે, (જેથી નવ ગાઉ સુધીની)

૩ ઉરપરિસર્પની, પૃથક્ યોજનાની છે, (જેથી નવ યોજન સુધીની)

૪ ભુજપરિસર્પની, પૃથક્ ધનુષ્યની છે. (જેથી નવ ધનુષ્યની.)

૫ ખેચરની, પૃથક્ ધનુષ્યની છે (જેથી નવ ધનુષ્ય સુધીની)

૩ સંહનન દ્વાર.

ત્રણ વિકલોદ્રિય (એઈદ્રિય, ત્રિઈદ્રિય, ચૌઈદ્રિય) ને તિર્થચ સમૂછમ પચેદ્રિયમાં, સંહનન એક તે, એક સેવાત્ત.

૪ સંસ્થાન દ્વાર.

ત્રણ વિકલોદ્રિય ને તિર્થચ સમૂછિમ પચેદ્રિયમાં, સંસ્થાન તે એક, હંક.

૫ કષાય દ્વાર. તેમા કષાય ચાર.

૬ સંજ્ઞા દ્વાર. તેમાં સજ્ઞા ચાર.

૭ લેશ્યા દ્વાર. તેમાં લેશ્યા ત્રણ. ૧ કૂળ્ય, ૨ નીલ, ૩ કાપોત

૮ ઈદ્રિય દ્વાર.

જેઈદ્રિયમાં ઇદ્રિય એ

ત્રિઈદ્રિયમાં ઇદ્રિય ત્રણ

ચૌઈદ્રિયમાં ઇદ્રિય ચાર.

તિર્થચ અમૂછિમ પચેદ્રિયમાં ઇદ્રિય પાચ.

૯ સમુદ્ધાત.

તેમા સમુદ્ધાત ત્રણ તે, ૧ વેદનીય ૨ કષાય, ૩ મારણાંતિક.

૧૦ સંજ્ઞી અસંજ્ઞી દ્વાર.

ત્રણ ચિત્તલેદ્રિય તથા અમૂછિમ તિર્થચ પચેદ્રિય અસંજ્ઞી

૧૧ વેદ દ્વાર.

તેમાં વેદ એક તે, નપુંસક.

૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર

તેમાં પર્યાપ્તિ પાંચ ૧ આહાર પર્યાપ્તિ, ૨ શરીર પર્યાપ્તિ, ૩ ઇન્દ્રિય પર્યાપ્તિ, ૪ શ્વાસોન્ધ્રીસ પર્યાપ્તિ, ૫ ભાષા પર્યાપ્તિ.

૧૩ દષ્ટિ દ્વાર.

એકાન્દ્રિય, ત્રિષ્વદ્રિય, ચૌદાન્દ્રિય ને તિર્યચ સંમૂર્છિમ પચ્ચે દ્રિયના અપર્યાપ્તિમાં દષ્ટિ એ તે, ૧ સમક્તિ દષ્ટિ, ૨ મિથ્યાત્વ દષ્ટિ. પર્યાપ્તિમાં એક મિથ્યાત્વ દષ્ટિ.

૧૪ દર્શન દ્વાર.

એકાન્દ્રિય, ત્રિષ્વદ્રિયમાં દર્શન એક, તે ૧ અચક્ષુદર્શન, ચૌદાન્દ્રિય ને તિર્યચ સંમૂર્છિમ પચ્ચે દ્રિયમાં દર્શન એ, ૧ ચક્ષુદર્શન, ૨ અચક્ષુદર્શન

૧૫ જ્ઞાન દ્વાર.

અપર્યાપ્તિમાં જ્ઞાન એ ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન અજ્ઞાન એ, ૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન પર્યાપ્તિમાં અજ્ઞાન એ.

૧૬ યોગ દ્વાર.

તેમાં યોગ ચાર. ૧ ઔદારિક શરીર કાયયોગ, ૨ ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગ ૩ કાર્મણ શરીર કાયયોગ, ૪ વ્યવહાર વચન યોગ.

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર.

એકાન્દ્રિય, ત્રિષ્વદ્રિયના, અપર્યાપ્તિમાં પાંચ ઉપયોગ. ૧ મતિજ્ઞાન ૨ શ્રુતજ્ઞાન. ૩ મતિઅજ્ઞાન ૪ શ્રુતઅજ્ઞાન, ૫ અચક્ષુદર્શન પર્યાપ્તિમાં ત્રણ ઉપયોગ, એ અજ્ઞાન ને અચક્ષુદર્શન એકાન્દ્રિય ને તિર્યચ સંમૂર્છિમ પચ્ચે દ્રિયના અપર્યાપ્તિમાં ૭ ઉપયોગ ૧ મતિજ્ઞાન ઉપયોગ, ૨ શ્રુતજ્ઞાન ઉપયોગ, ૩ મતિ અજ્ઞાન, ૪ શ્રુતઅજ્ઞાન, ૫ ચક્ષુદર્શન, ૬ અચક્ષુદર્શન પર્યાપ્તિમાં ચાર ઉપયોગ, એ અજ્ઞાન, એ દર્શન

૧૮ આહાર દ્વાર.

આહાર ૭ દિશાનો લે, ત્રણ પ્રકારે કરે તે, ૧ ઓળસ, ૨ રામ, ૩ દ્રવ્ય, તે ૧ સચિત્, ૨ અચિત્, ૩ મિશ્ર.

૧૯ ઉપજવાનાં દ્વાર, ૨૨ ચવવાના દ્વાર.

એકાન્દ્રિય, ત્રિષ્વદ્રિય, ચૌદાન્દ્રિય એ ત્રણમાં દશ ઔદારિકનો આવે, તે પાંચ એકેન્દ્રિય, ત્રણ વિક્ષેપિય, મનુષ્ય, ને નિર્યયનો; ને જાય તે દશ દહકમાં.

તિર્થંચ સંમૂર્છિમ પંચેદ્રિયમાં દશ ઔદ્ધરિકનો આવે, તે ઉપર મુજબ દશ કલા તે; જાય બાવીશ દંડકમાં તે જ્યોતિષી, ને ગૈમાનિક એ બે વિનાના બાવીશ દંડકમાં જાય

૨૦ સ્થિતિ દ્વાર

એકદ્રિયની સ્થિતિ, જઘન્ય, અતમુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ બાર વર્ષની
ત્રિધંદ્રિયની સ્થિતિ, જઘન્ય, અતમુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ ૪૯ દિવસની.
ચૌધંદ્રિયની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતમુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ છ માસની
તિર્થંચ સંમૂર્છિમ પંચેદ્રિયની સ્થિતિ, જુદી જુદી નીચે મુજબ.

ગાથા

પુવ્વ ક્ષોડ ચઉરાશી, તેપન, બાયાલીસ, બહુત્તેર; સહસાધં
વાસાધં, સમુછિમે આઉયં હોધ.

જલચરની સ્થિતિ, જઘન્ય, અતમુહૂર્તની; ઉત્કૃષ્ટ, પૂર્વકોડ વર્ષની
સ્થળચરની સ્થિતિ, જઘન્ય, અતમુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ ચોરાશી હજાર વર્ષની.
ઉપરિસર્પની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતમુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ, ત્રેપન હજાર
વર્ષની.

જુજપરિસર્પની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતમુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ, બેતાળીશ
હજાર વર્ષની

એચરની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતમુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ બહોતેર હજાર વર્ષની

૨૧ મરણદ્વાર

સમોહિયા મરણ, તે એળની પેરે ચાલે,

અસમોહિયા મરણ, તે દડીની પેઠે ચાલે

૨૩ આગતિ દ્વાર, ૨૪ ગતિ દ્વાર.

એકદ્રિય, ત્રિધંદ્રિય ચૌધંદ્રિયમાં બે ગતિનો આવે તે, ૧ મનુષ્ય,
ને ૨ તિર્થંચનો, જાય બે ગતિમાં તે એક મનુષ્ય, ને ૨ તિર્થંચના

તિર્થંચ સંમૂર્છિમ પંચેદ્રિયમાં બે ગતિનો આવે તે, ૧ મનુષ્યનો,
ને ૨ તિર્થંચનો જાય ચાર ગતિમાં તે, ૧ નારકી, ૨ તિર્થંચ, ૩ મનુષ્ય, ને
૪ દેવ એ ચારમાં જાય

ઇતિ ત્રણ વિકલેંદ્રિય, (એકદ્રિય, ત્રિધંદ્રિય, ચૌધંદ્રિય) ને તિર્થંચ
સંમૂર્છિમ પંચેદ્રિય દંડક સંપૂર્ણ.

તિર્થંચ ગર્ભજ પંચે દ્રિયનો એક દંડક.

૧ શરીર.

તિર્થંચ ગર્ભજ પંચે દ્રિયમા શરીર ચાર. ૧ ઔદારિક, ૨ વૈક્રિય,
૩ તેજસ્, ૪ કાર્મણ

૨ અવગાહના ગાથા,

જેયણુ સહસ્સં છ ગાઉ આધં તતો જેયણુ સહસ્સં;
પુહુત્તં ભુજએ ધણુહ પુહુત્તં ચ પખીસુ.

જલચરની, જઘન્ય આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ એક
હજાર જેજનની.

થલચરની જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ છ ગાઉની.

ઉરપરિસર્પની, જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ, એક
હજાર જેજનની.

ભુજપરિસર્પની, જઘન્ય. આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ,
પૃથક્ ગાઉની.

ખેચરની જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ, પૃથક્ ધનુષ્યની.
ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો, જઘન્ય, આગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૦૦ જેજનની.

૩ સંહનન દ્વાર. તિર્થંચ ગર્ભજ પંચે દ્રિયમાં સંહનન છ

૪ સંસ્થાન દ્વાર. તેમાં સસ્થાન છ

૫ કષાય દ્વાર. તેમાં કષાય ચાર.

૬ સંજ્ઞા દ્વાર. તેમાં સંજ્ઞા ચાર

૭ લેશ્યા દ્વાર, તેમાં લેશ્યા છ

૮ ઇન્દ્રિય દ્વાર, તેમાં ઇન્દ્રિય પાંચ.

સમુદ્ધવાત દ્વાર. તેમાં સમુદ્ધવાત પાંચ તે ૧ વેન્નીય, ૨ કષાય, ૩
માગણાંતિઃ ૪ વૈક્રિય, ૫ તેજસ્.

૧૦ સંજી દ્વાર તે સંજી

૧૧ વેદ દ્વાર. તેમાં વેદ ત્રણ.

૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર. તેમાં પર્યાપ્તિ છ, તે અપર્યાપ્તિ છ

૧૩ દષ્ટિ દ્વાર. તેમાં દષ્ટિ ત્રણ.

૧૪ દર્શન દ્વાર.

તેમા દર્શન ત્રણ તે, ૧ ચક્ષુ દર્શન, ૨ અચક્ષુ દર્શન, ૩ અવધિ દર્શન.

૧૫ જ્ઞાન દ્વાર.

તેમા જ્ઞાન ત્રણ તે, ૧ માત જ્ઞાન, ૨ શ્રુત જ્ઞાન, ૩ અવધિ જ્ઞાન અજ્ઞાન
પણ ત્રણ તે, ૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન, ૩ વિભગ જ્ઞાન.

૧૬ યોગ દ્વાર.

તેમા યોગ તેર તે, ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મનયોગ, ૩ મિશ્ર મનયોગ,
૪ વ્યવહાર મનયોગ, ૫ સત્ય વચનયોગ, ૬ અસત્ય વચનયોગ, ૭ મિશ્ર વચનયોગ,
૮ વ્યવહાર વચનયોગ ૯ ઔદારિક શરીર કાયયોગ ૧૦ ઔદારિક મિશ્ર શરીર
કાયયોગ, ૧૧ વૈક્રિય શરીર કાયયોગ, ૧૨ વૈક્રિય મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૧૩
કાર્મણ્ય શરીર કાયયોગ

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર

તિર્થંચ ગર્ભજમાં ઉપયોગ નવ તે, ૧ મતિ જ્ઞાન ઉપયોગ, ૨ શ્રુત
જ્ઞાન ઉપયોગ, ૩ અવધિ જ્ઞાન ઉપયોગ ૪ મતિ અજ્ઞાન ઉપયોગ, ૫ શ્રુત અજ્ઞાન
ઉપયોગ, ૬ વિભગ જ્ઞાન ઉપયોગ, ૭ ચક્ષુ દર્શન ઉપયોગ, ૮ અચક્ષુ દર્શન
ઉપયોગ, ૯ અવધિ દર્શન ઉપયોગ.

૧૮ આહાર દ્વાર. તેમા આહાર ત્રણ પ્રકારનો

૧૯ ઉપજવાનાં દ્વાર. તેમા ચોવીશ દડકનો આવે

૨૨ ચવવાનાં દ્વાર. જય પણ ચોવીશ દંડકમા

૨૦ સ્થિતિ દ્વાર.

જલચરની, જઘન્ય, અંતર્મુહર્તની, ઉત્કૃષ્ટ, પૂર્વ કોડ વર્ષની.

સ્થલચરની, જઘન્ય, અંતર્મુહર્તની; ઉત્કૃષ્ટ, ત્રણ પલ્લની.

ઉરપરિસર્પની, જઘન્ય, અંતર્મુહર્તની; ઉત્કૃષ્ટ, પૂર્વ કોડ વર્ષની.

ભુજપરિસર્પની, જઘન્ય અંતર્મુહર્તની; ઉત્કૃષ્ટ, પૂર્વ કોડ વર્ષની.

ખેચરની, જઘન્ય, અંતર્મુહર્તની; ઉત્કૃષ્ટ, પલ્લના અસખ્યાતમા ભાગની.

૨૧ મરણ દ્વાર

સમોહિયા મરણ તે ઝેળની પેઠે ચાલે

અસમોહિયા મરણ તે દડીની પેઠે ચાલે

૨૩ આગતિ દ્વાર, તિર્યચ ગર્ભજ પચેદ્રિયમાં ચાર ગતિનો આવે.

૨૪ ગતિદ્વાર, તે ચાર ગતિમાં જાય.

ઇતિ તિર્યચ ગર્ભજ પચેદ્રિયનો એક દંડક સંપૂર્ણ,

મનુષ્ય ગર્ભજ પચેદ્રિયનો એક દંડક.

૧ શરીર. મનુષ્ય ગર્ભજમા શરીર પાંચ.

૨ અવગાહના દ્વાર.

અવસર્પિણી કાળમાં

મનુષ્ય ગર્ભજની અવગાહનાં પહેલો આરો ઘેસતાં ત્રણ ગાઉની, ઉતરતે આરો બે ગાઉની.

બીજો આરો ઘેસતાં બે ગાઉની, ઉતરતે આરો એક ગાઉની.

ત્રીજો આરો ઘેસતાં એક ગાઉની, ઉતરતે આરો પાંચસે ધનુષ્યની

ચોથો આરો ઘેસતાં પાંચસે ધનુષ્યની, ઉતરતે આરો સાત હાથની

પાંચમો આરો ઘેસતાં સાત હાથની, ઉતરતે આરો એક હાથની.

છઠ્ઠો આરો ઘેસતાં એક હાથની, ઉતરતે આરો મૂઢા હાથની

ઉત્સર્પિણી કાળમાં

પહેલાં આરો ઘેસતાં મૂઢા હાથની, ઉતરતે આરો એક હાથની,

બીજો આરો ઘેસતાં એક હાથની, ઉતરતે આરો સાત હાથની,

ત્રીજો આરો ઘેસતાં સાત હાથની, ઉતરતે આરો પાંચસે ધનુષ્યની.

ચોથો આરો ઘેસતાં પાંચસે ધનુષ્યની, ઉતરતે આરો એક ગાઉની.

પાંચમો આરો ઘેસતાં એક ગાઉની, ઉતરતે આરો બે ગાઉની.

છઠ્ઠો આરો ઘેસતાં બે ગાઉની, ઉતરતે આરો ત્રણ ગાઉની.

મનુષ્ય વૈક્રિય કરે તો જઘન્ય, આશુલનો સંખ્યાતમો ભાગ; ઉદૃષ્ટ, લાગ્યો જોજન અધિક

૩ સંહનન દ્વાર, તેમા સહનન છ

૪ સંસ્થાન દ્વાર તેમાં મસ્થાન છ.

૫ કપાય દ્વાર. તેમા કપાય ચાર.

૬ સંજ્ઞા દ્વાર. તેમા સચ્ચા ચાર

૭ લેશ્યા દ્વાર તેમા લેશ્યા ચાર.

૮ ઇન્દ્રિય દ્વાર. તેમા ઇન્દ્રિય પાચ.

૯ સમુદ્ધાત દ્વાર. તેમાં સમુદ્ધાત સાત.

૧૦ સંજ્ઞી દ્વાર તેમા સંજ્ઞી

૧૧ વેદ દ્વાર તેમા વેદ ત્રણ

૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર તેમા પર્યાપ્તિ છ અપર્યાપ્તિ છ

૧૩ દર્શિ દ્વાર. તેમા દર્શિ ત્રણ

૧૪ દર્શન દ્વાર. દર્શન ચાર

૧૫ જ્ઞાન દ્વાર. જ્ઞાન પાચ, અજ્ઞાન ત્રણ.

૧૬ યોગ દ્વાર. યોગ પંદર

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર. તેમા આહાર ત્રણ પ્રકારનો

૧૮ આહાર દ્વાર. તેમા આહાર ત્રણ પ્રકારનો

૧૯ ઉપજવાનાં દ્વાર. મનુષ્ય ગર્ભજમા, બાવીશદંડકનો આવે, તે

તેજસ્કાય, તે વાયુકાયના બે દંડક વિનાના, બાકીના બાવીશ દંડકનો આવે.

૨૨ અવવાનાં દ્વાર. જય ચોવીશ દંડકમા

૨૦ સ્થિતિ દ્વાર.

અવસર્પિણી કાળમાં

પહેલો આરો બેસતાં, ત્રણ પદ્યની સ્થિતિ, ઉતરતે આરે બે પદ્યની.

બીજો આરો બેસતાં, બે પદ્યની સ્થિતિ, ઉતરતે આરે એક પદ્યની.

ત્રીજો આરો બેસતાં એક પદ્યની સ્થિતિ; ઉતરતે આરે કોડ પૂર્વની.

ચોથો આરો બેસતાં. કોડ પૂર્વની સ્થિતિ, ઉતરતે આરે બેસો

વર્ષમા બિણી.

પાંચમો આરો બેસતાં, બેસો વર્ષમા બિણી સ્થિતિ, ઉતરતે આરે

વીશ વર્ષની

છઠ્ઠો આરો બેસતાં વીશ વર્ષની, ઉતરતે આરે સોળ વર્ષની.

ઉત્સર્પિણી કાળમાં

પહેલો આરો બેસતાં, સોળ વર્ષની; ઉતરતે આરે વીશ વર્ષની.

- બીજો આરો બેસતાં, વીશ વર્ષની; ઉતરતે આરો બસો વર્ષની
 ત્રીજો આરો બેસતાં, બસો વર્ષની; ઉતરતે આરો કોડ પૂર્વની.
 ચોથો આરો બેસતાં, કોડ પૂર્વની, ઉતરતે આરો એક પદ્યની.
 પાંચમો આરો બેસતાં, એક પદ્યની; ઉતરતે આરો બે પદ્યની.
 છઠ્ઠો આરો બેસતાં બે પદ્યની; ઉતરતે આરો ત્રણ પદ્યની સ્થિતિ.
 ૨૧ મરણ દ્વાર. મરણ બે ૧ સામોહિયા મરણ, ૨ અસમોહિયા મરણ.
 ૨૩ આગતિ દ્વાર. મનુષ્ય ગર્ભજમાં ચાર ગતિનો આવે, તે ૧ નારકી,
 ૨ તિર્થંચ, ૩ મનુષ્ય, ૪ દેવના.
 ૨૪ ગતિ દ્વાર. મનુષ્ય ગર્ભજ જાય પાચ ગતિમા.
 ઇતિ મનુષ્ય ગર્ભજનો દંડકસંપૂર્ણ.

મનુષ્ય સંમૂર્છિમનો દંડક

૧ શરીર.

મનુષ્ય સંમૂર્છિમમાં શરીર ત્રણ તે, ૧ ઔદરિક, ૨ તેજસ, ૩ કામણ

૨ અવગાહના દ્વાર.

તેની અવગાહના, જથ્થા, આગુલના અસખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ, ૫૫
 આગુલના અસખ્યાતમા ભાગની.

૩ સંહનન દ્વાર. તેમાં સંહનન એક, તે ૧ સેવાત્.

૪ સંસ્થાન દ્વાર. તેમાં સંસ્થાન એક તે, હંડ

૫ ક્ષાય દ્વાર. તેમાં ક્ષાય ચાર

૬ સંજ્ઞા દ્વાર તેમાં સજ્ઞા ચાર

૭ લેશ્યા દ્વાર. તેમાં લેશ્યા ત્રણ તે, ૧ કૃષ્ણ, ૨ નીલ, ૩ કાષોત.

૮ ઇન્દ્રિય દ્વાર. તેમાં ઇન્દ્રિય પાચ.

૯ સમુદ્ઘાત દ્વાર. સમુદ્ઘાત ત્રણ તે, ૧ વેદનીય, ૨ ક્ષાય, ૩ મારણીતક.

૧૦ સંજ્ઞી દ્વાર. તેમાં અસંજ્ઞી

૧૧ વેદ દ્વાર. તેમાં વેદ એક તે, નપુંસક વેદ.

૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર. તેમાં પર્યાપ્તિ ચાર, તે અપર્યાપ્તિ પાંચ

૧૩ દષ્ટિ દ્વાર. તેમાં દષ્ટિ એક, ૧ મિથ્યાવ. દષ્ટિ

૧૪ દર્શન દ્વાર તેમા દર્શન બે, ૧ ચક્ષુદર્શન, ૨ અચક્ષુદર્શન.

૧૫ જ્ઞાન દ્વાર. તેમા જ્ઞાન નથી. અજ્ઞાન બે તે, ૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન.

૧૬ યોગ દ્વાર.

તેમાં યોગ ત્રણ તે, ૧ ઔદારિક શરીર કાયયોગ, ૨ ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૩ કાર્મણ શરીર કાયયોગ.

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર.

ઉપયોગ ચાર. ૧ મતિ અજ્ઞાન ઉપયોગ, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન ઉપયોગ, ૩ ચક્ષુ દર્શન ઉપયોગ, ૪ અચક્ષુ દર્શન ઉપયોગ.

૧૮ આહાર દ્વાર.

આહાર બે પ્રકારનો, ૧ ઓળસ, ૨ રામ; તે ૧ સચિત્ત. ૨ આચિત્ત, ૩ મિશ્ર.

૧૯ ઉપજવાનાં દ્વાર.

મનુષ્ય સમૂર્ણિમમા આઠ હંડકનો આવે તે, ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપૂકાય, ૩ વનસ્પતિકાય, ૪ બેઘદ્રિય, ૫ ત્રિઘદ્રિય, ૬ ચોઘદ્રિય, ૭ મનુષ્ય, ૮ તિર્યચ પંચે દ્રિય એ આઠનો આવે

૨૨ ચવવાનાં દ્વાર.

તે પાચ એકે દ્રિય, ત્રણ વિકલે દ્રિય મનુષ્ય ને તિર્યચ એ દશ હંડકમા જાય

૨૦ સ્થિતિ દ્વાર.

તેની સ્થિતિ જઘન્ય, અંતર્મુહર્તાની, ઉત્કૃષ્ટ, અંતર્મુહર્તાની.

૨૧ મરણ દ્વાર. મરણ બે ૧ સામોહિયા મરણ, ૨ અસમોહિયા મરણ

૨૩ આગતિ દ્વાર. તેમા બે ગનિતો આવે તે, ૧ મનુષ્ય, ૨ તિર્યચનો.

૨૪ ગતિ દ્વાર. જાય બે ગતિમા તે મનુષ્ય ને તિર્યચમાં.

ઇતિ મનુષ્ય સમૂર્ણિમનો હંડક સંપૂર્ણ.

જુગલીયાનો હંડક,

૧ શરીર દ્વાર.

જુગલીયામા શરીર ત્રણ તે, ૧ ઔદારિક ૨ તેજસ, ૩ કાર્મણ

૨ અવગાહના દ્વાર.

હેમવય, હિરણ્યવયમાં, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉલ્કૃષ્ટ, એક ગાઉની.

હરિવાસ, રમકવાસમાં જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની; ઉલ્કૃષ્ટ, બે ગાઉની

દેવકુડ, ઉત્તરકુડમાં જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉલ્કૃષ્ટ, ત્રણ ગાઉની.

જખન અંતરદ્વીપમાં આઠસે ધનુષ્યની.

સંહનન દ્વાર.

જુગલીયામાં સહનન એક તે, ૧ વજ્રઋષભનારચ સહનન

૪ સંસ્થાન દ્વાર.

જુગલીયામાં સંસ્થાન એક તે, ૧ સમયતુરાસ સંસ્થાન

૫ કષાય દ્વાર. જુગલીયામાં કષાય ચાર.

૬ સંજ્ઞા દ્વાર. જુગલીયામાં સજ્ઞા ચાર

૭ લેશ્યા દ્વાર. જુગલીયામાં લેશ્યા ચાર. તે ૧ કૃષ્ણ ૨. નીલ, ૩ કાપેત,

૪ તેજો

૮ ઇન્દ્રિય દ્વાર. જુગલીયામાં ઇન્દ્રિય પાંચ.

૯ સમુદ્ઘાત દ્વાર. જુગલીયામાં સમુદ્ઘાત ત્રણ તે. ૧ વેદનીય, ૨ કષાય ૩ મારણાત્મિક.

૧૦ સંજ્ઞી દ્વાર. જુગલીયા સ જ્ઞી. અંતરદ્વીપમાં સંજ્ઞી, અસંજ્ઞી.

૧૧ વેદ દ્વાર. તેમાં વેદ બે તે, ૧ સ્ત્રીવેદ, ૨ પુરુષવેદ

૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર. તેમાં પર્યાપ્તિ છ, ને અપર્યાપ્તિ છ.

૧૩ દષ્ટિ દ્વાર.

પાંચ દેવકુડ, પાંચ ઉત્તરકુડમાં દષ્ટિ બે તે, ૧ સમક્ષિત દષ્ટિ, ૨ મિથ્યાત્વ દષ્ટિ

પાંચ હરિવાસ, પાંચ રમકવાસ, પાંચ હેમવય, પાંચ હિરણ્યવય એ વીશ અકર્મભૂમિ, ને જખન અંતરદ્વીપમાં દષ્ટિ એક, તે ૧ મિથ્યાત્વ દષ્ટિ.

*૩૦ અકર્મભૂમિમાં ૨ દષ્ટિ અને ૨ જ્ઞાન તથા ૨ અજ્ઞાન છે, અને ૫૬ અંતરદ્વીપમાં ૧ મિથ્યાદષ્ટિ અને ૨ અજ્ઞાન હોવાનું પણ કેટલાક ગ્રંથોમાં છે,

૧૪ દર્શન દ્વાર.

સર્વમાં દર્શન એ તે ૧ ચક્ષુદર્શન ૨ અચક્ષુદર્શન

૧૫ જ્ઞાનદ્વાર.

*પાંચ દેવકુરૂ, પાંચ ઉત્તરકુરૂમાં જે જ્ઞાન તે, ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન.

પાંચ દેવકુરૂ, પાંચ ઉત્તરકુરૂમાં જે અજ્ઞાન તે, ૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨

શ્રુતઅજ્ઞાન

બાકી રહેલ વીસ અકર્મભૂમિ, ને છપ્પન અંતરદ્વીપમાં જે અજ્ઞાન,

૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨ શ્રુતઅજ્ઞાન

૧૬ યોગ દ્વાર.

સર્વમાં યોગ અગિયાર તે, ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મનયોગ,

૩ મિશ્ર મનયોગ, ૪ વ્યવહાર મનયોગ, ૫ સત્ય વચનયોગ, ૬ અસત્ય વચનયોગ,

૭ મિશ્ર વચનયોગ, ૮ વ્યવહાર વચનયોગ, ૯ ઔદારિક શરીર કાયયોગ, ૧૦

ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૧૧ કાર્મણ્ય શરીર કાયયોગ

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર.

*પાંચ દેવકુરૂ, પાંચ ઉત્તરકુરૂમાં ઉપયોગ છ તે, મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન,

૩ મતિઅજ્ઞાન, ૪ શ્રુતઅજ્ઞાન, ૫ ચક્ષુદર્શન, ૬ અચક્ષુદર્શન.

બાકીના વીસ અકર્મભૂમિ ને છપ્પન અંતરદ્વીપમા ઉપયોગ ચાર; તે ૧

મતિ અજ્ઞાન ઉપયોગ, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન ઉપયોગ, ૩ ચક્ષુ દર્શન, ૪ અચક્ષુ દર્શન.

૧૮ આહાર દ્વાર.

જીવલીયામા આહાર ત્રણ પ્રકારનો

૧૯ ઉપજવાનાં દ્વાર. ૨૨ ચવનનાં દ્વાર.

ત્રીશ અકર્મભૂમિમાં જે દંડકનો આવે, તે ૧ મનુષ્ય, ૨ તિર્યચનો.

જાય તેર દંડકમાં, તે દશ ભવનપતિના દશ દંડક, ૧૦ એક વાણવ્યતર,

૧૧. એક જ્યોતિષો, ૧૨. વૈમાનિક ૧૩, એ તેર દંડકમા.

છપ્પન અંતરદ્વીપમા જે દંડકનો આવે, તે ૧ મનુષ્યનો તિર્યચનો. જાય

અગિયાર દંડકમા તે, દશ ભવનપતિ, એક વાણવ્યતર એ અગિયારમાં જાય.

*૩૦ અકર્મભૂમિમા ૬ ઉપયોગ (૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન ૨ દર્શન) અને
૫૬ અંતરદ્વીપમા ૪ ઉપયોગ (૨ અજ્ઞાન ૨ દર્શન) પણ અન્ય ત્રણમા કહેલ છે.

૨૦ સ્થિતિ દ્વાર

હેમવય, હિંગ્ણવયમા જઘન્ય એક પદ્યમા દેશ ઉણી, ઉત્કૃષ્ટ એક પદ્યની.
 હગ્નિાસ રમકવાસમા, જઘન્ય બે પદ્યમા દેશ ઉણી, ઉત્કૃષ્ટ બે પદ્યની.
 દેવકુક, ઉત્તરકુરમા, જઘન્ય ત્રણ પદ્યમા દેશ ઉણી, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પદ્યની
 ઇપન અંતરદ્વીપમા જઘન્ય પદ્યના અસંખ્યાતમા ભાગમા. દેશ ઉણી,
 ઉત્કૃષ્ટ પદ્યના અસંખ્યાતમા ભાગની.

૨૧ મરણ દ્વાર

મરણ બે ૧ સમોહિયા મરણ, ૨ અસમોહિયા મરણ.

૨૩ આગતિ દ્વાર.

તેમા આવે બે ગતિનો ૧ મનુષ્ય ને ૨ તિર્થચનો

૨૪ ગતિ દ્વાર.

જાય એક ગતિમાં તે, ૧ દેવમાં.

ધ.તે જુગલીયાનો દંડક સંપૂર્ણ.

સિદ્ધનો વિસ્તાર

૧ શરીર દ્વાર. સિદ્ધમા શરીર નથી.

૨ અવગાહના દ્વાર. પાંચસે ધનુષ્યના સિદ્ધ થયા હોય તેની ત્રણસે
 તેત્રીશ ધનુષ્ય ને જત્રીશ આગુલની

સાત હાથના સિદ્ધ થયા હોય તેની ચાર હાથ ને સોળ આગુલની.

બે હાથના સિદ્ધ થયા હોય, તેની એક હાથ ને આઠ આગુલની

૩ સંહનન દ્વાર. સિદ્ધ અસંહનની (અસધયણી)

૪ સંસ્થાન દ્વાર. સિદ્ધ અસંસ્થાની.

૫ કષાય દ્વાર. સિદ્ધ અકષાયી,

૬ સંજ્ઞા દ્વાર. સિદ્ધને સજ્ઞા નથી

૭ લેશ્યા દ્વાર. સિદ્ધને લેશ્યા નથી.

૮ ઇન્દ્રિય દ્વાર. સિદ્ધને ઇન્દ્રિયો નથી

૯ સમુદ્ધાત દ્વાર. સિદ્ધને સમુદ્ધાત નથી.

૧૦ સંજ્ઞી. દ્વાર. સિદ્ધ સંજ્ઞી નથી, અસંજ્ઞી નથી

૧૧ વેદ દ્વાર. સિદ્ધને વેદ નથી.

- ૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર. સિદ્ધને પર્યાપ્તિ નથી, અપર્યાપ્તિ નથી.
- ૧૩ દષ્ટિ દ્વાર. સિદ્ધમાં સમકિત દષ્ટિ.
- ૧૪ દર્શન દ્વાર. સિદ્ધમાં કેવલદર્શન
- ૧૫ જ્ઞાન દ્વાર. સિદ્ધમાં કેવલજ્ઞાન.
- ૧૬ યોગ દ્વાર. સિદ્ધને યોગ નથી
- ૧૭ ઉપયોગ દ્વાર. સિદ્ધને ઉપયોગ બે, ૧ કેવલજ્ઞાન, ૨ કેવલદર્શન
- ૧૮ આહાર દ્વાર. સિદ્ધને આહાર નથી.
- ૧૯ ઉપજવાનાં દ્વાર. સિદ્ધમાં ઉપજવું છે.
- ૨૦ સ્થિતિ દ્વાર. સિદ્ધને આદિ છે પણ અંત (છેડો) નથી.
- ૨૧ મરણ દ્વાર. એકે મરણ નથી
- ૨૨ ચવણ દ્વાર. સિદ્ધને ચવણ નથી
- ૨૩ આગતિ દ્વાર. આગતિ, તે એક મનુષ્યનો આવે
૨૪. ગતિ દ્વાર સિદ્ધને ગતિ નથી

એવા સિદ્ધ ભગવંતજીને મારો ત્રણે કાલ નમસ્કાર હૈ।

ધતિ શ્રી સિદ્ધ ભગવંતનો વિસ્તાર સંપૂર્ણ.

ધતિ ચોવીશ હંડક સંપૂર્ણ

(૭) આઠ કર્મની પ્રકૃતિ.

પ્રથમ આઠ કર્મનાં નામ.

- ૧ જ્ઞાનાવરણીય, ૨ દર્શનાવરણીય, ૩ વેદનીય, ૪ મોહનીય, ૫ આયુષ્ય,
- ૬ નામ, ૭ ગોત્ર ૮ અતરાય.

આઠ કર્મનાં લક્ષણ.

- ૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ, સર્વને ઢાંકવા જેમ વાદળ તે સમાન છે.
- ૨ દર્શનાવરણીય કર્મ, રાજા પાસે જતા જેમ દારપાળ તે સમાન છે
- ૩ વેદનીય કર્મ શાતાવેદનીય=મંથરી ખરડેલી ત-વારની ધાર જેમ તે સમાન છે તે ચાટે તો ગળી લાગે, પણ જીભ કપાય

અશાતાવેદનીય=અપ્રીણ ખરડેલા ખડંગ સમાન.

૪ મોહનીય કર્મ, દારૂનો જેમ ફેફ, તે સમાન તથા ઝોટિંગ સમાન છે
૫ આયુષ્ય કર્મ, તે રાજાની જેમ હેડ (ખેડી) તે સમાન છે, વખત પૂરો
થયા સિવાય છૂટે નહિ.

૬ કામકર્મ જેમ ચીનારો તે સમાન વિવિધ પ્રકારના રૂપ બનાવે છે.

૭ ગોત્ર કર્મ, કુંભારનું ચક્ર જેમ પિંડને ફેરવે તેમ જીવને સસારમાં ફેરવે છે.

૮ અંતરાય કર્મ, સર્વ શક્તિરૂપ લક્ષ્મીને ગળે છે, જેમ ગળતો ભડારી
ભંડારને

આઠ કર્મની પ્રકૃતિ, તથા આઠ કર્મ કેટલા પ્રકારે બાંધે, તથા કેટલા
પ્રકારે ભોગવે, તથા આઠ કર્મની સ્થિતિ, એ સર્વ લેદ.

૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો વિસ્તાર.

જ્ઞાનાવરણીય કર્મની પાંચ પ્રકૃતિ ૧ મતિ જ્ઞાનાવરણીય, ૨ શ્રુત
જ્ઞાનાવરણીય, ૩ અવધિ જ્ઞાનાવરણીય, ૪ મનપર્થવ જ્ઞાનાવરણીય, ૫ કેવલ
જ્ઞાનાવરણીય.

જ્ઞાનાવરણીય કર્મ છ પ્રકારે બાંધે. ૧ નાણું પડિણિયાએ. તે
જ્ઞાનના તથા જ્ઞાનાના અવર્ણવાદ બોલે તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે ૨ નાણું
નિનહવણિયાએ, તે જ્ઞાન પમાડનારને ઝાળવે તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે.
૩ નાણું અંતરાયેણું. તે જ્ઞાનની અતરાય પાડે તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે
૪ નાણું પઓસેણું તે જ્ઞાન કે જ્ઞાની ઉપર દ્વેષ કરે તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે
૫ નાણું આસાયણાએ તે જ્ઞાનની તથા જ્ઞાનીની આશાતના કરે તો જ્ઞાના
વરણીય કર્મ બાંધે ૬ નાણું વિસંવાયણા બેગેણું તે જ્ઞાની સાથે ખોટો વિવાદ
કરે તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે એ છ પ્રકારે બાંધે.

જ્ઞાનાવરણીય કર્મ દશ પ્રકારે ભોગવે.

૧ શ્રોત્ર-આવરણ, ૨ શ્રોત્રવિજ્ઞાન-આવરણ, ૩ નેત્ર-આવરણ, ૪ નેત્ર
વિજ્ઞાન-આવરણ, ૫ ઘ્રાણ-આવરણ, ૬ ઘ્રાણવિજ્ઞાન-આવરણ, ૭ રસ-આવરણ
૮ ગ્મન્નિજ્ઞાન-આવરણ, ૯ સ્પર્શ-આવરણ, ૧૦ સ્પર્શવિજ્ઞાન-આવરણ.

જ્ઞાનાવરણીય કર્મની સ્થિતિ, જન્મ-ન્ય, અતર્મુહર્તની; ઉત્કૃષ્ટ, ત્રીય
ત્રોડકોડી માગેપાનની અગાધાદ્રાણ વણુ હજાર વર્ષનો

ઇતિ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો વિસ્તાર સંપૂર્ણ.

૨ દર્શનાવરણીય કર્મના વિસ્તાર.

દર્શનાવરણીય કર્મની પ્રકૃતિ નવ.

૧ નિદ્રા, તે સુખે ઉઘે, સુખે જાગે

૨ નિદ્રા નિદ્રા, તે કુ.ખે ઉઘે, કુ.ખે જાગે.

૩ પ્રયલા તે બેઠા બેઠા ઉઘે.

૪ પ્રયલા પ્રયલા, તે બોલતાં બોલતા, આતા આતા ઉઘે.

૫ થીણુદ્ધિ (સ્ત્યાનર્દ્ધિ) નિદ્રા, તે ઉઘને વિષે અર્ધ વાસુદેવનુ યજ્ઞ આવે, ત્યારે ઉંઘમાં ને ઉઘમાં ઉઠે, ઉઠીને પટારો ઉઘાડે, ઉઘાડીને માહેથી ઘરેણાનો ડાબલો લે, અને લૂગડાનો યચકો બાધીને તે લખને નદીએ જાય, તે ઘરેણાનો ડાબલો હજાર મણની શિલા ઉંચી કરી તેની નીચે દાટે ને લૂગડા ઘોષને ઘેર આવે, સવારે જાગે પણ ખખર ન પડે ઘરેણાનો ડાબલો શોધે પણ ખખર ન પડે ઘરેણાનો ડાબલો શોધે પણ જડે નહિ એવી નિદ્રા ફરીથી છ મહિને આવે ત્યારે ઘરેણાનો ડાબલો દાટયો હોય ત્યાંથી લખને આવે, ને ન્યાં હોય ત્યાં મૂકે, ત્યારપછી કાળ કરે, એવી ઉઘવાળો હોય તે મરીને નરકે જાય તેને થીણુદ્ધિ (સ્ત્યાનર્દ્ધિ) નિદ્રા કહીયે.

૬ ચક્ષુ દર્શનાવરણીય, ૭ અચક્ષુ દર્શનાવરણીય, ૮ અવધિ દર્શનાવરણીય,

૯ કેવળ દર્શનાવરણીય, એવ નવ

દર્શનાવરણીય કર્મ ૭ પ્રકારે બાંધે.

૧ દંસણુ પડિણિયાએ, તે ચક્ષુ આદિ ૪ દર્શનના કે તે દર્શનોના ધારકના અવર્ણવાદ (વાદા) બોલે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધે ૧.

૨ દંસણુ નિન્હવણિયાએ, તે દર્શન અને દર્શનીના ઉપકાર ઓળખે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધે ૨

૩ દંસણુ અંતરાએણું, તે દર્શન અને દર્શનના સાધનોમા અંતરાય પાડે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધે ૩

૪ દંસણુ પચ્ચોસેણું તે દર્શન કે દર્શનીના ઉપર દ્વેશ કરે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધે ૪.

૫ દંસણુ આસાયણાએ, તે દર્શન અને દર્શનીની આશાતના કરે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધે ૫

૬ દંસણુ વિસંવાયણુ જોગણુ, તે દર્શની સાથે જોડા ઝાઝા, વિખવાદ કરે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાધે. ૬.

દર્શનાવરણીય કર્મ નવ પ્રકારે ભોગવે.

૧ નિદ્રા, ૨ નિદ્રા નિદ્રા ૩ પ્રયલા, ૪ પ્રયલા પ્રયલા, ૫ થીણદ્ધિ ૬ ચક્ષુદર્શનાવગ્નીય ૭ અચક્ષુદર્શનાવરણીય, ૮ અવધિદર્શનાવ લુપ્તિય, ૯ કેવલદર્શનાવરણીય, દર્શનાવરણીય કર્મની સ્થિતિ, જ્ઞાન્ય અતમુદ્ધર્તની, ઉત્કૃષ્ટ, ત્રીણ કોડા કોડી સાગરોપમની, અબાધા કાળ ત્રણ હજાર વર્ષનો

ઘટિ દર્શનાવરણીય કર્મનો વિસ્તાર સંપૂર્ણ,

૩ વેદનીય કર્મનો વિસ્તાર.

વેદનીય કર્મના બે ભેદ. ૧ શાતા વેદનીય, ૨ અશાતા વેદનીય.

વેદનીય કર્મની સોળ પ્રકૃતિ, તેમાં શાતા વેદનીયની આઠ પ્રકૃતિ, ને અશાતા વેદનીયની આઠ પ્રકૃતિ.

પ્રથમ શાતા વેદનીય કર્મની આઠ પ્રકૃતિ.

૧ મનોજ શબ્દ ૨ મનોજ રૂપ, ૩ મનોજ ગંધ, ૪ મનોજ રસ, ૫ મનોજ સ્પર્શ, ૬ મનઃ સૌખ્ય, ૭ વચન સાખ્ય, ૮ કાય સૌખ્ય

અશાતા વેદનીય કર્મની આઠ પ્રકૃતિ.

૧ અમનોજ શબ્દ, ૨ અમનોજ રૂપ, ૩ અમનોજ ગંધ ૪ અમનોજ રસ, ૫ અમનોજ સ્પર્શ, ૬ અનદુઃખ, ૭ વચન દુઃખ, ૮ કાય દુઃખ કુલ સોળ પ્રકૃતિ.

વેદનીય કર્મ ૨૨ પ્રકારે બાંધે, તેમાં શાતા વેદનીય દશ પ્રકારે તે બાંધે.

+૧ પાણાણુ કંપિયાએ ૨ ભૂયાણુ કંપિયાએ, ૩ જવાણુ કંપિયાએ ૪ સત્તાણુ કંપિયાએ, ૫ ગદ્ગણુ પાણાણુ ભૂયાણુ જવાણુ સત્તાણુ અદ્ધ.ખણિયાએ ૬ અસોયણિયાએ, ૭ અઝુગણિયાએ ૮ અટીરપણિયાએ ૯ અપીટિણિયાએ, ૧૦ અપરિતાવણિયાએ એ દશ પ્રકારે બાંધે.

*સૌખ્યને સ્થાને 'મુહિયા' શબ્દ છે.

+૧ પાણી અનુકંપા, ૨ ભૂત અનુકંપા, ૩ જલ અનુકંપા, ૪ સર્વ અનુકંપા. ૫ અદ્ધ પ્રાણી ભૂત જલ સર્વેને દુઃખ આપવું નહિ, ૬ શોક કરવો નહિ, ૭ ઝુરજા કરવી નહિ, ૮ દુઃખ દુઃખ આંત્ર પાડવા નહિ ૯ પીટવું નહિ, ૧૦ પરિતાપના કરવી નહિ

અશાતા વેદનીય બાર પ્રકારે બાંધે તે.

૪૧ પર દુઃખશિયાએ, ૨ પરમોચશિયાએ, ૩ પઃઝુરશિયાએ, ૪ પરટીપ્પ-
શિયાએ, ૫ પરપીટશિયાએ, ૬ પરિપરિતાવશિયાએ, ૭ બહુણં પાણાણું બૂયાણું
જવાણું સત્તાણું દુઃખશિયાએ, ૮ સોચશિયાએ, ૯ ઝુરશિયાએ, ૧૦ ટીપ્પશિયાએ,
૧૧ પીટાણ્યાએ, ૧૨ પરિતાવશિયાએ, એવં બાર કુલ બાવીશ.

વેદનીય કર્મ સોળ પ્રકારે ભોગવે, તે સોળ પ્રકૃતિ કહી છે તે
પ્રમાણે.

વેદનિય કર્મની સ્થિતિ

શાતા વેદનીય સ્થિતિ, જધન્ય, બે સમયની ઉત્કૃષ્ટ પદ્મ કોડા કોડી
માગરોપમની અબાધાકાળ કરે તો જધન્ય અંતમુહૂર્તનો ઉત્કૃષ્ટ, દોઢ હજાર વર્ષનો

અશાતા વેદનીય સ્થિતિ, જધન્ય એક સાગરના સાત ભાગ કરીએ
તે માંહેના ત્રણ ભાગ ને એક પલ્યને અસખ્યાતમે ભાગ ઉણી, ઉત્કૃષ્ટ ત્રીશ કોડા
કોડી સાગરોપમની એનો અબાધાકાળ ત્રણ હજાર વર્ષનો

૪ મોહનીય કર્મનો વિસ્તાર.

મોહનીય કર્મના બે ભેદ, ૧ દર્શન મોહનીય, ૨ ચાગ્નિ
મોહનીય

૧ દર્શન મોહનીયની ત્રણ પ્રકૃતિ, ૧ સમ્યક્ત્વ મોહનીય, ૨
મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૩ સર્મામિથ્યાત્વ મોહનીય

૨ ચારિત્ર મોહનીયના બે ભેદ, ૧ કષાય ચાગ્નિ મોહનીય, ૨ નોકષાય
ચાગ્નિ મોહનીય

કષાય ચારિત્ર મોહનીયની સોળ પ્રકૃતિ, નોકષાય ચારિત્ર
મોહનીયની નવ પ્રકૃતિ, એવં કુલ અઠાવીશ.

કષાય ચારિત્ર મોહનીયની સોળ પ્રકૃતિ.

૧ અનંતાનુબંધી ક્રોધ, તે પર્વત ક્ષાટયા સમાન,

૨ અનંતાનુબંધી માન, તે પથ્થરના સ્થંભ સમાન,

૩ અનંતાનુબંધી માયા, તે વાંસના મૂળ સમાન.

૪૧ પરને (બીજાએને) દુઃખ આપવું. ૨ પરને શોક કંગવવો, ૩ પરને
ઝુરણ કરાવવી, ૪ પરને આંસુ પડાવવો, ૫ પરને પીટાવવું, ૬ પરને પરિતાપના
આપવી, ૭ બહુ પ્રાણી જૂન જીવ સત્ત્વોને દુઃખ આપવું, ૮ શોક કરવો, ૯ ઝુસ્થા
કરવી, ૧૦ ટપક ટપક આંસુ પાડવાં, ૧૧ પીટવું, ૧૨ પરિતાપના કરવી

- ૪ અનંતાનુષંધી લોભ તે કીરમજીના રંગ સમાન,
 એ ચારેની ગતિ નગ્નની, સ્થિતિ જાવ જીવની, ઘાત કરે સમક્ષિતી.
 ૫ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, તળાવની તિરાડ સમાન,
 ૬ અપ્રત્યાખ્યાની માન, તે હાડકાંના સ્થંભ સમાન;
 ૭ અપ્રત્યાખ્યાની માયા, તે ઘેટાંનાં શીંગડા સમાન,
 ૮ અપ્રત્યાખ્યાની લોભ, તે નગરની ગટરોના કદંબ સમાન,
 એ ચારેની ગતિ તિર્યચની સ્થિતિ એક વર્ષની ઘાત કરે દેશ મતની.
 ૯ પ્રત્યાખ્યાનાવરણીય ક્રોધ, તે વેળુ મધ્યે લીંટી સમાન,
 ૧૦ પ્રત્યાખ્યાનાવરણીય માન, તે લાકડાના સ્થંભ સમાન,
 ૧૧ પ્રત્યાખ્યાનાવરણીય માયા, તે ગૌમુત્રિકા સમાન;
 ૧૨ પ્રત્યાખ્યાનાવરણીય લોભ, તે ગાડાના ખજન કે અજન સમાન.
 એ ચારેની ગતિ મનુષ્યની, સ્થિતિ ચાર માસની, ઘાત કરે સાહુપણની.
 ૧૩ સંજવલનનો ક્રોધ, તે પાણી મધ્યે લીંટી સમાન,
 ૧૪ સંજવલનનો માન, તે નેતરના સ્થંભ સમાન,
 ૧૫ સંજવલનની માયા, તે વાસની છોઈ સમાન,
 ૧૬ સંજવલનનો લોભ, તે પતંગ તથા હલદરના રંગ સમાન,
 એ ચારે ગતિ કુટે દેવની, સ્થિતિ પદ્મ દિવસની ઘાત કુટે યથાખ્યાત
 ચાત્રિની એ ૧૬ કષાય ચારિત્ર મોહનીય.

નોકષાય ચારિત્ર મોહનીયની નવ પ્રકૃતિ.

૧ હાસ્ય, ૨ રતિ, ૩ અરતિ, ૪ ભય, ૫ શોક, ૬-દુઃખ, ૭ ઓ
 વેદ, ૮ પુરુષ વેદ, ૯ નપુસક વેદ, એવાં નવ થઈને કુલ ૨૫ ને પ્રથમ દર્શન
 મોહનીયના ત્રણ પ્રકૃતિ, કુલ અઠાવીસ પ્રકૃતિ થઈ.

મોહનીય કર્મ છ પ્રકારે પાંચે તે.

૧ તીવ્ર ક્રોધ, ૨ તીવ્ર માન, ૩ તીવ્ર માયા, ૪ તીવ્ર લોભ, ૫ તીવ્ર
 દર્શન મોહનીય, ૬ તીવ્ર ચારિત્ર મોહનીય.

મોહનીય કર્મ પાંચ પ્રકારે ભોગવે તે.

૧ સમ્યક્ત્વ મોહનીય, ૨ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૩ સમ્યક્ત્વ મિથ્યાત્વ
 મોહનીય, ૪ કષાય ચારિત્ર મોહનીય, ૫ નોકષાય ચારિત્ર મોહનીય.

મોહનીય કર્મની સ્થિતિ, જઘન્ય, અતર્મુહર્તની; ઉત્કૃષ્ટ સીતેર કોડા કોડી સાગરોપમની, અબાધાકાળ જઘન્ય અતર્મુહર્તનો ઉત્કૃષ્ટ સાત હજાર વર્ષનો.

૫ આયુષ્ય કર્મનો વિસ્તાર.

આયુષ્ય કર્મની ચાર પ્રકૃતિ, તે ૧ નારકીનું આયુષ્ય, ૨ તિર્યચનું આયુષ્ય, ૩ મનુષ્યનું આયુષ્ય, ૪ દેવનું આયુષ્ય.

આયુષ્ય કર્મ સોળ પ્રકારે બાંધે, તેની વિગત. ૧ નારકીનું આયુષ્ય ચાર પ્રકારે બાંધે, ૨ તિર્યચનું આયુષ્ય ચાર પ્રકારે બાંધે, ૩ મનુષ્યનું આયુષ્ય ચાર પ્રકારે બાંધે ૪ દેવનું આયુષ્ય ચાર પ્રકારે બાંધે

નારકીનું આયુષ્ય ચાર પ્રકારે બાંધે તે. ૧ મહા આગંભ, ૨ મહા પારશ્રહ, ૩ કુણ્ણિમ, આહાર, ૪ ૫ ચેદ્રિય વૃધ, એવ ચાર

તિર્યચનું આયુષ્ય ચાર પ્રકારે બાંધે તે. ૧ માયા સહિત અલિક, ૨ નિવડ માયા અલિક, ૩ અલિક વચન, ૪ ખોટા તોલ ખોટા માપ, એ ચાર કુળ આઠ

મનુષ્યનું આયુષ્ય ચાર પ્રકારે બાંધે તે. ૧ ભદ્ર પ્રકૃતિ, ૨ વિનયપ્રકૃતિ, ૩ સાનુકેશ, ૪ અમત્સર, એવ ચાર કુલ ૧૨.

દેવનું આયુષ્ય ચાર પ્રકારે બાંધે તે. ૧ સરાગ સંયમ, ૨ સપમામંયમ, ૩ બાલતપોપકર્મ, ૪ અકામ નિર્જરા, એવ ચાર કુલ મોળ

આયુષ્ય કર્મ ચાર પ્રકારે ભોગવે.

૧ નારકી, નારકીનું ભોગવે, ૨ તિર્યચ, તિર્યચનું ભોગવે, ૩ મનુષ્ય, મનુષ્યનું ભોગવે

આયુષ્ય કર્મની સ્થિતિ.

નારકી દેવની સ્થિતિ જઘન્ય દશ હજાર વર્ષ ને અતર્મુહર્ત અધિક, ઉત્કૃષ્ટ તેત્રોશ સાગર ને પૂવકોડીનો ત્રોજો ભાગ અધિક

૬ નામ કર્મનો વિસ્તાર.

નામ કર્મના બે ભેદ, ૧ શુભ નામ, ૨ અશુભ નામ

નામ કર્મની ૯૩ પ્રકૃતિ, તેના ૪૨ થોક.

૧ ગતિ નામ, ૨ જાતિ નામ, ૩ શરીર નામ, ૪ શરીર અગોપાગ નામ, ૫ શરીર બધા નામ, ૬ શરીર સઘાતકરણ નામ ૭ સહનન (સઘયણ) નામ, ૮ સસ્થાન નામ, ૯ વર્ણ નામ ૧૦ ગંધ નામ, ૧૧ રસ નામ, ૧૨ સ્પર્શ નામ, ૧૩ અગુરુલ્લુ નામ, ૧૪ ઉપધાત નામ, ૧૫ પરાધાત નામ, ૧૬ અનુપૂર્વી નામ,

૧૭ ઉચ્છ્વાસ નામ, ૧૮ ઉદ્યોત નામ, ૧૯ આતાપ નામ, ૨૦ વિહાયગતિ નામ, ૨૧ ત્રસ નામ, ૨૨ સ્થાવર નામ, ૨૩ સુક્ષ્મ નામ, ૨૪ બાહર નામ, ૨૫ પર્યાપ્તિ નામ, ૨૬ અપર્યાપ્તિ નામ, ૨૭ પ્રત્યેક નામ, ૨૮ સાધારણ નામ, ૨૯ સ્થિર નામ, ૩૦ અસ્થિર નામ, ૩૧ શુભ નામ, ૩૨ અશુભ નામ, ૩૩ સૌભાગ્ય નામ, ૩૪ દુઃભાગ્ય નામ, ૩૫ સુસ્વર નામ, ૩૬ દુસ્વર નામ, ૩૭ આદેય નામ, ૩૮ અનાદેય નામ, ૩૯ યશોકીર્તિ નામ, ૪૦ અયશોકીર્તિ નામ, ૪૧ તીર્થ કર નામ, ૪૨ નિર્માણ નામ, એ ૪૨ થોક.

૪૨ થોકની ૯૩ પ્રકૃતિ.

પહેલી ગતિ નામના ચાર ભેદ. ૧ નરકની ગતિ, ૨ તિર્થચત્રી ગતિ, ૩ મનુષ્યની ગતિ ૪ દેવની ગતિ, એવ ચાર.

બીજી જાતિ નામના પાંચ ભેદ. ૧ એકદ્રિયની જાતિ, ૨ બેદ્રિયની જાતિ ૩ ત્રિદ્રિયની જાતિ ૪ ચૌદ્રિયની જાતિ, ૫ પચૌદ્રિયની જાતિ. એનં નવ

ત્રીજી શરીર નામના પાંચ ભેદ. ૧ ઔદારિક શરીર, ૨ ગૈકિય શરીર, ૩ આહારક શરીર, ૪ તેજસ્ શરીર, ૫ કાર્મણ શરીર. એવં ચૌદ.

ચોથે શરીર આંગોપાંગના ત્રણ ભેદ ૧ ઔદારિક શરીર આંગોપાંગ, ૨ ગૈકિય શરીર આંગોપાંગ, ૩ આહારક શરીર આંગોપાંગ, એવ ત્રણ કુલ સત્તા.

પાંચમે શરીર બંધન નામના પાંચ ભેદ. ૧ ઔદારિક શરીર બંધન, ૨ ગૈકિય શરીર બંધન ૩ આહારક શરીર બંધન, ૪ તેજસ્ શરીર બંધન, ૫ કાર્મણ શરીર બંધન, એવ પાંચ કુલ બાપીશ.

છઠે શરીર સંઘાતકરણના પાંચ ભેદ. ૧ ઔદારિક શરીર સંઘાતકરણ, ૨ ગૈકિય શરીર સંઘાતકરણ, ૩ આહારક શરીર સંઘાતકરણ, ૪ તેજસ્ શરીર સંઘાતકરણ, ૫ કાર્મણ શરીર સંઘાતકરણ, એવ પાંચ થઈ, કુલ સત્તાવીશ

સાતમે સંહનન નામના છ ભેદ. ૧ વજ્રરૂપનારાય સંહનન, ૨ રૂપનારાય સંહનન, ૩ નારાય સંહનન, ૪ અર્ધનારાય સંહનન ૫ પ્રાણિકા સંહનન, ૬ સેવાર્ત સંહનન એવં છ. કુલ તેત્રીશ

આઠમે સંસ્થાન નામના છ ભેદ. ૧ સમયતુરંત્ર સંસ્થાન, ૨ ન્યમોધ પરિમડલ સંસ્થાન, ૩ સાદિ સંસ્થાન, ૪ કુખજ સંસ્થાન, ૫ વામન સંસ્થાન, ૬ હંડ સંસ્થાન, એવં છ. કુલ ઓગણચાળીશ.

નવમે વર્ણના પાંચ ભેદ. ૧ કાળો, ૨ નીલો, ૩ રાતો, ૪ પાળો, ૫ ઘોળો, એવં પાંચ કુલ ચુમ્માળીશ.

દશમે ગંધના બે ભેદ. ૧ સુરભિ ગંધ, ૨ દુરભિ ગંધ. એવં બે કુલ છેતાળીશ.

અગ્નીઆરમે રસના પાંચ ભેદ. ૧ તીજો, ૨ કડવો. ૩ કસાયલો; ૪ ખાટો, ૫ મીઠો; એવં પાંચ, થઇ કુલ એકાવન.

આરમે સ્પર્શના આઠ ભેદ. ૧ હળવો. ૨ ભાર, ૩ કર્કશ, ૪ સુંઢાળો, ૫ ટાઢો, ૬ ઉન્હો, ૭ લુખો, ૮ ચોપડ્યો, એવં આઠ, થઇ કુલ ઓગણસાઠ

તેરમે અગુરૂલથુ નામનો એક ભેદ. એવં સાઠ.

ચૈદમે ઉપધાત નામનો એક ભેદ. એવં એકસઠ.

પત્રરમે પરાધાત નામનો એક ભેદ. એવં બાસઠ.

સોળમે અનુપૂર્વીના ચાર ભેદ. ૧ નારકીની અનુપૂર્વી, ૨ તિર્યંચની અનુપૂર્વી, ૩ મનુષ્યની અનુપૂર્વી, ૪ દેવની અનુપૂર્વી, એવં ચાર, કુલ છાસઠ

સત્તરમે ઉચ્છવાસ નામનો એક ભેદ. એવં સડસઠ

અઢારમે ઉદ્યોત નામનો એક ભેદ. એવં અડસઠ.

ઓગણીશમે આતાપ નામનો એક ભેદ. એવ ઓગણ્યોતેર

વીશમે વિહાયગતિ નામના બે ભેદ. ૧ પ્રશસ્ત વિહાયગતિ તે ગંધ હસ્તીની પેઠે શુભ ચાલવાની ગતિ, ૨ અપ્રશસ્ત વિહાયગતિ તે ભાંટની પેઠે અશુભ ચાલવાની ગતિ, એવં બે કુલ એકાતેર

બાકી જે બાવીશ બોલ રહ્યા તે દરેકના એક એક ભેદ છે. સર્વ થઇ ૯૩ ભેદ તે ૯૩ પ્રકૃતિ સંપૂર્ણ.

નામ કર્મ આઠ કારે બાંધે. તેમાં શુભ નામ કર્મ

ચાર પ્રકારે બાંધે તે.

૧ કાયાની સરલતા તે, કાયાના યોગ સારા પ્રવર્તાવે

૨ ભાષાની સરલતા તે વચનના યોગ સારા પ્રવર્તાવે

૩ ભાવની સરલતા તે, મનના યોગ સારા પ્રવર્તાવે.

૪ અકલેશકારી પ્રવર્તન, તે ખોટા રાડ, ઝંઘડા વિવાદ ન કરે.

અશુભ નામ કર્મ ચાર પ્રકારે બાંધે તે.

૧ કાયાની વક્રતા, ૨ ભાષાની વક્રતા, ૩ ભાવની વક્રતા, ૪ કલેશકારી પ્રવર્તન.

નામ કર્મ ૨૮ પ્રકારે ભોગવે તે.

૧ શુભ નામ કર્મ ચૌદ પ્રકારે ભોગવે, ૨ અશુભ નામ કર્મ ચૌદ પ્રકારે ભોગવે.

શુભ નામ કર્મ ચૌદ પ્રકારે ભોગવે તે.

૧ ઇષ્ટ શબ્દ, ૨ ઇષ્ટ રૂપ, ૩ ઇષ્ટ ગંધ, ૪ ઇષ્ટ રસ, ૫ ઇષ્ટ સ્પર્શ, ૬ ઇષ્ટ ગતિ, ૭ ઇષ્ટ સ્થિતિ, ૮ ઇષ્ટ લાવણ્ય, ૯ ઇષ્ટ યશોકિર્તિ, ૧૦ ઇષ્ટ ઉત્થાન, કર્મ બલવીર્ય પુરૂષાકાર પરાક્રમ, ૧૧ ઇષ્ટ સ્વર, ૧૨ કાંત સ્વર, ૧૩ પ્રિય સ્વર, ૧૪ મનોહર સ્વર, એ ચૌદ.

અશુભ નામ ચૌદ પ્રકારે ભોગવે.

૧ અનિષ્ટ શબ્દ, ૨ અનિષ્ટ રૂપ, ૩ અનિષ્ટ ગંધ, ૪ અનિષ્ટ રસ, ૫ અનિષ્ટ સ્પર્શ, ૬ અનિષ્ટ ગતિ, ૭ અનિષ્ટ સ્થિતિ, ૮ અનિષ્ટ લાવણ્ય, ૯ અનિષ્ટ યશોકિર્તિ, ૧૦ અનિષ્ટ ઉત્થાન, કર્મ બલવીર્ય પુરૂષાકાર પરાક્રમ, ૧૧ હીણ સ્વર, ૧૨ દીન સ્વર, ૧૩ અનિષ્ટ સ્વર, ૧૪ અદ્રાન્ત સ્વર, એ ચૌદ. કુલ ૨૮.

નામ કર્મની સ્થિતિ, જવન્ય આઠ મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ વીશ ક્ષોડ્ધોક્ષી સાગરોપમની. અબાધાકાળ બે હજાર વર્ષનો.

૭ ગોત્ર કર્મનો વિસ્તાર.

ગોત્ર કર્મના બે ભેદ, ૧ ઉચ્ચ ગોત્ર, ૨ નીચ ગોત્ર.

ગોત્ર કર્મની સોળ પ્રકૃતિ, તેમાં ઉચ્ચ ગોત્રની આઠ પ્રકૃતિ, ને નીચ ગોત્રની આઠ પ્રકૃતિ.

ઉચ્ચ ગોત્રની આઠ પ્રકૃતિ.

૧ જાતિ વિશિષ્ટ, ૨ કુળ વિશિષ્ટ, ૩ બળ વિશિષ્ટ, ૪ રૂપ વિશિષ્ટ, ૫ તપ વિશિષ્ટ, ૬ મત્ર વિશિષ્ટ, ૭ લાભ વિશિષ્ટ, ૮ ઐશ્વર્ય વિશિષ્ટ.

નીચ ગોત્રની આઠ પ્રકૃતિ.

૧ જાતિ વિહીન, ૨ કુળ વિહીન, ૩ બળ વિહીન, ૪ રૂપ વિહીન, ૫ તપ વિહીન, ૬ મત્ર વિહીન, ૭ લાભ વિહીન, ૮ ઐશ્વર્ય વિહીન.

ગોત્ર કર્મ સોળ પ્રકારે બાંધે, તેમાં ઉચ્ચ ગોત્ર આઠ પ્રકારે બાંધે, ને નીચ ગોત્ર આઠ પ્રકારે બાંધે.

ઉચ્ચ ગોત્ર આઠ પ્રકારે બાંધે તે, ૧ જાતિ અમદ, ૨ કુળ અમદ, ૩ બળ અમદ, ૪ રૂપ અમદ, ૫ તપ અમદ, ૬ મત્ર અમદ, ૭ લાભ અમદ, ૮ ઐશ્વર્ય અમદ.

નીચ ગોત્ર આઠ પ્રકારે બાંધે તે. ૧ જાતિ મદ, ૨ કુળ મદ, ૩ બળ મદ, ૪ રૂપ મદ, ૫ તપ મદ, ૬ સ્વ મદ, ૭ લાભ મદ, ૮ ઐશ્વર્ય મદ, એવં આઠ, કુળ સોળ.

ગોત્ર કર્મ સોળ પ્રકારે ભોગવે, તેમા ઉચ ગોત્ર આઠ પ્રકારે, તે નીચ ગોત્ર આઠ પ્રકારે. તે જે પ્રમાણે ઉચ ગોત્ર તથા નીચ ગોત્રની આઠ આઠ પ્રકૃતિ છે તે જ આઠ આઠ પ્રમાણે ભોગવે.

ગોત્ર કર્મની સ્થિતિ, જલન્ય આઠ મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ, વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની. અગાધા કાળ બે હજાર વર્ષનો.

૮ અંતરાય કર્મનો વિસ્તાર.

અંતરાય કર્મની પાંચ પ્રકૃતિ.

૧ દાનાતરાય, ૨ લાભાતરાય, ૩ ભોગાંતરાય, ૪ ઉપભોગાંતરાય, ૫ વીર્યાંતરાય, એ પાંચ,

અંતરાય કર્મ પાંચ પ્રકારે બાંધે, તે ઉપર પ્રમાણે.

અંતરાય કર્મની પાંચ પ્રકારે, ભોગવે, તે પણ તે પ્રમાણે.

અંતરાય કર્મની સ્થિતિ, જલન્ય, અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ, ત્રીશ કોડા કોડી સાગરોપમની. અગાધાકાળ ત્રણ હજાર વર્ષનો.

ઇતિ અંતરાય કર્મ સંપૂર્ણ.

ઇતિ આઠ કર્મનો વિસ્તાર સંપૂર્ણ

(૮) ગત્તાગતિ

ગાથા.

૧	૨	૩	૪	૫	
ખારસં,	ચઉવીસાધ,	સંતર,	એગસમય,	કર્તા,	ય;
૬	૭	૮	૯	૧૦	
ઉવદાણ,	પરભવ	આઉયં,	ચ અઠે	વ આગરિસા.	૧.
પહેલો ખારસ દાર.					

નાગ્કી, તિયંચ, મનુષ્ય, દેવ એ ચાર ગતિમા ઉત્પન્ન થવાનું તથા ચલવાનું અંતર પડે તો જલન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ ખાર મુહૂર્તનું અંતર પડે સિદ્ધગતિમાં અંતર પડે તો જલન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ છ માસનું ચલવાનું નથી.

બીજે ચઉવીશ દ્વાર.

૧ પહેલી નરકે, અંતર પડે તો, જન્મ-ન્ય, એક સમય ઉત્કૃષ્ટ, ચોવીશ મુહૂર્તનું;

૨ બીજી નરકે, અંતર પડે તો જન્મ-ન્ય, એક સમય ઉત્કૃષ્ટ, સાત દિવસનું;

૩ ત્રીજી નરકે, જન્મ-ન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, પંદર દિવસનું;

૪ ચોથી નરકે, જન્મ-ન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, એક માસનું;

૫ પાંચમી નરકે, જન્મ-ન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, બે માસનું;

૬ છઠ્ઠી નરકે, જન્મ-ન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, ચાર માસનું;

૭ સાતમી નરકે, જન્મ-ન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, છ માસનું;

ભવનપતિ, વાણુવ્યંતર જ્યોતિષી, પહેલા બીજા દેવલોક સુધે અંતર પડે તો જન્મ-ન્ય, એક સમય ઉત્કૃષ્ટ, ચોવીશ મુહૂર્તનું,

ત્રીજે દેવલોકે અંતર પડે તો, જન્મ-ન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, નવ દિવસ ને વીશ મુહૂર્તનું;

ચોથે દેવલોકે અંતર પડે તો, જન્મ-ન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, બાર દિવસ ને દશ મુહૂર્તનું;

પાંચમે દેવલોકે અંતર પડે તો, જન્મ-ન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, સાડી બાવીશ દિવસનું,

છઠ્ઠે દેવલોકે અંતર પડે તો, જન્મ-ન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, પીરતાળી દિવસનું;

સાતમે દેવલોકે અંતર પડે તો, જન્મ-ન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, એક દિવસનું,

આઠમે દેવલોકે અંતર પડે તો, જન્મ-ન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, બે દિવસનું;

નવમે-દશમે દેવલોકે અંતર પડે તો, જન્મ-ન્ય, એક સમય ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા માસનું,

અગિયારમે-બારમે દેવલોકે અંતર પડે તો, જન્મ-ન્ય, એક સમય ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા વર્ષનું;

ત્રેવેયકની પહેલી ત્રિકે અંતર પડે તો, જન્મ-ન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા હજાર વર્ષનું,

ત્રૈવેયકની ત્રીજી ત્રિકે અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, સંખ્યાતા લાખ વર્ષનું;

ચાર અનુત્તર વિમાને અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય ઉત્કૃષ્ટ, પદ્યના અસંખ્યાતમા ભાગનું;

પાંચમા સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાને અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય ઉત્કૃષ્ટ, પદ્યના સંખ્યાતમા ભાગનું;

પાંચ એકેન્દ્રિયમાં અંતર નથી;

ત્રણ વિકલેન્દ્રિય ને તિર્યચ સંમૂર્છિમમાં અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય ઉત્કૃષ્ટ, અતરમુહૂર્તનું,

તિર્યચ ગર્ભજ, મનુષ્ય ગર્ભજમાં અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, બાર મુહૂર્તનું;

મનુષ્ય સંમૂર્છિમમાં અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, ચોવીશ મુહૂર્તનું;

સિદ્ધમાં અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ છ માસનું એમજ સિદ્ધ વર્ણ સ્વવાનુ ઉત્પન્ન ચિરહની પેરે જાણવું.

બીજો દ્વાર સંપૂર્ણ.

ત્રીજો સઅંતર નિરંતર દ્વાર.

સઅંતર કહેતા અતર સહિત, નિરંતર કહેતા અંતર રહિત ઉપજે તે પાંચ એકેન્દ્રિયના પાંચ દંડક વર્ણને, બાકીના ઓગણીશ દંડક તથા સિદ્ધમાં સઅતર તથા નિરંતર ઉપજે.

પાંચ એકેન્દ્રિયના પાંચ દંડકમાં નિરંતર ઉપજે. એમજ ઉદ્ધર્તાન (ચવવાનું) પણ સિદ્ધને વર્ણ સર્વને જાણવું

ત્રીજો દ્વાર સંપૂર્ણ.

ચોથે એક સમયમાં જે બોલમાં જેટલા ઉપજે તથા ચવે તે દ્વાર.

સાત નારકી, ૭. દશ ભવનપતિ. ૧૭. વાણવ્યંતર, ૧૮. જ્યોતિષી, ૧૯ પહેલાથી આઠ દેવલોક, ૨૭. ત્રણ વિલેન્દ્રિય, ૩૦. તિર્યચ સમૂર્છિમ, ૩૩. એ તેત્રીશ બોલમાં એક સમયમાં જઘન્ય, એક, બે, ત્રણ, ઉત્કૃષ્ટ ઉપજે, તો સંખ્યાતા તથા અસંખ્યાતા ઉપજે.

નવમું-દશમું-અગિયારમું-બારમું એ ચાર દેવલોક ૪, નવ ત્રૈવેયક ૧૩ પાંચ અનુત્તર વિમાન ૧૮, મનુષ્ય ગર્ભજ ૧૯, એ

ઝાગણીશ બોલમાં, જઘન્ય, એક, બે, ત્રણ ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ઉપજે, પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ, એ ચાર એકંદ્રિયમાં, સમયે, સમયે, અસંખ્યાતા ઉપજે. વનસ્પતિમાં, સમયે સમયે સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા અને (યથાર્થાને) અનંતા ઉપજે.

સિદ્ધમાં એક સમયે જઘન્ય, એક, બે, ત્રણ, ઉત્કૃષ્ટ, એકસેને આઠ ઉત્પન્ન થાય. એમજ ઉદ્વર્તન પણ સિદ્ધ વર્ણ સર્વને જાણવું ઇતિ એક સમયે ઉત્પન્ન થવાનો તથા ચલવાનો ચોથો દ્વાર સંપૂર્ણ.

પાંચમો કર્તા (ક્યાંથી આવે), છઠ્ઠો ઉદ્વર્તન (ચલીને જાય) તે બન્ને દ્વાર.

પદ્મ માહેના જે જે બોલનો આવીને ઉત્પન્ન થાય તે આગતિ [કસ્માત (ક્યાંથી) આવે], તે ચલીને પદ્મ માહેના જે જે બોલમાં જાય તે ગાત (ઉદ્વર્તન).

૧ પહેલી નરકે ૨૫ બોલની આગતિ, તે પદ્મ કર્મ ભૂમિ પાંચ સંસારી તિર્થંચ, પાંચ અસંસારી તિર્થંચ પચેન્દ્રિય, એ પચીસ પર્યાપ્તની

ગતિ ૪૦ બોલની, તે પદ્મ કર્મ ભૂમિ, પાંચ સંસારી તિર્થંચ, એ વીશના પર્યાપ્ત, તથા અપર્યાપ્ત એમ ચાળીશની.

૨ બીજી નરકે, વીશ બોલની આગતિ, તે ૧૫ કર્મ ભૂમિ, પાંચ સંસારી તિર્થંચ, એ ૨૦ પર્યાપ્તની.

ગતિ ૪૦ બોલની, તે પહેલી નરક પ્રમાણે.

૩ ત્રીજી નરકે, ઝાગણીશ બોલની આગતિ, તે બીજી નરકમાં જે વીશ બોલનો આવે છે, તેમાંથી એક ભુજપરિસર્પ બાદ કરતા બાકીના ઝાગણીશની

ગતિ ૪૦ બોલની, તે પહેલી નરક પ્રમાણે

૪ ચોથી નરકે અદ્વાર બોલની આગતિ, તે બીજી નરકમાં જે વીશ બોલનો આવે છે, તેમાંથી ૧ ભુજપરિસર્પ, ૨ ખેચર, એ બે બાદ કરતા બાકીના અદ્વારની

ગતિ ૪૦ બોલની, તે પહેલી નરક પ્રમાણે.

૫ પાંચમી નરકે સત્તર બોલની આગતિ, તે બીજી નરકમાં જે વીશ બોલનો આવે છે, તેમાંથી ૧ ભુજપરિસર્પ, ૨ ખેચર, ૩ અજગચર, એ ત્રણ બાદ કરતા બાકીના સત્તર બોલની

અત્યંત અને દેવતા ત્રણ કરીને મનુષ્ય કે તિર્થંચમાં જન્મે છે તે અપર્યાપ્ત અસ્ત્રામાં મરતા નથી. તે અપેક્ષાએ દોઢ માત્ર પર્યાપ્તજ માને છે.

ગતિ ૪૦ બોલની, તે પહેલી નરક પ્રમાણે.

૬ છઠ્ઠી નરકે સોળ બોલનો આગતિ, તે બીજી નરકમાં જે વીશ બોલો આવે છ, તેમાંથી ૧ ભુજપરિસર્પ, ૨ ખેયર, ૩ સ્થળચર, ૪ ઉરપરિસર્પ, એ ચાર માફ કરતા બાકીના સોળની.

ગતિ ૪૦ બોલની, તે પહેલી નરક પ્રમાણે.

૭ સાતમી નરકે સોળ બોલની આગતિ, તે પંદર કર્મભૂમિ ને જળચર એ સોળની, તે મધ્યેની બી મરીને ન આવે, પુષ્પ તથા નપુંસક મરીને આવે

ગતિ દશ બોલની, તે પાંચ સંજી તિર્થંચના પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્તાની.

૮ પચીસ ભવનપતિ, છવીશ વાણવ્યંતર, એ એકાવન જાતિના દેવની આગતિ, ૧૧૧ બોલની; તે ૧૦૧ સંજી મનુષ્યનાં પર્યાપ્તા, પાંચ સંજી તિર્થંચ પચ્ચેદ્રિય ને પાંચ અનસી તિર્થંચ, એવે ૧૧૧નાં પર્યાપ્તની.

ગતિ ૪૬ બોલની તે પંદર કર્મભૂમિ, પાંચ સંજી તિર્થંચ, એવ વીશ, બાદર પૃથ્વીકાય, ૨૧, બાદર અપકાય ૨૨, બાદર વનસ્પતિકાય ૨૩, એ ત્રેવીશનાં પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની

૯ જ્યોતિષીને પહેલા દેવલોકે ૫૦ બોલની આગતિ, તે પંદર કર્મભૂમિ, ત્રીશ અકર્મભૂમિ, પાંચ સંજી તિર્થંચ, એવે પચાસ પર્યાપ્તની

ગતિ ૪૬ બોલની, તે ભવનપતિ પ્રમાણે

૧૦ બીજા દેવલોકે ચાળીશ બોલની આગતિ, તે પંદર દિવ્ય કર્મભૂમિ, પાંચ સંજી તિર્થંચ, એ વાશ ને ત્રીશ અકર્મભૂમિમાંથી પાંચ હિરણ્યવથ એ દશ બાદ કરતા, બાકીના વીશ, એવં ચાળીશ પર્યાપ્તની

ગતિ ૪૬ બોલની, ને ભવનપતિ પ્રમાણે

૧૧ પહેલા કિલેવધીમાં ત્રીશ બોલની આગતિ, તે પંદર કર્મભૂમિ, પાંચ સંજી તિર્થંચ, પાંચ દેવકુર, પાંચ ઉત્તરકુર, એવ ત્રીશનાં પર્યાપ્તની

ગતિ ૪૬ બોલની, તે ભવનપતિ પ્રમાણે

૧૨ ત્રીજા દેવલોકથી આઠમા દેવલોક સુધીના, નવ લોકોંતકના, ને બીજા ને ત્રીજા કિલિવધી, એ સત્તર જાતિના દેવની વીશ બોલની આગતિ, તે પંદર કર્મભૂમિ, પાંચ સંજી તિર્થંચ, એ વીશનાં પર્યાપ્તની.

ગતિ ૪૦ બોલની, તે પંદર કર્મભૂમિ, પાંચ સંજી તિર્થંચ, એ વીશનાં પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની.

૧૩ નવમા, દશમા, અગિયારમા, બારમા, એ ચાર દેવલોક, નવ ઐવેચક, પાંચ અનુત્તર વિમાન, એ અઠાર જાતિના દેવની આગતિ, પંદર કર્મભૂમિનાં પર્યાપ્તની

ગતિ ૩૦ બોલની, તે પંદર કર્મભૂમિના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની.

૧૪ પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, એ ત્રણની આગતિ, જસેં ને તેંતાળીશ બોલની, તે એકસો ને એક મનુષ્ય સંમૂર્છિમના અપર્યાપ્ત, ને પંદર કર્મભૂમિના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એવં ત્રીશ કુલ એકસો એકત્રીશ, ને અડતાળીશ જાતિના તિર્યચ, એવં ૧૭૯, ને એસઠ જાતિના દેવ (તે પચીશ ભવનપાત, છત્રીશ વાણવ્યંતર, ૫૧, ન દશ જ્યોતિષી, ૬૧, પહેલા કિદિષી, ૬૨ પહેલુ બીજું દેવલોક, ૬૪) ના પર્યાપ્ત; એવં જસેં ને તેંતાળીશ બોલની.

ગતિ ૧૭૯ બોલની તે, એકસો ને એક મનુષ્ય સંમૂર્છિમના અપર્યાપ્ત, ને પંદર કર્મભૂમિના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એવ ત્રીશ, કુલ ૧૭૧, ને અડતાળીશ જાતિના તિર્યચ, એવં ૧૭૯ ની.

૧૫ તેજસ વાયુની આગતિ, ૧૭૯ બોલની તે ઉપર લખેલ છે તે.

ગતિ અડતાળીશ બોલની, તે ૪૮ જાતિના તિર્યચની.

૧૬ ત્રણ વિકલેન્દ્રિયની આગતિ ૧૭૯ બોલની, તે ૧૭૯ બોલ ઉપર કહેલ છે તે.

ગતિ પણ ૧૭૯ બોલની ઉપર મુજબ.

૧૭ અસંજ્ઞી તિર્યચની આગતિ ૧૭૯ બોલની, તે એકસો ને એક મનુષ્ય સંમૂર્છિમના અપર્યાપ્ત અને પંદર કર્મભૂમિના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત, એવં ત્રીશ, કુલ ૧૭૧; ને અડતાળીશ જાતિના તિર્યચ, એવં ૧૭૯ ની.

ગતિ ૩૯૫ બોલની તે, છપ્પન અતરદ્વીપ ને એકાવન જાતિના દેવ ૧૦૭, પહેલી નરક ૧૦૮ તે એકસોઆઠના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એવં ૨૧૬, ને ૧૭૯ ઉપર કહ્યા છે તે, કુલ ૩૯૫ ની.

૧૮ સંજ્ઞી તિર્યચની આગતિ ૨૬૭ બોલની. તે ૮૧ જાતિના દેવ (નવાણુ જાતિના દેવતામાંથી ઉપરના ચાર દેવલોક નવ ઐવેયક, પાચ અનુત્તર વિમાન એવ અદાર બાદ કરતાં બાકીના એકાશી), સાત નરકના નારકીના પર્યાપ્ત ૮૮, ને ૧૭૯ બોલ ઉપર કહેલ છે તે, એવં ૨૬૭

ગતિ ૪૦ બોલની, તે પંદર કર્મભૂમિ, પાચ સંઘી તિર્યચ, એ વીસનાં પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્તાના.

પાંચેની જુદી જુદી ગતિ.

૧ જળચરની ૫૨૭ બોલની તે, પાંચસેં ત્રેમક માહેથી, નવમા દેવલોકથી સર્વાર્થસદ્ધ મુખીના ૧૮ જાતિના દેવના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એવં છત્રીશ બોલ બાકીના બાકીના ૫૨૭ ની.

૨ ઉપરિસર્પની પરંતુ બોલની તે, ઉપર-પાયસે સત્તાવીશ કહ્યા
તેમાથી, છઠી ને સાતમી નરકના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ ચાર બાદ કરતા બાકીના
પરંતુ બોલની.

૩ સ્થળચરની પરંતુ બોલની તે, ઉપરિસર્પના પાયસે ત્રીશમાથી
પાયમી નરકના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ બે બાદ કરતા બાકીના ૫૨૧ ની.

૪ બેચરની ૫૧૯ બોલની તે, ૫૨૧ બોલમાથી ચોથી નરકના અપર્યાપ્ત
ને પર્યાપ્ત એ બે બાદ કરતા બાકીના ૫૧૯ બોલની.

૫ ભુજપરિસર્પની ૫૧૭ બોલની તે, ૫૧૯ બોલમાથી ત્રીજી નરકના
અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ બે બાદ કરતા બાકીના ૫૧૭ બોલની.

૧૯ અસંજી મનુષ્યની આગતિ ૧૭૧ બોલની તે, ઉપર ૧૭૯
બોલ કહેલ છે તેમાથી તેજસ, વાયુ ॥ આઠ બાદ કરતા બાકીના ૧૭૧ ની.

ગતિ ૧૭૯ બોલની તે ઉપર ૧૭૯ બોલ કહેલ છે તે

૨૦ પંદર કર્મભૂમિના સંજી મનુષ્યની આગતિ, ૨૭૧ બોલની તે,
૧૭૯ બોલ કહેલ છે, તેમાથી તેજસ વાયુના આઠ બાદ કરતા બાકી ૧૭૧ બોલ
તે ને નવાણુ જાતિના દેવ, એ ૨૭૦ ને પહેલેથી છ નરક સુધી, એવ ૨૭૧ ની.

ગતિ ૫૬૩ ની,

૨૧ ત્રીશ અકર્મભૂમિના સંજી મનુષ્યની આગતિ, વીશ બોલની
તે, પંદર કર્મભૂમે, પાય સત્તી તિર્થ, એ વીશ પર્યાપ્તની

જુદી જુદી ગતિ નીચે મુજબ.

પાંચ દેવકુંડ, પાંચ ઉત્તરકુંડ, એ દશ ક્ષેત્રના જુગલીયાની ૧૨૮
બોલની, તે એસક જાતિ ॥ દેવના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ ૧૨૮ ની

પાંચ હરિવાસ, પાંચ રમકવાસ એ દશ ક્ષેત્રના જુગલીયાની
૧૨૬ બોલની, તે ઉપરના ૧૨૮ બોલમાથી પહેલા કિનાવણીના અપર્યાપ્ત ને
પર્યાપ્ત, એ બે બાદ, એવ ૧૨૬ ની

પાંચ હેમવય, પાંચ હિરણ્યવય, એ દશ ક્ષેત્રના જુગલીયાની
૧૨૪ બોલની, તે ઉપરના ૧૨૬ બોલમાથી બીજા દેવકોકના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત,
એ બાદ કરતા બાકીના ૧૨૪ ની

છપ્પન અંતરદીપના જુગલીયાની આગતિ પચીશ બોલની તે,
૬૦ કર્મભૂમિ, પાય સંજી તિર્થ, પાય અસત્તી તિર્થ, એવ ૨૫ પર્યાપ્તની

ગતિ ૧૦૨ બોલની, તે પચીસ ભવનપતિ, છવીશ વાણુવ્યંતર એ ૫૧ ના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એવં ૧૦૨ બોલની.

એ બાવીશ બોલ સંપૂર્ણ. એ બાવીશ બોલમાં ચાવીશ દહકની ગતાગતિ કહી.

નવ ઉત્તમ પદવીમાંથી માંડલિક રાજા બાદ કરતાં આઠ પદવીધર તથા મિથ્યાત્વી તથા ત્રણ વેદ, એ

બાર બોલની ગતાગતિ

૧ તીર્થંકરની આગતિ ૩૮ બોલની, તે વૈમાનિકના ૩૫ ભેદ ને પહેલેથી ત્રણ નરક એ ૩૮ ની

ગતિ મોક્ષની.

૨ ચક્રવર્તીની આગતિ ૮૨ બોલની, તે, નવાણુ જાતિના દેવમાંથી પદ્મ ધરમાધર્મી, ત્રણ કિલ્લાવધી એ અઢાર બાદ કરતા બાકીના ૮૧ ને પહેલી નરક, કુલ ૮૨ બોલની

ગતિ ૧૪ બોલની, તે સાત નરકના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ ચૌદની. (જો તે દાક્ષા લે તો દેવની કે મોક્ષની)

૩ વાસુદેવની આગતિ ૩૨ બોલની, તે બાર દેવલોક, નવ લોકાતિક, નવ શ્રેવેયક, ને પહેલી બીજી નરક કુલ ૩૨ બોલની.

ગતિ ૧૪ બોલની, તે સાત નરકના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત, એ ચૌદની

૪ બળદેવની આગતિ ૮૩ બોલની, તે ચક્રવર્તીના ૮૨ બોલ કલા તે તથા એક બીજી નરક, કુલ ૮૩ બોલની.

ગતિ ૭૦ બોલની, તે વૈમાનિકના ૩૫ ભેદના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત, એવં ૭૦ ની, તથા મોક્ષની

૫ દેવલીની આગતિ, ૧૦૮ બોલની, તે નવાણુ જાતિના દેવમાંથી પદ્મ પરમાધર્મી ને ત્રણ કિલ્લાવધી એ અઢાર બાદ કરતા બાકીના ૮૧; ને પદ્મ ઈર્મભૂમિ પાત્ર સરી તિર્યચ, પૃથ્વી, પાણી, વનરપતિ, એ ૧૦૪ ને પહેલેથી સાત નરક, એવં ૧૦૮ પર્યાપ્તની

ગતિ નહીં મોક્ષની

૬ સાધુની આગતિ ૨૭૫ બોલની, તે ઉપર ૧૭૬ બોલ કહેલ છે તેમાંથી નેગસ વાયુના આઠ બાદ કરતા બાકીના ૧૭૧ ને ૬૬ જાતના દેવ, એ ૨૭૦ ને પચમની પાત્ર નરક એ ૨૭૫ ની.

ગતિ ૭૦ જોલની, તે જળદેવ પ્રમાણે.

૭ શ્રાવકની આગતિ ૨૭૬ જોલની, તે સાધુની ૨૭૧ જોલની કહી છે તે, ને છઠ્ઠી નરકના પર્યાપ્તિ; એવ ૨૭૬ ની.

ગતિ ૪૨ જોલની, તે બાર દેવલોક, નવ લોકાંતિક, એ ૨૧ ના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્તિ એવં ૪૨ ની.

૮ સમ્યક્ત્વ દષ્ટિની આગતિ ૩૬૩ જોલની, તે નવાણુ જાતિના દેવતા પચાપ્ત, ને ૧૦૧ સસી મનુષ્યના પર્યાપ્તિ એવં ૨૦૦ ને ૧૦૧ મનુષ્ય સમૂહિમના અપર્યાપ્તિ એવં ૩૦૧ ને ૧૫ કર્મભૂમિના અપર્યાપ્તિ. ૩૧૬, સાત નરકના પર્યાપ્તિ, એવં ૩૨૩, ને તિર્યચના ૪૮ ભેદમાથી, તેજસૂ વાયુના આઠ બાદ કરતાં બાકીના ચાળીશ એવ ૩૬૩ ની.

ગતિ ૨૫૮ ની તે, નવાણુ જાતિના દેવ, પંદર કર્મભૂમિ, પાંચ સસી તિર્યચ, છ નરક એ ૧૨૫ ના અપર્યાપ્તિ ને પર્યાપ્તિ એવ ૨૫૦, ત્રણ વિકલે દ્રિયના અપર્યાપ્તિ એ ૨૫૩, ને પાંચ અસસી તિર્યચના અપર્યાપ્તિ એવં ૨૫૮ ની.

૯ મિથ્યાત્વ દષ્ટિની આગતિ ૩૭૧ જોલની, તે નવાણુ જાતિના દેવતા ને ૧૭૯ જોલ આગળ કહેલ છે તે, એવ ૨૭૮, સાત નરકના પર્યાપ્તિ એવં ૨૮૫, ને ૮૬ જાતિના જુગલીયાના પર્યાપ્તિ એવ ૩૭૧ ની.

ગતિ ૫૫૩ ની તે ૫૬૩ જોલમાથી પાંચ અનુત્તર વિમાનના અપર્યાપ્તિ ને પર્યાપ્તિ એ દશ બાદ કરતાં બાકી ૫૫૩ ની

૧૦ સ્ત્રી વેદની આગતિ ૩૭૧ જોલની, મિથ્યાદષ્ટિ પ્રમાણે.

ગતિ ૫૬૧ જોલની, તે સાતમી નરકના અપર્યાપ્તિ ને પર્યાપ્તિ એ એ બાદ કરતાં બાકીના ૫૬૧ ની

૧૧ પુરુષ દેવની આગતિ ૩૭૧ જોલની, તે મિથ્યાત્વ દષ્ટિની આગતિ પ્રમાણે

ગતિ ૫૬૩ ની

૧૨ નપુંસક વેદની આગતિ ૨૮૫ જોલની, તે નવાણુ જાતિના દેવતા પર્યાપ્તિ ને આગળ ૧૭૯ જોલ કહ્યા છે તે, ને સાત નરકના પર્યાપ્તિ ને આગળ ૧૭૯ જોલ કહ્યા છે તે, ને સાત નરકના પર્યાપ્તિ એવ ૨૮૫

ગતિ ૫૬૩ ની

ઇતિ પાંચમો છઠ્ઠો દ્વાર સંપૂર્ણ.

*૨૨૨ ની પણ મનાય છે. તે ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્લિધી એ ૧૮ ના પર્યાપ્તિ-અપર્યાપ્તિ એમ ૩૬ વર્ણને

સાતમો આયુષ્ય દ્વાર.

આ ભવના આયુષ્યના ફેટલામે ભાગે પરભવના આયુષ્યનો બંધ પડે તે.

દશ ઔદારિકના દંડક સોપકર્મી અને નોપકર્મી જાણવા.

નારકીનો એક દંડક ને દેવના ૧૩, એ ઔદ દંડક નોપકર્મી જાણવા,

દશ ઔદારિકના દંડક છે, તેમાં જેઓને અસંખ્યાત વર્ષનાં આયુષ્ય છે, તેઓ નોપકર્મી છે. સંખ્યાત વર્ષના આયુષ્યવાળા છે, તેમાં સોપકર્મી છે તે નોપકર્મી છે.

નોપકર્મી તે નિશ્ચયે આયુષ્યને ત્રીજે ભાગે પરભવનું આયુષ્ય બાધે.

સોપકર્મી તે. આયુષ્યને ત્રીજે ભાગે, તેને ત્રીજે ભાગે, છેવટ અત્યુદ્ધત રહે ત્યારે પણ પરભવનું આયુષ્ય બાધે.

અસંખ્યાત વર્ગના મનુષ્ય, તિર્યચ તથા નારકી, દેવ નોપકર્મી છે. તેઓ નિશ્ચયે આયુષ્યના છ માસ શેષ રહે ત્યારે પરભવનું આયુષ્ય બાધે પરભવ જતાં જીવ છ બોલ સાથે આયુષ્ય નિદ્વિત કરે છે.

૧ જાતિ. ૨ ગતિ, ૩ સ્થિતિ, ૪ અવગાહના, ૫ પ્રદેશ અને ૬ અનુભાગ.

ઇતિ સાતમો દ્વાર સંપૂર્ણ.

આઠમો આકર્ષ દ્વાર.

આકર્ષ=તે તથાવિધ પ્રયત્ને કરી કર્મ પુદ્ગલનુ ગ્રહણ—એ ચતુ જેમ ગાય પાણી પીતાં ભયથી પાછું જુએ, વળી પીએ, તેમ જીવ જાતિ નિદ્વિતાદિ આયુષ્યને જઘન્ય એક, બે ત્રણ, ઉત્કૃષ્ટ આઠ આકર્ષે કરી બાધે

તે આકર્ષનો અલપ-અહુતવ.

સર્વથી ઘોડા જીવ આઠ આકર્ષે કરી જાતિ નિદ્વિતાયુષ્યને બાધનારા, તેથી સાતે કરી બાધનાર સંખ્યાતગુણ, તેથી છથી બાધનાર સંખ્યાતગુણ, તેથી પાંચથી બાધનાર સંખ્યાતગુણ, તેથી ચારથી બાધનાર સંખ્યાતગુણ, તેથી ત્રણથી બાધનાર સંખ્યાતગુણ, તેથી બેથી બાધનાર સંખ્યાતગુણ, તેથી એકથી બાધનાર સંખ્યાતગુણ

ઇતિ આઠમો દ્વાર સંપૂર્ણ.

ઇતિ ગતાગતિ સંપૂર્ણ.

(૯) છ આરાના ભાવ.

દશ કોડકોડી સાગરોપમના છ આરા જાણવા.

પહેલો આરો.

આર કોડકોડી સાગરોપમનો પહેલો આરો સુષમ સુષમ નામે એટલે અતિશય સુંદર જાણવો. એ આરાને વિષે ત્રણ ગાઉનું શરીર ને ગણ પલ્યોપમનું આયુષ્ય જાણવું, ઉતરતે આરે બે ગાઉનું શરીર ને બે પલ્યોપમનું આયુષ્ય જાણવું. એ આરાને વિષે શરીરમા ૨૫૬ પાસળીઓ જાણવી, ને ઉતરતે આરે ૧૨૮ પાસળીઓ જાણવી. એ આરાને વિષે, વજ્રકપલ નારાય સંહનન, ને સમચતુરંસ સંસ્થાન જાણવું. એ આરાને વિષે સ્ત્રી પુરુષના રૂપ ધણી શોભાયમાન દેખાય. એ આરાને વિષે અઠમલકતે (ત્રણ દિવસે) આહારની ઇચ્છા થાય, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે જમીનની સરસાર્ધ (રસ) સાકર સરખી જાણવી એ આરાને વિષે કલ્પવૃક્ષ દશ પ્રકાગ્ના *મનવાહિત સુખ આપે, તે દશ પ્રકાગ્ના મનવાહિત સુખની—

ગાથા

મતંગાય લિંગા, તુડીયંગા દીવ જોષ ચિતગા;
ચિતરસા મણુવેગા, ગિહગારા અનિયગણાઉ. ૧

અર્થ—૧ મતંગા કહેતા મધુર રસના ફળના કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે, ૨ લિંગા કહેતા રત્નજડાવ ભાજનના કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે, ૩ તુડીયંગા કહેતા, ૪૯ જાતિના વાજિંત્રના કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે, ૪ દીવ કહેતા રત્નજડાવ દીવાનાં કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે, ૫ જોષ કહેતા રત્નજડાવ સૂર્યની જ્યોતિના કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે, ૬ ચિતગા કહેતા, ચિત્રામણ સહિત ફલની માળાના કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે, ચિતરસા કહેતા, ચિત્તને ગમે તેવા રસવંતા ભાજનના કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે, ૮ મણુવેગા કહેતા રત્ન જડાવ આભરણના કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે, ૯ ગિહગારા કહેતા, ૪૨ બોમીયા આવા-મનાં કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે, ૧૦ અનિયગણાઉ કહેતા, નાકને વાયરે ઉડે એવા ત્રીણા રત્નજડાવ વસ્ત્રના કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે, એ દશ પ્રકાગ્ના કલ્પવૃક્ષ જુગલીઆને સુખ આપે એ આરાને વિષે જુગલીયાને આયુષ્યના છ માસ બાકી રહે, તે વખતે જુગલીયા પગલવનું આયુષ્ય બાધે, ત્યારે જુગલાણી એક જોડું પ્રસવે તે જોડાની પ્રીતપાલના (આસના—વાસના) ઓગણપચાસ દલાડાની કરે જુગલ જુગલાણીને

*એ દશ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષ તેની પાસે જે ફળ છે તે જ આપે છે એટલે દશે કલ્પવૃક્ષ મળીને દશ વસ્તુ આપે છે પણ જે મનમાં ચિંતવે તે આપગ સમર્થ નથી

ક્ષણ માત્રનો વિયોગ ન પડે. એકને છીંક આવે, ને એકને બગાસું આવે, મરીને દેવગતિમાં જાય, એના શરીરનો નિહારણુ (મરણક્રિયા) દેવ કરે. ગતિ એક દેવની. એ આરાના વિષે ઝેર નહિ, વેર નહિ, ઈર્ષ્યા નહિ, જરા (ધડપણ) નહિ, રોગ નહિ, ક્રુર નહિ, પરિપૂર્ણ અંગ ઉપાંગને વિષે સુખ ભોગવે, તે પૂર્વનાં દાન, પુન્યનાં ફળ જાણવા.

ધતિ પહેલા આરાના ભાવ સંપૂર્ણ.

બીજો આરો.

પહેલો આરો ઉતરીને બીજો આરો ખેસે, ત્યારે વર્ણ, ગંધ, રસ સ્પર્શના પર્યાવ અનંત અનંત ઓછા થાય, એ આરો ત્રણ કોડાકોડી સાગરોપમનો જાણવો, એ આરો શુષ્ક નામે જાણવો. એટલે સુંદર જાણવો. એ આરાને વિષે ખે ગાઉનું શરીરને ખે પલ્યોપમનું આયુષ્ય જાણવું. ઉતરતે આરે એક ગાઉનું શરીર ને એક પલ્યોપમનું આયુષ્ય જાણવું. આરાને વિષે વજ્રઘ્નપલનારાય સહનન, સમયતુરસ સરથાન જાણવું. એ આરાના વિષે ૧૨૮ પાસળીયો, ઉતરતે આરે ૬૪ પાસળીયો જાણવી. એ આગને વિષે છઠ્ઠમકતે (ખે દિવસે) આહારની ઇચ્છા ઉપજે ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે જમીનની સરસાધ (રસ) ખાડ સરખી જાણવી, ઉતરતે આરે ગોળ સરખી જાણવી. એ આરાને વિષે દશ પ્રકાગ્ના કલ્પવૃક્ષ દશ પ્રકારના મનવાંછિત સુખ આપે તે ઉપર પહેલા આરામાં કલા તે પ્રમાણે જાણવા. એ આરાને વિષે જુગલીયાના આયુષ્યના છ માસ બાકી રહે, ત્યારે જુગલીયા પરભવનું આયુષ્ય બાધે, તે વખતે જુગલાણી એક જોડું પ્રસવે, તે જોડાની પ્રતિપાલના ચોસઠ દિવસ કરે. જુગલ જુગલાણીને ક્ષણ માત્રનો વિયોગ ન પડે. એકને છીંક ને એકને બગાસું આવે, તે મરીને દેવગતિમાં જાય. એના શરીરનો નિહારણુ દેવ કરે ગતિ એક દેવની જાણવી એ આરાને વિષે ઝેર નહિ, વેર નહિ, ઈર્ષ્યા નહિ, જરા (ધડપણ) નહિ, રોગ નહિ, ક્રુર નહિ, પરિપૂર્ણ અંગ ઉપાંગને વિષે સુખ ભોગવે, તે પૂર્વનાં દાન, પુન્યના ફળ જાણવા.

ધતિ બીજા આરાના ભાવ સંપૂર્ણ.

ત્રીજો આરો

બીજો આરો ઉતરીને ત્રીજો આરો ખેસે, ત્યારે વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શના પર્યાવ અનંત હીળા થાય. એ આરો ખે કોડાકોડી સાગરોપમનો. એ આરો શુષ્ક નામે જાણવો, એટલે સુંદરતા ત્રણી ને વિષમતા થોડી જાણવી એ આરાને વિષે એક ગાઉનું શરીર ને એક પલ્યોપમનું આયુષ્ય, ઉતરતે આરે પાંચસે ધનુષ્યનું શરીર ને કેડ પૂર્વનું આયુષ્ય. એ આરાને વિષે વજ્રઘ્નપલનારાય સહનન ને

સમયતુરંત સમ્પ્રાપ્ત જાણવું એ આરાને વિષે ૬૪ પાસળીયો, ઉતરતે આરે ૩૨ પાસળીયો જાણવી એ આરાને વિષે ચતુર્થલકતે (એક દિવસે) આહારની ઈચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે જમીનની સરસાઈ (રસ) ગોળ સરખી જાણવી ઉતરતે આરે સારી જાણવી એ આરાને વિષે કલ્પવૃક્ષ દશ પ્રકારના સુખ આપે એ આરાને વિષે છેલ્લા જુગલીયાના આયુષ્યમાં છેલ્લા છ માસ બાકી રહે રહે ત્યારે જુગલીયા પરલવનું આયુષ્ય બાધે, તે વારે જુગલાણી એક જોડું પ્રસવે, તે જોડાની પ્રાંતપાલના એાગણએ શી દિવસની કરે જુગલ જુગલાણીને ક્ષણ માત્રનો વિયોગ ન પડે. એકને છીંક ને એકને બગાસું આવે, તે મરીને દેવ ગતિમાં જાય. એના શરીરના નિહારણ (મરણક્રિયા) દેવ કરે એ ત્રણ આરા જુગલીયાના એકલો જુગલ ધર્મ જાણવો. એ ત્રીજા આગમાં જુગલીયા સુધી, ગતિ એક દેવની જાણવી એ આગને વિષે જુગલીયા ધર્મ સુધી ઝેર નહિ, વેર નહિ, હર્ષ્યા નહિ, જરા નહિ, ગગ નહિ, કુરૂપ નહિ, પરિપૂર્ણ અગ ઉપાગને વિષે સુખ ભોગવે તે પૂર્વના દાન. પુન્યના કળ જાણવાં

ધતિ જુગલીયા ધર્મ સંપૂર્ણ.

ત્રીજા આરાના જતાં શેષ ચોરાસી લાખ પૂર્વ ત્રણ વર્ષ અને સાડા આઠ મહિના રહ્યા ત્યારે સવાર્યાસિદ્ધ ત્રિમાનમાં ૩૩ સાગગોપમનુ આયુષ્ય ભોગીને, ત્યાંથી ચત્રીને, વનિતા નગરીને ત્રિષે, નાભિરાજને ઘેર મરદેવી રાણીની કુક્ષીમાં શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી ઉપન્યા પછી સવા નવ માસે જન્મ થયો પ્રથમ ઋષભનું ન્વમ દીકું, માટે ઋષભદેવ નામ પાડ્યું તે ઋષભદેવ સ્વામીએ યુગલ ધર્મ નિવારી (કાઠી નાખી) ને ૧ અસિ, ૨ મસિ, ૩ કૃષિ, ઇત્યાદિક ખેડોતરે કળા પુરૂષને શીખવી, આને ચોસઠ કળા શીખવી. અનુક્રમ વારતે વીશ લાખ પૂર્વ તો કુવરપણમાં રહ્યા ત્રેસઠ લાખ પૂર્વનું રાજ્ય પાળ્યું. પછી પોતાના પુત્ર જરતને રાજ્ય સોંપી, પોતે ચાગ હજાર પુરૂષ સહિત સયમ લીધો સયમ લીધા પછી એક હજાર વર્ષ કેવળ જાન ઉપન્યુ, એમ છમ્મરપણુ, તથા કેવળપણુ મળીને પૂરું એક લાખ પૂર્વના સયમ પાળીને, અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર, પદ્મ આસને બેસીને દશ હજાર સાધુ સહિત, ભગવત મોક્ષ પવાર્યા તે સ્વામીજીના પાંચ કલ્યાણીક, ઉત્તરાપાઠા નક્ષત્રમાં થયા, તે ૧ પહેલે કલ્યાણીકે, ઉત્તરાપાઠા નક્ષત્રમાં સર્વાર્થસિદ્ધ ત્રિમાનથી ચત્રીને મરદેવી રાણીની કુક્ષીમાં ઉપન્યા, ૨ બીજે કલ્યાણીકે ઉત્તરાપાઠા નક્ષત્રમાં જન્મ થયો, ૩ ત્રીજે કલ્યાણીકે, ઉત્તરાપાઠા નક્ષત્રમાં રાજ્યાસને ગિરાજના, ૪ ચોથે કલ્યાણીકે, ઉત્તરાપાઠા નક્ષત્રમાં દીક્ષા લીધી, ૫ પાંચમે કલ્યાણીકે, ઉત્તરાપાઠા નક્ષત્રમાં કેવળજ્ઞાત પામ્યા અને અભિજિત નક્ષત્રમાં પ્રભુજી મોક્ષ પધાર્યા એ જુગલીયા ધર્મ નિવાર્યા પછી ગતિ પાંચ જાણવી

ધતિ ત્રીજા આરાના લાવ સંપૂર્ણ.

ચોથો આરો

ત્રીજો આરો ઉતરીને ચોથો આરો બેઠો, ત્યારે વર્ણુ ગધ, રસ, સ્પર્શના પર્થવ અનંત અનંત ઓછા થયા એ આરો એક કોડાકોડી સાગરોપમમાં બેતાળીશ હજાર વર્ષ ઓછો બાણવો. એ આરો ૬૫મ સુષમ નામે બાણવો એટલે વિષમતા ઘણી ને સુંદરતા થોડી બાણવી. એ આરાને વિષે પાત્રસે ધનુષ્યનુ શરીર ને કોડ પૂર્વનુ આયુષ્ય બાણવુ. ઉતરતે આરે સાત હાથનું શરીર ને ખસે વર્ષમાં બિણું આયુષ્ય બાણવું. એ આરાને વિષે સંહનન છ, સસ્થાન છ એ આરાને વિષે ઠર પાંસળીયો બાણવી. એ આરાને વિષે દિન દિન પ્રત્યે આહારની ઇચ્છા થાય, તે વારે પુરૂષ ઠર કવલનો, ને સ્ત્રી ૨૮ કવલનો આહાર કરે. ધરતીની સરસાષ્ટ (રસ) સારી બાણવી, ઉતરતે આરે તેથી ઓછી બાણવી એ આરાને વિષે શેષ જતા ૭૫ વરસ અને સાડાઆઠ મહિના બાકી રહ્યા ત્યારે દશમા પ્રાણુત દેવલોકે વીશ સાગરોપમનું આયુષ્ય ભોગવી ચવીને મહાશુકુંડ નગરીને વિષે ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણના ઘેર, દેવાનંદ બ્રાહ્મણીની કુક્ષીમાં શ્રી મહાવીર સ્વામી ઉપન્યા, ત્યાં સ્વામી ૮૨ ગત્રી રહ્યા. ૮૩ મી રાત્રીએ શકેદ્રનુ આસન ચળ્યુ, ત્યારે શકેદ્રો ઉપયોગ મુકાને બેસ્યું તો શ્રી મહાવીર સ્વામી ભિક્ષુકને કુળે ઉપન્ય એમ બાણ્યું, તે અનંતે કાળે આશ્વયજ્યુ તે વારે શકેદ્રે હરિણગમેષી દેવને બોલાવીને કહ્યું કે તમે જાઓ, જાઓ શ્રી મહાવીર સ્વામીને ગર્ભ ક્ષત્રિયકુંડ નગરને વિષે, સિદ્ધાર્થ રાજાને ઘેર, ત્રિસલાદેવી રાણીની કુક્ષીએ મુકો; અને ત્રિસલાદેવી રાણીની કુક્ષીએ પુત્રીપણે ગર્ભ છે, તે દેવાનંદ બ્રાહ્મણીની કુક્ષીમાં મુકો, એમ કહ્યું. ત્યારે તે હરિણગમેષી દેવે ત્યા તથૈતિ (કહ્યો) છો તેમ કરીશ) એમ કરીને તેજ વખતે તે માહાશુકુંડ આચ્યો, ને ત્યાં ભગવંતને નમસ્કાર કરીને કહ્યું જે, હે સ્વામી, તમે સાચું બાણ્યો છું તમારો ગર્ભ સાહચર્ય છું. તે વખતે દેવાનંદ બ્રાહ્મણીને અવસ્વાપિની નિદ્રા મુકીને ગર્ભ સાહચર્યો, તે હર્ષ ક્ષત્રિયકુંડ નગરને વિષે, સિદ્ધાર્થ રાજાને ઘેર ત્રિસલાદેવી રાણીની કુક્ષીમાં મુક્યો, અને ત્રિસલાદેવી રાણીની કુક્ષીમાં જે પુત્રીનો ગર્ભ હતો, તે દેવાનંદ બ્રાહ્મણીની કુક્ષીમાં મુક્યો. પછી સર્વ થઈ સવાનવ માસે ભગવંતનો જન્મ થયો પછી દિવસે ત્રિસે વધવા લાગ્યા અનુક્રમે યાંવનાવગ્ધા પામ્યા, ત્યારે યશોદા નામે સ્ત્રી પરણ્યા અંસાન્ધિ સુખ ભોગવતા એક પુત્રી થઈ, તેનું નામ પ્રિયદર્શના બાણ્યું. ત્રીશ વર્ષ અંસાન્ધિ ન્યા. માતાપિતા મરણ પામ્યા પછી, એકાએકપણે સંયમ લીધો સંયમ રાખને સાડાચાર વર્ષ ને એક પખવાડીયા લગી સખ તપ, જપ, ધ્યાન ધરીને, ભગવંતને ઉન્હાળાનો ખીજો માસ, ચોથો પક્ષ, તે વૈશાખ સુદી દશમ, તે સવર્ણ નામો ત્રિસે, વિજય નામો મુદ્ગંત ઉત્તર કાલ્યુની નક્ષત્રે, ચંદ્રમા શુભ આવ્યો, પૂર્વ ત્રિજે જતાં યાગ્યે વીળાતા નામો પાદ્મવતી પોરસીએ જૂઠિયા નગરની બહાર

ઝળવાલિકા નદીને ઉત્તર દિશાને તટે સામાધિક ગાથાપતિ કૃષ્ણીના ક્ષેત્રને વિષે વૈયાવૃત્તી પક્ષના સ્થાનકના દર્શન પ્રુણે, ત્યાં શાલવૃક્ષની નજીક, ઉઠક અને ગોધુમ આસને તડકાની આતાપના લેતા થકા, એવે શુભ પ્રકારે પાણી પીવા રહિત, ચઢવીઆરો છઠ્ઠભક્ત કરે, શ્રી મહાવીર ઉચા ઢીંચણ, નીચું મરતક, એવી રીતે ધર્મધ્યાનમાહી પ્રવર્તતા ધ્યાનરૂપ કોઠાને વિષે પહોંચ્યા છતે શુકલ ધ્યાનના ચાર ભેદ છે તેણે અંતરાલે (વચ્ચે) વર્તતા થકા આઠ કર્મ મધ્યે, ૧ જ્ઞાનાવઃણીય, ૨ દર્શનાવરણીય, ૩ મોહનીય, ૪ અતરાય, એ ચાર ધનધાતી કર્મ અરિ કહેતા શત્રુ સમાન, વૈરી સમાન, ઓટિંગ સમાન તેને હણી, ક્ષય કરી, ફૂગ કરીને મહા પ્રકાશ કરે એવું કેવલજ્ઞાન કેવલદર્શન પ્રાપ્ત થયું. ઓગણત્રીશ વર્ષ ને સાડ પાચ મહિના સુધી, કેવળજ્ઞાનપણે વિચાર્યા એવ સર્વ થઇને બહોતેર વર્ષનું આયુષ્ય ભોગવીને, ચોથા આરાના શેષ જતા ત્રણ વર્ષ ને સાડાઆઠ મહિના બાકી રહ્યા, ત્યારે કાર્તિક વદી અમાસને દિને, પાવાપુરી નગરને વિષે એકાએકપણે સ્વામી નિર્વાણ (મોક્ષ) પધાર્યા તે ભગવતના પાચ કલ્યાણીક ઉત્તરા કાલ્દ્યુની નક્ષત્રમા થયા, તે ૧ પહેલે કલ્યાણીકે ઉત્તરા કાલ્દ્યુની નક્ષત્રમા દશમા પ્રાણત દેવલોકથી ચવીને દેવાન દાની કુક્ષીએ ઉપન્યા; ૨ બીજે કલ્યાણીકે, ગભાંતુ સાહરણ થયું, ૩ ત્રીજે કલ્યાણીકે, જન્મ થયો, ૪ ચોથે કલ્યાણીકે, દાક્ષા લીધી, ૫ પાચમે કલ્યાણીકે, કેવળજ્ઞાન પામ્યા સ્વાતિ નક્ષત્રમા ભગવત મોક્ષ પધાર્યા એ આરાને વિષે ગતિ પાચ બળુવી. શ્રી મહાવીરદેવ નિર્વાણ પધાર્યા, તેજ વખતે શ્રી ગૌતમ સ્વામીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યુ, તે ગૌતમ સ્વામી બાર વર્ષ કેવળ પ્રવળ્યા પાળીને મોક્ષ પધાર્યા, તેજ વખતે શ્રી સુધર્મા સ્વામીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યુ, તે સુધર્મા સ્વામી આઠ વર્ષ કેવળ પ્રવળ્યા પાળી મોક્ષ પધાર્યા, તેજ વખતે શ્રી જંબૂસ્વામીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યુ, તે જંબૂસ્વામી ૪૪ વર્ષ લગી કેવળ પ્રવળ્યા પાળીને મોક્ષ પધાર્યા, એવ સર્વ થઇને શ્રી મહાવીર દેવને મોક્ષ પધાર્યા પછી ૬૪ વર્ષ લગી કેવળજ્ઞાન રહ્યું, પછી વિરૂદ્ધ ગયું (નષ્ટ થયું.) એ આરાને વિષે જન્મેલ હોય, તે પાચમા આગમા મોક્ષ બય, પરતુ પાંચમા આગનો જન્મેલ હોય, તે પાચમા આગમા મોક્ષ બય નહિ જંબૂસ્વામીજી મોક્ષ પધાર્યા પછી દશ બોલ વિરૂદ્ધ ગયા તે આ પ્રમણે:—૧ પરમ અવધિજ્ઞાન ૨ મન.પર્યવજ્ઞાન, ૩ કેવળજ્ઞાન, ૪ પગિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર, ૫ સક્ષમ સપગય ચારિત્ર, ૬ યથાખ્યાત ચારિત્ર, ૭ પુલાકલબ્ધ ૮ ક્ષપક—ઉપશમ ક્રેણી, ૯ આહારક શરીર, ૧૦ જનકકૃપી સાધુ એ દશ બોલ વિરૂદ્ધ ગયા (નષ્ટ થયા.)

ધતિ ચોથા આરાના ભાવ સંપૂર્ણ.

પાંચમો આરો.

ચોથો આરો ઉતરીને પાંચમો આરો એઠો, ત્યારે વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શના પર્યવ અનંત અનંત એછા થયા. એ આરો એકવીશ હજાર વર્ષનો જાણવો. એ આરો દુષ્પ્રભ નામે જાણવો, એટલે એકલી તદ્દન વિષમતા જાણવી એ આરાને વિષે સાત હાથનું શરીર અને બસો વર્ષમા ઊણુ આયુષ્ય જાણવું ઉતરતે આરે એક હાથનું શરીર ને વીશ વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. એ આરાને વિષે સંહનન છ; સંસ્થાન છ; ઉતરતે આરે સેવાર્ત સંહનન, દૂડ સંસ્થાન. એ આરાને વિષે ૧૧ પાંસળીયો, ઉતરતે આરે આઠ પાંસળીયો જાણવી એ આરાને વિષે દન દિન પ્રત્યે આહારની ધ્રુષ્ટા ઉપજે તે વારે પોતપોતાના શરીર પ્રમાણે આહાર કર. જમીનની સરસાઇ (રસ) થોડી એટલે કાંઈક સારી જાણવી, ઉતરતે આરે કુભારના નીંભાડાની છાર સરખી જાણવી એ આરાને વિષે ગતિ ચાર જાણવી. (પાંચમી મોક્ષ ગતિએ ન જાય.) પાંચમા આરાના લક્ષણના ૩૨ બોલ નીચે પ્રમાણે :-

- ૧ નગર, તે ગામડાં સરખા થશે
- ૨ ગામડા તે મસાણુ સરખાં થશે
- ૩ ભલા (ઉચ્ચ) કુળના છોડે, તે દાસ, દાસી સરખા (નીચા કુળના) થશે
- ૪ પ્રધાનો લાલચી થશે
- ૫ રાજાઓ યમદંડ સરખા થશે.
- ૬ સારા કુળની સ્ત્રી તે લજ્જારહિત થશે.
- ૭ સારા કુળની સ્ત્રી તે વેશ્યા સરખી થશે.
- ૮ પુત્ર પોતાના છંદે (મરણ મુજબ, અત્ર) ચાલશે
- ૯ શિષ્ય ગુરુના અપવાદ બોલશે
- ૧૦ દુર્જન લોક સુખી થશે.
- ૧૧ સજ્જન લોક દુઃખી થશે.
- ૧૨ દુર્ભિક્ષ દુષ્ટળ ઘણા પડશે.
- ૧૩ ઉદર, સર્પાદિની દાદ ઘણી થશે
- ૧૪ પાલકો અર્થના લોભી થશે
- ૧૫ હિસાબે ધર્મ પ્રવર્તાવનાર ઘણા થશે
- ૧૬ એક ધર્મના ધણુ બેદ થશે
- ૧૭ નિઘ્યાત્મીની દેવ ઘણા થશે,

- ૧૮ મિથ્યાત્વીની લોક ધણા થશે
- ૧૯ માણસને દેવદર્શન દુર્લભ થશે
- ૨૦ વિદ્યાધરના વિદ્યાપ્રભાવ થોડા રહેશે
- ૨૧ ગોરસ (દૂધ, દહી, ઘી,) માં સરસાઇ થોડી રહેશે.
- ૨૨ બળદ પ્રમુખતા બળ, આયુષ્ય થોડા રહેશે.
- ૨૩ સાધુ, સાધ્વીને માસ, કલ્પ તથા ચોમાસું કર્યા જેવાં ક્ષેત્ર થોડા રહેશે.
- ૨૪ xશ્રાવકની અગિયાર પ્રતિમા તથા સાધુની બાર પ્રતિમા વિચ્છેદ જશે
- ૨૫ ગુરુ શિષ્યને ભણાવશે નહિ
- ૨૬ શિષ્ય અવિનીત, કલેશી ધણા થશે
- ૨૭ અધર્મી, કલેશી, ઝગડાખોર, કુમાણસ ધણા થશે, ને સુમાણસ થોડા થશે
- ૨૮ આચાર્ય પોતપોતાના ગમ્મજની પરપરા, સમાચારી જુદી જુદી પ્રવર્તાવશે, તથા મૂઠ, મૂખ માણસને મોહ, મિથ્યાત્વના પાશમાં નાખશે, ઉત્સન્ન ભખશે, નિદ્દનિક, કુબુદ્ધિક ધણા થશે, પોતપોતાની પરપરામાં રાચશે
- ૨૯ સરત્ત, ભદ્રિક, ન્યાયી, પ્રમાણિક પુરૂષ થોડા રહેશે
- ૩૦ મ્લેચ્છના રાજ્ય ધણા થશે
- ૩૧ હિંદુના રાજ્ય અલ્પ ઋદ્ધિવાળા ને થોડા રહેશે.
- ૩૨ મોટા કુળના રાજા તે નીચ કામ કરશે અન્યાય, અધર્મ તથા કુબ્યસનમાં ધણા રાચશે. એ ૩૨ બોલ સંપૂર્ણ.

એ આરાને વિષે ધન સર્વ વિચ્છેદ જશે લોહાની ધાતુ રહેશે. ચામડાની મોહોરો ચાલશે, તે ધનવંત કહેવાશે એ આરાને વિષે એક ઉપવાસ. તે માસ-ખમણ સરખો થશે [એ* આરાને વિષે જ્ઞાન સર્વ વિચ્છેદ જશે, દ્વકત દશગૈકાલિક સૂત્રના પહેલા ૪ અધ્યયન રહેશે. કોઈ માને છે કે, દશગૈકાલિક, ૨ ઉત્તરાધ્યન, ૩ આચાર્ય ૪ આવશ્યક એ ચાર સૂત્ર રહેશે તે ઉપર ચાગ જીવ એકાવતારી થશે તે ચાર જીવનાં નામ દુપસહ નાના આચાર્ય, ૨ દ્વાદ્યુની નામા સાધ્વી ૩ જનદાસ નામે શ્રાવક, ૪ નાગશ્રી નામે શ્રાવિકા એ સર્વ યજ્ઞને ૨૦૦૪ પાંચમાં આરાના છેડા સુધી શ્રી મહાવીરના યુગધર બજાવા]

x શ્રાવકની ૧૧ પ્રતિમાનો વિચ્છેદ કોઈ કોઈ નથી માનતા.

* કાંઈંસ [] મા લખેલી વાત સિદ્ધાંતમાં નથી, અંચની છે અને અચરિત્ત છે

અષાઢ મુદી ૧૫ ને દિને શકેદ્રનુ આસન ચળશે, ત્યારે શકેદ્ર ઉપયોગ મુદીને જોશે કે આજે પાચમો આરો ઉતરીને કાલે છઠ્ઠો આરો ખેસશે, એમ જાણીને શકેદ્ર આવશે આવીને તે ચાર જીવને કહેશે, જે કાલે છઠ્ઠો આરો ખેસશે, માટે આલોચી, પડિક્કમી, નિદી, નિશલ્ય થાંઓ, એમ શકેદ્ર કહેશે પછી તે ચાર જીવ તે પ્રમાણે કરી, સર્વને ખમાવી, નિઃશલ્ય થઈ સંચારો કરશે તે વખતે સવર્તક મહાસવર્તક નામે વાયરો થશે, તેણે કરી પહાડ, પર્વત, ગઢ, ખેટ, કુવા, વાવ, સર્વ સ્થાનિક વિસગલ (નાશ) થશે માત્ર ૧ ગૌતાલ્ય પર્વત, ૨ ગંગા નદી, ૩ સિંધુ નદી, ૪ રૂષભકુટ, ૫ લવણની ખાડી, એ પાચ સ્થાનક રહેશે ખીજાં સર્વ સ્થાનક તૂટી પડશે. તે ચાર જીવ સમાધિ પાળીએ કાળ કરીને પહેલા દેવત્રોકે જશે, ત્યારે ચાર બોલ વિચ્છેદ જશે ૧ પહેલે પ્રહરે જ્ઞેન ધર્મ વિચ્છેદ જશે, ૨ ખીજે પ્રહરે મિથ્યાત્વીનો ધર્મ વિચ્છેદ જશે, ૩ ત્રીજે પ્રહરે ગત્તવી રીતભાત વિચ્છેદ જશે, ચોથે પ્રહરે ખાફર અગ્નિ વિચ્છેદ જશે

એ પાંચમા આરાના છોડા મુદી ચાર ગનિમાં જીવ જાય, એક પાંચમો મોક્ષ ગતિમાં ન જાય ઇતિ પાંચમા આરાના ભાવ સંપૂર્ણ.

છઠ્ઠો આરો.

જ્યારે પાંચમો આરો ઉતરીને છઠ્ઠો આરો ખેસશે તે વખતે વર્ણુ ગંધ, રસ, સ્પર્શના પર્યાવ અનંત અનંત ઓછા થશે. એ આરો એકવીશ હજાર વર્ષનો જાણુવો; એટલે એ આરો ઘણો લયકર-ધણો ત્રાસદાયક જાણુવો. એ આરાને ત્રિષે એક હાથનું શરીર, ને ૨૦ વર્ષનું આયુષ્ય, ઉતરતે આરે મૂઢા હાથનું શરીર, ને ૨૦ વર્ષનું આયુષ્ય, ઉતરતે આરે મૂઢા હાથનું શરીર ને ૧૧ વર્ષનું આયુષ્ય જાણુવું એ આરે સહનન એક સેવાર્ત, સંસ્થાન એક દુઃખ, ઉતરતે આરે પણ એમજ જાણુવું. એ આરાને છ ત્રિષે આઠ પાસર્ણયો, ઉતરતે આરે ચાર પાસ જાણુવો, એ આરાના વિશે છ વર્ષની સ્ત્રી ગર્ભ ધરશે, તે કાળા કુદર્શની રીસાળ, નખ ને કેળ ઘણા એવા છોકરા જાણુશે. તે કૂનરીની પેઠે પત્નિવાર સાથે ફેરવશે. એ આગને વિષે ગંગા નદી, સિંધુ નદીમા ગૌતાલ્ય પર્વતના મળે ૭૨ બીલ્લ હોગે, તે ખીજામા મનુષ્ય તથા તિર્થંચ ખીજમાત્ર રહેશે. ગંગા સિંધુનો માડી પાસક જોજનનો પટ છે તેમા ગ્યના ચીલા પ્રમાણે પહોળું તથા ગાડાની ધરી ખૂટે એટલું પાણી રહેશે, તેમા મચ્છ, કચ્છ ઘણા થશે. તે બદોતર ખીલના મનુષ્ય, સપ્તાને પ્રભાત સમયે, ગચ્છ, કચ્છ કાઢીને વેળાં બારશે, તે સૂર્યના તાપથી તેમજ દાદથી સીકવાઈ રહેશે તેનો મનુષ્ય આહાર કરશે તેના હાડકા, તથા ચામડાં તિર્થંચ ચાટીને રહેશે. મનુષ્યના માથાની ખોપરીમા પાણી લાવીને પીશે એ રીતે

એકવીશ હજાર વર્ષ પૂરાં કરશે. જે માણુમ દાન પુન્યરહિત, તેમજ નમોઝ્કાર રહિત વ્રત પ્રત્યાજ્ઞાન રહિત સમક્તિ વિનાનો હશે, તે એવા આરાને વિષે આવીને ઉપશ્રીશે. એવું જાણી જે કાઈ મનુષ્ય જૈન ધર્મ પાળશે, અથવા જૈન ધર્મની આસ્થા રાખશે તે જીવ આ ભવાખિન્નમાથી તરીને પરમ સુખ પામશે.

ધૃતિ છૂટા આરાના ભાવ સંપૂર્ણ.

ધૃતિ છ આરાના ભાવ સંપૂર્ણ.

૧૦ દશ દ્વારના જીવસ્થાનક.

ગાથા.

જીવઠાણુ નામ, લખખણુ ઠિથ, કિરિયા, કમ્મસત્તાઅ, બંધ, ઉદીરણુ, ઉદઅ, નિજજરા, છ ભાવ, દશ દ્વારાઅ. ૧

અર્થ.-દશ દ્વારના નામ, ૧ પહેલો ચક્ર જીવસ્થાનકના નામનો દ્વાર ૨ બીજો લક્ષણ દ્વાર, ૩ ત્રીજો સ્થિતિ દ્વાર, ૪ ચોથો ક્રિયા દ્વાર, ૫ પાત્રમો કમ્મસત્તા દ્વાર, ૬ છઠ્ઠો કર્મ બંધ દ્વાર, ૭ સાતમો કર્મ ઉદીરણુ દ્વાર ૮ આઠમો કર્મ ઉદઅ દ્વાર, ૯ નવમો કર્મનિજરા દ્વાર ૧૦ દશમો છ ભાવ દ્વાર.

દશ દ્વારનો વિસ્તાર.

પહેલો નામદ્વાર, તે ચૌદ જીવસ્થાનકના નામ

૧ મિથ્યાત્વ જીવસ્થાનક ૨ સાસ્વાદાન જીવસ્થાનક. ૩ સમમિથ્યાત્વ દષ્ટિ જીવસ્થાનક ૪ અવ્રતી સમદર્ષિ જીવસ્થાનક. ૫ દેશવતી જીવસ્થાનક ૬ પ્રમત્તા સંયતિ જીવસ્થાનક ૭ અપ્રમત્તા સંયતિ જીવસ્થાનક, ૮ નિવર્તિ આદર જીવસ્થાનક, ૯ અનિવર્તિ આદર જીવસ્થાનક ૧૦ સક્ષમ સપરાય જીવસ્થાનક ૧૧ ઉપશમ મોહનીય જીવસ્થાનક, ૧૨ ક્ષીણ મોહનીય જીવસ્થાનક. ૧૩ સંયોગી કેવલી જીવસ્થાનક ૧૪ અન્નેગી કેવલી જીવસ્થાનક. ધૃતિ નામ દ્વાર સંપૂર્ણ.

બીજો લક્ષણ દ્વાર.

૧ મિથ્યાત્વ દષ્ટિ જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે મિથ્યાત્વના બે પ્રકાર.

૧ ઉણદર્શિત, ૨ તવાદર્શિત

૧ ઉણાદર્શિત તે એ છું અધિકું સદર્હે તથા પ્રરૂપે.

૨ તવાદર્શિત તે વિપરીત સદર્હે તથા પ્રરૂપે

મિથ્યાત્વના ચાર ભેદ.

૧ એક મૂળથીજ વીતરાગનાં વચન સદેહે નહિ, ત્રણસે ત્રેસઠ પાષંડીવત, શાખ સૂત્રગડાંગની. (સૂત્રકૃતાંગની.)

૨ એક કાર્તિક સદેહે, કાર્તિક ન સદેહે, જમાલી પ્રમુખ સાત નીનહવવત, શાખ સૂત્ર ઉવવાઇ તથા ઠાણાંગના સાતમે ઠાણે.

૩ એક આધુ' પાધુ ઓધુ' આધુ' સદેહે, ઉદકપેદાલ પુત્રવત, શાખ સૂત્ર સૂત્રગડાંગ ખીજા શ્રુતસ્કધના સાતમા અધ્યયને.

૪ એક જ્ઞાનાંતરાદિક તેર ખોલને વિષે શકા કખા વેદે તે. ૧ જ્ઞાનાતર, ૨ દર્શનાતર, ૩ ચારિત્રાતર, ૪ લિંગાતર, ૫ પ્રવચનાતર, ૬ પ્રાવચનાતર, ૭ કલ્પાતર, ૮ માર્ગાંતર, ૯ મતાતર, ૧૦ ભગાતર, ૧૧ ન્યાતર ૧૨ નિયમાતર ૧૩ પ્રમાણાંતર, તેની શાખ સૂત્ર ભગવતી શતક પહેલે, ઉદ્દેશે ત્રીજે. ૧.

૨ સાસ્વાદાન સમદષ્ટિ જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે સમક્તિ વમતો વમતો છે. પરાસ માત્ર રહે, જે છ દ્રિયાદિક ને અપર્યાપ્તિ વખતે હોય, પર્યાપ્તિ થયા પછી મટી જાય, સચી પર્યાપ્તિ ને પર્યાપ્તિ થયા પછી પણ હોય, તેને સાસ્વાદાન સમદષ્ટિ જીવસ્થાનક કહીએ. શાખ સૂત્ર જીવાભિગમ, દડકને અધિકારે.

૩ ત્રીજું સમમિથ્યાત્વદષ્ટિ જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે મિથ્યાત્વમાથી નીકળ્યો પણ સમક્તિ પામ્યો નથી, એવે અતરાલે અધ્યવસાયને રસે કરીને પ્રવર્તતો થકો આયુષ્ય કર્મ જાધે નહિ, કાળ પણ કરે નહિ, શાથી જે થોડા કાળ માટે, અનિશ્ચયપણા માટે ત્રીજેથી પડીને પહેલે આવે, અથવા ત્યાંથી ઓથા આદિ જીવસ્થાનક જાય, ત્યારે આયુષ્ય જાધે, કાળ પણ કરે શાખ, સૂત્ર ભગવતી, શતક ત્રીજમે અથવા છત્રીશમે. ૩

૪ ચોથું અપ્રતી સમદષ્ટિ જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે શકા કલ્પા સહિતપણે વીતરાગના વચન શુદ્ધ બાવે સદેહે, તથા પ્રતીત આણી ગાયવે, મોટી પ્રમુખ વિરુદ્ધ આચરણ આચરે નહિ. શા માટે જે લોક મધ્યે હિલનીક, નિંદનીક રહેવાય માટે, સમ્યક્ત્વીને વ્યવહાર ન પહેલે; તેની શાખ, સૂત્ર ઉત્તરાધ્યયનના ૨૮ માં મોક્ષ માર્ગના અધ્યયને ૪.

૫ દેશપ્રતી જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે યથાતથ્ય સમક્તિ સહિત, વિજ્ઞાન વિવેક સહિત, દેશપ્રતી પ્રત આદરે, તે જગત્ત્ય એક નમોકાયસી પ્રત્યાખ્યાન તથા એક જીવને મળવાનાં પ્રત્યાખ્યાન, ઉત્કૃષ્ટ ૧૧ આવકની પ્રતિભાં આદરે તેને દેશપ્રતી જીવસ્થાનક કહીએ શાખા, સૂત્ર ભગવતી, શતક સતરમે ઉદ્દેશે ખીજે છે. ૫

૬ પ્રમત્તસંયતિ જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે સમકિત સહિત સર્વ પ્રત આદરે, પ્રમત્તનો અર્થ જે (અપ્રમત્ત જીવસ્થાનકે સંજ્વલનના આગ ક્રિયા છે તે થકી) પ્ર કહેતા વિશેષે મત્ત કહેતા માતો છે સંજ્વલનનો ક્રોધ, માન, માયા, લોભ તેને પ્રમત્ત સયાત જીવસ્થાનક કહિયે, પણ પ્રમાદી ન કહિયે. ૬.

૭ સાતમા અપ્રમત્ત સંયમિ જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે અ કહેતા નથી, પ્ર કહેતા વિશેષે, મત્ત કહેતા માતા, સંજ્વલનનો ક્રોધ માન, માયા, લોભ એટલે છઠ્ઠાની કાર્ધક પાતળો છે, તેન અપ્રમત્ત સયતિ જીવસ્થાનક કહિયે ૭

૮ આઠમા નિવર્તિ આદર જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે નિવર્તિ કહેતા નિવર્ત્યો છે, સંજ્વલનના ક્રોધ અને માનથકી તેને નિવર્તિ આદર જીવસ્થાનક કહિયે ૮.

૯ નવમું અનિવર્તિ આદર જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, અનિવર્તિ કહેતા, નથી નિવર્ત્યો, સંજ્વલનના લોભ થકી તેને અનિવર્તિ આદર જીવસ્થાનક કહિયે ૯

૧૦ દશમું સૂક્ષ્મ સંપરાય જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે થોડાક સંજ્વલનના લોભનો ઉદય છે, તેને સૂક્ષ્મસંપરાય જીવસ્થાનક કહિયે ૧૦.

૧૧ અગિયારમું ઉપશાંત મોહનીય જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃત ઉપશમાતી છે તેને ઉપશાંત મોહનીય જીવસ્થાનક કહિયે. ૧૧.

૧૨ બારમું ક્ષીણ મોહનીય જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ ક્ષય કરી છે તેને ક્ષીણ મોહનીય જીવસ્થાનક કહિયે. ૧૨

૧૩ સયોગી કેલણી જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે મન, વચન, કાયાના શુભ યોગ સહિત, કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શનપણે ચવર્તે, તેને સયોગી કેવળી જીવસ્થાનક કહિયે.

૧૪ ચૌદમું અયોગી કેવળી જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે શરીર સહિત મન, વચન, કાયાના યોગ રૂપીને કેવળજ્ઞાન કેવળદર્શનપણે ચવર્તે તેને અયોગી કેવળી જીવસ્થાનક કહિયે ૧૪

ઇતિ બીજો લક્ષણ દ્વાર સંપૂર્ણ.

ત્રીજો સ્થિતિ દ્વાર

પહેલા મિથ્યાત્વ જીવસ્થાનકની સ્થિતિ, ત્રણ પ્રકારની.

૧ અનાદિ અપર્યાવસિત તે મિથ્યાત્વની આદિ નથી અને અંત (છેડા) પણ નથી, તે અલગ્ય જીવોનું મિથ્યાત્વ જાણવું.

૨ અનાદિ સપર્યવસિત, તે મિથ્યાતાવની આદિ નથી, પણ અત (છેડા) છે તે ભવ્ય જીવોનું મિથ્યાત્વ જાણવું. ૨.

૩ સાદિ સપર્યવસિત, તે મિથ્યાતાવની આદિ છે અને અંત પણ છે. અનાદિ કાળનું જીવને મિથ્યાત્વ છે, તે ભવ્ય જીવ કોઈક વારે, સમક્તિ પામ્યો તેમાથી સસાર-પરિભ્રમણ યોગ કર્મને વિશેષે કરી, સમક્તિથી પડ્યો ને મિથ્યાત્વ પામ્યો. તે ભવ્ય જીવ સમદષ્ટિ પાડવાઈ આશ્રા જાણવું તે મિથ્યાતાવની સ્થિતિ, જઘન્ય, અતર્મુહર્તની ઉત્કૃષ્ટ અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તનમા દેશ ન્યૂત તે જીવ, નિશ્ચયથી સમક્તિ પામી મોક્ષ જાય ૩.

મિથ્યાત્વ જીવસ્થાનકની સ્થિતિ કહી તેની શાખ, સત્ર જીવાભિગમ દંડકને અધિકારે.

૨-૩ બીજા અને ત્રીજા એ બે જીવસ્થાનકની સ્થિતિ, જઘન્ય, એક સમયની, ઉત્કૃષ્ટ, અતર્મુહર્તની, ૨-૩.

૪ ચોથા જીવસ્થાનકની સ્થિતિ, જઘન્ય અતર્મુહર્તની, ઉત્કૃષ્ટ જાસ સાગરોપમ ઝાઝેરી ૪

૫ પાંચમા જીવસ્થાનકની સ્થિતિ, જઘન્ય અતર્મુહર્તની, ઉત્કૃષ્ટ કોડ પૂર્વમાં દેશ ન્યૂત. ૫.

૬ છઠ્ઠા જીવસ્થાનકની સ્થિતિ, પરિણામ આશ્રી, જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ કોડ પૂર્વમાં દેશ ન્યૂત. પ્રવર્તન આશ્રી, જઘન્ય અતર્મુહર્તની ઉત્કૃષ્ટ કોડ પૂર્વમાં દેશ ન્યૂત, તે ધર્મદેવ આશ્રી તેની શાખ, સત્ર ભગવતી શતક ગારમે, ઉદ્દેશે નવમે ૬.

૭ સાતમા, ૮ આઠમા, ૯ નવમા, ૧૦ દશમા, ને ૧૧ અગિયારમાં એ પાંચ જીવસ્થાનકની સ્થિતિ, જઘન્ય, એક સમયની ઉત્કૃષ્ટ, અતર્મુહર્તની, તેની શાખ, સત્ર ભગવતી શતક પચીશમે. ૧૧

૧૨ બારમા જીવસ્થાનકની સ્થિતિ જઘન્ય, અતર્મુહર્તની ઉત્કૃષ્ટ, અતર્મુહર્તની ૧૨.

૧૩ તેરમા જીવસ્થાનકની સ્થિતિ, જઘન્ય અતર્મુહર્તની, ઉત્કૃષ્ટ કોડ પૂર્વમાં દેશ ન્યૂત. ૧૩.

૧૪ ચૈદમા જીવસ્થાનકની સ્થિતિ, જઘન્ય અતર્મુહર્તની; ઉત્કૃષ્ટ અતર્મુહર્તની, તે અતર્મુહર્ત કેવું. હધુ પાંચ અક્ષર (અ ઇ ઉ ઋ ઌ) ઉચ્ચારે, ગોટલા વખતનો જે કાળ, તે અતર્મુહર્ત જાણવું. ૧૪.

મતિ ત્રીજે સ્થિતિદ્વાર સંપૂર્ણ.

ચોથો ક્રિયાદ્વાર.

ક્રિયા પચીશ છે, તે ૧ કાષ્યા 'ક્રિયા' ઇત્યાદિક પચીશ ક્રિયા પ્રથમ લખી છે, તેમાની ક્રિયા જે જે જીવસ્થાનકે જેટલી જે જે કારણે કરીને લાગે તેનો વિસ્તાર. કર્મ આઠ છે, તેમા એક ચોથું મોહનીય કર્મ સંસ્કાર છે. તે મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ છે.

તે ૨૮ પ્રકૃતિનો વિસ્તાર કર્મ પ્રકૃતિના ચોક્કડા મધ્યે લખેલ છે તે મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિની સત્તા, ઉદય, ક્ષયોપશમ, ક્ષયને લીધે જે જે ક્રિયા લાગે, અને જે જે ક્રિયા ન લાગે તે કહિયે છીએ.

પહેલે મિથ્યાત્વ જીવસ્થાનકે, જે મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ છે, તેમા ૧ અભવ્યને છવીશ પ્રકૃતિની સત્તા છે તે ૧ સમક્ષિત મોહનીય, ૨ સમ-મિથ્યાત્વ મોહનીય, એ બે વર્ણને. કેટલાએક ભગ્ય જીવને ૨૮ પ્રકૃતિનો ઉદય છે, તેમા મિથ્યાત્વનું બળ વિશેષ છે, તેમા બેનું ખરું, ને ત્રણનો વાદ બેનું ખરું તે, ૧ સમક્ષિત મોહનીય, ૨ સમમિથ્યાત્વ મોહનીય, એ બેનું ખરું ત્રણનો વાદ તે, ૧ અક્રિયાવાદી, ૨ અજ્ઞાનવાદી, ૩ વિનયવાદી, એ ત્રણનો વાદ; તેણે કરીને ચોવીશ સપગય ક્રિયા લાગે. ૧.

બીજી જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિમાની અઠાવીશનો ઉદય છે, તેમા સાસ્વાદાનનું બળ વિશેષ છે, તેમા બેનું ખરું ને બેનો વાદ. બેનું ખરું તે ૧ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૨ સમમિથ્યાત્વ મોહનીય, એ બેનું ખરું ને બેનો વાદ તે ૧. અક્રિયાવાદી, ૨. અજ્ઞાનવાદી એ બેનો વાદ, તેણે કરીને ચોવીશ સપગય ક્રિયા લાગે ૨.

ત્રીજે સમમિથ્યાત્વ દષ્ટિ જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ માહેની ૨૮ નો ઉદય. તેમા સમમિથ્યાત્વનું બળ વિશેષ છે, તેમાં બેનું ખરું, ને બેનો વાદ બેનું ખરું તે ૧ સમક્ષિત મોહનીય, ૨ મિથ્યાત્વ મોહનીય, એ બેનું ખરું, બેનો વાદ તે ૧ અજ્ઞાનવાદી, ૨ વિનયવાદી, એ બેનો વાદ, તેણે કરીને ૩૪ સપગય ક્રિયા લાગે ૩

ચોથે અપ્રતી સમદષ્ટિ જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ માહેની સાતનો ક્ષયોપશમ, એકવીશનો ઉદય, સાતનો ક્ષયોપશમ, તે અનંતનુબધી કોચ, માન, મયા, લોભ, સમક્ષિત મોહનીય ૫, મિથ્યાત્વ મોહનીય ૬, સમમિ-થ્યાત્વ મોહનીય ૭, એ સાતનો ક્ષયોપશમ ૨૧ નો ઉદય તે, ઉપર જે સાત બેલ કહ્યા તે વર્જ્યા; સાતના ક્ષયોપશમ માટે, એક મિથ્યાદર્શનવત્તિયા ક્રિયા ન લાગે, એકવીશનો ઉદય માટે, તેનીશ સપગય ક્રિયા લાગે ૪

પાંચમે દેશવ્રતી જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ માહેની ૧૧ નો ક્ષયોપશમ ૧૭ નો ઉદય. આગાારનો ક્ષયોપશમ તે ૧ અનંતાનુબધી.

ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ, ૫ સમક્તિ મોહનીય, ૬ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૭ સમમિથ્યાત્વ મોહનીય, ૮ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૯ માન, ૧૦ માયા, ૧૧ લોભ, એ અગિયારનો ક્ષયોપશમ. સત્તરનો ઉદય, તે, જે ઉપર અગિયાર ખોલ કહ્યા તે વર્જ્યા, શેષ સત્તરનો ઉદય, ૧૧ ના ક્ષયોપશમ માટે મિથ્યાત્વદર્શનવર્તિયા ક્રિયા, અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા, એ એ ક્રિયા, ન લાગે; સત્તરના ઉદય માટે ૨૨ સપરાય ક્રિયા લાગે ૫.

છઠ્ઠે પ્રમત્ત સંયતિ જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ માહેની ૧૫ નો ક્ષયોપશમ, તેરનો ઉદય પત્તરનો ક્ષયોપશમ તે, ૧ અનતાનુબધી ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ, ૫ સમક્તિ મોહનીય, ૬ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૭ સમમિથ્યાત્વ મોહનીય, ૮ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૯ માન, ૧૦ માયા, ૧૧ લોભ, ૧૨ પ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૧૩ માન, ૧૪ માયા, ૧૫ લોભ, એ ૧૫ નો ક્ષયોપશમ. તેરનો ઉદય, તે ઉપર કહ્યા તે ૧૫ વર્જ્યા શેષ ૧૩ નો ઉદય; ૧૫ ના ક્ષયોપશમ માટે ૨૨ સપરાય ક્રિયા ન લાગે, તેરના ઉદયે કરીને, ૧ આરંભિયા, ૨ માયાવાત્તયા, એ એ ક્રિયા લાગે છઠ્ઠે જીવસ્થાનકે આરભ નહિ કરે પણ ધૃતતા કુમવર્ત

સાતમે જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ માહેની સોળનો ક્ષયોપશમ, ૧૨ નો ઉદય સાળનો ક્ષયોપશમ તે ૧૫ ઉપર કહ્યા તે અને ૧ સંજ્વલનનો ક્રોધ એવં સોળનો ક્ષયોપશમ પારનો ઉદય તે ક્ષયોપશમના ૧૬ ટાળ્યા, શેષ પારનો ઉદય સોળના ક્ષયોપશમ માટે ૨૩ સપરાય ક્રિયા ન લાગે. પારના ઉદય માટે, એક માયાવર્તિયા ક્રિયા લાગે ૭

આઠમે જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ માહેની સાતનો ઉપશમ તથા ક્ષાયિક, ૧૦ નો ક્ષયોપશમ, અગિયારનો ઉદય. સાતનો ઉપશમ તથા ક્ષાયિક તે ૧ અનતાનુબધી ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ ૫ સમક્તિ મોહનીય, ૬ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૭ સમમિથ્યાત્વ મોહનીય, એ સાતનો ઉપશમ તથા ક્ષાયિક. ૧૦ નો ક્ષયોપશમ તે, અપ્રત્યાખ્યાની ચાર, પ્રત્યાખ્યાની ચાર એવં આઠ, ૯ સંજ્વલનનો ક્રોધ, ૧૦ માન, એ દશનો ક્ષયોપશમ. અગિયારનો ઉદય તે, નોકપાયા નવ, ૧૦ સંજ્વલનની માયા, ૧૧ લોભ એ અગિયારનો ઉદય દશના ક્ષયોપશમ માટે તેવીશ સપરાય ક્રિયા ન લાગે અગિયારના ઉદય માટે એક માયાવર્તિયા ક્રિયા લાગે ૮

નવમે જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ માહેની ૧૦ નો ઉપશમ તથા ક્ષાયિક, ૧૧ નો ક્ષયોપશમ, ૭ નો ઉદય. તેમાં દશનો ઉપશમ તથા ક્ષાયિક તે, અનતાનુબધીના ચાર, ૫ સમક્તિ મોહનીય, ૬ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૭ સમમિથ્યાત્વ મોહનીય, તે ત્રણ વેદ એ ૧૦ નો ઉપશમ તથા ક્ષાયિક અગિયારનો ક્ષયોપશમ તે અપ્રત્યાખ્યાની ચાર, પ્રત્યાખ્યાની ચાર, ૮, ૯ સંજ્વલનનો ક્રોધ, ૧૦

માન, ૧૧ માયા એ આગયારનો ક્ષયોપશમ. સાતનો ઉદય તે નોકપાય ૯ માંથી ત્રણ વેદ વર્ણને છે, અને સંજ્વલનો લોભ, એ સાતનો ઉદય ૧૧ ના ક્ષયોપશમ માટે ૨૩ સપરાય ક્રિયા ન લાગે, સાતના ઉદય માટે એક માયાવત્તિયા ક્રિયા લાગે ૯.

દશમે જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ માહેની ૨૭ નો ઉપશમ અથવા ક્ષાગિક, એક થોડા સંજ્વલનના લોભનો ઉદય, ૨૭ ના ઉપશમ અથવા ક્ષ નિકે કરી ૨૩ સપરાય ક્રિયા ન લાગે, એક સંજ્વલનના લોભને ઉદયે કરી, એક માયાવત્તિયા ક્રિયા લાગે ૧૦.

અગિયારમે જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ. તે સર્વે ઉપશમાવી છે, તેણે કરીને ૨૪ સંપરાય ક્રિયા ન લાગે, પણ સાત કર્મનો ઉદય છે, તેણે કરીને એક ધર્માપધિકા (ધર્યાવાહ્યા) ક્રિયા લાગે. ૧૧

બારમે જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ, છે, તે સર્વે અપાવી છે, માટે ૨૪ સપરાય ક્રિયા ન લાગે પણ સાત કર્મનો ઉદય છે, તેણે કરીને એક ધર્માપધિકા ક્રિયા લાગે ૧૨

તેરમે જીવસ્થાનકે, ચાર ધાતીયા કર્મ અપાવ્યા છે, તેણે કરીને ૨૪ સંપરાય ક્રિયા ન લાગે, ચાર અધાતયા કર્મના ઉદયે કરીને એક ધર્માપધિકા ક્રિયા લાગે. ૧૩

ચૌદમે જીવસ્થાનકે, ચાર ધાતીયા કર્મ અપાવ્યા છે. ચારનો ઉદય તેમા, પણ વેદનીય કર્મનું યજ્ઞ હતુ તે લાગ્યુ તે લણી ત્યાં એક પણ ક્રિયા ન લાગે.

ધતિ ચોથા ક્રિયાદાર સંપૂર્ણ.

પાંચમે કર્મની સત્તાનો દ્વાર.

પહેલે માડીને નિરંતર ૧૧ મા જીવસ્થાનક પર્યંત આઠે કર્મની સત્તા, બારમે જીવસ્થાનકે સાત કર્મની સત્તા, મોહનીય ન હોય તેરમે ને ચૌદમે જીવસ્થાનકે ચાર કર્મની સત્તા તે ૧ વેદનાય કર્મ, ૨ આયુષ્ય કર્મ, ૩ નામ કર્મ ૪ ગોત્ર કર્મ.

ધતિ પાંચમે કર્મની સત્તાનો દ્વાર સંપૂર્ણ.

છઠ્ઠે કર્મના બંધનો દ્વાર.

પહેલે તથા બીજે જીવસ્થાનકે સાત આઠ કર્મ બાધે, સાત બાધે તો આયુષ્ય કર્મ વર્ણને સાત કર્મ બાધે. ચોથાથી સાતમા જીવસ્થાનક સુધી સાત, તથા આઠ કર્મ બાધે, તે આયુષ્ય કર્મ વર્ણને. ત્રીજા, આઠમા નવમા જીવસ્થાનકે સાત કર્મ બાધે, તે આયુષ્ય કર્મ વર્ણને દશમે જીવસ્થાનકે છ કર્મ બાધે, તે આયુષ્ય ને મોહનીય એ બે કર્મ વર્ણને અગિયારમે બારમે તેરમે જીવસ્થાનકે એકજ શાતાવેદનીય કર્મ બાધે ચૌદમે જીવસ્થાનકે એક પણ કર્મ ન બાધે

ધતિ છઠ્ઠે કર્મના બંધનો દ્વાર સંપૂર્ણ.

સાતમો કર્મની ઉદીરણાનો દ્વાર.

પહેલે જીવસ્થાનકે, સાત અથવા આઠ અથવા છ કર્મની ઉદીરણા કરે સાતની કરે તો વેદનીય વર્જીને, છની કરે તો વેદનીય, આયુષ્ય, એ જે વર્જીને બીજે, ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે જીવસ્થાનકે, સાત તથા આઠની ઉદીરણા કરે. સાતની કરે તો આયુષ્ય વર્જીને.

છક્રે, સાતમે, આઠમે, નવમે એ ચાર જીવસ્થાનકે, સાત, આઠ, છની ઉદીરણા કરે સાતની કરે તો આયુષ્ય વર્જીને છની કરે તો, આયુષ્ય ને વેદનીય વર્જીને દશમે જીવસ્થાનકે, છ ને પાચની ઉદીરણા કરે. છની કરે તો આયુષ્ય ને વેદનીય એ જે વર્જીને, પાચની કરે તો આયુષ્ય, વેદનીય, મેહનીય, એ ત્રણ વર્જીને

અગિયારમે જીવસ્થાનકે, પાચ કર્મની ઉદીરણા કરે, તે આયુષ્ય, વેદનીય, મોહનીય, એ ત્રણ વર્જીને.

બારમે, તેરમે, જીવસ્થાનકે બે કર્મની ઉદીરણા કરે, તે ૧ નામ ને ૨ ગોત્રની.

ચૌદમે જીવસ્થાનકે, એક પણ કર્મની ઉદીરણા કરે નહિ.

ધૃતિ સાતમો કર્મ ઉદીરણાનો દ્વાર સંપૂર્ણ.

આઠમો કર્મના ઉદયનો દ્વાર, ને નવમો કર્મની નિર્જરાનો દ્વાર.

પહેલેથી માઢીને નિરંતર દશમા જીવસ્થાનક સુધી આઠ કર્મનો ઉદય ને આઠ કર્મની નિર્જરા. અગિયારમે, બારમે જીવસ્થાનકે, મોહનીય વર્જીને સાતનો ઉદય ને સાતની નિર્જરા તેરમે, ચૌદમે જીવસ્થાનકે, ચાર કર્મનો ઉદય ને ચાર કર્મની નિર્જરા, તે ૧ વેદનીય, ૨ આયુષ્ય, ૩ નામ, ૪ ગોત્ર, એ ચાર

ધૃતિ ઉદય નિર્જરા દ્વાર સંપૂર્ણ.

દશમો છ ભાવનો દ્વાર.

છ ભાવનાં નામ. ૧ ઔદયિક, ૨ ઔપશમિક, ૩ ક્ષાયિક, ૪ ક્ષયોપશમિક, ૫ પાણ્ડ્યામિક ૬ સાન્નિપાતિક

છ ભાવના ભેદ.

૧ ઔદયિક ભાવના બે ભેદ. ૧ જીવ ઔદયિક, ૨ અજીવ ઔદયિક.

૧ જીવ ઔદયિકના બે ભેદ. ૧ ઔદયિક, ૨ ઔદયિક નિષ્પન્ન ૧

૧ તેમા આઠ કર્મનો ઉદય છે તેને ઔદયિક કહેયે, અને ૨ આઠ કર્મના ઉદય થકી જે જે પદાર્થ નીપજે તેને ઔદયિક નિષ્પન્ન કહેયે તે આઠ કર્મના ઉદય થકી શા ગા પદાર્થ નીપજે તે ગાથા અર્થે દરીને બીજીશ બોલ જેમ છે તે કહેયે છીએ

ગાથા

ગધ, કાચ, કસાય, વેદ, લેસ્સ, મિચ્છદિદિ, અવિરિએ;
અસન્ની અનાણીઆહારે, છઉમથ સન્નેગી સંસારથઅસિદ્ધેય.

અર્થ .-ગાંત ચાર, ૪. કચ છ, ૧૦ કપાય ચાર, ૧૪. વેદ ત્રણ, ૧૭ લેક્ષ્યા છ, ૨૩ મિથ્યાત્વદષ્ટિ એક. ૨૪ અમતીપણુ એક, ૨૫. અસરીપણુ એક ૨૬. અસ્તાન એક, ૨૭ અહારકપણુ એક, ૨૮. છન્નસ્થપણુ, ૨૯ સન્નેગીપણુ, ૩૦. સસારને ૧૫ રહેવાપણુ, ૩૧ અસિદ્ધપણુ, ૩૨. એ પ્રમાણે ૩૨ બોલ જીવ ઔદયિકથી પામે એ જીવ ઔદયિકના ભેર કહ્યા. ૧

૨ અજીવ ઔદયિકના ઔદ ભેદ. ૧ ઔદારિક શરીર, ૨ ઔદારિક શરીરે જે જે પુદ્ગલ પારણુમે ૩ વૈક્રિય શરીર, ૪ વૈક્રિય શરીરે જે જે પુદ્ગલ પરિણુમે, ૫ આહારક શરીર, ૬ આહારક શરીરે જે જે પુદ્ગલ પરિણુમે ૭ તેજસ્ શરીર, ૮ તેજસ્ શરીરે જે જે પુદ્ગલ પરિણુમે, ૯ કાર્મણુ શરીર, ૧૦ કાર્મણુ શરીરે જે જે પુદ્ગલ પરિણુમે, ૧૧ વર્ણ, ૧૨ ગધ, ૧૩ રસ, ૧૪ સ્પર્શ એ અજીવ ઔદયિકના ભેદ સપૂર્ણ ૨

બીજે આપશમિક ભાવના બે ભેદ. ૧ ઔપશમિક તે ૨ ઔપશમિક નિષ્પન્ન ઔપશમિક તે મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ ઉપશમાવી છે તે ઔપશમિક નિષ્પન્ન તે મોહનીય કર્મના ઉપશમ થકી જે જે પદાર્થ નીપજે તેને ઔપશમિક નિષ્પન્ન કહ્યું.

ઉપશમથી શા શા પદાર્થ ઉપજે તેની ગાથા તથા અર્થ

ગાથા.

કસાય પેળજદોસે, દસણુમોહણીજે ચરિત મોહણીજે;
સમ્મત્ત ચરીત લલિદિ, છઉમથ્યે વીચરાગે ય. ૧

અર્થ -કસાય ચાર, ૪ રાગ, ૫ મેષ ૬ દર્શન મોહનીય, ૭. ચારિત મોહનીય, ૮ એ આહતી ઉપશમતા સમકિત તથા ઉપશમ ચારિત્રની લાબ્ધની પ્રાપ્તિ, ૯. છન્નસ્થપણુ ૧૦ યથાખ્યાત ચાગ્રિપણુ, ૧૧. એ અગિયાર બોલ ઉપશમથી પામે ૧ તેમજ એજ અગિયાર બોલ, ઉપશમ નિષ્પન્નથી પણ પામે ૨ ઈતઉપશમભાવ સપૂર્ણ

ત્રીજે ક્ષાયિક ભાવના બે ભેદ. ૧ ક્ષાયિક, ૨ ક્ષાયિક નિષ્પન્ન તેમા ક્ષાયિક તે આઠ કર્મને અપાવે તે ૧. ક્ષાયિક નિષ્પન્ન તે આઠ કર્મ અપાવ્યા પછી જે જે પદાર્થ નીપજે તેને ક્ષાયિક નિષ્પન્ન કહ્યું ૨

ક્ષાયિક નિષ્પન્ના આઠ ભેદ.

૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ અપાવે ત્યારે કેવળજ્ઞાન પામે, ૨ દર્શના વરણીય કર્મ અપાવે ત્યારે કેવળ દર્શન પામે, ૩ વેદનીય કર્મ અપાવે ત્યારે નિગબ્ધપણુ પામે,

૪ મોહનીય કર્મ ખપાવે ત્યારે ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પામે; ૫ આયુષ્ય કર્મ ખપાવે ત્યારે અક્ષયપણું પામે, ૬ નામ કર્મ ખપાવે ત્યારે અરૂપીપણું પામે, ૭ ગોત્ર કર્મ ખપાવે ત્યારે અગુરુલઘુપણું પામે, ૮ અંતરાય કર્મ ખપાવે ત્યારે વીર્યપણું પામે ઇતિ ક્ષાયિક ભાવના ભેદ સંપૂર્ણ.

ચોથે ક્ષાયોપશમિક ભાવના ભેદ. ૧ ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન ક્ષાયોપશમિક, તે ઉદય આવ્યા કર્મને ખપાવે, ને ઉદય નથી આવ્યા તેને ઉપશમાવે તેને ક્ષાયોપશમિક કહિયે. ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન તે ક્ષાયોપશમમાથી જે જે પદાર્થ નીપજે તેને ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન કહીયે.

ક્ષાયોપ શમિકથી શા શા પદાર્થ નીપજે તેની ગાથા તથા અર્થ.

ગાથા.

દશ ઉવઉગ તિદિદિ, ચઉ ચરિત્ર, ચરિતાચારિત્રે યઃ
દાણાર્ધ પંચ લદ્ધિ, વીરિયત્તિ પંચ ઇદ્ધિ. ૧

દુવાલસ, અંગ ધરે નવ પુવ્વી જાવ ચઉદશ પુવિચ્છે;

ઉવસમ, ગણિ પડીમાચ, ઇધ ખઉસમ, નીષ્કન્ને ૨

અર્થ-૧૦ ઉપયાગ છદ્મન્યતા, ૧૦. ૩ દ્દૃષ્ટ. ૧૩. ૪ ચરિત્ર પહેલાં.

૧૭ શ્રવકપણું, ૧૮ દાનાદિક પચલબ્ધિ, ૨૩. ૩ વીર્ય, ૨૬ ૫ ઇદ્રિય, ૩૧.

૧૨ અંગનુ ધરવુ, ૪૩ ૯ પૂર્વનુ ભણવુ યાવત ૧૪ પૂર્વનુ ભવવુ ૪૪ ઉપશમ

૪૫. આચાર્યની પ્રતિમા ૪૬. એ ૪૬ બોલ ક્ષાયોપશમિકથી નીપજે. ક્ષાયોપશમિક

નિષ્પન્નથી પણ તે પ્રમાણે

પાંચમે પારિણામેક ભાવના એ ભેદ ૧ સાદિ પારિણામિક, ૨ અનાદિ

પારિણામિક. તેમા પ્રથમ અનાદિ પારિણામિકના દશ ભેદ ૧ ધર્માસ્તિકાય, અધર્મા-

સ્તિકાય, ૩ આદ્યાશસ્તિકાય, ૪ જીવાસ્તિકાય, ૫ પુદ્ગલાસ્તિકાય ૬ અદ્ધાકાળ, ૭

ભવ્ય, ૮ અભવ્ય, ૯ લોક, ૧૦ અલોક એ દશ સર્વદા છે સાદિ પારિણામિકના

વશા ભેદ છે તે ગાથા અર્થે કરીને કહિયે છીએ

ગાથા

જુના સુરા, જુના ગુલા, જુના ઘિયં, જુના તંદુલ, ચેવં;

અભય, અભયરૂપા, સંક્ર ગંધવ્ય નગરા. ૧

ઉદ્ધાવાએ દિસનાહે, ગજજીએ વિજજીએ, ગિગ્ધાએ;

જીવએ જાખ્યાલિતએ હુમિતા મહીતા રજ્જેવાએ. ૨

ચંદોવરાગા, સુરોવરાગા ચંદોપડિ વેસા મુરોપડિ વેસા.

પડિચંદા પડિમુરા ઇંદધણું, ઉદ્ગ મછા કવિ હંસા આમેહે. ૩

વાસા વાસલરાચેવ, ગામ ઘર જુગરા;

પયલ પાયાલ ભવણા અ, નિરુઅ પાયાએ ૪

પુઠવિસત્ત કથોખાર, ગેવિજ્ય આણુતર સિદ્ધિ;
પરમાણુ યોગલદોષપએસી, જીવ આણુતર્યએસી ખંધે ૫

અર્થ—જીનો દાર, જીનો ગોળ, જીનુ ધૃત (ધી), જીના ચોખા, વાદળાં, વાદળાંની રેખા, સધ્યાનો વર્ણ ગંધર્વના ચિહ્ન, નગનાં ચિહ્ન (૧). ઉલ્કાપાત, ૨ દિશિદાહ, ૩ ગર્જના, ૪ વીજળી, ૫ નિર્ધોત, (કટકો), ૬ શુક્લપછનો ખાલો-ચંદ્રમાં, ૭ આકાશે જલ્પના ચિહ્ન, ૮ ધૂયર કાલી, ૯ ધૂયર ઉજળી, ૧૦ રજ્જેવાત (૨). ચંદ્રમાનુ મહણ, સૂર્યનુ મહણ ચંદ્રમા જળકુડે સૂર્ય જળકુડે, એકી લખતે ખે ચંદ્ર, ખે સૂર્ય દેખાય, ઈંદ્ર ધનુષ્ય, પાણીન્યાં વાદળા મચ્છરના ચિહ્ન, વાદરાના ચિહ્ન, શસના ચિહ્ન આણુના ચિહ્ન (૩). ક્ષેત્ર, વર્ષધર, પર્વત, ગ્રામ, ધર, નગર, પ્રાસાદ (મહેલ), પાતાલ કલશા, ભવનપતિના ભવન, નરકવાસા. (૪) સાત પ્રૃથ્વી, કલ્પ (દેવનોક) યાગ, નવ-ત્રૈવેદ્ય, અનુતર તિમાન-પાય, સિદ્ધશિલા પરમાણુ પુદ્ગલ, ખે-પ્રદેશી-સ્કંધ, યાવત્-અનંતપ્રદેશી-સ્કંધ-(૫) એ બેલ કહ્યા તેમા પુદ્ગલ જીવ તથા આવે, ગળે તથા મળે, તેને સાદિ પારિણામિક કહિયે

છઠે સાન્નિપાતિક ભાવ, તેના રેફ ભાંગા છે. ખે સંયોગી દશ, ત્રણ સંયોગી દશ, ચાર સંયોગી પાય, પાય સંયોગી એક, એમ છવીશ છે. તે યત્રે કરીને કહીએ છીએ

ખે સંયોગી દશ ભાંગ					
ભાંગા	ઔદયિક	આપશમિક	ક્ષાયિક	ક્ષયોપશમિક	પારિણામિક
	૧	૨	૩	૪	૬
૧	૧	૧	૦	૦	૦
૨	૧	૦	૧	૦	૦
૩	૧	૦	૦	૧	૦
૪	૧	૦	૦	૦	૧
૫	૦	૧	૧	૦	૦
૬	૦	૧	૦	૧	૦
૭	૦	૧	૦	૦	૧
૮	૦	૦	૧	૧	૦
૯	૦	૦	૧	૦	૧
૧૦	૦	૦	૦	૧	૧

ત્રણ સંયોગી દશ ભાંગા.					
ભાંગા	ઔદયિક	ઔપશમિક	ક્ષાયિક	ક્ષયોપશમિક	પારિણામિક
	૧	૨	૩	૪	૫
૧૧	૧	૧	૧	૦	૦
૧૨	૧	૧	૦	૧	૦
૧૩	૧	૧	૦	૦	૧
૧૪	૧	૦	૧	૧	૦
૧૫	૧	૦	૧	૦	૧
૧૬	૧	૦	૦	૧	૧
૧૭	૦	૧	૧	૧	૦
૧૮	૦	૧	૧	૦	૧
૧૯	૦	૧	૦	૧	૧
૨૦	૦	૦	૧	૧	૧

પંદરમો ભાંગો તેરમે, ઔદયે જીવસ્થાનકે લાભે. સોળમો ભાંગો પહેલા સાત જીવસ્થાનકે લાભે.

ચાર સંયોગી પાંચ ભાંગા.					
ભાંગા	ઔદયિક.	ઔપશમિક	ક્ષાયિક	ક્ષયોપશમિક	પારિણામિક
	૧.	૨.	૩.	૪.	૫.
૨૧	૧	૧	૧	૧	૦
૨૨	૧	૧	૧	૦	૧
૨૩	૧	૧	૦	૧	૧
૨૪	૧	૦	૧	૧	૧
૨૫	૦	૧	૧	૧	૧

૨૩ મો ભાંગો ઉપશમ શ્રેણીના આઠમાથી ૧૧ મા જીવસ્થાનક સુધી લાભે. ૨૪ મો ભાંગો ક્ષયક શ્રેણીના ૮ માથી ૧૧ મા વજી નારમા જીવસ્થાનક સુધી લાભે.

પાંચ સંયોગી એક ભાંગો.					
ભાંગા.	ઔદયિક	ઔપશમિક	ક્ષાયિક	ક્ષયોપશમિક	પારિણામિક
	૧.	૨.	૩.	૪.	૫.
૨૬	૧	૧	૧	૧	૧

આ છઠ્ઠા સાન્નિપત્તિક ભાગા યંત્રે કરી દેલા. એ છતીશ ભાંગામા પાંચ ભાગા પારિણામિક છે બાકીના ૨૧ ભાંગા અપારિણામિક છે એ છઠ્ઠા સાન્નિપાતિક ભાવના છતીશ ભાંગા સંપૂર્ણ.

ધતિ છ દ્વારના ભાવ સંપૂર્ણ.

ધતિ શ્રી જીવસ્થાનક સંપૂર્ણ.

(૧૦ અ) શ્રી ગુણસ્થાનદ્વાર.

ગાથા.

નામ, લકખણ, ગુણ ઠિંધ, કિરિયા, સત્તા, બંધ, વેદ્ય,
ઉદ્ય, ઉદિરણા, ચેવ, નિજ્જરા, ભાવ, કારણા. ૧
પરિસહ, મગ્ગ, આયાય, જીવાય ભેદે, જોગ, ઉવવોગ,
લેસ્સા, ચરણ, સમ્મત્ત, અપ્પાખહુચ્ચ, ગુણઠાણેહિં. ૨

પહેલો નામદ્વાર.

પહેલું મિથ્યાત્વ ગુણઠાણું. બીજું સાસ્વાદન ગું, ત્રીજું સમામિથ્યાત્વ ગું, ચોથું અવિરતિ સમ્યકત્વદષ્ટિ ગું, પાંચમું દેશવિરતિ ગું, છઠ્ઠું પ્રમત્તસંજતિ ગું સાતમું અપ્રમત્તસંજતિ ગું આઠમું નિયદ્વિમાદર ગું, નવમું અનિયદ્વિમાદર ગું, દશમું સ્વદમસંપરાય ગું, અગિયારમું ઉપસાતમોહ ગું, બારમું ક્ષીણમોહ ગું, તેરમું સન્નેગિ કેવલિ ગું, ચત્તરમું અન્નેગિ કેવલિ ગુણઠાણું. એ નામદ્વાર સમાપ્ત.

લક્ષણગુણ દ્વાર.

પહેલા મિથ્યાત્વ ગુણઠાણાનાં લક્ષણ :- શ્રી વીનરાગની વાણીથી ઓછું અધિક વિપરીત શ્રદ્ધહે પડે પડે તેને મિથ્યાત્વ કહિયે ઓછી પડેપણા તે કેને કહિયે ? જેમ કોઈ કહે જે જીવ અંગુઠા માત્ર છે, તંદુલ માત્ર છે, શામા માત્ર છે, દીપક માત્ર છે, તેને ઓછી પડેપણા કહિયે. ૧ અધિકી પડેપણા તે કેને કહિયે ? એક જીવ સર્વ લોક સ્વભાવ માત્રમા વ્યાપી રહ્યો છે તેને અધિકી પડેપણા કહિયે. ૨ વિપરીત પડેપણા તે કેને કહિયે ? કોઈ કહે જે પંચ ભૂત થકી આત્મા ઉપન્યો છે, અને એને વિનાશે જીવ પણ વિણ્યો છે, તે જડ છે, તે થકી ચૈતન્ય ઉપજે વિણ્યો, એમ કહે તેને વિપરીત પડેપણા કહિયે. ૩ એ મિથ્યાત્વ એમ નવ પદાર્થનું વિપરીતપણું શ્રદ્ધહે પડે પડે તેને મિથ્યાત્વ કહિયે જેન માગે આત્મા

અકૃતિમ અખંડ અવિનાશી નિત્ય છે, શરીર માત્ર વ્યાપક છે. તે વારે ગૌતમ સ્વામી વંદના કરીને શ્રીભગવંતને પૂજતા હતા. સ્વામિનાથ ! તે મિથ્યાત્વી જીવને શું ગુણ નિપજ્યો ? તે વારે શ્રીભગવતે કહ્યું, તે જીવરૂપ દહીને કર્મરૂપ ગંડિયે કરી ૪ ગતિ, ૨૪ દંડક, ૮૪ લાખ જીવાન્મેનિમાહિ વાગવાર પરિભ્રમણ કરે પણ સંસારનો પાર પામે નહિ. ૧.

ખીજ ગુણહાણાનાં લક્ષણુ:-જેમ કોઈ પુરૂષ ખીરખાંડતું જોખન જમ્યો, ત્યારપછી વમન કર્યું, તે વારે કોઈક પુરૂષે પુછ્યું, ભાઈ કાંઈ સ્વાદ રહ્યો ? ત્યારે કહે જે થોડો સ્વાદ રહ્યો, તે સમાન સમક્તિ, અને વમ્યો તે સમાન મિથ્યાત્વ. ૧. ખીજું દષ્ટાત-જેવો ઘટાનો નાદ પડેલો ગહેર ગંભીર, પછી રણુકો રહી ગયો ગહેર ગંભીર સમાન સમક્તિ ને રણુકો રહી ગયો તે સમાન મિથ્યાત્વ. ૨. ત્રીજું દષ્ટાંત-જીવરૂપ આભો ને પરિણામરૂપ ડાળ સમક્તિરૂપ ફળ, તે મોહરૂપ વાયરે કરી પરિણામરૂપ ડાળથી સમક્તિરૂપ ફળ ત્રુટ્યું, મિથ્યારૂપ ધરતીએ આવી પડ્યું નથી, વચમા છે. ત્યાસુધી સાર્વાદાન સમક્તિ કહિયે, અને જ્યારે ધરતીને આવી પડ્યું, ત્યારે મિથ્યાત્વ. ૩. ગૌતમ સ્વામિ હાથ જોડી માન મોડી શ્રીભગવંતને પૂજતા હતા, સ્વામિનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નિપજ્યો ? ત્યારે શ્રી ભગવંતે કહે છે, કૃણુપક્ષી હતો તે શુક્લપક્ષી થયો, અર્ધ પુદ્ગલ સંસાર ભોગવવો રજો જેમ કોઈ પુરૂષને માથે લાખ કોડતું દોણું હતું તે પરદેશ જઈને કમાઈ આવ્યો, દોણું દેતાં એક અધેડીતું દોણું મળ્યું તેવું વ્યાજ થયું, તેટલો સંસાર ભોગવવો જ્યો. સાર્વાદાન સમક્તિ પાંચવાર આવે. ૨.

ત્રીજ ગુણહાણાનાં લક્ષણુ:-ત્રીજું મિશ્રગુણહાણુ. તે જે વસ્તુ મળીને મિશ્ર થીખડનો દષ્ટાત. થીખડ જેમ ખાટો ને મીઠો. મીઠાશ સમાન સમક્તિ ને ખાટાશ સમાન મિથ્યાત્વ, તે જિનમાર્ગ પણ રૂડો જાણે, તથા અન્ય માર્ગ પણ રૂડો જાણે. જેમ કોઈક નગર બહાર સાધુ મહાપુરૂષ પધાર્યા છે, તેને શ્રાવક વાદવા જાય છે, તેવામા મિશ્રદષ્ટિવાળો મિત્ર મળ્યો. તેણે પુછ્યું જે કયા જાઓ છો ? તે વારે શ્રાવક કહે જે સાધુ મહાપુરૂષને વાંદવા જઈએ છીએ, તે વારે મિશ્રદષ્ટિવાળો કહે એને વાંદ શું થાય ? તે વારે શ્રાવક કહે જે મહાજ્ઞાન થાય તે વાંદ કહે જે હું પણ વાંદવા આવું, એમ કહીને મિશ્રગુણહાણાવાળો વાંદવાને પગ ઉપડ્યો તેવામા ખીજને મિથ્યાત્વી મિત્ર મળ્યો. તેણે પુછ્યું કે કયા બધી જાવ છો ? તે વારે મિશ્રગુણહાણાવાળો કહે જે સાધુ મહાપુરૂષને વાંદવા જઈએ છીએ, તે વારે મહામિથ્યામતિ કહે જે એને વાંદ શું થાય ? એ તો મેલા ઘેલા છે, એમ કહીને બેઠાવી નાંખ્યો અને પાછો વળ્યો, તે વાંદ સાધુજ્ઞાનીને શ્રાવક વાદીને પૂછ્યું કે રસમિ ! વાંદવા પગ ઉપડ્યો તેને શું ગુણ નિપજ્યો ? તે વારે

જની ગુરૂ કહે છે, જે-કાળા અડ સરખો હતો તે છડિનાળા સરખો થયો; કૃષ્ણપક્ષી ટળીને શુકલપક્ષી થયો, અનાદિ કાળનો ઉલટો હતો તે સુલટો થયો, સમક્ત સન્મુખ થયો, પણ પગ ભરવા સમર્થ નહિ તે વારે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી વદણા નમસ્કાર કરીને શ્રીભગવતને પુછતા હવા, સ્વામિનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નિપજ્યો ? તે વારે શ્રીભગવંત કહે છે, તે જીવ ૪ ગતિ ૨૪ દંકમા ભમીને પણ ઉત્કૃષ્ટો દેશે ઉચ્ચો અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તનમા સંસારનો પાર પામશે ૩

ચોથું અવિરતિ સમ્યક્ત્વદષ્ટિ ગુણઠાણું—તેનાં શુ લક્ષણ ? ૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે, અનતાનુબધી ક્રોધ માન, માયા, લોભ, સમ્યક્ત્વમોહનીય, મિથ્યાત્વમોહનીય, મિશ્રમોહનીય એ ૭ પ્રકૃતિને કાર્મક ઉચ્ચ આવે તેને ક્ષય કરે અને સત્તામા દલ છે તેને ઉપશમાવે તેને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ કહીયે તે સમ્યક્ત્વ અસંખ્યાતી વાર આવે, ૭ પ્રકૃતિના દલને સર્વથા ઉપશમાવે, ઢાંકે તેને ઉપશમ સમ્યક્ત્વ કહીયે, તે સમક્તિ પાચ વાર આવે ૭ પ્રકૃતિના દલનો ક્ષય કરે તે વારે ક્ષાયક સમક્તિ કહીયે તે સમ્યક્ત્વ ૧ વાર આવે. ચોથે ગુણઠાણે આઠ્યો થકો જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યથકી, ક્ષેત્રથકી, કાલથકી, ભાવથકી, નોકારસી આદિ છમા સી તપ જાણે સદાહે પડે પણ ફરસી શકે નહિ તે વારે ગૌતમ—સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રીભગવતને પુછતા હવા, સ્વામિનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નિપજ્યો ? તે વારે શ્રીભગવંત કહે, ગૌતમ ! તે જીવ સમક્તિ વ્યવહારપણે શુદ્ધ પ્રવર્તતા તે જીવ જઘન્ય ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો પદર ભવે મોક્ષ જાય, વેદક સમક્તિ એક વાર આવે એક સમયની સ્થિતિ છે. પૂર્વે જે આયુષનો બધ પડ્યો ન હોય તો ૭ જોલમા બધ પાડે નહિ નરકનું આયુષ, ભવનપતિનું આયુષ, તિથિયનું આયુષ વાણવ્યંતરનું આયુષ, જ્યોતિષનું આયુષ, સ્ત્રીવેદ, નપુંસકવેદ એ ૭ જોલમા આયુષનો બધ પાડે નહિ. તે જીવ ૮ આચાર સમક્તિના આરાધી ચતુર્વિધ સઘની વાછજા પરમહર્ષભર ભક્તિ કરતો થકો જઘન્ય પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્તમ બાગમે દેવલોકે ઉપજે, પન્નવણાની શાખે પૂર્વ કર્મને ઉદયે કરીને ત્રી પન્નવણા કરી ન શકે પણ અનેક વગસની શ્રમણોપાસકની પ્રવર્જાનો પાલક કહીયે દશાશ્રુતકંઠે શ્રાવક કહ્યા છે તે માટે દશનં શ્રાવકને અવિગત સમર્હાષ્ટ કહીયે ૪

પાંચમું દેશવિરતિ ગુણઠાણું—તેના શુ લક્ષણ ? અગિયાર પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે પૂર્વે કહી તે અન અપ્રત્યાખ્યાના ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, એવ ૧૧ પ્રકૃતિને ક્ષય કરે તો ક્ષાયક સમક્તિ કહીયે, અને ૧૧ પ્રકૃતિને ઢાંકે ઉપશમાવે તો ઉપશમ સમક્તિ કહીયે અને ૧૧ પ્રકૃતિને કાર્મક ઢાંકે કાર્મક ક્ષય કરે તેને ક્ષયોપશમ સમક્તિ કહીયે પાચમે ગુણઠાણે આઠ્યો થકો જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યથકી, ક્ષેત્રથકી, કાળા, ભાવ, નોકારસી આદિ દેહને છમાગી તપ જાણે સદાહે

પર્યે, શક્તિ પ્રમાણે ફરસે, એક પચ્ચખાણથી માડીને ૧૨ મત ૧૧ આવકની પડિમા આદરે, જનવત સલેખણા સુધી અનશન કરી આરાધે. તે વારે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રીભગવંતને પૂજતા હવા, તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? તે વારે શ્રી ભગવતે કહ્યું, જન્મ ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્તમ ૧૫ ભવે મોક્ષ જાય. જન્મ પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્તમ ૧૨ મે દેવલોકે ઉપજે. તેને સાધુના મતની અપેક્ષાએ દેશવિરતિ કહિયે, પણ પરિણામથી અપ્રતતી ક્રિયા ઉતરી ગઈ છે, અલ્પ ધર્મ, અલ્પ આરભ, અલ્પ પન્નિહી સુશીલ સુવતી. ધર્મિષ્ઠ, ધર્મવ્રતિ, કલ્પઉત્તરિહારી, મહાસ વેગવિહારી, ઉભાસી, વૈરાગ્યવંત, એકાંતઆર્યા, સમ્યગ્હી, સુસાધુ, સુપાત્ર, ઉત્તમ ક્રિયાવાદી, આસ્તિક્ય, આરાધક, જૈનમાર્ગપ્રભાવક, અરિ-હંતના શિષ્ય વર્ણવ્યા છે, ગીનાર્થ જાણે છે. સિદ્ધાંતની શાખ છે. આવકપણું એક ભવમા પ્રત્યેક હજાર વાર આવે. ૫.

છઠું પ્રમત્તસંજતિ ગુણઠાણું :- તેનું શું લક્ષણ ? ૧૫ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે, તે ૧૧ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને પચ્ચખાણાવરણીય ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, એવ ૧૫ પ્રકૃતિને ક્ષય કરે તો ક્ષાયિક સમક્રિત કહિયે અને પ્રકૃતિને ઠીક ને કાંઈ ક્ષય કરે તો ક્ષયોપશમ સમક્રિત કહિયે તે વારે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવતને પૂજતા હવા તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? તે વારે શ્રી ભગવતે કહ્યું જે તે જીવ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, જીવાદિક નવ પદાર્થનો તથા નોકારસી આદિ છમાસી તપ જાણે શ્રદ્ધા પર્યે ફરસે. સાધુપણ એક ભવમા નવસેવાર આવે. તે જીવ જ્યન્ય ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્તમ ૧૫ ભવે મોક્ષ જાય આરાધક જીવ જ્યન પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્તમ અનુત્તર વિમાને ઉપજે, ૧૭ ભેદે સંજન નિર્મળ પાણે, ૧૨ ભેદે તપસ્યા કરે, પણ જોગ ચપલ ક્ષાય ચપલ વચન ચપલ દષ્ટિ ચપલતાના અંશ છે તેણે કરીને યદ્યપિ ઉત્તમ અપ્રમાદિ થઈ રહે છે તો પણ પ્રમાદ રહે છે, માટે પ્રમાદપણે કરી તથા કૃષ્ણાદિક લેશ્યા અશુભ જોગ કાષ્ટક કાળે પ્રણતિ પ્રાણમે છે માટે ક્ષાય પ્રકૃષ્ટમત થઈ જાય છે, તેને પ્રમત્તસંજતિ ગુણઠાણું કહિયે

સાતમું અપ્રમત્તમ સંજતિ ગુણઠાણું :- તેનું શું લક્ષણ ? પાંચ પ્રમાદ જાડે તે વાટે સાતમે ગુણઠાણું આવે. તે ૫ પ્રમાદનાં નામ.

ગાથા

મદ, વિસય, ક્રસાયા, નિંદા, વિગહા, ય પંચમા, ભણિયા,
એએ પંચ પમાયા, જીવા પાડનિત સંસારે.

જો ૫ પ્રમાદ જાડે અને ૧૬ પ્રકૃતિને ઉપશમાવે. ૧૫ પૂર્વે કહી તે અને અનુત્તર વિમાને કાંઈ એવ ૧૬ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે. તેને શું ગુણ નીપજ્યો ? તે

જીવ જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી કાળથી, ભાવથી તથા નોકારસી આદિ દષ્ટને છમાસી તપ-ધ્યાન જુગતપણે જાણે સર્જહે પ્રરૂપે ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તેજ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય : ગતિ તો પ્રાપ્તે કલ્યાણીતની થાય, ધ્યાનને વિષે અપ્રમત્ત-ઉદત થકા રહે છે, તથા શુભ લક્ષ્યાપણે કરીને, નથી પ્રમત્ત કષાય જેને તેને અપ્રમત્ત સર્જાત ગુણુકાણુ કહિયે

આઠમું નિયત્તિ આદર ગુણુકાણુ :-તેનું શું લક્ષણ? ૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાગે, ૧૬ પૂર્વે કહી તે અને સંજ્વલનનું માન એ ૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે. તે વારે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રીભગવંતને પૂછતા હવા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? તે વારે શ્રીભગવંતે કહ્યું, પશ્ચિમધારા, અપૂર્વ કરણ જે કાષ્ઠ કાળે જીવને, કોઈ દિને આવ્યું નથી, તે ઐશ્વિ જુગત જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ દષ્ટ છમાસી તપ, જાણે, શ્રદ્ધહે પ્રરૂપે ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તેજ ભવે મોક્ષ જાય ઉત્કૃષ્ટ ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય. અહીંથી ઐશ્વિ ૨ કરે. ઉપશમઐશ્વિ, ને ક્ષપકઐશ્વિ. ઉપશમ ઐશ્વિવાળો જીવ ને મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના દલને ઉપશમાવતો અગ્યારમા ગુણુકામા સુધી જાય, પડિવાછ પણ થાય, હાયમાન પરિણામ પશ્ચિમે, અને ક્ષપક ઐશ્વિવાળો જીવ તે મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ દલને અપાવતો શુદ્ધ મૂલમાથી નિર્જરા કરતો નવમે દશમે ગુણુકાણુ થઈને બારમે ગુણુકાણુ જાય. અપડિવાઈજ હોય. વર્ક્ષમાન પરિણામ પરિણમે. નિયત્તિઆદરનો અર્થ તે નિવર્ત્યો છે, આદર કષાયથી, આદર સંપરાય ક્રિયાથી, ઐશ્વિ કરવે અઘ્યતર પરિણામે, અધ્યવસાય સ્થિર કરવે, આદર ચપલતાથી નિવર્ત્યો છે માટે નિર્યાદિઆદર ગુણુકાણુ કહિયે તથા બીજી નામ અપૂર્વકરણ ગુણુકાણુ પણ કહિયે. જે કાષ્ઠ કાળે જીવે પૂર્વે એ ઐશ્વિ કરી ન હતી અને એ ગુણુકાણુ પહેલું જ કરણ તે પડિતવીર્યનું આવરણું ક્ષયકરણરૂપ કરણપરિણામધાગ, વર્ક્ષનરૂપ ઐશ્વિ કરે તેને અપૂર્વ કરણ ગુણુકાણુ કહિયે

નવમું અનિયત્તિઆદર ગુણુકાણુ :-તેનું શું લક્ષણ? એકવીસ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે ૧૭ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને સંજ્વલનની માયા, સ્ત્રીવેદ, પુરુષવેદ, નપુંસકવેદ, એવં ૨૧ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે વારે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછતા હતા સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નિપજ્યો ? તે વારે ભગવંતે કહ્યું તે જીવ જીવાદિક પદાર્થ તથા નોકારસી આદિ દષ્ટને છમાસી તપ દ્રવ્યથી ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, નિર્વાકાર અમાયી વિષયનિરવછાપણે જાણે, શ્રદ્ધહે, પ્રરૂપે, ફરસે. તે જીવ જઘન્ય તેજ ભવ મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટ ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય અનિયત્તિઆદર તે સર્વથા ઘણા મલીગ છે, તે અન્ય પચસ ગ્રહાદિક ગ્રથ તથા સિદ્ધાંતથી સમજા

દશમું સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણઠાણું:-નેતુ શું લક્ષણ? ૨૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે ૨૧ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે, અને હાસ્ય ૧, રતિ, ૨ અરતિ, ૩, કથ ૪, શોક ૫, દુઃખ ૬, એવ ૨૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે. તે વારે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવતને પૂછતા હવા. સ્વામિનાથ, તે જીવને શુ ગુણ નિપજ્યો? તે વારે ભગવતે કહ્યું, તે જીવ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી જીવાદિક પદાર્થ તથા નોકારસી આદિ દષ્ટને છાસી તપ, નિરાભલાષ. તિર્વિષ્ક, નિર્વેદક-તાપણે, નિરાશી, અગ્યામોહ, અવિશ્રમણે, જાણે સર્વે પડે ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તેજ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્તમ ત્રીજે ભવ મોક્ષ જાય. સૂક્ષ્મ થોડીક લગારેક પાતણીસી સંપરાય ક્રિયા રહી છે તેને સૂક્ષ્મસપરાય ગુણઠાણું કહિયે.

અગ્યારમું ઉપશાંતમોહ ગુણઠાણું:-નેતુ શું લક્ષણ? ૨૮ પ્રકૃતિને ઉપશમાવે, તે ૨૭ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે, અને સંજ્વલનનો લોભ ૧, એવ ૨૮ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિને ઉપશમાવે, સર્વથા ઢાકે, ભસ્મ ભારી પ્રછન્ન અશિગ્ત, તે વાદે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવતને પૂછતા હવા. સ્વામિનાથ! જીવને શું ગુણ નિપજ્યો? તે વારે શ્રી ભગવતે કહ્યું, તે જીવ જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ દષ્ટને છાસી તપ વીતરાગ ભાવે જથાખ્યાત યાગ્નિપણે જાણે સર્વે પડે ફરસે, એવામા જો કાળ કચે તો અનુતાપ વિમાનમા જાય પછી મનુષ્ય થઇ મોક્ષ જાય. જો સૂક્ષ્મ લોભનો ઉદય થાય, તો કપાય અગ્નિ પ્રગટે, પછી પડે દગમાથી પડે તો પહેલા ગુણઠાણા સુધી જાય, પણ અગ્યારમેથી ચઢવું તો નથી. ઉપશાત એટલે? ઉપશમ્યો છે મોહ સર્વથા, જળે ફરી અગ્નિ ઓલવાની પડે નહિ, પણ ટાક્યો છે, માટે ઉપશાતમોહ ગુણઠાણું કહિયે.

બારમું ક્ષીણમોહ ગુણઠાણું:-નેતુ શું લક્ષણ? જે ૨૮ પ્રકૃતિને સર્વથા અપાવે ક્ષયક્રેણી ક્ષાયકભાવે, ક્ષાયકન્નમકિત, ક્ષાયક જથાખ્યાત યાગ્નિ કરણ સત્ય, જોગ સત્ય, ભાવ સત્ય અમાયી અકપાર્યી વીતરાગી, ભાવનિર્ઝથ સપૂર્ણ સત્ય. સંપૂર્ણ ભારિતાદમા, મહાતપસ્વી મહામુશીલ, અમોહી, આવકારી, મહાજ્ઞાની, મહાધ્યાની, વર્ધમાન પગ્ગિભી, અપરિવાદ યત્ન અતમુર્ત ૨૬ એ ગુણઠાણે કાળ ફરવો નથી પ્રનર્ભવ છે નહિ છેલ્લે સમયે પાંચ જ્ઞાનાવરણીય, નવ દર્શનાવરણીય, પચવિધ અતગાય ક્ષયક્રેણાધમ કરી તેજમા ગુણઠાણાને પહેલે સમયે ક્ષય કરે, ક્ષય જ્યોતિ પ્રગટે, માટે ક્ષીણ તે ક્ષય ક્યો છે મોહ સર્વથા જે ગુણઠાણે તેને ક્ષીણમોહ ગુણઠાણું કહિયે.

તેરમું સજ્જેગી કેવલી ગુણઠાણું:-નેતુ શું લક્ષણ? દશ મોહ મહિત તેજો ગુણઠાણે વિચરે. સજ્જેગી, સગરીરી, સલેશી શુન્નલેશી યથાખ્યાત યાગ્નિ

ક્ષાયક સમક્રિત, પાડતવીય, શુકલધ્યાન, કેવલજ્ઞાન, કેવલદર્શન, એ ૧૦ બોલસહિત, જ્ઞાનવ્ય અંતર્મુદ્ધર્ત, ઉત્તમ દેશેઉણી પૂર્વકોડી સુધી વિચરે. ઘણા જીવને તારી પ્રતિબોધી નિહાલ કરીને બીજા ત્રીજા શુકલધ્યાનના પાયાને ધ્યાનને ચક્રિતે જાય. સંજોગી તે શુભ મન વચન, કાયાના જોગસહિત છે. બાહ્યજ્યા ચલોપકરણ છે. ગમનાગમનાદિક એટલા શુભ સહિત છે. કેવલજ્ઞાન, કેવલદર્શન ઉપયોગ સમયાત્મ અવિચ્છિન્નપણે શુદ્ધ પ્રમાણે, માટે સંજોગી કેવલી ગુણકાણુ કહિયે.

અહિંસુ અજોગી કેવલી ગુણકાણુ :—નેતુ શુ લક્ષણ? શુકલધ્યાનનો એથો પાયો સમુચિતક્રિયા, અનંતર અપ્રતિપાતી, અનિવૃત્તિધ્યાતા મનજોગ ૩ધી, વચનજોગ ૩ધી, કાયજોગ ૩ધી, આન પ્રાણ નિરોધ કરી, રૂપાતીત પરમ શુકલ ધ્યાન ધ્યાતા, ૭ બોલસહિત વિચરે તેરમે ૧૦ બોલ કલા તેમાથી સંજોગી સલેશી, શુકલ લેશી, એ ત્રણ વર્ણને શેષ ૭ બોલસહિત સકલ ગીરિનો રાજા મેરૂ તેની પરે અડોલ અચલ સ્થિર અવસ્થાને પામે, શૈલેશીપણે રહી પંચલધુ અક્ષર ઉચ્ચાર પ્રમાણ કાલ રહી, શેષ વેદનીય, આયુષ્ય, નામ, ગોત્ર, એ ૪ કર્મ ક્ષીણ કરીને મુક્તિપદ પામે. શરીર ઔદારિક, તેજસ, કર્મણ સર્વથા છાડીને સમગ્રેણી રૂણગતિ અન્ય આકાશ પ્રદેશને ન અવગાહતો, અણુકુસતો એક સમય માત્રમા ઉદ્ધંગતિ અવિગ્રહગતિયે ત્યા જાય, એરંડબીજ બધન મુક્તવત્ નિર્લેપ તુંબીવત્ કોદડમુક્ત બાણવત્, ધધનવહ્નિમુક્ત ધુત્રવત્ જ્યાં સિદ્ધક્ષેત્રે જઈ સાકારોપયોગે સિદ્ધ થાય, શુદ્ધ થાય, પરાગત થાય, પરપરાગત થાય, સકલ કાર્ય અર્થ સાધી કૃતકૃતાય નિષ્ઠતાય અતુલ સુખસાગર નિમગ્ન સાદિ અનંત ભાગે સિદ્ધ થાય, એ સિદ્ધ પદનો ભાવમ્મરણ ચિત્ત મત્તન સદા કાળે મુગ્ધને હોશે? તે ઘાટ પલ ધન્ય સફળ હોશે અજોગી તે જોગસહિત કેવલસહિત વિચરે તેને અજોગી કેવલી ગુણકાણુ કહિયે.

ધતિ લક્ષણ ગુણદ્વાર બીજો સંપૂર્ણ. ૨.

ત્રીજો સ્થિતિ દ્વાર.

પહેલા ગુણકાણુની સ્થિતિ ૩ પ્રકારની છે અણાદિયા અપજ્જવસિયા તે જે મિથ્યાત્વની આદિ નથી તે અંત પણ નથી તે અભવ્ય જીવના-મિથ્યાત્વ આશ્રી ૧ અણાદિયા અપજ્જવસિયા તે જે મિથ્યાત્વની આદિ નથી પણ અત છે તે ભવ્ય જીવના મિથ્યાત્વ આશ્રી, ૨. સાદિયા અપજ્જવસિયા તે જે મિથ્યાત્વની આદિ પણ છે તે અંત પણ છે, પાડવાઈ સમદષ્ટિના મિથ્યાત્વ આશ્રી તેની નિર્ધાત જ્ઞાન્ય અંતર્મુદ્ધર્ત, ઉત્તમ અર્ધપૂદ્ગલ પરાવર્તન દેશે ઉણી, પછી અવશ્ય સમક્રિત પામીને મોક્ષ જાય. ૩. બીજા ગુણકાણુની સ્થિતિ જ્ઞાન ઉં અતર્મુદ્ધર્તની એથા ગુણકાણુની સ્થિતિ જ્ઞાન અતર્મુદ્ધર્તની ઉં ૬૬ સાગરોપમ આઝેરાની, તે ૨૨ સાગરોપમની સ્થિતિએ ૩ વાગ બારગે દેવસોકે ઉપજે, ત્રણ પૂર્વ કોડિ અધિક મનુષ્યના

ભવ આશ્રી જાણવી. તથા બે વાર અનુત્તર વિમાનમાં ૩૩ સાગરોપમની સ્થિતિએ ઉપજે, ૩૩ હું છાસઠ સાગરોપમ, ને ૩ પૂર્વકોડિ અધિક મનુષ્યના ભવ આશ્રી જાણવી. પાંચમા છઠા તેરમા ગુણદાણાની સ્થિતિ જાં અંતં ઉં દેશે ઉણી તે સાડા આઠ વર્ષ ઉણી પૂર્વકોડની. સાતમાથી તે અગ્યારમા ગું સુધી જાં ૧ સમય, ઉં અંતં. બારમા ગું સ્થિતિ જાં ઉં અંતં ચઉદમા ગુણદાણાની સ્થિતિ પાંચ હ્રસ્વ અક્ષર (અ. ઇ. ઉ. ઋ. ળ) બોલવા પ્રમાણે જાણવી.

ઇતિ ત્રીજે સ્થિતિ દ્વાર સમાપ્ત ૩.

ચોથા ક્રિયા દ્વાર.

પહેલે ને ત્રીજે ગુણદાણે ૨૪ ક્રિયા લાભે, ઇરિયાવહિયા ક્રિયા વર્જિતે. બીજે ચોથે ગું ૨૩ ક્રિયા લાભે, મિથ્યાત્વ, અવિરત, ઇરિયાવાહિયા એ ૩ વર્જિતે. છઠે ગુણદાણે ૨ ક્રિયા, આરભિયા, માયાવત્તિયા, એ ૨ લાભે સાતમે ગુણદાણેથી તે દશમા ગુણદાણા સુધી ૧ માયાવત્તિયા ક્રિયા લાભે, અગ્યારમે, બારમે, તેરમે ગુણદાણે ૧ ઇરિયાવાહિયા ક્રિયા લાભે. ચઉદમે ગુણં ક્રિયા ક્રિયા લાભે નહિ.

ઇતિ ચોથા ક્રિયા દ્વાર સમાપ્ત ૪,

પાંચમો સત્તા દ્વાર

પહેલા ગુણદાણાથી તે અગ્યારમા ગુણદાણા સુધી આઠ કર્મની સત્તા. બારમે ૭ કર્મની સત્તા, ૧ મોહનીય કર્મ વર્જિતે. તેરમે, ચઉદમે ગુણં ૪ કર્મની સત્તા, વેદનીય, આયુષ્ય, નામ ગોત્ર.

ઇતિ ૫ મો સત્તા દ્વાર સમાપ્ત ૫.

છઠો બંધ દ્વાર

પહેલા ગુણદાણાથી તે સાતમા ગુણદાણા સુધી ત્રીજું ગુણદાણું વર્જિતે ૮ કર્મ બાધે, અને જો ૭ બાધે તો આયુષ્ય વર્જિતે ત્રીજે, આઠમે, નવમે ગું ૭ કર્મ બાધે, આયુષ્ય વર્જિતે. દશમે ગુણં ૬ કર્મ બાધે, આયુષ્ય, ને મોહનીય એ ૨ વર્જિતે અગ્યારમે, બારમે, તેરમે ગુણં ૧ સાતા વેદનીય બાધે. ચઉદમે ગુણં અગંધ.

૬ ઠો બંધ દ્વાર સમાપ્ત ૬.

સાતમો વેદ દ્વાર ને આઠમો ઉદય દ્વાર.

પહેલા ગુણદાણાથી તે દશમા ગુણદાણા સુધી ૮ કર્મવેદ ને ૮ નો ઉદય. અગ્યારમે, બારમે, ૭ કર્મ વેદ ને ૭ નો ઉદય, મોહનીય વર્જિતે. તેરમે, ચઉદમે ૪ કર્મ વેદ ને ૪ નો ઉદય, વેદનીય આયુષ્ય, નામ ગોત્ર.

ઇતિ ૭ મો વેદ દ્વાર ને ૮ મો ઉદય દ્વાર સમાપ્ત ૭-૮.

નવમો ઉદીરણા દ્વાર.

પહેલા ગુણકાણાથી માંડીને ૭ મા ગુણકાણા સુધી ૮ કર્મની ઉદીરણા તથા ૭ ની કરે તો આયુષ્ય વર્જિતે આઠમે, નવમે ગુણકાણે ૭ કર્મની ઉદીરણા તે આયુષ્ય વર્જિતે, તથા ૬ ની કરે તો આયુષ્ય, વેદનીય, એ ૨ વર્જિતે. દશમે ૬ ની ઉદીરણા કરે, આયુષ્ય, વેદનીય, એ ૨ વર્જિતે અને ૫ ની કરે તો આયુષ્ય, મોહનીય, વેદનીય, એ ૩ વર્જિતે. અગ્યારમે, બારમે ગુ. ૫ ની ઉદીરણા, આયુષ્ય, મોહનીય, વેદનીય એ ૩ વર્જિતે, તથા ૨ ની કરે તો નામ, ગોત્ર એ ૨ ની અઉદમે ગુણ ૦ ઉદીરણા કરે નહિ.

ઇતિ ૯ મો ઉદીરણા દ્વાર સમાપ્ત ૯.

દશમો નિર્જરા દ્વાર.

પહેલાથી તે ૧૧ મા ગુણકાણા સુધી ૮ કર્મની નિર્જરા બારમે ૭ કર્મની નિર્જરા, મોહનીય વર્જિતે તેરમે, અઉદમે ૪ કર્મની નિર્જરા, વેદનીય, આયુષ્ય, નામ, ગોત્ર, એ ૪

ઇતિ ૧૦ મો નિર્જરા દ્વાર સમાપ્ત ૧૦.

અગ્યારમો ભાવ દ્વાર.

ઉપશમભાવ, ક્ષાયકભાવ, ક્ષયોપશમભાવ, પારિણામિકભાવ, સાત્તવાર્ધભાવ પહેલે ને ત્રીજે ગુણકાણે ૩ ભાવ, ઉદય, ક્ષયોપશમ, પારિણામિક. બીજે, ચોથે, પાચમે, છઠે, સાતમે ને આઠમેથી તે અગ્યારમા ગુણકાણા સુધી ઉપશમ શ્રેણિવાળાને ૪ ભાવ, ઉદય, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ ને પારિણામિક તથા ક્રોધક ઉપશમને ક્રોધક ક્ષાયક પણ કહે છે અને ૮ માથી માંડીને બારમા સુધી ક્ષાયક શ્રેણિવાળાને ૪ ભાવ, ઉદય, ક્ષયોપશમ ક્ષાયક પારિણામિક તેરમે અઉદમે ગુ. ૩ ભાવ ઉદય, ક્ષાયક, પારિણામિક. સિદ્ધમાં ૨ ભાવ, ક્ષાયક, પારિણામિક.

ઇતિ ૧૧ મો ભાવ દ્વાર સમાપ્ત. ૧૧.

બારમો કારણ દ્વાર.

કારણ ૫ કર્મબધના, મિથ્યાત્વ અવિરતિ, પ્રમાદ, કપાય, જોગ. પહેલે ત્રીજે ગુ. ૫ કારણ લાભે બીજે ચોથે ૪ કારણ લાભે, મિથ્યાત્વ વર્જિતે. પાચમે છઠે ગુણ ૩ કારણ લાભે, મિથ્યાત્વ, અવિરતિ એ ૨ વર્જિતે સાતમેથી દશમા ગુણકાણા સુધી ૨ કારણ લાભે, કપાય અને જોગ એ ૧ લાભે. અગ્યારમે, બારમે તેરમે ૧ કારણ લાભે તે ૧ જોગ અઉદમે ક્રોધ કારણ નથી.

ઇતિ ૧૨ મો કારણ દ્વાર સમાપ્ત. ૧૨.

તેરમે પરિસહ દ્વાર.

પહેલાથી તે ચોથા ગુણઠાણા સુધી યથાપિ પરિસહ ૨૨ લાભે, પણ તે દુઃખરૂપ છે, નિર્જરારૂપ પ્રણમે નહિ પાંચમાથી તે ૯ મા ગુણઠાણા સુધી ૨૨ પરિસહ લાભે એક સમયે ૨૦ વેદે ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ, ચાલવાનો ત્યાં બેસવાનો નહિ, બેસવાનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ. દશમે અગ્યારમે બારમે ૧૪ પરિસહ લાભે આઠ જે મોહનીય કર્મને ઉદ્યે હતા તે વળ્યા તે કહે છે. અચેલનો, અરતિનો, સ્ત્રીનો, બેસવાનો, આકોશનો, યાચનાનો, સત્કાર પુરસ્કારનો એ ૭ ચારિત્ર મોહનીય કર્મને ઉદ્યે હતા તે, ને ૮ મો દસણ પરિસહ દર્શન મોહનીયનો ઉદ્ય હતા તે, એ ૮ વર્જિત શેષ ૧૪ રહ્યા. તે માંહેલા એક સમયે ૧૨ વેદે ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ. ચાલવાનો ત્યાં સ્થાનકનો નહિ, સ્થાનકનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ, તેરમે ચઉદમે ગુણઠાણે ૧૧ પરિસહ લાભે. પૂર્વે ૧૪ કહ્યા તેમાથી પ્રજ્ઞાનો અગ્નિનો એ જે જ્ઞાનાવરણીય કર્મને ઉદ્યે હતા તે અને ૧ અધાભનો અતરાય કર્મને ઉદ્યે હતા તે એ ૩ વર્જિત શેષ ૧૧ રહ્યા. તે માંહેલા એક સમયે ૯ વેદે ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ ચાલવાનો ત્યાં સ્થાનકનો નહિ, સ્થાનકનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ.

ઇતિ ૧૩ મો પરિસહ દ્વાર સમાપ્ત. ૧૩.

ચૌદમે માર્ગણા દ્વાર.

પહેલે ગુણઠાણે માર્ગણા ૪, ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે, સાતમે જાય. બીજે ગુણઠાણે માર્ગણા ૧, પડે તો પહેલે આવે પણ ચડવું નથી ત્રીજે માર્ગણા ૪ પડે તો પહેલે આવે અને ચડે તો ચોથે, પાંચમે અને સાતમે જાય. ચોથે માર્ગણા ૫, પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે આવે અને ચડે તો પાંચમે સાતમે જાય પાંચમે માર્ગણા ૫, પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે, ચોથે આવે અને ચડે તો સાતમે જાય છઠે માર્ગણા, ૬, પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે આવે અને ચડે તો સાતમે જાય. સાતમે માર્ગણા ૩, પડે તો છઠે, ચોથે આવે અને ચડે તો આઠમે જાય આઠમે માર્ગણા ૩ પડે તો સાતમે ચોથે આવે અને ચડે તો નવમે જાય નવમે માર્ગણા ૩, પડે તો આઠમે, ચોથે આવે અને ચડે તો દશમે જાય. દશમે માર્ગણા ૪, પડે તો નવમે, ચોથે આવે, અને ચડે તો અગ્યારમે બારમે જાય. અગ્યારમે માર્ગણા ૨. કાળ કરે તો અતુલ વિમાને જાય, પડે તો દશમાંથી પહેલા સુધી આવે. ચડવું નથી. બારમે માર્ગણા ૧, તેરમે જાય પડવું નથી. તેરમે માર્ગણા ૧, ચૌદમે જાય, પડવું નથી. ચઉદમે માર્ગણા એકે નથી. મોક્ષ જાય

ઇતિ ૧૪ મો માર્ગણા દ્વાર સમાપ્ત. ૧૪.

પંદરમો આત્મા દ્વાર.

આત્મા ૮, દ્રવ્યઆત્મા, ક્ષાયઆત્મા, યોગઆત્મા, ઉપયોગઆત્મા, જ્ઞાન-આત્મા, દર્શનઆત્મા, ચારિત્રઆત્મા, વીર્યઆત્મા એવં ૮. પહેલે, ત્રીજો ગુણ ૦ ૬ આત્મા, જ્ઞાન ને ચારિત્ર એ ૨ વર્જિતે, બીજો ચોથે ગુણ ૦ ૭ આત્મા, ચારિત્ર વર્જિતે. પાંચમે ગુણકાણે પદ્મા ૭ આત્મા, દેશથી ચારિત્ર છે છોડી દશમા ગુણકાણા સુધી ૮ આત્મા. અગપારમે, પારમે, તેરમે ગુણ ૦ ૭ આત્મા, ક્ષાય વર્જિતે. ચઉદમે ગુણ ૦ ૬ આત્મા, ક્ષાય ને જોગ વર્જિતે. સિદ્ધમા ૪ આત્મા જ્ઞાનઆત્મા, દર્શન-આત્મા, દ્રવ્યઆત્મા, ઉપયોગઆત્મા,

ધૃતિ ૧૫ મો આત્મ દ્વાર સમાપ્ત, ૧૫.

સોળમો જીવ ભેદ દ્વાર.

પહેલે ગુણકાણે ૧૪ ભેદ લાભે. બીજો ગુણ ૦ ૬ ભેદ લાભે, જે ઇન્દ્રિય, તે ઇન્દ્રિય, ચૌરિન્દ્રિય, અસંસી તિર્યંચ પચેન્દ્રિય, એ ૪ ના અપર્યાપ્ત ને સંસી પચેન્દ્રિયમા અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એ ૬. ત્રીજો ગુણ ૦ ૧ સંસી પચેન્દ્રિયનો પર્યાપ્તો લાભે ચોથે ગુણકાણે ૨ ભેદ લાભે. સંસી પચેન્દ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો લાભે.

ધૃતિ ૧૬ મો જીવભેદ દ્વાર સમાપ્ત. ૧૬.

સત્તરમો જોગ દ્વાર.

પહેલે બીજો ને ચોથે ગુણકાણે જોગ ૧૩ લાભે, જે આહારકના વર્જિતે, ત્રીજો ગુણ ૦ ૧૦ જોગ લાભે તે ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઉદારિકનો, ૧ વૈક્રિયનો એવં ૧૦ લાભે. પાંચમે ગુણકાણે ૧૨ જોગ; આહારકના ૨ ને એક કાર્મણનો એ ૩ વર્જિતે ૧૨ લાભે છોડે ગુણ ૦ ૧૪ જોગ લાભે, ૧ કાર્મણનો વર્જિતે સાતમે ગુણ ૦ ૧૧ જોગ તે ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઔદારિકનો, ૧ વૈક્રિયનો, ૧ આહારકનો એવં ૧૧. આઠમાથી માડીને ૧૨ મા ગુણકાણા સુધી જોગ ૬ લાભે તે ૪ મનના ૪ વચનના ને ૧ ઔદારિકનો એ ૬. તેરમે ગુણકાણે જોગ ૭ લાભે, ૨ મનના ૨ વચનના, એ ૪ ને ઉદારિકનો, ઉદારિકનો મિથ્ર કાર્મણ કાયજોગ, એવં ૭ ચોરમે ગુણ ૦ જોગ નથી.

ધૃતિ ૧૭ મો જોગ દ્વાર સમાપ્ત. ૧૭

અઠારમો ઉપયોગ દ્વાર.

પહેલે ને ત્રીજો ગુણકાણે ૬ ઉપયોગ લાભે, ૩ અજ્ઞાન ને ૩ દર્શન એવં ૬. બીજો, ચોથો, પાંચમે ગુણ ૦ ૬ ઉપયોગ લાભે, ૩ જ્ઞાન, ૩ દર્શન, એવં ૬, છઠ્ઠાથી તે પારમા ગુણકાણા સુધી ઉપયોગ ૭ લાભે તે ૪ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન એવં ૭. તેરમે, ચોદમે ગુણકાણે તથા સિદ્ધમા ૨ ઉપયોગ. દેવજ્ઞાન, ને દેવલદર્શન.

ધૃતિ ૧૮ મો ઉપયોગ દ્વાર સમાપ્ત. ૧૮.

ઝાગણીસમો લેશા દ્વાર.

પહેલાથી તે છઠ્ઠા ગુણદાણા સુધી ૬ લેશા લાભે. સાતમે ગુણ ૦ ઉપલી ૩ લેશા લાભે. આઠમેથી માડીને બારમા ગુણદાણા સુધી ૧ શુદ્ધ લેશા લાભે. તેરમે ગુણદાણે ૧ પરમ શુદ્ધલેશા લાભે. ચૌદમે ગુ ૦ લેશા નથી.

ઇતિ ૧૯ મો લેશા દ્વાર સમાપ્ત. ૧૯.

વીસમો ચારિત્ર દ્વાર.

પહેલાથી તે ચોથા ગુણદાણા સુધી કોઇ ચારિત્ર નથી. પાંચમે ગુણદાણે દેશથી સામાયક ચારિત્ર છે. છઠ્ઠે, સાતમે ગુણદાણે ૩ ચારિત્ર લાભે, સામાયક ચારિત્ર, છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર, પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્ર એ ૩ લાભે, આઠમે, નવમે ગુણદાણે ૨ ચારિત્ર લાભે, સામાયક ને છેદોપસ્થાપનીય. દશમે ગુણ ૦ ૧ સુક્ષ્મસપરાય ચારિત્ર લાભે અગ્યારમેથી તે ચૌદમા ગુણદાણા સુધી ૧ જથાખ્યાત ચારિત્ર લાભે

ઇતિ ૨૦ મો ચારિત્ર દ્વાર સમાપ્ત. ૨૦.

એકવીસમો સમકિત દ્વાર.

પહેલે ને ત્રીજે ગુણદાણે સમકિત નથી. બીજે ગુણ ૦ ૧ સાર્વાદાન સમકિત લાભે ચોથે, પાંચમે ને છઠ્ઠે ગુણ ૦ ઉપશમ અને ક્ષયોપશમ, તથા સાતમે ગુણ ૦ ઉપશમ, ક્ષયોપશમ અને વેદક. આઠમે, નવમે ગુણદાણે ૩ સમકિત લાભે, ઉપશમ, ક્ષયાપશમ, ક્ષાયક દશમે અગ્યારમે ગુણદાણે ૨ સમકિત લાભે, ઉપશમ ને ક્ષાયક. બારમે તેગમે, ચૌદમે ગુણદાણે તથા સિદ્ધમા ૧ ક્ષાયક સમકિત લાભે.

ઇતિ ૨૧ મો સમકિત દ્વાર સમાપ્ત. ૨૧.

બાવીસમો અદ્યખાદુત્વ દ્વાર.

સર્વથી થોડા અગ્યારમા ગુણદાણાવાળા, એક સમયે ઉપશમત્રેણીવાળા ૫૮ જીવ લાભે માટે ૧ તેથી બારમા ગુણદાણાવાળા સંખ્યાતગુણા એક સમયે ક્ષયક્રેણીવાળા એકસો ને આઠ જીવ લાભે માટે ૨. તેથી આઠમા, નવમા, દશમા ગુણદાણાવાળા સંખ્યાતગુણા, જઘન્ય બસો હિત. નવસે લાભે માટે ૩ તેથી નગમા ગુણદાણાવાળા સંખ્યાતગુણા, જઘન ૦ બે કોડી હિત ૦ નવ કોડી લાભે માટે. ૪. તેથી માનના ગુણદાણાવાળા સંખ્યાતગુણા, જઘન ૦ બે કોડી, હિત ૦ નવને કોડી લાભે માટે. ૫ તેથી છઠ્ઠા ગુણદાણાવાળા સંખ્યાતગુણા, જઘન ૦ બે હજાર કોડી હિત ૦ નવ હજાર કોડી લાભે માટે ૬. તેથી પાંચમા ગુણદાણાવાળા અસંખ્યાતગુણા નિર્વચ શ્રાવક ભણ્યા માટે ૭. તેથી બીજા ગુણદાણાવાળા અસંખ્યાતગુણા. ૪ ગતિમા લાભે માટે ૮. તેથી ત્રીજા ગુણદાણાવાળા અસંખ્યાતગુણા, ૪ ગતિમાં ત્રિજે માટે ૯ નથી ચોથા ગુણદાણાવાળા અસંખ્યાતગુણા ઘણી રિયત છે

માટે ૧૦. તેથી ચોદમા ગુણદર્શનાવાળા ને સિદ્ધ ભગવતજી અનંતગુણા. ૧૧ તેથી મહેલા ગુણદર્શનાવાળા અનંતગુણા, એકેન્દ્રિય પ્રમુખ સર્વ મિથ્યાદષ્ટિ છે માટે ૧૨.

ઇતિ ૨૨ મો અદ્યપખલુત્વ દ્વાર સમાપ્ત. ૨૨.

ઇતિ ગુણદર્શનાના ૨૨ દ્વાર સંપૂર્ણ.

ભાવ ૬.

ઉદયભાવ, ઉપશમભાવ, ક્ષાયકભાવ, ક્ષયોપશમભાવ, પારિણામિકભાવ ને સન્નિવાષ ભાવ

ઉદય ભાવના ૨ ભેદ જીવ ઉદય નિષ્પન્ન ને અજીવ ઉદય નિષ્પન્ન. જીવ ઉદય નિષ્પન્નમા ૩૩ બોલ પામે, ૪ ગતિ ૬ કાય, ૬ લેચ્યા. ૪ કષાય ૩ વેદ એવ ૨૩ ને મિથ્યાત્વ ૧, અજ્ઞાન ૨, અવિરતિ ૩, અસંશીપણ ૪, આહારકપણ ૫, છદ્મસ્થપણ ૬, સન્નેગીપણ ૭, સંસાર પગિયદણા ૮, અસિદ્ધ ૯, અકેવલી ૧૦, એવ ૩૩ અજીવ ઉદય નિષ્પન્નના ૩૦ બોલ પામે, ૫ વર્ણ, ૨ ગધ, ૫ રસ ૮ સ્પર્શ, ૫ શરીર, ૫ શરીરના વ્યાપાગ એવં ૩૦ એવ ઉભય મળીને ૩૩ ને ૩૦ ત્રેસઠ ભેદ ઉદય ભાવના કહ્યા. ૧.

ઉપશમ ભાવે ૧૧ બોલ છે ચાર કષાયનો ઉપશમ ૪, રાગનો ઉપશમ ૫ દ્વેષનો ઉપશમ ૬, દર્શનમોહનીયનો ઉપશમ ૭, ચારિત્રમોહનીયનો ઉપશમ, એવ ૮ મોહનીયની પ્રકૃતિ અને ઉવસમિયા દંશણલક્ષિ તે સમક્તિ ૯ ઉવસમિયા ચરિત્તલક્ષિ ૧૦, ઉવસમિયા અકષાય છઉમથ વીતરાગલક્ષિ એવ ૧૧. ૨.

ક્ષાયક ભાવે ૩૭ બોલ છે. ૫ જ્ઞાનાવરણીય ૯ દર્શનાવરણીય ૨ વેદનીયની, ૧ રાગની, ૧ દ્વેષની, ૪ કષાયની, ૧ દર્શનમોહનીયની ૧ ચારિત્રમોહનીયની. ૪ આયુષ્યની, ૨ નામની, ૨ ગોત્રની, ૫ અંતરાયની, એવ ૩૭ પ્રકૃતિને ક્ષય કરે તેને ક્ષાયક ભાવ કહિયે તે ૯ બોલ પામે ક્ષાયક સમક્તિ, ક્ષાયક જથાખ્યાત ચાગ્રિ, કેવલજ્ઞાન, કેવલદર્શન અને ક્ષાયક દાનાદિ પાચ લબ્ધિ, એવં ૯ બોલ. ૩.

ક્ષયોપશમ ભાવે ૩૦ બોલ છે. ૪ જ્ઞાન પ્રથમના, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન, ૩ દષ્ટિ. ૪ આગ્ર પ્રથમના, ૧ ચરિતાચરિત્ત તે શ્રાવકપણ પામે, ૧ આચાર્યગણિની પદવી, ૧ ચોદ પૂર્ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ, ૫ ઇન્દ્રિયની લબ્ધિ. ૫ દાનાદિ લબ્ધિ એવ સર્વ મળી ૩૦ બોલ ૪.

પારિણામિક ભાવના ૨ ભેદ, સાદિપારિણામિક, અનાદિપાગિણામિક સાદિ વિણુમે, અનાદિ વિણુમે નહિ, સાદિ પારિણામિકના અનેક ભેદ છે. જીની સુરા, મન્દિરા, જીનો ગોળ, તદુલ એ આદ ૭૩ બોલ, ભગવતિની શાખે છે અનાદિ પાગિણમિક ભાવના ૧૦ જોત્ર ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશસ્તિકાય, પુદ્ગલસ્તિકાય, દ્યુસ્તિકાય ડાળ, લોક, અલોક, ભગ્ય, અભગ્ય, એવ ૧૦ ૫

સન્નિવાઈ ભાવના ૨૬ ભાંગા. ૧૦ દ્રિકસંજોગીના, ૧૦ ત્રિકસંજોગીના
૫ ચોક્કસંજોગીના, ૧ પંચસંજોગીનો એવં ૨૬ ભાંગા. એનો વિચાર શ્રી અનુયોગ-
દાર સિક્કાતથી જાણવો.

૧૪ ગુણઠાણા ઉપર ૧૦ ક્ષેપક દ્વાર.

પ્રથમ હેતુ દ્વાર. કર્મજનના મૂળ હેતુ ૧ મિથ્યાત્વ ૨ અવિરતિ, ૩ કષાય
અને ૪ જોગ. એ ચાર છે. ઉત્તર હેતુ ૫૭ છે, તે ૫ મિથ્યાત્વ, ૧૨ અવિરતિ
(૬ કાય, ૫ ઇન્દ્રિય, ૧ મન.) ૨૫ કષાય અને ૧૫ જોગ, એવં ૫૭ હેતુ પહેલે
ગુણસ્થાનકે ૫૫ હેતુ તે આહારકના ૨ વર્જીને. જીને ગુણ ૫૦ હેતુ. તે ૫૫ માંથી ૫
મિથ્યાત્વ ટળ્યા. ત્રીજે ગુણ ૪૩ હેતુ તે ૧૨ અવિરતિ, ૨૧ કષાય, (અનતાનુબંધીના
૪ વિના) અને ૧૦ જોગ (૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઔદારિક અને ૧ વૈશ્વિક)
એવં ૪૩ ચોથે ગુણ ૪૬ હેતુ. તે ૧૨ અવિરતિ, ૨૧ કષાય અને ૧૩ જોગ.
પાંચમે ગુણ ૪૦ હેતુ. તે ૧૧ અવિરતિ, (ત્રસકાય વર્જીને) ૧૭ કષાય, (૪ અન-
અને ૪ પ્રત્યાખ્યાની એ ૮ સિવાય.) અને ૧૨ જોગ છે ગુણ ૨૭ હેતુ તે ૧૩
કષાય (સંન્યસનનો ચોક્ક અને ૬ નોકષાય) અને ૧૪ જોગ સાતમે ગુણ ૨૪
હેતુ તે ૧૩ કષાય અને ૧૧ જોગ આઠમે ગુણ ૨૨ હેતુ તે ૧૩ કષાય અને ૬
જોગ (૪ મનના, ૪ વચનના અને ૧ ઔદારિક.) નવમે ગુણ ૧૬ હેતુ તે ૭ કષાય
(સંન્યસનના ૪ અને ૩ વેદ) અને ૬ જોગ દશમે ગુણ ૧૦ હેતુ તે ૧ કષાય
(સંન્યસનનો લોભ) અને ૬ જોગ અગિયારમે તથા બારમે ગુણ ૬ હેતુ તે
નવ જોગ તેરમે ગુણ ૭ હેતુ તે સાત જોગ. તેરમે ગુણ ૭ હેતુ તે સાત જોગ
અને ચૌદમે ગુણસ્થાનકે હેતુ નથી. ઇતિ પહેલો હેતુ દ્વાર સમાપ્ત.

બીજો દંડક દ્વાર. પહેલે ગુણ ૨૪ દંડક, બીજો ગુણ ૧૬ દંડક, તે ૫
અધ્યવસ્થા વળ્યા ત્રીજે ચોથે ગુણ ૧૬ દંડક તે ૩ વિક્ષેપ દ્રિય વળ્યા પાંચમે
ગુણ ૨ દંડક, સત્ત્વમનુષ્ય, સત્ત્વનિર્વચ્ય એ ૨. છઠ્ઠાથી તે ચૌદમા ગુણ સુધી
૧ મનુષ્યનો દંડક. ઇતિ બીજો દંડક દ્વાર સમાપ્ત.

ત્રીજો જ્વાયોનિ દ્વાર. પહેલે ગુણ ૮૪ જ્વાયોનિ. બીજો
ગુણ ૩૨ જ્વાયોનિ તે એકેન્દ્રિયતા વર્જી ત્રીજે ચોથે ગુણ ૨૬ જ્વાયોનિ
પાંચમે ગુણ ૧૮ જ્વાયોનિ છઠ્ઠાથી તે ૧૪ મા ગુણઠાણા સુધી ૧૪ જ્વાયોનિ
જ્વાયોનિ ઇતિ ત્રીજો જોગ દ્વાર સમાપ્ત.

ચોથો અંતર દ્વાર. પહેલે ગુણ ૧૦૦ અતર્મુહર્ત, ઉત્તર ૬૬ માગ
જાગેનું અથવા ૧૪૨ સાગર જાગેનું, તે ૬૬ સાગર ચોથે ગુણ ૨૬. અંતર
જોગ ગુણ ૬૬ પાછો ચોથે ગુણ ૬૬ માગ ૬૬ મિથ્યાત્વે આવે. બીજાથી

માંડીને અગ્યારમા ગુણકાણા સુધી જન્ અંતં અથવા પદ્યનો અસંખ્યાતમો ભાગ તે એટલા કાળ વિના ઉપશમ શ્રેણી કરીને પડે નહીં. ઉતં અર્ધપ્રદક્ષ દેશે ઉચ્ચ. બારમે તેરમે તે ચૌદમે ગુણં આતરં નથી, એ એક જીવઆત્રી. ઇતિ ૪ અંતર દ્વાર સમાપ્ત.

પાંચમે ધ્યાન દ્વાર. પહેલે, બીજે, ત્રીજે ગુણં ૨ ધ્યાન પહેલા. ચોથે, પાંચમે ગુણં ૩ ધ્યાન પહેલા છડે ગુણં ૨ ધ્યાન આર્ત, ને ધર્મ ધ્યાન. સાતમે ગુણ ૧ ધર્મ ધ્યાન. આઠમેથી માંડીને ચૌદમા ગુણં ૧ શુક્લધ્યાન. ઇતિ ૫ મો ધ્યાન દ્વાર સમાપ્ત.

છઠ્ઠો ફરસનાદ્વાર. પહેલું ગુણકાણું ૧૪ રાજલોક સ્પર્શે. બીજું ગુણં હેઠું પંગવનથી તે છઠ્ઠિ નરક લગે ફરસે. તથા ભંચુ અધોગામની વિજયથી તે ૯ ઐવેયક સુધી ફરસે. ત્રીજું ગુણં લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ ફરસે. ચોથું ગુણં અધોગામની વિજયથી ૧૨ મા દેવલોક સુધી ફરસે અથવા પ્રંગવનથી છઠ્ઠી નરક સુધી ફરસે પાંચમું ગું પણ એમજ અધોગામની વિજયથી ૧૨ મા દેવલોક સુધી ફરસે છઠ્ઠાથી તે અગ્યારમા ગુણકાણાવાળા અધોગામની વિજયથી ૫ અનુ-તરવિમાન સુધી ફરસે બારમું ગુણં લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ ફરસે તેરમું ગુણં સર્વલોક ફરસે ચૌદમું ગુણં લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ ફરસે ઇતિ ૬-ઠો ફરસનો દ્વાર સમાપ્ત.

સાતમો દ્વાર. તીર્થંકર જોત્ર ૪ ગુણકાણે બાંધે. ચોથે, પાંચમે, છઠે ને સાતમે, એ ૪ ગુણકાણે બાંધે. શેષ ગુણકાણે ન બાંધે. તીર્થંકર દેવ ૯ ગુણકાણા ફરસે તે ૪, ૬, ૭, ૮, ૯, ૧૦, ૧૨, ૧૩, ૧૪, એ ૯ ફરસે. ઇતિ ૭ મો દ્વાર સમાપ્ત.

આઠમો દ્વાર. ગુણકાણા ૧૪ મા ૧, ૪, ૫, ૬, ૧૩, એ ૫ શાશ્વતા, શેષ ૯ ગુણં અશાશ્વતા. ઇતિ આઠમો દ્વાર સમાપ્ત.

નવમો દ્વાર. ગુણકાણા ૧૪ માં ૧, ૨, ૩, ૪, ૫, ૬, ૭, એ ૭ ગુણં ૬ સંધયણ, આઠમાથી તે ૧૪ મા ગુણકાણા સુધી એક વજ્રઋષભ નારય સંધયણ ઇતિ ૯ મો દ્વાર સમાપ્ત.

દશમો દ્વાર. આર્યાજી, અવેદી પરિહારવિશુદ્ધઆગ્નિવત પુલાક લઘિધવત, અપ્રમાદી સાધુ, ૧૪ પૂર્ણ સાધુ અને આહારક શરીર એ ૭ નુ કોઇ દેવતા સાહારણ કરી શકે નહિ. ઇતિ ૧૦ મો દ્વાર સમાપ્ત.

દ્વેષક દ્વાર સમાપ્ત ઇતિ ગુણકાણાદ્વાર સમાપ્ત.

(૧૧) તેત્રીશ બોલ.

એક પ્રકારે અસંયમ:-સર્વ આસનથી નહિ નિવર્તવું તે

બે પ્રકારે બંધ:-૧ રાગબંધ, ૨ દ્વેષબંધ

ત્રણ પ્રકારે દંડ:-૧ મનઃદંડ, ૨ વચન દંડ, ૩ કાય દંડ ત્રણ પ્રકારે ગુરિત ૧ મનઃ ગુપ્તિ, ૨ વચન ગુપ્તિ, ૩ શરીર ગુપ્તિ. ત્રણ પ્રકારે શલ્ય, ૧ માયા શલ્ય, ૨ નિદાન શલ્ય, ૩ મિથ્યાદર્શન શલ્ય, ત્રણ પ્રકારે ગર્વ, ૧ ઋદ્ધિગર્વ, ૨ રસગર્વ ૩ શાતાગર્વ. ત્રણ પ્રકારે વિરાધના, ૧ જ્ઞાન વિરાધના, ૨ દર્શન વિરાધના, ૩ ચારિત્ર વિરાધના.

ચાર પ્રકારે કષાય:-૧ ક્રોધ કષાય ૨ માન કષાય, ૩ માયા કષાય, ૪ લોભ કષાય ચાર પ્રકારે સંજ્ઞા, ૧ આહાર સંજ્ઞા, ૨ લયસંજ્ઞા, ૩ મૈથુન સંજ્ઞા, ૪ પરિગ્રહ સંજ્ઞા. ચાર પ્રકારે કથા, ૧ સ્ત્રી કથા, ૨ ભત્ર કથા, ૩ દેશ કથા, ૪ રાજ્ય કથા ચાર પ્રકારે ધ્યાન, ૧ આર્ત ધ્યાન, ૨ ગેહ ધ્યાન, ૩ ધર્મ ધ્યાન, ૪ શુક્લ ધ્યાન

પાંચ પ્રકારે ક્રિયા:-૧ ક્રાંતિક્રિયા, ૨ આધિક્રમણિક્રિયા, ૩ પ્રદ્વંષિક્રિયા, ૪ પાગિતાપનિક્રિયા, ૫ પ્રાણાતિપાતિક્રિયા. પાંચ પ્રકારે કામક્રિયા, ૧ શબ્દ ૨ રૂપ, ૩ ગંધ, ૪ રસ, ૫ સ્પર્શ. પાંચ પ્રકારે મહામત, ૧ સર્વ પ્રાણાતિપાતથી વિરામ, ૨ સર્વ મૃષાવાદથી વિરામ, ૩ સર્વ અદત્તથી વિરામ ૪ સર્વ મૈથુનથી વિરામ, ૫ સર્વ પન્નિવ્રતથી વિરામ. પાંચ પ્રકારે સમિતિ, ૧ ધર્મ સમિતિ, ૨ ભાષા સમિતિ ૩ એષણ સમિતિ, ૪ આદાન ભડમાત્ર નિલેપના સમિતિ, ૫ ઉચ્ચાર પ્રવચન-એક પ્રલેખ વગેરેને પરિવ્રવાની સમિતિ. પાંચ પ્રકારે પ્રમાદ, ૧ મદ, ૨ વિપય, ૩ કષાય, ૪ નિદ્રા, ૫ વિકૃત્યા

છ પ્રકારે જીવનિકાય:-૧ પૃથ્વીકાય, ૧ અપકાય, ૩ તેજસકાય, ૪ વાયુકાય ૫ વનસ્પતિકાય ૬ ત્રસકાય. છ પ્રકારે લેશ્યા, ૧ કૃણ્ણલેશ્યા ૨ નીલલેશ્યા, ૩ કાપેતલેશ્યા ૪ તેજોલેશ્યા, ૫ પક્ષલેશ્યા, ૬ શુક્લલેશ્યા,

સાત પ્રકારે ભય:-૧ અલોક ભય. મનુષ્યને મનુષ્યથી ભય થાય છે તે ૨ પન્થોક ભય. દેવતિયથી ભય થાય તે. ૩ આદાન ભય. દનથી ભય થાય તે ૪ અક્રમાત ભય. છાયાદિ દેખી ભય થાય તે. ૫ વેદના ભય. દુઃખથી ભય થાય તે ૬ મનુષ્યથી ભય થાય તે. ૭ અપયશ-અપકીર્તિથી ભય થાય તે.

આઠ પ્રકારે મદ -૧ વ્યતિ-મદ, ૨ કુલ મદ, ૩ અલ મદ, ૪ રૂપ મદ, ૫ તપો મદ, ૬ જ્ઞાન મદ ૭ સાસ મદ, ૮ ઐશ્વર્ય મદ

નવ પ્રકારે અભ્યાસ્ય ગુણિત :- ૧ સ્ત્રી પશુ પાક રહિત આલથ (સ્થાનક) મા રહેવું, ઉંદર બીલાડીના દષ્ટાતે. ૨ મનને આનંદ આપે તેવી ને કામ-રાગને વૃદ્ધિ કરે તેવી સ્ત્રી સાથે કથા-વાર્તા ન કરવી, લીધુ રસના (જીભ) ને દષ્ટાતે ૩ સ્ત્રીના આસને તેમ સ્ત્રી સાથે સહવાસ કરવો નહિ, કોળાની ગદ્દે કણીકનો વદ જાય તે દષ્ટાતે ૪ સ્ત્રીના અંગ અવયવ તેમ તેની સુરચના ને તેવું બોલવું, નિરીક્ષણ વગેરેને, વિષય રાગદૃષ્ટી જોવું નહિ, સૂર્ય ચક્ષુના દષ્ટાતે ૫ સ્ત્રી સખધી કુળિત, રૂદન, ગીત. હાસ્ય, આક્રંદ વગેરે સંભળાય તે ભીંત કે દિવાલના અંતરે નિવાસ નહિ કરવો, લાખ અગ્નિના દષ્ટાતે. ૬ પૂર્વગત સ્ત્રી સખધી કીડા, હાસ્ય, રતિ, દર્પ, સ્નાન, સાથે જમવું વગેરે યાદ કરવું નહિ, સર્પના ઝેરના દષ્ટાતે ૭ સ્વાદિષ્ટ તેમ મજબૂત પ્રશ્નિત આહાર કરવો નહિ, ત્રિદોષીને ઘૃતના દષ્ટાતે. ૮ મર્યાદા કાળે ધર્મયાત્રા નિમિત્તે જોષ્ઠએ તેથી વધારે આહાર કરવો નહિ, કાગળની કાચળીમા નાશ્ચાને દષ્ટાતે ૯ શરીર સુદર ને વિભૂષિત લાગે તેવી યગાર-શોભા કરવી નહિ, ગરીબના રત્નને દષ્ટાતે.

દશ પ્રકારે શ્રમણધર્મ - ૧ ક્ષમા, સહન કરતા શીખવું. ૨ સુકિત, નિર્લોભતા રાખવી. ૩ આજીવ નિખાલસ-સ્વચ્છ હૃદય રાખવું ૪ માર્દવ, કોમલ-વિનય બુદ્ધિ રાખવી, અહંકાર-મદ નહિ કરવો ૫ લાઘવ, અલ્પ-થોડા ઉપકરણ-સાધન રાખવા. ૬ સત્ય, સત્યતાથી-પ્રામાણિકતાથી વર્તવું. ૭ સંયમ. શરીર-ઈંદ્રિયો વગેરેને નિયમમા રાખવા. ૮ તપ, શરીર દુર્બલ થાય તેમ ઉપવાસાદિ તપ કરવો. ૯ ચૈત્યદાન, બીજાઓને ઉપકાર બુદ્ધિથી યાનાદિ આપવું ૧૦ અભ્યાસ્ય, શુદ્ધ આચાર, નિર્મલ પવિત્ર વૃત્તિમા રહેવું

દશ પ્રકારે સમાચારી :- ૧ આવશ્ય. સ્થાનકથી બહાર જવું હોય ત્યારે ગુરૂ કે ઉપરીને કહેવું કે અવશ્ય મારે જવું છે ૨ નિષેધક. સ્થાનકમા આવવું હોય ત્યારે કહેવું કે નિશ્ચય કાર્ય કરીને હું આવ્યો છું ૩ આપૂચ્છના પોતાનું કાર્ય હોય તો ગુરૂને પૂછવું. ૪ પ્રતિપૂચ્છના. બીજા સાધુઓનું કાર્ય હોય ત્યારે વારવાર ગુરૂને પૂછવું ૫ છંદના. ગુરૂ કે વડાને પોતાની પાસેની વસ્તુ આમંત્રણ કરવી. ૬ ઇચ્છાકાર ગુરૂ કે વડાને કહેવું: “હે પૂત્ય! આપની ઇચ્છા છે-સત્રાર્થ યાન આપશો ?” ૭ ભિથ્યાકાર. પાપ લાગ્યું હોય તે ગુરૂ પામે ભિથ્યા કહી માફ કહેવું. ૮ તથ્યકાર. ગુરૂ કથન પ્રતિ કહે કે આપ કહો છો તેમ કરીશ. ૯ અચ્યુત્યાન. ગુરૂ કે વડા આવતા સાત આડ ડગલા સામા જવું, તેમ જતા સાત આઠ ડગલા સુધી મૂકવા જવું ૧૦ ઉપસંપદા ગુર્વાદિ પાસે સત્રાર્થ લક્ષ્મી પામવા હમેશા રહેવું.

અગીયાર પ્રકારે શ્રાવિકપ્રતિમા—૧ પહેલી પ્રતિમા એક માસની.

તેમાં શુદ્ધ સત્ય ધર્મ રૂચિ હોય, પણ નાના વ્રત ઉપવાસ નિ અવશ્ય કરવાને તે શ્રાવકને નિયમ ન હોય, તે દર્શન શ્રાવક પ્રતિમા ૨ બીજી પ્રતિમા બે માસની. તેમાં સત્ય ધર્મની રૂચિ સાથે નાના શીલવ્રત-ગુણવ્રત પ્રત્યાખ્યાન પૌષ્ઠોપવાસાદિ કરે પણ સામાયિક દિશાવકાશિક વ્રત કરવાને નિયમ ન હોય, તે ઉપાસક પ્રતિમા. ૩ ત્રીજી પ્રતિમા ત્રણ માસની. તેમાં ઉપર પ્રમણે ઉપગંત સામાયિકાદિ કરે, પણ અષ્ટમી ચતુર્દશી અમાવાસ્યા પૂર્ણમાસી વગેરે પર્વમાં પૌષ્ઠોપવાસ કરવાને નિયમ ન હોય ૪ ચોથી પ્રતિમા ચાર માસની. તેમાં પ્રતિપૂર્ણ પૌષ્ઠોપવાસ અષ્ટમાસિ સર્વ પર્વમાં કરે ૫ પાંચમી પ્રતિમા પાંચ માસની. તેમાં પૂર્વોક્ત સર્વ સાચવે; વિશેષ એક રાત્રિમા કાયોત્સર્ગ કરે, ને તે પાંચ બોલ સાચવે; ૧ સ્નાન ન કરે, ૨ રાત્રિ ભોજન ન કરે, ૩ કાઠડી ન વાળે, ૪ દિવસે બ્રહ્મચર્ય સાચવે, ૫ રાત્રિમા પરિમાણ કરે. ૬ છઠી પ્રતિમા છ માસની. તેમાં પૂર્વોક્ત ઉપરાંત સર્વ વખતે બ્રહ્મચર્ય સાચવે ૭ સાતમી પ્રતિમા જઘન્ય એક દિવસથી ઉત્કૃષ્ટ આઠ માસની, તેમાં આરંભ કરે નહિ. ૮ નવમી પ્રતિમા. તેમજ ઉત્કૃષ્ટ નવ માસની, તેમાં આરંભ કરવા સાથે કરાવવાના પણ નિયમ કરે ૧૦ દશમી પ્રતિમા ઉત્કૃષ્ટ દશ માસની, તેમાં પૂર્વોક્ત સાથે આરંભ કરીને આપે તે પણ લેવાના નિયમ કરે ઉપરાંત ક્ષુદ્રમુંડન કરાવે અથવા શિખા ગળે કોઠાએ એક વાર પૂછ્યા થકા તથા વારંવાર પૂછ્યા થકા બે ભાષા બોલવી નહિ, જાણે તો હા પાડવી કહ્યે, ને ન જાણે તો ના પાડવી કહ્યે. ૧૧ અગિયારમી પ્રતિમા ઉત્કૃષ્ટ અગિયાર માસની, તેમાં ક્ષુદ્રમુંડન કરાવે, કે કેશ લોચ કગવે, સાધુ-શ્રમણ સમાન ઉપકરણ પાત્ર રજોહરણ વગેરે ધરે, સ્વસ્થાતિમા ગોચરી અર્થે શ્રમણ કરે, કહે કે પ્રતિમાધારી હું શ્રાવક છું, ભિક્ષા આપશે? સાધુ માકડ ઉપદેશ આપે સાડા પાંચ વર્ષ ૧૧ પ્રતિમામાં જાય છે.

બાર ભિક્ષુની પ્રતિમા (અભિગ્રહ રૂપ)—૧ પહેલી પ્રતિમા એક માસની, તે શરીર ઉપર મમતા-સ્નેહભાવ ન રાખે, શરીર શુશ્રુષા ન કરે, જે કોઈ મનુષ્ય દેવ નિર્ગુણનો પન્નિહ ઉત્પન્ન થાય તે સમ પન્નિયામે સહન કરે ૧

૨. એકદાનિ આહારની, એકદાનિ પાણીની લેવી કહ્યે તે આહાર શુદ્ધ નિર્દોષ; કોઈ શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, અતિથિ કૃપણ, ગરુ પ્રમુખ દ્રિપદ તથા ચતુષ્પદને અંતગમ્ય ન પડે તેમ, વળી એક માણસ જન્મતો હોય તથા એકને અર્થે રાંધ્યું હોય તે આહાર લે, બે જન્મતામાંથી આપે તો ન લે; ત્રણ ચાર, પાંચ વિગેરે જન્મવા બેઠા હોય તેમાંથી આપે તો ન લે, ગર્ભવતી માટે નિપજાવ્યો હોય તે ન લે; તથા નવપ્રસૂતિનો આહાર ન લે; તથા બાળકને દૂધ પાતાં હોય તેના હાથનો ન લે, વળી એક પગ ઉગમમાં ને એક પગ ઉમગ બહાર એમ ગગ ગર્ખી વહેગાવે તો લે, નહિ તો ન લે.

૩. પ્રતિમાધારી સાધુને ત્રણ કાળ ગૌયરીના કહ્યા છે, આદિમ, મધ્યમ, ચરિમ એટલે એક દિવસના ત્રણ ભાગ કરે, પહેલામા ગૌયરી જમ્ય તો બીજા બે ભાગમા ન જમ્ય, એમ ત્રણેમા સમજવું.

૪ પ્રતિમાધારી સાધુને છ પ્રકારે ગૌયરી કરવી કહી છે. ૧ પેટીને આકારે (ચૌખુણી) ૨ અર્ધ પેટીને આકારે (બે પંક્તિ.) ૩ બળદના મૂત્રને આકારે. ૪ પતંગ ટીડ ઉડે તે માફક અંતરે અતરે કરે. ૫ શંખના આવર્તનની પેરે ગૌયરી કરે. ૬ જતા તથા વળતા ગૌયરી કરે એ છ પ્રકાર

૫. પ્રતિમાધારી સાધુ જે ગામમાં જમ્ય ત્યાં જાણે કે આ પ્રતિમાધારી સાધુ છે તો એક રાત્રિ રહે ને ન જાણે તો બે રાત્રિ રહે, ને ઉપરાત રહે તો છેદ તથા પરિહાર તપ જેટલી રાત્રિ રહે તેટલા દિનનું પ્રાયશ્ચિત પામે.

૬ પ્રતિમાધારી ચાર પ્રકારે બોલે. ૧ યાચના કરે ત્યાગે. ૨ પથ પ્રમુખ પૂછના ૩ આજ્ઞા માગતા. ૪ પ્રશ્નાદિકનો ઉત્તર આપતાં.

૭. પ્રતિમાધારી સાધુને ત્રણ પ્રકારના સ્થાનક જોવા પ્રતિલેખવા કહ્યે. ૧ આરામરૂપ ઘર, ૨ છત્રીના આકારે, ૩ ઝાડતળે.

૮. પ્રતિમાધારી સાધુ એ ત્રણ સ્થાનકને યાચે-માગે.

૯. એ ત્રણ પ્રકારના સ્થાનકને વિષે રહેવું કરે.

૧૦ પ્રતિમાધારી સાધુને ત્રણ પ્રકારની શય્યા જોવી કહ્યે. ૧ પૃથ્વીરૂપ, ૨ શિલારૂપ, ૩ કાષ્ઠરૂપ

૧૧. એ ત્રણ પ્રકારની શય્યા યાચના કરવી કહ્યે.

૧૨. એ ત્રણ પ્રકારની શય્યા ભોગવવી કહ્યે.

૧૩. પ્રતિમાધારી સાધુ જે સ્થાનકમાં રહ્યા હોય ત્યાં કોઈ સ્ત્રી પ્રમુખ આવે તો તે સ્ત્રી પ્રમુખનાં ભયે કરી બહાર નીસરે નહીં; તથા બહાર હાથ ઝાલી કાઢે તો ધર્માસન્નિધિ શોધતા નીકળે.

૧૪. પ્રતિમાધારી સાધુ જે ઘરમાં રહ્યા હોય ત્યાં કોઈ અગ્નિ લગાડે તો તેના ભયે કરી બહાર નીકળે નહિ. કોઈ બળાતકારે કાઢે તો ધર્માસન્નિધિ શોધતા નીકળે.

૧૫. પ્રતિમાધારી સાધુને પગને વિષે કાટો પ્રમુખ વાગે તો તેને કાઢવો ન કહ્યે.

૧૬ પ્રતિમાધારી સાધુને આંખમાં નાના જીવ તથા નાના બીજ તથા રજ પ્રમુખ પેસે તો કાઢવા ન કહ્યે, ઈર્ષ્યાએ ચાલવું કહ્યે.

૧૭. પ્રતિમાધારી સાધુને, જ્યા સૂર્ય આથમે ત્યાંથી એક પગ માત્ર પણ પછી ચાલવું ન કલ્પે એટલે પ્રતિલેખનની વેળા સુધી વિહાર કરે.

૧૮. પ્રતિમાધારી સાધુને, સચિત્ત પૃથ્વી ઉપર સૂવું, બેસવું, થોડી નિદ્રા પણ કરવી ન કલ્પે, ને પૂર્વે જોએલા સ્થાનકે ઉચ્ચાર પ્રમુખ પરિઠવવું કલ્પે.

૧૯. સચિત્ત રજે કરી પગ પ્રમુખ ખરડાએલા હોય તેવા શરીરે ગૃહસ્થના ધરે ગૌચરી જવું ન કલ્પે

૨૦. પ્રતિમાધારી સાધુને પ્રાશુક શીતળ તથા ઉપજી પાણીએ કરી હાથ, પગ, કાન, નાક, આખ પ્રમુખ એક વાર ધોવું, વારંવાર ધોવું ન કલ્પે, અશુચિનો લેપ દાઝ્યો હોય તે તથા બોજનથી ખરડાએલ હોય તેટલું ધોવું કલ્પે

૨૧. પ્રતિમાધારી સાધુ, ઘોડો, હાથી, ગળદ, પાડો વરાહ (સૂઅર) શ્વાન, વાઘ ઈત્યાદિક દુષ્ટ જીવ સામા આવતા હોય તો તેના લયે કરી પગ માત્ર પાછો લે નહિ પણ સુવાળો જીવ સામે આવતો હોય તો તેની દયાને કારણે યત્ના માટે પાછા ઓસરે.

૨૨. પ્રતિમાધારી સાધુ વિહાર કરતા તડકેથી છાયે ન જાય, છાયેથી તડકે ન જાય ટાઢ તાપ સમપરિણામે સહન કરે.

બીજી પ્રતિમા એક માસની તેમા બે દાતિ આહાર અને બે દાતિ પાણીની લેવી કલ્પે

ત્રીજી પ્રતિમા એક માસની તેમા ત્રણ દાતિ આહાર અને ત્રણ દાતિ પાણીની લેવી કલ્પે

ચોથી પ્રતિમા એક માસની તેમાં ચાર દાતિ આહાર, અને ચાર દાતિ પાણીની લેવી કલ્પે.

પાંચમી પ્રતિમા એક માસની તેમા પાંચ દાતિ આહાર અને પાંચ દાતિ પાણી

છઠ્ઠી પ્રતિમા એક માસની તેમાં છ દાતિ આહાર અને છ દાતિ પાણી.

સાતમી પ્રતિમા એક માસની તેમાં સાત દાતિ આહાર અને સાત દાતિ પાણી

આઠમી પ્રતિમા સાત રાત્રિ દિવસની તેમાં પાણી વિના એકાંતર ઉપવાસ કરે. આમ નગર, રોજવાની વગેરેની જહાર સ્થાનક કરે, ત્રણ આસનો વાળે, ચત્તા સુવે, પાસું વાળી સુવે, અને પલાંઠી વાળી સુવે કાર્ક પણ પચિહથી ડરે નહિ

નવમી પ્રતિમા સાત રાત્રિ દિવસની ઉપર પ્રમાણે દિશિવ ત્રણમાથી એક આસન કરે, ૬૩ આસન, લગડ આનન અને ઉત્કલ આસન.

દશમી પ્રતિમા સાત રાત્રિ-દિવસની ઉપર પ્રમાણે વિશેષ ત્રણમાથી એક આસન કરે, ગોદૂહ આસન, વીરાસન ને અમ્બુખુજ આસન.

અગિયારમી પ્રતિમા એક અહોરાત્રિની પાણી વિના છઠ્ઠ ભક્ત કરે, ગામ બહાર જે પગ સંકેતી હસ્ત લાગ્યા કરી કાચોત્સર્ગ કરે.

બારમી પ્રતિમા ૧ રાત્રિની પાણી વિના અઠમ ભક્ત કરે, ગામ, નગર બહાર શરીર ત્યજીને અણુભિલા લોચને એક પુદ્ગળ ઉપર સ્થિર દષ્ટિ કરી તમામ ધર્મિયો ગુપ્ત કરી બન્ને પગ એકત્ર કરી, જે હસ્ત લાંબાવી દંડાસને રહે તેવા વખતે દેવ, મનુષ્ય કે તિર્યંચ સબંધી ઉપસર્ગ થાય તે સહે. સમ્યક્ પ્રકારે આરાધન થાય તો, અવધિ જ્ઞાન મન પર્યંવ જ્ઞાન કે કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય જો અહિત થાય તો, ઉન્માદ પામે, દીર્ઘ કાલિક ગેગ થાય ને કેવળી પ્રજાત ધર્મથી ભ્રષ્ટ થાય. એ પ્રતિમામાં આઠ માસ થાય છે.

તેર પ્રકારે કિંચાસ્થાનક.

- (૧) અર્થ દંડ—પોતાના માટે હિંસા કરે
- (૨) અનર્થ દંડ—પરને માટે હિંસા કરે
- (૩) હિંસા દંડ—તે મને હણે છે, હણ્યો હતો કે હણશે એમ સકલપી હણે
- (૪) અકસ્માત્ દંડ—એકને મારવા જતા વચમાં જતાં બીજાની હિંસા થાય
- (૫) દષ્ટિવિપર્યાસ દંડ—દુશ્મન ધારીને મિત્રને હણે
- (૬) મૃષાવાદ દંડ—અસત્ય બોલી દંડાય
- (૭) અદત્તાદાન દંડ—અભિમાન કરે
- (૮) અબ્યસ્થ દંડ—મનમાં દુષ્ટ, અનિષ્ટ કલ્પનાઓ કરે
- (૯) માન દંડ—અભિમાન કરે.
- (૧૦) મિત્રદોષ દંડ—માતા, પિતા મિત્રવર્ગને નજીવા અપરાધે બારે દંડ કરે.
- (૧૧) માયા દંડ—કપટ કરે.
- (૧૨) લોભ દંડ—લાલચ તૃષ્ણા કરે.
- (૧૩) ધર્માપચિક દંડ—માર્ગમાં ચાલતાં હિંસા થાય તે.

ચૌદ પ્રકારે જીવ—(૧) સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય અપર્યાપ્ત (૨) સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય પર્યાપ્ત (૩) બાહ્ય એકેન્દ્રિય અપર્યાપ્ત (૪) બાહ્ય એકેન્દ્રિય પર્યાપ્ત (૫) બેષ્ઠન્દ્રિય અપર્યાપ્ત (૬) બેષ્ઠન્દ્રિય પર્યાપ્ત. (૭) ત્રિષ્ઠન્દ્રિય અપર્યાપ્ત (૮) ત્રિષ્ઠન્દ્રિય પર્યાપ્ત (૯) ચૌષ્ઠન્દ્રિય અપર્યાપ્ત. (૧૦) ચૌષ્ઠન્દ્રિય પર્યાપ્ત. (૧૧) અસંસી પચેન્દ્રિય અપર્યાપ્ત (૧૨) અસંસી પચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત (૧૩) સંસી પચેન્દ્રિય અપર્યાપ્ત (૧૪) સંસી પચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત

પંદર પ્રકારે પરમાધર્મી દેવ—(૧) આત્ર, (૨) આત્રગ્સ, (૩) શામ, (૪) સખળ, (૫) રૂદ્ર, (૬) ગૈરૂદ્ર, (૭) કાલ (૮) મહાકાલ. (૯) અસિપત્ર (૧૦) ધનુષ્ય, (૧૧) કુંભ, (૧૨) વાલુક, (૧૩) ગૈતરણી, (૧૪) ખરસ્તર, (૧૫) મહાધોષ.

સોળમે સૂત્રકૃતના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનાં સોળ અધ્યયન—(૧) સ્વસમય પરસમય, (૨) ગૌદારિક, (૩) ઉપસર્ગપણા, (૪) ઓપ્રજા, (૫) નરક વિભક્તિ, (૬) વીર સ્તુતી, (૭) કુશીલ પરિભાષા, (૮) વીયાધ્યયન, (૯) ધર્મધ્યાન, (૧૦) સમાધિ, (૧૧) મોક્ષમાર્ગ, (૧૨) સમવસરણ, (૧૩) અથાતથ્ય, (૧૪) અર્થી, (૧૫) યમતિથિ, (૧૬) ગાથા

સત્તર પ્રકારે સંયમ—૧ પૃથ્વીકાય સંયમ, ૨ અપૂકાય સંયમ, ૩ તેજસ્કાય સંયમ, ૪ વાયુકાય સંયમ, ૫ વનસ્પતિકાય સંયમ, ૬ બેઈદ્રિયકાય સંયમ, ૭ ત્રિઈદ્રિયકાય સંયમ, ૮ ચૌઈદ્રિયકાય સંયમ, ૯ પચેદ્રિયકાય સંયમ, ૧૦ અણ્વકાય સંયમ, ૧૧ પ્રેક્ષા સંયમ, ૧૨ ઉત્પ્રેક્ષા સંયમ, ૧૩ અપહૃત્ય સંયમ ૧૪ પ્રમાજ્ઞના સંયમ, ૧૫ મન સંયમ, ૧૬ વચન સંયમ ૧૭ શરીર સંયમ.

અઠાર પ્રકારે બ્રહ્મચર્ય—ઔદરિક શરીર સંબંધી ભોગ ૧ મનથી, ૨ વચનથી, ૩ શરીરથી, સેવે નહિ ૩, સેવરાવે નહિ ૬, સેવતા પ્રતિ અનુભોક્ત આપે નહિ ૯, એમ ગૈરિક્રિય શરીર સંબંધી ૯ પ્રકારે ત્યજે.

ઓગણીશ પ્રકારે જ્ઞાતા સૂત્રનાં અધ્યયન—૧ ઉત્તિક્ષિત-મેધકુમારનું, ૨ ધન્ય સાર્થવાહ ને વિજય યોગનું. ૩ મમૂર ઇંડાનું. ૪ કુર્મ (કાચખા)નું ૫ સૌન્દર્ય રાજ્યનું. ૬ તુળકાનું, ૭ ધન્ય સાર્થવાહ ને ચાર વહુનું, ૮ મહી ભગવતીનું. ૯ જિતપાલ જિતરક્ષિતનું ૧૦ ચંદ્રની કલાનું. ૧૧ દાવાનલનું. ૧૨ જિતશત્રુ ગળ ને સુસુદ્ધ પ્રધાનનું ૧૩ નદમણિવારનું ૧૪ તેતલિ પુત્ર પ્રધાન ને પોટીલા-સોનાર પુત્રનું. ૧૫ નદિ ફલનું. ૧૬ અવરકકાનું. ૧૭ સસુદ્ર અશ્વનું. ૧૮ સુસીમા ઘગિકાનું ૧૯ પુડરીક કડરીકનું

વીશ પ્રકારે અસમાધિક સ્થાનક—(૧) ઉતાવળું ઉતાવળું ચાલે તે. (૨) પૂજ્યા વિના ચાલે તે. (૩) કુષ્ટ રીતે પૂજે તે (૪) પાટ, પાટલા, શય્યા વગેરે વધારે રાખે તે, (૫) સ્નાપિક (વડા) સામું બોલે તે (૬) સ્થવિગ, વૃદ્ધ, યુર, આચાર્યજનો ઉપધાત (નાશ) કરે તે (૭) એકેન્દ્રિયાદિ જીવને શાતા, રસ, વિભૂષા નિમિત્તે હવે તે. (૮) ક્ષણ ક્ષણ પ્રતિ ક્રોધ કરે તે. (૯) ક્રોધમા હમેશા પ્રદીપ્ત રહે તે (૧૦) પૃષ્ઠમાસ ખાય તે. [અન્યના પાછળથી અવર્ણુ (નિન્દા) બોલે તે] (૧૧) નિશ્ચયવાળી ભાષા બોલે તે (૧૨) નવો કલેશ ઉત્પન્ન કરે તે. (૧૩) યમા કલેશને ફરીથી જન્મીત કરે તે (૧૪) અકાળે સ્વાખ્યાય કરે તે. (૧૫) સચિત્ત પૃથ્વીથી હસ્ત પગ ખરડાએલા હોય ને આહારાદિ લેવા જાય તે. (૧૬) શાન્તિ વખતે કે પ્રહ્ન

રાત્રિ ગયા પછીથી ગાઠ અવાજ કરે તે (૧૭) ગચ્છમા ભેદ ઉત્પન્ન કરે તે (૧૮) ગચ્છમા કલેશ ઉત્પન્ન કરી માહોમાહે દુઃખ ઉત્પન્ન કરે તે. (૧૯) સૂર્યોદયથી સૂર્યાસ્ત સુધી અશનાદિ ભોજન લીધા જ કરે તે (૨૦) અનેષણિક, અપ્રાશુક આહાર લે તે.

એકવીસ પ્રકારે રાખલ કર્મ—(૧) હસ્તકર્મ કરે તે (૨) મૈથુન સેવે તે. (૩) રાત્રિભોજન જમે તે (૪) આધાકર્મી ભોગવે તે. (૫) રાજપિડ જમે તે (૬) પાચ બોલ સેવે તે. ૧ વેચાણુ આપે ને લે તે, ૨ ઉછીનું આપે ને લે તે, ૩ ખેળાતકારે આપે ને લે તે, સહીઆરીની આજ્ઞા વિના આપે ને લે તે, ૫ સ્થાનકમાં સાસુ આણી આપીને લે તે, (૭) વારંવાર પ્રત્યાખ્યાન કરીને ભોગવે તે. (૮) મહીનાની અદર ત્રણ ઉદક લેપ કરે તે (૯) છ માસમા એક ગણુથી ખીજગણુમાં જાય તે, (૧૦) એક માસની અદર ત્રણ માયાના સ્થાન ભોગવે તે (૧૧) શય્યાતરનો આહાર જમે તે (૧૨) ઇરાદા પૂર્વક હિંસા કરે તે (૧૩) ઇરાદા પૂર્વક અસત્ય બોલે તે. (૧૪) ઇરાદા પૂર્વક ચોરી કરે તે (૧૫) ઇરાદા પૂર્વક સચિત પૃથ્વી ઉપર સ્થાગક, શય્યા, ને બેઠક કરે તે (૧૬) ઇરાદા પૂર્વક સચિત મિશ્ર પૃથ્વી ઉપર સ્થાદિક કરે તે, (૧૭) સચિત શિલા, પથ્થર, ઝીણા જીવો રહે લેવા કાષ્ટ તથા જીવસહિત અડ, પ્રાણી, ખીજ, હરિત વિગેરે જીવવાળા સ્થાનક ઉપર, આશ્રય, બેઠક, પથારી કરે તે (૧૮) ઇરાદાપૂર્વક (૧) મૃગ, (૨) કંદ (૩) સ્કંધ, (૪) ત્વચા, (૫) શાખા, (૬) પ્રશાખા, (૭) પત્ર, (૮) પુષ્પ, (૯) ફળ, (૧૦) ખીજ, એ દશ સચિતનો આહાર જમે તે, (૧૯) એક વર્ષની અંદર દશ ઉદક લેપ કરે તે (૨૦) એક વર્ષની અંદર દશ માયાના સ્થાનક સેવે તે. (૨૧) જળથી ભીના હસ્ત, પાત્ર, ભાજન વગેરે કરીને અશનાદિ આપે તે લઈને ઇરાદાપૂર્વક ભોગવે તે

બાવીશ પ્રકારે પરિપલ્લ—(૧) ક્ષુધા. (૨) તૃષ્ણા (૩) શીત, (૪) તાપ, (૫) ડાંસ-મત્સર, (૬) અચેલ (નહિ વસ્ત્ર) (૭) અરતિ (૮) ઝી, (૯) ચાલવું તે, (૧૦) એક આસને સ્થિર રહેવું તે (૧૧) ઉપાશ્રેય (૧૨) આકોશ (૧૩) વંધ, (૧૪) યાચના (૧૫) અલાઝ (૧૬) રોગ (૧૭) તૃણુચ્છર્ષ, (૧૮) જળ (મેલ), (૧૯) સત્કાર, પુરસ્કાર (૨૦) પ્રજ્ઞા. (૨૧) અજ્ઞાન, (૨૨) દર્શન,

ત્રેવીશ પ્રકારે સૂત્રકૃત સૂત્રનાં અધ્યયન—સોળમા બોલમા સોળ અધ્યયન કહ્યા છે તે, ને સાત નીચે મુજબ,

(૧) પુંડરીક કમળ, (૨) ક્રિયાસ્થાનક (૩) આહારપ્રતિજ્ઞા, (૪) પ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા (૫) અણુગાગ મુત (૬) આર્દ્રકુમાર. (૭) ઉન્ન (પેદાલ પુત્ર)

ચોવીસ પ્રકારના દેવ - (૧) દશ ભવનપતિ. (૨) આઠ વાણુવંતર. (૩) પાંચ જ્યોતિષી (૪) એક વૈમાનિક,

પચીસ પ્રકારે પાંચ મહા વ્રતની ભાવના.

૧ ભા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના—(૧) ધર્મા સમિતિ ભાવના (૨) મનઃસામિતિ ભાવના (૩) વચન સામિતિ ભાવના (૪) એષણા સમિતિ ભાવના. (૫) આદાન-ભાંડ-માત્ર નિક્ષેપના સમિતિ ભાવના.

૨ જા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના—(૧) વિચાર્યા વિના બોલવું નહિ. (૨) ક્રોધથી બોલવું નહિ, (૩) લોભથી બોલવું નહિ (૪) ભયથી બોલવું નહિ. [૫] હાસ્યથી બોલવું નહિ.

૩ જા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના—(૧) નિર્દોષ સ્થાનક યાચી લેવું. (૨) તૃણ પ્રમુખ યાચી લેવું. (૩) સ્થાનકાદિ સુધારવું નહિ (૪) સ્વધર્માનું અદ્યત્ત લેવું નહિ (૫) સ્વધર્માની ગૌવાવચ્ચ કરવી.

૪ થા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના—(૧) સ્ત્રી, પશુ, પડકવાળા સ્થાનકને સેવવું નહિ. (૨) સ્ત્રી સાથે વિષય સગંધી કથા વાર્તા કરવી નહિ. (૩) વિષય કે રાગદ્વેષથી સ્ત્રીના અગ, અવયવ નીરખવા નહિ [૪] પૂર્વગત સુખ ક્રીડા સભાગ્વાં નહિ [૫] સ્વાઘ્રેષ્ટ, મજ્જુત આહાર જમવો નહિ.

૫ મા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના—(૧) સારા શબ્દ ઉપર નગ ને માઠા શબ્દો ઉપર દ્વેષ કરવો નહિ. (૨) સારા રૂપ ઉપર રાગ ને માઠા રૂપ ઉપર દ્વેષ કરવો નહિ. (૩) સારા ગંધ ઉપર રાગ ને માઠા ગંધ ઉપર દ્વેષ કરવો નહિ, (૪) સારા રસ ઉપર રાગ ને માઠા રસ ઉપર દ્વેષ કરવો નહિ (૫) સારા સ્પર્શ ઉપર રાગ ને માઠા સ્પર્શ ઉપર દ્વેષ કરવો નહિ

છવીસ પ્રકારે દસાંશ્રુતસ્કંધ, વૃહતકલ્પ ને વ્યવહારનાં અધ્યયન—
(૧) દશ દશાંશ્રુતસ્કંધના (૨) છ વૃહતકલ્પના, (૩) દશ વ્યવહારના અધ્યયન છે.

સત્તાવીસ પ્રકારે આણુગારના ગુણ—(૧) સર્વ પ્રાણાતિપાતથી વિગમ (૨) સર્વ મૃધાવાદથી વિગમ, (૩) સર્વ અદત્તાદાનથી વિરમ (૪) સર્વ મૈયુનથી વિરમ (૫) સર્વ પન્થિહથી વિગમ. (૬) શ્રોત્રેન્દ્રિય નિગ્રહ. (૭) ચક્ષુષ્દ્રિય નિગ્રહ. (૮) શ્રોત્રેન્દ્રિય નિગ્રહ (૯) નેત્રેન્દ્રિય નિગ્રહ. (૧૦) સ્પર્શેન્દ્રિય નિગ્રહ (૧૧) ક્રોધ-વિજય (૧૨) માનવિજય, (૧૩) માયાવિજય. (૧૪) લોભવિજય (૧૫) ભાવસત્. (૧૬) કર્કસત્ય (૧૭) યોગસત્ય (૧૮) ક્ષમા. (૧૯) વૈરાગ્ય (૨૦) મનસમાધારણતા. (૨૧) વચનસમાધારણતા, (૨૨) કાપસમાધારણતા, (૨૩) જ્ઞાન, (૨૪) દર્શન, (૨૫) આગ્નિ, (૨૬) વેદના સદિષ્ણુતા, (૨૭) મરણ્ય સદિષ્ણુતા.

અઠાત્રીશ પ્રકારે આચારકંઠપ—(૧) માસ પ્રાયશ્ચિત્ત (૨) માસ ને પાચ દિવસ (૩) માસ ને દશ દિવસ. (૪) માસ ને પંદર દિવસ (૫) માસ ને વીશ દિવસ. (૬) માસ ને પચિસ દિવસ (૭) બે માસ. (૮) બે માસ ને પાચ દિવસ (૯) બે માસ ને દશ દિવસ (૧૦) બે માસ ને પંદર દિવસ. (૧૧) બે માસ ને વીશ દિવસ (૧૨) બે માસ ને પચિસ દિવસ (૧૩) ત્રણ માસ (૧૪) ત્રણ માસ ને પાંચ દિવસ (૧૫) ત્રણ માસ ને દશ દિવસ (૧૬) ત્રણ માસ ને પંદર દિવસ (૧૭) ત્રણ માસ ને વીશ દિવસ (૧૮) ત્રણ માસ ને પચિસ દિવસ (૧૯) ચાર માસ (૨૦) ચાર માસ ને પાંચ દિવસ (૨૧) ચાર માસ ને દશ દિવસ (૨૨) ચાર માસ ને પંદર દિવસ. (૨૩) ચાર માસ ને વીશ દિવસ. (૨૪) ચાર માસ ને પચિસ દિવસ (૨૫) પાચ માસ એ પચિસ ઉપધાતિક છે (૨૬) અનુધાતિકારોપણ (૨૭) કૃત્સ્ન (સંપૂર્ણ) (૨૮) અકૃત્સ્ન (અસંપૂર્ણ)

ઓગણત્રીશ પ્રકારે પાપ સૂત્ર—(૧) ભૂમિકપ શાસ્ત્ર. (૨) ઉત્પાત શાસ્ત્ર (૩) સ્વપ્ન શાસ્ત્ર (૪) આતરીક્ષ શાસ્ત્ર (૫) અગ્રવકાના શાસ્ત્ર (૬) સ્નર શાસ્ત્ર (૭) વ્યજન શાસ્ત્ર (મસા, તલ વગેરે સમાય છે.) (૮) લક્ષણ શાસ્ત્ર એ આઠ સૂત્રી, આઠ વૃત્તિથી ને આઠ વાર્તિકથી કુલ ઓગણત્રીશ (૨૫) વિકથા અનુયોગ (૨૬) વિદ્યા અનુયોગ (૨૭) મંત્ર અનુયોગ. (૨૮) યોગ અનુયોગ (૨૯) અન્ય તીર્થિક પ્રવૃત્ત અનુયોગ

ત્રીશ પ્રકારે મોહનીયનાં સ્થાનક—(૧) સ્ત્રી, પુરૂષ, નપુસકને અથવા કોઈ ત્રણ પ્રાણીને જન્મમા પેસારીને જળરૂપ શાસ્ત્રે કરીને મારે તે મહામોહનીય કર્મ બાધે.

૨ હાથે કરી પ્રાણીના મુખ પ્રમુખ બાધી, શ્વાસ રૂધી છવને મારે તો મહામોહનીય

૩. અગ્નિ પ્રજ્વળા, વાડાદિકમા પ્રાણી રોકી ધૂમાડે કરી, આકુળઆકુળ કરી મારે તો મહામોહનીય.

૪. ઉત્તમાગ જે મગ્ગક તેને ખડગાદિકે કરી બેદે-છેદે-ફાડે તો મહામોહનીય

૫ ચામડા પ્રમુખની વાધરીએ કરી મસ્તકાદિ શરીરને તાણી બાધી વારવાર અશુભ પરિણામે કરી કદર્થના કરે તો મહામોહનીય

૬. વિશ્વાસકાદી વેધે કરી-માર્ગ પ્રમુખને વિધે છવને હણે-તે લોકમા ઉપહાસ્ય થાય તેવી રીતે તથા પોતે કર્તવ્ય કરી આનંદ માને તે મહામોહનીય

૭ કપડે કરી પોતાનો દુષ્ટ આચાર ગોપવે તથા પોતાની માયાએ કરી અન્યને પણ પાશમા નાળે તથા શુદ્ધ સૂત્રાર્થ ગોપવે તો મહામોહનીય.

૮. પોને અનેક ચોરી જાળવાત (અન્યાય) પ્રમુખ કર્મ કીધા હોય. તે દોષ નિર્દોષી પુરૂષ ઉપર નાખે, તથા યસસ્વીનો યશ ઘટાડવા માટે અછતા આળ આપે તો મહામોહનીય

૯ પગે રૂડું મનાવવા માટે દ્રવ્ય ભાવથી ઝગડા (કલેશ) વધારવા માટે, જાણતો થકો સભા મધ્યે સત્ય મૃષા (મીશ્ર) ભાષા બોલે તો મહામોહનીય.

૧૦. રાજાનો ભંડારી પ્રમુખ તે, રાજા પ્રધાન તથા સમર્થ કોઇ પુરૂષની લક્ષ્મી પ્રમુખ લેવા ગાહે, તથા તેની સ્ત્રી વિણસાડે, તથા તેના રાગી પુરૂષોના મન ફેરવે, તથા રાજાને ગત્ય કર્તવ્યથી ગણા કરે તો મહામોહનીય.

૧૧. સ્ત્રીઓને વિષે ગૃહ થઇ પન્થુયા છનાં કુમારપણાનુ (હું કુવારો છું) મિત્ર ધરાવે તો મહામોહનીય

૧૨. ગાયોની મધ્યે ગર્દભ માફક જ્ઞાના વિષય વિષે ગૃહથકો આત્માનું અહિત કરનાર માયામૃષા બોલે, અપ્રહયારી છનાં પ્રહયારીનુ મિત્ર ધરાવે તો મહામોહનીય (જોકમા ધર્મનો અવિશ્વાસ થાય. ધર્મી ઉપર પ્રતીત ન રહે, તે માટે)

૧૩. જેની નિશ્રાએ આજીવિકા કરે છે તેની લક્ષ્મીને વિષે લુપ્થ થઈ તેની લક્ષ્મી લટે તથા પર પાસે લૂટાવે તો મહામોહનીય, ચિલાતી ચોરવત

૧૪ જેણે દરિદ્રપણું (નિર્ધનપણું) મટાડી, માપના (હોદ્દાદાર) કર્યો, તે મહદ્દિપણું પામ્યા પછી, ધર્મા દોષે કરી, કલુષિત ચિત્ત કરી, તે ઉપકારી પુરૂષને વિપત્તિ આપે તથા ધન પ્રમુખ આપવાની અતરાય પાડે તો મોહનીય.

૧૫ પોતાનું ભરણપોષણ કરનાર રાજા, પ્રધાન પ્રમુખ તથા જ્ઞાન પ્રમુખના અભ્યાસ કરાવનાર ગુર્વાદિને હણે તો મહામોહનીય, સર્પણી જેમ છડાને હણે તેમ.

૧૬ દેશનો ગજા તથા વાણીયાના વૃદ્ધનો પ્રવર્તવક (વ્યવહારીઓ) તથા નગરશેઠે ઝં તણુ ઘણા યશના ધણી છે, તેને હણે તો મહામોહનીય.

૧૭ જે ઘણા જનને આધારભૂત (સમુદ્રમાં દ્વાપ સમાન) છે તેમનું દમો તો મહામોહનીય

૧૮ સંયમ લેવા સાવધાન થયો છે તેને, તથા સયમ લાઘવો છે તેને ધર્મથી શ્રદ્ધ કરે તો મહામોહનીય.

૧૯ અનંતજાની તથા અનંતદર્શી એવા તીર્થંકર દેવના અવર્ણવાદ બોલે તો મહામોહનીય.

૨૦. તીર્થંકર દેવના પ્રચલિત ન્યાય માર્ગનો દુષ્ટી થઈ અવર્ણવાદ બોલે નિંદા કરે ને શુદ્ધ માર્ગથી લોકોનાં મન ફેરવે તો મહામોહનીય.

૨૧ આચાર્ય ઉપાધ્યાય જે સૂત્ર પ્રમુખ વિનયને શિખવે છે-સણાવે છે તેવા પુરૂષને હીરે, નિંદે, ખીસે તો મહામોહનીય.

૨૨. આચાર્ય ઉપાધ્યાયને સામે મને આરાધે નહિ, તથા અહ કારી થકો બંકિત ન કરે તો મહામોહનીય —

૨૩. અગ્રહશ્રુત (અદ્વૈત) થકો શાસ્ત્રે કરી પોતાની શ્લાધા કરે તથા સ્વાધ્યાયનો વાદ કરે તો મહામોહનીય

૨૪. અતપસ્વી થકો તપસ્વીનું બિરૂદ ધરાવે તો (લોકોને છેતરવા માટે) મહામોહનીય

૨૫. ઉપકારને અર્થે ગુર્વાદિનો તથા સ્થવિર જ્ઞાન પ્રમુખનો છતી શક્તિએ વિનય વૈયાવચ્ચ ન કરે (કહે જે મારી સેવા એણે પૂર્વે કરી નહોતી એમ તે ધૂત્ત માયાવી મિલન ચિત્તનો ધણી પોતાના બોધ બીજનો નાશ કરનાર અનુ-કપારહિત હોય) તો મહામોહનીય

૨૬. ચાર તીર્થનો ભેદ કરે એવી કથા વાર્તા પ્રમુખ (કલેશરૂપ શસ્ત્રાફ્રિક)નો પ્રયોગ કરે તો મહામોહનીય

૨૭ પોતાની શ્લાધા વધારવા તથા બીજ સાથે મિત્રતા કરવા અધર્મ-યોગ એવા વશીકરણ નિમિત્ત મત્ર પ્રમુખ પ્રયોગે, તો મહામોહનીય

૨૮ જે કોઈ મનુષ્ય સખંધી ભોગ તથા દેવ સખંધી ભોગને અનુસપણે ગાઢ પરિણામથી આસક્ત થઈ આસ્વાદન કરે તો મહામોહનીય

૨૯ મહર્દિક મહાજ્યોતિવાન મહાયશસ્ત્રી દેવોના બળ વીર્ય પ્રમુખનો અવર્ણવાદ બોલે તો મહામોહનીય

૩૦ અજ્ઞાની થકો લોકમા પૂજા (શ્લાધા) નો અર્થ વૈમાનિક વ્યતર પ્રમુખ દેવને નહિ દેખતો થકો કહે જે હુ દેખુ છું, તેવું કહે તો મહામોહનીય

એકાત્રિંશ પ્રકારે સિદ્ધના આદિગુણ—આઠ કર્મની એકત્રિંશ પ્રકૃતિને વિનય તે એકત્રિંશ ગુણ તે એકત્રિંશ પ્રકૃતિ નીચે મુજબ—

(૧) જ્ઞાનાવરણીય કર્મની પ્રાંચ પ્રકૃતિ—(૧) મતિ જ્ઞાનાવરણીય
(૨) શ્રુત જ્ઞાનાવરણીય (૩) અવધિ જ્ઞાનાવરણીય (૪) મનઃસ્થિત જ્ઞાનાવરણીય
(૫) કેવળ જ્ઞાનાવરણીય

(૨) દર્શનાવરણીય કર્મની નવ પ્રકૃતિ—(૧) નિદ્રા. (૨) નિદ્રાનિદ્રા
(૩) પ્રયલા (૪) પ્રયલા પ્રયલા. (૫) થીણહી [સ્ત્યાનહિ] (૬) ચક્ષુ દર્શનાવરણીય.
(૭) અચક્ષુ દર્શનાવરણીય. (૮) અવધિ દર્શનાવરણીયા (૯) કેવળ દર્શનાવરણીય

(૩) વેદનીય કર્મની બે પ્રકૃતિ—(૧) શાતા વેદનીય (૨) અશાતા વેદનીય

(૪) મોહનીય કર્મની બે પ્રકૃતિ—(૧) દર્શન મોહનીય (૨) ચારિત્ર મોહનીય.

(૫) આયુષ્ય કર્મની ચાર પ્રકૃતિ—(૧) નરક આયુષ્ય. (૨) તિર્યચ આયુષ્ય (૩) મનુષ્ય આયુષ્ય (૪) દેવ આયુષ્ય

(૬) નામ કર્મની બે પ્રકૃતિ—(૧) શુભ નામ. (૨) અશુભ નામ

(૭) ગોત્ર કર્મની બે પ્રકૃતિ—(૧) ઉચ્ચ ગોત્ર (૨) નીચ ગોત્ર.

(૮) અંતરાય કર્મની પાંચ પ્રકૃતિ—(૧) દાનાતરાય (૨) લાભાતરાય,

(૩) ભોગાતરાય. (૪) ઉપભોગાતરાય (૫) વીર્યાતરાય

બત્રિશ પ્રકારે યોગસંગ્રહ—(૧) જે કાર્ત્ત્વ પાપ વાચ્યુ હોય તેનું પ્રાયશ્ચિત લેવાનો સંગ્રહ કરવો. (૨) જે કોઈ પ્રાયશ્ચિત લે તેને બીજાને નહિ કહેવાનો સંગ્રહ કરવો. (૩) વિપત્તિ આવ્યે ધર્મવિષે દૃઢ રહેવા સંગ્રહ કરવો. (૪) નિશ્ચારહિત તપ કરવાનો સંગ્રહ કરાવો. (૫) સૂતાર્ય ગ્રહણ કરવાનો સંગ્રહ કરવો. (૬) શુશ્રૂષા ટાળવાનો સંગ્રહ કરવો. (૭) અજ્ઞાત કુળના ગોચરી કરવાનો સંગ્રહ કરવો. (૮) નિર્લેખી થવાનો સંગ્રહ કરવો. (૯) બાવીશ પાંચસહ રહવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૦) સરલ નિખાલસ સ્વભાવ રાખવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૧) સત્ય સયમ રાખવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૨) સમ્યક્ત્વ નિર્મળ રાખવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૩) સમાધિથી ગ્રહેવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૪) પત્ય આચાર પાળવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૫) વિનય કરવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૬) ધૃતિ રાખવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૭) વૈગમ્ય રાખવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૮) શરીરને સ્થિર રાખવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૯) સુવિધિ-સાગ્ર અનુક્રાંતનો સંગ્રહ કરવો. (૨૦) આસ્રવ નાશવાનો સંગ્રહ કરવો. (૨૧) આત્માના દોષ ટાળવાનો સંગ્રહ કરવો. (૨૨) સર્વ વિષયથી વિમુખ ગ્રહેવાનો સંગ્રહ કરવો. (૨૩) પ્રત્યાખ્યાન કરવાનો સંગ્રહ કરવો. (૨૪) દ્રવ્યથી ઉપાધિ ત્યાગ, ભાવથી ગર્વાન્દિતો ત્યાગ કરવો. (૨૫) અપ્રમાદી થવાનો સંગ્રહ કરવો. (૨૬) કાળે કાળે ક્રિયા કરવાનો સંગ્રહ કરવો. (૨૭) ધર્મધ્યાનનો સંગ્રહ કરવો. (૨૮) સંવર યોગનો સંગ્રહ કરવો. (૨૯) મરણ આતંક (ગેગ) ઉપજ્યે મનને ક્ષોભ ન કરવાનો સંગ્રહ કરવો. (૩૦) સ્વજનાદિકનો ત્યાગ કરવાનો સંગ્રહ કરવો. (૩૧) પ્રાયશ્ચિત લીધું હોય તે કરવાનો સંગ્રહ કરવો. (૩૨) આરાધક પંડિતનું મૃત્યુ થાય તેમ આગધના કરવાનો સંગ્રહ કરવો.

તેત્રિશ પ્રકારે અશાતના—(૧) શિષ્ય, રત્નાધિક (વડા)* ની આગળ અવિનયપણે આવે તે અશાતના. (૨) શિષ્ય વડાની બગચર ચાલે તે અશાતના.

(૩) શિષ્ય વડાની પાછળ અવિનયપણે ચાલે તે અશાતના (૪) (૫) (૬) એ પ્રમાણે વડાની આગળ, ઘરાબર ને પાછળ અવિનયપણે ઊભો રહે તે અશાતના (૭) (૮) (૯) એ પ્રમાણે વડાની આગળ, ઘરાબર ને પાછળ અવિનયપણે બેસે તે અશાતના. (૧૦) શિષ્ય વડાની સાથે બહિ-ભૂમિ જાય ને વડા પહેલા શુચિ થઈ આગળ આવે તે. (૧૧) વડા સાથે વિહાર-ભૂમિ જઈ આવી ધરિયાપ્રથિકા પહેલા પ્રતિક્રમે તે (૧૨) કાંઈ પુરૂષ આવે તે વડાને બોલાવવા યોગ્ય છે તેવું જાણીને પહેલા પોતે બોલાવે ને પછી વડા બોલાવે તે (૧૩) રાત્રિએ વડા બોલાવે કે અહીં આર્ય ! કાણુ નિદ્રામાં છે ને કાણુ જાગૃત છે ? તેવું બોલતા સાબળીને ઉત્તર ન આપે તે (૧૪) અશનાદિ વહોરી લાવીને પ્રથમ અન્ય શિષ્યાન્તિ આગળ કહે પછી વડા આગળ કહે તે (૧૫) અશનાદિ લાવીને પ્રથમ અન્ય શિષ્યાદિને ખતાવે પછી વડાને ખતાવે તે (૧૬) અશનાદિ વહોરી લાવીને પ્રથમ અન્ય શિષ્યને આમંત્રણ કરે પછી વડાને આમંત્રણ કરે તે (૧૭) વડા સાથે તથા અન્ય સાધુ સાથે અન્નાદિ વહોરી લાવી વડાને કે વૃદ્ધ સાધુને પૂછખાવિના પોતાનો જેના ઉપર પ્રેમ છે તેઓને થોડું થોડું વહેચી આપે તે. (૧૮) વડા સાથે જમતા ત્યાં સારું પત્ર, શાક, ગ્લસસહિત, મનોરસ, ઉભાવળથી જમે તો અક્ષાતના. (૧૯) વડાના બોલાવ્યા છતાં સાબળીને મોન રહે તે. (૨૦) વડાના બોલાવ્યા છતાં પોતાના આસને રહી હા કહે, પરંતુ કામ ખતલાવશે નેવા બચથી વડા પાસે જાય નહિ ને (૨૧) વડાના બોલાવ્યાથી આવે ને કહે કે શું કહો છો ? એવું મોટા સાદે અવિનયથી કહે તે (૨૨) વડા કહે કે આ કાર્ય તમે કરો, તમને લાભ થશે તે (૨૩) શિષ્ય વડા પ્રત્યે કઠોર, કર્કશ ભાષા વાપરે તે (૨૪) શિષ્ય વડાને, જેમ વડા શબ્દ વાપરે તેવા શબ્દો તેવીજ રીતે વાપરે તે. (૨૫) વડા ધર્મ વ્યાખ્યા આપતા હોય ત્યારે સભામાં જઈ બોલે કે તમો કહો છો તે કયાં છે ? એમ કહે તે. (૨૬) વડા ધર્મ વ્યાખ્યા કહેતા શિષ્ય કહે કે તમો તદ્દન ભૂલી ગયા છો, તે (૨૭) વડા ધર્મ વ્યાખ્યા આપતા શિષ્ય પોતે સાંઝ ન જાણી ખુશી ન રહે તે (૨૮) વડા ધર્મ વ્યાખ્યા આપતા સભામાં બેઠ થાય તેમ અવાજ કરી બોલી ઉઠે કે વખત થઈ ગયો છે, આહાગદિ લેવા જવાનું છે ત્રિગેર, કહી ભંગ કરે તે (૨૯) વડા ધર્મ વ્યાખ્યા આપતા શ્રોતાઓના મનને નાખુશી ઉત્પન્ન કરે તે (૩૦) વડાનું ધર્મ વ્યાખ્યાન બધ થયું ન હોય તેટલામાં શિષ્ય પોતે વ્યાખ્યાન શરૂ કરે તે (૩૧) વડાની શય્યા-પથારીને પગે કરી ધસે, હાથે કરી આસ્ફાલન કરે તે (૩૨) વડાની શય્યા, પથારી ઉપર ઊભો રહે, બેસે, સૂવે, તે. (૩૩) વડાથી ઉચ્ચ આત્મને કે ઘરાબર આસને બેસવું, ઊભા રહેવું, સૂવું વગેરે કરે તે.

(૩) વેદનીય કર્મની બે પ્રકૃતિ—(૧) શાના વેદનીય (૨) અશાતા વેદનીય

(૪) મોહનીયે કર્મની બે પ્રકૃતિ—(૧) દર્શન મોહનીય (૨) ચારિત્ર મોહનીય.

(૫) આયુષ્ય કર્મની ચાર પ્રકૃતિ—(૧) નરક આયુષ્ય. (૨) તિર્યચ આયુષ્ય (૩) મનુષ્ય આયુષ્ય (૪) દેવ આયુષ્ય

(૬) નામ કર્મની બે પ્રકૃતિ—(૧) શુભ નામ (૨) અશુભ નામ

(૭) ગોત્ર કર્મની બે પ્રકૃતિ—(૧) ઉચ્ચ ગોત્ર (૨) નીચ ગોત્ર.

(૮) અંતરાય કર્મની પાંચ પ્રકૃતિ—(૧) દાનાતરાય (૨) લાભાતરાય, (૩) ભોગાતરાય. (૪) ઉપભોગાતરાય (૫) વીર્યાતરાય.

અત્રિશ પ્રકારે યોગસંગ્રહ—(૧) જે કાર્મ પાપ વાચ્ય હોય તેનું પ્રાયશ્ચિત લેવાનો સંગ્રહ કરવો. (૨) જે કોઈ પ્રાયશ્ચિત લે તેને બીજાને નહિ કહેવાનો સંગ્રહ કરવો. (૩) વિપત્તિ આવ્યે ધર્મવિષે દૃઢ રહેવા સંગ્રહ કરવો. (૪) નિશ્ચારહિત તપ કરવાનો મંગ્રહ કરાવો. (૫) સ્વત્રાર્થ ગ્રહણ કરવાનો સંગ્રહ કરવો. (૬) શુશ્રૂષા ટાળવાનો સંગ્રહ કરવો. (૭) અજ્ઞાત કુળના ગૌચરી કરવાનો સંગ્રહ કરવો. (૮) નિર્લોભી થવાનો સંગ્રહ કરવો. (૯) બાવીશ પાંચસહ સહવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૦) સરલ નિખાલસ સ્વભાવ રાખવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૧) સત્ય સયમ રાખવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૨) સમ્યક્ત્વ નિર્મળ ગ્રાખવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૩) સમાધિથી રહેવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૪) પત્ય આચાર પાળવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૫) વિનય કરવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૬) ધૃતિ ગ્રાખવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૭) વૈગમ્ય રાખવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૮) શરીરને સ્થિર રાખવાનો સંગ્રહ કરવો. (૧૯) સુવિધિ-સા અનુષ્ઠાનનો સંગ્રહ કરવો. (૨૦) આસત્ર નૈષ્ઠવાનો સંગ્રહ કરવો. (૨૧) આત્મા દોષ ટાળવાનો સંગ્રહ કરવો. (૨૨) સર્વ વિષયથી વિમુખ રહેવાનો સંગ્રહ કરવો. (૨૩) પ્રત્યાખ્યાન કરવાનો સંગ્રહ કરવો. (૨૪) ક્રમ્યથી ઉપાધિ ત્યાગ, બાવ ગર્વાન્કિતો ત્યાગ કરવો. (૨૫) અપ્રમાદી થવાનો સંગ્રહ કરવો. (૨૬) કાળે ક્રિયા કરવાનો સંગ્રહ કરવો. (૨૭) ધર્મધ્યાનનો સંગ્રહ કરવો. (૨૮) સંયોગનો સંગ્રહ કરવો. (૨૯) મરણ આતંક (ગેગ) ઉપજ્યે મનને ક્ષોભ ન કરવો સંગ્રહ કરવો. (૩૦) અવજનાદિકનો ત્યાગ કરવાનો સંગ્રહ કરવો. (૩૧) પ્રાર્થા લીધું હોય તે કરવાનો મંગ્રહ કરવો. (૩૨) આરાધક પંડિતનું મૃત્યુ થાય આગધના કરવાનો મંગ્રહ કરવો.

તેત્રિશ પ્રકારે અશાતાના—(૧) શિષ્ય, રતનાધિક (વડા)* ની અ અવિનયપણે ચાલે તે અશાતાના (૨) શિષ્ય વડાની બગાવર ચાલે તે અશા

(૩) શિષ્ય વડાની પાછળ અવિનયપણે ચાલે તે અશાતના (૪) (૫) (૬) એ પ્રમાણે વડાની આગળ, બરાબર ને પાછળ અવિનયપણે ઊભો રહે તે અશાતના (૭) (૮) (૯) એ પ્રમાણે વડાની આગળ, બરાબર ને પાછળ અવિનયપણે બેસે તે અશાતના. (૧૦) શિષ્ય વડાની સાથે ખહિ-ભૂમિ જાય ને વડા પહેલા શુચિ થઈ આગળ આવે તે. (૧૧) વડા સાથે વિહાર-ભૂમિ જઈ આવી ધરિયાપધિકા પહેલા પ્રતિક્રમે તે (૧૨) કોઈ પુરૂષ આવે તે વડાને બોલાવવા યોગ્ય છે તેવું જાણીને પહેલા પોતે બોલાવે ને પછી વડા બોલાવે તે. (૧૩) રાત્રિએ વડા બોલાવે કે અહો આર્ય! કોણ નિદ્રામાં છે ને કોણ જાગૃત છે? તેવું બોલતા સાબળીને ઉત્તર ન આપે તે (૧૪) અશનાદિ વહોરી લાવીને પ્રથમ અન્ય શિષ્યાદિની આગળ કહે પછી વડા આગળ કહે તે (૧૫) અશનાદિ લાવીને પ્રથમ અન્ય શિષ્યાદિને ખતાવે પછી વડાને ખતાવે તે (૧૬) અશનાદિ વહોરી લાવીને પ્રથમ અન્ય શિષ્યને આમંત્રણ કરે પછી વડાને આમંત્રણ કરે તે (૧૭) વડા સાથે તથા અન્ય સાધુ સાથે અન્નાદિ વહોરી લાવી વડાને કે વૃદ્ધ સાધુને પૂછ્યાવિના પોતાનો જેના ઉપર પ્રેમ છે તેઓને થોડું થોડું વહેચી આપે તે. (૧૮) વડા સાથે જમતા ત્યાં સારૂં પત્ર, શાક, રસસહિત, મનોરજ, ઉનાવળથી જમે તો અક્ષાતના. (૧૯) વડાના બોલાવ્યા છતાં સાબળીને મૌન રહે તે. (૨૦) વડાના બોલાવ્યા છતાં પોતાના આસને રહી હા કહે, પરવુ કામ ખતલાવશે નેવા બચથી વડા પાસે જાય નહિ ને (૨૧) વડાના બોલાવ્યાથી આવે ને કહે કે શું કહો છો? એવું મોટા સાદે અવિનયથી કહે તે. (૨૨) વડા કહે કે આ કાર્ય તમે કરો, તમને લાભ થશે તે (૨૩) શિષ્ય વડા પ્રત્યે કઠોર, કર્કશ ભાષા વાપરે તે (૨૪) શિષ્ય વડાને, જેમ વડા શબ્દ વાપરે તેવા શબ્દો તેવીજ રીતે વાપરે તે (૨૫) વડા ધર્મ વ્યાખ્યા આપતા હોય ત્યારે સભામાં જઈ બોલે કે તમે કહો છો તે કયા છે? એમ કહે તે. (૨૬) વડા ધર્મ વ્યાખ્યા કહેતા શિષ્ય કહે કે તમે તદ્દન ભૂલી ગયા છો, તે (૨૭) વડા ધર્મ વ્યાખ્યા આપતા શિષ્ય પોતે સારૂં ન જાણી ખુશી ન રહે તે (૨૮) વડા ધર્મ વ્યાખ્યા આપતાં સભામાં બેઠ થાય તેમ અવાજ કરી બોલી ઉઠે કે વખત થઈ ગયો છે, આહાગદિ લેવા જવાનું છે વિગેરે, કહી ભંગ કરે તે (૨૯) વડા ધર્મ વ્યાખ્યા આપતા શ્રીતાઓના મનને નાખુશી ઉત્પન્ન કરે તે. (૩૦) વડાનું ધર્મ વ્યાખ્યાન બધ ચયું ન હોય તેટલામાં શિષ્ય પોતે વ્યાખ્યાન શરૂ કરે તે. (૩૧) વડાની શય્યા-પથારીને પગે કરી ધસે, હાથે કરી આસ્ફાલન કરે તે. (૩૨) વડાની શય્યા, પથારી ઉપર બેસે, બેસે, બેસે, સવે, તે. (૩૩) વડાથી ઉચ્ચ આમને કે બરાબર આસને બેસવું, બેસા રહેયું, સવું વગેરે કરે તે

(૧૨) નંદિ સૂત્રમાંથી પાંચ જ્ઞાનનું વિવેચન

૧ જ્ઞેય. ૨ જ્ઞાન, ૩ જ્ઞાની, તેથી અર્થ

૧ જ્ઞેય, જાણવાયોગ્ય તે સામો પદાર્થ. ૨ જ્ઞાન, તે જ્ઞાનો ઉપયોગ, જ્ઞાનનું લક્ષણ, જ્ઞાના ગુણનું જાણપણ તે. ૩ જ્ઞાની તે જાણે તે-જાણવાવાળો જીવ-અસંખ્યાત પ્રદેશી આત્મા

જ્ઞાન શબ્દનો વિશેષ અર્થ.

- ૧ જેણે દરી વસ્તુને જાણીએ તે જ્ઞાન
- ૨ જે થકી વસ્તુને જાણીએ તે જ્ઞાન
- ૩ જેને વિષે વસ્તુને જાણીએ તે જ્ઞાન.
- ૪ જાણવું તે જ્ઞાન
- એ ચાર અર્થ કહ્યા

જ્ઞાનના ભેદ.

જ્ઞાનના પાંચ ભેદ છે ૧ મતિ જ્ઞાન, ૨ શ્રુત જ્ઞાન ૩ અવધિ જ્ઞાન, ૪ મન પર્યવ જ્ઞાન, કેવળ જ્ઞાન

મતિ જ્ઞાનના બે ભેદ.

- ૧ સામાન્ય, ૨ વિશેષ
- ૧ સામાન્ય પ્રકારે તે મતિ કહીએ
- ૨ વિશેષ પ્રકારે તે મતિ જ્ઞાન તથા મતિ અજ્ઞાન કહીએ
- સમ્યક્દષ્ટિની મતિ તે મતિજ્ઞાન.
- મિથ્યાદષ્ટિની મતિ તે મતિ અજ્ઞાન.

શ્રુત જ્ઞાનના બે ભેદ.

- ૧ સામાન્ય, ૨ વિશેષ
- ૧ સામાન્ય પ્રકારે તે શ્રુત કહીએ
- ૨ વિશેષ પ્રકારે તે શ્રુત અજ્ઞાન તથા શ્રુત જ્ઞાન કહીએ. સમ્યક્દષ્ટિનું શ્રુત તે શ્રુત જ્ઞાન.
- મિથ્યાદષ્ટિનું શ્રુત તે શ્રુત અજ્ઞાન.

૧ મતિ જ્ઞાન ૨ શ્રુતજ્ઞાન એ એ જ્ઞાન અન્યોઅન્ય પરસ્પર માહોમાહે ક્ષીરનીરની પેરે મળ્યા એ છે, જીવ અને અભ્યંતર શરીરની પેરે છે જ્યારે એ જ્ઞાન સાથે હોય ત્યારે પણ પહેલાં મતિ પછી શ્રુત હોય છે અહીં એ જ્ઞાનને વિષે આચાર્ય વિશેષે કરી સમજાવે છે

જીવ મતિએ કરી જાણે તે મતિજ્ઞાન, શ્રુતે કરી જાણે તે શ્રુતજ્ઞાન

મતિ જ્ઞાનધું વર્ણન.

મતિ જ્ઞાનના એ ભેદ.

૧ શ્રુત નિશ્ચિત—તે સાબળ્યા વચનને અનુસારે મતિ વિસ્તરે

૨ અશ્રુત નિશ્ચિત તે નહિ સાબળ્યું, નહિ જોયું તોપણ તેમા મતિ વિસ્તરે

અશ્રુત નિશ્ચિતના ચાર ભેદ

૧ ઔત્પાતિકા, ૨ વૈનયિકા, ૩ કાર્મિકા, ૪ પારિણામિકા

૧. ઔત્પાતિકા બુદ્ધિ—તે પૂર્વે નહિ જોયું, નહિ સાબળ્યું તમા અકદમ વિશુદ્ધ અર્થગ્રાહી બુદ્ધિ ઉપજે, ને તે બુદ્ધિ કળને ઉત્પન્ન કરે તેને ઔત્પાતિકા બુદ્ધિ કહીએ

૨. વૈનયિકા બુદ્ધિ—તે ગુરુ-વડાને વિનય ભક્તિ કગ્વાથી બુદ્ધિની ઉત્પત્તિ થાય, શાસ્ત્રના અર્થ-ગ્રહણ સમજે તેને વૈનયિકા બુદ્ધિ કહીએ

૩. કાર્મિકા (કાર્મીયા) બુદ્ધિ—તે જોતા લખતા, ચિતગતા, ભણતા, દેખતા વણુના, ગધતા, શીવના એ આદિ અનેક શિલ્પકળા વગેરેનો અભ્યાસ કરતા તેમા કુશળ થાય તે કાર્મિકા કાર્મીયા બુદ્ધિ કહીએ.

૪ પારિણામિકા બુદ્ધિ—તે જેમ જેમ વય પરિણમે તેમ બુદ્ધિ પરિણમે તથા ગર્હસૂત્રે, સ્થવિર પ્રયેક બુદ્ધાદિ પ્રમુખને આલોચન કરતા બુદ્ધિમા વૃદ્ધિ થઈ, જાતિ અમરણાદિ જ્ઞાન થાય તેને પારિણામિકા બુદ્ધિ કહીએ

શ્રુત નિશ્ચિત મતિ જ્ઞાનના ચાર ભેદ.

૧ અવગ્રહ, ૨ દષ્ટા, ૩ અવાય, ૪ ધાગણા

અવગ્રહના એ ભેદ.

૧ શ્રોત્રેન્દ્રિય વ્યજનાવગ્રહ, ૨ ધ્રાણુન્દ્રિય વ્યજનાવગ્રહ, ૩ રસેન્દ્રિય વ્યજનાવગ્રહ ૪ સ્પર્શેન્દ્રિય વ્યજનાવગ્રહ

વ્યજનાવગ્રહ—તે જે પુદ્ગલો ઈન્દ્રિયોને વિષે સામા આવી પડે, તે ઈન્દ્રિયો તે પુદ્ગલાને ગ્રહે સરાવલાને દષ્ટાને, તેને વ્યજનાવગ્રહ કહીએ

અક્ષુષ્ઠન્દ્રિય ને મન રૂપાદિ પુદ્ગલની સામા જન્મને તેમને ગ્રહે છે. માટે અક્ષુષ્ઠન્દ્રિય ને મન એ એને વ્યજનાવગ્રહ નથી ને શેષ ચાર ઇન્દ્રિયોને વ્યજનાવગ્રહ છે

ત્રિત્રે દ્રિય વ્યજનાવગ્રહ તે - કાને કરી શબ્દના પુદ્ગલને ગ્રહે
દ્વાણે દ્રિય વ્યજનાવગ્રહ તે—નાસિકાથી ગંધના પુદ્ગલ ગ્રહે
ગ્ને દ્રિય વ્યજનાવગ્રહ તે—જૂહવાએ કરી ગ્સના પુદ્ગલને ગ્રહ
સ્પર્શે દ્રિય વ્યજનાવગ્રહ તે—શરીરે કરી સ્પર્શના પુદ્ગલને ગ્રહે
વ્યજનાવગ્રહને સમજવાને—

૧ પડિભોહુગદ્ધિઠંતેણું, ૨ મદ્દગદ્ધિઠંતેણું, આ એ દૃષ્ટાંત આપે છે.

પડિભોહુગદ્ધિઠંતેણું,—પ્રતિભોધક (જગાડવાનું) દૃષ્ટાત, જેમ કોઇ પુરુષ સુતો છે, તેને બીજા કોઇ પુરુષે બોલાવ્યો, ‘હે દેવદત્ત’ ત્યારે તેણે સાબળીને બગીંતે ‘હુ’ ઉત્તર આપ્યો ત્યારે શિષ્ય સમજવાને શંકાથી પૂછે છે, હે સ્વામિન! તે પુરુષે હુકારો આપ્યો તે શુ તેણે એક સમયના, કે એ સમયના કે ત્રણ સમયના, કે ચાર સમયના કે યાવત્ સંખ્યાત સમયના કે અસંખ્યાત સમયના પ્રવેશ્યા શબ્દ પુદ્ગલને ગ્રહ્યા

ગુરુ કહે છે—એક સમયના નહિ એ—ત્રણ—ચાર યાવત્ સંખ્યાત સમયના નહિ, પણ અસંખ્યાત સમયના પ્રવેશ્યા શબ્દ પુદ્ગલને ગ્રહ્યા

એમ ગુરુના કહેવાજી પણ શિષ્યને સમજ પડી નહિ ત્યારે બીજું મદ્દક (શરાવલા) નું દૃષ્ટાંત કહે છે:—

જેમ કુભારના નીંભાડામાંથી તત્તનું લાવેલું કાંડ સરાવલું હોય ને તેમાં એક જળાગ્નિદુ મૂકે, પણ તે જળાગ્નિદુ જ્વરાય નહિ; એમ એ, ત્રણ ચાર, ઘણા મૂકે પણ તે સરાવલું બેગળ બીંજાય નહિ. પણ ઘણા જળાગ્નિદુથી બીંજાયા પછી જળાગ્નિદુ જળાગ્નિદુ એક દરે ને એમ કગ્તા વધતાં વધતાં પા સરાવલું થાય, પછી અર્ધ ને ઘણી વખતે પૂર્ણ બગાય, પછી ને સરાવલું ઉભગાય તેમ કાનમાં એક સમયના પ્રવેશ્યા (પેકા) પુદ્ગલને ગ્રહી શકે નહિ અર્થને પકડી શકે, સમગ્ર શકે તેમાં અસંખ્યાત સમય જોષએ ને તે અસંખ્યાત સમયના પ્રવેશ્યા પુદ્ગલ જ્યારે કાનમાં ભરાય અને ઉભરાઈ જાય ત્યારે ‘હુ’ એમ કહી શકે, પણ સમજે નહિ જે એ કોનો શબ્દ, એ વ્યજનાવગ્રહ

અર્થાવગ્રહના છ ભેદ.

૧ ત્રિત્રે દ્રિય અર્થાવગ્રહ, ૨ અક્ષુષ્ઠન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ, ૩ દ્વાણે દ્રિય અર્થાવગ્રહ, ૪ રસે દ્રિય અર્થાવગ્રહ ૫ સ્પર્શે દ્રિય અર્થાવગ્રહ, ૬ નોષ દ્રિય (મન) અર્થાવગ્રહ

એ અવગ્રહનાં નામ માત્ર છે. તેના અર્થ સમજાવે છે,
 શ્રોત્રેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ-તે કણે કરી શબ્દના અર્થને ગ્રહે
 ચક્ષુષેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ-તે ચક્ષુએ કરી રૂપના અર્થને ગ્રહે.
 શ્રોત્રેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ-તે નાસિકાએ કરી ગંધના અર્થને ગ્રહે.
 રસેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ-તે જીહ્વાએ કરી રસના અર્થને ગ્રહે
 સ્પર્શેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ-તે શરીરે કરી સ્પર્શના અર્થને ગ્રહે.
 નોઘેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ-તે મનોદ્વારા દરેક પદાર્થના અર્થને ગ્રહે.

બ્યંજનાવગ્રહના ચાર ભેદ અને અર્થાવગ્રહના છ ભેદ મળી અવગ્રહના એક દશ ભેદ છે. અવગ્રહણે કરી સામાન્ય પ્રકારે અર્થને ગ્રહે, પણ જાણે નહીં, જે એ કોનો શબ્દ વા ગંધ પ્રમુખ છે પછી ત્યાંથી ઇહા મતિજ્ઞાનમાં પ્રવેશ કરે. ઇહા તે વિચારે, જે અમુકનો શબ્દ વા ગંધ પ્રમુખ છે, પણ નિશ્ચય થાય નહીં પછી અવાય મતિજ્ઞાનમાં પ્રવેશ કરે અવાય તે નિશ્ચય કરવો જે એ અમુકનો જ શબ્દ વા ગંધ પ્રમુખ છે. પછી ધારણા મતિજ્ઞાનમાં પ્રવેશ કરે ધારણા તે ધારી રાખે, જે અમુક શબ્દ વા ગંધ પ્રમુખ આ પ્રકારે હોતા.

એમ ઇહાના છ ભેદ શ્રોત્રેન્દ્રિય ઇહા. યાવત્ નોઘેન્દ્રિય ઇહા. એમ અવાયના છ ભેદ શ્રોત્રેન્દ્રિય અવાય, યાવત્ નોઘેન્દ્રિય અવાય એમ ધારણાના છ ભેદ શ્રોત્રેન્દ્રિય ધારણા, યાવત્ નોઘેન્દ્રિય ધારણા.

તેમનો કાલ કહે છે અવગ્રહનો કાલ, એક સમયે તે અસંખ્યાત સમયથી પ્રવેશ્યા પુદ્ગલને છેલ્લા સમયે જાણે, જે મને દોષક બોલાવે છે.

ઇહાનો કાલ, અતર્મુહૂર્ત, તે વિચાર ચાલ્યા કરે, કે જે મને બોલાવે છે તે આ હશે કે એ ?

અવાયનો કાલ. અંતર્મુહૂર્ત-નિશ્ચય કરવાનો, જે મને અમુક જ બોલાવ્યો છે શબ્દ ઉપર નિશ્ચય કરે

ધારણાનો કાલ સંખ્યાતા વર્ષ અથવા અસંખ્યાતા વર્ષ સુધી ધારી રાખે જે અમુક વેળાએ અમુકનો શબ્દ સામળ્યો હોતો તે આ પ્રકારે હોતો એ અવગ્રહના દશ ભેદ, ઇહાના છ ભેદ, અવાયના છ ભેદ, ધારણાના છ ભેદ, સર્વ મળી શ્રુત નિશ્ચિત મતિજ્ઞાનના ૨૮ ભેદ

મતિજ્ઞાન સમુચ્ચય ચાર પ્રકારે:-૧ દ્રવ્યથી, ૨ ક્ષેત્રથી, ૩ કાલથી, ૪ ભાવથી, ૫ દ્રવ્યથી મતિજ્ઞાની સામાન્યથી ઉપદેશે કરી સર્વ દ્રવ્ય જાણે પણ ન હોયે ૨ ક્ષેત્રથી મતિજ્ઞાની સામાન્યથી ઉપદેશે કરી સર્વ ક્ષેત્રની વાત જાણે

પણ ન દેખે ૩ કાલથી મતિજ્ઞાની સામાન્યથી ઉપદેશ કરી સર્વ કાલની વાત જાણે પણ ન દેખે. ૪ ભાવથી સામાન્યથી ઉપદેશ કરી સર્વ ભાવની વાત જાણે પણ ન દેખે, નહીં દેખવાનું કાળ મતિજ્ઞાનને દર્શન નથી.

ભગવતી મૂત્રમા પાસઘ પાઠ છે, તે પણ શ્રદ્ધા વિષે છે, પણ જોતું તેમ નથી ઇતિ મતિજ્ઞાન સંપૂર્ણ.

સૂત્ર (શ્રુત) જ્ઞાનનું વર્ણન.

શ્રુતજ્ઞાનના ૧૪ ભેદ ૧ અક્ષર શ્રુત ૨ અનક્ષર શ્રુત, ૩ સસી શ્રુત. ૪ અસસી શ્રુત ૫ સમ્યક્ શ્રુત ૬ મિથ્યા શ્રુત ૭ સાત્ત્વિક શ્રુત ૮ અનાદિક શ્રુત. ૯ સપર્યવસિત શ્રુત. ૧૦ અપર્યવસિત શ્રુત ૧૧ ગમિકશ્રુત. ૧૨ અગમિક શ્રુત. ૧૩ અગપ્રવિષ્ટ શ્રુત ૧૪ અનગપ્રવિષ્ટ શ્રુત (અગળાહિરં)

૧ અક્ષર શ્રુત તેના ત્રણ ભેદ. ૧ સંજ્ઞા અક્ષર ૨ વ્યંજનઅક્ષર. ૩ લઙ્ઘિ અક્ષર

૧ સંજ્ઞા અક્ષર શ્રુત તે અક્ષરના આકારનું જ્ઞાન, જેમકે ક, ખ, ગ, પ્રમુખ સર્વ અક્ષરની સંજ્ઞાનું જ્ઞાન. ક અક્ષરનો ઘાટ દેખી કહે જે એ ખ નહિ, ગ નહિ, એમ સર્વ અક્ષરની ના કહીને કહે કે એ તો ક જ છે એમ સંકૃત, પ્રાકૃત, ગોડી, ફારસી, દ્રાવિડી. હિંદી એ આદિ અનેક પ્રકારની લિપિમાં અનેક પ્રકારના અક્ષરના ઘાટ છે તેનું જે જ્ઞાન તે સંજ્ઞા અક્ષર શ્રુત જ્ઞાન.

૨ વ્યંજન અક્ષર શ્રુત, તે હરવ, દીર્ઘ, કાનો, માત્રા, અનુસ્વાર પ્રમુખની સંયોજનાએ કરી જોલણું તે વ્યંજનાક્ષર શ્રુત.

૩ લઙ્ઘિ અક્ષર શ્રુત તે ઇન્દ્રિયાર્થના જાણપણીની લઙ્ઘિથી અક્ષરનું જ્ઞાન થાય તે. તેના ૭ ભેદ

૧ શ્રોતેન્દ્રિય લઙ્ઘિ અક્ષર શ્રુત તે કાને ભેરી પ્રમુખનો શબ્દ સાંભળી કહે, જે એ ભેરી પ્રમુખનો શબ્દ છે, તો ભેરી પ્રમુખ અક્ષરનું જ્ઞાન શ્રોતેન્દ્રિય લઙ્ઘિથી થયું તે માટે શ્રોતેન્દ્રિય લઙ્ઘિ અક્ષરશ્રુત કહીએ

૨ ચક્ષુ ઇન્દ્રિય લઙ્ઘિ અક્ષર શ્રુત તે આંખે આંખા પ્રમુખનું રૂપ દેખીને કહે જે એ આંખા પ્રમુખનું રૂપ છે, તો આંખા પ્રમુખ અક્ષરનું જ્ઞાન ચક્ષુ ઇન્દ્રિય લઙ્ઘિથી થયું, તે માટે ચક્ષુ ઇન્દ્રિય લઙ્ઘિ અક્ષર શ્રુત કહીએ.

૩ ઘ્રાણેન્દ્રિય લઙ્ઘિ અક્ષર શ્રુત તે નાસિકાએ કેતકી પ્રમુખની ગંધ લઈને જોશે જે એ કેતકી પ્રમુખની ગંધ છે, તે ઘ્રાણેન્દ્રિય લઙ્ઘિથી કેતકી પ્રમુખ અક્ષરનું જ્ઞાન થયું. માટે ઘ્રાણેન્દ્રિય લઙ્ઘિ અક્ષરશ્રુત કહીએ.

૪ રસેન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષર શ્રુત તે જ્ઞાત્રે કરી સાકર પ્રમુખનો
સ્વાદ જાણીને એ સાકર પ્રમુખનો સ્વાદ છે, એ અક્ષરનું જ્ઞાન રસેન્દ્રિયથી થયું તે
માટે રસેન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષર શ્રુત કહીએ

૫ સ્પર્શેન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષર શ્રુત તે શીત, ઉષ્ણ, આદિ સ્પર્શ
થવાથી જાણે જે એ શીત વા ઉષ્ણ છે, માટે તે અક્ષરનું જ્ઞાન સ્પર્શેન્દ્રિયથી થયું
માટે સ્પર્શેન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષર શ્રુત કહીએ

૬ નોષ્ઠેન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષર શ્રુત તે મને કરીને ચિતવતા, વિચારતા
સ્મરણ થયું જે મેં અસુક ચિંતવ્યું વા વિચાર્યું તો તે સ્મરણના અક્ષરનું
જ્ઞાન મનથી-નોષ્ઠેન્દ્રિયથી થયું, માટે નોષ્ઠેન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષર શ્રુત કહીએ એ
લબ્ધિ અક્ષર શ્રુતના છ ભેદ સંપૂર્ણ. ઇતિ અક્ષર શ્રુતના ભેદ.

૨ અનક્ષર શ્રુત-તે અનેક પ્રકારે છે. તે અક્ષરના ઉચ્ચાર કર્યા વિના
ગંધ, છીક ઉધરસ ઉઝીસ, નિઃશ્વાસ, ખગાસા, નાક નિષીકવું તથા નગારાં પ્રમુખનો
ગંધ અનક્ષર વાણી માટે, એને અનક્ષર શ્રુત કહીએ

૩ સંજી શ્રુત-નેના ત્રણ ભેદ. ૧ સંજી કાલિકોપદેશ, ૨ સંજી હેતુપદેશ
૩ સંજી દષ્ટિવાદોપદેશ.

૧ સંજી કાલિકોપદેશ-તે શ્રુત સાબળીને વિચારે તે. ૧ વિચારવું, ૨ નિશ્ચય
કરવું, ૩ સમુચ્ચય અર્થનું ગવેષવું, ૪ વિશેષ અર્થનું ગવેષવું, ૫ ચિંતવવું, ૬ નિશ્ચય
કરી વળી વિચારવું, એ ૭ બોલ સંજી જીવને હોય તે સંજી કાલિકોપદેશ શ્રુત

૨ સંજી હેતુપદેશ-તે સંજી ધારી રાખે.

૩ સંજી દષ્ટિવાદોપદેશ-તે ક્ષયોપશમ બાવે સાબળે એટલે કે સંજી
શ્રુત ને શાસ્ત્રને હેતુ સાહેત, દ્રવ્ય અર્થ સાહેત, કારણ યુક્તિ સહિત, ઉપયોગ સહિત,
પૂર્વાપર વિચાર સહિત, જાણે, જાણાવે, સાબળે તે માટે સંજી શ્રુત કહીએ.

૪ અસંજી શ્રુતના ત્રણ ભેદ ૧ અસંજી કાલિકોપદેશ, ૨ અસંજી હેતુપદેશ,
૩ અસંજી દષ્ટિવાદોપદેશ.

૧ અસંજી કાલિકોપદેશ શ્રુત-તે સાબળે પણ વિચારે નહિ સંજીને
જો બોલ છે, તે અસંજીને નથી.

૨ અસંજી હેતુપદેશ શ્રુત-તે સાબળી ધારી રાખે નહિ

૩ અસંજી દષ્ટિવાદોપદેશ શ્રુત-તે ક્ષયોપશમ બાવે ન સાબળે તે ત્રણ
બોલ અસંજી આશ્રી કહ્યા એટલે કે અસંજી શ્રુત, તે બાવાર્થ રહિત, વિચાર
તથા ઉપયોગ શૂન્ય, પૂર્વાપર આલોચ્ય રહિત, નિષ્કર્ષ રહિત, યોગ્ય સંજ્ઞાએ જાણે
તથા, જાણાવે વા સાબળે તે માટે અસંજી શ્રુત કહીએ.

૫ સમ્યક્ શ્રુત—તે અરિહત, તીર્થંકર, કેવળ જ્ઞાની, કેવળદર્શની દાદશ, ગુણે કરી સહિત, અઢાર દોષ રહિત, ચોત્રીશ અતિશય પ્રમુખ અનંત ગુણના ધારક, તેમના પડપેલા બાર અંગ અર્થરૂપ આગમ, તથા ગણધર પુરુષોએ-શ્રુતરૂપ- (મૂલરૂપ) બાર આગમ ગુથ્યા તે તથા ચૌદ પૂર્વીએ, તેર પૂર્વીએ, બાર પૂર્વીએ, અગીયાગ પૂર્વીએ, તથા દશ પૂર્વીએ, જે શ્રુત તથા અર્થરૂપ વાણી પ્રકાશી તે સમ્યક્ શ્રુત. દશ પૂર્વમાં ન્યૂન જેને જ્ઞાન હોય, તેમનાં પ્રકાશીલા સમશ્રુત હોય વા મિથ્યાશ્રુત હોય

૬ મિથ્યાશ્રુત—તે જે પૂર્વોક્ત ગુણગહિત, રાગદ્વેષસહિત પુરુષોએ પોતાની મતિ કલ્પનાએ કરી મિથ્યાત્વ દષ્ટિએ કરી, જે શાસ્ત્ર રચ્યા, જેવાં કે ભારત, રામાયણ, વૈદ્યક, જ્યોતિષ તથા ૨૯ જાતિનાં પાપશાસ્ત્ર પ્રમુખ ગ્રંથ તે મિથ્યાશ્રુત. તે મિથ્યાશ્રુત તે મિથ્યાત્વ દષ્ટિને મિથ્યાશ્રુતપણે પરિણમે (સાચા કરી બણે મારે) પણ જ સમ્યક્શ્રુતની સાથે મળતાં જુદા જાણી ત્યજે તો સમ્યક્શ્રુતપણે પરિણમે તેજ મિથ્યાશ્રુત સમ્યક્શ્રવવાન પુરુષને સમ્યક્ બુદ્ધિએ કરી વાચતાં સમ્યક્ત્વના રસે કરી પરિણમે તે બુદ્ધિનો પ્રભાવ જાણવો. વળી આચારાગાદિક સમ્યક્ શાસ્ત્ર તે પણ સમ્યક્શ્રવવાન પુરુષને સમ્યક્ થર્મ પરિણમે ને મિથ્યાત્વ દષ્ટિવાન પુરુષને તેજ શાસ્ત્ર મિથ્યાત્વપણે પરિણમે એ રહસ્ય છે.

૭ સાદિક શ્રુત, ૮ અનાદિ શ્રુત, ૯ સપર્યવસિત શ્રુત, ૧૦ અપર્યવસિત શ્રુત, એ ચાર પ્રકારના શ્રુતનો ભાવાર્થ સાથે છે. બાર અંગ વ્યવસ્થે થયા આશ્રી આદિક અત સહિત અને વ્યવસ્થેદ ન થયાં આશ્રી આદિક અંત રહિત તે સમુચ્ચય ચાર પ્રકાર છે તે દ્રવ્યથી એક પુરુષે ભણવા માંડ્યું તેને સાદિક સપર્યવસિત કહીએ, ને ઘણા પુરુષ પરપરા આશ્રી અનાદિ અપર્યવસિત, કહીએ. ક્ષેત્રથી ૫ ભરત. ૫ ધરવત, ૬ શ ક્ષેત્ર આશ્રી સાદિક સપર્યવસિત. ૫ મહાવિદેહ આશ્રી અનાદિક અપર્યવસિત. કાલથી ઉત્સર્પિણ અવસર્પિણ આશ્રી સાદિક સપર્યવસિત. નોઉત્સર્પિણ નોઅવસર્પિણ આશ્રી અનાદિ અપર્યવસિત, ભાવથી તીર્થંકરોએ ભાવ પ્રકાશ્યા તે આશ્રી સાદિક સપર્યવસિત ક્ષયોપશમભાવ આશ્રી અનાદિક અપર્યવસિત અથવા ભવ્યનું શ્રુત તે આદિક અંતસહિત, અભવ્યનું શ્રુત તે આદિક અતગહિત તે ઉપર દ્રષ્ટાત છે. સર્વ આકાશના અનંત પ્રદેશ છે. તે એકદ આકાશ પ્રદેશમા અનંત પર્યાય છે તે સર્વ પર્યાયથી અનંત ગુણે અધિક એક અણુરવધુ પર્યાય અક્ષર થાય. અક્ષર તે ક્ષર નહીં, અપ્રતિબલ, પ્રધાન, જ્ઞાન, દર્શન જાણવું તે અક્ષર કેવલ સપૂર્ણ જ્ઞાન જાણવું—તેમાંથી સર્વ જીવને સર્વ પ્રદેશ અક્ષરના અનંતમાં ભાગે જાણવાનું સદાકાળ ઉદાહરું રહે છે. ત્રિગ્વ્ય પૂરું છે હે સ્વામિન! જે તેટલું જાણપણ દેકાય તો શું થાય? ત્યારે ગ્રંથ કહે છે,--જે તેટલું જાણપણ દેકાય તો જીવપણ મરીને અજીવ થાય, અને

ચૈતન્ય મટીને જડપણું થાય; માટે હે શિષ્ય જીવના સર્વ પ્રદેશે અક્ષરના અનતમા ભાગે જ્ઞાન સદા ઉઘાડું છે જેમ વર્ષાકાળે કરી ચંદ્ર તથા સૂર્ય ઢાક્યા થકા પણ સર્વથા ચંદ્ર તથા સૂર્યની પ્રભા ઢાકી જાતી નથી, તેમ અનત જ્ઞાનાવસ્થાના કર્મના આવરણનો ઉઘ્ય થયા છતાં પણ ચૈતન્યપણું સર્વથા આવરાયું, (ઢાકાયું) નથી. નિગોદના જીવને પણ અક્ષરના અનતમા ભાગે સદા જ્ઞાન ઉઘાડું રહે છે.

૧૧ ગમિક શ્રુત તે આરમુ અગ દ્રષ્ટિવાદ ઘણીવાર સરખા પાઠ આવે તે માટે.

૧૨-આગમિક શ્રુત તે કામિક શ્રુત ૧૧ અગ આચારાંગ પ્રમુખ.

૧૩ *અંગપ્રવિષ્ટ-માર અંગ (આચારાંગાદિથી દ્રષ્ટિવાદ સુધી) સૂત્રમાં તેનો વિસ્તાર ઘણો છે, ત્યાંથી જોવું.

૧૪ અનંગપ્રવિષ્ટ-મુમુક્ષુ બે પ્રકારે ૧ આવશ્યક, ૨ આવશ્યક વ્યતિરિક્ત. ૧ આવશ્યકનાં છ અધ્યયન, સામાયિક પ્રમુખ ૨ આવશ્યક વ્યતિરિક્તના બે ભેદ-૧ કાલિક શ્રુત, ૨ ઉત્કાલિક શ્રુત.

૧ કાલિક શ્રુત-નેના અનેક પ્રકાર છે તે ઉત્તરાધ્યયન, દશા શ્રુતસ્કંધ, ખડત્કંધ, વ્યતહાર પ્રમુખ એકત્રીશ સૂત્ર કાલિકનાં નામ ન દિસત મધ્યે આપ્યા છે, તથા જે જે તીર્થ કરના જેટલા શિષ્ય (જેઓને ચાર બુદ્ધિ હોય) તેટલા પંદ્રના સિદ્ધાંત જાણવા, જેમ ઋષભદેવના ૮૪૦૦૦ પંદ્રના તથા મધ્ય ૨૨ તીર્થ કરના સખ્યાતા હજાર પંદ્રના તથા મહાનીર સ્વામીના ૧૪ હજાર પંદ્રના તથા સર્વ ગણધરના કર્યા, તથા પ્રત્યેક બુદ્ધતા કર્યા પંદ્રના તે સર્વ કાલિક જાણવા, એ કાલિક શ્રુત.

૨ ઉત્કાલિક શ્રુત+ તે અનેક પ્રકારનાં છે તે દ્વિગૈકાલિક પ્રમુખ ૨૯ પ્રકારના શાસ્ત્રના નામ ન દિસત્રમાં આપ્યા છે તે આદિ દષ્ટને અનેક પ્રકારના શાસ્ત્ર છે, પણ વર્તમાનમાં ઘણા બચ્છે છે.

દાદશાગ સિદ્ધાંત આચાર્યની પેટી સમાન, અતિત કાલે અનત જીવો આચાર્યે આગ્રહીને સસાર દુઃખથી મુક્ત થયા વર્તમાનમાં મંજ્યાતા જીવો દુઃખથી મુક્ત

*અથવા મુમુક્ષુ બે પ્રકારે શ્રુત કલા છે, તે અગપર્વિકંચ (અંગ પ્રવિષ્ટ) તથા અગપર્વાહરં [અનંગ પ્રવિષ્ટ] ગમિક તથા અગમિકના ભેદમાં સમાવેશ સૂત્રકારે કર્યો છે. મૂળમાં જુદા પણ નામ આપ્યા છે

૪૫હેલે પહોર તથા ચોથે પહોર વ્યાધ્યાય થાય તેને કાલિક શ્રુત કહીયે +અસ્વાધ્યાયનો વખત વળી ચારે પહોરે વ્યાધ્યાય થાય માટે ઉત્કાલિક કહીયે

થાય છે. અનાગત કાલે આજાએ આરાધી, અનત જીવો દુઃખથી મુક્ત થશે. એમ સત્ર વિરાધીને ત્રણે કાળ આશ્રી સંસારમાં રખડવા ત્રણે જાણવું, શ્રુતજ્ઞાન [દ્વાદશાગર૫] સદાકાળ લોક આશ્રી છે.

શ્રુતજ્ઞાન—સમુચ્ચય ચાગ પ્રકારે છે. દ્રવ્યથી, કાળથી, ભાવથી.

દ્રવ્યથી—શ્રુતજ્ઞાની ઉપયોગે કરી, સર્વ દ્રવ્ય જાણે દેખે, તે શ્રદ્ધાએ કરી તથા સ્વરૂપ આલેખવે કરી

ક્ષેત્રથી—શ્રુતજ્ઞાની ઉપયોગે કરી, સર્વ ક્ષેત્રની વાત જાણે, દેખે, પૂર્વવત

કાલથી—શ્રુતજ્ઞાની ઉપયોગે કરી, સર્વ કાલની વાત જાણે, દેખે,

ભાવથી—શ્રુતજ્ઞાની ઉપયોગે કરી, સર્વ ભાવ જાણે, દેખે.

ઠતિ શ્રુતજ્ઞાનનું વર્ણન.

અવધિ જ્ઞાનનું વર્ણન

૧ અવધિ જ્ઞાનના મુખ્ય બે ભેદ:—ભવપ્રત્યયિક, ક્ષાયોપશમિક.

૧ ભવપ્રત્યયિકના બે ભેદ તે, ૧ નારકીને, ૨ દેવ (ચાગ પ્રકારના) ને હોય, તે ભવ સર્ગથી જ્યારથી ઉત્પન્ન થાય તે ભવના અંત મુખી હોય.

૨ ક્ષાયોપશમિકના બે ભેદ તે ૧ સરી મનુષ્યને, ૨ સંસારી તિર્થંકર પચેન્દ્રિયને, ક્ષાયોપશમ ભાવથી ઉત્પન્ન થાય તે, અથવા ક્ષમાદિક ગુણે કરી સહિત આગુગારને ઉત્પન્ન થાય.

અવધિજ્ઞાનના છ પ્રકાર સંક્ષેપથી કહ્યા છે તેના નામ ૧ અનુગામિક. ૨ અનાનુગામિક. ૩ વર્ધમાનક. ૪ હાયમાનક. ૫ પ્રતિપાતિ. ૬ અપ્રતિપાતિ.

૧ અનુગામિક જ્યાં જાય ત્યાં તે સાથે આવે. તે બે પ્રકારનું છે—૧ અંતગત ૨ મધ્યગત.

૧ અંતગત અવધિજ્ઞાનના ત્રણ પ્રકાર.

૧ પુરતઃ અંતગત—(પુરસ્કાં અંતગત) તે શરીરના આગલા ભાગના ક્ષેત્રમાં જાણે દેખે.

૨ માર્ગતઃ અંતગત—(મગ્ગસ્કાં અંતગત) તે શરીરના આગળા ભાગના ક્ષેત્રમાં જાણે દેખે

૩ પાર્શ્વતઃ અંતગત—(પાસસ્કાં અંતગત) તે શરીરના ક્ષેત્રને જાણે દેખે.

અંતગત અવધિ ઉપર દષ્ટાંત છે. જેમ કોઈ ૧ અગ્નિનું આજ્ઞન તથા ગમ્પિપ્રમુખ હાથમાં લઈને આગળ

આગળ દેખે જે પુઠે રાખે તો પુઠે દેખે. તેમ જો પડખે રાખી ચાલે તો જો પડખે દેખે જે પાસે રાખે તે તરફ દેખે. બીજી બીજી બાજુ ન દેખે, એ રહસ્ય છે વળી જે બાજુ તરફ જાણે દેખે તે બાજુ તરફ સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા યોજન લગી જાણે દેખે

૨ મધ્યગત—તે સર્વ દિશી તથા વિદિશી તરફ (ચૌતરફ) સંખ્યાતા યોજન લગી જાણે દેખે. પૂર્વોક્ત દીપ પ્રમુખ ભાજન માથે મૂકીને ચાલે તો તે ચૌતરફ દેખે તેમ

અનાનુગામિક અવધિજ્ઞાન—ને જે સ્થાનમાં અવધિ જ્ઞાન ઉપજ્યુ હોય તે સ્થાને રહીને જાણે દેખે. અન્યત્ર તે પ્રુષ્પ જાય તો ન જાણે દેખે તે ચારે દિશાએ સંખ્યાતા અસંખ્યાતા યોજન સંલગ્ન તથા અસંલગ્નપણે જાણે દેખે. જેમ કોઈ પુરૂષે દીવી પ્રમુખ અગ્નિનું ભાજન તથા મણિ પ્રમુખ કોઈ પણ સ્થાન પ્રતિ મુક્યુ હોય તે તે સ્થાન પ્રતિ ચૌતરફ દેખે પણ અન્યત્ર ન દેખે તેમ અનાનુગામિક અવધિ જ્ઞાન જાણવું

૩ વર્ધમાનક અવધિજ્ઞાન—તે પ્રશસ્ત લેક્ષ્યાના અધ્યવસાયે કરી, તથા વિશુદ્ધ ચારિત્રના પરિણામે કરી, સર્વ પ્રકારે અવધિ જ્ઞાનની વૃદ્ધિ થાય તેને વર્ધમાનક અવધિ જ્ઞાન કહિયે. તે જન્મ-મૃત્યુ, સૂક્ષ્મ નિગોદિઆ જીવે ત્રણ સમય ઉત્પન્ન થયામાં શરીરની જે અવગાહના બાધી હોય એટલું ક્ષેત્ર જાણે, ઉત્કૃષ્ટથી સર્વ અગ્નિના જીવ, સૂક્ષ્મ, બાદર, પર્વાત, અપર્યાપ્ત એ ચાર જાતિના તે પણ જે સમયે ઉત્કૃષ્ટ હોય તે અગ્નિના જીવ, અદેક આકાશ પ્રદેશે અતર રહત મુક્તા જેટલા અસોકમાં લોક જેવડા અસંખ્યાતા ખડ (ભાગ વિકલ્પ) ભરાય તેટલું ક્ષેત્ર સર્વ દિશી વિદેશાએ દેખે અવધિ જ્ઞાન રૂપી પદાર્થ દેખે એ રહસ્ય છે મધ્યમ અનેક ભેદ છે તે કહે છે વૃદ્ધિ ચાર પ્રકારે થાય. ૧ દ્રવ્યથી ૨ ક્ષેત્રથી ૩ કાલથી ૪ ભાવથી તે આ પ્રમાણે,

૧ કાલથી જાણપણું વધે ત્યારે શેષ ત્રણ બોલવું જાણપણું વધે.

૨ ક્ષેત્રથી જાણપણું વધે ત્યારે કાલની ભજના તથા દ્રવ્ય, ભાવના જાણપણની વૃદ્ધિ થાય

દ્રવ્યથી જાણપણું વધે ત્યારે, કાલની તથા ક્ષેત્રની ભજના ભાવની વૃદ્ધિ

૪ ભાવથી જાણપણું વધે. શેષ ત્રણ બોલની ભજના.

તે વિસ્તારથી સમજાવે છે, -સર્વ વસ્તુમાં કાલનું જાણપણું સૂક્ષ્મ છે, જેમ કોઈ ચોથા આરાતો જન્મ્યો, નિર્ગળી બલિષ્ઠ શરીર, તે વજ્રઋષભનારાય સહન-નવાજો ઓગણપચાસ પાનની બીડી લઈને તે ઉપર સારા લોહની સુષ્પ હોય તેણે

કરીને વિંધે; એ વિંધતા એક પાનથી બીજા પાનમા સુષ્પ પહોંચતાં અસંખ્યાતા સમય થઇ જાય છે, એવો કાલ સુક્ષ્મ છે. ૧ તેથી ક્ષેત્ર અસંખ્યાત ગુણે સુક્ષ્મ છે. જેમ એક આગુલ પ્રમાણે ક્ષેત્રમા અસંખ્યાતી શ્રેણી છે. અંકડી શ્રેણીમાં અસંખ્યાતા આકાશ પ્રદેશ છે. સમય સમય પ્રતિ અંકડા આકાશ પ્રદેશ જે અપહરાય તો તેટલામા અસંખ્યાતા કાલચક્ર વધી જાય, તો એક શ્રેણી પૂરી થાય નહીં એવું ક્ષેત્ર સુક્ષ્મ છે. ૨ તેથી દ્રવ્ય અનંતગુણ સુક્ષ્મ છે એક આગુલ પ્રમાણે ક્ષેત્રમાં અસંખ્યાત શ્રેણી લઘુએ આગુલ પ્રમાણે લાખી ને એક પ્રદેશ પ્રમાણે પહોળી તેમા અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશ છે એકેક આકાશ પ્રદેશ ઉપર અનંત પરમાણુઓ તથા દ્વિપ્રદેશી ત્રિપ્રદેશી અનંત પ્રદેશી, યાવત્ રક ધ પ્રમુખ દ્રવ્યો છે. તે દ્રવ્યમાંથી સમય સમય પ્રતિ એકેક દ્રવ્ય અપહરતા અનંત કાલચક્ર થાય, તો પણ ખૂટે નહીં. એવું દ્રવ્ય, ક્ષેત્રથી સુક્ષ્મ છે ૩. દ્રવ્યથી ભાવ અનંતગુણ સુક્ષ્મ છે. પૂર્વોક્ત શ્રેણીમા જે દ્રવ્યો કહ્યાં છે તે દ્રવ્યોમાં એકેક દ્રવ્યમા અનંત પર્યાય (ભાવ) છે. તે જેમ એક પરમાણુમાં એક વર્ણ, એક ગધ, એક રસ, એ સ્પર્શ છે. તેમા એક વર્ણમાં અનંત પર્યાય છે. તે એક ગુણ કાળો, દ્વિગુણ કાળો, ત્રિગુણ કાળો યાવત્ અનંતગુણ કાળો છે. એમ પાંચે બોલમા અનંત પર્યાય છે. એમ પાંચે વર્ણમાં, એ ગધમાં, પાંચ રસમાં, ને આઠ સ્પર્શમાં અનંત પર્યાય છે. દ્વિપ્રદેશી રક ધમા, ૨ વર્ણ, ૨ ગધ, ૨ રસ, ૪ સ્પર્શ છે. એ દશ બેદમા પણ પૂર્વોક્ત રીતિએ અનંત પર્યાય છે એમ સર્વ દ્રવ્યમાં પર્યાયની ભાવના કરવી એમ સર્વ દ્રવ્યના પર્યાય એકઠા કરીએ પછી સમય સમય પ્રતિ એકેક પર્યાયને અપહરતા અનંત કાળચક્ર (ઉત્સર્પિણી-અવસર્પિણી) થાય ત્યારે પરમાણુ દ્રવ્યના પર્યાય પૂરા થાય એમ દ્વિપ્રદેશી રક ધોના પર્યાય, ત્રિપ્રદેશી રક ધોના પર્યાય, યાવત્ અનંત પ્રદેશી રક ધોના પર્યાય અપહરતા અનંત અનંત કાલચક્ર જાય, તો પણ પૂર્ણ થાય નહીં (ખૂટે નહીં) એવો દ્રવ્યથી ભાવ સુક્ષ્મ છે. ૪. ૧ કાલને ચણાની ઉપમાં ૨ ક્ષેત્રને જાસની ઉપમાં. ૩ દ્રવ્યને તલની ઉપમાં. ૪ ભાવને ખસખસની ઉપમા સમજવાને આપી છે.

પૂર્વે ચાગ પ્રકારની વૃદ્ધિની રીત કહી તેમાં ક્ષેત્રથી અને કાલથી કેવી રીતે વર્ધમાન જ્ઞાન થાય તે કહું છે.

- ૧ ક્ષેત્રથી આગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ જાણે દેખે. તે કાલથી આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગની વાત અતીત અનાગત જાણે દેખે
- ૨ ક્ષેત્રથી આગુલનો સંખ્યાતમો ભાગ જાણે દેખે. તે કાલથી આવલિકાના સંખ્યાતમા ભાગની વાત અતીત અનાગત જાણે દેખે.
- ૩ ક્ષેત્રથી એક આગુલ માત્ર ક્ષેત્ર જાણે દેખે, તે કાલથી આવલિકામાં કાંઈક નહીં જાણે દેખે

- ૪ ક્ષેત્રથી પૃથક્ (જે થી નવ સુધી) આગ્રહની વાત જાણે દેખે તે કાલથી આવલિકા સંપૂર્ણ કાલની વાત અતીત અનાગત જાણે દેખે.
- ૫ ક્ષેત્રથી એક હાથ પ્રમાણે ક્ષેત્ર જાણે દેખે, તે કાલથી અંતર્મૂર્ત (મૂર્તમા ન્યૂન) કાલની વાત અતીત અનાગત જાણે દેખે.
- ૬ ક્ષેત્રથી ધનુષ્ય પ્રમાણ ક્ષેત્ર જાણે દેખે, તે કાલથી પ્રત્યેક મૂર્તની વાત જાણે દેખે.
- ૭ ક્ષેત્રથી ગાઉ પ્રમાણ ક્ષેત્ર જાણે દેખે, તે કાલથી એક દિવસમા કાર્ક ન્યૂન વાત જાણે દેખે.
- ૮ ક્ષેત્રથી એક યોજન પ્રમાણ ક્ષેત્ર જાણે દેખે, તે કાલથી પ્રત્યેક દિવસની વાત જાણે દેખે.
- ૯ ક્ષેત્રથી પચીસ યોજના ક્ષેત્રના ભાવ જાણે દેખે; તે કાલથી પક્ષમા ન્યૂનની વાત જાણે દેખે.
- ૧૦ ક્ષેત્રથી ભરત ક્ષેત્ર પ્રમાણે ક્ષેત્રના ભાવ જાણે દેખે, તે કાલથી પક્ષ (અર્ધ માસ) પૂર્ણની વાત જાણે દેખે.
- ૧૧ ક્ષેત્રથી જંબુદ્વીપ પ્રમાણ ક્ષેત્રની વાત જાણે દેખે, તે કાલથી માસ એક ઝાઝરાની વાત જાણે દેખે,
- ૧૨ ક્ષેત્રથી અઠી દ્વીપની વાત જાણે દેખે, તે કાલથી એક વર્ષની વાત જાણે દેખે.
- ૧૩ ક્ષેત્રથી પંદરમા રચક દ્વીપ સુધી જાણે દેખે, તે કાલથી પૃથક્ વર્ષની વાત જાણે દેખે.
- ૧૪ ક્ષેત્રથી સંખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્રની વાત જાણે દેખે, તે કાલથી સંખ્યાતા કાલની વાત જાણે દેખે.
- ૧૫ ક્ષેત્રથી સંખ્યાતા તથા અસંખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્રની વાત જાણે દેખે, તે કાલથી અસંખ્યાતા કાલની વાત જાણે દેખે, એ પ્રમાણે ઉર્ધ્વલોક, અધઃલોક, તિર્યક્લોક એ ત્રણે લોકમાં વધતા વર્ષમાન પરિણામે અલોકમા અસંખ્યાતા લોક પ્રમાણે ખડા જાણવાની શક્તિ પ્રકટ થાય. એ વર્ષમાન અવધિ જ્ઞાન.

૪ હાયમાન અવધિ જ્ઞાન, તે અપ્રશસ્ત લેશ્યાના પરિણામે કરી અશુભ ધ્યાને કરી અવિશુદ્ધ ચારિત્રના પરિણામથી (ચારિત્રના મલિનપણાથી) વધમાનક અવધિ જ્ઞાનની હાનિ થાય, થેડે થોડે ઘટતું જાય-તેને હાયમાનક અવધિ જ્ઞાન કહીએ. એ હાયમાન અવધિ જ્ઞાન.

૫ પ્રતિપાતિ અવધિજ્ઞાન-જે પ્રાપ્ત થયું તે એક વખતે જ નાશ પામે તે જઘન્ય ૧ આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ. ૨ આંગુલનો સંખ્યાતમો ભાગ. ૩ વાલાગ્રં. ૪ પૃથક્ વાલાગ્રં. ૫ લિંખ, ૬ પૃથક્ લિંખ. ૭ ચૂકા (જૂ) ૮ પૃથક્ જૂ. ૯ જવ ૧૦ પૃથક્ જવ. ૧૧ આંગુલ. ૧૨ પૃથક્ આંગુલ ૧૩ પગ. ૧૪ પૃથક્ પગ. ૧૫ વહેત. ૧૬ પૃથક્ વહેત. ૧૭ હાથ. ૧૮ પૃથક્ હાથ ૧૯ કુક્ષિ (બે હાથ) ૨૦ પૃથક્ કુક્ષિ ૨૧ ધનુષ્ય. ૨૨ પૃથક્ ધનુષ્ય. ૨૩ ગાઉ ૨૪ પૃથક્ ગાઉ. ૨૫ યોજન ૨૬ પૃથક્ યોજન ૨૭ સો યોજન. ૨૮ પૃથક્ સો યોજન. ૨૯ સહસ્ત્ર યોજન ૩૦ પૃથક્ સહસ્ત્ર યોજન ૩૧ લક્ષ યોજન. ૩૨ પૃથક્ લક્ષ યોજન. ૩૩ કોડ યોજન ૩૪ પૃથક્ કોડ યોજન ૩૫ કોડકોડ યોજન. ૩૬ પૃથક્ કોડકોડ યોજન એ પ્રમાણે ક્ષેત્ર અવધિજ્ઞાનથી જુએ પછી નાશ પામે ઉત્કૃષ્ટ લોક પ્રમાણે ક્ષેત્ર જુએ, પછી નાશ પામે. દીવો જેમ પવનને યોગે કરી હોલવાઈ જાય તેમ. એ પ્રતિપાતિ અવધિજ્ઞાન.

૬ અપ્રતિપાતિ અપડિવાઈ અવધિ જ્ઞાન-તે આવ્યું જાય નહિ તે સંપૂર્ણ ચૌદ રાજલોક જાણે દેખે, ન અલોકમા એક આઠાશ પ્રદેશ માત્ર ક્ષેત્રની વાત જાણે દેખે તો પણ પડે નહિ એમ જે પ્રદેશ તથા જણ પ્રદેશ, યાવત્ લોક પ્રમાણે અસંખ્યાત ખંડ જાણવાની શક્તિ થાય, તેને અપ્રતિપાતિ અવધિ જ્ઞાન કહીએ. અલોકમા રૂપી પદાર્થ નથી. જે ત્યાં રૂપી પદાર્થ હોત તો દેખત, એટલે એટલી જાણવાની શક્તિ છે. એ જ્ઞાન તીર્થકર પ્રમુખને બાળપણેથીજ હોય. કેવળ જ્ઞાન પામ્યા પછી એ ઉપયોગ ન હોય. એ છ બેદ અવધિજ્ઞાનના કહ્યા છે

સમુચ્ચય અવધિ જ્ઞાનના ચાર પ્રકાર છે. ૧ દ્રવ્યથી અવધિ જ્ઞાની જઘન્ય અનંત રૂપી દ્રવ્ય જાણે દેખે. ઉત્કૃષ્ટ સર્વ રૂપી દ્રવ્ય જાણે દેખે ૨ ક્ષેત્રથી અવધિ જ્ઞાની જઘન્ય આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ ક્ષેત્ર જાણે દેખે, ઉત્કૃષ્ટ લોક જેવડાં અસંખ્યાત ખંડો અલોકમા દેખે ૩ કાળથી અવધિ જ્ઞાની જઘન્ય આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગની વત જાણે દેખે ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત ઉન્સર્પિણી, અવસર્પિણી અતીત અનાગત કાલની વાત જાણે દેખે. ૪ ભાવથી જઘન્ય અનંત ભાવને જાણે. ઉત્કૃષ્ટ સર્વ ભાવના અનંતમા ભાગને જાણે દેખે (વર્ણાન્કિ પર્યાયને)

વિષય	૧ રત્નપ્રભા	૨ શકુન્દ્રપ્રભા	૩ વાલિકપ્રભા	૪ પદ્મપ્રભા	૫ ધૈર્યપ્રભા	૬ તમઃ પ્રભા	૭ તમઃ તમઃપ્રભા
જ્યેષ્ઠ ક્ષેત્ર દેખે તે	૩૫ ગાઠિ	૩ ગાઠિ	૨૫ ગાઠિ	૨ ગાઠિ	૧૫ ગાઠિ	૧ ગાઠિ	૦૫ ગાઠિ
ઉદ્ધૃત ક્ષેત્ર દેખે તે.	૪ ગાઠિ	૩૫ ગાઠિ	૩ ગાઠિ	૨૫ ગાઠિ	૨ ગાઠિ	૧૫ ગાઠિ	૧ ગાઠિ

વિષય	અસુર કુમાર	નિકાપલ્લવંતર	તિર્યંચ પ ચેદિય સંત્રી	સંત્રી મનુષ્ય	જ્યોતિષી	દેવલોક ૧-૨	દેવલોક ૧-૨
જ્યેષ્ઠ દેખે	૨૫ યોજન	૨૫ યોજન	અગ્નિલો અસંખ્યાત ભાગ	અગ્નિલો અસંખ્યાત ભાગ	સંખ્યાતા દીપ સમુદ્ર	અગ્નિલો અસંખ્યાત ભાગ	અગ્નિલો સંખ્યાત ભાગ
ઉદ્ધૃત દેખે.	અસંખ્યાતા દીપ સમુદ્ર	સંખ્યાતા દીપ સમુદ્ર	અસંખ્યાતા દીપ સમુદ્ર	અલોકમા અસંખ્યાતા ખંડ	"	રત્નપ્રભાનો હૃલો અરમાત	શકુન્દ્રપ્રભાનો હૃલો અરમાત

૬ અપ્રમત સંયતિમાં પણ લબ્ધિવાનને ઉત્પન્ન થાય અલબ્ધિવાળાને ન થાય.

મનઃપર્યવ જ્ઞાન બે પ્રકારે છે:—૧ ઋણુમતિ મનઃપર્યવ જ્ઞાન, ૨ વિપુલમતિ મનઃપર્યવ જ્ઞાન ઋણુમતિ તે સામાન્યપણે જાણે; વિપુલમતિ તે વિશેષપણે જાણે.

મનઃપર્યવ જ્ઞાન સમુચ્ચય ચાર પ્રકારે છે:—૧ દ્રવ્યથી, ૨ ક્ષેત્રથી, ૩ કાળથી, ૪ ભાવથી.

૧ દ્રવ્યથી, ઋણુમતિ અતત અનંત પ્રદેશી સ્કંધ જાણે દેખે તે સામાન્યથી વિપુલમતિ તેથી અધિક સ્પષ્ટપણે નિર્ણય સહિત જાણે દેખે.

૨ ક્ષેત્રજ્ઞ, ઋણુમતિ જઘન્ય આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ નીચે રત્નપ્રભાના પ્રથમ કાડનો ઉપનો નાનો પ્રતર તેના હેઠલા તળ સુધી, એટલે સમશૂતળ પૃથ્વીથી ૧૦૦૦ યોજન નીચે દેખે. ઉર્ધ્વજ્યોતિષીના ઉપરના તળ સુધી દેખે, એટલે સમશૂતળથી ૬૦૦ યોજન ઉચ્ચ દેખે. ત્રિષ્ટુ દેખે તો મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં અઢી દ્વીપ તથા બે સમુદ્રને વિષે સંસી પંચેદ્રિય પ્રયાપ્તના મનોગત ભાવ જાણે દેખે: વિપુલમતિ તે (ઋણુમતિ)થી અઢી આંગુલ અક વિશેષ સ્પષ્ટ નિર્ણય સહિત જાણે દેખે.

૩ કાલથી, ઋણુમતિ જઘન્ય પર્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની વાત જાણે દેખે; ઉત્કૃષ્ટ પર્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની અતીત અનાગત કાળની વાત જાણે દેખે વિપુલમતિ તે (ઋણુમતિ)થી વિશેષ સ્પષ્ટ નિર્ણય સહિત નિર્ભળ જાણે દેખે.

૪ ભાવથી ઋણુમતિ તે જઘન્ય અતત દ્રવ્યનાં ભાવ (વર્ણાદિ પર્યાય)ને જાણે દેખે, ઉત્કૃષ્ટ સર્વ ભાવોના અનંતમે ભાગે જાણે દેખે. વિપુલમતિ તેથી સ્પષ્ટ નિર્ણય સહિત વિશેષ અધિક જાણે દેખે.

મનઃપર્યવ જ્ઞાની અઢી દ્વીપમાં રહેલા સંસી પંચેદ્રિયના મનોગત ભાવને જાણે છે. અનુમાનથી જેમ ધૂમાડો દેખી અગ્નિનો નિશ્ચય થાય તેમ મનોગત ભાવથી દેખે છે.

અતિ મનઃપર્યવ જ્ઞાન સંપૂર્ણ.

સંસ્થાન અવધિજ્ઞાનનો દેખવાનો આકાર, ૧ નારડી અવધિ ત્રાપાને આકાર છે. ૨ ભવનપતિને પાલાને આકાર છે ૩ તિર્થંચ તથા મનુષ્યને અનેક પ્રકાર છે ૪ વ્યતરને પરહુ-વાજીરને આકાર છે. ૫ જ્યોતિષીને ઝાલરને આકાર છે ૬ ખાર દેવલોકના દેવને ઉર્ધ્વ મૃદગને આકાર છે ૭ નવ ઐવેયકને કુલની ચગેરીને આકાર છે ૮ પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવને અવધિ કબુકાને આકાર છે

નારડી દેવને—અવધિજ્ઞાન—૧ અનુગામિક, ૨ અનાનુગામિક, ૩ અવ-વસ્થિત, એ ત્રણ પ્રકારનું છે.

મનુષ્ય ને તિર્થંચને અવધિજ્ઞાન—૧ અનુગામિક, ૨ અનાનુગામિક, ૩ વર્ધ-માનક, ૪ હાયમાનક, ૫ પ્રતિપાતિ, ૬ અપ્રતિપાતિ, ૭ અવસ્થિત, ૮ અનવસ્થિ છે.

એ વિષય દ્વાર પ્રમુખ પ્રજ્ઞાપના સુત્રના ૩૩ મા પદથી લખ્યો છે નંદિસૂત્ર મધ્યે સક્ષેપમા

ઘટિ અવધિ જ્ઞાનનું વર્ણન સંપૂર્ણ.

મનઃપર્યવ જ્ઞાનનો વિસ્તાર.

આત્ર મનઃના ચાર પકાર જાણવા

૧ લબ્ધિમન . તે અનુત્તરવાસી દેવોને હોય.

૨ સસામન તે સસી મનુષ્ય ને સસી તિર્થંચને હોય

૩ વર્ણશામન : તે નારડી ને અનુત્તર વિમાનવાસી વિના ખીજ દેવોને હોય

૪ પર્યાયમન : તે મનઃપર્યવ જ્ઞાનીને હોય.

મનઃપર્યવ જ્ઞાન કેને ઉત્પન્ન થાય તે.

૧ મનુષ્યને ઉત્પન્ન થાય, અમનુષ્યને ન થાય.

૨ સસી મનુષ્યને ઉત્પન્ન થાય, અસસી મનુષ્યને ન થાય.

૩ કર્મભૂમિ સસી મનુષ્યને ઉત્પન્ન થાય, અકર્મભૂમિ સસી મનુષ્યને ન થાય

૪ કર્મભૂમિમાં સખ્યાતા વર્ષના આયુષ્યવાળાને ઉત્પન્ન થાય, પણ અસખ્યાતા વર્ષના આયુષ્યવાળાને ઉત્પન્ન ન થાય

૫ સખ્યાતા વર્ષના આયુષ્યમા પર્યાયને ઉત્પન્ન થાય અપર્યાયને ન થાય

૬ પર્યાયમાં પણ સમદષ્ટિને ઉત્પન્ન થાય મિથ્યાદષ્ટિ ને સમમિથ્યાદષ્ટિને ન થાય

૭ સમદષ્ટિમાં પણ સંયતિને ઉત્પન્ન થાય પણ અત્રિતિ સમદષ્ટિ ને દેશપ્રતિ-વાળાને ઉત્પન્ન થાય.

૮ સંયતિમાં પણ અપ્રમત્ત સંયતિને ઉત્પન્ન થાય, પ્રમત્ત સંયતિને ન થાય.

વિષય	દેવલોક ૫-૬	દેવલોક ૭-૮	દેવલોક ૯-૧૦-૧૧-૧૨	પહેલેથી છઠ્ઠી ઐવેયક	૭-૮-૯ ઐવેયક	૫ અનુત્તર વિભાગ
અર્થન્ય દેખે	આંગુલનો અસખ્યાન ભાગ	આંગુલનો અસખ્યાત ભાગ	આંગુલનો અસખ્યાત ભાગ	આંગુલનો અસખ્યાત ભાગ	આંગુલનો અસખ્યાત ભાગ	ચહિદ રાજલોકમાં કાંઈક જોણુ દેખે
ઉપદ્રવ દેખે	ત્રીજી નરકનો હુકલો ચરમાંત	ચોથી નરકનો હુકલો ચરમાંત	પાચમી નરકનો હુકલો ચરમાંત	છઠ્ઠી નરકનો હુકલો ચરમાંત	સાતમી નરકનો હુકલો ચરમાંત	"

વૈમાનિક ઉચો પોતપોતાના વિમાનની ધ્વજા સુધી દેખે ત્રિજા લોકમાં અસખ્યાતા કીપ સમુદ્ર દેખે ચંત્રમાં
અધોલોક આશ્રી કહ્યું છે.

ઇતિ વિષયદ્વાર સંપૂર્ણ.

૧ અવધિજ્ઞાન નારકી- દેવતાને તિર્યંચમાં મનુષ્યમાં	આભ્યંતર લાભે ○ લાભે	બાહ્ય ○ લાભે લાભે
૨ અવધિજ્ઞાન નારકી, દેવતા તિર્યંચ મનુષ્ય	દેશથી લાભે લાભે	સર્વથી ○ લાભે

૧. અવધિજ્ઞાન આભ્યંતર બાહ્ય દ્વાર થતી જાણવે.
૨. અવધિજ્ઞાન દેશથી સર્વથી ચંત્રથી જાણવે.

સંસ્થાન અવધિજ્ઞાનનો દેખવાનો આકાર, ૧ નારકી અવધિ ત્રાપાને આકારે છે ૨ ભવનપતિને પાલાને આકારે છે ૩ તિર્થંચ તથા મનુષ્યને અનેક પ્રકારે છે ૪ વ્યંતરને પટહુ-વાજીત્રને આકારે છે ૫ જ્યોતિષીને જાલરેને આકારે છે ૬ ખાર દેવલોકના દેવને ઉધ્વ' મૃદગને આકારે છે ૭ નવ ગ્રંથેયકને કુલની ચગેરીને આકારે છે ૮ પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવને અવધિ કલુકીને આકારે છે

નારકી દેવને—અવધિજ્ઞાન—૧ અનુગામિક, ૨ અનાનુગામિક, ૩ અવ-વસ્થિત, એ ત્રણ પ્રકારનું છે

મનુષ્ય ને તિર્થંચને અવધિજ્ઞાન—૧ અનુગામિક, ૨ અનાનુગામિક, ૩ વર્ધ-માનક, ૪ હાયમાનક, ૫ પ્રતિપાતિ, ૬ અપ્રતિપાતિ, ૭ અવસ્થિત, ૮ અનવસ્થિ છે.

એ વિષય દ્વાર પ્રમુખ પ્રજાપના સુત્રના ૩૩ મા પદથી લખ્યો છે નંદિસૂત્ર મધ્યે સક્ષેપમા

ઘતિ અવધિ જ્ઞાનનું વર્ણન સંપૂર્ણ.

મનઃપર્યવ જ્ઞાનનો વિસ્તાર.

આત્ર મનઃના ચાર પકાર જાણવા

૧ લખ્ધિમન . તે અનુત્તરવાસી દેવોને હોય.

૨ સંજોમન તે સરી મનુષ્ય ને સંસી તિર્થંચને હોય.

૩ વર્ગેશામન . તે નારકી ને અનુત્તર વિમાનવાસી વિના ખીજ દેવોને હોય

૪ પર્યામન : તે મન.પર્યવ જ્ઞાનીને હોય.

મનઃપર્યવ જ્ઞાન કેને ઉત્પન્ન થાય તે.

૧ મનુષ્યને ઉત્પન્ન થાય, અમનુષ્યને ન થાય

૨ સરી મનુષ્યને ઉત્પન્ન થાય, અસરી મનુષ્યને ન થાય.

૩ કર્મભૂમિ સરી મનુષ્યને ઉત્પન્ન થાય, અકર્મભૂમિ સરી મનુષ્યને ન થાય

૪ કર્મભૂમિમા સખ્યાતા વર્ષના આયુષ્યવાળાને ઉત્પન્ન થાય, પણ અસખ્યાતા વર્ષના આયુષ્યવાળાને ઉત્પન્ન ન થાય

૫ સખ્યાતા વર્ષના આયુષ્યમા પર્યામને ઉત્પન્ન થાય અપર્યામને ન થાય

૬ પર્યામિમા પણ સમદષ્ટિને ઉત્પન્ન થાય મિથ્યાદષ્ટિ ને સમમિથ્યાદષ્ટિને ન થાય

૭ સમદષ્ટિમા પણ સંયતિને ઉત્પન્ન થાય પણ અત્રિ સમદષ્ટિ ને દેશવતિ-વાળાને ઉત્પન્ન થાય.

૮ સંયતિમા પણ અપ્રમત્ત સંયતિને ઉત્પન્ન થાય, પ્રમત્ત સંયતિને ન થાય

૬ અપ્રમત સંયતિમાં પણ લબ્ધિવાનને ઉત્પન્ન થાય અલબ્ધિવાળાને ન થાય.

મનઃપર્યવ જ્ઞાન બે પ્રકારે છે:—૧ ઋણુમતિ મનઃપર્યવ જ્ઞાન, ૨ વિપુલમતિ મનઃપર્યવ જ્ઞાન ઋણુમતિ તે સામાન્યપણે જાણે; વિપુલમતિ તે વિશેષપણે જાણે.

મનઃપર્યવ જ્ઞાન સમુચ્ચય ચાર પ્રકારે છે:—૧ દ્રવ્યથી, ૨ ક્ષેત્રથી, ૩ કાળથી, ૪ ભાવથી.

૧ દ્રવ્યથી, ઋણુમતિ અતત અનંત પ્રદેશી રકંધ જાણે દેખે તે સામાન્યથી વિપુલમતિ તેથી અધિક સ્પષ્ટપણે નિર્ણય સહિત જાણે દેખે.

૨ ક્ષેત્રજ્ઞ, ઋણુમતિ જઘન્ય આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ નીચે રત્નપ્રભાના પ્રથમ કાડનો ઉપરનો નાનો પ્રતર તેના હેઠલા તળ સુધી, એટલે સમભૂતળ પૃથ્વીથી ૧૦૦૦ યોજન નીચે દેખે. ઉર્ધ્વજ્યોતિષીના ઉપરના તળ સુધી દેખે, એટલે સમભૂતળથી ૯૦૦ યોજન ઉંચું દેખે. ત્રિષ્ટુ દેખે તો મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં અઢી દ્વીપ તથા બે સમુદ્રને વિષે સંસી પચ્ચેદ્રિય પ્રયાપ્તના મનોગત ભાવ જાણે દેખે વિપુલમતિ તે (ઋણુમતિ)થી અઢી આંગુલ અધિક વિશેષ સ્પષ્ટ નિર્ણય સહિત જાણે દેખે

૩ કાલથી, ઋણુમતિ જઘન્ય પહોંપમના અસંખ્યાતમા ભાગની વાત જાણે દેખે, ઉત્કૃષ્ટ પહોંપમના અસંખ્યાતમા ભાગની અતીત અનાગત કાળની વાત જાણે દેખે. વિપુલમતિ તે (ઋણુમતિ)થી વિશેષ સ્પષ્ટ નિર્ણય સહિત નિર્ભળ જાણે દેખે

૪ ભાવથી ઋણુમતિ તે જઘન્ય અતત દ્રવ્યના ભાવ (વર્ણાદિ પર્યાય)ને જાણે દેખે, ઉત્કૃષ્ટ સર્વ ભાવોના અતતમે ભાગે જાણે દેખે. વિપુલમતિ તેથી સ્પષ્ટ નિર્ણય સાહત વિશેષ અધિક જાણે દેખે.

મનઃપર્યવ જ્ઞાની અઢી દ્વીપમાં રહેલા સંસી પચ્ચેદ્રિયના મનોગત ભાવને જાણે છે. અનુમાનથી જેમ ધૂમાડો દેખી અગ્નિનો નિશ્ચય થાય તેમ મનોગત ભાવથી દેખે છે

ધતિ મનઃપર્યવ જ્ઞાન સંપૂર્ણ.

કેવળ જ્ઞાનનું વર્ણન.

કેવળ જ્ઞાનના બે ભેદ. ૧ ભવસ્ય કેવળ જ્ઞાન, ૨ સિદ્ધ કેવળ જ્ઞાન. ભવસ્ય કેવળ જ્ઞાનના બે ભેદ. ૧ સયોગી ભવસ્ય કેવળ જ્ઞાન વિગેરે. તેનો વિસ્તાર સૂત્રથી જાણવો. સિદ્ધ કેવળ જ્ઞાનના બે ભેદ. ૧ અનંતર સિદ્ધ કેવળજ્ઞાન. ૨ પરંપર સિદ્ધ કેવળજ્ઞાન તેનો વિસ્તાર સૂત્રથી જાણવો તે કેવળ જ્ઞાન સમુચ્ચય ચાર પ્રકારે છે. ૧ દ્રવ્યથી, ૨ ક્ષેત્રથી, ૩ કાળથી, ૪ ભાવથી.

૧ દ્રવ્યથી કેવળજ્ઞાની સર્વ રૂપી અરૂપી દ્રવ્ય જાણે દેખે.

૨ ક્ષેત્રથી કેવળજ્ઞાની સર્વ ક્ષેત્ર (લોકલોક)ની વાત જાણે દેખે

૩ કાળથી કેવળજ્ઞાની સર્વ કાળની ભૂત, ભવિષ્ય, વર્તમાન એ ત્રણ કાળની વાત જાણે દેખે.

૪ ભાવથી કેવળજ્ઞાની સર્વ રૂપી અરૂપી દ્રવ્યના ભાવને અનંત ભાવે સર્વ પ્રકારે જાણે દેખે.

કેવળજ્ઞાન આવરણરહિત વિશુદ્ધ લોકલોક પ્રકાશક એક જ પ્રકારે સર્વ કેવળીને હોય.

ઇતિ કેવળ જ્ઞાન સંપૂર્ણ.

ઇતિ પાંચ જ્ઞાનનું વિવેચન સંપૂર્ણ

(૧૩) ત્રેવિશ પદવી.

નવ ઉત્તમ પદવી, સાત એકેન્દ્રિય રત્નની પદવી, સાત પાંચેન્દ્રિય રત્નની પદવી
પ્રથમ નવ ઉત્તમ પદવીનાં નામ.

૧ તીર્થંકરની પદવી, ૨ ચક્રવર્તીની પદવી, ૩ વાસુદેવની પદવી, ૪ બલદેવની પદવી, ૫ માણિકની પદવી, ૬ કેવળીની પદવી, ૭ સાધુની પદવી, ૮ શ્રાવકની પદવી, ૯ સમકિતની પદવી

સાત એકેન્દ્રિય રત્નનાં નામ.

૧ ચક્ર રત્ન, ૨ છત્ર રત્ન, ૩ ચમર રત્ન, ૪ દંડ રત્ન, ૫ ખડ્ગ રત્ન, ૬ મણિ રત્ન, ૭ કાકણ રત્ન.

સાત પાંચેન્દ્રિય રત્નનાં નામ.

૧ સેનાપતિ રત્ન, ૨ ગાયાપતિ રત્ન, ૩ વાર્ધિક રત્ન, ૪ પુરોહિત રત્ન, ૫ સ્ત્રી રત્ન, ૬ ગજ રત્ન, ૭ અશ્વ રત્ન. એ ચૌદ રત્ન ચક્રવર્તીને હોય.

એ ચૌદ રત્ન, ચક્રવર્તીનું જે જે કાર્ય કરે છે તે સખંધી વિવેચન.

પ્રથમ સાત એકેન્દ્રિય રત્ન.

૧ ચક્ર રત્ન-છ ખંડ સાધવાનો માર્ગ દેખાડે, ૨ છત્ર રત્ન-અડતોલિશ ગાઉ સુધી છાયા કરે, ૩ ચમર રત્ન-નદી વગેરે જળાશય ઉપર નાવ માફક કામ

કરે. ૪ દંડ રત્ન-ગુફાના દરવાજા ઉપર, ૫ ખડ્ગ રત્ન-શત્રુને હણે, ૬ મણિ રત્ન-હરિત રત્નના કપાલપર બાધવાથી પ્રકાશ આવે, ૭ કાકણ રત્ન-ગુફામાં યોજન યોજનને અંતરે વર્તુલાકારે ઘસવાથી સ્વર્ગમાંડળ સમાન પ્રકાશ આવે.

સાત પંચેદ્રિય રત્ન.

૧ સેનાપતિ રત્ન, દેશ ઉપર વિજય મેળવે, ૨ ગાથાપતિ રત્ન ચોવીસ જાતિના ધાન્ય નિપજાવે, ૩ વાર્ષિક રત્ન, ખેતાલીસ જમિના આવાસ, પૂલ વગેરે બનાવે, ૪ પુરોહિત રત્ન, વાગ્યા ધા રૂઝવે, વિદ્ય ટાળે, શાન્તિ કર્મ કરે, ધર્મકથા સંભળાવે, ૫ સ્ત્રી રત્ન, વિષયના ઉપભોગમાં આવે, ૬-૭ ગજ રત્ન ને અશ્વ રત્ન, એ બે ખેસવાને કામ આવે.

ચૌદ રત્ન કયાં જન્મ લે છે તે.

૧ ચક્ર રત્ન, ૨ છત્ર રત્ન, ૩ દંડ રત્ન, ૪ ખડ્ગ રત્ન, એ ચાર રત્ન ચક્રવર્તિની આયુધશાળામાં ઉત્પન્ન થાય.

૧ ચર્મ રત્ન, ૨ મણિ રત્ન, ૩ કાકણ રત્ન, એ ત્રણ લક્ષ્મીના ભંડારમાં ઉત્પન્ન થાય.

૧ સેનાપતિ રત્ન, ૨ ગાથાપતિ રત્ન, ૩ વાર્ષિક રત્ન, ૪ પુરોહિત રત્ન, એ ચાર રત્ન ચક્રવર્તિની નગરમાં ઉત્પન્ન થાય.

૧ સ્ત્રી રત્ન વિદ્યાધરની શ્રેણિમાં ઉત્પન્ન થાય.

૧ ગજ રત્ન ને ૨ અશ્વ રત્ન એ બે વૈતાલ્ય પર્વતના મૂળમાં ઉત્પન્ન થાય.

ચૌદ રત્નની અવગાહનાનું પ્રમાણ.

૧ ચક્ર રત્ન, ૨ છત્ર રત્ન, ૩ દંડ રત્ન એ ત્રણ રત્ન એક ધનુષ્ય પ્રમાણે હોય. ચર્મ રત્ન બે હાથનું હોય. ખડ્ગ રત્ન પચાસ આંગુલ લાંબુ, સોળ આંગુલ પહોળું, અર્ધ આંગુલ જાડું હોય ને ચાર આંગુલની મુઠિ હોય. મણિ રત્ન ચાર આંગુલ લાંબુ એ આંગુલ પહોળું ને તેને ત્રણ ખૂણા હોય, કાકણ રત્ન ચાર આંગુલ લાંબુ, ચાર આંગુલ પહોળું, ચાર આંગુલ ઉંચું, તેને છ તલ, આઠ ખૂણા, બાર હાંસિયો, મોતીની ઝેરણને આકાર હોય.

સાત પંચેદ્રિય રત્નનું પ્રમાણ.

૧ સેનાપતિ, ૨ ગાથાપતિ, ૩ વાર્ષિક, ૪ પુરોહિત, એ ચાર રત્ન ચક્રવર્તિની અવગાહના પ્રમાણે હોય સ્ત્રી રત્ન, ચક્રવર્તીથી ચાર આંગુલ નીચી હોય. ગજ રત્ન ચક્રવર્તીથી જમણે ઉચો હોય. અશ્વ રત્ન કાનથી પૂંચ લગી એક સો આઠ આંગુલ લાંબો હોય, તેને નવાણ આંગુલની પરિધિ (ધેરાવો) છે, તે

જમીનથી એંશી આંગુલ ઉચો, સોળ આંગુલની જઘા, વીશ આંગુલની જુગ, ચાર આંગુલના દીંચણુ, ચાગ આંગુલની ખરી, ચાર આંગુલના કાન, બગીસ આંગુલનું મુખ છે.

એ ત્રેવિશ પદવીના નામ તથા ચક્રવર્તીના ચૌદ રતનું વિવેચન કહ્યું.

નરકાદિક ચાર ગતિમાંથી નીકળી જવો ત્રેવીશ પદવીમાં

કેટલી ને કઈ પદવી પામે તેના પંદર બોલ.

- ૧ પહેલી નરકથી નીકળી જવ ત્રેવીશ પદવી માહેની સોળ પદવી પામે તેમાં સાત એકેન્દ્રિય રતન નહિ.
- ૨ બીજી નરકથી નીકળી જવ પંદર પદવી પામે તે સાત એકેન્દ્રિય ને ચક્રવર્તી એ આઠ નહિ
- ૩ ત્રીજી નરકથી નીકળી જવ તેર પદવી પામે તે સાત એકેન્દ્રિય ને ચક્રવર્તી, વાસુદેવ, બલદેવ એ દશ નહિ
- ૪ ચોથી નરકથી નીકળી જવ બાગ પદવી પામે, તે ઉપગની દશ ને તીર્થ કર એ અગીઆગ નહિ
- ૫ પાંચમી નરકથી નીકળી જવ અગીઆર પદવી પામે તે ઉપગની અગીઆગ ને દેવળી એ બાર નહિ
- ૬ છઠી નરકથી નીકળી જવ દશ પદવી પામે, તે ઉપરની બાર ને સાધુ એ તેર નહિ,
- ૭ સાતમી નરકથી નીકળી જવ ત્રણ પદવી પામે. તે ૧ ગજ, ૨ અશ્વ ૩ સમકિત, એ ત્રણ પામે સમકિત પામે તો તીર્થ ચમા, મનુષ્ય તો થાયજ નહિ
- ૮ ભવનપતિ, વાણુઅંતર જ્યોતિષી નીકળી જવ એકવીશ પદવી પામે, તે તીર્થ કર, વાસુદેવ એ બે નહિ
- ૯ પહેલા, બીજા દેવલોકથી નીકળી જવ ત્રેવીશ પદવી પામે.
- ૧૦ ત્રીજીથી આઠમાં સુધીના દેવલોકથી નીકળી જવ સોળ પદવી પામે, તેમાં સાત એકેન્દ્રિય રતન નહિ
- ૧૧ નવમા દેવલોકથી તે નવમી ંવેચક સુધીથી નીકળી જવ ચૌદ પદવી પામે, તે સાત એકેન્દ્રિય રતન, ગજ ને અશ્વ એ નવ નહિ
- ૧૨ પાંચ અતુત્તર વિમાનથી નીકળી જવ આઠ પદવી પામે, તે સાત એકેન્દ્રિય રતન, સાત પંચેન્દ્રિય રતન ને વાસુદેવ એ પંદર નહિ
- ૧૩ પૃથ્વી, પાણી, વનરૂપતિ, મનુષ્ય, તિર્થચ-પંચેન્દ્રિયથી નીકળી જવ આગણીશ પદવી પામે, તે તીર્થ કર, ચક્રવર્તી, વાસુદેવ બળદેવ એ ચાર નહિ

૧૪ તેજસ્, વાયુથી નીકળી જીવ નવ પદવી પામે, તે સાત એકેન્દ્રિય, ગજ અને અશ્વ એ નવ પામે

૧૫ ત્રણ વિકલેન્દ્રિયથી નીકળી જીવ અઢાર પદવી પામે, તે તીર્થ કર, ચક્રવર્તી વાસુદેવ, બલદેવ, કેવળી એ પાંચ નહિ.

એ નરકાદિક ગતિથી આવ્યો જીવ જોટલી, પદવી પામે તે કહ્યું.

કહ કહ પદવીવાળો જીવ નરકાદિ ચાર ગતિમાં જાય તે.

૧ પહેલી, બીજી ત્રીજી, ચોથી એ ચાર નરકમાં અગીયાર પદવીનો જાય તે ૭ પંચેન્દ્રિય રત્ન, ૮ ચક્રવર્તી, ૯ વાસુદેવ, ૧૦ સમક્ષિ દષ્ટિ, ૧૧ માંડલિક રાજા એ અગીયાર

૨ પાંચમી, છઠ્ઠી નરકમાં નવ પદવીનો જાય તે સાત પંચેન્દ્રિય રત્નમાંથી ગજ ને અશ્વ એ બે વિના શેષ ૫ ૬ ચક્રવર્તી ૭ વાસુદેવ, ૮ સમક્ષિ, ૯ માંડલિક ગજા એ નવ

૩ સાતમી નરકમાં સાત પદવીનો જાય, તે સાત પંચેન્દ્રિય રત્નમાંથી ગજ અશ્વ, સ્ત્રી એ ત્રણ વિના શેષ ૪, ૫ ચક્રવર્તી, ૬ વાસુદેવ, ૭ માંડલિક રાજા એ સાત

૪ ભવનપતિ વાણબ્યતર, જ્યોતિષી, ને પહેલાથી આઠમાં દેવલોકમાં દશ પદવીનો જાય, તે સાત પંચેન્દ્રિય રત્નમાંથી સ્ત્રી વિના શેષ ૬, ૭ સાધુ, ૮ શ્રાવક, ૯ સમક્ષિ, ૧૦ માંડલિક ગજા એ દશ

૫ નવમાંથી બારમાં દેવલોક સુધીમાં આઠ પદવીનો જાય, તે સાત પંચેન્દ્રિય રત્નમાંથી સ્ત્રી, ગજ, અશ્વ એ ત્રણ વિના શેષ ૪, ૫ સાધુ, ૬ શ્રાવક ૭ સમક્ષિ, ૮ માંડલિક ગજા એ આઠ

૬ નવ ઐવેયકમાં સત્ત પદવીનો જાય ને ઉપર આઠ પદવી કહી તેમાંથી શ્રાવક વિના સાત જાય.

૭ પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં બે પદવીનો જાય, તે સાધુ ને સમક્ષિ એ બે.

૮ પાંચ આવગમાં ચૌદ પદવીનો જાય તે સાત એકેન્દ્રિય રત્ન ને સાત પંચેન્દ્રિય રત્નમાંથી સ્ત્રી વિના શેષ ૬, એ ૧૩ ને માંડલિક રાજા એ ચૌદ

૯ ત્રણ વિકલેન્દ્રિય, નિર્ધન્ય, મનુષ્ય જોટલામાં પદ્મ પદવીનો જાય, તે ઉપરની ચૌદ ને ૧ સમદષ્ટિ એ પદ્મ

સંજી, અસંજી તીર્થ કર, ચક્રવર્તી વગેરેમાં ત્રેવીંશ પદવી

માંહેની જે જે પદવી લાભે તેના થપ બોલ.

૧ સંજીમાં ૧૫ પદવી લાભે, તે માત્ર એકેન્દ્રિય રત્ન ને કેવળી એ આઠ નહિ

- ૨ અસંશીમાં ૮ પદવી લાભે, તે સાત એકેન્દ્રિય રત્ન ને સમકિત એ આદ
- ૩ તીર્થ કરમાં ૬ પદવી લાભે, તે ૧ તીર્થ કર, ૨ ચક્રવર્તિ, ૩ કેવળી, ૪ સાધુ, ૫ સમકિત, ૬ માંડલિક એ ૭ લાભે
- ૪ ચક્રવર્તીમાં ૬ પદવી લાભે, તે તીર્થ કરની કહી તે પ્રમાણે.
- ૫ વાસુદેવ ૩ પદવી લાભે, તે ૧ વાસુદેવ, ૨ માંડલિક, ૩ સમકિત, એ ત્રણ
- ૬ બળદેવમાં ૫ પદવી લાભે, તે ૧ બળદેવ, ૨ કેવળી ૩ સાધુ, ૪ સમકિત, ૫ માંડલિક એ પાંચ
- ૭ માંડલિકમાં ૯ પદવી લાભે, તે નવ ઉત્તમ પદવી.
- ૮ મનુષ્યમાં ૧૩ પદવી લાભે, તે નવ ઉત્તમ પદવી ને સાત પંચેન્દ્રિય ગ્તનમાંથી ગજ, અશ્વ ઓ એ ત્રણ વિના શેષ ૪, એ ૧૩
- ૯ મનુષ્યાણીમાં ૫ પદવી લાભે, તે ૧ સ્ત્રીરત્ન ૨ શ્રાવક, ૩ સમકિત ૪ સાધવી, ૫ કેવળી એ પાંચ
- ૧૦ તિર્થંચમાં ૧૧ પદવી લાભે, તે સાત એકેન્દ્રિય રત્ન, ૮ ગજ ૯ અશ્વ, ૧૦ શ્રાવક, ૧૧ સમકિત, એ અગીયાગ
- ૧૧ તિર્થંચાણીમાં ૨ પદવી લાભે, ૧ સમકિત, ૨ શ્રાવક એ બે
- ૧૨ સવેદીમાં ૨૨ પદવી લાભે, તે કેવળી નહિ
- ૧૩ સ્ત્રી વેદમાં ચાર પદવી લાભે, તે ૧ સ્ત્રીરત્ન, ૨ શ્રાવિકા, ૩ સમકિત ૪ સાધવી એ ચાર
- ૧૪ પુરુષ વેદમાં ૧૪ પદવી લાભે, તે સાત એકેન્દ્રિય રત્ન, કેવળી ને સ્ત્રીરત્ન એ નવ નહિ
- ૧૫ અવેદીમાં ૪ પદવી લાભે, તે ૧ તીર્થ કર ૨ કેવળી, ૩ સાધુ, ૪ સમકિત એ ચાર.
- ૧૬ નરક ગતિમાં એક પદવી લાભે તે સમકિતની.
- ૧૭ તિર્થંચ ગતિમાં ૧૧ પદવી લાભે, તે સાત એકેન્દ્રિય રત્ન ને ૮ ગજ, ૯ અશ્વ, ૧૦ શ્રાવક, ૧૧ સમકિત એ અગીયાગ.
- ૧૮ મનુષ્ય ગતિમાં ૧૪ પદવી લાભે, તે નવ ઉત્તમ પદવી ને સાત પંચેન્દ્રિય ગ્તનમાંથી ગજ, અશ્વ એ બે વિના ચૌદ

- ૧૯ દેવગતિમાં એક પદવી લાભે, તે સમકિતની.
- ૨૦ આઠ કુમં વેદકમાં ૨૧ પદવી લાભે, તે તીર્થંકર ને કેવળી એ બે નહિ
- ૨૧ સાત કુમં વેદકમાં ૨ પદવી લાભે, તે સાધુ સમકિત એ બે
- ૨૨ ચાર કુમંવેદકમાં ચાગ પદવી લાભે, તે ૧ તીર્થંકર ૨ કેવળી, ૩ સાધુ, ૪ સમકિત એ ચાર
- ૨૩ જઘન્ય અવગાહનામાં એક પદવી લાભે તે સમકિત
- ૨૪ મધ્યમ અવગાહનામાં ૧૪ પદવી લાભે, તે નવ ઉત્તમ પદવી સાત પંચેન્દ્રિય રત્નમાથી ગજ, અશ્વ એ બે વિના શેષ ૫, એ ચૌદ
- ૨૫ ઉત્કૃષ્ટ અવગાહનામાં એક પદવી લાભે, તે સમકિત.
- ૨૬ અઢી દ્વીપમાં ત્રેવિંશ પદવી લાભે
- ૨૭ અઢી દ્વીપ બહાર લાભે તે ૧ કેવળી, ૨ સાધુ, ૩ આવક, ૪ સમકિત એ ચાર
- ૨૮ ભરતક્ષેત્રમાં મધ્યમ પદવી લાભે, તે સાત એકેન્દ્રિય રત્ન, સાત પંચેન્દ્રિય રત્ન ને ચક્રવર્તી એ ૧૫ નહિ.
- ૨૯ ભરત ક્ષેત્રમાં ઉત્કૃષ્ટ ૨૧ પદવી લાભે, તે વાસુદેવ, બલદેવ એ બે નહિ.
- ૩૦ ઉર્ધ્વ લોકમાં ૫ પદવી લાભે, તે ૧ કેવળી, ૨ સાધુ, ૩ આવક, ૪ સમકિત ૫ માંડલિક એ પાંચ.
- ૩૧ અધઃલોક તથા ત્રીજા લોકમાં ૨૩ પદવી લાભે.
- ૩૨ સ્વયંભૂતમાં ૪ પદવી લાભે, તે ૧ તીર્થંકર, ૨ કેવળી, ૩ સાધુ ૪ સમકિત એ ચાર.
- ૩૩ અન્યવિગમાં ૪ પદવી લાભે, તે ૧ કેવળી, ૨ સાધુ, ૩ આવક, ૪ સમકિત એ ચાર
- ૩૪ ગૃહસ્થાલિંગ મતુળ્યમાં ૧૪ પદવી લાભે, તે નવ ઉત્તમ પદવી, સાત પંચેન્દ્રિય રત્નમાથી ગજ ને અશ્વ એ બે વિના ચૌદ.
- ૩૫ સંમૂર્ચિમમાં ૮ પદવી લાભે, તે સાત એકેન્દ્રિય રત્ન ને સમકિત એ આઠ.
- ૩૬ ગર્ભજમાં ૧૬ પદવી લાભે, તેમાં સાત એકેન્દ્રિય રત્ન નહિ
- ૩૭ અગર્ભજમાં ૮ પદવી લાભે તે સાત એકેન્દ્રિય રત્ન ને સમકિત એ આઠ
- ૩૮ એકેન્દ્રિયમાં ૭ પદવી લાભે, તે સાત એકેન્દ્રિય રત્ન.

- ૩૯ વિકલેદ્રિયમા ૧ પદવી લાભે તે સમકિત
- ૪૦ પંચેદ્રિયમા ૧૫ પદવી લાભે, તે સાત એકેદ્રિય રત્ન ને કેવળા એ આઠ વિના
- ૪૧ અનિંદ્રિયમા ૪ પદવી લાભે, તે ૧ તીર્થંકર, ૨ કેવળા, ૩ સાધુ ૪ સમકિત એ ચાર
- ૪૨ સયતિમા ૪ પદવી લાભે, તે અનિંદ્રિય પ્રમાણે.
- ૪૩ અસંયતિમાં ૨૦ પદવી લાભે, તે ૧ કેવળા, ૨ સાધુ, ૩ આવક, એ ત્રણ વિના.
- ૪૪ સંયતાસંયતિમાં ૧૦ પદવી લાભે, તે સાત પચેદ્રિય રત્નમાથી સ્ત્રી વગર ૬, ૭ બળદેવ, ૮ આવક, ૯ સમકિત, ૧૦ માંડલિક એ દશ.
- ૪૫ સમકિત દષ્ટિમાં ૧૫ પદવી લાભે, તે સાત એકેદ્રિય રત્ન ને સ્ત્રી વિના.
- ૪૬ મિથ્યા દષ્ટિમા ૧૭ પદવી લાભે, તે સાત એકેદ્રિય રત્ન એ ૧૪, ૧૫ ચક્રવર્તી, ૧૬ વાસુદેવ, ૧૭ માંડલિક એ સત્તર
- ૪૭ મતિ શ્રુત, ને અવધિ જ્ઞાનમા ૧૪ પદવી લાભે, તે નવ ઉત્તમ પદવીમાથી કેવળા વિના ૮ સાત પચેદ્રિય રત્નમાથી સ્ત્રી વિના ૬, એ ચૌદ
- ૪૮ મન પર્યવ જ્ઞાનમા ૩ પદવી લાભે, તે ૧ તીર્થંકર, ૨ સાધુ, ૩ સમકિત એ ત્રણ.
- ૪૯ કેવળ જ્ઞાન, કેવળ દર્શનમાં ૪ પદવી લાભે, તે ૧ તીર્થંકર, ૨ કેવળા, ૩ સાધુ, ૪ સમકિત એ ચાર
- ૫૦ મનિ શ્રુત અજ્ઞાનમા ૧૭ પદવી લાભે, તે સાત એકેદ્રિય રત્ન, સાત પચેદ્રિય રત્ન એ ૧૪, ૧૫ ચક્રવર્તી, ૧૬ વાસુદેવ, ૧૭ માંડલિક, એ સત્તર
- ૫૧ વિભંગ જ્ઞાનમાં ૯ પદવી લાભે તે સાત પચેદ્રિય રત્નમાથી સ્ત્રી વિના ૬, ૭ ચક્રવર્તી, ૮ વાસુદેવ ૯ માંડલિક એ નવ
- ૫૨ અક્ષુદર્શનમાં ૧૫ પદવી લાભે, તે નવ ઉત્તમ પદવીમાથી કેવળા વિના ૮ ને ૭ પંચેદ્રિય રત્ન એ પંચ
- ૫૩ અચક્ષુદર્શનમાં ૨૨ પદવી લાભે તેમા કેવળા નહિ.
- ૫૪ અવધિ દર્શનમા ૧૪ પદવી લાભે, તે નવ ઉત્તમ પદવીમાથી કેવળા વિના ૮ ને ૭ પચેદ્રિય રત્નમાથી સ્ત્રી વિના ૬. એ ચૌદ
- ૫૫ નપુંસક લિંગમાં ૫ પદવી લાભે, તે ૧ કેવળા, ૨ સાધુ, ૩ આવક, ૪ સમકિત, ૫ માંડલિક એ પાંચ.

ધતિ ત્રિવિશ પદવી સંપૂર્ણ.

પાંચ શરીર

શ્રી પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના ૨૧ મા પદમાં પાંચ શરીરનો અધિકાર છે.

સોળ દ્વાર.

૧ નામ દ્વાર, ૨ અર્થ દ્વાર, ૩ સંસ્થાન દ્વાર, ૪ સ્વામી દ્વાર, ૫ અવગાહના દ્વાર, ૬ પુદ્ગલ ગચન દ્વાર, ૭ સંયોજન દ્વાર, ૮ દ્રવ્યાર્થિક દ્વાર, ૯ પ્રદેશાર્થિક દ્વાર, ૧૦ દ્રવ્યાર્થિક પ્રદેશાર્થિક દ્વાર, ૧૧ સક્ષમ દ્વાર, ૧૨ અવગાહના અલ્પબહુત્વ દ્વાર, ૧૩ પ્રયોજન દ્વાર, ૧૪ વિષય દ્વાર, ૧૫ સ્થિતિ દ્વાર, ૧૬ અંતરે દ્વાર.

૧ નામ દ્વાર.

૧ ઔદાગિક શરીર, ૨ વૈક્રિય શરીર, ૩ આહારક શરીર, ૪ તેજસ્ શરીર, ૫ કાર્મણ શરીર.

૨ અર્થ દ્વાર.

૧ ઉદ્વાર તે સર્વ શરીરથી પ્રધાન, તીર્થંકર, ગણેશ આદિ પુરુષોને સુકૃતિપદ મેળવવામા સહાય કરે છે, ને ઉદ્વાર કહેતાં સહસ્ર યોજનમાન શરીર, તેથી તેને ઔદારિક શરીર કહીએ.

૨ વૈક્રિય તે રૂપ પગર્વન કરવાની શક્તિ, તથા એક અનેક નાના મોટા ખેચ, ભૂચર, દશ્ય, અદશ્ય આદિ વિવિધ રૂપ, વિવિધ ક્રિયાથી બનાવે તેને વૈક્રિય શરીર કહીએ. તે વૈક્રિય શરીર. બે પ્રકારે છે.

૧ લઘ્વ પ્રત્યયિક—તે, દેવ, નારકીને સ્વાભાવિક જ હોય

૨ લઘ્વિષ્ઠ પ્રત્યયિક—તે, મનુષ્ય તિર્થંચને પ્રયત્નથી હોય

૩ આહારક—તે ચૌદ પૂર્વધર મહાત્માને તપશ્ચર્યાન્કિ યોગે કરી લઘ્વિ ઉપજે, તે તીર્થંકર દેવાધિદેવની ઋદ્ધિ દેખવા વા મનની અંદર ઉત્પન્ન થયેલ સંશયને દાળવા, ઉત્તમ પુદ્ગલનો આહાર લઈને જન્મન્ય પોણા હાથનું, ઉત્કૃષ્ટ ૧ હાથનું ચક્રીક સમાન સફેદ કોષ્ટ ન દેખે તેવું શરીર બનાવે, તેથી તેને આહારક શરીર કહીએ.

૪ તેજસ—તે તેજના પુદ્ગલથી અદશ્ય શૂદ્ધ આહારને પચાવે તથા લઘ્વિષ્ઠ ત તેજે લેશ્યા મૂકે તેને તેજસ્ શરીર કહીએ.

૫ કાર્મણ—તે કર્મના પુદ્ગલથી નીપજ્યું જેના ઉદયથી જીવ પુદ્ગલ અહીંને તે કર્મોદિ રૂપરૂપે પશ્ચિમાવે તથા આહારને ખેચે. તેથી તેને કાર્મણ શરીર કહીએ.

૩ સંસ્થાન દ્વાર

૧ ઔદારિક શરીરના સંસ્થાન ૬-૧ સમયતુરસ્ત સંસ્થાન, ૨ ન્યમોષ પરિમલ સંસ્થાન, ૩ સાદિ સંસ્થાન, ૪ વામન સંસ્થાન ૫ કુબ્જ સંસ્થાન, ૬ હુંડ સંસ્થાન.

ઔક્રિયમા ભવ પ્રત્યયિકમા દેવને સમયતુરસ્ત સંસ્થાન ને નાસ્કીને હુંડ સંસ્થાન લખિધ પ્રત્યયિકમા મનુષ્ય તિર્યચમા સમયતુરસ્ત સંસ્થાન ને નાના પ્રકારતુ. વાયુમા હુંડ સંસ્થાન

૩ આહારકમા એક સમયતુરસ્ત સંસ્થાન

૪-૫ તેજસૂ ને કાર્મણુમા છ સંસ્થાન

૪ સ્વામી દ્વાર

૧ ઔદારિક શરીરના સ્વામી મનુષ્ય ને તિર્યચ છે

૨ વૈક્રિય શરીરના સ્વામી ચારે ગતિના જીવ છે

આહારક શરીરના સ્વામી ચૌદ પૂર્વધારી સાધુ છે

૪-૫ તેજસ-કાર્મણુ શરીરના સર્વ સંસારી જીવ છે

૫ અવગાહના દ્વાર

૧ ઔદારિક શરીરની અવગાહના જઘન્ય આગુલનો અસખ્યાતમો ભાગ ઉત્કૃષ્ટ હજાર યોજન ઝાઝેરી

૨ વૈક્રિય શરીરની અવગાહના જઘન્ય આગુલનો અસખ્યાતમો ભાગ ઉત્કૃષ્ટ ૫૦૦ ધનુષ્ય ઉત્તર ઔક્રિય કરે તો જઘન્ય આગુલનો સખ્યાતમો ભાગ ઉત્કૃષ્ટ લાખ યોજન અધિક

આહારક શરીરની અવગાહના જઘન્ય હાથ ન્યૂન, ઉત્કૃષ્ટ એક હાથ.

૪-૫ તેજસૂ-કાર્મણુ શરીરની અવગાહના જઘન્ય આગુલનો અસખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ ચૌદ રાજલોક પ્રમાણે.

પુદ્ગલચયન (આહાર કેટલી દિશાનો લે) દ્વાર

ઔદારિક. તેજસૂ ને કાર્મણુ શરીરવાળા ત્રણ ચાર પાંચ અંતે છ દિશાનો આહાર લે

વૈક્રિય ને આહારક શરીરવાળા છ દિશાનો લે

સંયોજન દ્વાર

૧ ઔદારિક શરીરમા આહારક ઔક્રિયની ભજના (હોય કે ન હોય) તેજસ, કાર્મણુની નિયમા (હોયજ)

૨ વૈક્રિય શરીરમાં ઔદારિકની ભજના આહારક ન હોય. તેજસ કાર્મણની નિયમા.

૩ આહારક શરીરમાં વૈક્રિય ન હોય. ઔદારિક તેજસ, કાર્મણ હોય

૪ તેજસમાં ઔદારિક વૈક્રિય, આહારકની ભજના, કાર્મણની નિયમા,

૫ કાર્મણમાં ઔદારિક વૈક્રિય, આહારકની ભજના. તેજસની નિયમા.

૮ દ્રવ્યાર્થક દ્વાર

૧ સર્વથી થોડા આહારકના દ્રવ્ય તે જઘન્ય ૧-૨-૩ ઉત્કૃષ્ટ પૃથક્ હજાર તેથી, ૨ વૈક્રિયના દ્રવ્ય અસંખ્યાત ગુણુ તેથી ૩ ઔદારિકના દ્રવ્ય અસંખ્યાત ગુણુ તેથી ૪ ૫ તેજસ-કાર્મણના દ્રવ્ય એ બે પરસ્પર સરખા ને ઔદારિકથી અનંત ગુણુ અધિક-

૯ પ્રદેશાર્થક દ્વાર

૧ સર્વથી થોડા આહારકના પ્રદેશ તેથી ૨ વૈક્રિયના પ્રદેશ અસંખ્યાત ગુણુ. તેથી ૩ ઔદારિકના અસંખ્યાત ગુણુ તેથી ૪ તેજસના અનંત ગુણુ. તેથી ૫ કાર્મણના અનંત ગુણુ

૧૦ દ્રવ્યાર્થક ને પ્રદેશાર્થક દ્વાર

૧ સર્વથી થોડા આહારકના દ્રવ્યાર્થ તેથી ૨ વૈક્રિયના દ્રવ્યાર્થના અસંખ્યાત ગુણુ તેથી ૩ ઔદારિકના દ્રવ્યાર્થ અસંખ્યાત ગુણુ તેથી ૪ આહારકના પ્રદેશ અસંખ્યાત ગુણુ તેથી ૫ વૈક્રિયના પ્રદેશ અસંખ્યાત ગુણુ. તેથી ૬ ઔદારિકના પ્રદેશ અસંખ્યાત ગુણુ તેથી ૭-૮ તેજસ-કાર્મણ એ બેના દ્રવ્યાર્થ પરસ્પર સરખા ને ઉપરથી અનંત ગુણુ અધિક. તેથી ૯ તેજસના પ્રદેશ અનંત ગુણુ અધિક તેથી ૧-કાર્મણના પ્રદેશ અનંત ગુણુ અધિક

૧૧ સુક્ષ્મ દ્વાર

૧ સર્વથી અત્યુ (જાડા) ઔદારિક શરીરના પુદ્ગલ તેથી ૨ વૈક્રિય શરીરના પુદ્ગલ સુક્ષ્મ. તેથી ૩ આહારક શરીરના પુદ્ગલ સુક્ષ્મ. તેથી ૪ તેજસ શરીરના પુદ્ગલ સુક્ષ્મ. તેથી ૫ કાર્મણ શરીરના પુદ્ગલ સુક્ષ્મ

૧૨ અવગાહનાનો અલ્પખણ્ડત્વ દ્વાર

૧ સર્વથી જઘન્ય ઔદારિક શરીરની જઘન્ય અવગાહના તેથી ૨-૩ તેજસ-કાર્મણની જઘન્ય અવગાહના માંહોમાંહે સરખી ને ઉપરથી વિશેષ તેથી ૪ વૈક્રિયની જઘન્ય અવગાહના અસંખ્યાત ગુણુ. તેથી ૫ આહારકની જઘન્ય અવગાહના અસંખ્યાત ગુણુ તેથી ૬ આહારકની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના વિશેષ

તેથી ૭ ઔદારિકની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના સખ્યાત ગુણી. તેથી વૈક્રિયની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના માહોમાહે સરખી ને ઉપરથી અસખ્યાત ગુણી

૧૩ પ્રયોજન દ્વાર

૧ ઔદારિક શરીરનું પ્રયોજન મોક્ષને સાધ્ય કરવાનું, ૨ વૈક્રિય શરીરનું પ્રયોજન વિવિધ રૂપાંકરવાનું, ૩ આહારક શરીરનું પ્રયોજન સંશય દાણવાનું ૪ તેજસ શરીરનું પ્રયોજન પુદ્ગલને પાચન કરવાનું ૫ કાર્મણ શરીરનું પ્રયોજન આહાર અને કર્મને આરુણવાનું.

૧૪ વિષય (શક્તિ)

૧ ઔદારિક શરીરનો વિષય પદ્મમા રચક દ્વીપ સુધી જવાનો ૨ વૈક્રિય શરીરનો વિષય અસખ્ય દ્વીપ સમુદ્ર સુધી જવાનો ૩ આહારક શરીરનો વિષય અદીદ્વીપ સમુદ્ર સુધી જવાનો. ૪ તેજસ કાર્મણનો વિષય સર્વ લોકમાં જવાનો.

૧૫ સ્થિતિ દ્વાર

૧ ઔદારિક શરીરની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્મુહુર્ત ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પદ્યની. ૨ય વૈક્રિય શરીરની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્મુહુર્ત ઉત્કૃષ્ટ ૩૩ સાગરની ૩ આહારક શરીરની સ્થિતિ અંતર્મુહુર્તની, ૪-૫ તેજસ કાર્મણ શરીરની સ્થિતિ બે પ્રકારે છે તે ૧ અભવ્ય આશ્રયી, આદિ નથી ને અંત પણ નથી. ૨ મુક્તાગામી આશ્રયી આદિ નથી, પણ અત છે

૧૬ અંતર દ્વાર

ઔદારિક શરીરને મૂકી ફરીથી ઔદારિક શરીર લેતા અંતર પડે (વખત ખય) તો જઘન્ય અતર્મુહુર્ત, ઉત્કૃષ્ટ ૩૩ સાગર. ૨ વૈક્રિય શરીર મૂકી વૈક્રિય શરીર લેતા અંતર પડે તો જઘન્ય અતર્મુહુર્ત ઉત્કૃષ્ટ અનત કાળ. ૩ આહારક શરીરને અંતર પડે તો જઘન્ય અતર્મુહુર્ત, ઉત્કૃષ્ટ અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તનથી કાંઈ થોડું. ૪-૫ તેજસ-કાર્મણ શરીરને અંતર નથી, અંતરદ્વારનો ખીન્ને અર્થ આહારક શરીર વળને ચાર શરીર લોકમાં સદા લાભે આહારક શરીર હોય ને ન હોય-ન હોય તો ઉત્કૃષ્ટ ૭ માંસ સુધી અંતર પડે.

ધતિ પાંચ શરીર સંપૂર્ણ

(૧૫) પાંચ ઇન્દ્રિય

શ્રી પ્રજાપતા સૂત્રના પંદરમા પદના પ્રથમ ઉદ્દેશે પાંચ ઇન્દ્રિયનો વિસ્તાર અગીયાર દ્વારથી છે.

અગીયાર દ્વાર ગાથા.

૧ સંઘાણુ, ૨ ખાહુદ્ધ, ૩ યોહુત્ત, ૪ કધપએસ, ૫ ઉગાદે;
૬ અધ્યખહુ ૭ પુઠ, ૮ પવિઠે, ૯ વિસય, ૧૦ અણુગાર, ૧૧ આહારે.

પાંચ ઇન્દ્રિય

૧ શ્રોત્રેન્દ્રિય ૨ ચક્ષુષ્ઠ દ્રિય ૩ ધ્રાણેન્દ્રિય ૪ રસેન્દ્રિય ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય.

૧ સંસ્થાન દ્વાર

૧ શ્રોત્રેન્દ્રિયનો સંસ્થાન (આકાર) કદંબ વૃક્ષનાં પુલ સરખો. ૨ ચક્ષુષ્ઠ દ્રિયનો સંસ્થાન મસુરની દાળ સરખો. ધ્રાણેન્દ્રિયનો સંસ્થાન ધમણ સરખો. ૪ રસેન્દ્રિયનો સંસ્થાન ઘૂરપલાની ધાર સરખો. ૫ સ્પર્શેન્દ્રિયનો સંસ્થાન નાના પ્રકારનો.

ખાહુદ્ધ (જાડપણ) દ્વાર.

પાંચે ઇન્દ્રિયનું જાડપણ જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગનું.

૩ પૃથુત્વ (લાંબપણું) દ્વાર.

શ્રોત્ર, ૨ ચક્ષુ, ને ૩ ધ્રાણ, એ ત્રણ ઇન્દ્રિયનું લાંબપણું જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગનું, ૪ રસેન્દ્રિયનું લાંબપણું જઘન્ય આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગનું, ઉત્કૃષ્ટ પૃથક્ (૨ થી ૯) આંગુલનું ૫ સ્પર્શેન્દ્રિયનું લાંબપણું જઘન્ય આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગનું, ઉત્કૃષ્ટ હજાર યોજનથી કાંઈક વિશેષ

૪. પ્રદેશ દ્વાર.

પાંચ ઇન્દ્રિયના અનંત પ્રદેશ છે.

અવગાહ દ્વાર

પાંચ ઇન્દ્રિય છે તેમાં દરેક ઇન્દ્રિયે આકાશ પ્રદેશ-(આકાશ પ્રદેશનું અવગાહનું તે) -સંખ્યાત અવગાહ છે.

દરેક ઇન્દ્રિયના અનંત અનંત કક્ષ અને બારે સ્પર્શ છે, તેમ અનંત અનંત હમકા ને મૃદુ સ્પર્શ છે.

૬ અદ્યપ ખહુત્વ.

પ્રદેશનો અદ્યપ ખહુત્વ દ્વાર.

૧ સર્વથી થોડા ચક્ષુષ્ઠ દ્રિયના પ્રદેશ, તેથી ૨ શ્રોત્રેન્દ્રિયના પ્રદેશ સંખ્યાત ગુણ, તેથી ૩ ધ્રાણેન્દ્રિયના પ્રદેશ સંખ્યાત ગુણ તેથી ૪ રસેન્દ્રિયના પ્રદેશ અસંખ્યાત ગુણ, તેથી ૫ સ્પર્શેન્દ્રિયના પ્રદેશ સંખ્યાત ગુણ.

આકાશ પ્રદેશ અવગાહનો અદ્ય બહુત્વ.

- ૧ સર્વથી થોડા ચક્ષુષદ્રિયના અવગાહ્યા આકાશ પ્રદેશ, તેથી ૨ શ્રોત્રે દ્રિયના અવગાહ્યા આકાશ પ્રદેશ સંખ્યાત ગુણ, તેથી ૩ ઘ્રાણે દ્રિયના અવગાહ્યા આકાશ પ્રદેશ અસંખ્યાત ગુણ, તેથી ૪ સ્પર્શે દ્રિયના અવગાહ્યા આકાશ પ્રદેશ અસંખ્યાત ગુણ, તેથી ૫ સ્પર્શે દ્રિયના અવગાહ્યા આકાશ પ્રદેશ સંખ્યાત ગુણ.

પ્રદેશ ને અવગાહ એ બેના સાથે અદ્ય બહુત્વ.

૧ સર્વથી થોડા ૧ ચક્ષુષદ્રિયના અવગાહ્યા આકાશ પ્રદેશ તેથી ૨ શ્રોત્રે દ્રિયના અવગાહ્યા સંખ્યાત ગુણ, તેથી, ૩ ઘ્રાણે દ્રિયના અવગાહ્યા સંખ્યાત ગુણ, તેથી ૪ રસે દ્રિયના અવગાહ્યા અસંખ્યાત ગુણ, તેથી ૫ સ્પર્શે દ્રિયના અવગાહ્યા સંખ્યાત ગુણ, તેથી ૬ ચક્ષુષદ્રિયના પ્રદેશ અનંત ગુણ, તેથી ૭ શ્રોત્રે દ્રિયના પ્રદેશ સંખ્યાત ગુણ, તેથી ૮ ઘ્રાણે દ્રિયના પ્રદેશ સંખ્યાત ગુણ, તેથી ૯ રસે દ્રિયના પ્રદેશ અસંખ્યાત ગુણ, તેથી ૧૦ સ્પર્શે દ્રિયના પ્રદેશ સંખ્યાત ગુણ.

કર્કશ અને ભારે સ્પર્શનો અદ્ય બહુત્વ.

સર્વથી થોડા ૧ ચક્ષુષદ્રિયના કર્કશ ભારે સ્પર્શ, તેથી ૨ શ્રોત્રે દ્રિયના અનંત ગુણ તેથી ૩ ઘ્રાણે દ્રિયના અનંત ગુણ, તેથી ૪ રસે દ્રિયના અનંત ગુણ, તેથી ૫ સ્પર્શે દ્રિયના અનંત ગુણ.

હલકા ને મૃદુ (સુવાળા) સ્પર્શનો અદ્ય બહુત્વ.

સર્વથી થોડા ૧ સ્પર્શે દ્રિયના હલકા મૃદુ સ્પર્શ તેથી ૨ રસે દ્રિયના હલકા મૃદુ સ્પર્શ અનંત ગુણ, તેથી ૩ ઘ્રાણે દ્રિયના અનંત ગુણ, તેથી ૪ શ્રોત્રે દ્રિયના અનંત ગુણ, તેથી ૫ ચક્ષુષદ્રિયના અનંત ગુણ.

કર્કશ ભારે ને લઘુ (હલકા) મૃદુ સ્પર્શનો સાથે અદ્ય બહુત્વ.

સર્વથી થોડા ૧ ચક્ષુષદ્રિયના કર્કશ ભારે સ્પર્શ, તેથી ૨ શ્રોત્રે દ્રિયના કર્કશ ભારે સ્પર્શ અનંત ગુણ, તેથી ૩ ઘ્રાણે દ્રિયના અનંત ગુણ, તેથી ૪ રસે દ્રિયના અનંત ગુણ, તેથી ૫ સ્પર્શે દ્રિયના અનંત ગુણ, તેથી ૬ સ્પર્શે દ્રિયના હલકા મૃદુ સ્પર્શ અનંત ગુણ, તેથી ૭ રસે દ્રિયના હલકા મૃદુ સ્પર્શ અનંત ગુણ તેથી ૮ ઘ્રાણે દ્રિયના હલકા મૃદુ સ્પર્શ અનંત ગુણ, તેથી ૯ શ્રોત્રે દ્રિયના હલકા મૃદુ સ્પર્શ અનંત ગુણ, તેથી ૧૦ ચક્ષુષદ્રિયના હલકા મૃદુ સ્પર્શ અનંત ગુણ.

૭ સ્પૃષ્ટ દ્વાર.

ઇન્દ્રિયોને જે પુદ્ગલો આવી સ્પર્શે તે પુદ્ગલોને ઇન્દ્રિયો ગ્રહે તે.

પાંચ ઇન્દ્રિયમાં ચક્ષુષદ્રિય વિના ચાર ઇન્દ્રિયોને પુદ્ગલો આવી સ્પર્શે છે. ચક્ષુ ઇન્દ્રિયને આવી સ્પર્શતા નથી.

૮ પ્રતિષ્ઠ દ્વાર.

જે ઇન્દ્રિયોને વિષે અભિમુખ (સામા) પુદ્ગલો આવીને પ્રવેશ કરે તેને પ્રવિષ્ટ કહીએ.

પાંચ ઇન્દ્રિયમાં ચક્ષુ ઇન્દ્રિય વિના ચાર ઇન્દ્રિય પ્રવિષ્ટ છે. ને ચક્ષુ ઇન્દ્રિય અપ્રવિષ્ટ છે.

૯ વિશય શક્તિ દ્વાર.

દરેક જાતિની દરેક ઇન્દ્રિયનો વિષય જઘન્ય આંગુલનો અમખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ યંત્ર મુજબ.

જાતિ પાંચ	શ્રોત્રેન્દ્રિય	ચક્ષુઇન્દ્રિય	ધ્રાણેન્દ્રિય	સ્પર્શેન્દ્રિય	સ્પર્શેન્દ્રિય
એકેન્દ્રિય....	૦	૦	૦	૦	૪૦૦ ધનુષ્ય
બેઇન્દ્રિય....	૦	૦	૦	૬૪ ધનુષ્ય.	૮૦૦ ધનુષ્ય.
ત્રિઇન્દ્રિય....	૦	૦	૧૦૦ ધનુ	૧૨૮ ધનુ.	૧૬૦૦ ધનુષ્ય
ચૌરિન્દ્રિય....	૦	૨૬૫૪ ચો	૨૦૦ ધનુ	૨૫૬ ધનુ.	૩૨૦૦ ધનુષ્ય
અમરો પં- ચેન્દ્રિય....	૧ યોજન.	૫૬૦૮ ચો	૪૦૦ ધનુ.	૫૧૨ ધનુ.	૬૪૦૦ ધનુષ્ય
સંઘી ૫- ચેન્દ્રિય....	૧૨ યોજન.	૧ લાખ ચો- જનઝાઝેરી.	૯ યોજન	૯ યોજન.	૯ યોજન

૧૦ અનાકાર (ઉપયોગ) દ્વાર

જઘન્ય ઉપયોગે કાળનો અલ્પ બહુત્વ.

સર્વથી થોડો ૧ ચક્ષુઇન્દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગ કાળ તેથી ૨ શ્રોત્રેન્દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગ કાળ વિશેષ, તેથી ૩ ધ્રાણેન્દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગ કાળ વિશેષ, તેથી ૪ સ્પર્શેન્દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગ કાળ વિશેષ, તેથી ૫ સ્પર્શેન્દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગ કાળ વિશેષ.

ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગે કાળનો અલ્પ બહુત્વ.

સર્વથી થોડો ૧ ચક્ષુઇન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગ કાળ, તેથી ૨ શ્રોત્રેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગ કાળ વિશેષ, તેથી ૩, ધ્રાણેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગ કાળ વિશેષ, તેથી ૪ સ્પર્શેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગ કાળ વિશેષ, તેથી ૫ સ્પર્શેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગ કાળ વિશેષ.

ઉપયોગ જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટ બેનો એકઠો અદ્ય બહુત્વ.

સર્વથી થોડો ૧ ચક્ષુષદ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગ કાળ, તેથી ૨ શ્રોત્રદ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગ કાળ વિશેષ, તેથી ૩ ઘ્રાણે દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગ કાળ વિશેષ, તેથી ૪ રસે દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગ કાળ વિશેષ, તેજ ૫ સ્પર્શે દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગ કાળ વિશેષ, તેથી ૬ ચક્ષુષદ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગ કાળ વિશેષ તેથી ૭ શ્રોત્રદ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગ કાળ વિશેષ તેથી ૮ ઘ્રાણે દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગ કાળ વિશેષ, તેથી ૯ રસે દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગ કાળ વિશેષ, તેથી ૧૦ સ્પર્શે દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગ કાળ વિશેષ.

૧૧ મો આહાર દ્વાર સૂત્ર શ્રી પ્રજાપતિનામાંથી જાણવો

ધતિ પાંચ ધ દ્રિય સંપૂર્ણ.

(૧૬) રૂપી અરૂપીના બોલ

ગાથા.

કમ્ભઠ પાવઠાણા ય, મણુ વયજ્ઞેગા ય કમ-દેહઃ

સુહુમ અપ્યએસિ ખંધે, એ સવ્વે ચઉ કાસા. ૧

અર્થ:—કમ્ભ (૧ જ્ઞાનાવરણીય, ૨ દર્શનાવરણીય, ૩ વેદનીય, ૪ મોહનીય, ૫ આયુષ્ય, ૬ નામ, ૭ ગોત્ર, ૮ અતરાય) આઠ ૮, પાપસ્થાનક (૧ પ્રાણાતિપાત, ૨ મૃષાવાદ, ૩ અદત્તાદાન, ૪ મૈથુન, ૫ પરિગ્રહ, ૬ ક્રોધ, ૭ માન, ૮ માયા, ૯ લોભ, ૧૦ રાગ, ૧૧ દ્વેષ, ૧૨ કલેશ, ૧૩ અજ્ઞાપ્ર્યાન, ૧૪ પિથુન, ૧૫ પરપરિવાદ, ૧૬ રતિ અરતિ, ૧૭ માયા મૃષા, ૧૮ મિથ્યાદર્શનશબ્દ) અઢાર ૧૮, ૨૬, ૨૭ મન યોગ, ૨૮ વચન યોગ, ૨૯ કાર્મણુ શરીર, તે ૩૦ સૂક્ષ્મ પ્રદેશી સ્કંધ એ અર્વે ત્રીશ બોલ રૂપી ચતુરશી છે તેમા સોળ સોળ બોલ લાભે તે પાંચ વર્ણુ, (૧ કાળો ૨ નાલો, ૩ રાતો, ૪ પીળો, ૫ ઘોળો), બે ગંધ, (તે ૬ સુરભી ગંધ, ૭ દુરભી ગંધ), પાંચ રસ, (તે ૮ તીખો, ૯ કડવો, ૧૦ કસાયલો, ૧૧ ખાટો, ૧૨ મીઠો), ચાર સ્પર્શ, (તે ૧૩ શીત, ૧૪ ઉષ્ણ, ૧૫ લુપ્તો તે ૧૬ સ્નિગ્ધ) (૧)

ગાથા.

ઘણુ તણુ વાય. ઘનોદહિ, પુઠવિસતેવ સતનિરીયાણુ;

અસંખેજ દિવ, સમુદા, કાર્યા, ગેવીજ આણુત્તરા સિદ્ધિ. ૨

અર્થ:—૧ ધનવાત, ૨ તનુવાત, ૩ ધનોદધિ, પૃથ્વી સાત-૧૦, ૧૧ અસંખ્યાત દ્વીપ, ૧૨ અસંખ્યાત સમુદ્ર, બાર દેવલોક-૨૪, નવ મૈત્રેયક-૩૩, પાંચ અનુત્તર વિમાન-૩૮. સિદ્ધિશીલા-૩૯ (૨)

ગાથા.

ઉરાલીયા ચઉદેહા, યોગલ કાય, છ દવ્વ લેસસા ય;
તહેવ કાય જોગેણું, એ સવેણું અહું ફાસા. ૩

અર્થ:—૪૦ ઔદારિક શરીર, ૪૧ વૈક્રિય શરીર, ૪૨ આહારક શરીર, તે ૪૩ તૈન્મસ શરીર એ ચાર દેહ ૪૪ પુદ્ગલસ્થિતકાયનો બાહર સંધ, છ દવ્વ લેશ્યા (૧ કૃષ્ણ, ૨ નીલ, ૩ કાપોત, ૪ તેજો, ૫ પદ્મ, ૬ શુક્લ) ૫, ૫૧ કાય યોગ એ સઘળા ૫૧ કાય-યોગ, એ સઘળા ૫૧ બોલ રૂપી આઠ સ્પર્શ છે તેમાં વાસ વીસ બોલ લાભે, તે પાંચ વર્ણ-૫, બે ગંધ-૭, પાંચ રસ-૧૨, આઠ સ્પર્શ-તે ૧૩ શીત, ૧૪ ઉષ્ણ, ૧૫ લુપ્તો, ૧૬ સ્નિગ્ધ, ૧૭ ભારે, ૧૮ હળવો, ૧૯ અખરો, તે ૨૦ સુંવાળો. (૩)

ગાથા

પાવ ઠાણા વિરઠ, ચઉ ચઉ બુદ્ધિ ઉગાહેં;
સન્ના ધમ્મથી પંન ઉઠાણું, ભાવ લેસસાતિ દિઠીય. ૪

અર્થ:—અદારે પાપસ્થાનકની વિરતિ (પાપસ્થાનકથી નિવર્તવું) ૨૮, ચાઉ બુદ્ધિ તે ૧૯ ઔનપાતેકા. ૨૦ કામીયા, ૨૧ મિતયા, તે ૨૨ પરિશુભીયા, ચાર માત તે ૨૩ અવગ્રહ-૨૪ ઇલા, ૨૫ અવાય તે ૨૬ ધારણા; ચાર સજા તે ૨૭ આહાર સજા, ૨૮ ભય સજા, ૨૯ મૈથુન સજા, તે ૩૦ પરિગ્રહ સજા ૩૧ ધર્માસ્તકાય, ૩૨ અધર્માસ્તકાય, ૩૩ આકારસ્થિતકાય, ૩૪ કાલ તે ૩૫ જીવાસ્થિતકાય, પાંચ ઉઠાણું-તે ૩૬ ઉત્થાન, ૩૭ કર્મ, ૩૮ વીર્ય. ૩૯ બલ, તે ૪૦ પુરુષાકાર પરાક્રમ છ ભાવ લેશ્યા-૪૬, તે ત્રણ દષ્ટિ તે ૪૭ સમકિત દષ્ટિ. ૪૮ મિથ્યા દષ્ટિ, તે ૪૯ મિત્ર દષ્ટિ (૪)

ગાથા

દસણ નાણુ સાયાસ, અણાગારા ચઉવીસે દંડગા જીવ;
એ સવે અવન્તા, અરૂવી અરૂસગા ચેવ. ૫

અર્થ:—દર્શન ચાર તે ૫૦ અસુદર્શન, ૫૧ અચસુદર્શન પર અતધિદર્શન, તે ૫૩ દેવજનન જ્ઞાન પાંચ તે ૫૪ મતિજ્ઞાન, ૫૫ શ્રુતજ્ઞાન ૫૬ અવધિજ્ઞાન, ૫૭ મનઃપર્યવ જ્ઞાન તે ૫૮ દેવજ્ઞાન, ૫૯ જ્ઞાનનો ઉપયોગ તે સાકાર ઉપયોગ, ૬૦ દર્શનનો ઉપયોગ તે અનાકાર ઉપયોગ, ૬૧ ચક્રીશે દંડકના જીવ

એ સધળા ૬૧ બોલમાં વર્ણ, ગંધ રસ, સ્પર્શ કાંઈ ન બાબે કારણ કે એ સર્વ બોલ અરૂપીના છે.

ઘટિ રૂપી અરૂપીના બોલ સંપૂર્ણ

(૧૭) મોટા બાસઠીયો

ગાથા

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦
જીવ, ગદ્ય, ઇન્દ્રિય, કાય, જોગ, વેદ્ય, કસાય, લેસા, સમ્મત, નાણુ.

૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪
દંસણુ, સંજય, ઉવઓગ આહારે. ૧

૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧
બાસગ. પરિત, પજજત, મુહુમ, સંન્ની. ભવસ્થિય, ચરિમ તેમ્નિ
પયાણુ, બાસઠીયા હોય નાયવ્વા. ૨.

એ એકવિંશ દ્વારની બે ગાથા, તેના ૧૮૨૫૨.

૧ મુખ્ય જીવ દ્વારનો એક ભેદ.

૨ ગતિ દ્વારના આઠ ભેદ

૧ નરકની ગતિ ૨ તિર્યંચની ગતિ, ૩ તિર્યંચાણીની ગતિ, ૪ મનુષ્યની ગતિ, ૫ મનુષ્યાણીની ગતિ, ૬ દેવની ગતિ ૭ દેવાંગનાની ગતિ ૮ સિદ્ધની ગતિ.

૩ ઇન્દ્રિય દ્વારના સાત બોલ

૧ સર્વ દ્રિય, ૨ એક દ્રિય, ૩ બે દ્રિય, ૪ ત્રિ દ્રિય, ૫ ચૌર દ્રિય ૬ પંચ દ્રિય, ૭ અનિ દ્રિય

કાય દ્વારના આઠ બોલ

૧ સકાય, ૨ પૃથ્વીકાય, ૩ અપકાય, ૪ તેજકાય, ૫ વાયુકાય ૬ વનસ્પતિકાય, ૭ ત્રસકાય ૮ અકાય

૫ યોગ દ્વારના પાંચ બોલ

૧ સયોગ ૨ મતો યોગ, ૩ જયન યોગ, ૪ કાય યોગ, ૫ અયોગ

૬ વેદ દ્વારના પાંચ બોલ

૧ સવેદ, ૨ જ્ઞી વેદ. ૩ પ્રજ્ઞ વેદ, ૪ નપ્રજ્ઞ વેદ. ૫ અવેદ

૭ કષાય દ્વારના છ બોલ.

૧ સકષાય, ૨ ક્રોધ કષાય, ૩ માન કષાય, ૪ માયા કષાય ૫ લોભ કષાય, ૬ અકષાય

૮ લેશ્યા દ્વારના આઠ બોલ

૧ સલેશ્યા, ૨ કૃષ્ણ લેશ્યા, ૩ નીલ લેશ્યા, ૪ કપોત લેશ્યા, ૫ તેજ લેશ્યા, ૬ પદ્મ લેશ્યા, ૭ શુક્લ લેશ્યા, ૮ અલેશ્યા.

૯ સમકિત દ્વારના ત્રણ બોલ

૧ સમકિત, ૨ મિથ્યાત્વ ૩ સમમિથ્યાત્વ.

૧૦ જ્ઞાન દ્વારના દશ બોલ

૧ સમુચ્ચય જ્ઞાન, મતિ જ્ઞાન, ૩ શ્રુત જ્ઞાન, ૪ અવધિ જ્ઞાન ૫ મન પર્યવ જ્ઞાન, ૬ કેવળ જ્ઞાન, ૭ સમુચ્ચય અજ્ઞાન, ૮ મતિ અજ્ઞાન ૯ શ્રુતઅજ્ઞાન ૧૦ વિભગ જ્ઞાન

૧૧ દર્શન દ્વારના ચાર બોલ

અક્ષુદ્ધર્શન, અચક્ષુદ્ધર્શન, ૩ અવધિદર્શન, કેવળદર્શન

૧૨ સંયતિ દ્વારના નવ બોલ.

૧ સમુચ્ચય સંયતિ, ૨ સામાયિક ચારિત્ર, ૩ હેતોપર્યાયનિક ચારિત્ર, ૪ પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્ર ૫ સક્ષમસંપરાય ચારિત્ર, ૬ યથાખ્યાત ચારિત્ર, ૭ સયતા-સર્વાત્ર. ૮ અસયતિ. ૯ નો સયતિ-નો અસયતિ-નો સંયતાસંયતિ.

૧૩ ઉપયોગ દ્વારના બે બોલ

૧ સાકાર ઉપયોગ, (સાકાર-જાનોપયોગ), અનાકાર ઉપયોગ (અનાકાર દર્શનોપયોગ).

૧૪ આહાર દ્વારના બે બોલ

૧ આહારક, ૨ અનાહારક.

૧૫ ભાષક દ્વારના બે બોલ

૧ ભાષક, ૨ અભાષક.

૧૬ પરિત દ્વારના ત્રણ બોલ

૧ પરિત, અપરિત, ૩ નોપરિત નોઅપરિત.

૧૭ પર્યાપ્તિ દ્વારના ત્રણ બોલ.

૧ પર્યાપ્તિ, અપર્યાપ્તિ ૩ નોપર્યાપ્તિ નોઅપર્યાપ્તિ.

૧૮ સૂક્ષ્મ દ્વારના ત્રણ બોલ

૧ સૂક્ષ્મ, ૨ બાહર, ૩ નોસૂક્ષ્મ નોબાહર.

૧૯ સંજી દ્વારના ત્રણ બોલ

૧ મંજી, ૨ અસંજી, ૩ નોસંજી, નોઅસંજી

૨૦ ભવ્ય દ્વારના ત્રણ બોલ.

૧ ભવ્ય, ૨ અભવ્ય ૩ નોભવ્ય નોઅભવ્ય

૨૧ અરિમ દ્વારના બે બોલ.

૧ અરમ, ૨ અઅરમ.

એ એકવીશ દ્વારના બોલ પર બાસઠ બોલ ઉતારે છે તે બાસઠ બોલની વિગત જીવના ૧૪ ભેદ, ગુણસ્થાનક ૧૪, યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬, એ સર્વ ગણી એકસઠ તથા અદ્યબહુત્વ એ બાસઠ બોલ.

સમુચ્ચય જીવનો દ્વાર

૧ સમુચ્ચય જીવમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૧૪, યોગ ૧૫. ઉપયોગ, ૧૨ લેશ્યા ૬.

૨ ગતિ દ્વાર

૧ નરક ગતિમાં—જીવના ભેદ ૩, સસીનો અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત, અસંજી પંચે દ્રિયનો અપર્યાપ્ત ગુણસ્થાનક ૪ પ્રથમના જોગ ૧૧ તે ૪ મનના ૪ વચનના ૧ વૈક્રિય ૧ વૈક્રિયમિશ્ર, ૧ કાર્મણકાય એ ૧૧, ઉપયોગ ૬ તે ૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન, લેશ્યા ૩ પ્રથમ.

૨ તિર્યચ ગતિમાં—જીવના ભેદ ૧૪ ગુણસ્થાનક ૫ પ્રથમ, યોગ ૧૩ તે આહારકના બે વર્જને, ઉપયોગ ૬ તે ૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન લેશ્યા ૬.

૩ તિર્યચાણીમાં—જીવના ભેદ બે સસીના ગુણસ્થાનક ૫ પ્રથમ યોગ ૧૩, આહારકના વર્જને બે ઉપયોગ ૬, તે ૩ જ્ઞાન ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન ૬ લેશ્યા છે.

૪ મનુષ્યની ગતિમાં—જીવના ભેદ ૩. સસીના બે ને અસંજી પંચે દ્રિયનો અપર્યાપ્ત એ ૩ ગુણસ્થાનક ૧૪, યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬

૫ મનુષ્યાણીમાં—જીવના ભેદ ૨ તે બે સસીના, ગુણસ્થાનક ૧૪ યોગ, ૧૩ આહારકના બે વર્જને, ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬.

૬ દેવ ગતિમાં—જીવના ભેદ ૩ બે સંજીના ને અસંજી પંચે દ્રિયનો અપર્યાપ્ત એ ૩ ગુણસ્થાનક ૪ પ્રથમ, જોગ ૧૧ તે ૪ મનના ૪ વચનના ૨ વૈક્રિયના ને ૧ કાર્મણકાય એ ૧૧, ઉપયોગ ૬ તે ૩ જ્ઞાન ૩ અજ્ઞાન ૩ દર્શન એ ૬, લેશ્યા ૬

૭ દેવાંગનામાં—જીવના ભેદ ૨ તે બે સંસીના, ગુણસ્થાનક ૪ પ્રથમ, યોગ ૧૧ તે ૪ મનના ૪ વચનના ૨ વૈકિયના ૧ કાર્મણકાય, ઉપયોગ ૬ તે ૬ જ્ઞાન ૩ અજ્ઞાન ૩ દર્શન, લેશ્યા ૪ પ્રથમ.

સિદ્ધ ગતિમાં જીવ ભેદ નથી, ગુણસ્થાનક નથી, યોગ નથી, ઉપયોગ ૨ કેવલજ્ઞાન, કેવલદર્શન, લેશ્યા નથી.

નરક ગતિ પ્રમુખ આઠ બોલમાં રહેલા જીવોનો અદ્ય બહુત્વ.

૧ સર્વથી થોડી મનુષ્યાણી ૨ તેથી મનુષ્ય અસંખ્યાત ગુણ (સમૂર્ષિંગ બળ્યા માટે), ૩ તેથી નારકી અસંખ્યાત ગુણ, ૪ તેથી તિર્યચાણી અસંખ્યાત ગુણ, ૫ તેથી દેવ અસંખ્યાત ગુણ, ૬ તેથી દેવાંગનાં સંખ્યાત ગુણ, ૭ તેથી સિદ્ધ અનંત ગુણ, તેથી તિર્યચ અનંત ગુણ.

૩ ઇન્દ્રિય દ્વાર.

૧ સંઘંદ્રિયમાં—જીવના ભેદ ૧૪. ગુણસ્થાનક ૧૨ પ્રથમ, યોગ ૧૫. ઉપયોગ ૧૦ કેવળના બે વર્જને. લેશ્યા ૬.

એકેન્દ્રિયમાં જીવના ભેદ ૪ પ્રથમ. ગુણસ્થાનક ૧ પ્રથમ, યોગ ૫ તે ૨ ઔદારિકના ૨ વૈકિયના ૧ કાર્મણકાય. ઉપયોગ ૩ તે ૨ અજ્ઞાનના, તથા ૧ અચક્ષુદર્શન, લેશ્યા ૪ પ્રથમ.

૫ બેઘંદ્રિય ત્રિઘંદ્રિય ચૌરિન્દ્રિય—એ ત્રણમાં જીવના ભેદ બે બે તે પોતપોતાના અપર્માત્ર ને પર્યાત્ર. ગુણસ્થાનક ૨ પ્રથમ. યોગ ૪ તે ૨ ઔદારિકના ૧ કાર્મણકાય ૧ વ્યવહાર વચન ઉપયોગ. બેઘંદ્રિય ત્રિઘંદ્રિયમાં પાંચ ઉપયોગ તે ૨ જ્ઞાન ૨ અજ્ઞાન ૧ અચક્ષુદર્શન. ચૌરિન્દ્રિય ૬ ઉપયોગ તે ૨ જ્ઞાન ૨ અજ્ઞાન ૨ દર્શન તે ચક્ષુ ને અચક્ષુદર્શન. લેશ્યા ૩.

પંચેન્દ્રિયમાં—જીવના ભેદ ૪ સૂક્ષ્મ પંચેન્દ્રિય ને અસંસી ૫ ચેન્દ્રિય એ બેના અપર્માત્ર, ને પર્યાત્ર. ગુણસ્થાનક ૧૨ પ્રથમ યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, કેવળના બે વર્જને. લેશ્યા ૬.

અનિન્દ્રિયમાં—જીવના ભેદ ૧ સંસીનો પ્રર્માત્ર. ગુણસ્થાનક ૨ તે ૧૩-૧૪. યોગ ૭ તે સત્યગત, વ્યવહાર મન, સત્ય વચન, વ્યવહાર વચન, ઔદારિક; ઔદારિક મિત્ર, કાર્મણકાય. ઉપયોગ ૨ તે કેવળ જ્ઞાન ને કેવળ દર્શન. લેશ્યા ૧ શુદ્ધ.

સંઘંદ્રિયમાં પ્રમુખ સાત બોલમાં રહેલા જીવોનો અદ્ય બહુત્વ.

૧ સર્વથી થોડા પંચેન્દ્રિય. ૨ તેથી ચૌરિન્દ્રિય વિશેષાધિક. ૩ તેથી ત્રિઘંદ્રિય વિશેષાધિક ૪ તેથી એકેન્દ્રિય વિશેષાધિક ૫ તેથી અનિન્દ્રિય અનંતગુણ, (૧૬)

ભળ્યા માટે). ૬ તેથી એકદ્રિય અનંતગુણ (વનસ્પતિકાય ભળ્યા માટે) ૭ તેથી સષ્ટદ્રિય વિશેષાધિક

૪ કાય દ્વાર.

૧ સકાયમાં—જીવના ભેદ ૧૪. ગુણસ્થાનક ૧૪ યોગ ૧૫ ઉપયોગ ૧૨. લેશ્યા ૬.

૪ પૃથ્વીકાય, અપૂકાય, વનસ્પતિકાય—એ ત્રણમાં જીવના ભેદ ૪ સક્ષમ એકદ્રિય ને બાદર એકોત્રય અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ ૪ ગુણસ્થાનક ૧ પ્રથમ યોગ ૩ તે બે ઔદારિકના, ૧ કાર્મણકાય. ઉપયોગ ૩ તે ૨ અજ્ઞાન ને ૧ અચક્ષુ-દર્શન, લેશ્યા ૪ પ્રથમ

૫-૬ તૈજસૂકાય, વાયુકાય—મા જીવના ભેદ ૪ પૃથ્વીવત્ ગુણસ્થાનક ૧ પ્રથમ યોગ તૈજસૂમાં ૩ ત્રણ પૃથ્વીવત્ વાયુમાં ૫ બે ઔદારિકના બે વૈકલ્પિકના, એક કાર્મણ ઉપયોગ ૩ પૃથ્વીવત્ લેશ્યા ૩ પ્રથમ.

૭ ત્રસકાયમાં—જીવના ભેદ ૧૦ તે એકદ્રિયના ૪ વર્જીને, ગુણસ્થાનક ૧૪, યોગ ૧૫, ઉપયોગ, ૧૨, લેશ્યા ૬.

૮ અકાયમાં—જીવનો ભેદ નથી, ગુણસ્થાનક નથી યોગ નથી ઉપયોગ ૨ તે કેવળના, લેશ્યા નથી

સકાય પ્રસુખ આઠ બોલમાં રહેલા જીવોનો અદ્ય બહુત્વ

૧ સર્વથી થોડા ત્રસકાય, ૨ તેથી તૈજસકાય અસંખ્યાત ગુણ ૩ તેથી પૃથ્વીકાય વિશેષાધિક. ૪ તેથી અપકાય વિશેષાધિક. ૫ તેથી વાયુકાય વિશેષાધિક, ૬ તેથી અકાય અનંત ગુણ ૭ તેથી વનસ્પતિકાય અનંત ગુણ, ૮ તેથી ત્રસકાય વિશેષાધિક.

૫ યોગ દ્વાર

૧ સયોગમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૧૩ પ્રથમ. યોગ ૧૫ ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬

૨ મનોયોગમાં—જીવનો ભેદ ૧ તે સજ્જીનો પર્યાપ્ત, ગુણસ્થાનક ૧૩, યોગ ૧૪, કાર્મણનો વર્જીને ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬.

૩ વચનયોગમાં—જીવના ભેદ ૫ તે બેષદ્રિય, ત્રિષદ્રિય, ચૌરિદ્રિય, અસંશી પંચેદ્રિય, સજ્જી પંચેદ્રિય એ પાત્રના પર્યાપ્ત ગુણસ્થાનક ૧૩, યોગ ૧૪ કાર્મણનો વર્જીને ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬.

૪ કાયયોગમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૧૩. યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૫ અયોગમાં જીવનો ભેદ ૧ સંસીનો પર્યાપ્ત ગુણસ્થાનક ૧ તે ચૌદમ યોગ નથી, ઉપયોગ ૨ કેવળના લેશ્યા નથી.

સચોગ પ્રમુખ પાંચ યોગમાં રહેલા જીવોનો અદ્ય બહુત્વ

૧ સર્વથી થોડા મનોયોગી. ૨ તેથી વચ્ચેયોગી અસખ્યાત ગુણ. ૩ તેથી અયોગી અનંત ગુણ, ૪ તેથી કામયોગી અનંતગુણ, ૫ તેથી સયોગી વિશેષાધિક.

૬ વેદ દ્વાર

૧ સવેદમાં-જીવના ભેદ ૧૪ ગુણસ્થાનક ૯ પ્રથમ, યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ તે કેવળના જે વર્ણને લેશ્યા ૬.

૨ સ્ત્રી વેદમાં-જીવના ભેદ ૨ સંસીના, ગુણસ્થાનક ૯ પ્રથમ, યોગ ૧૩ તે આહારકના જે વર્ણને ઉપયોગ ૧૦ કેવળના જે વર્ણને લેશ્યા ૬.

૩ પુરુષ વેદમાં-જીવના ભેદ ૨ સંસીના, ગુણસ્થાનક ૯ પ્રથમ યોગ ૧૫ ઉપયોગ ૧૦ કેવળના જે વર્ણને લેશ્યા ૬.

૪ નપુંસક વેદમાં-જીવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૯ પ્રથમ, યોગ ૧૫ ઉપયોગ ૧૦ કેવળના જે વર્ણને લેશ્યા ૬.

૫ અવેદમાં-જીવનો ભેદ ૧ તે સંસીનો પર્યાપ્ત, ગુણસ્થાનક ૬ નવમાથી ચૌદમા શુદ્ધી યોગ ૧૧ તે ચાર મનના ૪ વચનના, ૨ આહારિકના, ૧ કાર્મણ ઉપયોગ ૬ ને પાંચ જ્ઞાનના તે ચાર દર્શનના, લેશ્યા ૧ શુદ્ધ.

સવેદ પ્રમુખ પાંચ યોગમાં રહેલા જીવોનો અદ્ય બહુત્વ

૧ સર્વથી થોડા પુરુષવેદી ૨ તેથી સ્ત્રી વેદી સખ્યાત ગુણ. ૩ તેથી અવેદી અનંત ગુણ. ૪ તેથી નપુંસકવેદી અનંત ગુણ ૫ તેથી સવેદી વિશેષાધિક.

૭ કપાય દ્વાર

૧ સકપાયમાં-જીવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૧૦ પ્રથમ, યોગ ૧૫. ઉપયોગ ૧૦ કેવળના જે વર્ણને લેશ્યા ૬

૨-૩-૪ ક્રોધ, માન, ને માયા કપાયમાં-જીવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૯ પ્રથમ, યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૬.

૫ લોભ કપાયમાં-જીવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૧૦ યોગ ૧૫ ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૬.

૬ અકપાયમાં જીવનો ભેદ ૧ સંસીનો પર્યાપ્ત, ગુણસ્થાનક ૪ ઉપરના યોગ ૧૧ તે ૪ મનના ૪ વચનના ૨ આહારિકના ૧ કાર્મણનો ઉપયોગ ૬ તે પાંચ જ્ઞાનના ચાર દર્શનના લેશ્યા ૧ શુદ્ધ.

સકષાય પ્રમુખ છ બોલમાં રહેલા જીવોનો અદ્ય બહુત્વ

૧ સર્વથી થોડા અકષાયી ૨ તેથી માનકષાયી અનંતગુણ. ૩ તેથી ક્રોધ-
કષાયી વિશેષાધિક, ૪ માયા કષાયી વિશેષાધિક, ૫ લોભ કષાયી વિશેષાધિક
૬ સકષાયી વિશેષાધિક.

૮ લેશ્યા દ્વાર

સલેશ્યામાં-જીવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૧૩ પ્રથમના, યોગ ૧૫
ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬.

૨-૩-૪ કૃષ્ણ નીલ કાપોત લેશ્યામાં-જીવના ભેદ ૧૪ ગુણસ્થાનક
૬ પ્રથમના, યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ કેવળના એ વર્ણને લેશ્યા ૧ પોતપોતાની.

૫ તેજો લેશ્યામાં-જીવના ભેદ ૩ તે સંસીના બે ને ૧ બાદર એકેન્દ્રિય
નો અપર્યાપ્ત, ગુણસ્થાનક ૭ પ્રથમ યોગ ૧૫. ઉપયોગ ૧૦. લેશ્યા ૧ પોતાની

૬ પદ્મ લેશ્યામાં-જીવના ભેદ ૨ સસીના, ગુણસ્થાનક ૭ પ્રથમ, યોગ
૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૧ પોતાની.

૭ શુકલ લેશ્યામાં-જીવના ભેદ ૨ સંજીના. ગુણસ્થાનક ૧૩ પ્રથમના
યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૧ પોતાની.

૮ અલેશ્યામાં-જીવોનો ભેદ ૧, ગુણસ્થાનક ૧ ચૌદ્ધુ, યોગ નથી,
ઉપયોગ ૨ કેવળના, લેશ્યા નથી

સલેશ્યા પ્રમુખ આઠ બોલમાં રહેલા જીવોનો અદ્ય બહુત્વ

સર્વથી થોડા શુકલ લેશ્યા ૨ તેથી પદ્મલેશ્યા સંખ્યાત ગુણ ૩ તેથી
તેજો લેશ્યા સંખ્યાત ગુણ ૪ તેથી અલેશ્યા અનંત ગુણ. ૫ તેથી કાપોતલેશ્યા
અનંતગુણ ૬ તેથી નીલલેશ્યા વિશેષાધિક. ૭ તેથી કૃષ્ણલેશ્યા વિશેષાધિક ૮
તેથી સલેશ્યા વિશેષાધિક.

૯ સમકિત દ્વાર

૧ સમ્યક્દષ્ટિમાં જીવના ભેદ ૬-એકેન્દ્રિય ત્રિષ્વદ્રિય, ચૌરિદ્રિય, - અસરી
પંચેન્દ્રિય, એ ૪ના અપર્યાપ્ત ને સરી ૫ચેન્દ્રિયના અપર્યાપ્ત પર્યાપ્ત એ ૬
ગુણસ્થાનક ૧૨ તે પહેલું, બીજું એ એ વર્ણને યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૬ તે પાંચ
જ્ઞાન, ચાર દર્શન લેશ્યા ૬.

૨ મિથ્યાદષ્ટિમાં-જીવના ભેદ ૬૪, ગુણસ્થાનક ૧ યોગ ૧૩ આધારકના
૨ વર્ણને, ઉપયોગ ૬ તે અજ્ઞાનના ૩ ને દર્શનના ૩ એ ૬, લેશ્યા ૬.

૪ સમમિથ્યાદષ્ટિમાં-જીવનો ભેદ ૧ સંજીનો પર્યાપ્ત, ગુણસ્થાનક ૧ તે ત્રીજું, યોગ ૧૦ તે ૪ મનના ૪ વચનના ૧ ઔદારિકનો ૧ વૈક્રિયનો ૨ ૧૦, ઉપયોગ ૬ તે ૩ અજ્ઞાનના ૩ દર્શનના લેશ્યા ૬.

સમ્યક્દષ્ટિ પ્રમુખ બોલમાં રહેલા જીવોનો અલપ બહુત્વ

૧ સર્વથી થોડા સમમિથ્યા દષ્ટિ, ૨ તેથી સમ્યક્દષ્ટિ અનંત ગુણ, ૩ તેથી મિથ્યાદષ્ટિ અનંતગુણ,

૧૦ જ્ઞાન ક્ષાર

૧ સમુચ્ચય જ્ઞાનમાં-જીવના ભેદ ૬ સમ્યક્ દષ્ટિવત ગુણસ્થાનક ૧૨ યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૯, લેશ્યા ૬ સમ્યક્ દષ્ટિવત,

૨-૩ મતિ જ્ઞાન, શ્રુત જ્ઞાનમાં-જીવના ભેદ ૬ સમ્યક્ દષ્ટિવત ગુણસ્થાનક ૧૦ તે પહેલું, ત્રીજું. તેરમું ચૈદમું એ ચાર વર્જીને, યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૭ તે ચાર જ્ઞાન ને ત્રણ દર્શન લેશ્યા ૬.

૪ અવધિ જ્ઞાનમાં-જીવના ભેદ ૨ સંજીના ગુણસ્થાનક ૧૦ મતિજ્ઞાની વત ગુણસ્થાનક ૧૦ મતિજ્ઞાનીવત યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૯, લેશ્યા ૬

૫ મનઃ પર્યાવજ્ઞાનમાં-જીવનો ભેદ ૧ સંજીનો પર્યાપ્ત ગુણસ્થાનક ૭ તે જઠ્ઠાથી પારમા સુધી, યોગ ૧૪ તે કાર્મણનો વર્જીને ઉપયોગ ૭ લેશ્યા ૬.

૬ કેવળ જ્ઞાનમાં-જીવનો ભેદ ૨ સંજી પર્યાપ્ત, ગુણસ્થાનક ૨ તેમું ચૈદમું, યોગ ૭ તે સત્ય મન, સત્ય વચન વ્યવહાર મન, વ્યવહાર વચન, બે ઔદારિકના. એક કાર્મણ એ ૭, ઉપયોગ બે કેવળના લેશ્યા ૯ શુક્લ

૭-૮-૯ સમુચ્ચય અજ્ઞાન, મતિ અજ્ઞાન, શ્રુત અજ્ઞાન-એ ત્રણમાં જીવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૨ તે પહેલું ને ત્રીજું, યોગ ૧૩ તે આહુગ્કના બે વર્જીને, ઉપયોગ ૬ તે ત્રણ અજ્ઞાનના ત્રણ દર્શનના, લેશ્યા.

૧૦ વિભંગ જ્ઞાનમાં-જીવના ભેદ ૨ સંજીના, ગુણસ્થાનક ૨ પહેલું ત્રીજું, યોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬

સમુચ્ચય જ્ઞાન પ્રમુખ દશ બોલમાં રહેલા જીવોનો અલપ બહુત્વ.

૧ સર્વથી થોડા મનઃપર્યાવ જ્ઞાની, ૨ તેથી અવધિજ્ઞાની અસંખ્યાતગુણ, ૩ તેથી મતિજ્ઞાની ને ૪ શ્રુતજ્ઞાની પરસ્પર તુલ્ય (સરખા) ને વિંગેષાધિક, ૫ તેથી વિભંગજ્ઞાની અસંખ્યાત ગુણ ૬ તેથી કેવળજ્ઞાની અનંતગુણ ૭ તેથી સમુચ્ચયજ્ઞાની વિશેષાધિક, ૮ તેથી મતિઅજ્ઞાની ને ૯ શ્રુતઅજ્ઞાની પરસ્પર તુલ્ય ને અનંતગુણ, ૧૦ તેથી સમુચ્ચય અજ્ઞાની વિશેષાધિક.

૧૧ દર્શન દ્વાર.

૧ ચક્ષુદર્શનમાં-જીવના ભેદ ૬ તે ચૌરિદ્રિય, અસંજી ૫ ચે દ્રિય, સંજી ૫ ચે દ્રિય, સંજી ૫ ચે દ્રિય એ ત્રણના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત, ગુણસ્થાનક ૧૨ પ્રથમ, યોગ ૧૪ તે કાર્મણુનો વર્ણને, ઉપયોગ ૧૦ કેવળના એ વર્ણને લેશ્યા ૬.

૨ અચક્ષુદર્શનમાં-જીવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૧૨, યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૬.

૩ અવધિદર્શનમાં-જીવના ભેદ ૨ તે સંજીના ગુણસ્થાનક ૧૨, યોગ ૧૫ લેશ્યા ૬

૪ કેવળદર્શનમાં-જીવનો ભેદ ૧ સંજી પર્યાપ્ત ગુણસ્થાનક ૨ ઉપરના, યોગ ૭ તે કેવળજ્ઞાનવત્, ઉપયોગ ૨ તે કેવળના, લેશ્યા ૧ શુકલ,

ચક્ષુદર્શન પ્રમુખ ચાર બોલમાં રહેલા જીવોનો અદ્ય બહુત્વ.

૧ સર્વથી થોડા અવધિદર્શની, ૨ તેથી ચક્ષુદર્શની અસંખ્યાત ગુણ ૩ તેથી કેવળદર્શન અનંતગુણ, ૪ તેથી અચક્ષુદર્શની અનંતગુણ

૧૨ સંયત દ્વાર

૧ સંયત (સમુચ્ચય સંયમ) માં-જીવનો ભેદ ૧ સંજીનો પર્યાપ્ત ગુણસ્થાનક ૬ તે છઠ્ઠાથી ચોદ સુધી, યોગ ૨૫, ઉપયોગ ૬ ત્રણ અજ્ઞાન વર્ણને, લેશ્યા ૬.

૨-૩ સામાયિક ને છદોપસ્થાપનિકમાં-જીવનો ભેદ ૧ સંજીનો પર્યાપ્ત, ગુણસ્થાનક ૪ તે છઠ્ઠાની નવમાં સુધી, યોગ ૧૪ કાર્મણુનો વર્ણને, ઉપયોગ ૭ તે ચાર જ્ઞાનના ને ત્રણ દર્શનના. લેશ્યા ૬.

૪ પરિહાર (વશુદ્ધમાં-જીવનો ભેદ ૨ સંજીનો પર્યાપ્ત, ગુણસ્થાનક ૨ તે છઠ્ઠાને સાતમું, યોગ ૬ તે ૪ મનના ૪ વચનના ૧ આદારિકનો, ઉપયોગ ૭ તે ૪ જ્ઞાનના ને ત્રણ દર્શનના, લેશ્યા ૬.

૫ સૂક્ષ્મ સંપરાયમાં-જીવનો ભેદ ૧ સંજીનો પર્યાપ્ત, ગુણસ્થાનક ૧ તે દશમું, યોગ ૬. ઉપયોગ ૭, લેશ્યા ૧ શુકલ

૬ યથાખ્યાતમાં-જીવનો ભેદ ૧ સંજીનો પર્યાપ્ત, ગુણસ્થાનક ૪ તે ઉપરના, યોગ ૧૧ તે ૪ મનના ૪ વચનના ૨ આદારિકના ને ૧ કાર્મણુનો ઉપયોગ, ૬ તે ત્રણ અજ્ઞાનના વર્ણને, લેશ્યા ૬ શુકલ.

૭ સંયતાસંયતમાં-જીવનો ભેદ ૧ સંજીનો પર્યાપ્ત, ગુણસ્થાનક ૧ પાચમું, યોગ ૧૨ તે ૨ આદારિક ને ૧ કાર્મણુ એ ત્રણ વર્ણને, ઉપયોગ ૬ તે ત્રણ જ્ઞાન ને ત્રણ દર્શન. લેશ્યા ૬.

૮ અસંયતમાં-જીવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૪ તે પ્રથમના, યોગ ૧૩ તે આહારકના બે વર્જીને ઉપયોગ ૯ તે ૩ જ્ઞાનના ૩ અજ્ઞાનના ૩ દર્શનના લેશ્યા ૬

૯ નોસંયત, નોઅસંયત, નોસંયતાસંયતમાં-જીવનો ભેદ નથી, ગુણસ્થાનક નથી, યોગ નથી ઉપયોગ ૨ તે કેવળના, લેશ્યા નથી.

સંયત પ્રમુખ નવ બોલમાં રહેલા જીવોનો અલ્પ બહુત્વ

૧ સર્વથી થોડા સક્ષમ સપરાય ચારિત્રી, ૨ તેથી પરિહાર વિશુદ્ધિ ચારિત્રી સંખ્યાત ગુણ ૩ તેથી યથાખ્યાત ચારિત્રી સંખ્યાત ગુણ, ૪ તેથી છોદોપગ્રાનિક ચારિત્રી સંખ્યાત ગુણ, ૫ તેથી સામાયિક ચારિત્રી સંખ્યાત ગુણ, ૬ તેથી સંયતિ વિશેષાધિક, ૭ તેથી સયતાસંયતિ અસંખ્યાત ગુણ, ૮ તેથી નોસંયતિ નોઅસંયતિ, નોસંયતાસંયતિ અનંતગુણ, ૯ તેથી અસંયતિ અનંતગુણ.

૧૩ ઉપયોગ દ્વાર

૧ સાકાર ઉપયોગમાં-જીવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૧૪, યોગ ૧૫ ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૨ અનાકાર ઉપયોગમાં-જીવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૧૩ દશમું વર્જીને, યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

સાકાર ઉપયોગ પ્રમુખ બે બોલમાં રહેલા જીવોનો અલ્પ બહુત્વ

૧ સર્વથી થોડા અનાકાર ઉપયોગી, ૨ તેથી સાકાર ઉપયોગી સંખ્યાત ગુણ.

૧૪ આહાર દ્વાર

૧ આહારકમાં-જીવના ભેદ ૧૪. ગુણસ્થાનક ૧૩ પ્રથમના યોગ ૧૪ કાર્મણોનો વર્જીને, ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬

૨ અનાહારકમાં-જીવના ભેદ ૮ તે સાત અપર્યાપ્ત ને સંજીનો પર્યાપ્ત ગુણસ્થાનક ૫ તે ૧-૨-૪-૧૩-૧૪ યોગ ૧ કાર્મણોનો; ઉપયોગ ૧૦ તે મતઃ પર્યવ જ્ઞાન ને અક્ષુદ્ધર્ગન એ બે વર્જીને, લેશ્યા ૬,

આહારક પ્રમુખ બે બોલમાં રહેલા જીવોનો અલ્પ બહુત્વ

૧ સર્વથી થોડા અનાહારક તેથી ૨ આહારક અસંખ્યાત ગુણ

૧૫ ભાષક દ્વાર

૧ ભાષકમાં-જીવના ભેદ ૫, બેષદ્રિય, ત્રિષદ્રિય, ચૌરિદ્રિય, અસંજી, પંચેદ્રિય એ પાચના પર્યાપ્ત, ગુણસ્થાનક ૧૩ પ્રથમના, યોગ ૧૪ તે કાર્મણોનો વર્જીને, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૨ અભાષકમાં—જીવના ભેદ ૧૦, તે બેઈદ્રિય, ત્રિષદ્રિય, ચૌરદ્રિય, અસત્તી પચ્ચેદ્રિય, એ ચાગ પચાસ વર્જીને, ગુણસ્થાનક ૫ તે ૧-૨-૪-૧૩-૧૪; યોગ ૫ તે ૨ ઔદારિકના, ૨ વૈકલ્યના ૧ કાર્મણનો ઉપયોગ ૧૧ તે મનપર્યવજ્ઞાનનો વર્જીને, લેશ્યા ૬

ભાષક પ્રમુખ બે બોલમાં રહેલા જીવોનો અદ્ય બહુત્વ.

૧ સર્વથી થોડા ભાષક, ૨ તેથી અભાષક અનંતગુણ

૧૬ પરિત દ્વાર.

૧ પરિતમાં જીવના ભેદ ૧૪ ગુણસ્થાનક ૧૪, યોગ ૧૫ ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૨ અપરિતમાં—જીવના ભેદ ૧૪ ગુણસ્થાનક ૧ પહેલું, યોગ ૧૩ આહારકના બે વર્જીને, ઉપયોગ ૬ તે ૩ અજ્ઞાન ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬

૩ નોપરિત નોઅપરિતમાં—જીવનો ભેદ નથી, ગુણસ્થાનક નથી, યોગ નથી ઉપયોગ ૨ કવલના, લેશ્યા નથી.

પરિત પ્રમુખ ત્રણ બોલમાં રહેલા જીવોનો અદ્ય બહુત્વ.

૧ સર્વથી થોડા પરિત, ૨ તેથી નોપરિત; નોઅપરિત, અનંતગુણ ૩ તેથી અપરિત અનંતગુણ

૧૭ પર્યાપ્તિ દ્વાર.

પર્યાપ્તિમાં—જીવના ભેદ ૭ ગુણસ્થાનક ૧૪, યોગ ૧૫, ઉપયોગ, ૧૨, લેશ્યા ૬.

૨ અપર્યાપ્તિમાં—જીવના ભેદ ૭ ગુણસ્થાનક ૩ તે ૧-૨-૪, યોગ ૫ તે ૨ ઔદારિકના ૨ વૈકલ્યના ૧ કાર્મણનો, ઉપયોગ ૯ તે ૩ જ્ઞાન ૩ અજ્ઞાન ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬,

૩ નોપર્યાપ્તિ, નોઅપર્યાપ્તિમાં—જીવના ભેદ નથી, ગુણસ્થાનક નથી, યોગ નથી, ઉપયોગ કવળના, લેશ્યા નથી

પર્યાપ્તિ પ્રમુખ ત્રણ બોલમાં રહેલા જીવોનો અદ્ય બહુત્વ.

૧ સર્વથી થોડા નોપર્યાપ્તિ, નોઅપર્યાપ્તિ, ૨ તેથી અપર્યાપ્તિ અનંતગુણ, ૩ તેથી પચાસ, સંખ્યાતગુણ.

૧૮ સૂક્ષ્મ દ્વાર

૧ સૂક્ષ્મમાં— જીવના ભેદ ૨ સૂક્ષ્મ ચૌરદ્રિયનો અપર્યાપ્તિ ને પર્યાપ્તિ, ગુણસ્થાનક ૧ તે પહેલું યોગ ૩ તે ૨ ઔદારિક તથા ૧ કાર્મણ, ને ઉપયોગ ૩ તે ૨ અજ્ઞાન ને ૧ અચક્ષુદર્શન લેશ્યા ૩ પહેલી.

૨ બાદરમાં-જીવના ભેદ ૧૨ તે સૂક્ષ્મના ૨ વર્ણને ગુણસ્થાનક ૧૪, યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૩ નોસૂક્ષ્મ, નોબાદરમાં-જીવના ભેદ નથી ગુણસ્થાનક નથી, યોગ નથી, ઉપયોગ ૨ કેવળના લેશ્યા નથી

સૂક્ષ્મ પ્રમુખ ત્રણ બોલમાં રહેલા જીવોનો અદ્ય બહતવ.

૧ સર્વથી થોડા નોસૂક્ષ્મ, નોબાદર, ૨ તેથી બાદર અનંતગુણ, ૩ તેથી સૂક્ષ્મ અસંખ્યાતગુણ.

૧૯ સંજી દાર.

૧ સંજીમાં-જીવના ભેદ ૨, ગુણસ્થાનક ૧૨ પહેલા, યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૩ તે કેવળના બે વર્ણને, લેશ્યા ૬

૨ અસંજીમાં-જીવના ભેદ ૧૨ તે સંજીના બે વર્ણને, ગુણસ્થાનક ૨ પ્રથમના, યોગ ૬ તે ૨ ઔદારિકના ૨ વૈક્રિયમાં ૧ કાર્મણનો, ૧ વ્યવહાર વચન, ઉપયોગ ૬ તે ૨ જ્ઞાનના, ૨ અજ્ઞાનના, ૨ દર્શનના, લેશ્યા ૪ પ્રથમની.

નોસંજી. નોઅસંજીમાં-જીવનો ભેદ ૧ તે સંજીનો પર્યાપ્ત, ગુણસ્થાનક ૨-તે ૧૩-૧૪ સુ, યોગ ૭ તે કેવળ જ્ઞાનવત્, ઉપયોગ ૨ કેવળના, લેશ્યા ૧ મુક્ત

સંજી પ્રમુખ ત્રણ બોલમાં રહેલા જીવોનો અદ્ય બહતવ.

૧ સર્વથી થોડા સંજી, ૨ તેથી નોસંજી-નોઅસંજી અનંતગુણ ૩ તેથી અસંજી અનંતગુણ

૨૦ ભવ્ય દાર.

૧ ભવ્યમાં-જીવના ભેદ ૧૪ ગુણસ્થાનક ૧૪, યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૨ અભવ્યમાં-જીવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૧ પ્રથમ, યોગ ૧૩ તે આદ્યાગ્રહના બે વર્ણને, ઉપયોગ ૬ તે ૩ અજ્ઞાન ૩ દર્શન લેશ્યા ૬.

૩ નોભવ્ય નોઅભવ્યમાં-જીવનો ભેદ નથી, ગુણસ્થાનક નથી, યોગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી.

ભવ્ય પ્રમુખ ત્રણ બોલમાં રહેલા જીવોનો અદ્ય બહતવ.

૧ સર્વથી થોડા અભવ્ય, ૨ તેથી નોભવ્ય-નોઅભવ્ય અનંતગુણ, તેથી ભવ્ય અનંતગુણ

૨૧ ચરમ દાર

૧ ચરમમાં-જીવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૧૪, યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૨ અચરમમાં—જવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૧ પહેલું, યોગ ૧૩ ને આહારકના બે વર્જીને, ઉપયોગ ૬ તે ૩ અજ્ઞાન ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬.

ચરમ પ્રમુખ બે બોલમાં રહેલા જીવોનો અદ્ય બહુત્વ

૧ સર્વથી થોડા અચરમ, ૨ તેથી ચરમ અનતગુણ.

બે એકવીશ દ્વારની બે ગાથાના બોલ ઉપર ખાસઠ બોલ કહ્યા. તે ઉપરાંત બીજા વીતરાગ પ્રમુખ પાંચ બોલ. ચૌદ ગુણસ્થાનક, ને પાંચ શરીર ઉપર ખાસઠ બોલ છે,

૧ વીતરાગમાં—જવનો ભેદ ૧ સંજીનો પર્યાપ્ત, ગુણસ્થાનક ૪ તે ઉપરના, યોગ ૧૧ તે ૨ આહારક તથા ૨ વૈક્રિયના વર્જીને, ઉપયોગ ૯ તે ૫ જ્ઞાન ૪ દર્શન, લેશ્યા ૧ શુકલ

૨ સમુચ્ચય કેવલીમાં—જવના ભેદ ૨ તે બે સંજીના, ગુણસ્થાનક ૧૧ ઉપરના, યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૯ તે પાંચ જ્ઞાન ૪ દર્શન લેશ્યા

૩ યુગલમાં—જવના ભેદ ૨ તે બે સંજીના, ગુણસ્થાનક ૨ હે ૧-૪, યોગ ૧૧ તે ૪ મનના ૪ વચનના ૨ ઔદારિકના, ૧ કાર્મણનો ઉપયોગ ૬ તે ૨ જ્ઞાનના ૨ અજ્ઞાનના ૨ દર્શનના લેશ્યા ૪ પ્રથમની,

૪ અસંજી તિર્યચ પચ્ચેદ્રિયમાં—જવના ભેદ ૨ તે-૧૧-૧૨ ગુણ-સ્થાનક ૨ તે ૧-૨, યોગ ૪ તે ૨ ઔદારિકના ૧ વ્યવહારવચન ૧ કાર્મણનો ઉપયોગ ૬ તે ૨ જ્ઞાન ૨ અજ્ઞાન ૨ દર્શન, લેશ્યા ૩ પ્રથમ.

૫ અસંજી મનુષ્યમાં—જવનો ભેદ ૧ તે ૧૧ મો, ગુણસ્થાનક ૧ તે પહેલું યોગ ૩ તે ૨ ઔદારિકના ૧ કાર્મણનો, ઉપયોગ ૩ તે ૨ અજ્ઞાનના ૧ અચક્ષુર્દર્શન. લેશ્યા ૩ પ્રથમની.

મતરાગ પ્રમુખ પાંચ બોલમાં રહેલા જીવોનો અદ્ય બહુત્વ

૧ સર્વથી થોડા યુગલ ૨ તેથી અસંજી મનુષ્ય અસંખ્યાત ગુણ. ૩ તેથી અસંજી તિર્યચ પચ્ચેદ્રિય અસંખ્યાતગુણ, ૪ તેથી વીતરાગી અનતગુણ, ૫ તેથી સમુચ્ચય કેવલી ત્રિશીષાધિક

ગુણસ્થાનક દ્વાર

૧ મિથ્યાત્વમાં—જવના ભેદ ૧૪ ગુણસ્થાનક ૧ તે પહેલું, યોગ ૧૩ આહારકના બે વર્જીને ઉપયોગ ૬ તે ૩ અજ્ઞાન ૩ દર્શન. લેશ્યા ૬.

૨ સાસ્વાદાન સમ્યક્દૃષ્ટિમાં—જવના ભેદ ૬ સમ્યક્દૃષ્ટિવત. ગુણસ્થાનક ૧ તે બીજું, યોગ ૧૩ તે બે આહારકના વર્જીને ઉપયોગ ૬ તે ૩ જ્ઞાન, ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬,

૩ સમ્ભવ્યા દષ્ટિમાં—જીવનો ભેદ ૧ સંસીનો પર્યાપ્ત ગુણસ્થાનક ૧ ત્રીજી. યોગ ૧૦ તે ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઔદારિકનો ૧ વૈક્રિયનો ઉપયોગ ૬ તે ૩ અજન ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬.

૪ અપ્રતી સમ્યક્દષ્ટિમાં—જીવના ભેદ ૨ તે સસીના ગુણસ્થાનક ૧ ચોથું. યોગ ૧૩ તે આહારકના બે વર્ણને, ઉપયોગ ૬ તે ૩ જ્ઞાન ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬.

૫ દેશવ્રતી (સંયતાસંયતિ)માં—જીવનો ભેદ ૧ તે ૧૪મો, ગુણસ્થાનક ૧ તે પાંચમું, યોગ ૧૨ તે ૨ આહારક ૧ કાર્મણ એ ત્રણ વર્ણને, ઉપયોગ ૬ તે ૩ જ્ઞાન ૩ દર્શન લેશ્યા ૬.

૬ પ્રમત્ત સંયતિમાં—જીવનો ભેદ ૧, ગુણસ્થાનક ૧, યોગ ૧૪, કાર્મણ વર્ણને, ઉપયોગ ૭ તે ૪ જ્ઞાન ૩ દર્શનના, લેશ્યા ૬,

૭ અપ્રમત્ત સંયતિમાં—જીવનો ભેદ ૧, ગુણસ્થાનક ૧. યોગ ૧૧ તે ૪ મનના ૪ વચનના ૧ ઔદારિક ૧ વૈક્રિય ૧ આહારક એ ૧૧, ઉપયોગ ૭ તે ૪ જ્ઞાન ૩ દર્શન લેશ્યા ૩ ઉપરની

૮ ની૦ ખા૦ ૯ અની૦ ખા૦ ૧૦ સૂદમ સં૦ ૧૧- ઉપ૦ મો૦ ૧૨ ક્ષીણ મો૦-એ પાંચમા જીવનો ભેદ ૧ સસીનો પર્યાપ્ત, ગુણસ્થાનક પોતપોતાનું, યોગ ૯ તે ૪ મનના ૪ વચનના ૧ ઔદારિકનો, ઉપયોગ ૭ તે ૪ જ્ઞાન ૩ દર્શન, લેશ્યા ૧ શુક્લ.

૧૩ સયોગી કેવલીમાં—જીવનો ભેદ ૧, ગુણસ્થાનક ૧ પોતાનું, યોગ ૭ તે ૨ મનના ૨ વચનના ૨ ઔદારિકના ૧ કાર્મણ, ઉપયોગ ૨ તે કેવળતા લેશ્યા ૧ શુક્લ.

૧૪ અયોગી કેવલીમાં—જીવનો ભેદ ૧, ગુણસ્થાનક ૧, યોગ નથી. ઉપયોગ ૨ કેવળતા લેશ્યા નથી,

ચૌદ ગુણસ્થાનકમાં રહેલા જીવો અદ્ય બહુત્વ.

૧ સર્વથી થોડા ઉપશમ મોહનીયવાળા, ૨ તેથી ક્ષીણ મોહનીયવાળા સંખ્યાતગુણ, ૩ તેથી અક્રમા, ત્રણમા, દગમા ગુણસ્થાનકવાળા પરસ્પર તુલ્યને સંખ્યાતગુણ, ૪ તેથી સયોગી કેવળી સંખ્યાતગુણ, ૫ તેથી અપ્રમત્ત સંયતગુણસ્થાનકવાળા સંખ્યાતગુણ, ૬ તેથી પ્રમત્ત સંયત ગુણસ્થાનકવાળા સંખ્યાતગુણ ૭ તેથી દેશવ્રતી અસંખ્યાતગુણ ૮ તેથી સારસાદાન સમ્યક્દષ્ટિ અસંખ્યાતગુણ ૯ તેથી સમ્યક્ગિણા દષ્ટિ અસંખ્યાતગુણ, ૧૦ તેથી અવૃત્તી અમદષ્ટિ અસંખ્યાતગુણ, ૧૧ તેથી અયોગી દ્રવ્યી રસેદ્ધ અદિત અતગુણ, ૧૨ તેથી નિર્ધ્યાત્વદષ્ટિ અતતગુણ.

શરિર દ્વાર

૧ ઔદારિકમાં જીવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૧૪, યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૨ વૈક્રિયમાં જીવના ભેદ ૪, તે બે સજીના, એક અસજી ૫ એ દિયનો અપર્યાપ્ત, ને બાદર એકેદિયનો પર્યાપ્ત ગુણસ્થાનક ૭ તે પ્રથમના, યોગ ૧૨ તે આહારકના. ૧ કાર્મણુનો વર્જને, ઉપયોગ ૧૦ તે ક્ષેત્રના બે વર્જને લેશ્યા ૬

૩ આહારકમાં-જીવનો ભેદ ૧ સજીનો પર્યાપ્ત, ગુણસ્થાનક ૨ તે ૬-૭, યોગ ૧૨ તે ૨ વૈક્રિય ૧ કાર્મણુનો વર્જને, ઉપયોગ ૭ ને ૪ જાત ૩ દર્શનના લેશ્યા ૬

૪ તૈજસૂ ૫ કાર્મણુમાં-જીવના ભેદ ૧૪, ગુણસ્થાનક ૧૪, યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા

ઔદારિક પ્રમુખ પાંચ શરીરમાં રહેલા જીવોનો અલ્પ બહુત્વ.

૧ સર્વથી થોડા આહારક શરીરી, ૨ તેથી વૈક્રિય શરીરી અસંખ્યાતગુણ, ૩ તેથી ઔદારિક શરીરી અસંખ્યાતગુણ, ૪ તેથી તૈજસૂ શરીરી ને કાર્મણુ શરીરી પ્રસ્પન્ન દુલ્પ ને અનનગુણ

ઋતિ મોટા બાસઠીયો સંપૂર્ણ.

(૧૮) બાવન બોલ.

પહેલો દ્વાર-સમુચ્ચય જીવનો.

૧ સમુચ્ચય જીવમાં-ભાવ ૫, ઉદય, ઉપશમ, ક્ષાયક, ક્ષયોપશમ, પાગ્ણિમિત્ર આત્મા ૮ લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૦ ભવ્ય ૨ દડક ૨૪ પક્ષ ૨,

બીજા ગતિદ્વારના ૮ ભેદ.

૧ નારકીમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૭ ચારેત્ર વર્જને, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧ બાલવીર્ય, દષ્ટિ ૩, ભવ્ય ૨, દડક ૧ નારકીનો, પક્ષ ૨

૨ તીર્થયાત્રીમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૭ (ચાગ્રિ વર્જને લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૨, બાલવીર્ય ને બાલપડિત વીર્ય દષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દડક ૯-પાંચ યાત્રા, ત્રણ વિગલેદ્રિય, એક તિર્થયાત્રી દ્રિય. પક્ષ ૨

૩ તીર્થયાત્રીમાં-ભાવ ૫ આત્મા ૭ ઉપર મુજબ, લબ્ધિ ૫ વીર્ય બે, દષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨ દડક ૧, પક્ષ ૨

- ૪ મનુષ્યમાં—ભાવ ૫, આત્મા ૮, લાબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૧, પક્ષ ૨.
- ૫ મનુષ્યાણીમાં—ભાવ ૫, આત્મા ૮, લાબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૧ પક્ષ ૨
- ૬ દેવતામાં—ભાવ ૫, આત્મા ૭, ચારિત્ર વર્ણને, લાબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧, ખાલવીર્ય, દષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૧૩, દેવતાના, પક્ષ ૨-
- ૭ દેવાંગનામાં—ભાવ ૫, આત્મા ૭, લાબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧, ખાલવીર્ય, દષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૧૩ દેવતાના, પક્ષ ૨.
- ૮ સિદ્ધગતિમાં—ભાવ ૨ ક્ષાયક પારિણામિક, આત્મા ૪, દ્રવ્ય, જ્ઞાન, દર્શન, ઉપયોગ, લાબ્ધિ નથી, વીર્ય નથી, દષ્ટિ ૧ સમક્તિ દષ્ટિ, ભવ્ય અભવ્ય નથી. દંડક નથી પક્ષ નથી

ત્રીજા ધર્મદ્રવ્ય દ્વારના ભેદ ૭.

- ૧ સંઘદ્રિયમાં—ભાવ ૫, આત્મા ૮, લાબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૨૪, પક્ષ ૨.
- ૨ એકેન્દ્રિયમાં—ભાવ ૩-ઉદય, ક્ષયોપશમ, પારિણામિક; આત્મા ૬ (જ્ઞાન ને ચારિત્ર વર્ણને), *લાબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧, ખાલવીર્ય, દષ્ટિ ૧, મિથ્યાત્વ દષ્ટિ, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૫, પક્ષ ૨
- ૩ બેધદ્રિયમાં—ભાવ ૩ ઉપર મુજબ, આત્મા ૭ ચારિત્ર વર્ણને લાબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧ ઉપર પ્રમાણે, દષ્ટિ ૨ સમક્તિ દષ્ટિ ને મિથ્યાત્વ દષ્ટિ, ભવ્ય અભવ્ય ૨, ંડક ૧ પોતપોતાનો, પક્ષ ૨.
- ૪ ત્રિધ્વદ્રિયમાં—ભાવ ૩, આત્મા ૭, લાબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧, દષ્ટિ ૨, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૧ પોતપોતાનો પક્ષ ૨.
- ૫ ચૌરિદ્રિયમાં—ભાવ ૩, આત્મા ૭, લાબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧, દાષ્ટ ૨, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૧ પોતપોતાનો પક્ષ ૨.
- ૬ પચ્ચેન્દ્રિયમાં—ભાવ ૫, આત્મા ૮, લાબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૧૬, (૧૩ દેવતાના ૧, નારકીનો ૧, મનુષ્યનો ૧, તીર્થ સ્થનો એવં ૧-૨) પક્ષ ૨.
- ૭ અનિન્દ્રિયમાં—ભાવ ૩-ઉદય, ક્ષાયક, પારિણામિક, આત્મા ૭ (કષાય વર્ણને), લાબ્ધિ ૫, વીર્ય-પાંડિતીર્ય દષ્ટિ ૧ સમક્તિ દષ્ટિ, ભવ્ય ૧, દંડક ૧ મનુષ્યનો, પક્ષ ૧ શુદ્ધ

*લાબ્ધિ પ:-(૧) ક્ષયોપશમ (૨) વિશુદ્ધ (૩) દેવતા (૪) પ્રકૃષ્ટ (૫) પ્રયોગ.

ચોથા દ્વાર-સકાયના ભેદ ૮.

- ૧ સકાયમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૨૪, પક્ષ ૨
- ૨ પૃથ્વીકાયમાં, ૩ અપૃકાયમાં, ૪ તેઉકાયમાં, ૫ વાઉકાયમાં તથા ૬ વનસ્પતિકાયમાં-ભાવ ૩-ઉદ્ય, ક્ષાયપશમ, પારણામિક, આત્મા ૬ (જ્ઞાન ને આગ્નિવર્ણને), લબ્ધિ ૬, વીર્ય ૧, દષ્ટિ ૧, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૧ પોતપોતાનો, પક્ષ ૨
- ૭ ત્રસકાયમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૧૬ (પાય એકે દ્રિયના વર્ણને), પક્ષ ૨.
- ૮ અકાયમાં-ભાવ ૨, આત્મા ૪, લબ્ધિ નથી, દષ્ટિ ૧, નોભવી નોઅભવી, દંડક નથી, પક્ષ નથી.

પાંચમો સંજોગી દ્વાર ભેદ ૫

- ૧ સંજોગીમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩ દષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૨૪ પક્ષ ૨
- ૨ મનજોગીમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮ લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૧૬ (પાય સ્થાવર ને ત્રણ વિગતે દ્રિય વર્ણને) પક્ષ ૨
- ૩ વનજોગીમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૧૬ (પાય સ્થાવર જ્ઞાને). પક્ષ ૨
- ૪ કાયજોગીમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૩ ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૨૪, પક્ષ ૨
- ૫ અજોગીમાં ભાવ ૩, ઉદ્ય, ક્ષાયક, પારિણામિક, આત્મા ૬ (કષાય જોગ વર્ણને) લાબ્ધિ ૫ વીર્ય ૧ પડિત વીર્ય, દષ્ટિ ૧ સમકિત દષ્ટિ, ભવ્ય ૧ દંડક ૧ મનુષ્યનો, પક્ષ ૧ શુકલ.

છઠો દ્વાર સવેદના ૫ ભેદ

- ૧ સવેદમાં ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩ દષ્ટિ ૩ ભવ્ય અભવ્ય ૨ દંડક ૨૪ પક્ષ ૨,
- ૨ સ્ત્રીવેદમાં ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૩ ભવ્ય અભવ્ય ૨ દંડક ૧૫, પક્ષ ૨,
- ૩ પુરૂષવેદમાં ભાવ ૫ આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૩ ભવ્ય અભવ્ય ૨ દંડક ૧૫, ૧૫ પક્ષ ૨

૪ નપુંપક વેદમાં ભાવ ૫, આત્મા ૮, લઙ્ઘિ ૫, વીર્ય ૩ ભવ્ય અભવ્ય
૨ દંડક ૧૧ (દેવતાના ૧૩ વજીને), પક્ષ ૨.

૫ અવેદમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લઙ્ઘિ ૫, વીર્ય ૧ દષ્ટિ ૧ ભવી ૧
દંડક ૧ મનુષ્યનો પક્ષ ૧ શુક્લ.

સાતમો દ્વાર કષાયના ભેદ.

૧ સકષાયમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લઙ્ઘિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૩ ભવ્ય અભવ્ય
૨. દંડક ૨૪ પક્ષ ૨.

૨ ક્રોધકષાયમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લઙ્ઘિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૩, ભવ્ય
અભવ્ય ૩, દંડક ૨૪, પક્ષ ૨.

૩ મનકષાયમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લઙ્ઘિ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩, ભવ્ય
અભવ્ય ૨, દંડક ૨૪ પક્ષ ૨

૪ માયાકષાયમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લઙ્ઘિ ૫, વીર્ય ૩ દ્રષ્ટિ ૩ ભવ્ય
અભવ્ય ૨ દંડક ૨૪ પક્ષ ૨

૫ લોભ કષાયમાં ભાવ ૫, આત્મા ૮, લઙ્ઘિ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩, ભવ્ય
અભવ્ય ૨, દંડક ૨૪ પક્ષ ૨.

૬ અકષાયમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૭, લઙ્ઘિ ૫, વીર્ય ૧, દ્રષ્ટિ ૧ સમકિત,
ભવ્ય ૧, દંડક ૧ મનુષ્ય, પક્ષ ૧ શુક્લ

આઠમો દ્વાર-સલેશીના ભેદ ૮

૧ સલેશીમાં ભાવ ૫, આત્મા ૮, લઙ્ઘિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય
૨ દંડક ૨૪, પક્ષ ૨.

૨ કૃષ્ણલેશ્યામાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લઙ્ઘિ ૫, વીર્ય ૩ દષ્ટિ ૩ ભવ્ય અભવ્ય
૨ દંડક ૨૨ (ભયોતિપી ગૈમાનિક વજીને) પક્ષ ૨.

૩ નીલલેશ્યામાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લઙ્ઘિ ૫, વીર્ય ૩ દષ્ટિ ૩ ભવ્ય
અભવ્ય ૨ દંડક ૨૨ ઉપર પ્રમાણે, પક્ષ ૨

૪ ધ્યોતલેશ્યામાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લઙ્ઘિ ૫ વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૩, ભવ્ય
અભવ્ય ૨, દંડક ૨૨ ઉપર પ્રમાણે પક્ષ ૨.

૫ તેજોલેશ્યામાં-ભાવ ૫ આત્મા ૮, લઙ્ઘિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૩, ભવ્ય
અભવ્ય ૨ દંડક ૧૮-૧૩ દેવતા ૧ મનુષ્યનો, ૧ તીર્થંચ પંચે દિવ્યનો ૩
પૃથ્વી, ખાણી વનસ્પતિ એવાં ૧૮.

૬ પદ્મલેશ્યામાં ભાવ ૫, આત્મા ૮, લઙ્ઘિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૭, ભવ્ય
અભવ્ય ૨, દંડક ૩ વૈગાનિક, મનુષ્ય ને તીર્થંચ, પક્ષ ૨

૭ શુકલલેશ્યામાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લઙ્ગિ ૫, વીર્ય ૩, દષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૩ ઉપર પ્રમાણે પક્ષ ૨

૮ અલેશીમાં-ભાવ ૩, આત્મા ૬, લઙ્ગિ ૫, વીર્ય ૧ પડિત વીર્ય દ્રષ્ટિ ૧ સમકિત, ભવ્ય ૧, દંડક ૧ મનુષ્યનો, પક્ષ ૧ શુકલ

નવમો દ્વાર-સમકિતના ભેદ ૭

૧ સમદ્રષ્ટિમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લઙ્ગિ ૫ વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૧ સમકિત, ભવ્ય ૧, દંડક ૧૬, (પાંચ એકેન્દ્રિયના દંડક વર્જીને), પક્ષ ૧ શુકલ.

૨ સાર્વજનિક સમદ્રષ્ટિમાં-ભાવ ૩ (ઉદય ક્ષયોપશમ પારિણામિક), આત્મા ૭ લઙ્ગિ ૫, વીર્ય ૧ બાહ્યવીર્ય દ્રષ્ટિ ૧ સમકિત, ભવ્ય ૧, દંડક ૧૯ (પાંચ સ્થાવર વર્જીને), પક્ષ ૧ શુકલ

૩ ઉપશમ સમદ્રષ્ટિમાં-ભાવ ૪ (ક્ષાયક વર્જીને) આત્મા ૮, લઙ્ગિ ૫, વીર્ય ૩ દ્રષ્ટિ ૧, ભવ્ય ૧ દંડક ૧૬ (પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિગલેન્દ્રિય વર્જીને), પક્ષ ૧ શુકલ

૪ વૈદિક સમદ્રષ્ટિમાં-ભાવ ૩ આત્મા ૮, લઙ્ગિ ૫, વીર્ય ૩ દ્રષ્ટિ ૧ સમકિત, ભવ્ય ૧ દંડક ૧૬ ઉપર પ્રમાણે પક્ષ ૧ શુકલ

૫ ક્ષાયક સમદ્રષ્ટિમાં-ભાવ ૪ ઉપશમ વર્જીને, આત્મા ૮ લઙ્ગિ ૫ વીર્ય ૩ દ્રષ્ટિ ૧, ભવ્ય ૧ દંડક ૧૬, પક્ષ ૧ શુકલ

૬ મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટિમાં-ભાવ ૩ આત્મા ૬, લઙ્ગિ ૫, વીર્ય ૧, દ્રષ્ટિ ૧ ભવ્ય અભવ્ય, દંડક ૨૪ પક્ષ ૨

૭ સમમિથ્યા વ દ્રષ્ટિમાં-ભાવ ૩, આત્મા ૬, લઙ્ગિ ૫, વીર્ય ૧ બાહ્યવીર્ય દ્રષ્ટિ ૧, ભવ્ય ૧, દંડક ૧૬, પક્ષ ૧ શુકલ

દશમો દ્વાર સમુચ્ચય જ્ઞાન દ્વારના ભેદ ૧૦

૧ સમુચ્ચયજ્ઞાનમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮ લઙ્ગિ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૧, ભવ્ય ૧, દંડક ૧૯ પક્ષ ૧ શુકલ

૨ મતિ જ્ઞાનમાં, ૩ શ્રુતજ્ઞાનમાં-ભાવ ૫ આત્મા ૮, લઙ્ગિ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૧ ભવ્ય ૧ દંડક ૧૯, પક્ષ ૧ શુકલ

૪ અવધિ જ્ઞાનમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લઙ્ગિ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૧ ભવ્ય ૧, દંડક ૧૬, પક્ષ ૧ શુકલ.

૫ મનાપર્યવ જ્ઞાનમાં-ભાવ ૫ આત્મા ૮, લઙ્ગિ ૫, વીર્ય ૧ દ્રષ્ટિ ૧ ભવ્ય ૧ દંડક ૧ મનુષ્યનો, પક્ષ ૧ શુકલ

૬ કેવલ જ્ઞાનમાં-ભાવ ૩ ઉદય, ક્ષાયક, પારિણામિક, આત્મા ૭ (કષાય વર્જીને) લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧, દ્રષ્ટિ ૧ ભવ્ય ૧, દંડક ૧ પક્ષ ૧.

૭ સમુચ્ચય અજ્ઞાન, ૮ મતિ અજ્ઞાન, ૯ શ્રુત અજ્ઞાન એ ત્રણમાં-ભાવ ૩, આત્મા ૬, લબ્ધિ ૫ વીર્ય ૧ બાલવીર્ય દ્રષ્ટિ ૧ મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટિ ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૨૪, પક્ષ ૨.

૧૦ વિભંગ જ્ઞાનમાં-ભાવ ૩ ઉદય, ક્ષયોપશમ, પારિણામિક, આત્મા ૬ (જ્ઞાન ચારિત્ર વર્જીને) લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧, બાલવીર્ય દ્રષ્ટિ ૧ મિથ્યાત્વ, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૧૬ પાત્ર સ્થાવર ને ત્રણ વિગતે દ્રિય વર્જીને. પક્ષ ૨

અચારમો દ્વાર-દર્શન દ્વારના ભેદ ૪.

૧ ચક્ષુદર્શનમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૧૭, પક્ષ ૨.

૨ અચક્ષુદર્શનમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૨૪ પક્ષ ૨.

૩ અવધિદર્શનમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮; લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૧૬, પક્ષ ૨.

૪ કેવળદર્શનમાં-ભાવ ૩, આત્મા ૭, (કષાય વર્જીને), લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧, પંડિત, દ્રષ્ટિ ૧, સમકિત, ભવ્ય ૧, દંડક ૧ મનુષ્યનો, પક્ષ ૧ શુદ્ધ.

બારમો દ્વાર-સમુચ્ચય સંયતિના ભેદ ૯.

૧ સંયતિમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧, પંડિત દ્રષ્ટિ ૧, સમકિત ભવ્ય ૧, દંડક ૧, પક્ષ ૧ શુદ્ધ

૨ સામાયિક ચારિત્રમાં અને ૩ છદોપસ્થાપનિકમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧ પંડિત, દ્રષ્ટિ ૧ સમકિત, ભવ્ય ૧, દંડક ૧ પક્ષ ૧ શુદ્ધ.

૪ પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્રમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮ લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧ પંડિત, દ્રષ્ટિ ૧ સમકિત. ભવ્ય ૧, દંડક ૧, પક્ષ ૧ શુદ્ધ.

૫ સૂક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્રમાં-અધુ ઉપર પ્રમાણે

૬ યથાખ્યાત ચારિત્રમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૭, (કષાય વર્જીને), લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧, દ્રષ્ટિ ૧, ભવ્ય ૧, દંડક ૧, પક્ષ ૧

૭ અસંયતિમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૭, (ચારિત્ર વર્જીને), લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧ બાલવીર્ય, દ્રષ્ટિ ૩ ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૨૪, પક્ષ ૨

- ૮ સંયતાસંયતિમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૭ (ચારિત્ર વર્ણને), લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧ બાળપણિત, દ્રષ્ટિ ૧ સમકિત, ભવ્ય ૧, દંડક ૨, પક્ષ ૧ શુકલ
- ૯ નાસંયતિ નોઅસંયતિ નોસંયતાસંયતિમાં-ભાવ ૨, ક્ષાયક પારિણામિક, આત્મા ૪, લબ્ધિ નથી, વીર્ય નથી, દ્રષ્ટિ ૧ સમકિત, નોભવ્ય નોઅભવ્ય, દંડક નથી પક્ષ નથી

તેરમો દ્વાર-ઉપયોગ દ્વારના ભેદ,

- ૧ સાકાર ઉપયોગમાં ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩ ભવ્ય અભવ્ય ૨ દંડક ૨૪, પક્ષ ૨,
- ૨ અનાકાર ઉપયોગમાં- ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩ ભવ્ય અભવ્ય ૨ દંડક ૨૪ પક્ષ ૨

ચૌદમો દ્વાર-આહારિકના ૨ ભેદ.

- ૧ આહારિકમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૨૪, પક્ષ ૨
- ૨ અનાહારિકમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૨ બાળ ને પડિત, દ્રષ્ટિ ૨, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૨૪, પક્ષ ૨.

પંદરમો દ્વાર-ભાષકદ્વારના દ્વાર ભેદ.

- ૧ ભાષકમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૧૯, પક્ષ ૨.
- ૨ અભાષકમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૨૪, પક્ષ ૨.

સોળમો દ્વાર-પરિતદ્વારના ભેદ ૩.

- ૧ પરિતમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩ દ્રષ્ટિ ૩, ભવ્ય ૧, દંડક ૨૪, પક્ષ ૧ શુદ્ધ
- ૨ અપરિતમાં-ભાવ ૩, આત્મા ૬ (જાન ચારિત્ર વર્ણને), લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧, દ્રષ્ટિ ૧, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૨૪ પક્ષ ૧ કૃષ્ણ.
- ૩ નોપરિત નોઅપરિતમાં-ભાવ ૨, આત્મા ૪ લબ્ધિ નથી, વીર્ય નથી, દ્રષ્ટિ ૧ સમકિત નોભવ્ય નોઅભવ્ય. દંડક નથી, પક્ષ નથી

સત્તરમો દ્વાર-પર્યાપ્તાદ્વારના ભેદ ૩.

- ૧ પર્યાપ્તમાં ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫ વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૨૪, પક્ષ ૨

- ૨ અપર્યાપ્તિમાં—ભાવ ૫, આત્મા ૭ (ચારિત્ર વર્ણને), લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧ બાળવીર્ય, દ્રષ્ટિ ૨, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૨૪ પક્ષ ૨.
- ૩ નોપર્યાપ્ત નોઅપર્યાપ્તિમાં—ભાવ ૨ ક્ષાયક ને પારિણામિક, આત્મા ૮ લબ્ધિ નથી વીર્ય નથી, દ્રષ્ટિ ૧ સમકિત દ્રષ્ટિ નોભવ્ય નોઅભવ્ય, દંડક નથી, પક્ષ નથી.

અઢારમો દ્વાર-સૂક્ષ્મદ્વારના ભેદ ૩.

- ૧ સૂક્ષ્મમાં—ભાવ ૩, આત્મા ૬, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧ બાળવીર્ય, દ્રષ્ટિ, ૧ મિથ્યાત્વ, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૫ (પાય સ્થાવરના) પક્ષ ૨
- ૨ બાદરમાં—ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩ ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૨૪, પક્ષ ૨.
- ૩ નોસૂક્ષ્મ નોબાદરમાં—ભાવ ૨, આત્મા ૪, લબ્ધિ નથી, વીર્ય નથી, દ્રષ્ટિ ૧, નોભવ્ય નોઅભવ્ય, દંડક નથી, પક્ષ નથી

ઓગણીશમો દ્વાર-સંજી દ્વારના ભેદ ૩

- ૧ સંજીમાં—ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩, ભવ્ય અભવ્ય ૨, દંડક ૧૬ (પાય સ્થાવર ત્રણ વિગલેદ્રિય વળને). પક્ષ ૨
- ૨ અસંજીમાં—ભાવ ૩, આત્મા ૭ (ચારિત્ર વર્ણને), લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧ બાળવીર્ય, દ્રષ્ટિ ૨, ભવ્ય અભવ્ય ૨ દંડક ૨૨ પક્ષ ૨.
- ૩ નોસંજી નોઅસંજીમાં—ભાવ ૩, આત્મા ૭. લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૧ પડિત દ્રષ્ટિ ૧ સમકિત દ્રષ્ટિ, ભવ્ય ૧, દંડક ૧, પક્ષ ૧ શુકલ.

વીસમો દ્વાર ભવ્ય દ્વારના ભેદ ૩

- ૧ ભવ્યમાં—ભાવ ૫ આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩, ભવ્ય ૧, દંડક ૨૪ પક્ષ ૨,
- ૨ અભવ્યમાં—ભાવ ૩, આત્મા ૬ લબ્ધિ ૫. વીર્ય ૧ બાળવીર્ય, દ્રષ્ટિ ૧ મિથ્યાત્વ અભવ્ય ૧, દંડક ૨૪, પક્ષ ૧ કૃણુ.
- ૩ નોભવ્ય નોઅભવ્ય -ભાવ ૨ ક્ષાયક ને પારિણામિક, આત્મા ૪ લબ્ધિ નથી વીર્ય નથી, દ્રષ્ટિ ૧ સમકિત, ભવ્ય અભવ્ય નથી, દંડક નથી પક્ષ નથી.

એકવીસમો દ્વાર-ચરમ દ્વારના ભેદ ૨

- ૧ ચરમમાં—ભાવ ૫, આત્મા ૮, લબ્ધિ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩, ભવ્ય ૧ દંડક ૨૪, પક્ષ ૨.

૨ અચરમમાં-ભાવ ૪, (ઉપશમ વર્ણ), આત્મા ૭ (ચારિત્ર વર્ણને) લખિધ પ
વીર્ય ૧, બાલવીર્ય, દ્રષ્ટિ ૨ સમકિત દ્રષ્ટિ ને મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટિ ભવ્ય ૧ દડક
૨૪, પક્ષ ૧ કૃષ્ણ

શરીર દ્વારના પ ભેદ

૧ ઔદારિકમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લખિધ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩, ભવ્ય
અભવ્ય ૨, દડક ૧૦ પક્ષ ૨.

૨ વૈક્રિયમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮. લખિધ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩ ભવ્ય અભવ્ય
૨, દડક ૧૭ (૧૩ દેવના ૧ નારકીનો, ૧ મનુષ્યનો, ૧ તીર્થંચનો, ૧
વાયરાનો, એવં ૧૭), પક્ષ ૨.

૩ આહારિકમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લખિધ ૫, વીર્ય ૧ પંડિત વીર્ય દ્રષ્ટિ
૧ સમકિત દ્રષ્ટિ ભવ્ય ૧, દડક ૧, પક્ષ ૧ શુકલ

૪ તૈજસ, ૫ કામણુમાં-ભાવ ૫, આત્મા ૮, લખિધ ૫, વીર્ય ૩, દ્રષ્ટિ ૩,
ભવ્ય અભવ્ય ૨, દડક ૨૪, પક્ષ ૨.

ગુણસ્થાનક દ્વાર

૧ મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનકમાં-ભાવ ત્રણ ઉદય, ક્ષયોપશમ, પારિણામિક, આત્મા
છ-જ્ઞાન અને ચારિત્ર વર્ણને, લખિધ પાચ, વીર્ય એક તે જાળવીર્ય, દ્રષ્ટિ
એક તે મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટિ, ભવ્ય અભવ્ય બે, દડક એવીસ પક્ષ બે

૨ સાસ્વાદાન સમદૃષ્ટિ ગુણસ્થાનકમાં-ભાવ ત્રણ ઉદય, ક્ષયોપશમ ને
પારિણામિક, આત્મા સાત તે ચારિત્ર વર્ણને, લખિધ પાચ, વીર્ય એક તે જાળ
વીર્ય, દ્રષ્ટિ એક તે સમકિત દ્રષ્ટિ, ભવ્ય એક, દડક ઓગણીસ-પાચ એકે દ્રિયના
વર્ણને, પક્ષ એકે તે શુકલ પક્ષ.

૩ મિશ્ર ગુણસ્થાનકમાં-ભાવ ત્રણ ઉદય, ક્ષયોપશમ ને પારિણામિક, આત્મા
છ જ્ઞાન ને ચારિત્ર વર્ણને, લખિધ પાચ વીર્ય એક તે જાળવીર્ય, દ્રષ્ટિ એક
તે સમમિથ્યાત્વ દ્રષ્ટિ, ભવ્ય એક, દડક સોળ તે પાચ એકદ્રિય તથા ત્રણ
વિકલોદ્રિય વર્ણને પક્ષ એક તે શુકલ પક્ષ

૪ અપ્રતિ સમ્યક્ત્વદૃષ્ટિમાં-ભાવ પાચ, આત્મા સાત તે ચારિત્ર વર્ણને
લખિધ પાચ, વીર્ય એક તે જાળ વીર્ય. દ્રષ્ટિ એક તે સમકિત દ્રષ્ટિ, ભવ્ય
એક, દડક સોળ તે ઉપર મુજબ પક્ષ એક તે શુકલ પક્ષ.

૫ દેશવિરતિ ગુણસ્થાનકમાં-ભાવ પાચ, આત્મા સાત દેશથી ચારિત્ર છે.
સર્વથી નથી લખિધ પાચ, વીર્ય એક તે જાળ પંડિત વીર્ય, દ્રષ્ટિ એક તે સમકિત
દ્રષ્ટિ, ભવ્ય એક દડક બે મનુષ્ય ને તીર્થંચ પક્ષ એક તે શુકલ પક્ષ

- ૬ પ્રમત્તસંજ્ઞિતિ ગુણસ્થાનકમાં-ભાવ પાંચ, આત્મા આઠ, લબ્ધિ પાંચ, વીર્ય એક તે પંડિત વીર્ય, દ્રષ્ટિ એક તે સમકિત દ્રષ્ટિ, ભવ્ય એક. દંડક એક તે મનુષ્યનો, પક્ષ એક તે શુક્લ પક્ષ.
- ૭ અપ્ર મત્તસંજ્ઞિતિ ગુણસ્થાનકમાં-ભાવ પાંચ આત્મા આઠ લબ્ધિ પાંચ વીર્ય એક તે પંડિત વાવ દ્રાષ્ટ એક તે સમકિત દ્રષ્ટિ ભવ્ય એક દંડક એક તે મનુષ્યનો પક્ષ ૧ તે શુક્લ પક્ષ.
- ૮ નિયદ્વિબાદર ગુણસ્થાનકમાં-ભાવ પાંચ આત્મા આઠ લબ્ધિ પાંચ વીર્ય એક તે પંડિત વીર્ય દ્રષ્ટિ એક તે સમકિત દ્રષ્ટિ ભવ્ય એક દંડક એક તે મનુષ્યનો પક્ષ એક તે શુક્લ પક્ષ.
- ૯ અનિયદ્વિબાદર ગુણસ્થાનકમાં-ભાવ પાંચ આત્મા આઠ લબ્ધિ પાંચ વીર્ય એક તે પંડિત વીર્ય દ્રષ્ટિ એક તે સમકિત દ્રષ્ટિ ભવ્ય એક દંડક એક તે મનુષ્યનો પક્ષ એક તે શુક્લ પક્ષ.
- ૧૦ સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણસ્થાનકમાં-ભાવ પાંચ આત્મા આઠ લબ્ધિ પાંચ વીર્ય એક તે પંડિત વીર્ય દ્રષ્ટિ એક તે સમકિત દ્રષ્ટિ, ભવ્ય એક દંડક એક તે મનુષ્યનો, પક્ષ એક તે શુક્લ.
- ૧૧ ઉપશાંત મોહનિય ગુણસ્થાનકમાં ભાવ પાંચ, આત્મા સાત તે કપાય વર્જને, લબ્ધિ પાંચ, વીર્ય એક તે પંડિત વીર્ય દ્રષ્ટિ એક તે સમકિત દ્રષ્ટિ, ભવ્ય એક દંડક એક તે મનુષ્યનો, પક્ષ એક તે શુક્લ પક્ષ.
- ૧૨ ક્ષીણ મોહનીય ગુણસ્થાનકમાં-ભાવ ચાર તે ઉપશમ વર્જને આત્મા સાત તે કપાય વર્જને લબ્ધિ પાંચ, વીર્ય એક તે પંડિત વીર્ય દ્રષ્ટિ તે સમકિત દ્રષ્ટિ, ભવ્ય એક, દંડક એક તે મનુષ્યનો, પક્ષ એક તે શુક્લ પક્ષ.
- ૧૩ સંજોગી કેવલી ગુણસ્થાનકમાં-ભાવ ત્રણ-ઉદય ક્ષાયક ને પારિજામિક, આત્મા સાત તે કપાય વર્જને, લબ્ધિ પાંચ, વીર્ય એક તે પંડિત વીર્ય, દ્રષ્ટિ એક તે સમકિત દ્રષ્ટિ, ભવ્ય એક, દંડક એક તે મનુષ્યનો, પક્ષ એક તે શુક્લ પક્ષ.
- ૧૪ અજોગી કેવલી ગુણસ્થાનકમાં ભાવ ત્રણ-ઉદય, ક્ષાયક ને પારિજામિક; આત્મા છ તે કપાય ને જોગ વર્જને; લબ્ધિ પાંચ; વીર્ય એક તે પંડિત વીર્ય દ્રષ્ટિ એક તે સમકિત દ્રષ્ટિ. ભવ્ય એક; દંડક એક તે મનુષ્યનો પક્ષ એક તે શુક્લ પક્ષ.

(૧૯) શ્રોતા અધિકાર

શ્રોતા અધિકાર શ્રી નંદિસૂત્રમા છે તે નીચે મુજબ. —

ત્રાથા

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭-
સેસ ઘણુ, કુંડગ, આલણી, પરિપુણગ, હંસ, મહિસ, મેસે ય;

૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪
મસગ, જલુગ, ગિરાલી, જાહુગ, ગા, ભોર, આળીરી સા. ૧

ચોદ પ્રકારના શ્રોતા છે તેમા પ્રથમ સેસ ઘણુ તે પત્થર ઉપર જેમ મેઘ વરસે પણ પત્થર પાળીયા બીંજાય નહિ. તેમ અકક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિક સાંભળે પણ સમ્યક્ જ્ઞાન પામે નહિ, શુદ્ધ થાય નહિ.

દ્રષ્ટાંત—કુશિષ્ય રૂપી પત્થર, સદ્ગુરુ રૂપી મેઘ, અને બોધ રૂપી પાણી. મુગશેલીઆ તથા પુષ્કરાવર્ત મેઘનું દ્રષ્ટાંત: જેમ પુષ્કરાવર્ત મેઘથી મુગશેલીઆ પલળ્યો નહિ તેમ એક કુશિષ્ય મહાન સ્વેગાદિક ગુણયુક્ત આચાર્યના પ્રતબોધ્યા પણ સમજે નહિ, વૈરાગ્ય રંગ પામે નહિ, માટે તે શ્રોતા છાંડવાયોગ્ય છે, એ અવિનિતનો દ્રષ્ટાંત જાણવો.

જેમ કાળી ભૂમિને વિષે મેઘ વરસે તો તે ઘણી બીજે તથા પાણી પણ રાખે, તથા ગોધુમાદિક (ધર્મ પ્રમુખ)ની ઘણી નિષ્પત્તિ કરે તેમ વિનિત સુશિષ્ય પણ ગુરુની ઉપદેશરૂપ વાણી સાંભળી હૃદયમાં ધારી રાખે, વૈરાગ્યે ફરી બીંજાય, અને અનેક બીજા ભવ્ય જીવને વિનય ધર્મ વિષે પ્રવર્તવિ માટે તે શ્રોતા આદરવા યોગ્ય છે ૧

૨ કુંડગ—કુંભનો દ્રષ્ટાંત, તે કુંભના આઠ બેદ છે, તેમા પ્રથમ ઘડો સંપૂર્ણ ઘડાના ગુણ કરી વ્યાપ્ત છે તેના ત્રણ ગુણ ૧ તે મધ્યે પાણી ભર્યા થકા કિ ચિત્ બહાર જાય નહિ ૨ પોતે શીતળ છે માટે બીજાની પણ તૃપ્તિ ઉપશમાવે શીતળ કરે, ૩ પરની મલિનતા પણ પાણીથી દુર કરે તેમ એક શ્રોતા વિનયાદિ ગુણે કરી સંપૂર્ણ ભર્યા છે તે ત્રણ ગુણ કરે, ૧ ગુર્વાદિકનો ઉપદેશ સર્વ ધારી રાખે-કિ ચિત્ વિસારે નહિ ૨ પોતે જ્ઞાન પામી શીતલ દશા પામ્યા છે અને ભવ્ય જીવને ત્રિવિધ તાપ શમાવી શીતળ કરે. ભવ્ય જીવની સંદેહરૂપી મલિનતા ટાળે એ શ્રોતા આદરવાયોગ્ય છે

૩ એક ઘડો પડમે કાણો છે તેમા પાણી ભરે તો અડધું પાણી રહે ને અડધું વહી જાય તેમ એક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળે તો અડધું ધારી રાખે અડધું વિચરી જાય

૩ એક ઘડો હેઠે કાણો છે તેમાં પાણી ભરે તો સર્વ પાણી વહી જાય પણ રહે નહિ તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાભળે તો સર્વ વિસારે પણ ધારે નહિ.

૪ એક ઘડો નવો છે તેમાં પાણી ભરે તો થોડે થોડે ઝમીને ખાલી થાય તેમ એકેક શ્રોતા જ્ઞાનાદિ અભ્યાસ કરે પણ થોડે થોડે જ્ઞાન વિસારે

૫ એક ઘડો દુર્ગંધ વાસિત છે તેમાં પાણી ભરે તો પાણીના ગુણને ખગાડે, તેમ એકેક શ્રોતા મિથ્યાત્વાદિક દુર્ગંધે કરી વાસિત છે તેમને સત્તાદિક ભણાવતા જ્ઞાનના ગુણને વિણસાડે

૬ એક ઘડો સુગંધે કરી વાસિત છે તેમાં પાણી ભરે તો પાણીના ગુણને વધારે તેમ એકેક શ્રોતા સમક્રિતાદિક સુગંધે કરી વાસિત છે તેમને સત્તાદિક ભણાવતા જ્ઞાનના ગુણને દીપાવે.

૭ એક ઘડો કાચો છે તેમાં પાણી ભરે તો તે ઘડો બીજાને વિણસી જાય, તેમ એકેક શ્રોતા અલ્પ શુદ્ધિવાળાને સત્તાદિકનું જ્ઞાન આપતા તે નયપ્રમુખને નહિ જાણવાથી તે જ્ઞાનથી તથા ભાગથી ભ્રષ્ટ થાય.

૮ એક ઘડો ખાલી છે તે ઉપર શુઝારું ઢાકી વર્ષાકાળે નેવાં હેઠે પાણી ઝીલવા મુક્યું પણ પાણી અંદર આવે નહિ ને તળે પાણી ધણું થવાથી ઉપર તરે ને વાયરાદિક કરી ભીત પ્રમુખે અથડાઇને પુટી જાય તેમ એકેક શ્રોતા સદ્ગુરૂની સભામાં વ્યાખ્યાન સાભળવા જેમે પણ ઉંધ પ્રમુખના યોગે કરી જ્ઞાનરૂપ પાણી હૃદયમાં આવે નહિ ને ઘણી ઉધના પ્રભાવે કરી ખોટા ડોળરૂપ વાગે દર્ગે અથડાય છે, તો સભાથી અપમાન પ્રમુખ પામે તથા ઉધમાં પડવાથી પોતાના શરીરને નુકસાન થાય

ધર્મિ આઠ ઘડાના દ્રષ્ટાંતરૂપ બીજા પ્રકારના શ્રોતાનું સ્વરૂપ

૧ આલણી-એકેક શ્રોતા આલણી સમાન છે, આલણીના બે પ્રકાર એક પ્રકાર એવો છે કે આલણી પાણીમાં મુકે ત્યારે પાણીથી સંપૂર્ણ ભરી દેખાય અને ઉપાડી લઇએ ત્યારે ખાલી દેખાય, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સભામાં સાભળવા જેમે ત્યારે વૈનગ્યાદિ ભાવનાએ કરી સંપૂર્ણ ભર્યા દેખાય અને સભામાંથી ઉઠી જહાર જાય ત્યારે વૈનગ્ય રૂપ પાણી ક્રિયિત પણ દેખાય નહિ. એ શ્રોત છાંડવાયોગ્ય છે.

બીજો પ્રકાર-આલણીએ ધક્કું પ્રમુખનો આટો (લોટ) ચાળવા મોકલે, ત્યારે આટો નીકળી જાય ને કાંદરા પ્રમુખ કચમે ઘડી ગળે તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળતા ઉપદેશક તથા સૂતના ગુણ ગ્રન્થ જાણે છે, અને સમયના પ્રમુખ અનગુણરૂપ કરારો ઘડી રાખે માટે તે છાંડવાયોગ્ય છે.

૪ પરિપુણ્ણ-તે સુધરી પક્ષીના માળાનો દ્રષ્ટાત સુધરી પક્ષીના માળાથી ઘૂત (ઘી) ગાળતા ઘૂત ઘૂત નીકળી જાય, અને કાટી પ્રમુખ કચરો ગ્રહી રાખે તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્ય પ્રમુખના ગુણ ત્યાગ કરી અવગુણ ગ્રહણ કરે એ શ્રોતા છાંડવા યોગ્ય છે.

૫ હંસ-હંસને દુધ પાણી એકેકા કરી પીવા માટે આપ્યાં હોય તો તે પોતાની ચાંચમા ખટાશના ગુણે કરી દુધ પીએ ને પાણી ન પીએ, તેમ વિનિત શ્રોતા ગુર્વાદિકના ગુણ ગ્રહે ને અવગુણ ન લે એ આદરણીય છે.

૬ મહિષ-મેસો જેમ પાણી પીવા માટે જળાશયમા જાય પાણી પીવા જલમા પ્રથમ પ્રવેશ કરે પછી મસ્તક પ્રમુખે કરી પાણી ડોહળે ને મલમુત્ર કરી પછી પોતે પીવે, પણ શુદ્ધ જમ પોતે ન પીએ, અન્ય યુથને પણ પીવા ન દે તેમ કુશિષ્ય શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિકમા કલેશરૂપ પ્રશ્નાદિક કરી વ્યાખ્યાન ડોહળે, પોતે શાતપણે સાંભળે નહિ ને અન્ય સભાજનોને શાત રસથી સાંભળવા ન દે એ છાંડવા યોગ્ય છે.

૭ મેષ-મકરા જેમ પાણી પીવા જલમ્થાનકે નદી પ્રમુખમા જાય, ત્યારે કાઠે રહી પગ નીચા નમાવી પાણી પીએ, ડોહળે નહિ, ને અન્ય યુથને પણ નિર્મલુ પીવા દે, તેમ વિનિત શિષ્ય શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિક નમ્રતા તથા શાંત રસથી સાંભળે, અન્ય સભાજનોને સાંભળવા દે, એ આદરણીય છે.

૮ મસગ-તેના જે પ્રકાર પ્રથમ મસગ તે ચામડાની ટાંચથી તેમા વધારે ભરાય ત્યારે અત્યંત કુલેવી દેખાય પણ તૃષા શમાવે નહિ, પણ વાયરો નીકળી જાય ત્યારે ખાલી થય તેમ એકેક શ્રોતા અભિમાનરૂપ વાયરે કરી શુષ્ક જ્ઞાનીવત તડાકા મારે પણ પોતાના તથા અન્ય આત્માને શાંત રસ પમાડે નહિ એ છાંડવા યોગ્ય છે.

ખીજે પ્રકાર-મસગ તે મચ્છર નામે જંતુ અન્યને ચટકા મારી પગિ-તાપ ઉપજાવે પણ ગુણ ન કરે અને ખણજ ઉત્પન્ન કરે તેમ એકેક કુશ્રોતા ગુર્વાદિકને, જ્ઞાન-અભ્યાસ કરાવતા ઘણા પરિશ્રમ આપે તથા કુવચનરૂપ ચટકા મારે પણ ગુણ તે વચાવન્ય પ્રમુખ કાર્તિ પણ ન કરે અને ચિત્તમા અસમાધિ ઉપજાવે, એ છાંડવા યોગ્ય છે.

૯ જલુગ તેના જે પ્રકાર-પ્રથમ પ્રકાર જલો નામે જંતુ, ગાય પ્રમુખના સ્તનમા વળગે ત્યારે લોહી પીએ પણ દુધ ન પીએ, તેમ એકેક અવિ-નિત કુશિષ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિકના સાથે રહ્યા થકા તેમના છિત્રો ગવેષે પણ ક્ષમાદીક ગુણ ન ગ્રહણ કરે, માટે છાંડવા યોગ્ય છે.

બીજો પ્રકાર—જળો નામે જંતુ ગુમડા ઉપર મુકીએ ત્યારે ચટકો મારે ને દુઃખ ઉપજવે અને મુઠદાલ (બગડેલું) લોહી પીએ ને પછી શાંતિ કરે તેમ એકેક વીનીત શિષ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિક સાથે રહ્યા થકા પ્રથમ વચનરૂપ ચટકો ભરે-કાલે અકાલે બહુ અભ્યાસ કરતા મહેનત કરાવે-પછી સદેહરૂપી બિગાડ કાઢી ગુર્વાદિકને શાંતિ ઉપજાવે-પરદેશી રજવત એ અદરવા યોગ્ય છે.

૧૦ બિરાલી—બિલાડી દુધનું ભાજન સીંકાથી ભોંયપર નીચું નાંખીને રજકણ સહિત દુધ પીએ, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્યાદિક પાસેથી સત્રાદિક અભ્યાસ કરતાં અવિનય બહુ કરે, તથા પર પાસે પ્રશ્ન પૂછતી સત્રાર્થ ધારે પણ પોતે વિનય કરી ધારે નહિ, માટે તે શ્રોતા છાંડવાયોગ્ય છે.

૧૧ જાહુગ—સંહલો તે તિયંચની જાત વિશેષ-તે પ્રથમ પોતાની માતાનું દૂધ થોડે થોડે પીએ તે પાચન થયા પછી વળી થોડું પીએ, એમ થોડે થોડે દૂધથી પોતાના શરીરને પુષ્ટ કરે, પછી મોટા જીવનના માન મર્દન કરે તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્યાદિક પાસેથી પોતાની શુદ્ધિ પ્રમાણે કાલે કાલે થોડે થોડે સત્રાદિક અભ્યાસ કરે, અભ્યાસ કરતા ગુર્વાદિકને અત્યંત સતોષ ઉપજાવે, કેમકે આપેલો પાઠ બરાબર અરબલિત કરે ને તે ક્યાં પછી વળી બીજી વાર અને ત્રીજી વાર એમ થોડે થોડે લે ને પછી બહુશ્રુત થઈ મિથ્યાત્વી લોકોનાં માન મર્દન કરે, એ આદરવાયોગ્ય છે.

૧૨ ગો-ગો તે 'ગાય' ના બે પ્રકાર પ્રથમ પ્રકાર-જેમ દૂધવતી ગાયને કોઈ એક શેઠ, પાડોશીને ત્યાં આપી ગામ જાય, પણ તે પાડોશી ધાસ પાણી પ્રમુખ બગબર ગાયને નહિ આપવાથી ગાય બૂખે તૃપાએ પીડાઈ થકી દૂધમાં મુકાય, ને દુઃખી થાય, તેમ એકેક અવિનિત શ્રોતા એ ગુર્વાદિકનો આહાર પાણી વૈયાવચ્ચ નહિ દગવાથી તેમનો દેહ ગ્જાનિ પામે ને સત્રાદિકમા ઘટાડો થાય ને અપવશ પામે.

બીજો પ્રકાર—એક શેઠ પાડોશીને દ્વજણી ગાય સોંપી ગામ ગયો. પાડોશી એ ધાસ પાણી પ્રમુખ રૂડે પ્રકારે આપવાથી દૂધમાં વધારો થયો ને તે કીત્તિને પામ્યો, તેમ એકેક વિનિત શ્રોતા (શિષ્ય) ગુર્વાદિકનો આહાર પાણી પ્રમુખ વૈયા-વૃત્તની વિધિએ કરી ગુર્વાદિકને શાંતા ઉપજાવે તો તેમને માનમાં વધારો થાય ને તે કીત્તિને પામે એ શ્રોતા આદરવાયોગ્ય છે.

૧૩ ભેરી—નેના બે પ્રકાર. પ્રથમ પ્રકાર એ છે જ. ભેરીનો વગાડનાર પુરૂષ રાગના હુકમ પ્રમાણે ભેરી વગાડે તો રાગ ખુશી થઈ તેને પુષ્કળ દ્રવ્ય આપે તેમ વિનિત શિષ્ય તીર્થંકર નયા ગુર્વાદિકની આજ્ઞા પ્રમાણે સત્રાદિકની

સ્વાધ્યાય તથા ધ્યાન પ્રમુખ અગીકાર કરે તો કર્મરૂપ રોગ મટે અને સિદ્ધ ગતિમાં અનંત લક્ષ્મી પામે એ આદરવા યોગ્ય છે.

બીજો પ્રકાર—જેમ ભેરીનો વગાડનાર પુરૂષ રાજના હુકમ પ્રમાણે ભેરી વગાડે નહિ તો રાજ કોપાયમાન થઇ દ્રવ્ય આપે નહિ તેમ અવિનિત શિષ્ય તીર્થ કરતી તથા ગુર્વાદિકની આજ્ઞા પ્રમાણે સ્નાદિકની સ્વાધ્યાય, ધ્યાન કરે નહિ તો તેમનો કર્મરૂપ રોગ મટે નહિ અને સિદ્ધ ગતિનું સુખ પામે નહિ એ જાહેરાત યોગ્ય છે,

૧૪ આલીરી-પ્રથમ પ્રકાર—આલીર સ્ત્રી-પુરૂષ એક ગ્રામથી પાસેના શહેરમાં ગાડવામાં ઘૂત ભરી વેચવા ગયાં. ત્યાં બજારમાં ઉતારતા ઘૂત લાજન-વાસણ પુટી ગયું, ઘૂત ઢળી ગયું. પુરૂષે સ્ત્રીને ઘણા કપકાવળાં કુવચનો કહ્યા ત્યારે સ્ત્રીએ પણ તે ભત્તારે સામા કુવચનો કહ્યાં. આખરે ઘૂત બધું ઢાળાઈ ગયું ને બન્ને બહુ શોક કરવા લાગ્યાં, જમીન પરતું ઘૂત પાછળથી લુછી વીધું અને વેચ્યું, કીંમત મળી તે લઈ સાંજે ગામ જતા ચોરોએ લુટી લીધી. બહુ નિરાશ થયા. લોકોએ પૂછવાથી સર્વ વૃત્તાન્ત કહ્યો. લોકોએ કપકા દીધો, તેમ ગુરુએ વ્યાખ્યાન ઉપદેશમાં આપેલ સાર-ઘૂતને લડાઈ ઝગડો કરી ઢાળી નાંખે ને છેવટે ક્લેશ કરી દુર્ગતિને પામે, આ શ્રોતા જાહેરાત યોગ્ય છે.

બીજો પ્રકાર—ઘૂત ભરી શહેરમાં જતા બજારમાં ઉતરતા વાસણ પુટ્યું કે તરતજ એકદમ મળી ભેગા થઈ તે ઘૂત ભરી લીધું પણ બહુ નુકશાન થવા દીધું નહિ, તે ઘૂતને વેચી પૈસા મેળવી સારા સંઘાત સાથે ગામમાં સુખે સુખે જેમ અન્ય સુખ પુરૂષો પહેાએ, તેમ વિનિત શિષ્ય શ્રોતા ગુરૂ પાસેથી વાણી સાંભળી શુદ્ધ જ્ઞાનપૂર્વક તે અર્થ સૂત્રને ધારી રાખે, સાચવે. અસ્ખલિત કરે, વિસ્મૃતિ થાય તો ગુરૂ પાસે ફરી ફરી માગી માગી ધારે, પૂછે પણ કંકળાટ ઝગડો કરે નહિ, જે ઉપર ગુરૂ પ્રસન્ન થાય, સંયમ-જ્ઞાનની વૃદ્ધિ થાય, પરિણામે સદ્ગતિ મળે, આવા શ્રોતા આદરણીય છે

ઈતિ શ્રોતા અધિકાર સંપૂર્ણ.

(૨૦) અઠાણું બોલનો અદ્ય બહુત્વ

સૂત્ર શ્રી પન્નવણાણ પદ ત્રીણું

અનુક્રમ	અઠાણું બોલનો અદ્ય બહુત્વ મહા દંડક	૧૪ જીવના લેદ	૧૪ ગુણસ્થાનક	૧૫ યોગ	૧૨ ઉપયોગ, ૧૨	૬ લેક્ષ્યા
૧. ગર્ભજ મનુષ્ય સર્વથકા થોડા		૨	૧૪	૧૫	૧૨	૬
૨. મનુષ્યાણી સંખ્યાત ગુણ.		૨	૧૪	૧૭	૧૨	૬
૩. બાદર તેજસ્કાય પચાસ અસંખ્યાત ગુણ		૧	૧	૧	૩	૩
૪. પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવ અસંખ્યાત ગુણ.		૨	૧	૧૧	૬	૧
૫. ઉપરની ત્રીકના દેવ સંખ્યાત ગુણ.		૨	૨/૩	૧૧	૬	૧
૬. મધ્ય ત્રીકના દેવ સંખ્યાત ગુણ.		૨	૨/૩	૧૧	૬	૧
૭ નીચેની ત્રીકના દેવ સંખ્યાત ગુણ.		૨	૨/૩	૧૧	૬	૧
૮. બારમાં દેવલોકના દેવ સંખ્યાત ગુણ		૨	૪	૧૧	૬	૧
૯. અગીયારમાં દેવલોકના દેવ સંખ્યાત ગુણ.		૨	૪	૧૧	૬	૧
૧૦. દસમાં દેવલોકના દેવ સંખ્યાત ગુણ.		૨	૪	૧૧	૬	૧
૧૧ નવમાં દેવલોકના દેવ સંખ્યાત ગુણ		૨	૪	૧૧	૬	૧
૧૨ સાતમાં નરકના નારકી અસંખ્યાત ગુણ.		૨	૪	૧૧	૬	૧
૧૩. છઠ્ઠી નરકના નારકી અસંખ્યાત ગુણ.		૨	૪	૧૧	૬	૧
૧૪. આઠમાં દેવલોકના દેવ અસંખ્યાત ગુણ.		૨	૪	૧૧	૬	૧
૧૫. સાતમાં દેવલોકના દેવ અસંખ્યાત ગુણ		૨	૪	૧૧	૬	૧
૧૬. પાંચમાં નરકના નારકી અસંખ્યાત ગુણ.		૨	૪	૧૧	૬	૨
૧૭. છઠ્ઠા દેવલોકના દેવ અસંખ્યાત ગુણ.		૨	૪	૧૧	૬	૧
૧૮. ચોથી નરકના નારકી અસંખ્યાત ગુણ		૨	૪	૧૧	૬	૧
૧૯. પાંચમાં દેવલોકના દેવ અસંખ્યાત ગુણ.		૨	૪	૧૧	૬	૧
૨૦. ત્રીજી નરકના નારકી અસંખ્યાત ગુણ		૨	૪	૧૧	૬	૨
૨૧. ચોથા દેવલોકના દેવ અસંખ્યાત ગુણ.		૨	૪	૧૧	૬	૧
૨૨. ત્રીજા દેવલોકના દેવ અસંખ્યાત ગુણ.		૨	૪	૧૧	૬	૧
૨૩. બીજા નરકના નારકી અસંખ્યાત ગુણ.		૨	૪	૧૧	૬	૧

૨૪. સંમૂર્ષિમ મનુષ્ય-અશાશ્વત અસંખ્યાત ગુણ.	૧	૧	૩	૪	૩
૨૫. ખીજ દેવલોકના દેવ અસંખ્યાત ગુણ.	૨	૪	૧૧	૯	૧
૨૬. ખીજ દેવલોકની દેવી સંખ્યાત ગુણ.	૨	૪	૧૧	૯	૧
૨૭. પહેલા દેવલોકના દેવ સંખ્યાત ગુણ.	૨	૪	૧૧	૯	૧
૨૮. પહેલા દેવલોકની દેવી સંખ્યાત ગુણ.	૨	૪	૧૧	૯	૧
૨૯. ભવનપતિના દેવ અસંખ્યાત ગુણ.	૩	૪	૧૧	૯	૪
૩૦. ભવનપતિની દેવી સંખ્યાત ગુણ.	૨	૪	૧૧	૯	૪
૩૧. પહેલી નરકના નારકી અસંખ્યાત ગુણ.	૩	૪	૧૧	૯	૧
૩૨. ખેચર પુરૂષ તિય્ય થોનિ અસંખ્યાત ગુણ	૨	૫	૧૩	૯	૬
૩૩. ખેચરની સ્ત્રી સંખ્યાત ગુણ	૨	૫	૧૩	૯	૬
૩૪. સ્થલચર પુરૂષ સંખ્યાત ગુણ.	૨	૫	૧૩	૯	૬
૩૫. સ્થલચરની સ્ત્રી સંખ્યાત ગુણ	૨	૫	૧૩	૯	૬
૩૬. જલચર પુરૂષ સંખ્યાત ગુણ	૨	૫	૧૩	૯	૬
૩૭. જલચરની સ્ત્રી સંખ્યાત ગુણ.	૨	૫	૧૩	૯	૬
૩૮. વાણુવ્યતરના દેવસંખ્યાત ગુણ	૪	૪	૧૧	૯	૪
૩૯. વાણુવ્યતરની દેવી સંખ્યાત ગુણ	૨	૪	૧૧	૯	૪
૪૦. જ્યોતિષીના દેવ સંખ્યાત ગુણ	૨	૪	૧૧	૯	૧
૪૧. જ્યોતિષીની દેવી સંખ્યાત ગુણ	૨	૪	૧૧	૯	૧
૪૨. ખેચર નપુસક તિય્ય થોની સંખ્યાત ગુણ	૨/૪	૫	૧૩	૯	૬
૪૩. સ્થલચર નપુસક સંખ્યાત ગુણ,	૨/૪	૫	૧૩	૯	૬
૪૪. જલચર નપુસક સંખ્યાત ગુણ.	૨/૪	૫	૧૩	૯	૬
૪૫. ચૌરિન્દ્રિય પર્યાપ્ત સંખ્યાત ગુણ.	૧	૧	૨	૪	૩
૪૬. પચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત વિશેષાધિક.	૧	૧૨	૧૪	૧૦	૬
૪૭. બેષ્ઠન્દ્રિય પર્યાપ્ત વિશેષાધિક.	૧	૧	૨	૩	૩
૪૮. ત્રિષ્ઠન્દ્રિય પર્યાપ્ત વિશેષાધિક.	૧	૧	૨	૩	૩
૪૯. પચેન્દ્રિય અપર્યાપ્ત અસંખ્યાત ગુણ.	૨	૩	૫	૮-૯	૬
૫૦. ચૌરિન્દ્રિય અપર્યાપ્ત વિશેષાધિક	૧	૨	૩	૬	૩
૫૧. ત્રિષ્ઠન્દ્રિય અપર્યાપ્ત વિશેષાધિક.	૧	૨	૩	૫	૩
૫૨. બેષ્ઠન્દ્રિય અપર્યાપ્ત વિશેષાધિક.	૧	૨	૩	૫	૩
૫૩. પ્રત્યેક શરીરી બાહર વનસ્પતિકાય પર્યાપ્ત અસંખ્યાત ગુણ.	૧	૬	૧	૩	૩
૫૪. બાહર નિગોદ પર્યાપ્તના શરીક અસંખ્યાત ગુણ	૧	૧	૧	૩	૩

૫૫. બાદર પૃથ્વીકાય પર્યાપ્તિ અસંખ્યાત ગુણ.	૧	૧	૧	૩	૩
૫૬. બાદર અપકાય પર્યાપ્તિ અસંખ્યાત ગુણ.	૧	૧	૧	૩	૩
૫૭. બાદર વાયુકાય પર્યાપ્તિ અસંખ્યાત ગુણ.	૧	૧	૪	૪	૩
૫૮. બાદર તેજસ્કાય અપર્યાપ્તિ અસંખ્યાત ગુણ	૧	૧	૩	૩	૩
૫૯. પ્રત્યેક શરીરી બાદર વનસ્પતિકાય અપર્યાપ્તિ અસંખ્યાત ગુણ.	૧	૧	૩	૩	૪
૬૦. બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તિના શરીર અસંખ્યાત ગુણ	૧	૧	૩	૩	૩
૬૧. બાદર પૃથ્વીકાય અપર્યાપ્તિ અસંખ્યાત ગુણ	૧	૧	૩	૩	૩
૬૨. બાદર અપકાય અપર્યાપ્તિ અસંખ્યાત ગુણ.	૧	૧	૩	૩	૪
૬૩. બાદર વાયુકાય અપર્યાપ્તિ અસંખ્યાત ગુણ.	૧	૧	૩	૩	૩
૬૪. સૂક્ષ્મ તેજસ્કાય અપર્યાપ્તિ અસંખ્યાત ગુણ.	૧	૧	૩	૩	૩
૬૫ સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાય અપર્યાપ્તિ વિશેષાધિક.	૧	૧	૩	૩	૩
૬૬. સૂક્ષ્મ અપકાય અપર્યાપ્તિ વિશેષાધિક	૧	૧	૩	૩	૩
૬૭. સૂક્ષ્મ વાયુકાય અપર્યાપ્તિ વિશેષાધિક	૧	૧	૩	૩	૩
૬૮. તેજસ્કાય અપર્યાપ્તિ સંખ્યાત ગુણ.	૧	૧	૧	૩	૩
૬૯. સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાય પર્યાપ્તિ વિશેષાધિક	૧	૧	૧	૩	૩
૭૦. સૂક્ષ્મ અપકાય પર્યાપ્તિ વિશેષાધિક	૧	૧	૧	૩	૩
૭૧. સૂક્ષ્મ વાયુકાય અપર્યાપ્તિ વિશેષાધિક.	૧	૧	૧	૩	૩
૭૨. સૂક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તિના શરીર સંખ્યાત ગુણ	૧	૧	૩	૩	૩
૭૩. સૂક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તિના શરીર સંખ્યાત ગુણ	૧	૧	૧	૩	૩
૭૪. અભ્રમ્ય જીવ અનંત ગુણ	૧૪	૧	૧૩	૬	૬
૭૫ સમ્યક્ દષ્ટિ પ્રતિપાતી અનંત ગુણ	૧૪	૧૪	૧૫	૧૨	૬
૭૬. સિદ્ધ અનંતગુણ	૦	૦	૦	૨	૦
૭૭. બાદર વનસ્પતિકાય પર્યાપ્તિ અનંતગુણ.	૧	૧	૧	૩	૩
૭૮. બાદર જીવ પર્યાપ્તિ વિશેષાધિક.	૬	૧૪	૧૫	૧૨	૬
૭૯. બાદર વનસ્પતિકાય અપર્યાપ્તિ અસંખ્યાત ગુણ	૧	૧	૩	૩	૪
૮૦. બાદર જીવ અપર્યાપ્તિ વિશેષાધિક.	૬	૩	૫	૬	૬
૮૧. સમુચ્ચય બાદર જીવ વિશેષાધિક	૧૨	૧૪	૧૫	૧૨	૬
૮૨. સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાય અપર્યાપ્તિ અસંખ્યાત ગુણ	૧	૧	૩	૩	૩
૮૩. સૂક્ષ્મ જીવ અપર્યાપ્તિ વિશેષાધિક.	૧	૧	૩	૩	૩
૮૪. સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાય પર્યાપ્તિ સંખ્યાત ગુણ.	૧	૧	૧	૩	૩

૮૫. સુક્ષ્મ જીવ પર્યાપ્ત વિશેષાધિક.	૧	૧	૧	૩	૩
૮૬. સમુચ્ચય સુક્ષ્મ જીવ વિશેષાધિક	૨	૧	૩	૩	૩
૮૭. ભવ્ય સિદ્ધ જીવ વિશેષાધિક.	૧૪	૧૪	૧૫	૧૨	૬
૮૮. નિગોદના જીવ વિશેષાધિક,	૪	૧	૩	૬	૩
૮૯. સમુચ્ચય વનસ્પતિકામ જીવ વિશેષાધિક	૪	૧	૩	૩	૪
૯૦. એકંદ્રિય જીવ વિશેષાધિક.	૪	૧	૫	૩	૪
૯૧. તિર્યચ ચેતિના જીવ વિશેષાધિક	૧૪	૫	૧૩	૯	૬
૯૨. મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ જીવ વિશેષાધિક.	૧૪	૧	૧૩	૯	૬
૯૩. અવિરત જીવ વિશેષાધિક,	૧૪	૪	૧૩	૯	૬
૯૪. સક્રિયાળી જીવ વિશેષાધિક.	૧૪	૧૦	૧૫	૧૦	૬
૯૫. છદ્મસ્થ જીવ વિશેષાધિક.	૧૪	૧૨	૧૫	૧૦	૬
૯૬. સયોગી જીવ વિશેષાધિક.	૧૪	૧૩	૧૫	૧૨	૬
૯૭. સંસારસ્થ જીવ વિશેષાધિક.	૧૪	૧૪	૧૫	૧૨	૬
૯૮. સર્વ જીવ વિશેષાધિક.	૧૪	૧૪	૧૫	૧૨	૬

ઈતિ અઠાણું બોલનો અલ્પ બહુત્વ સંપૂર્ણ

(૨૧) પુદ્ગલ પરાવર્ત

ભગવતી સૂત્રના ૧૨મા શ્લોકના ૪થા ઉદ્દેશમાં પુદ્ગલ પરાવર્તનો વિચાર છે, તે નીચે મુજબ :-

૧ નામ, ૨ શુભ, ૩ ત્તિ સંજ્ઞા, ૪ ઠાણું, ૫ કાલ, ૬ કાલોપમં ચ;

૭ કાલઅપ્યબહુ, ૮ પુદ્ગલ મહા પુદ્ગલ, ૯ પુદ્ગલકરણ અપ્યબહુ, ૧૦ પુદ્ગલ પરાવર્ત એ વિષય સમજવાને ૬ દ્વારે કરી સ્પષ્ટીકરણ કરી કહે છે.

૧ નામ દ્વાર-૧ ઔદાગિક પુદ્ગલ પરાવર્ત, ૨ વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્ત, ૩ તેજશ પુદ્ગલ પરાવર્ત, ૪ કાર્મણ પુદ્ગલ પરાવર્ત, ૫ મનો પુદ્ગલ પરાવર્ત, ૬ વચન પુદ્ગલ પરાવર્ત, ૭ આસોઅજ્ઞાસ પુદ્ગલ પરાવર્ત.

૨ ગુણ દ્વાર—પુદ્ગલ પરાવર્ત એટલે શુ, તે કેમ, કેટલા પ્રકારે ને શી રીતે સમજવુ, એ સહજ પ્રશ્ન શિષ્ય બુદ્ધિથી થાય છે ત્યારે ગુરુ એમ સમજાવે છે કે જીવે આ જગત-વિશ્વમા જેટલા પુદ્ગલો છે તે સર્વને લઈ લઈને મુક્યાં છે મુકી મુકીને ફરી ફરી લીધાં છે, એટલે કે, પુદ્ગલ પરાવર્ત, શબ્દનો અર્થ એ છે કે પુદ્ગલ=ગ્રીણામા ગ્રીણા રજકણથી માડીને સ્થૂલમાં સ્થૂલ જે પુદ્ગલ, તે સર્વમાં અગર તે સર્વથી જીવે પરાવર્ત=સમગ્ર પ્રકારે ફરવું કયું, સર્વમા ભ્રમણ કયું, ને તે પુદ્ગલો ઔદારિકપણે (ઔદારિક શરીરમાં ગ્રહી ઔદારિક યોગ્ય પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે તે) વૈક્રિયપણે (વૈક્રિય શરીરમા રહી વૈક્રિય યોગ્ય પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે તે) તેજસપણે ઉપર કહ્યા તે સાતેપણે, જીવે લીધા છે ને મુક્યા છે તે પણ સૂક્ષ્મપણે ને બાદરપણે લીધા છે ને મુક્યા :છે. દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી કાળથી ભાવથી એમ ચારે પ્રકારે જીવે પુદ્ગલ પરાવર્ત કર્યા છે, તે સ્પષ્ટ નીચે પ્રમાણે

પુદ્ગલ પરાવર્તના બે ભેદ:- ૧ બાદર ને ૨ સૂક્ષ્મ, તે ૧ દ્રવ્યથી, ૨ ક્ષેત્રથી, ૩ કાળથી ૪ ભાવથી

૧ દ્રવ્યથી બાદર પુદ્ગલ પરાવર્ત-ને જગતમાંના સર્વ પુદ્ગલો ઔદારીકપણે, વૈક્રિયપણે, એમ સાતે પ્રકારે પુદ્ગલો પૂરા કરે, પણ અનુક્રમે નહિ, એટલે કે ઔદારિકપણે પુદ્ગલો પૂરા કર્યા પહેલા વૈક્રિયપણે લે વા તેજસપણે લે ગમે તે પુદ્ગલ પરાવર્તપણે વચમા લઈ પછી ઔદારીકપણાના લીધા પુદ્ગલો પૂરા કરે એમ માને પ્રકારે અવળા સવળા જગતના સર્વ પુદ્ગલોને પૂર્ણ કરે તેને બાદર પુદ્ગલ પરાવર્ત કહીએ

૨ દ્રવ્યથી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ પરાવર્ત-તે જગતમાંના સર્વ પુદ્ગલોને ઔદારિકપણે પૂર્ણ કરે, પછી વૈક્રિયપણે, પછી તેજસપણે, એમ એક પછી એક અનુક્રમે ફરી સાતે પુદ્ગલ પરાવર્તપણે પૂર્ણ કરે તેને સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ પરાવર્ત કહીએ

૩ ક્ષેત્રથી બાદર પુદ્ગલ પરાવર્ત-ને યૌદ રાજલોકના જેટલા આકાશ પ્રદેશ છે, તે સર્વ આકાશ પ્રદેશને દરેક પ્રદેશ મરી મરીને અનુક્રમે વિના ગમે તેમ કરી પૂર્ણ કરે,

૪ ક્ષેત્રથી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ પરાવર્ત-ને યૌદ રાજલોકના આકાશ પ્રદેશને, અનુક્રમે એક પછી એક -૧-૨-૩-૪-૫-૬-૭-૮-૯-૧૦ એમ દરેક પ્રદેશમાં મરીને પૂર્ણ કરે, તેમાં પહેલા પ્રદેશ મરીને ત્રીજા પ્રદેશ મરી અથવા ૫મા ૮મા ગમે તે પ્રદેશ ગમે તે પુદ્ગલ પરાવર્ત કરવામાં ન ગણાય, અનુક્રમે દરેક પ્રદેશ મરી સમસ્ત લોક પૂર્ણ કરે.

૫ કાલથી બાહર પુદ્ગલ પરાવર્ત-તે એક કાલચક્ર (જેમા ઉત્સર્પિણી ને અવસર્પિણી સમાય) તેના પ્રથમ સમયે મરે પછી બીજા કાલચક્રના બીજા સમયે મરે કે ગમે તે ત્રીજા સમયે મરે એમ ત્રીજા કાલચક્રના ગમે તે સમયે મરે એટલે કે એક કાલચક્રના જેટલા સમય થાય, તેટલા કાલચક્રના એક એક સમયે મરી એક કાલચક્ર પૂર્ણ કરે

૬ કાલથી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ પરાવર્ત-તે કાલચક્રના પ્રથમ સમયે મરે, તેમ બીજા કાલચક્રના બીજા સમયે મરે, ત્રીજા કાલચક્રના ત્રીજા સમયે મરે, ચોથા કાલચક્રના ચોથા સમયે મરે, વચમા નિયમ વિના ગમે તે સમયે મરે તે હિસાબમા ન ગણાય, એમ એક કાલચક્રના જેટલા સમય તેટલા કાલચક્રના અનુક્રમે નિયમિત સમયે મરે

૭ ભાવથી બાહર પુગલ પરાવર્ત-તે જીવના અસંખ્યાત પરિણામ છે તે પ્રથમ પરિણામે મરે, પછી ગમે તે ૩-૨-૫-૪-૭-૯ એમ અનુક્રમ વિના દરેક પરિણામે મરી અસંખ્યાત પરિણામ પૂર્ણ કરે

૮ ભાવથી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ પરાવર્ત-જીવના અસંખ્યાત પરિણામ છે, તે પ્રથમ પરિણામે મરે પછી વચમા ગમે તેટલો વખત ગયા પછી, ૨ જા પરિણામે એમ અનુક્રમે ૩જા પરિણામે, ૪થા પરિણામે એમ અસંખ્ય પરિણામ મરી મરી પૂર્ણ કરે,

ધૃતિ ગુણદ્વાર

ઉન્મે-ત્રિસંખ્યા દ્વાર

૧ પુદ્ગલ પરાવર્ત-સર્વ જીવે કેટલા કર્યા ૨ એક વચને-એક જીવે ૨૪ દડકમા કેટલા પુદ્ગલ પરાવર્ત કર્યા, ૩ જાહુ વચને સર્વ જીવે-૨૪ દડકે કેટલા પુદ્ગલ પરાવર્ત કર્યા.

૧ સર્વ જીવે-ઔદાગિક પુદ્ગલ પરાવર્ત, વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્ત, તેજમ પુદ્ગલ પરાવર્ત એ સાતે પુદ્ગલ પરાવર્ત અનંત અનંત વાર કર્યા, ૭

૨ એક વચને-ને એક જીવે- એક નારક જીવે ઔદાગિક પુદ્ગલ પરાવર્ત વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્ત એ સાતે પુદ્ગલ પરાવર્ત અતિત (ગયા) કાલે અનંત અનંત વાર કર્યા, ભાવિય કાલે કોઈ પુદ્ગલ પરાવર્ત કરશે નહિ, (મોક્ષ જશે તે) કોઈ કરશે. જે કરશે તે જઘન્ય ૧-૨-૩ પુદ્ગલ પરાવર્ત કરશે, ઉત્કૃષ્ટ અનંત કરશે એમ ભવનપતિ વગેરે ૨૪ દડકના એક એક જીવે સાત પુદ્ગલ પરાવર્ત ગયા

કાલે અનંત કર્યા, ફેટલાકો ભવિષ્ય કાલે કરશે નહિ, મોક્ષ જશે-તે માટે જે કરશે તે ૧-૨-૩ ઉત્કૃષ્ટ અનંત કરશે સાત પુદ્ગલ પરાવર્ત, ૨૪ દંડક માથે ગણતાં ૧૬૮ (પ્રશ્ન) થાય.

૩ બહુવચને-તે સર્વ જીવે-સર્વ નારક જીવે પૂર્વ કાલે ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્ત, એ સાતે પુદ્ગલ પરાવર્ત અનંત અનંત કર્યા. ભવિષ્યકાલે ધણાઓ અનંત કરશે એમજ ૨૪ દંડકના બહુ જીવોએ અનંત પુદ્ગલ પરાવર્ત કર્યા તે ભવિષ્યકાલમાં કરશે તેના પથ ૧૬૮ (પ્રશ્ન) થાય છે.

$૭+૧૬૮+૧૬૮=૩૪૩$ (પ્રશ્ન) થાય છે

૪ થો ત્રિસ્થાનક દ્વાર

૧ એક જીવે કયા કયા સ્થાને કયા કયા પુદ્ગલ પરાવર્ત કર્યા, કયા કયા પુદ્ગલ પરાવર્ત કરશે, ૨ બહુ જીવે કયા કયા સ્થાને પુદ્ગલ પરાવર્ત કર્યા, કરશે. ૩ સર્વ જીવે કયા કયા દંડકમાં કયા કયા પુદ્ગલ પરાવર્ત કર્યા.

૧ એક વચને-તે એક જીવે નારકપણે ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્ત કર્યું નથી કરશે નહિ વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્ત કર્યું છે, કરશે. જે કરશે તે જઘન્ય ૧-૨-૩ ઉત્કૃષ્ટ અનંત કરશે. એમ તેજસ પુદ્ગલ પરાવર્ત, કાર્મણ પુદ્ગલ પરાવર્ત યાવત્ શ્વાસોચ્છવાસ પુદ્ગલ પરાવર્ત કર્યા તે હવે પછી કરશે તે ઉપર પ્રમાણે, એમ અમુર કુમારપણે, પૃથ્વીપણે યાવત્ વૈમાનિકપણે પૂર્વે ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્ત યાવત્ શ્વાસોચ્છવાસ પુદ્ગલ પરાવર્ત કર્યા તે કરશે. (તે સમજવાનું એ છે કે જે દંડકમાં જે જે પુદ્ગલ પરાવર્ત હોય તે કરે-ન હોય તે ન કરે) એક નૈરયિક જીવે ૨૪ દંડકમાં રહી સાત સાત (હોય તે હા, નહિ તે ના) પુદ્ગલ પરાવર્ત કર્યા તે $૨૪ \times ૭ = ૧૬૮$ થયા. તે એમ ૨૪ દંડકને જીવ ૨૪ દંડકમાં ગી સાત સાત પુદ્ગલ પરાવર્ત કરે. તે $૧૬૮ \times ૨૪ = ૪૦૩૨$ પ્રશ્ન પુદ્ગલ પરાવર્તના થાય છે.

૨ બહુવચને-તે સર્વ જીવે નૈરયિકપણે ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્ત નથી કર્યું, નહિ કરશે વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્ત યાવત્ શ્વાસોચ્છવાસ પુદ્ગલ પરાવર્ત કર્યા કરશે, એમજ અમુક નારકપણે પૃથ્વીપણે યાવત્ વૈમાનિકપણે, જે જે ઘટે તે તે પુદ્ગલ પરાવર્ત કર્યા તે કરશે, એમ ૨૪ દંડકમાં બહુ જીવે પુદ્ગલ પરાવર્ત સાત સાત કર્યા કર્યા કરશે પૂર્વ પ્રમાણે આને પણ ૪૦૩૨ પ્રશ્ન થાય છે.

૪ કયા કયા દંડકમાં પુદ્ગલ પરાવર્ત કર્યા—તે સર્વ જીવે પાત્ર એકે દ્રિય ત્રણ વિકલેદ્રિય, તિર્યચ પંચેદ્રિય ને મનુષ્ય, એ દશ દંડકમાં ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્ત અનંત અનંત વાર કર્યા ૧ નૈરયિક, ૧૦ ભવનપતિ, ૧૨ વાયુ કાય ૧૩, સસી તિર્યચ પંચેદ્રિય પર્યાપ્ત ૧૪ સસી મનુષ્ય પર્યાપ્ત ૧૫ વાયુવ્યતર. ૧૬ જ્યોતિષી, ૧૭ ગૈમાનિક એ ૧૭ દંડકમાં સર્વ જીવે ગૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્ત અનંત અનંત વાર કર્યા ૨૪ દંડકમાં તેજસુ પુદ્ગલ પરાવર્ત કાર્મણ પુદ્ગલ પરાવર્તને શ્વસોચ્છ્વાસ પુદ્ગલ પરાવર્ત સર્વ જીવે અનંત અનંત વાર કર્યા ૧૪ નૈરયિક દેવના દંડક, ૧૫ સસી તિર્યચ પંચેદ્રિય, ૧૬ સસી મનુષ્ય એ ૧૬ દંડકમાં સર્વ જીવે મન પુદ્ગલ પરાવર્ત અનંત અનંત વાર કર્યા

પાત્ર એકેદ્રિય વિના ૧૯ દંડકમાં સર્વ જીવે વચન પુદ્ગલ પરાવર્ત કર્યા એ ૧૩૪ પ્રશ્ન થાય છે ત્રણે સ્થાનકના આઠ હજાર એકનો ને અઠાણુ પ્રશ્ન થાય છે. ઇતિ ત્રિસ્થાનક દ્વાર

૫ કાલદ્વાર—અનંત ઉત્સર્પિણી અનંત અવસર્પિણી જાય ત્યારે એક ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્ત થાય એમ ગૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્ત એટલો કાલ જતા થાય છે, સાતે પુદ્ગલ પરાવર્તમાં અનંત અનંત કાલચક્રે વહી જાય છે ઇતિ કાલદ્વાર.

૬ કાલની ઉપમા—કાલ (વખત) સમજવાને દૃષ્ટાંત આપે છે, તેમાં પ્રથમ પરમાણુ થી શરૂ કરે છે. પરમાણુ તે ઝીણામાં ઝીણો રજ કણ, જે રજ કણ રજ કણ અતીદ્રિય (હંદ્રિયને અગમ્ય) છે, જેનો ભાગ, ખડ કે કટકો કોઈ પણ શસ્ત્રથી કે કોઈ પણ રીતે થઈ શકે નહિ ધણોજ ઝીણો સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ એવો જે ભાગ તે પરમાણુ એ ૧ અનંત સૂક્ષ્મ પરમાણુ એ એક વ્યવહાર પરમાણુ થાય ૨ અનંત વ્યવહાર પરમાણુ એ એક જીણું સ્નિગ્ધ પરમાણુ થાય, ૩ અનંત જીણું સ્નિગ્ધ પરમાણુ એ એક શીત સ્નિગ્ધ પરમાણુ થાય, ૪ આઠ સ્નિગ્ધ પરમાણુ એ એક ઉષ્ણેણુ થાય, ૫ આઠ ઉષ્ણેણુ એ એક ક્ષસેણુ થાય, ૬ આઠ ક્ષસેણુ એ એક રથરેણુ થાય, ૭ આઠ રથરેણુ એ દેવ-ઉત્તર કુરૂ મનુષ્યનો એક વાલાગ્ર થાય, ૮ તે આઠ વાલાગ્ર એ હરિ-રમકવર્ષના મનુષ્યનો એક વાલાગ્ર થાય, ૯ તે આઠ વાલાગ્રે હેમવય હિરણ્યવય મનુષ્યનો એક વાલાગ્ર થાય, ૧૦ તે આઠ વાલાગ્રે પૂર્વ વિદેહ મનુષ્યનો એક વાલાગ્ર થાય, ૧૧ તે આઠ વાલાગ્રે ભગત ઐશ્વત મનુષ્યનો એક વાલાગ્ર થાય ૧૨ તે આઠ વાલાગ્રે એક લીખ ૧૩ આઠ લીખે એક જૂ ૧૪ આઠ જૂએ એક અર્ધજવ, ૧૫ આઠ અર્ધજવે

એક ઉસેધ અંગુલ, ૧૬ ઉસેધ અંગુલે એક પગનું પહોળાપણું, ૧૭ બે પગ પહોળાપણે એક વેંત ૧૮ બે વેંતે એક હાથ. બે હાથે થીક કુક્ષિ ૧૯ બે કુક્ષુએ એક ધનુષ્ય, ૨૦ બે હજારે ધનુષ્યે એક ગાઉ. ૨૧ તે ચાર ગાઉએ એક યોજન, તે એક યોજનનો દૂવો, લાંબો પહેળો ને ઉંડો જાણે કે હોય તેમ કલ્પીએ, ને તેમા દેવ-ઉત્તરકુર મનુષ્યના વાળ-એક એક વાળના અસખ્ય ખંડ કરીએ, તે અસખ્ય ખંડવાળા વાળોથી તળાથી તે ઉપર સુધી સજ્જડ-ગાદ દાસીને તે કુવો ભર્યો હોય કે જેના પરથી ચક્રવર્તીનું લગ્નકર ચાલ્યું જાય, પણ એક વાળ તમે નહિ, નદીનો પ્રવાહ ઘોઘમાર ચાલ્યો જાય, પણ અંદર પાણી ઉતરી શકે નહિ. ક્રમચ અગ્નિ પણ તે ઉપર લાગે પણ અંદર જઈ શકે નહિ, તેવા કુવામાથી મો સો વર્ષે ક્તક એક વાળ ખંડ કહાડે ને સો સો વર્ષે એક એક ખંડ કહાડતા જ્યારે તે કુવો ખાલી થાય, તેટલામા જેટલો વખત જાય, તેને શાસ્ત્રકાર એક પદ્ય કહે છે, ને તેવા દશ ક્રાંડ ક્રાંડ પદ્યે એક સાગર થાય છે, વીશ ક્રાંડ ક્રાંડ સાગર સમાય તેટલા વખતે એક કાલચક્ર થાય છે

ઘટિ કાલઉપમા દ્વાર

૭ કાલ અલ્પ બહુત્વ દ્વાર-૧ અનંત કાલચક્ર જાય ત્યારે એક કાર્મણ પુદ્ગલ પરાવર્ત થાય, ૨ અનંત કાર્મણ પુદ્ગલ પરાવર્ત થાય ત્યારે તેજસ પુદ્ગલ પરાવર્ત થાય. ૩ અનંત તેજસ પુદ્ગલ પરાવર્ત જાય ત્યારે એક ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્ત થાય ૪ તે અનંત જાય ત્યારે એક શ્વાસોન્ધ્રીસ પુદ્ગલ પરાવર્ત થાય ૫ તે અનંત જાય ત્યારે એક મન પુદ્ગલ પરાવર્ત થાય ૬ તે અનંત જાય ત્યારે એક વચન પુદ્ગલ પરાવર્ત થાય ૭ તે અનંત જાય ત્યારે એક વૈશ્વિક પુદ્ગલ પરાવર્ત થાય

ઘટિ કાલ અલ્પ બહુત્વ દ્વાર

૮ પુદ્ગલ મધ્ય પુદ્ગલ પરાવર્ત જાય તે-૧ એક કાર્મણ પુદ્ગલ પરાવર્તમા અનંત કાલચક્ર જાય, ૨ એક તેજસ પુદ્ગલ પરાવર્તમા અનંત કાર્મણ પુદ્ગલ પરાવર્ત જાય. ૩ એક ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તમા અનંત તેજસ પુદ્ગલ પરાવર્ત જાય ૪ એક શ્વાસોન્ધ્રીસ પુદ્ગલ પરાવર્તમા અનંત ઔદારિક

અસખ્ય સમયે એક આવલિકા, સંખ્યાત આવલિકાએ એક ઉશ્ચામ સંખ્યાત આવલિકાએ એક નિશ્વાસ, બે મળી એક પ્રાણ, સાત પ્રાણે એક સ્તોક (જગ-ચોટા વખત), માત્ર સ્તોક-એક લવ (બે કાષ્ઠાનું માપ), ૭૭ લવે એક મુદ્રા, ત્રીસ મુદ્રાએ એક નાદ, ૧૫ અંકારાત્રિએ એક પક્ષ, બે પક્ષે માસ, બાર માસે એક વર્ષ

પુદ્ગલ પરાવર્તી જાય, ૫ એક મનઃ પુદ્ગલ પરાવર્તમા અનત શ્વામોચ્છવાસ
પુદ્ગલ પરાવર્તી જાય, ૬ એક વચન પુદ્ગલ પરાવર્તમા અનત મન. પુદ્ગલ
પરાવર્તી જાય ૭ એક વૈકલિય પુદ્ગલ પરાવર્તમા અનત વચન પુદ્ગલ પરાવર્તી જાય

ઇતિ પુદ્ગલ મધ્ય પુદ્ગલ પરાવર્ત દ્વાર

૯ પુદ્ગલ પરાવર્તી કર્યા. તેનો અદ્ય બહુત્વ-૧ સર્વ જીવે, સર્વથી
થોડા ગૈરિય પુદ્ગલ પરાવર્તી કર્યા ૨ તેથી વચન પુદ્ગલ પરાવર્તી અનંતગુણ
અધિક કર્યા, ૩ તેથી મનઃ પુદ્ગલ પરાવર્તી અનંત ગુણ અધિક કર્યા ૪ તેથી
શ્વાસોચ્છવાસ પુદ્ગલ પરાવર્તી અનંત ગુણ અધિક કર્યા ૫ તેથી ઔદારિક પુદ્ગલ
પરાવર્તી અનંત ગુણ અધિક કર્યા ૭ તેથી કાર્મણ પુદ્ગલ પરાવર્તી અનંતગુણ
અધિક કર્યા

ઇતિ પુદ્ગલ કરણ અદ્ય બહુત્વ

ઇતિ પુદ્ગલ પરાવર્તી સંપૂર્ણ

(૨૨) જીવોની માર્ગાણાના પદ્મ પ્રશ્ન

અનુક્રમ	ક્યાં ક્યાં સ્થાન પર મલે છે તેની માર્ગાણાના પ્રશ્નો	૧૬ નરકના	૪૮ તિર્યંચના	૩૦૩ મનુષ્યના	૧૯૮ દેવતાના
૧	અધોલોકમા કેવલીમા જીવના બેદ કેટલા	૦	૦	૧	૦
૨	નિશ્ચય એકાવતારીમા	૦	૦	૦	૨
૩	તેજોજેશી એકે દ્રિયમા	૦	૩	૦	૦
૪	પૃથ્વી કાયમા	૦	૪	૦	૦
૫	મિત્ર દષ્ટિ તિર્યંચમા	૦	૫	૦	૦
૬	ઉર્ધ્વલોક દેવીમાં	૦	૦	૦	૬
૭	નરકના પર્યાપ્તમાં	૭	૦	૦	૦
૮	ખે યોગવાલા તિર્યંચમા	૦	૮	૦	૦
૯	ઉર્ધ્વલોક નોગર્ભજ તેજોજેશ્યામા	૦	૩	૦	૬
૧૦	એકાંત સમ્યક્ દ્રષ્ટિમાં	૦	૦	૦	૧૦
૧૧	વચનચોળી અમુધાંદ્રિય તિર્યંચમા	૦	૧૧	૦	૦

૧૨ અધોલોકના ગર્ભજમાં	૦	૧૦	૨	૦
૧૩ વચનયોગી તિર્થંચમાં	૦	૧૩	૦	૦
૧૪ અધોલોક વચનયોગી ઔદગ્ધિક શરીરમાં	૦	૧૩	૧	૦
૧૫ કેવલીમાં	૦	૦	૧૫	૦
૧૬ ઉર્ધ્વલોક પંચેન્દ્રિય તેજોલેશ્યા	૦	૧૦	૦	૬
૧૭ સમ્યક્દ્રષ્ટિ દ્વાણેન્દ્રિય તિર્થંચમાં	૦	૧૭	૦	૦
૧૮ સમ્યક્ દ્રષ્ટિ તિર્થંચમાં	૦	૧૮	૦	૦
૧૯ ઉર્ધ્વલોકમાં તેજોલેશ્યામાં	૦	૧૩	૦	૦
૨૦ મિત્રદ્રષ્ટિ ગર્ભજમાં	૦	૫	૧૫	૦
૨૧ ઔદગ્ધિક શરીરમાં વૈક્રિય કરવાવાલામાં	૦	૬	૧૫	૦
૨૨ એકેન્દ્રિય જીવોમાં	૦	૨૨	૦	૦
૨૩ અધોલોક મિત્ર દ્રષ્ટિમાં	૭	૫	૧	૧૦
૨૪ દ્વાણેન્દ્રિય તિર્થંચમાં	૦	૨૪	૦	૦
૨૫ અધોલોકમાં વચનયોગી દેવોમાં	૦	૦	૦	૨૫
૨૬ ત્રસ તિર્થંચમાં	૦	૨૬	૦	૦
૨૭ શુદ્ધલેશી મિત્ર દ્રષ્ટિમાં	૦	૫	૧૫	૭
૨૮ બાહ્ય તિર્થંચ એક સંહનનવાલામાં	૦	૨૮	૦	૦
૨૯ અધોલોક ત્રસ ઔદગ્ધિકમાં	૦	૨૬	૩	૦
૩૦ એકાન્ત મિથ્યાત્વી તિર્થંચમાં	૦	૩૦	૦	૦
૩૧ અધોલોક પુરુષવેદ લાપકમાં	૦	૫	૧	૨૫
૩૨ પદ્મલેશી મિત્રદ્રષ્ટિમાં	૦	૫	૧૫	૧૨
૩૩ પદ્મલેશી વચનયોગીમાં	૦	૫	૧૫	૧૩
૩૪ ઉર્ધ્વલોકના એકાન્ત મિથ્યાત્વીમાં	૦	૨૮	૦	૬
૩૫ અગ્નિદર્શન ઔદગ્ધિક શરીરમાં	૦	૫	૩૦	૦
૩૬ ઉર્ધ્વલોક એકાન્ત નમ્પંસકમાં	૦	૩૬	૦	૦
૩૭ અધોલોક પંચેન્દ્રિય નમ્પંસકમાં	૧૪	૨૦	૩	૦
૩૮ અધોલોક મનયોગીમાં	૭	૫	૧	૨૫
૩૯ અધોલોક એકાન્ત અમંજીમાં	૦	૩૮	૧	૦
૪૦ ઔદગ્ધિક શુદ્ધલેશીમાં	૦	૧૦	૩૦	૦
૪૧ શુદ્ધ લેશી સમ્યક્ દ્રષ્ટિ અભાપકમાં	૦	૫	૧૫	૨૧
૪૨ શુદ્ધ લેશી વચનયોગીમાં	૦	૫	૧૫	૨૨
૪૩ ઉર્ધ્વલોકમાં મનયોગીમાં	૦	૫	૦	૩૮

૪૪ શુકલ લેશી દેવતાઓમા	૦	૦	૦	૪૪
૪૫ કર્મભૂમિ મનુષ્યોમા	૦	૦	૪૫	૦
૪૬ અધોલોકના વચનયોગીમા	૭	૧૩	૧	૨૫
૪૭ શુકલ લેશી ઉર્ધ્વલોકમા				
અવધિજ્ઞાની	૦	૫	૦	૪૨
૪૮ અધોલોકમા ત્રસ અભાષક	૭	૧૩	૩	૨૫
૪૯ ઉર્ધ્વલોક શુકલ લેશી અવધિ દર્શની	૦	૫	૦	૪૪
૫૦ જ્યોતિષીની આગતિમા	૦	૫	૪૫	૦
૫૧ અધોલોકમાં ઔદારિક શરીરીમા	૦	૪૮	૩	૦
૫૨ ઉર્ધ્વલોક શુકલ લેશી સમ્યક્ દ્રષ્ટિમા	૦	૧૦	૦	૪૨
૫૩ અધોલોકમા એકાત નપુસકવેદમા	૧૪	૩૮	૧	૦
૫૪ ઉર્ધ્વ લોક શુકલ લેશીમા	૦	૧૦	૦	૪૨
૫૫ અધોલોક બાહર નપુસકમા	૧૪	૩૮	૩	૦
૫૬ તિર્થ લોક મિત્ર દ્રષ્ટિમા	૦	૫	૧૫	૩૬
૫૭ અધોલોક પર્યાપ્તમા	૭	૨૪	૧	૨૫
૫૮ અધોલોક અપર્યાપ્તમા	૭	૨૪	૨	૨૫
૫૯ કૃષ્ણ લેશી, મિત્ર દ્રષ્ટિમા	૩	૫	૧૫	૩૬
૬૦ અકર્મ ભૂમિ સર્ગી મનુષ્યમા	૦	૦	૬૦	૦
૬૧ ઉર્ધ્વ લોક અણાહારકમા	૦	૨૩	૦	૩૮
૬૨ અધોલોક એકાત મિથ્યાત્વીમા	૧	૩૦	૧	૩૦
૬૩ ઉર્ધ્વલોક તથા અધોલોક દેવો મરવાવાલામા	૦	૦	૦	૬૩
૬૪ પદ્મલેશી સમ્યક્ દ્રષ્ટિમા	૦	૧૦	૩૦	૨૪
૬૫ અધોલોક તેજોલેશીમાં	૦	૧૩	૨	૫૦
૬૬ પદ્મલેશીમા	૦	૧૦	૩૦	૨૬
૬૭ મિત્ર દ્રષ્ટિ દેવતામા	૦	૦	૦	૬૭
૬૮ તેજોલેશી મિત્ર દ્રષ્ટિમાં	૦	૫	૧૫	૪૮
૬૯ ઉર્ધ્વલોક બાહર શાશ્વતમા	૦	૩૧	૦	૩૮
૭૦ અધોલોકમા અભાષકમાં	૭	૩૫	૩	૨૫
૭૧ અધોલોકમા અવધિદર્શનમા	૧૪	૫	૨	૫૦
૭૨ તીર્થલોકમા દેવતામા	૦	૦	૦	૨૫
૭૩ અધોલોકમાં બાહર મરવાવાલામાં	૭	૨૮	૩	૨૫

૭૪ મિશ્ર દ્રષ્ટિ નોગર્ભજમાં	૭	૦	૦	૬૭
૭૫ ઉર્ધ્વલોકમાં અવધિ જ્ઞાનમાં	૦	૫	૦	૭૦
૭૬ ઉર્ધ્વલોકમાં દેવતાઓમાં	૦	૦	૦	૭૬
૭૭ અધોલોકમાં ચક્ષુષ્ઠદ્રિય નોગર્ભજમાં	૧૪	૧૨	૧	૫૦
૭૮ ઉર્ધ્વ લોકમાં નોગર્ભજ સમ્યગ દ્રષ્ટિમાં	૦	૮	૦	૭૦
૭૯ ઉર્ધ્વ લોકમાં શાશ્વતમાં	૦	૪૧	૦	૩૮
૮૦ ધાતકી ખંડમાં ત્રસમાં	૦	૨૬	૫૪	૦
૮૧ સમ્યક દષ્ટિદેવતાઓના પર્યાપ્તમાં	૦	૦	૦	૮૧
૮૨ શુક્લ લેશી સમ્યગ દ્રષ્ટિમાં	૦	૧૦	૩૦	૪૨
૮૩ અધોલોકમાં મરવાવાલામાં	૭	૪૮	૩	૨૫
૮૪ શુક્લ લેશી જીવોમાં	૦	૧૦	૩૦	૪૪
૮૫ અધોઃ કૃષ્ણલેશી ત્રસમાં	૬	૨૬	૩	૫૦
૮૬ ઉર્ધ્વ લોકમાં પુરુષ વેદમાં	૦	૧૦	૦	૭૬
૮૭ ઉર્ધ્વ લોકમાં દ્રોણદ્રિય સમ્યગ દષ્ટિમાં	૦	૧૭	૦	૭૦
૮૮ ઉર્ધ્વલોકમાં સમ્યગ દ્રષ્ટિમાં	૦	૧૮	૦	૧૭૦
૮૯ અધોલોક ચક્ષુષ્ઠદ્રિયમાં	૧૪	૨૧	૩	૫૦
૯૦ મનુષ્ય સમ્યગ દષ્ટિમાં	૦	૦	૯૦	૦
૯૧ અધોલોકમાં દ્રોણદ્રિયમાં	૧૪	૨૪	૩	૫૦
૯૨ ઉર્ધ્વ લોકમાં ત્રસ મિથ્યાત્મા	૦	૨૬	૦	૬૬
૯૩ અધોલોકમાં ત્રસમાં	૧૪	૨૬	૩	૫૦
૯૪ દેવતા મિથ્યાત્વી પર્યાપ્તમાં	૦	૦	૦	૬૪
૯૫ નોગર્ભજ અભાષક સમ્યગ દ્રષ્ટિમાં	૬	૮	૦	૮૧
૯૬ ઉર્ધ્વ લોકમાં પચેન્દ્રિયમાં	૦	૨૦	૦	૭૬
૯૭ અધોલોકમાં કૃષ્ણલેશી બાહરમાં	૬	૩૮	૩	૫૦
૯૮ ધાતકી ખંડમાં પ્રત્યેક શરીરમાં	૦	૪૪	૫૪	૦
૯૯ વચનયોગી દેવતાઓમાં	૦	૦	૦	૬૬
૧૦૦ ઉર્ધ્વ લોક પ્રત્યેક શરીરમાં	૦	૩૮	૦	૬૬
બાહર મિથ્યાત્વીમાં	૦	૦	૧૦૧	૦
૧૦૧ વચનયોગી મનુષ્યમાં	૦	૦	૦	૭૬
૧૦૨ ઉર્ધ્વ લોકમાં ત્રસમાં	૦	૨૬	૦	૭૬
૧૦૩ અધોલોકમાં નોગર્ભજમાં	૧૪	૩૮	૧	૫૦
૧૦૪ એકાત મિથ્યાત્વ શાશ્વતમાં	૦	૩૦	૫૬	૫૮
૧૦૫ અધોલોકમાં બાહરમાં	૧૪	૩૮	૩	૫૦

૧૦૬ મનયોગી ગર્ભજમા	૦	૫	૧૦૧	૦
૧૦૭ અધોલોકમાં કૃષ્ણ લેશીમા	૬	૪૮	૩	૫૦
૧૦૮ ઔદારિક શરીર સમ્યગ દ્રષ્ટિમા	૦	૧૮	૯૦	૦
૧૦૯ કૃષ્ણલેશી વૈક્રિય શરીર નોગર્ભજમા	૬	૧	૦	૧૦૨
૧૧૦ ઉર્ધ્વલોક બાદર પ્રત્યેક શરીરમા	૦	૩૪	૦	૭૬
૧૧૧ અધોલોકમા પ્રત્યેક શરીરમા	૧૪	૪૪	૩	૫૦
૧૧૨ ઉર્ધ્વ લોકમાં મિથ્યાત્વીમા	૦	૪૬	૦	૬૬
૧૧૩ વચનયોગી ધ્રાણેન્દ્રિય ઔદારિકમા	૦	૧૨	૧૦૧	૦
૧૧૪ ઔદારિક વચનયોગીમા	૦	૧૩	૧૦૧	૦
૧૧૫ અધોલોકમા	૧૪	૪૮	૩	૫૦
૧૧૬ મનુષ્ય અપર્યાપ્તા મરવાવાલામાં	૦	૦	૧૧૬	૦
૧૧૭ ક્રિયાવાદી સ્મૃતિસરણુ અમરમા	૬	૦	૩૦	૮૧
૧૧૮ ઉર્ધ્વલોક પ્રત્યેક શરીરમા	૦	૪૨	૦	૭૬
૧૧૯ ધ્રાણેન્દ્રિય મિશ્ર યોગ શાશ્વતમા	૭	૧૨	૧૫	૮૫
૧૨૦ એકાત અસંસી અપર્યાપ્તમા	૦	૧૯	૧૦૧	૦
૧૨૧ વિભંગ જ્ઞાન મરવાવાલામા	૭	૫	૧૫	૯૪
૧૨૨ કૃષ્ણલેશી વૈક્રિય શરીર સ્ત્રીવેદમા	૦	૫	૧૫	૧૦૨
૧૨૩ ત્રણ શરીરો ઔદારિક શાશ્વતમા	૦	૩૭	૮૬	૦
૧૨૪ લવણસમુદ્રમા ધ્રાણેન્દ્રિય અપર્યાપ્તમા	૦	૧૨	૧૧૨	૦
૧૨૫ લવણ સમુદ્રમા તેજોલેશીમા	૦	૧૩	૧૧૨	૦
૧૨૬ મરવાલા ગર્ભજ જીવોમા	૦	૧૦	૧૧૬	૦
૧૨૭ વૈક્રિય શરીર મરવાવાલામા	૭	૬	૧૫	૯૯
૧૨૮ દેવીમા	૦	૦	૦	૧૨૮
૧૨૯ એકાત અસંસી બાદરમા	૦	૨૮	૧૦૧	૦
૧૩૦ લવણસમુદ્ર ત્રસ મિશ્ર યોગીમા	૦	૧૮	૧૧૨	૦
૧૩૧ મનુષ્ય નપુસક વેદમા	૦	૦	૧૩૧	૦
૧૩૨ શાશ્વતા મિશ્રયોગીમા	૭	૨૫	૧૫	૮૫
૧૩૩ મનયોગી સમ્યગ દર્ષિ અસંખ્યાત લવવાલામાં	૭	૫	૪૫	૭૬
૧૩૪ બાદર ઔદારિક શાશ્વતમા	૦	૩૩	૧૦૧	૦
૧૩૫ પ્રત્યેક શરીરો એકાત અસંસીમા	૦	૩૪	૧૦૧	૦
૧૩૬ ત્રણ લેશી ઔદારિક શરીરમાં	૦	૩૫	૧૦૧	૦
૧૩૭ ક્રિયાવાદી અશાશ્વતમાં	૬	૫	૪૫	૮૧

૧૩૮ મનયોગી સમ્યક દ્રષ્ટિમાં	૭	૫	૪૫	૮૧
૧૩૯ ઔદારિક શરીર નોગર્ભજમા	૦	૩૮	૧૦૧	૦
૧૪૦ કૃષ્ણલેશીમા	૩	૦	૮૬	૫૧
૧૪૧ અવધિ દર્શન મરવાવાલામા	૭	૫	૩૦	૯૯
૧૪૨ પંચેદ્રિય સમ્યક દ્રષ્ટિ મરવાવાલામાં	૬	૧૦	૪૫	૮૧
૧૪૩ એકાંત નપુસક બાદરમાં	૧૪	૨૮	૧૦૧	૦
૧૪૪ નોગર્ભજ શાશ્વતમાં	૭	૩૮	૦	૯૯
૧૪૫ અપર્યાપ્ત સમ્યક દ્રષ્ટિમા	૬	૧૩	૪૫	૮૧
૧૪૬ ત્રસ નોગર્ભજ એકાંત મિથ્યાત્વીમાં	૧	૮	૧૦૧	૩૬
૧૪૭ લવણસમુદ્રના અભાષકમા	૦	૩૫	૧૧૨	૦
૧૪૮ સ્ત્રીવેદ વૈક્રિય શરીરમા	૦	૫	૧૫	૧૨૮
૧૪૯ સંસી એકાંત મિથ્યાત્વીમા	૧	૦	૧૧૨	૩૬
૧૫૦ તિર્છાનોકમા વચનયોગીમાં	૦	૧૩	૧૦૧	૩૬
૧૫૧ તિર્છાનોક પંચેદ્રિય નપુસકમા	૦	૨૦	૧૩૨	૦
૧૫૨ તિર્છાનોક પંચેદ્રિય શાશ્વતમા	૦	૧૫	૧૦૧	૩૬
૧૫૩ એકાંત નપુસક વેદમાં	૧૪	૩૮	૧૦૧	૦
૧૫૪ તેજલેશી વચનયોગી સમ્યક દ્રષ્ટિમાં	૦	૫	૧૦૧	૪૮
૧૫૫ તિર્છાનોકમા પ્રત્યેક શરીરી બાદર પર્યાપ્તમા	૦	૧૮	૧૦૧	૩૬
૧૫૬ તિર્છાનોક બાદર પર્યાપ્તમા	૦	૧૯	૧૦૧	૩૬
૧૫૭ મનુષ્ય એકાંત મિથ્યાત્વી અપર્યાપ્તમા	૦	૦	૧૫૭	૦
૧૫૮ નોગર્ભજ એકાંત મિથ્યાદ્રષ્ટિ બાદરમાં	૧	૨૦	૧૦૧	૩૬
૧૫૯ તિર્છાનોક પ્રત્યેક શરીરી પર્યાપ્તમાં	૦	૨૨	૧૦૧	૩૬
૧૬૦ તિર્છાનોક કૃષ્ણલેશી સમ્યગ દ્રષ્ટિમાં	૦	૧૮	૯૦	૫૨
૧૬૧ તિર્છાનોકમા પર્યાપ્તમાં	૦	૨૪	૧૦૧	૩૬
૧૬૨ દેવતા સમ્યગ દ્રષ્ટિમા	૦	૦	૦	૧૬૨
૧૬૩ સ્ત્રીવેદ અવધી દર્શનમા	૦	૫	૩૦	૧૨૮
૧૬૪ પ્રત્યેક શરીરી નોગર્ભજ એકાંત મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટિમાં	૧	૨૬	૧૦૧	૩૬
૧૬૫ પંચેદ્રિય નપુસક વેદમા	૧૪	૨૦	૧૩૧	૦
૧૬૬ અભાષક મરવાવાલામાં	૦	૩૫	૧૩૧	૦
૧૬૭ કૃષ્ણલેશી ક્ષાણેન્દ્રિય વચનયોગીમાં	૩	૧૨	૧૦૧	૫૧
૧૬૮ કૃષ્ણલેશી વચનયોગીમાં	૦	૧૩	૧૦૧	૫૧
૧૬૯ તિર્છાનોકમાં નોગર્ભજ કૃષ્ણલેશી ત્રસમાં	૦	૧૬	૧૦૧	૫૨

૧૭૦ તેજોલેશી વચનયોગીમા	૦	૫	૧૦૧	૬૪
૧૭૧ નોગર્ભજ કૃષ્ણલેશી ત્રસ મરવાવાલામાં	૩	૧૬	૧૦૧	૫૧
૧૭૨ કૃષ્ણલેશી સ્ત્રીવેદ સમ્યગ દ્રષ્ટિમા	૦	૧૦	૯૦	૭૨
૧૭૩ તેજોલેશી અભાષકમા	૦	૮	૧૦૧	૬૪
૧૭૪ નોગર્ભજ કૃષ્ણલેશી અપર્યાપ્તમાં	૩	૧૯	૧૦૧	૫૧
૧૭૫ ઔદારિક શરીર ચાર લેશીમાં	૦	૩	૧૭૨	૦
૧૭૬ લવણસમુદ્ર ત્રસ એકાત મિથ્યાત્વીમા	૦	૮	૧૬૮	૦
૧૭૭ તીર્થલોકમા પંચેન્દ્રિયમા સમ્યગ દ્રષ્ટિમા	૦	૧૫	૯૦	૭૨
૧૭૮ તીર્થલોક ચક્ષુષ્ઠન્દ્રિય સમ્યગ દ્રષ્ટિમા	૦	૧૬	૯૦	૭૨
૧૭૯ તીર્થલોકમા સમુચ્ચ નપુ સક વેદમા	૦	૪૮	૧૩૧	૦
૧૮૦ તીર્થલોક સમ્યગ દ્રષ્ટિમા	૦	૧૮	૯૦	૭૨
૧૮૧ નોગર્ભજ ચક્ષુષ્ઠન્દ્રિય સમ્યગ દ્રષ્ટિમા	૧૩	૬	૦	૧૬૨
૧૮૨ નોગર્ભજ ઘ્રાણેન્દ્રિય સમ્યગ દ્રષ્ટિમા	૧૩	૭	૦	૧૬૨
૧૮૩ નોગર્ભજ સમ્યગ દ્રષ્ટિમા	૧૩	૮	૦	૧૬૨
૧૮૪ મિશ્રયોગી દેવતા ગૈક્રિય શરીરમા	૦	૦	૦	૧૮૧
૧૮૫ કૃષ્ણલેશી સમ્યગ દ્રષ્ટિમા	૫	૧૮	૯૦	૭૨
૧૮૬ નીલલેશી સમ્યગ દ્રષ્ટિમા	૬	૧૮	૯૦	૭૨
૧૮૭ અભાષક મનુષ્ય એક સમ્યાનીમા	૦	૦	૧૮૩	૦
૧૮૮ વિભગજાની દેવતાઓથા	૦	૦	૦	૧૮૮
૧૮૯ તીર્થલોક નોગર્ભજ ત્રસમા	૦	૧૬	૧૦૧	૭૨
૧૯૦ લવણસમુદ્રમા ચક્ષુષ્ઠન્દ્રિયમા	૦	૨૨	૧૬૮	૦
૧૯૧ તીર્થલોક કૃષ્ણલેશી નોગર્ભજમા	૦	૩૮	૧૦૧	૫૨
૧૯૨ લવણ સમુદ્રમા ઘ્રાણેન્દ્રિયમા	૦	૨૪	૧૬૮	૦
૧૯૩ સમુચ્ચ નપુ સક વેદમાં	૧૪	૪૮	૧૩૧	૦
૧૯૪ લવણસમુદ્ર ત્રસ જીવોમાં	૦	૨૬	૧૬૮	૦
૧૯૫ સમ્યગ દ્રષ્ટિ ગૈક્રિય શરીરમાં	૧૩	૫	૧૫	૧૬૨
૧૯૬ તેજોલેશી સમ્યગ દ્રષ્ટિમાં	૦	૧૦	૯૦	૯૬
૧૯૭ એકવેદી ચક્ષુષ્ઠન્દ્રિયમા	૧૪	૧૨	૧૦૧	૭૦
૧૯૮ એકાત મિથ્યાત્વી અભાષકમા	૧	૨૨	૧૫૭	૧૮
૧૯૯ નોગર્ભજ ગૈક્રિય મિશ્રયોગીમા	૧૪	૧	૦	૧૮૪
૨૦૦ વચનયોગી ત્રણ શરીરમા	૭	૭	૮૬	૬૯
૨૦૧ એકવેદી ત્રસમા	૧૪	૧૬	૧૦૧	૭૦
૨૦૨ નોગર્ભજ વિભગજાનીમા	૧૪	૦	૦	૧૮૮

૨૦૩ નોગર્ભજ વૈદીય શરીરી મિથ્યાત્વીમાં	૧૪	૧	૦	૧૮૮
૨૦૪ એકાંત મિથ્યાત્વદ્રષ્ટિ ત્રણ શરીરી મરવાવાળામાં	૦	૨૯	૧૫૭	૧૮
૨૦૫ એકાંત મિથ્યાત્વદ્રષ્ટિ મરવાવાલામાં	૦	૩૦	૧૫૭	૧૮
૨૦૬ લવણ સમુદ્રમાં બાહરમાં	૦	૩૮	૧૬૮	૦
૨૦૭ મનયોગી મિથ્યાત્વીમાં	૭	૫	૧૦૧	૯૪
૨૦૮ ઘણા લવવાલા અવધિજ્ઞાનમાં	૧૩	૫	૩૦	૧૬૦
૨૦૯ સમુદ્રચ્ચ સંખ્યાત કાલના ત્રસ મરવાવાલામાં	૧	૨૬	૧૩૧	૫૧
૨૧૦ અવધી જ્ઞાનીમાં	૧૩	૫	૩૦	૧૬૨
૨૧૧ તીર્થ લોકમાં નોગર્ભજમાં	૦	૩૮	૧૦૧	૭૨
૨૧૨ મનયોગી જીવોમાં	૭	૫	૧૦૧	૯૯
૨૧૩ એકાંત મિથ્યાત્વી મનુષ્યમાં	૦	૦	૨૧૩	૦
૨૧૪ મિથ્યાત્વી વૈદિક્ય મિશ્રયોગીમાં	૧૪	૬	૧૫	૧૭૯
૨૧૫ ઔદારિક તેજોલેશમાં	૦	૧૩	૨૦૨	૦
૨૧૬ લવણ સમુદ્રમાં	૦	૪૮	૧૬૮	૦
૨૧૭ વચનયોગી પચેન્દ્રિયમાં	૭	૧૦	૧૦૧	૯૯
૨૧૮ ત્રસ વૈદીય મિશ્રમાં	૧૪	૫	૧૫	૧૮૪
૨૧૯ વૈદીય મિશ્રમાં	૧૪	૬	૧૬	૧૮૪
૨૨૦ વચનયોગીમાં	૭	૧૩	૧૦૧	૯૯
૨૨૧ અચરમ બાહર પર્યાપ્તમાં	૭	૧૯	૧૦૧	૯૪
૨૨૨ પચેન્દ્રિય શાશ્વતામાં	૭	૧૫	૧૦૧	૯૯
૨૨૩ વૈદીય મિથ્યાત્વીમાં	૧૪	૬	૧૫	૧૮૮
૨૨૪ ચક્ષુન્દ્રિય શાશ્વતમાં	૭	૧૭	૧૦૧	૯૯
૨૨૫ પ્રત્યેક શરીર બાહર પર્યાપ્તમાં	૭	૧૮	૧૦૧	૯૯
૨૨૬ ઔદારિક શરીરી અપર્યાપ્તમાં	૦	૨૪	૨૦૨	૦
૨૨૭ નોગર્ભજ બાહર અભાષકમાં	૭	૨૦	૧૦૧	૯૯
૨૨૮ ત્રસ શાશ્વતામાં	૭	૨૧	૧૦૧	૯૯
૨૨૯ પ્રત્યેક શરીરી પર્યાપ્તમાં	૭	૨૨	૧૦૧	૯૯
૨૩૦ ત્રસ ઔદારિક શરીરી અભાષકમાં	૦	૧૩	૨૧૭	૦
૨૩૧ પર્યાપ્ત જીવોમાં	૭	૨૪	૧૦૧	૯૯
૨૩૨ પચેન્દ્રિય ઔદારિક મિશ્રયોગીમાં	૦	૧૫	૨૧૭	૦
૨૩૩ વૈદિક્ય શરીરમાં	૧૪	૬	૧૫	૧૮૮
૨૩૪ ઔદારિક મિશ્રયોગી ક્ષાન્ત્રિયમાં	૦	૧૭	૨૧૭	૦

૨૩૫ ઔદારિક મિશ્રયોગી ત્રસમાં	૦	૧૮	૨૧૭	૦
૨૩૬ મનુષ્યની આગતિ નોગર્ભજમા	૬	૩૦	૧૦૧	૯૯
૨૩૭ ઔદારિક શરીરી પંચેન્દ્રિય મરવાવાલામા	૦	૨૦	૨૧૭	૦
૨૩૮ પ્ર૦ શરીરી બાદર શાશ્વતમા	૭	૩૧	૧૦૧	૯૯
૨૩૯ સમદ્રષ્ટિ મિશ્રયોગીના	૧૩	૧૮	૬૦	૧૪૮
૨૪૦ શાશ્વત બાદરમા	૭	૩૩	૧૦૧	૯૯
૨૪૧ પ્ર૦ શરીરી નોગર્ભજ મરનારામા	૭	૩૪	૧૦૧	૯૯
૨૪૨ બાદર ઔદારિક મિશ્રયોગીમાં	૦	૨૫	૨૧૭	૦
૨૪૩ ઔદારિક એકાન્ત મિથ્યાત્વીમા	૦	૧૦	૨૧૩	૦
૨૪૪ ત્રણ શરીર નોગર્ભજ મરનારામા	૭	૩૭	૧૦૧	૯૯
૨૪૫ સમુ૦ અસંજી ત્રસમા	૧	૨૧	૧૭૨	૫૧
૨૪૬ પ્ર૦ શરીર સાશ્વતમા	૭	૩૯	૧૦૧	૯૯
૨૪૭ અવધિ દર્શનમા	૧૪	૫	૩૦	૧૯૮
૨૪૮ તિર્થકૃં ૫ ચેદ્રિય અપર્યાપ્તમા	૦	૧૦	૨૦૨	૩૬
૨૪૯ તિર્થકૃં ચક્ષુષ્ઠન્દ્રિય અપર્યાપ્તમા	૦	૧૧	૨૦૨	૩૬
૨૫૦ બૃહસિદ્ધિ શાશ્વતમાં	૭	૪૩	૧૦૧	૯૯
૨૫૧ તિર્થકૃં ત્રસ અપર્યાપ્તમા	૦	૧૩	૨૦૨	૩૬
૨૫૨ ઔદારિક૦ અભાષકમા	૦	૩૫	૨૧૭	૦
૨૫૩ મિશ્રયોગી મરનારામા	૭	૩૦	૧૩૧	૮૫
૨૫૪ સ્ત્રીવેદ મિશ્રયોગીમા	૦	૧૦	૧૧૬	૧૨૮
૨૫૫ ૫ ચેન્દ્રિય એકાત મિથ્યાત્વીમાં	૧	૫	૨૨૩	૩૬
૨૫૬ ચક્ષુષ્ઠન્દ્રિય એકાત મિથ્યાત્વીમા	૧	૬	૨૧૩	૩૬
૨૫૭ ધ્રાણેન્દ્રિય એકાત મિથ્યાત્વીમાં	૧	૭	૨૧૩	૩૬
૨૫૮ ત્રસ એકાત મિથ્યાત્વીમા	૧	૮	૨૧૩	૩૬
૨૫૯ ધર્મદેવની આગતિના ધ્રાણેન્દ્રિયમાં	૫	૨૪	૧૩૧	૯૯
૨૬૦ ૫ ચેન્દ્રિય ત્રણ શરીરી સમ્યક દ્રષ્ટિમાં	૧૩	૧૦	૭૫	૧૬૨
૨૬૧ કૃષ્ણલેશી અશાશ્વતમા	૩	૫	૨૦૨	૫૧
૨૬૨ પુરૂષવેદી સમ્યકદ્રષ્ટિમા	૦	૧૦	૯૦	૧૬૨
૨૬૩ પ્ર૦ શરીરી સમુચ્ચય અસંજીમા	૧	૩૯	૧૭૨	૫૧
૨૬૪ તિર્થકૃં કૃષ્ણલેશી સ્ત્રીવેદમા	૦	૧૦	૨૦૨	૫૨
૨૬૫ ઔદારિક શરીર મરનારામા	૦	૪૮	૨૧૭	૦
૨૬૬ ૫ ચેન્દ્રિય કૃષ્ણ૦ અનાહારીમા	૩	૧૦	૨૦૨	૫૧
૨૬૭ ચક્ષુષ્ઠન્દ્રિય કૃષ્ણ૦	૩	૧૧	૨૦૨	૫૧

૨૬૮ એક દષ્ટિ ત્રસકાયમાં	૧	૮	૨૧૩	૪૬
૨૬૯ તિર્યક કૃષ્ણ ૦ ત્રસ મરનારામાં	૦	૨૬	૨૧૭	૨૬
૨૭૦ બાહર એકાંત ગિથ્યાત્વીમાં	૧	૨૦	૨૧૩	૩૬
૨૭૧ મનુષ્યની આગતિના મિથ્યાત્વીમાં	૬	૩૦	૧૩૧	૬૪
૨૭૨ , , પ્ર શરીરમાં	૬	૩૬	૧૩૧	૬૯
૨૭૩ નીલલેશી એકાંત ગિથ્યાત્વીમાં	૦	૩૦	૨૧૩	૩૦
૨૭૪ કૃષ્ણલેશી , ,	૧	૩૦	૨૧૩	૩૦
૨૭૫ ક્રિયાવાદી સમોસરણમાં	૧૩	૧૦	૯૦	૧૬૨
૨૭૬ મનુષ્યની આગતિમાં	૬	૮૦	૧૩૧	૯૯
૨૭૭ ચાર લેસ્યાવાળામાં	૦	૩	૧૭૨	૧૦૨
૨૭૮ તિર્યક ૦ બાહર અભાષકમાં	૦	૨૫	૨૧૭	૩૬
૨૭૯ ચક્ષુ ધં સમ્યગ ધણા ભવવાળામાં	૧૩	૧૬	૯૦	૧૬૦
૨૮૦ પચ્ચેદ્રિય સમ્યગ દષ્ટિમાં	૧૩	૧૫	૯૦	૧૬૨
૨૮૧ ચક્ષુધંદ્રિય , ,	૧૩	૧૬	૯૦	૧૬૨
૨૮૨ ક્રાણે દ્રિય , ,	૧૩	૧૭	૯૦	૧૬૨
૨૮૩ ત્રસકાય , ,	૧૩	૧૮	૯૦	૧૬૨
૨૮૪ તિર્યકલોકના પુન્નવેદમાં	૦	૧૦	૨૦૨	૭૨
૨૮૫ ચક્ષુઃ એક સંસ્થાન ઔદારિકમાં	૦	૧૨	૨૩૭	૦
૨૮૬ ધાણુ ધં , , , ,	૦	૧૩	૨૭૩	૦
૨૮૭ તિર્યક તેજોલેશીમાં	૦	૧૩	૨૦૨	૭૨
૨૮૮ ત્રણ શરીરી મનુષ્યમાં	૦	૦	૨૮૮	૦
૨૮૯ ત્રસ એક સંસ્થાન ઔદારિકમાં	૦	૧૬	૨૭૩	૦
૨૯૦ એક દષ્ટિવાળા જીવોમાં	૧	૩૦	૨૧૩	૪૬
૨૯૧ તિર્યક, કૃષ્ણલેશી મરનાગમાં	૦	૪૮	૨૧૭	૨૬
૨૯૨ જ અં, ઉ. ૨ સાગ ૧ સંદાણ મરનાગમાં	૨	૩૮	૧૮૭	૬૫
૨૯૩ ચક્ષુ ધં, કૃષ્ણલેશી મરનારામાં	૩	૨૨	૨૧૭	૫૧
૨૯૪ નોગર્ભજની આગતિના કૃષ્ણ ત્રસમાં	૦	૨૬	૨૧૭	૫૧
૨૯૫ વાણુ ધં, કૃષ્ણલેશી મરનારામાં	૩	૨૪	૨૧૭	૫૧
૨૯૬ એકાંત સત્તીમાં	૧૩	૫	૧૩૧	૧૩૭
૨૯૭ ત્રસ કૃષ્ણલેશી મરનારામાં	૩	૨૬	૨૧૭	૫૧
૨૯૮ પચ્ચેદ્રિય આત્મા એક અસ્થાનીમાં	૭	૫	૧૮૭	૯૯
૨૯૯ ગમ્ભીરિય , , , ,	૭	૬	૧૮૭	૯૯
૩૦૦ અવેદ એક સંસ્થાની	૦	૦	૧૭૨	૧૨૮

૩૦૧ એક સંસ્થાની ઔદારિક બાદરમાં	૦	૨૮	૨૭૩	૦
૩૦૨ ધાણે, એક સંસ્થાની અચરમ મરનારમાં	૭	૧૪	૧૮૭	૮૪
૩૦૩ મનુષ્યમાં	૦	૦	૩૦૩	૦
૩૦૪ નોગર્ભજ પચેન્દ્રિય મિશ્રયોગીમાં	૧૪	૫	૧૦૧	૧૮૪
૩૦૫ સમ્યગ્-આગતિ કૃષ્ણ ૦ બાદરમાં	૩	૩૪	૨૧૭	૫૧
૩૦૬ તિર્યક ધાણેન્દ્રિય મિશ્રયોગીમાં	૦	૧૭	૨૧૭	૭૨
૩૦૭ „ ત્રસ ,	૦	૧૮	૨૧૭	૭૨
૩૦૮ અશાશ્વતા મિથ્યાત્વીમાં	૭	૫	૨૦૨	૮૪
૩૦૯ સમ્ય ૦ આગતિ એક સંસ્થાની ત્રસમાં	૭	૧૬	૧૮૭	૮૮
૩૧૦ ઔદારિક ત્રણ શરીરી એક સંસ્થાનીમાં	૦	૩૭	૨૭૩	૦
૩૧૧ ઔદારિક એક સંસ્થાનીમાં	૦	૩૮	૨૭૩	૦
૩૧૨ નોગર્ભજની આગતિ કૃષ્ણ ૦ પ્રત્યેક શરીરી	૦	૪૪	૨૧૭	૫૧
૩૧૩ અશાશ્વતામાં	૭	૫	૨૦૨	૮૮
૩૧૪ કૃષ્ણલેશી સ્ત્રીવેદમાં	૦	૧૦	૨૦૨	૧૦૨
૩૧૫ પ્ર ૦ ત્રણ શરીરી કૃષ્ણ મરનારમાં	૩	૪૪	૨૧૭	૫૧
૩૧૬ ત્રસ અનાહારી અચરમમાં	૭	૧૩	૨૦૨	૮૪
૩૧૭ નોગર્ભજ ધાણેન્દ્રિ મિથ્યાત્વીમાં	૧૪	૧૪	૧૦૧	૧૮૮
૩૧૮ ઔદારિક અપર્યાપ્તમાં	૭	૧૦	૨૦૨	૮૮
૩૧૯ કૃષ્ણલેશી-મરનારમાં	૩	૪૮	૨૧૭	૫૧
૩૨૦ ત્રણ શરીરી સ્ત્રી વેદમાં	૦	૫	૧૮૭	૧૨૮
૩૨૧ ત્રસ અપર્યાપ્તમાં	૭	૧૩	૨૦૨	૮૮
૩૨૨ બાદર અનાહારી અચરમમાં	૭	૧૮	૨૦૨	૮૪
૩૨૩ નોગર્ભજ પચેન્દ્રિયમાં	૧૪	૧૦	૧૦૧	૧૮૮
૩૨૪ ત્રણ શરીરી ત્રસ મિથ્યા ૦ મરનારમાં	૭	૨૧	૨૦૨	૮૪
૩૨૫ ઔદારિક ચક્ષુષદ્રિયમાં	૦	૨૨	૩૦૩	૦
૩૨૬ મિથ્યાત્વી એક સંસ્થાની મરનારમાં	૭	૩૮	૧૮૭	૮૪
૩૨૭ નોગર્ભજ ધાણેન્દ્રિયમાં	૧૪	૧૪	૧૦૧	૧૮૮
૩૨૮ બાદર અભાષક અચરમમાં	૭	૨૫	૨૦૨	૮૪
૩૨૯ ઔદારિક ત્રસમાં	૦	૨૬	૩૦૩	૦
૩૩૦ ઔદારિક એકાત ભવધાનુષ્ઠી દેહમાં	૦	૪૨	૨૮૮	૦
૩૩૧ નોગર્ભજ બાદર મિથ્યા ૦માં	૧૪	૨૮	૧૦૧	૧૮૮
૩૩૨ ત્રસ એકાત સમ્ય ૦ કાલની સ્થિતિવાળામાં	૭	૨૪	૨૦૨	૮૮
૩૩૩ ચક્ષુ ધ ૦	૭	૨૦	૨૦૭	૮૮

૩૩૪ તિર્યકું અધોલોકની સ્ત્રીમા	૭	૧૦	૨૦૨	૧૨૨
૩૩૫ ધાણુ ધં. એકાંત સંખ્યાતાકાળની સ્થિતિવાળામાં	૭	૨૨	૪૦૭	૯૯
૩૩૬ કાર્મણુ યોગ ત્રસમાં	૭	૧૩	૨૦૭	૯૯
૩૩૭ નોગર્ભજ પ્ર. શરીરી અચરમમાં	૧૪	૩૪	૧૦૧	૧૮૮
૩૩૮ અભાષક અચરમમાં	૭	૩૫	૨૦૨	૯૪
૩૩૯ ઉદ્યં. તિર્યકુંના મરનારામાં	૦	૪૮	૨૧૭	૭૪
૩૪૦ નોગર્ભજ બાદ ત્રણુ શરીરીમાં	૧૪	૨૭	૧૦૧	૧૬૮
૩૪૧ ઔદારિક બાદરમાં	૦	૩૮	૩૦૩	૦
૩૪૨ ધાણુન્દ્રિય મિથ્યા, મરનારામાં	૭	૨૪	૨૧૭	૯૪
૩૪૩ તેજો સેશ્યાળા જીવોમાં	૦	૧૩	૨૦૨	૧૨
૩૪૪ ત્રસ મિથ્યા. મરનારામાં	૭	૨૬	૨૧૭	૯૪
૩૪૫ ત્રણુ શરીરી મિ. ,,	૭	૪૨	૨૦૨	૯૪
૩૪૬ પ્રત્યે. શરીરી જ. અં. ઉ. ૧૬ સાગર સ્થિતિના મરનારામાં	૫	૪૪	૨૧૭	૮૦
૩૪૭ અનાહારક જીવોમાં	૭	૨૪	૨૧૭	૯૯
૩૪૮ બાદ અભાષકમાં	૭	૨૫	૨૧૭	૯૯
૩૪૯ ત્રસ મરનારામાં	૭	૨૬	૨૧૭	૯૯
૩૫૦ નોગર્ભજ ત્રણુ શરીરીમાં	૧૪	૩૭. ૧૦૧	૧૯૮	
૩૫૧ ઔદારિક શરીરીમાં	૦	૪૮	૩૦૪	૦
૩૫૨ જ. અં, ઉ. ૧૭ સાગરની સ્થિતિના મરનારામાં	૬	૪૮	૨૧૭	૮૧
૩૫૩ નોગર્ભજની ગતિના ત્રસ ત્રણુ શરીરીમાં	૨	૨૧	૨૨૮	૧૦૨
૩૫૪ મિથ્યા. એકાંત સંખ્યા. સ્થિતિમાં	૭	૪૬	૨૦૭	૯૪
૩૫૫ તિર્યકુ લોક પંચોદ્રિય એક સંસ્થાનીમાં	૦	૧૦	૨૭૩	૭૨
૩૫૬ બાદ મિથ્યા. મરનારામાં	૭	૩૮	૨૧૭	૯૪
૩૫૭ સમ્ય. આગતિના બાદરમાં	૭	૩૪	૨૧૭	૯૯
૩૫૮ અભાષક જીવોમાં	૭	૩૫	૨૧૭	૯૯
૩૫૯ તિર્યકુ ધાણુ દ્રિય એક સંસ્થાનીમાં	૦	૧૪	૨૭૩	૭૨
૪૬૦ ઉદ્યંલોક તિર્યં પુરુષવેદમાં	૦	૧૦	૨૦૨	૧૪૮
૪૬૧ તિર્યકુ ત્રસ એક સંસ્થાનીમાં	૦	૧૬	૨૭૩	૭૨
૪૬૨ પ્ર શરીરી મિથ્યા. મરનારામાં	૭	૪૪	૨૧૭	૯૪
૪૬૩ સમ્ય. આગતમાં	૭	૪૦	૨૧૭	૯૯

૩૬૪ નોગર્ભજની ગતિના બાદર ત્રણ શરીરીમા	૨	૩૨	૨૨૮	૧૦૨
૩૬૫ જ અં ઉ ૨૬ સાગરની ગિથિતિએ				
મરનારમા	૭	૪૮	૨૧૭	૯૩
૩૬૬ મિથ્યાં મરનારામાં	૭	૪૮	૨૧૭	૯૪
૩૬૭ પ્ર, શરીરી મરનારામાં	૭	૪૪	૨૧૭	૯૯
૩૬૮ પુરૂષ એક સંસ્થાં ઘણા ભવવાળામાં	૦	૦	૧૭૨	૧૯૬
૩૬૯ અધોં તિર્થં ચક્ષું મિશ્રયોગીમા	૧૪	૧૬	૨૧૭	૧૨૨
૩૭૦ કૃષ્ણલેશી સખ્યાં સ્થિતવાળામાં	૩	૪૮	૨૧૭	૧૦૨
૩૭૧ સમુચ્ચય મરનારામાં	૭	૪૮	૨૧૭	૯૯
૩૭૨ તિર્થં કૃષ્ણં ત્રણ શરીરી બાદરમા	૦	૩૨	૨૮૮	૫૨
૩૭૩ તિર્થં બાદર એક સંસ્થાનીમા	૦	૨૮	૨૭૩	૭૨
૩૭૪ અં તિં બાદર કૃષ્ણં એકાંતભવ ધારણી				
દેહ	૩	૩૨	૨૮૮	૫૧
૩૭૫ તિર્થં પંચેન્દ્રિય કૃષ્ણલેશીમા	૦	૨૦	૩૦૩	૫૨
૩૭૬ એક સંસ્થાની મિશ્રયોગી પંચેન્દ્રિય અનરિયામાં	૦	૫	૧૮૭	૧૮૪
૩૭૭ તિર્થં ચક્ષું કૃષ્ણલેશીમા	૦	૨૨	૩૦૩	૫૨
૩૭૮ જીવનની ગતિના પચેં સરીમાં	૪	૧૦	૨૦૨	૧૬૨
૩૭૯ તિર્થં દ્વાણેન્દ્રિય કૃષ્ણલેશીમા	૦	૨૪	૩૦૩	૫૨
૩૮૦ પુરૂષ ત્રણ શરીરી અચરમમા	૩	૫	૧૮૭	૧૮૮
૩૮૧ તિર્થં ત્રણ કૃષ્ણલેશીમા	૦	૨૬	૩૦૩	૫૨
૩૮૨ „ ત્રણ શરીરી કૃષ્ણલેશીમા	૦	૪૨	૨૮૮	૫૨
૩૮૩ તિર્થં એક સંસ્થાનીમા	૦	૩૮	૨૭૩	૭૨
૩૮૪ સરી „	૧૪	૦	૧૭૨	૧૯૮
૩૮૫ નોગર્ભજની ગતિના બાદરમાં	૨	૩૮	૨૪૩	૧૦૨
૩૮૬ ઉર્ધ્વં તિર્થં એકાંત ભવધારણી				
દેહ પાચે અચરમમા	૦	૨૦	૨૮૮	૭૮
૩૮૭ ઉર્ધ્વં તિર્થં ત્રસ મિથ્યા એકાંત				
ભવધારણી દેહમા	૦	૨૧	૨૮૮	૭૮
૩૮૮ અધોં તિર્થં એકાંત ભવધારણી દેહ				
બાદરમા	૭	૩૨	૨૮૮	૬૧
૩૮૯ સરી અભવ્ય ત્રણ શરીરી અતિર્થંચમા	૧૪	૦	૧૮૭	૧૮૮
૩૯૦ પુરૂષવેદ ત્રણ શરીરીમાં	૦	૫	૧૮૭	૧૯૮
૩૯૧ પંચેન્દ્રિય કૃષ્ણં એક સંસ્થાનીમાં	૬	૧૦	૨૭૩	૧૦૨

૩૯૨ તિર્થં બાદર ત્રણ શરીરીમાં	૦	૩૨	૨૮૮	૭૨
૩૯૩ તિર્થં ,, કૃષ્ણલેશીમાં	૦	૩૮	૩૦૩	૫૨
૩૯૪ સંજી અભવ્ય ત્રણ શરીરીમાં	૧૪	૫	૧૮૭	૧૮૮
૩૯૫ તિર્થં પંચેન્દ્રિયમાં	૦	૨૦	૩૦૩	૭૨
૩૯૬ પુરુષવેદી મિથ્યાદૃષ્ટિ જ, અ. જી.				
૨૬ સાગરની સ્થિતિમાં	૦	૧૦	૨૦૨	૧૮૪
૩૯૭ તિર્થં ચક્ષુ ઇન્દ્રિયમાં	૦	૨૨	૩૦૩	૭૨
૩૯૮ અધોતિ એકાત ભવધારણી દેહમાં	૭	૪૨	૨૮	૬૧
૩૯૯ તિર્થં ધ્રાણુ ઇન્દ્રિયમાં	૦	૨૪	૩૦૩	૭૨
૪૦૦ અભવ્ય પુરુષ વેદમાં	૦	૧૦	૨૦૨	૧૮૮
૪૦૧ તિર્થં ત્રસ જીવોમાં	૦	૨૬	૩૦૩	૭૨
૪૦૨ ,, ત્રણ શરીરીમાં	૦	૪૨	૨૮૮	૭૨
૪૦૩ ,, કૃષ્ણલેશીમાં	૦	૪૮	૩૦૩	૫૨
૪૦૪ સમુદ્ર સંજી અસંભવવાળા				
આતર્થચમાં	૧૪	૦	૨૦૨	૧૮૮
૪૦૫ ઉપરની ગતિના ચક્ષુ મિશ્રયોગીમાં	૧૦	૧૬	૨૧૭	૧૬૨
૪૦૬ ,, ,, ધ્રાણુ ,,	૧૦	૧૭	૨૧૭	૧૬૨
૪૦૭ બાદર પ્રાં કૃષ્ણ એક સંસ્થાનીમાં	૬	૨૬	૨૭૩	૧૦૨
૪૦૮ તિર્થં એકાંત જગત્તથમાં	૦	૪૮	૨૮૮	૭૨
૪૦૯ બાદર કૃષ્ણ એક સંસ્થાનીમાં	૬	૨૮	૨૭૩	૧૦૨
૪૧૦ પુરુષવેદમાં	૦	૧૦	૨૦૨	૧૮૮
૪૧૧ તિર્થં પ્ર શરીરી બાદરમાં	૦	૩૬	૩૦૩	૭૨
૪૧૨ સ્ત્રીની ગતિના, સંજી મિથ્યામાં	૧૨	૨૦	૨૦૨	૧૮૮
૪૧૩ પ્રશસ્ત લેશ્યામાં	૦	૧૩	૨૦૨	૧૮૮
૪૧૪ સંજી મિથ્યાત્વીમાં	૧૪	૧૦	૨૦૨	૧૮૮
૪૧૫ પ્રાં શરીરી કૃષ્ણ એક સંસ્થાનીમાં	૬	૩૪	૨૭૩	૧૦૨
૪૧૬ અપ્રશસ્ત લેશી ત્રણ શરીરી બાં એક				
સંસ્થાનીમાં	૧૪	૨૭	૨૭૩	૧૦૨
૪૧૭ સ્ત્રીની ગતિ કૃષ્ણ એક સંસ્થાનીમાં	૪	૩૮	૨૭૩	૧૦૨
૪૧૮ પ્રાં બાદર એક સંસ્થા એકાત ભવ-				
ધારણી દેહમાં	૭	૨૫	૨૭૩	૧૧૩
૪૧૯ કૃષ્ણ લેશ્યા એક સંસ્થાનીમાં	૬	૩૮	૨૭૩	૧૦૨
૪૨૦ મિશ્રયોગી બાદર એકાંત અસંયમમાં	૧૪	૨૦	૨૦૨	૧૮૪

૪૨૧	ત્રાની ગતિ અપ્રશસ્ત લેશી પ્ર૦				
	શરીર એક સસ્થાનીમા	૧૨	૩૪	૨૭૩	૧૦૨
૪૨૨	ત્રાની ગતિના, સસ્થાનીમા	૧૨	૧૦	૨૦૨	૧૬૮
૪૨૩	પ્ર૦ શરીરી મિશ્રયોગી એકાત અસયમમા	૧૪	૨૩	૨૦૨	૧૮૪
૪૨૪	સમુચ્ચ સસ્થાનીમા	૧૪	૧૦	૨૦૨	૧૬૮
૪૨૫	મિશ્રયોગી એકાત અપચ્ચક્રખાણીમા	૧૪	૨૫	૨૦૨	૧૮૪
૪૨૬	કૃષ્ણલેશી બાંપ્ર૦ ત્રણ શરીરીમા	૬	૩૦	૨૮૮	૧૦૨
૪૨૭	અપ્રશસ્ત લેશી એક સસ્થાનીમા	૧૪	૩૮	૨૭૩	૧૦૨
૪૨૮	કૃષ્ણ બાદર ત્રણ શરીરીમા	૬	૩૨	૨૮૮	૧૦૨
૪૨૯	,, ,, એકાત અસયમમા	૬	૩૩	૨૮૮	૧૦૨
૪૩૦	ત્રાની ગતિના, ત્રસ મિશ્ર૦ ધણા ભવવાળા	૧૨	૧૮	૨૧૭	૧૮૩
૪૩૧	ત્રાની ગતિના, ત્રસ મિશ્ર૦	૧૨	૧૮	૨૧૭	૧૮૪
૪૩૨	ત્રમ મિશ્રયોગી સખ્યાં ભવવાળા	૧૪	૧૮	૨૧૭	૧૮૩
૪૩૩	,, ,,	૧૪	૧૮	૨૧૭	૧૮૪
૪૩૪	કૃં પ્ર૦ ત્રણ શરીરીમા	૬	૩૮	૨૮૮	૧૦૨
૪૩૫	મિશ્રયોગી બાં મિથ્યા	૧૪	૨૫	૨૧૭	૧૭૯
૪૩૬	બાં ત્રણ શરીરી અપ્રશસ્ત લેશીમા	૧૪	૩૩	૨૮૮	૧૦૨
૪૩૭	બાં એકાત અપચ્ચ૦ અપ્રશસ્ત લેશીમા	૧૪	૩૩	૨૮૮	૧૦૨
૪૩૮	કૃષ્ણ૦ ત્રણ શરીરીમા	૬	૪૨	૨૮૮	૧૦૨
૪૩૯	,, એકાત અપચ્ચ૦	૬	૪૩	૨૮૮	૧૦૨
૪૪૦	મિશ્રયોગ બાદરમા	૧૪	૨૫	૨૧૭	૧૮૪
૪૪૧	અધો૦ તિંના ચક્ષું ત્રણ શ૦	૧૪	૧૭	૨૮૮	૧૨૨
૪૪૨	પ્ર૦ ત્રણ શ૦ અપ્રશસ્ત લેશીમા	૧૪	૩૮	૨૮૮	૧૦૨
૪૪૩	પ્ર૦ મિશ્રયોગીમા	૧૪	૨૮	૨૧૭	૧૮૪
૪૪૪	પ્ર૦ એકાત ભવવાં દેહ ધણા ભવવાળા	૭	૩૮	૨૮૮	૧૧૧
૪૪૫	અધો૦ તિં ત્રણ શરીરી ત્રસમા	૧૪	૨૧	૨૮૮	૧૨૨
૪૪૬	અપ્ર૦ લેસ્થા ત્રણ શરીરી	૧૪	૪૨	૨૮૮	૧૩૨
૪૪૭	એકાત અસયમ અપ્રશસ્ત લેશી	૧૪	૪૩	૨૮૮	૧૦૨
૪૪૮	,, ભવધાં દેહ ધણા ભવવાળા	૭	૪૨	૨૮૮	૧૧૧
૪૪૯	આગતિના એકાત ભવં દેહ	૬	૪૨	૨૮૮	૧૧૩
૪૫૦	ભવસિદ્ધિ એકાત ,, ,,	૭	૪૨	૨૮૮	૧૧૩
૪૫૧	ઉત્પરની ગતિ કૃં પ્રત્યેક શરીરી	૨	૪૪	૩૦૩	૧૦૨
૪૫૨	ભુજપર ,, અધો૦ તિં પ્ર૦ ત્રણ શરીરી	૪	૩૮	૨૮૮	૧૨૨

૪૫૩ સ્ત્રી ગતિ ક્રમ પ્રમ શરીરી	૪	૪૪	૩૦૩	૧૦૨
૪૫૪ ઉર્ધ્વ તિમ એકાત છદ્મ પમ ધણા ભવમા	૦	૨૦	૨૮૮	૧૪૬
૪૫૫ કૃષ્ણ પ્રમ શરીરી	૬	૪૪	૩૦૩	૧૭૨
૪૫૬ અધો તિમ ત્રણ શરીરી બાદર	૧૪	૩૨	૨૮૮	૧૨૨
૪૫૭ અપ્રશસ્ત લેશી બાદર	૧૪	૩૮	૩૦૩	૧૦૨
૪૫૮ ઉર્ધ્વ તિમના એકાત છદ્મસ્થ ચક્ષુ	૦	૨૨	૨૮૮	૧૪૮
૪૫૯ ઉર્ધ્વ તિમના એક સંસ્થાનીમા	૦	૩૮	૨૭૩	૧૪૮
૪૬૦ , , એકાત છદ્મસ્થ ધાણુ	૦	૨૪	૨૮૮	૧૪૮
૪૬૧ અધો તિમના ચક્ષુ	૧૪	૨૨	૩૦૩	૧૨૨
૪૬૨ , , બાદર એકાત છદ્મસ્થમા	૧૪	૩૮	૨૮૮	૧૨૨
૪૬૩ , , ધાણુ	૧૪	૨૪	૩૦૩	૧૨૨
૪૬૪ સ્ત્રી ગતિના અધો તિમ ત્રણ શરીરી	૧૨	૪૨	૨૮૮	૧૨૨
૪૬૫ અધો તિમના ત્રસ	૧૪	૨૬	૩૦૩	૧૨૨
૪૬૬ અધો તિમ ત્રણ શરીરી	૧૪	૪૨	૨૮૮	૧૧૨
૪૬૭ અપ્રશસ્ત લેશ્યામા	૧૪	૪૮	૩૦૩	૧૦૨
૪૬૮ ઉર્ધ્વ તિમ ત્રણ શરીરી બાદર	૦	૩૨	૨૮૮	૧૪૮
૪૬૯ , , એકાત અસંયમ બાદર	૦	૩૩	૨૮૮	૧૪૮
૪૭૦ અધો , , છદ્મસ્થ સ્ત્રી ગતિમા.	૧૨	૪૮	૨૮૮	૧૨૨
૪૭૧ ઉર્ધ્વ , , પચોદ્રયમા	૦	૨૦	૩૦૩	૧૪૮
૪૭૨ અધો તિર્યક એકાત છદ્મસ્થ	૧૪	૪૮	૨૮૮	૧૨૨
૪૭૩ ઉર્ધ્વ તિમ ના ચક્ષુરિન્દ્રિયમા	૦	૨૨	૩૦૩	૧૪૮
૪૭૪ ઉર્ધ્વ તિમ એકાત છદ્મસ્થ બાદર	૦	૩૮	૨૮૮	૧૪૮
૪૭૫ ઉર્ધ્વ તિમ ધાણુરિન્દ્રિયમાં,	૦	૨૪	૩૦૩	૧૪૮
૪૭૬ ઉર્ધ્વ તિમ ત્રણ શરીરી ધણા ભવવાળા	૦	૪૨	૨૮૮	૧૪૬
૪૭૭ ઉર્ધ્વ તિમ ત્રસમા	૦	૨૬	૩૦૩	૧૪૮
૪૭૮ ઉર્ધ્વ તિમ ત્રણ શરીરી	૦	૪૨	૨૮૮	૧૪૮
૪૭૯ ઉર્ધ્વ તિમ એકાત અસંયમમા	૦	૪૩	૨૮૮	૧૪૮
૪૮૦ ઉર્ધ્વ તિમ એકાત છદ્મસ્થ પ્રત્યેક શરીરી	૦	૪૪	૨૮૮	૧૪૮
૪૮૧ સ્ત્રીની ગતિના અધો તિમ પ્રત્યેક શરીરી	૧૨	૪૪	૩૦૩	૧૧૨
૪૮૨ ઉર્ધ્વ તિમ એકાત છદ્મસ્થ ધણા ભવવાળા	૦	૪૮	૨૮૮	૧૪૬
૪૮૩ અધો તિમ પ્રત્યેક શરીરીમાં	૧૪	૪૪	૩૦૩	૧૦૨
૪૮૪ ઉર્ધ્વ તિમ એકાત છદ્મસ્થમા	૦	૪૮	૨૮૮	૧૪૮
૪૮૫ સ્ત્રીની ગતિના અધો તિર્યકમાં	૧૨	૪૮	૩૦૩	૧૨૨

૪૮૬ ભુજપરની ગતિના ત્રણ શરીરી બાદર	૪	૩૨	૨૮૮	૧૬૨
૪૮૭ અધો તિં લોકના	૧૪	૪૮	૩૦૩	૧૨૨
૪૮૮ ખેચરની ગતિના ત્રણ શરીરી બાદર	૬	૩૨	૨૮૮	૧૬૨
૪૮૯ ઉર્ધ્વ તિં બાદરમા	૦	૩૮	૩૦૩	૧૪૮
૪૯૦ સ્થળચરની ગતિના ત્રણ શરીરી બાદર	૮	૩૨	૨૮૮	૩૬૨
૪૯૧ ખેચરની ગતિના પંચેન્દ્રિયમા	૬	૨૦	૩૦૩	૧૬૨
૪૯૨ ઉરપરની ગતિના ત્રણ શરીરી બાદર	૧૦	૩૨	૨૮૮	૧૬૨
૪૯૩ ઉર્ધ્વ તિં પ્રત્યેક શરીરી ધણા ભવવાળામા	૦	૪૪	૩૦૩	૧૪૬
૪૯૪ ખેચરની ગતિના પ્રત્યેક ત્રણ શરીરીમા	૬	૩૮	૨૮૮	૧૬૨
૪૯૫ ઉર્ધ્વ નિં પ્રત્યેક શરીરીમા	૦	૪૪	૩૦૬	૧૪૮
૪૯૬ ભુજપરની ગતિના ત્રણ શરીરીમા	૪	૪૨	૨૮૮	૧૬૨
૪૯૭ ખેચરની ગતિના ત્રસમા	૬	૨૬	૩૦૩	૧૬૨
૪૯૮ ખેચરની ગતિના ત્રણ શરીરીમાં	૬	૪૨	૨૮૮	૧૬૨
૪૯૯ ઉર્ધ્વ તિં લોકમા	૦	૪૮	૩૦૩	૧૪૮
૫૦૦ સ્થલચરની ત્રણ શરીરીમા	૮	૪૨	૨૮૮	૧૬૨
૫૦૧ ત્રસ એક સસ્થાનીમા	૧૪	૧૬	૨૭૩	૧૯૮
૫૦૨ ઉરપરની ગતિના ત્રણ શરીરીમાં	૧૦	૪૨	૨૮૮	૧૬૨
૫૦૩ સહી તિર્થચની ગતિના ઘાણેન્દ્રિયમા	૧૪	૨૪	૩૦૩	૧૬૨
૫૦૪ ખેચરની ગતિના એકાત હૃદયસ્થમા	૬	૪૮	૨૮૮	૧૬૨
૫૦૫ સહી તિર્થચની ગતિના ત્રસમા	૧૪	૨૬	૩૦૩	૧૬૨
૫૦૬ સહી તિર્થચની ગતિના ત્રણ શરીરીમાં	૧૪	૪૨	૨૮૮	૧૬૨
૫૦૭ અતરદીપના પર્યાપ્તના અલધિયામાં	૧૪	૪૮	૨૪૭	૧૯૮
૫૦૮ ઉરપર તિર્થચ ગતિના એકાત સકષાર્યામાં	૧૦	૪૮	૨૮૮	૧૬૨
૫૦૯ સ્થલચર તિં ગતિના પ્રત્યેક શરીરી બાદરમાં	૮	૩૬	૩૦૩	૧૬૨
૫૧૦ તિર્થચણીની ગતિના એકાત સયોગીમાં	૧૨	૪૮	૨૮૮	૧૬૨
૫૧૧ એક સસ્થાન પ્રત્યેક શરીરી બાદરમા	૧૪	૨૬	૨૭૩	૧૯૮
૫૧૨ તિર્થચ ગતિના એકાત સયોગીમા	૧૪	૪૮	૨૮૮	૧૬૨
૫૧૩ એક સસ્થાન મિથ્યાત્વીમા	૧૪	૩૮	૨૭૩	૧૮૮
૫૧૪ મધ્ય જીવોને સ્પર્શનારા એકાત હૃદયસ્થ અક્ષુધંદ્રિયમાં	૧૪	૨૨	૨૮૮	૧૯૦
૫૧૫ તિર્થચણીની ગતિના બાદરમા	૧૨	૩૮	૩૦૩	૧૬૨
૫૧૬ મધ્ય જીવોના સ્પર્શનારા એકાત હૃદયસ્થ ઘાણે દ્રિયમાં	૧૪	૨૪	૨૮૮	૧૯૦

૫૧૭ એક સંસ્થાન સ્ત્રીની ગતિના પ્રત્યેક				
શરીરીમા	૧૨	૩૪	૨૭૩	૧૯૮
૫૧૮ પંચેન્દ્રિયમા એકાંત છદ્મસ્થ ધણા ભવવાળા	૧૪	૨૦	૨૮૮	૧૯૬
૫૧૯ ધાણેન્દ્રિય એકાંત છદ્મસ્થ અસંયમમા	૧૪	૬૯	૨૮૮	૧૯૮
૫૨૦ પંચેન્દ્રિય એકાંત છદ્મસ્થમાં	૧૪	૨૦	૨૮૮	૧૯૮
૫૨૧ એક સંસ્થાની ધણા ભવવાળામા	૧૪	૩૮	૨૭૩	૧૯૬
૫૨૨ એકાંત સકપાય ચક્ષુ	૧૪	૨૨	૨૮૮	૧૯૮
૫૨૩ એક સંસ્થાનીમા	૧૪	૩૮	૨૭૩	૧૯૮
૫૨૪ એકાંત સકપાય ધાણેન્દ્રિયમા	૧૪	૨૪	૨૮૮	૧૯૮
૫૨૫ પંચેન્દ્રિય મિથ્યાત્વીમા	૧૪	૨૦	૩૦૩	૧૮૮
૫૨૬ એકાંત સકપાય ત્રસમા	૧૪	૨૬	૨૮૮	૧૯૮
૫૨૭ તિર્થચની ગતિમા	૧૪	૪૮	૩૦૩	૧૬૨
૫૨૮ એકાંત છદ્મસ્થ બાહર મિથ્યાત્વીમા	૧૪	૩૮	૨૮૮	૧૮૮
૫૨૯ સ્ત્રી ગતિના ત્રસ મિથ્યાત્વીમા	૧૨	૨૬	૩૦૩	૧૮૮
૫૩૦ સ્ત્રીગતિના ત્રણ શરીરી બાં એકાંત સકપાયમા	૧૨	૩૨	૨૮૮	૧૯૮
૫૩૧ સ્ત્રીની ગતિના પંચેન્દ્રિય સંખ્યાતા				
૫૩૨ ત્રણ શરીરી બાહરમા	૧૪	૩૨	૨૮૮	૧૯૮
૫૩૩ એકાંત અસંયમ બાહરમા	૧૪	૩૩	૨૮૮	૧૯૮
૫૩૪ એકાંત છદ્મસ્થ અસંયમ પ્રત્યેક શરીરીમા	૧૪	૪૪	૨૮૮	૧૮૮
૫૩૫ પંચેન્દ્રિય જીવોમા	૧૪	૨૦	૩૦૩	૧૯૮
૫૩૬ સ્ત્રીની ગતિના બાં એકાંત સકપાયમાં	૧૨	૩૮	૨૮૮	૧૯૮
૫૩૭ સ્ત્રીની ગતિના ધાણેન્દ્રિયમાં	૧૨	૨૪	૩૦૩	૧૯૮
૫૩૮ એકાંત છદ્મસ્થ બાહરમા	૧૪	૨૮	૨૮૮	૧૯૮
૫૩૯ ધાણેન્દ્રિયમા	૧૪	૨૪	૩૦૩	૧૯૮
૫૪૦ સ્ત્રીની ગતિના ત્રણ શરીરીમા	૧૨	૪૨	૨૮૮	૧૯૮
૫૪૧ ત્રસ જીવોમાં	૧૪	૨૬	૩૦૩	૧૯૮
૫૪૨ ત્રણ શરીરી એકાંત પદ્મ	૧૪	૪૨	૨૮૮	૧૯૮
૫૪૩ એકાંત અસંયમમા	૧૪	૪૪	૨૮૮	૧૯૮
૫૪૪ પ્રાં શં એકાંત છદ્મ	૧૪	૪૪	૨૮૮	૧૯૮
૫૪૫ સમ્યં નિં અસાધ્યમામાં	૧૪	૩૦	૩૦૩	૧૯૮
૫૪૬ એકાંત છદ્મ ધણા ભવવાળામાં	૧૪	૪૮	૨૮૮	૧૯૬
૫૪૭ સ્ત્રી ગતિપ્રાં શં મિથ્યા	૧૨	૪૪	૩૦૩	૧૮૮

૫૪૮ એકાંત છદ્મસ્થમાં	૧૪	૪૮	૨૮૮	૧૯૮
૫૪૯ મિથ્યાં પ્રં શરીરીમા	૧૪	૪૪	૩૦૩	૧૮૮
૫૫૦ સમ્યં નારકીના અલક્ષિયા	૧	૪૮	૩૦૩	૧૯૮
૫૫૧ સ્ત્રી ગતિ મિથ્યાં	૧૨	૪૮	૩૦૩	૧૮૮
૫૫૨ એકેન્દ્રિય પર્યાપ્તના અલક્ષિયા	૧૪	૩૭	૩૦૩	૧૯૮
૫૫૩ મિથ્યાત્વી	૧૪	૪૮	૩૦૩	૧૮૮
૫૫૪ નવ એવેયકના પર્યાપ્તના અલક્ષિયા	૧૪	૪૮	૩૦૩	૧૮૯
૫૫૫ જીવોના મધ્યભેદ સ્પર્શનારા	૧૪	૪૮	૩૦૩	૧૯૦
૫૫૬ નરક પર્યાપ્તના અલક્ષિયા	૭	૪૮	૩૦૩	૧૯૮
૫૫૭ સ્ત્રી ગતિના પ્રં શરીરીમા	૧૨	૪૪	૩૦૩	૧૯૮
૫૫૮ તિર્ય પં૦ વૈકલ્પિકના અલક્ષિયા	૧૪	૪૩	૩૦૩	૧૯૮
૫૫૯ પ્રત્યેક શરીરીમા	૧૪	૪૪	૩૦૩	૧૯૮
૫૬૦ તેજોલેશી એકેન્દ્રિયના અલક્ષિયા	૧૪	૪૫	૩૦૩	૧૯૮
૫૬૧ ધણા ભવવાળા જીવોમાં	૧૪	૪૮	૩૦૩	૧૯૮
૫૬૨ એકેન્દ્રિય વૈકલ્પિક શં અલક્ષિયામાં	૧૪	૪૭	૩૦૩	૧૯૮
૫૬૩ સર્વ સંસારી જીવોમાં	૧૪	૪૮	૩૦૩	૧૯૮

ધતિ જીવોની માર્ગણાના ૫૬૩ પ્રશ્નો સંપૂર્ણ

(૨૩) ચાર કથાય.

શ્રી પન્નવણાજી સૂત્ર ૫૬ ચૌદમે કથાયનો થોડો આત્મો તેમાં શ્રી ગૌતમ સ્વામી વીર ભગવાનને પૂછતા હવા કે, હે ભગવન્ ! કથાય કેટલા પ્રકારે કહ્યા છે ? ભગવન્ કહે, હે ગૌતમ ! કથાય ૧૬ પ્રકારે કહ્યા છે ૧-પોતાને માટે, ૨-પરને માટે, ૩-તદ્ભક્ષ્યા કહેતા બંને માટે, ૪-ખેત કહેતા ઉધાડી જમીનને માટે ૫-વૃથુ કહેતા ઢાકી જમીનને માટે, ૬-શરીર માટે, ૭-ઉપાધિને માટે, ૮-નિર્ચયક ૯-જાણતા, ૧૦-અજાણતાં, ૧૧ ઉપશાંતપણે ૧૨-અણુપશાતપણે, ૧૩-અનતાનુ બધી ક્રોધ, ૧૪ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૧૫-પ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૧૬-સજ્વલનનો ક્રોધ, એવં ૧૬ તે ૧૬ સમુચ્ચય જીવ આશ્રી અને યોગીસ ઠંડક આશ્રી એમ ૨૫ ને ૧૬ થી ગુણતા ૪૦૦ થાય હવે કથાયના દળીયા કહે છે ચણીઆ, ઉપ-ચણીઆ, બાખ્યા, વેલા, ઉઠીરીયા, ગિર્જ્યા એવં ૬. તે ભૂતકાળ, વર્તમાનકાળ

અને ભવિષ્યકાળ આશ્રી એમ ૧ ને ૩ થી ગુણતાં ૧૮ થાય. તે ૧૮ એક જીવ આશ્રી અને ૧૮ બહુ જીવ આશ્રી એવ ૩૬ થાય તે સમુચ્ચય જીવ આશ્રી, અને ચોવીસ દંડક આશ્રી એમ ૩૬ ને ૨૫ થી ગુણતાં ૯૦૦ થાય, અને ૪૦૦ ઉપર કલ્યા, તે મળી કુલ ૧૩૦૦ ક્રોધના, ૧૩૦૦ માનના, ૧૩૦૩ માયાના. અને ૧૩૦૦ લોભના એવાં ૫૨૦૦ થાય.

ઈતિ ચાર કથાય સંપૂર્ણ

(૨૪) શ્વાસોચ્છવાસ

શ્રી પદ્મવણીજી સુત્ર પદ સાતમે શ્વાસોચ્છવાસનો થોકડો ચાલ્યો તેમાં ગૌતમ સ્વામી વીર પ્રભુને પૂછના હવા કે હે ભગવદ્ ! નારકી અને દેવતા કેવી રીતે શ્વાસોચ્છવાસ લે છે? વીર પ્રભુએ કહ્યું કે હે ગૌતમ ! નારકીના જીવ નિરતર ધમણની પેરે શ્વાસોચ્છવાસ લે છે. અસુરકુમારના દેવતા જન્ય સાત થોક, ઉત્કૃષ્ટા એક પક્ષે જાહેરે શ્વાસોચ્છવાસ લે છે. વાણવ્યતર ને નવ નિકાયના દેવતા જન્ય સાત થોક ઉત્કૃષ્ટા પ્રત્યેક મુહૂર્તે જ્યોતિષી જાં અને ઉં પ્રત્યેક મુહૂર્તે પહેલે દેવલોકે જાં પ્રત્યેક મુહૂર્તે અને ઉં બે પક્ષે, બીજે દેવલોકે જાં પ્રત્યેક મુહૂર્તે જાહેરે, ઉં બે પક્ષે જાહેરે, ત્રીજે દેવલોકે જાં બે પક્ષે અને ઉં સાત પક્ષે, ચોથે દેવલોકે જાં બે પક્ષે જાહેરે, અને ઉં સાત પક્ષે જાહેરે પાંચમે દેવલોકે જાં સાત પક્ષે અને ઉં દશ પક્ષે, છઠે દેવલોકે જાં દશ પક્ષે ઉં ચૌદ પક્ષે, સાતમે દેવલોકે જાં ચૌદ પક્ષે, ઉં સત્તર પક્ષે. આઠમે દેવલોકે જાં સત્તર પક્ષે, ઉં અઠાર પક્ષે, નવમે દેવલોકે જાં અઠાર પક્ષે, ઉં આગણીશ પક્ષે, દશમે દેવલોકે જાં આગણીસ પક્ષે, ઉં વીસ પક્ષે, અગીયારમે દેવલોકે જાં વીસ પક્ષે ઉં એકત્રીસ પક્ષે, બારમે દેવલોકે જાં એકત્રીસ પક્ષે, ઉં બાવીસ પક્ષે, પંદેલી ત્રિકમાં જાં બાવીસ પક્ષે, ઉં પચીસ પક્ષે, બીજી ત્રિકમાં જાં પચીસ પક્ષે, ઉં અઠ્ઠાવીસ પક્ષે, ઉં એકત્રીસ પક્ષે, ચાર અનુતર વિમાનમાં જાં એકત્રીસ પક્ષે, ઉં ત્રેત્રીસ પક્ષે, સર્વાર્થસિદ્ધમાં જાં અને ઉં તેત્રીસ પક્ષે, એમ એત્રીસ પદ્મવાદીયે શ્વાસ ઉચો લે, અને ત્રેત્રીસ પદ્મવાદીયે શ્વાસ નીચો મૂકે.

ઈતિ શ્વાસોચ્છવાસ સંપૂર્ણ

(૨૫) અસર્ગોયો

આકાશની દશ અસર્ગોય.

મીનાસર

૧ તારો આકાશ ખરે તો અસર્ગોય ૨ ચારે દિશા રાતી થાય તો અસર્ગોય, ૩ અકાળે ગાળે તો અસર્ગોય. ૪ અકાળે વીજળી થાય તો અસર્ગોય ૫ અકાળે કાટકો થાય તો અસર્ગોય. ૬ બીજના ચંદ્રની અસર્ગોય. ૭ જક્ષનાં ચિન્હ થાય તો અસર્ગોય. ૮ કરા પડે તો અસર્ગોય. ૯ ધૂયર ખરે તો અસર્ગોય. ૧૦ રજુ વરસે તો અસર્ગોય.

ઔદારિક શરીરની દશ અસર્ગોય

૧ તત્કાળના લીલાં હાડકા પડ્યાં હોય તો અસર્ગોય. ૨ માંસ પડ્યું હોય તો અસર્ગોય. ૩ લોહી પડ્યું હોય તો અસર્ગોય ૪ વિષ્ટા, ઉત્તરી પડી હોય તો અસર્ગોય ૫ મુઝ્ડું બળતુ હોય તો અસર્ગોય ૬ ચંદ્રગ્રહણ થાય તો અસર્ગોય ૭ સર્વગ્રહણ થાય તો અસર્ગોય. ૮ મોટો રાજા મરે તો અસર્ગોય ૯ સંગ્રામ થાય તો અસર્ગોય ૧૦ ૫ ચેદ્રિયતું કલેવર પડ્યું હોય તો અસર્ગોય

વખત (કાળ) ની અસર્ગોય.

૧ ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૫ ની અસર્ગોય. ૨ ચૈત્ર વદી એકમની અસર્ગોય, ૩ અશાઢ શુદ્ધ પૂનમની અસર્ગોય ૪ અશાઢ વદી એકમની અસર્ગોય ૫ ભાદ્રવા શુદ્ધ પૂનમની અસર્ગોય ૬ ભાદ્રવા વદી એકમની અસર્ગોય ૭ કાર્તિક શુદ્ધ પૂનમની અસર્ગોય ૮ કાર્તિક વદી એકમની અસર્ગોય. ૯ પ્રભાતની અસર્ગોય. ૧૦ મધ્યાહ્નની અસર્ગોય. ૧૧ શંઘ્યાની અસર્ગોય ૧૨ મધ્ય રાત્રિની અસર્ગોય, ૧૩ હૃતાશની પ્રગટે તે વખતે અસર્ગોય. ૧૪ ધૂળેટીના દિવસની અસર્ગોય

ધૃતિ અસર્ગોય સંપૂર્ણ

(૨૬) બત્રીસ સૂત્રોનાં નામ

૧૧ અંગનાં નામ-૧ આચારંગ, ૨ સૂત્રક્રમાંગ, ૩ સ્થાનાંગ, ૪ સમાવા યાગ, ૫ ભગવતી (વિવાહ પ્રસન્નિ), ૬ જ્ઞાતા (ધર્મકથા), ૭ ઉપાસકદશાંગ, ૮ અન્તકૃતાંગ, ૯ અનુત્તરોપપાતિક, ૧૦ પ્રશ્ન વ્યાકરણ દશાંગ, ૧૧ વિપાક.

૧૨ ઉપાંગનાં નામ-૧ ઉપપાતિક, ૨ રાજપ્રશ્નોય, ૩ જીવાભિગમ ૪ પ્રજાપના, ૫ જંબુદ્વીપ પ્રસન્નિ, ૬ ચંદ્ર પ્રસન્નિ, ૭ સર્વ પ્રસન્નિ ૮ નિરયા-વલિકા, ૯ કલ્પવર્તસિકા, ૧૦ પુષ્પિકા ૧૧ પુષ્પચૂષિકા, ૧૨ દશા.

ચાર મૂળ સૂત્ર-૧ દશગૌકલિક, ૨ ઉત્તરાધ્યયન, ૩ નંદિ, ૪ અનુયોગ દ્વાર
ચાર છેદ સૂત્ર-૧ વૃહત્કલ્પ, ૨ વ્યવહાર ૩ નિશીથ ૪ દશાશ્રુતસ્કંધ
બત્રીસમું સૂત્ર-આવશ્યક સૂત્ર.

ધૃતિ સૂત્રનાં નામ સંપૂર્ણ

(૨૭) અપર્યાપ્તા તથા પર્યાપ્તા દ્વાર.

શિષ્ય-(વિનયપૂર્વક નમન કરી પૂછે છે) હે ગુરુ ! જીવ તત્ત્વનો બોધ આપતી વખતે આપે કહ્યું હતું કે જીવ ઉપજતી વખતે અપર્યાપ્તો તથા પર્યાપ્તો કહેવાય છે, તો તે શી રીતે કહેવાય છે, તે કૃપા કરી કહો.

ગુરુ-હે શિષ્ય ! જીવ એ પિતા છે. આહાર, શરીર, ઇન્દ્રિય, શ્વાસોચ્છ્વાસ, બાષા અને મન એ છ તેના પ્રજા છે, અને તે ચારે ગાંતેના જીવોને લાગુ રહેવાથી, પાંચસે ને ત્રેસઠ ભેદ ગણી શકાય છે તેમાં પહેલી આહાર પર્યાપ્તિ લાગુ થાય છે તે એવી રીતે કે જે જીવનું આયુષ્ય પૂરું થાય, ત્યારે તે શરીર છોડીને નવી ગતિની યોગ્યતા ઉપજવા જાય છે તેમા અવિગ્રહ ગતિ એટલે સીધી ને સરલ બાંધી આવેલો હોય તે જીવ જે સમયે ચલેલો હોય, તેજ સમયમા આવી ઉપજે છે. તે જીવને આહારનું આતરું પડતું નથી. તેવા બંધનવાળો જીવ “સીએ અહારીએ” એટલે સદા આહારિક કહેવાય છે, એવો ભગવતીનો ન્યાય છે. હવે બીજો પ્રકાર વિગ્રહ ગતિનો બધ બાંધી આવનારા જીવોનો કહેવાય છે, તેના ત્રણ પ્રકાર છે તેમા કેટલાક જીવો શરીર છોડ્યા પછી એક સમયને આતરું, કેટલાક એ સમયને આતરું અને કેટલાક ત્રણ સમયને આંતરું એટલે એથે સમયને ઉપજવા પામે છે એમ ચારે રીતે સસારી જીવો ઉપજી શકે છે. આ બીજી વિગ્રહ એટલે વિયમ ગતિ કરી ઉપજવા જનારા જીવોને એક, બે, ત્રણ સમય ઉપજતા આતરું પડે છે તેનું કાગળ ગ્રંથકારો આંકણ પ્રદેશની ટ્રીબીના વિભાગો તરફ એવાધ જવાનું કહે છે તેનો ગુપ્ત ભેદ ગીતાર્થ ગુરુગમ્ય છે. તેવા જીવ જેટલો સમય વાટે રોકાય, તેટલો સમય આહાર વગરના અર્જુઆહારિક કહેવાય છે. તે જીવ બાંધેલી યોગિનિધાનમા પ્રવેશ કરી ઉપજે (વાસ કરે), તેજ સમયે તે યોગિનિધાન જે પુદ્ગલના બંધારણથી બંધાયેલો હોય, તેજ પુદ્ગલોનો આહાર, તાવડામા નાખેલા વડાની રીતે કહે છે. તેનું નામ ઓજ આહાર કૃષ્ણ કહેવાય, અને તે જીવોમાં એકજ વાર કરે છે તેવો આહાર એવી પરગમાવતા એક અંતમુહુર્તનો વખત લાગે છે તે પહેલી આહાર પર્યાપ્તિ કહેવાય છે, (૧) તે પરગમેલા આહારના

રસનો એવો ગુણ છે કે તેના ગ્રન્થણો એકલા થવાથી સાત ધાતુરૂપે સ્થૂળ શરીરને આકૃતિ બને છે, અને મૂળ ધાતુઓ જન્મી સુધી સ્થૂળ શરીરને ટકાવી રાખે છે. એના શરીર રૂપ પુત્રમાં વામનાની રીતે જીવ રહી શકે છે તે બીજી શરીર પર્યાપ્તિ કહેવાય છે તેવી આકૃતિ બધાતા એક અંતર્મુહૂર્ત લાગે છે (૨) તે શરીરની મજબૂતી થતાજ, તેમાં ઇન્દ્રિયોનાં અવયવ પ્રગટ થાય છે તેમ થતાં અતર્મુહૂર્તનો વખત લાગે છે તે ત્રીજી ઇન્દ્રિય પર્યાપ્તિ કહેવાય છે (૩) ઉપર મુજબ શરીર તથા ઇન્દ્રિય મજબૂત થયા પછી સૂક્ષ્મ રીતે એક અંતર્મુહૂર્તમાં પવનની ધમણ શરૂ થાય છે, ત્યાંથી તે જીવનું આયુષ્ય ગણવાની શરૂઆત થાય છે. તે એથી શ્વાસોચ્છ્વાસ પર્યાપ્તિ કહેવાય છે (૪) તે પછી એક અંતર્મુહૂર્તમાં નાદ પેદા થાય છે. તેનું નામ પાચમી લાષા પર્યાપ્તિ કહેવાય છે. (૫) ઉપરની પાચ પર્યાપ્તિના વખત સુધીમાં મન ચક્તી મજબૂતીમાં થાય છે તેમાંથી મન સ્ફુરણ થઈ વાસનારૂપે બહાર આવે છે તેમાંથી શરીરની સ્થિતિના પ્રમાણમાં સૂક્ષ્મ રીતે અમુક પદાર્થના ગ્રન્થણોનું આકર્ષણ કરવા યોગ્ય શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે તે છઠ્ઠી મન પર્યાપ્તિ કહેવાય છે (૬) ઉપરની રીતે છ અંતર્મુહૂર્તમાં છ પર્યાપ્તિ બધાય છે આ શેષદ શ્રવણ કરતા જ શિષ્ય શંકા કરે છે કે શાસ્ત્રકારો છ પર્યાપ્તિ બાધવાના વખતો એક અંતર્મુહૂર્ત કહે છે, તેનું કેમ ?

ગુરૂ-હે વત્સ ! મુહૂર્ત પુરી બે ઘડીને કહે છે તેનો એકજ ભેદ છે, પણ અંતર્મુહૂર્તમાં જન્મન્ય મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ એવા ત્રણ ભેદ છે તેમાં બે સમાથી લઈને નવ સમા સુધીની જન્મન્ય કહેવાય છે. (૧) તે પછીની અંતર્મુહૂર્ત દશ સમાની, અગીઆર સમાની,, એમ એકેક સમા ગણતા મધ્યમ અંતર્મુહૂર્તના અસખ્યાતા ભેદ થાય છે (૨) અને બે ઘડીમાં એક સમા બાકી રહે તે ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત કહેવાય છે (૩) છ પર્યાપ્તિ બાધતાં છ અંતર્મુહૂર્ત કહેવામાં આવે છે તે જન્મન્ય તથા મધ્યમ ગણવી અને છેવટ છ પર્યાપ્તિ એક અંતર્મુહૂર્ત કહેવામાં આવી છે, તે ઉત્કૃષ્ટ સમજવી ઉપરની છ પર્યાપ્તિમાંથી એકેન્દ્રિયને પહેલી ચાર હોય છે, બે ઇન્દ્રિય ત્રણ ઇન્દ્રિય, ચૌદેન્દ્રિય અને અસંખી મનુષ્ય તથા તિર્યચ પંચેન્દ્રિયને પાચ, અને સંખી પંચેન્દ્રિયને છ પૂરી હોય છે એ પર્યાપ્તિનો અર્થ કહો

હવે અપર્યાપ્તિનો અર્થ કહે છે.

અપર્યાપ્તિના બે ભેદ છે તેમાં પહેલો કરણ અપર્યાપ્તો, અને બીજો લબ્ધિ અપર્યાપ્તો એ બેમાંથી પહેલા કરણ અપર્યાપ્તિના બે ભેદ છે તે એમ કે ત્રીજી ઇન્દ્રિય પર્યા બાંધી ન રહે ત્યાંસુધી કરણ અપર્યાપ્તો અને તે બધાં રહે ત્યારે કરણ પર્યાપ્તો કહેવાય છે હવે લબ્ધિ અપર્યાપ્તિના બે ભેદ છે તે એમ કે એકેન્દ્રિય વિગેરે પંચેન્દ્રિય સુધીમાં, જેને જોડથી પર્યા કહી છે, તેને તેનીમાંથી

એકેકી અધુરી રહે, ત્યાસુધી લખિધ અપર્યાપ્તો કહેવાય છે અને પોતાની જાતિની હદ સુધી પૂરી બંધારી રહે ત્યારે તેને લખિધ પર્યાપ્તો કહે છે એ કરણ તથા લખિધ અપર્યાપ્તામાં ચાર ભેદ કલા.

શિષ્ય—હે ગુરુ ! જે જીવ મરણ પામે છે, તે અપર્યાપ્તામાં કે પર્યાપ્તામાં ?

ગુરુ—હે શિષ્ય ! જ્યારે ત્રીજી હ્રદય પર્યાબાધીને જીવ કરણ પર્યાપ્તો થાય છે, ત્યારે મરણ નીપજી શકે છે એ ન્યાયથી પર્યાપ્તો થઈ મરણ પામે છે, પણ કરણ અપર્યાપ્તાપણે કોઈ જીવ મરણ પામે નહિ તેમજ બીજી રીતે અપર્યાપ્તાપણુનું મરણ કહેવામાં આવે છે તે લખિધ અપર્યાપ્તાનું મરણ સમજવું તે એમ કે ચારવ લો ત્રીજી, પાંચવાલો ત્રીજી, ચોથી. અને છવાલો ત્રીજી, ચોથી ને પાંચમી પર્યા પૂરી બાંધવા પછી મરણ પામે છે હવે બીજી રીતે અપર્યાપ્તો તથા પર્યાપ્તો એને કહેવાય છે કે જેને જેટલી પર્યાપ્ત થઈ, અર્થાત્ બંધારી રહી હોય તેને તેટલીનો પર્યાપ્તો કહેવાય છે અને હવે પછી બાંધવાની છે, તેનો અપર્યાપ્તો જેટલે તેવી પર્યાપ્તી પ્રાપ્તિ થઈ શકી નથી એમ પણ કહેવાય છે

ઉપર ૧૧ બતાવેલા અપર્યાપ્તા તથા પર્યાપ્તાના ભે નો અર્થ સમજી, ગર્ભજ, નોગર્ભજ, અને એકેન્દ્રિય વગેરે અસંજી પંચેન્દ્રિયવાળા જીવોને તે ભેદ લાગુ કરવાથી, જીવ તત્વના પાત્રસે ને ત્રેમઠ ભેદ વ્યવહાર નયથી ગણાય છે, અને તે સર્વ કર્મવિપાકના કળ છે તેમાં જીવની ચૌરામી લાખ યોનિનો સમાવેશ થાય છે. તેની યોનિમાં ફરી ફરીને ઉપજવું, જન્મવું અને મરણને આધીન થવું, તેવા જન્મ મરણને સસાર સમુદ્ર કહેવાય છે અને તે સર્વ સમુદ્રોથી અનંત ગુણો મોટો છે. તેનો કિનારો પામવા માટે ધર્મ રૂપી નૌકા છે. તે નૌકાના ચલાવનાર જ્ઞાતી ગુરુ છે, તેનું શરણ લઈ આજ્ઞા મુજબ વિચારી પ્રવર્તન કરનારો ભાવિક ભવ્ય, સલામતી-સાથે, પ્રાપ્ત થયેલી જીવંતીનું સાર્થક હાસલ કરી શકે છે, તેમજ સર્વ કષ્ટોએ કુવું તે યોગ્ય છે

કૃતિ અપર્યાપ્તા તથા પર્યાપ્તા દ્વાર સંપૂર્ણ,

(૨૮) પાંચ દેવ

(ભગવતિસૂત્ર, શતક ૧૨ ઉદ્દેશ ૯ મો)

ગાથા

નામ ગુણ ઉચાર્યો, ઠી વાયુ ચવણ સચિદાનુ,
અંતર અપ્પા બાહ્ય અ, નવ ભેદો દેવ દારાઓ ૧.

પહેલું નામ દ્વાર ૧, બીજું ગુણ દ્વાર ૨, ત્રીજું ઉવવાય દ્વાર ૩
ચોથું સ્થિતિ દ્વાર ૪, પાંચમું શક્તિ તથા વિકૃત્વ દ્વાર ૫, છઠું ચવણ દ્વાર ૬,
સાતમું સચિદાનુ દ્વાર ૭, આઠમું અંતર દ્વાર ૮, નવમું અદ્ય બહુવિધ દ્વાર ૯,
એ નવ દ્વાર, પાંચ દેવ ઉપર ઉતારે છે ભવિય દ્રવ્યદેવ ૧, નરદેવ ૨, ધર્મદેવ
૩, દેવાધિદેવ ૪, ભાવદેવ ૫, ઈતિ પહેલું નામ દ્વાર ૧

બીજું ગુણ દ્વાર-મનુષ્ય તથા નિર્ઘન્ય પચોદ્રિય જોને દેવતામા ઉપજે
છે તેને ભવિય દ્રવ્યદેવ કહીએ. ૧. નરદેવ કયે ગુણે કહીએ? ચક્રવર્તીની રિદ્ધિ
ભોગવે તે ગુણે નરદેવ કહીએ ચક્રવર્તીની રિદ્ધિ વર્ણવીએ છીએ, નવનિધાન
ચૌદ રત્ન, ચોરાશી લાખ હાથી ચોરાશી લાખ ઘોડા, ચોરાશી લાખ રથ જનુ
કોડી પાચદલ, બત્રીસ હજાર મુકુટબદી રાજા, બત્રીસ હજાર સામાનિક રાજા
સોળ હજાર દેવતા ચાકરી કરે, ચોસઠ હજાર સ્ત્રી, ત્રણસેને સાઠ રસોધ્યા. વીસ
હજાર સોનાના આગાર વગેરે ૨ ધર્મદેવ કયે ગુણે કહીએ? આઠ પ્રવચન માતાના
સેવનાર. નવચાડ વિશુદ્ધ બ્રહ્મચર્યના પાલણુદાર દશવિધ જાતિધર્મના પાલણુદાર
ભારે ભેદે તપસ્યાના કરનાર, સત્તર ભેદે સંજમના પાળનાર, બાવીસ પરિસહના
સહનાર, સત્તાવીસ ગુણે કરી સતિત, તેત્રીસ આશાતનાના ટાળનાર, જનુ દોષ-
રહિત આહારપાણીના લેનાર, એવે ગુણે ધર્મદેવ કહીએ ૩ દેવાધિદેવ કયે ગુણે કહીએ?
ચોત્રીસ અનિશયે કરી ગિરાજમાન, પાત્રીસ વચન વાણીના ગુણે કરી સહિત,
ચોસઠ ઇદ્રના પૂજનીક એક હજાર ને અષ્ટ ઉત્તમ લક્ષણતા ધણી, અદાર દોષ-
રહિત અને બાર ગુણે કરી સહિત હોય, અદાર દોષરહિત તે અજ્ઞાન ૧ ક્રોધ
૨, મદ ૩, માન ૪, માયા ૫, લોભ ૬, રતિ ૭, અરતિ ૮, નિદ્રા ૯, શોક
૧૦, અસત્ય ૧૧, ચોરી ૧૨, મત્સર ૧૩, ભય ૧૪ પ્રાણીવધ, ૧૫, પ્રેમ ૧,
ક્રોડા પ્રસંગ ૧૭, હાસ્ય ૧૮ એ ૧૮ દોષ રહિત બાર ગુણે કરી સહિત તે ૧૨
ગુણ કહે છે-જ્યા જ્યા ભગવત ઊભા રહે, બેસે, સમોસરે, ત્યા ત્યા દશ જોલ
સહિત તે ભગવતથી બારગુણો ઉચો તતકાળ અશોક વૃક્ષ થઈ આવે ને સ્વામીને
છાયડો કરે ૧. ભગવત જ્યા જ્યા સમોસરે ત્યા ત્યા પાંચવર્ણા અચેત કુલની
વૃષ્ટિ થાય ને દિવ્યણ પ્રમાણે ઢગલા થાય ૨ ભગવંતની જોજન પ્રમાણે વાણી
વિગ્તરે ને સહના મનનો સશય હરે, ૩ ભગવતને ચોવીસ જોડ ચામર વિંઝાય
૪ ચ્દટિક રત્નમય પાદપીઠ સહિત સિંહાસન સ્વામીની આગળ થાય ૫
ભામડળ અંબોડાને દેકાણે તેજમડળ ગિરાજે, દિશોદિશના અધદાર ટાળે, ૬,
આકાશે સાડાભાર કાંડ, ગેબી વાજાં વાગે, ૭. ભગવંતની ઉપર ત્રણ છત્ર ઉપરા-
ઉપરી ગિરાજે ૮ અનંત જ્ઞાન અતિશય ૯ અનંત અર્થા અતિશય-પરમ પૂજ્ય-
પણું ૧૦, અનંત વચન અતિશય, ૧૧ અનંત અપાયાપગમ અનિશય, તે સર્વ

દાષ રહિતપણું. ૧૨. એ બાર ગુણ કરી સહિત હોય તેને દેવાધિદેવ કહીએ. ૪. ભાવદેવ તે ભવનપતિ ૧, વાણવ્યંતર, ૨, જ્યોતિષી ૩, વૈમાનિક ૪. એ ચાર જાતિના દેવતાને ભાવે પ્રવર્ત છે તેને ભાવ દેવ કહીએ. ૫ ઇતિ બીજી ગુણ દ્વાર.

ત્રીજી ઉવવાય દ્વાર—ભવિય દ્રવ્યદેવમાં મનુષ્ય તિર્થંચ ૧, જુગલીયા ૨, અને સર્વાર્થસિધ્ધ ૩, એ ત્રણ ઠામ વર્ણને બાકી સર્વ ઠામના આવી ઉપજે. ૧. નરદેવમાં ચાર જાતિના દેવતા, અને પહેલી નરક એ પાત્ર ઠામના આવી ઉપજે ૨. ધર્મદેવમાં છઠ્ઠી સાતમી નરક તેઉ, વાઉ, મનુષ્ય, તિર્થંચ, જુગલીયા એ છ ઠામ વર્ણને શેષ સર્વ ઠામના આવી ઉપજે ૩ દેવાધિદેવમાં પહેલી, બીજી ને ત્રીજી નરક અને કિલ્લિવી વર્ણને વૈમાનિક દેવતા આવી ઉપજે. ૪, ભાવદેવમાં તિર્થંચ પંચે દ્રિય અને સૂચી મનુષ્ય એ બે ઠામના આવી ઉપજે, ૫ ઇતિ ત્રીજી ઉવવાય દ્વાર-

ચોથું સ્થિતિ દ્વાર—ભવિય દ્રવ્યદેવની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની અને ઉત્તમ ત્રણ પદ્યની, ૧. નરદેવની જઘન સાતસે વર્ષની ઉત્તમ ચોરાશી લાખ પૂર્વની ૨ ધર્મદેવની જઘન અંતર્મુહુર્તની ઉત્તમ દેશે ઉણી પુર્વ કોડીની. ૩. દેવાધિ દેવની જઘન ૭૨ વર્ષની ઉત્તમ ૮૪ લાખ-પૂર્વની ૪ ભાવદેવની જઘન ૬૪ હજાર વર્ષની ઉત્તમ ૩૩ સાગરની ૫ ઇતિ ચોથું સ્થિતિ દ્વાર.

પાંચમું રૂદ્ધિ તથા વિઠ્ઠવણા દ્વાર—ભવિય દ્રવ્યદેવમાં જેને વૈક્રિય લખ્ધિ ઉપરની હોય તેને, નરદેવને તો હોય જ, ધર્મદેવમાં જેને હોય તેને, અને ભાવ દેવને તો હોયજ એ ૪ વૈક્રિય રૂપ કરે તો જઘન્ય ૧, ૨, ૩, ઉત્કૃષ્ટ સખ્યાતા ૩૫ કરે શક્તિ તો અસખ્યાતા ૩૫ કરવાની છે, પણ કરે નહિ, દેવાધિદેવની શક્તિ ઘણી છે, પણ કરે નહિ, ઇતિ પાંચમું રૂદ્ધિ તથા વિઠ્ઠવણા દ્વાર.

છઠું ચવણુ દ્વાર ભવિય દ્રવ્યદેવ ચવી દેવતા થાય. ૧ નરદેવ ચવી નરકે જાય ૨ ધર્મદેવ ચવી વિમાનિકમાં તથા મોક્ષમાં જાય ૩ દેવાધિદેવ તો મુક્તિ જાય. ૪ ભાવદેવ ચવીને પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ બાદરમાં, અને ગર્ભજ મનુષ્ય તિર્થંચમાં જાય ૫ ઇતિ છઠું ચવણુ દ્વાર

સાતમું સંચિદણા દ્વાર—સચિદણા તે શુ ૧ દેવનો દેવપણું રહે તો કેટલો દાળ રહે તે કહે છે -ભવિય દ્રવ્યદેવની સચિદણા જન અંતર્મુહુર્તની, ઉત્તમ ૩ પ્રયોગમની ૧ નરદેવની જન સાતસે વર્ષની, ઉત્તમ ૮૪ લાખ પૂર્વની ૨. ધર્મદેવની, પરિણામ આથી એક સમય પ્રવર્તન આથી જન અંતર્મુહુર્તની ઉત્તમ દેશે ઉણી પૂર્વ કોડીની. ૩ દેવાધિદેવની જન ૭૨ વર્ષની ઉત્તમ ૮૪ લાખની પૂર્વની ૪ ભાવદેવની જન ૬૪ હજારની, ઉત્તમ ૩૩ સાગરોપમની ૫. ઇતિ સાતમું સંચિદણા દ્વાર

આઠમું અંતર દ્વાર-ભવિય દ્રવ્યદેવતું આતર પડે તો જાં દશ હજાર વર્ષ અને અતર્મુહુર્ત અધિક ઉત્તમ અનતાકાલનુ-૧ નરદેવતું જાં એક સાગર ઝાઝેર, ઉત્તમ અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તન દેશે ઉણું ૨, ધર્મદેવતું જાં બે પદ્ય ઝાઝેર, ઉત્તમ અર્ધ પદ્મલ પરાવર્તન દેશે ઉણું ૩, દેવાધિદેવતું આતર નથી. ૪ ભાવદેવતું જાં અતર્મુહુર્તનું, ઉત્તમ અનંતા કાળનુ. ૫ ઇતિ આઠમું અંતરદ્વાર

નવમું અદ્ય બહુત્વ દ્વાર-સર્વથી થોડા નરદેવ ૧ તેથી દેવાધિદેવ સંખ્યાત ગુણા ૨ તેથી ધર્મદેવ સંખ્યાત ગુણા ૩, તેથી ભવિય દ્રવ્યદેવ અસંખ્યાત ગુણા ૪ તેથી ભાવદેવ અસંખ્યાત ગુણા ૫ ઇતિ નવમું અદ્ય બહુત્વદ્વાર

ઇતિ પાંચ દેવતા થોડો સંપૂર્ણ

(૨૯) આરાધક-વિરાધક.

(શ્રી ભગવતિશ સૂત્ર શતક પહેલે. ઉદ્દેશે બીજે)

- ૧ અસંજતિ ભેદ્ય દ્રવ્યદેવ જંઘન્ય ભવનપતિ
ઉત્કૃષ્ટા નવ ગ્રેવેયક સુધી જાય
- ૨ આરાધક સાધુ જાં પહેલા દેવલોક સુધી,
ઉં સર્વાર્થસિંધ વિમાન સુધી જાય.
- ૩ વિરાધક સાધુ જાં ભવનપતિ,
ઉં પહેલા દેવલોક સુધી જાય
- ૪ આરાધક શ્રાવક જાં પહેલા દેવલોક સુધી,
ઉં આરમા દેવલોક સુધી જાય.
- ૫ વિરાધક શ્રાવક જાં ભવનપતિ,
ઉં જ્યોતિષી સુધી જાય.
- ૬ અસંસી તિર્થ ચ જાં ભવનપતિ,
ઉં વાણવ્ય તર સુધી જાય
- ૭ તાપસના મતવાળા જાં ભવનપતિ,
ઉં જ્યોતિષી સુધી જાય
- ૮ કંદર્પિયા સાધુ જાં ભવનપતિ,
ઉં પહેલા દેવલોક સુધી જાય
- ૯ અંગક સંન્યાસીના મતવાળા જાં ભવનપતિ,
ઉં પાંચગા દેવલોક સુધી જાય

- ૧૦ જમાલીના મતવાળા જૉ ભવનપતિ,
ઉં છડા દેવલોક સુધી જાય.
- ૧૧ સંસી તિર્યંચ જૉ ભવનપતિ,
ઉં આઠમા દેવલોક સુધી જાય.
- ૧૨ ગોશાળાના મતવાળા જૉ ભવનપતિ,
ઉં બારમા દેવલોક સુધી જાય.
- ૧૩ દર્શન વિરાધક સ્વલિંગી સાધુ જૉ ભવનપતિ,
ઉં નવ ગ્રેવેયક સુધી જાય.
- ૧૪ આજીવિકામતિ જૉ ભવનપતિ,
ઉં બારમા દેવલોક સુધી જાય.
- ધતિ આરાધક વિરાધકનો થાકડો સંપૂર્ણ

(૩૦) ત્રણ જગરિકા

શ્રી વીર જગવાનને ગૌતમ સ્વામી પુછતા હવા, કે હે જગવાન ! જગરિકા કેટલા પ્રકારે કહી છે.?

જગવાન કહે—હે ગૌતમ ! જગરિકા ત્રણ પ્રકારની કહી છે. તે સાંભળ-
૧ ધર્મ જગરણ, ૨ અધર્મ જગરણ, ૩ સુદષ્ટુ જગરણ. તેમા પ્રથમ ધર્મ જગરણના ચાર ભેદ—૧ આચાર ધર્મ, ૨ ક્રિયા ધર્મ, ૩ દયા ધર્મ, ૪ સ્વભાવ ધર્મ.

તેમાં પ્રથમ આચાર ધર્મના પાંચ ભેદ—૧ જ્ઞાનાચાર, ૨ દર્શનાચાર ૩ ચારિત્રાચાર, ૪ તપાચાર, ૫ વીર્યાચાર, તેમા જ્ઞાનાચારના ૮ ભેદ, દર્શનાચારના ૮ ભેદ, ચારિત્રાચારના ૮ ભેદ, તપાચારના ૧૨ ભેદ, વીર્યાચારના ૩ ભેદ, એ રીતે ૩૯ થયા.

જ્ઞાનાચારના ૮ ભેદ—૧ જ્ઞાન જણવાને વખતે જ્ઞાન જણવાનું, ૨ જ્ઞાન લેતાં વિનય કરવો. ૩ જ્ઞાનનું જલ્દમાન કરવું. ૪ જ્ઞાન જણતા યથા શક્તિ તપ કરવો. ૫ અર્થ તથા ગુરને ગોપવવા નહિ, ૬ અક્ષર શુદ્ધ, ૭ અર્થ શુદ્ધ ૮ અક્ષર અર્થ બન્ને શુદ્ધ જાણે.

દર્શનાચારના ૮ ભેદ—૧ જ્ઞેન ધર્મમા સંકારહિતપણું, ૨ પાખડ ધર્મની વાછાગહિતપણું, કરણીના દૂળનું સદેહરહિતપણું, ૪ પાખડીના આડંબર દેખા મુંઝાય નહિ. ૫ સ્વધર્મ પ્રશસા કરે. ૬ ધર્મથી પડતાને રિયઃ કરે, ૭ સ્વધર્મની ભાંકત કરે. ૮ જ્ઞેન ધર્મને અનેક રીતે દીપાવે, કૃષ્ણ શ્રેણિકની પેરે.

ચારિત્રાચારના ૮ ભેદ-૧ ધર્મા સમિતિ, ૨ ભાષા સમિતિ, ૩ એવણા સમિતિ, ૪ આચારુભંગમતનિષેવણા સમિતિ ૫ ક્યારપાસવણ એલ, જળ, સંધાણ પરિઠાવણીઆ સમિતિ, ૬ મન ગુપ્તિ, ૭ વચન ગુપ્તિ, ૮ કાય ગુપ્તિ

તપાચારના બાર ભેદ:-૭ બાહ્ય અને ૭ અભ્યંતર, એ બાર, ૭ બાહ્ય તપના નામ-૧ અણુસણ ૨ હિણોદરી ૩ વૃત્તિસંલેપ, ૪ રસપરિત્યાય, ૫ કાયકલેશ ૬ ઇન્દ્રિયપ્રતિસંધીનતા, આલેખ તર તપના ૭ ભેદ-૧ પ્રાપચિત. ૨ વિનય, ૩ વૈયાવચ્ચ, ૪ સર્ગીય, ૫ ધ્યાન, ૬ કાર્યોત્સર્ગ, એમ કુલ બાર ભેદ તપાચારના જાણવા, તેમા ઈહલોક પરલોકના સુખની વાછારહિત તપ કરે, અથવા આજીવિકા રહિત તપ કરે એ તપના બાર આચાર જાણવા

વીર્યાચારના ત્રણ ભેદ-૧ બળ, વીર્ય, ધર્મ, કામમા ગોપવે નહિ ૨ પૂર્વોક્ત ૩૬ બોલમા ઉદ્ધમ કરે, શક્તિ અનુસાર કામ કરે અર્થ ૩૯ ભેદ આચાર ધર્મના કહ્યા,

હવે બીજો ક્રિયાધર્મ-તેના સીતર ભેદના નામ-ચાર પ્રકારે પિંડ વિશુદ્ધિ ૪ પાત્ર સમિતિ, ૫ બાર પ્રકારની ભાવના ૧૨, સાધુની બાર પડિમા, ૧૨, પાત્ર ઇન્દ્રિયનો નિરોધ, ૫, પચીસ પ્રકારની પડીલેહણા ૨૫, ત્રણ ગુપ્તિ ૩ ચાર અભિગ્રહ, ૪, એવ ૭૦.

હવે ત્રીજો દયા ધર્મ-તેના આઠ ભેદના નામ કહે છે, ૧ પ્રથમ સ્વદયા તે પોતાના આત્માને પાપથીખચાવે તે, ૨ પરદયા, તે બીજા જીવની રક્ષા કરવી તે, ૩ દ્રવ્ય દયા, તે દેખાદેખી દયા પાળે તે અથવા શમથી જીવની રક્ષા કરવી તે અથવા કુળ આચાર દયા પાળે તે. ૪ ભાવદયા, તે જ્ઞાનના જ્ઞેયે કરીને જીવને જીવાત્મા જાણીને, તે ઉપર અનુકંપા લાવી તેનો જીવ બચાવવો તે. ૫ વહેવાર દયા તે જેવી શ્રાવકને દયા પાળવાની કહી છે તે સાચવે તે, ધનના અનેક કામ-કાજ કરતા જતના રાખવી તે, ૬ નિશ્ચય દયા, તે આપણા આત્માને કર્મબંધથી છોડાવવો. તેનો ખુલાસો એ છે કે પુદ્ગલ પરસ્તુ છે તેના ઉપરથી મમતા ઉતારીને, તેનો પરિચય છાડીને, આપણા આત્માના ગુણમા રમણ કરવું, જીવનું કર્મરહિત શુદ્ધ સ્વરૂપ પ્રગટ કરવું તે નિશ્ચય દયા એટલા, ગુણુચ્ચાનકને અંતે સંપૂર્ણ લાભે, ૭ સ્વરૂપદયા, તે કોઈ જીવને મારવાને ભાવે પહેલા તે જીવને સારી રીતે ખચાવે અને શરીરે માતો કરે, સાર સંભાળ લે એ દયા ઉપરથી દેખાવ માત્ર છે પરંતુ પાછળથી તે જીવને મારવાનો પરિણામ છે, તે ઉતરાધ્યયન સૂત્રમા સાતમા અધ્યયને બોલકાના અધિકારથી સમજવું. ૮ અનુગ્રહ દયા, તે જીવને ત્રાસ પમાડે પણ અતરથી તેને શાતા દેવાનો કામી છે તે, જેમકે માતા પુત્રને

રોગ મટાડવાને અર્થે કુડવું ઔષધ પાય પણ અંતરથી તેનું ભલું ચાહે છે તથા જેમ પિતા પુત્રને ભલી શિખામણ આપવા માટે ઉપરથી તર્જના કરે, મારે, પણ અંતરથી તેના ગુણ વધારવા માટે ભલુ ચલાય છે

ચોથો સ્વભાવ ધર્મ-ને જે વસ્તુ જીવ અથવા અજીવ તેની જે પ્રગતિ છે, તેના બે ભેદ-તેમા એક શુદ્ધ સ્વભાવથી અને બીજો કર્મના સંજોગથી અશુદ્ધ પ્રગતિ છે, તે જીવને વિષય કષાયના સંજોગથી વિભાવના થાય છે, હવે જીવ અને પુદ્ગલને વિભાવ છે તેને દૂર કરીને જીવ આપણા જ્ઞાનાદિક ગુણમાં રમણ કરે, તે સ્વભાવ ધર્મ અને પુદ્ગલનો એક વર્ણ, એક ગદ્ય, એક રસ બે દ્વરસમા રમણ થાય તે પુદ્ગલનો શુદ્ધ સ્વભાવ ધર્મ જાણવો એ સિવાય બીજા ચાર દ્રવ્યમાં સ્વભાવ ધર્મ છે, પણ વિભાવ ધર્મ નથી, એ ચલાણુ ગુણ, સ્થિર ગુણ, અવકાશ ગુણ, વર્તના ગુણ, તે પોતપોતાના સ્વભાવને છોડતા નથી તે માટે શુદ્ધ સ્વભાવ ધર્મ છે, એ ચાર પ્રકારની ધર્મ જાગરિકા કહી

બીજી અધર્મ જાગરિકા-તે સંસારમા ધન કુટુંબ પરિવારનો સંજોગ મેળવવો, તેને માટે આરંભાદિ કરવાં, તેની રક્ષા કરવી, તેના ઉપર દ્રષ્ટિ રાખવી. તે અધર્મ જાગરિકા જાણવી.

ત્રીજી સુદૃષ્ટ જાગરિકા-તે સુ કહેતા ભલી, દષ્ટુ કહેતા ચતુર્ગર્ધવાળી જાગરિકા એ જાગરિકા આવકને હોય છે, કેમકે સમ્યક્ જ્ઞાન દર્શન સંહિત ધન કુટુંબાદિક તથા વિષય કષાયને ખોટા જાણે છે. દેશથી નિવર્ત્યા છે, ઉદ્યભાવથી ઉદાસીનપણે છે, ત્રણ મનોરથ ચિંતવે છે, તે સુદૃષ્ટ જાગરિકા જાણવી.

ઇતિ ત્રણ જાગરિકા સંપૂર્ણ

(૩૧) છ કાયના ભવ

શ્રી ગૌતમ સ્વામી વીગ ભગવાનને વંદણા નમસ્કાર કરી પ્રશ્નના હવા કે હે ભગવન! છ કાયના જીવ અંતર્મુર્તિમા કેટલા ભવ કર ?

વીગ ભગવાને કહ્યું, હે ગૌતમ ! પૃથ્વી, માણ્ડી, અગ્નિ, વાયરો, એ જ્યન્ય એક ભવ કરે, ઉદ્દૃષ્ટા ગાગ હનર આસે ચોવીસ ભવ એક અંતર્મુર્તિમાં કરે,

અને વનસ્પતિના બે ભેદ, તે પ્રત્યેક અને સાધારણ હુવે પ્રત્યેક, જઘન્ય એક ભવ ઉત્કૃષ્ટા બાવીસ હજાર ભવ કરે અને સાધારણ જઘન્ય એક ભવ અને ઉત્કૃષ્ટા પાસઠ હજાર પાચસે છત્રીસ ભવ કરે, બેઈદ્રિય, જઘન્ય એક ભવ અને ઉત્કૃષ્ટા એસી ભવ કરે. ત્રિઈદ્રિય, જઘન્ય એક ભવ અને ઉત્કૃષ્ટા સાઠ ભવ કરે, ચૌરે-દ્રિય, જઘન્ય એક ભવ અને ઉત્કૃષ્ટા ચાલીસ ભવ કરે. અસંસીઃ તિર્થંચ, જઘન્ય એક ભવ અને ઉત્કૃષ્ટા ચૌવીસ ભવ કરે, સંસી તિર્થંચ અને સંસી મનુષ્ય, જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટા એક ભવ કરે.

ધૃતિ છ કાયના ભવ સંપૂર્ણ

(૩૨) અવધિ પદ.

શ્રી પન્નત્રણાણ સુત્ર પદ તેત્રીસમે અવધિ પદનો 'થોકડો' ચાલ્યો તેમા પ્રથમ દ્વય દ્વાર છે, તેનાં નામ કહે છે - ભેદ દ્વાર ૧ વિષય દ્વાર ૨, સંઘાણુ દ્વાર ૩ આભ્યાંતર અને બાહ્ય દ્વાર ૪, દેશ થકી અને સર્વ થકી ૫, અણુગામી ૬, હાયમાન અને વર્હમાન ૭, અવદ્વીયા ૮, પડવાઈ ૯, અપડવાઈ ૧૦.

૧-પહેલો ભેદ દ્વાર-તેમા નારકી અને દેવતા ભવ પ્રત્યે દેખે એટલે ઉપજતી વખતે સાથે અવધિજ્ઞાન હોય છે તિર્થંગ અને મનુષ્ય ક્ષયોપશમ પ્રમાણે દેખે.

૨-બીજો વિષય દ્વાર-એટલે પહેલી નરકના નારકી જઘન્ય સાઠાત્રણ ગાઉ દેખે, ઉત્કૃષ્ટા ચાર ગાઉ દેખે, બીજી નરકના નારકી જઘન્ય ત્રણ ગાઉ, ઉત્કૃષ્ટા સાઠાત્રણ ગાઉ દેખે, ત્રીજી નરકના નારકી જઘન્ય અઢી ગાઉ, ઉં ત્રણ ગાઉ દેખે. ચોથી નરકના નારકી જઘન્ય બે ગાઉ, ઉં અઢી ગાઉ દેખે. પાંચમીના જઘન્ય દોઢ ગાઉ, ઉં બે ગાઉ દેખે છઠ્ઠીના જઘન્ય એક ગાઉ, ઉં દોઢ ગાઉ દેખે સાતમીના જઘન્ય અર્ધ ગાઉ, ઉં એક ગાઉ દેખે ભવનપતિ જઘન્ય પચીસ જોજન સુધી દેખે ઉં ત્રણ પ્રકારનું દેખે જીત્યું પહેલા બીજા દેવલોક સુધી, નીચું ત્રીજી નરકના તળા સુધી, અને ત્રીજું પલના આઉખાવાળા સંખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્ર દેખે, અને સાગરના આઉખાવાળા અસંખ્યાત દ્વીપ સમુદ્ર દેખે વાણવ્યંતર અને નવ નિંકાયના દેવતા જઘન્ય પચીસ જોજન, ઉં ત્રણ પ્રકારનું દેખે જીત્યું પહેલા દેવલોક સુધી, નીચું પાતાળ કળસા સુધી, અને ત્રીજું સંખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્ર દેખે. જ્યોતિષી અને પહેલા બીજા દેવલોકના દેવતા જઘન્ય આગ્રવનો અસંખ્યાતમે ભાગ

ઉં ત્રણ પ્રકારનું દેખે. ઊંચું પોતાના વિમાનની ધબ્બ સુધી, નીચું પહેલી નરકના તળા સુધી, અને ત્રીજું પક્ષના આઉખાવાળા સંખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્ર દેખે અને સાગરના આઉખાવાળા અસંખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્ર દેખે ત્રીજા દેવલોકથી યાવત સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનના દેવતા ઊંચું પોતપોતાના વિમાનની ધબ્બ સુધી દેખે, ત્રીજું અસંખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્ર દેખે, નીચું ત્રીજા ચોથાવાળા બીજી નરકના તળા સુધી, પાંચમા છઠ્ઠાવાળા ત્રીજી નરકના તળા સુધી, ૭-૮ દેવલોકવાળા, ચોથી નરકના તળા સુધી, નવમાથી બારમા સુધીના પાંચમી નરકના તળા સુધી. નવ અવેશકના છઠ્ઠી નરકના તળા સુધી, ચાર અનુત્તર વિમાનના, સાતમી નરકના તળા સુધી, અને સર્વાર્થસિદ્ધના દેવતા દેશે ઉણી લોકનાલીકા સુધી દેખે તિર્થંચ, ૧૦ આગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ, ઉં સંખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્ર દેખે મનુષ્ય, ૧૦ આગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ, ઉં આખા લોક અને અલોકના લોક જ્યાં અસંખ્યાતા ખાડવા દેખે

૩ ત્રીજો સઠાણ દ્વાર-નારકી, ત્રાપાને આકારે દેખે ભવનપતિ, પાલાને આકારે દેખે. વાણવ્યંતર ઝાલરને આકારે દેખે જ્યોતિષી, પડહાને આકારે દેખે, આઠ દેવલોકના દેવતા, મૃદગને આકારે દેખે, નવ અવેશકના દેવતા, કૃષ્ણની ચગેરીના આકારે દેખે, અનુત્તર વિમાનનો દેવતા, કુંવારી કન્યાના કંચવાને આકારે દેખે

૪-ચોથો આભ્યંતર અને બાહ્ય દ્વાર-નારકી, દેવતા આભ્યંતર દેખે, તિર્થંચ બાહ્ય દેખે, મનુષ્ય આભ્યંતર અને બાહ્ય દેખે, કારણ કે તિર્થંકર દેવને અવધિજ્ઞાન સાથે જ હોય છે.

૫-પાંચમો દેશ અને સર્વથકી દ્વાર-નારકી, તિર્થંચ અને દેવતા દેશ થકી અને મનુષ્ય સર્વ થકી દેખે.

૬-છઠ્ઠો અણુગામી અને અણુણુગામી દ્વાર-નારકી દેવતાને અણુ-ગામી કહેતા સાથે જનારું અવધિજ્ઞાન હોય. મનુષ્ય અને તિર્થંચને અણુગામી અને અણુણુગામી બને છે.

૭-૮ સાતમો હાયમાન-વર્ધમાન અને આઠમો અવદ્વીયા દ્વાર-નારકી દેવતાને અવદ્વીયા કહેતા હોય તેટલું અવધિજ્ઞાન રહે, મનુષ્ય અને તિર્થંચને હાયમાન વર્ધમાન અને અવદ્વીયા એ ત્રણે પ્રકારનું હોય

૯-૧૦ નવમો પડીવાઇ અને દશમો અપડીવાઈ દ્વાર-નારકી અને દેવતાને અપડીવાઇ અતિ જ્ઞાન હોય, મનુષ્ય અને તિર્થંચને પડીવાઇ અને અપડીવાઇ બને જાણવા.

ઇતિ અવધિ પદ સંપૂર્ણ.

(૩૩) ધર્મધ્યાન

ઉવવાધ સૂત્રપાઠ.

સે કિં તં ધર્મમ્બ્રાણુ ? ચઉવિહે, ચઉપડ્યારે પન્નતે તંજહા; આણુવિજએ ૧ અવાયવિજએ ૨ વિયાગવિજએ ૩ સંઠાણુવિજએ ૪ ધર્મસ્સણુ ડાણુસ્સ ચત્તારિ લખણુ પન્નતા તંજહા. આણુરૂઢ ૧ ૧ નિસગ્ગરૂઢ ૨ સુત્તરૂઢ ૩ ઉવએસરૂઢ ૪; ધર્મસ્સણુ ડાણુસ્સ ચત્તારિ આલખણુ પન્નતા તંજહા, વાયણુ ૧ પુચ્છણુ ૨ પરિચટ્ટણુ ૩ ધર્મકહા ૪; ધર્મસ્સણુ ડાણુસ્સ ચત્તારિ આણુપેહા પન્નતા તંજહા, એગચ્ચાણુપેહા ૧ અણિચ્ચાણુપેહા ૨ અસરણુણુપેહા ૩ સંસારાણુપેહા ૪.

એ સૂત્ર પાઠ કહ્યો હવે સૂત્રનો અર્થ કહે છે. ધર્મ ધ્યાનના ચાર ભેદ. તે માહે પહેલા ભેદનો અર્થ કહે છે આણુવિજએ કહેતા વીતગગની આજ્ઞાનો વિચાર ચીતવવો તે વીતરાગની આજ્ઞા જે સમકિત સાહિત બાર વ્રત શ્રાવકની અગ્યા પડિમા, પચ મહાવ્રત, ભિખુની બાર પડિમા, શુભધ્યાન, શુભયોગ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, છકાયની રક્ષા એ વીતરાગની આજ્ઞા આરાધવી, તેમા સમય માત્રનો પ્રમાદ ન કરવો ચતુર્વિધ તીર્થનાં પુણ કીર્તન કરવા એ ધર્મ ધ્યાનનો પહેલો ભેદ કહ્યો.

હવે ધર્મ ધ્યાનનો બીજો ભેદ કહે છે અવાયવિજએ કહેતા સસાર માટે જીવ જે થકી દુઃખ પામે છે તેનો વિચાર ચીતવવો. તેને એ વિચાર, મિથ્યાત્વ અત્રત. પ્રમાદ, કષાય, અશુભયોગ તથા અદાર - પાપરથાનક, છકાયની હિંસા, એ દુઃખના કારણ જાણી એવો આશ્રવમાર્ગ છાડીને સવર માર્ગ આદરવો, જેથી જીવ દુઃખ ન પામે એ ધર્મધ્યાનનો બીજો ભેદ કહ્યો.

હવે ધર્મધ્યાનનો ત્રીજો ભેદ કહે છે વિયાગવિજએ કહેતાં જીવ જે સુખ દુઃખ ભોગવે છે, તે શા થકી તેનો વિચાર ચીતવવો તેનો એ વિચાર, જીવે જેવે રસે કરી પૂર્વે જેવા શુભાશુભ જ્ઞાનાવરણીયાદિક કર્મ ઉપાલ્ભ્યા છે તે શુભાશુભ કર્મના ઉદયશ્રા જીવ તેવા સુખ દુઃખ અનુભવે છે. તે અનુભવતાં થકા ક્રોધ ઉપર રાગ દ્વેષ ન આણીયે, સમતાભાવ આણીએ. મન, વચન, કાયાના શુભયોગ સહિત શ્રી જૈનધર્મને વિષે પ્રવર્તિયે, જેથી નિગ્રાહ પરમ સુખ પામીએ. એ ધર્મધ્યાનનો ત્રીજો ભેદ કહ્યો.

હવે ધર્મધ્યાનનો ચોથો ભેદ કહે છે સઠાણુવિજયે કહેતા ત્રણ લોકના આકારું સ્વરૂપ ચિંતવીએ. તેનું એ સ્વરૂપ, આ લોક સુપરધિકને આકારે છે જીવ અજીવે સંપૂર્ણ ભર્યો છે. અસંખ્યાતા જોજનની કોડાકોડી પ્રમાણે ત્રીજો લોક છે. તેમાં અસંખ્યાતા દીપ સમુદ્ર છે, તથા અસંખ્યાતા વાણુવ્યંતરના નગર છે, તથા અસંખ્યાતા જ્યોતિષીનાં વિમાન છે, તથા અસંખ્યાતી જ્યોતિષીની ગજાની છે તેમા અઢી દીપ માહે તીર્થંકર જઘન્ય ૨૦ ઉત્કૃષ્ટા એકસો સિતેર હોય, તથા દેવળી જઘન્ય એ કોડિ, ઉત્કૃષ્ટા નવ કોડિ તથા સાધુ જઘન્ય એ હજાર કોડિ, ઉત્કૃષ્ટા નવ હજાર કોડિ, તેને વંદામિ નમસામિ, સકકંઠેમિ, સમાણુમિ, કલ્લાણું, મંગલ, દેવયં, ચૈત્રય. પાણુવાસ્સામિ ત્રિજા લોકમાહે અસંખ્યાતા શ્રાવક શ્રાવિકા છે તેના ગુણુગ્રામ કરીયે. તે ત્રિજા લોકધર્મી અસંખ્યાત ગુણુ આધિકા ઉર્ધ્વલોક છે. તેમા બાર દેવલોક, નવ ગ્રેવેયક, પાંચ અનુત્તર વિમાન સર્વ થઇને ચોગસી લાખ સત્તાણું હજાર ત્રેવીસ વિમાન છે. તે ઉપર સિદ્ધશીલા છે ત્યાં સિદ્ધ ભગવત બિરાજે છે: તેમને વંદામિ જીવ પાણુવાસ્સામિ. તે ઉર્ધ્વ લોકથી નીચે અધોલોક છે, તેમાં ચોરાંસી લાખ નરકાવાસ છે, સાત કોડ ખેંતેર લાખ ભવન પતિના ભવન છે. એવા ત્રણ લોકના સર્વ સ્થાનક સમકિત સહિત કરણી વિના સર્વ જીવે અનંતી વાગ જન્મ મરણે કરી કચ્છી મૂક્યા છે. એમ જાણી સમકિત સહિત શ્રુત અને ચારિત્ર ધર્મની આરાધના કરીયે, જેથી અજરામર પદ પામીયે એ ધર્મધ્યાનનો ચોથો ભેદ કહ્યો.

હવે ધર્મધ્યાનના ચાર લક્ષણ તેમા ધર્મ ધ્યાનનું પહેલું લક્ષણ કહે છે. આણુરૂપ કહેતાં વીતરાગની આત્મા અંગીકાર કરવાની રૂચિ ઉપજે તેને આણુરૂપ કહીયે. એ ધર્મધ્યાનનું પહેલું લક્ષણ કહ્યું.

હવે ધર્મધ્યાનનું બીજું લક્ષણ કહે છે નિસર્ગરૂપ કહેતાં જીવને સ્વભાવેજ તથા જાતિસ્મરણાદિક જાને કરી અતસહિત ચાત્રિ ધર્મ કરવાની રૂચિ ઉપજે, નિસર્ગરૂચિ કહીયે, એ ધર્મધ્યાનનું બીજું લક્ષણ કહ્યું.

હવે ધર્મધ્યાનનું ત્રીજું લક્ષણ કહે છે. સુત્તરરૂપ કહેતાં સૂત્રના બે ભેદ. અગપતિક અને અંગળાહિર, અગપતિક, તે આચારંગાદિ ૧૨ અગ તેમાં ૧૧ દ્વિસિક, અને બારમું અંગ દૃષ્ટિનાદ ને ઉન્નતિક. અગ બહિરના એ ભેદ. આવશ્યક અને આવશ્યક વ્યતિરિક્ત આવશ્યક ને સામાયિકાન્તિક છ અધ્યયન તે ઉત્ક્રાન્તિક, તથા ઉત્તગધ્યયનાન્તિક દ્વિસિક્ત્ર નથા ઉત્તવાઈ પ્રમુખ ઉત્ક્રાલિક્ત્ર, સાંમળવા તથા ભણુવરની રૂચિ ઉપજે તેહને સૂતરરૂચિ કહીયે એ ધર્મધ્યાનનું ત્રીજું લક્ષણ કહ્યું.

હવે ધર્મધ્યાનનું ચોથું લક્ષણ ઉવએસરૂપ કહે છે ઉવએસરૂપ કહેતાં અજાને કરી ઉપાજ્યાં કર્મ તે જાને કરી ખાવીએ, જાને કરી નવાં કર્મ ન

બાધીએ, મિથ્યાત્વે કરી ઉપાભ્યા કર્મ તે સમક્રિત કરી અપાવીએ, સમક્રિત કરી નવા કર્મ ન બાધીએ, અપ્રતે કરી ઉપાભ્યા કર્મ તે પ્રતે કરી અપાવીએ પ્રતે કરી નવાં કર્મ ન બાધીએ, પ્રમાદે કરી ઉપાભ્યા કર્મ તે અપ્રમાદે કરી અપાવીએ, પ્રમાદે કરી નવા કર્મ ન બાધીએ, કષાય કરી ઉપાભ્યા કર્મ તે કષાયને અણુ-કરવે કરીને નવા કર્મ ન બાધીએ અશુભ યોગે કરી ઉપાભ્યા કર્મ તે શુભ યોગે કરી અપાવીએ, શુભ યોગે કરી નવા કર્મ ન બાધીએ, પાપ ઇન્દ્રિયના સ્વાદરૂપ આત્મવે કરી ઉપાભ્યા કર્મ તે તપરૂપ સવરે કરી અપાવીએ, તપરૂપ સંવરે કરી નવા કર્મ ન બાધીએ, માટે અજ્ઞાનાદિક આત્મવ માર્ગ છાંડીને જ્ઞાનાદિક સવર માર્ગ આદરવો એવો તીર્થ કરનો ઉપદેશ સાબળવાની રૂચિ ઉપજે, તેને ઉદ્દેશ રૂચિ કહીએ, તથા ઉગાઢ રૂચિ પણ કહીએ, એ ધર્મધ્યાનનું ચોથું લક્ષણ કહ્યું.

હવે ધર્મધ્યાનના ચાર આલંબન કહે છે વાયણા, પૂછણા, પરિચદ્ધ્યા, ધર્મકથા હવે ધર્મધ્યાનનું પહેલું આલંબન વાયણા કહે છે. વાયણા તે કેને કહીએ ? વિનય સહિત જ્ઞાન તથા નિર્જરાને અર્થે સૂત્રના, અર્થના જાણુ ગુર્વાદિક સમીપે સૂત્ર તથા અર્થના વાયણી લેવી, તેને વાયણા કહીએ એ ધર્મધ્યાનનું પહેલું આલંબન કહ્યું.

હવે ધર્મધ્યાનનું બીજું આલંબન પૂછણા કહે છે, પૂછણા તે કેને કહીએ ? અપૂર્વ જ્ઞાન પામવાને અર્થે તથા જ્ઞેનમત દીપાવવાને અર્થે તથા સદેહ નિવારવા અર્થે તથા પરતી પરીક્ષા લેવાને અર્થે યથાયોગ્ય વિનય સહિત ગુર્વાદિકને પ્રશ્ન પૂછીએ તેને પૂછણા કહીએ એ ધર્મધ્યાનનું બીજું આલંબન કહ્યું.

હવે ધર્મધ્યાનનું ત્રીજું આલંબન પરિચદ્ધ્યા કહે છે પારિચદ્ધ્યા તે કેને કહીએ ? પૂર્વે જે જિનભાષિત સૂત્ર અર્થે લખ્યા છે, તે અસ્ખલિત કરવાને અર્થે તથા નિર્જરાને અર્થે શુદ્ધ ઉપયોગ સહિત શુદ્ધ સૂત્ર અર્થની વારંવાર સંજાય કરે તેને પરિચદ્ધ્યા કહીએ એ ધર્મધ્યાનનું ત્રીજું આલંબન કહ્યું.

હવે ધર્મધ્યાનનું ચોથું આલંબન ધર્મકથા કહે છે, ધર્મ કથા તે કેને કહીએ ? વીતરાગે જે ભાવ જેવા પ્રરૂપા છે, તે ભાવ પોતે ગ્રહીને વિશેષે નિશ્ચય કરીને શકા કપ્પા વિતિગિછા ગ્રહિતપણે પોતાની નિર્જરાને અર્થે પરતા ઉપદારને અર્થે સભા મધ્યે તે ભાવ તેવાજ પ્રરૂપીએ તેને ધર્મકથા કહીએ એવી ધર્મકથા કહેતા થકા અને સાબળીને સર્દહતા થકા તે બન્ને વીતરાગની આજ્ઞાના આરાધક હોય. તે ધર્મકથા-સવરૂપી વૃક્ષ સેવીએ, તેથી મનવંછિત સુખ પામીએ તે સવરૂપી વૃક્ષ વખાણીએ છીએ તે સંવરૂપી વૃક્ષ કેવું છે ? જેનું વિશુદ્ધ સમ-ક્રિતરૂપ મૂલ છે, ધૈર્યરૂપ કંદ છે, વિનયરૂપ વેદિકા છે તીર્થ કર તથા ચાર તીર્થના ગુણ કીર્તનરૂપ સ્તંભ છે, પાપ મહાવ્રનરૂપ મોટી શાખા છે, પચીસ ભાવનારૂપ

ત્વચા છે, શુભધ્યાન ને શુભયોગરૂપ પ્રધાન પદ્મવ પત્ર છે, ગુણરૂપ ફૂલ છે, શીય-
લરૂપ સુગંધ છે, આનંદરૂપ રસ છે, મોક્ષરૂપ પ્રધાન ફૂલ છે. મેરૂ ગિરિના શિખર
ઉપર જેમ ચૂલિકા વિરાજે છે તેમ સમક્રિતીના હૃદયમાં સવરરૂપિ વૃક્ષ ધિરાજે
છે એવી સવરરૂપી શીતલ છાયા જેને પરિણમે તેના ભવોભવના પાપ ટળે ને
તે પરમ અતુલ સુખ પામે, ઇત્યાદિક ચાર પ્રકારની કથા વિશ્લેષણી, અક્ષેવણી,
સવેગણી, નિંબે'ગણી, એ ચાર કથા વિસ્તારપણે કહે તેને ધર્મકથા કહીએ એ
ધર્મધ્યાનનું ચોથું આલંબન કહ્યું અક્ષેવણી પ્રમુખ ૪ કથાનો વિસ્તાર ચોથે ઠાણે
ખીજે ઉદ્દેશે સૂત્ર ૫૮ મધ્યે છે.

હવે ધર્મધ્યાનની ચાર આણુખેડા કહે છે આણુખેડા તે કેને કહીએ ?
જીવદ્રવ્ય અને અજીવદ્રવ્ય તેનો સ્વભાવ સ્વરૂપ જાણવાને અર્થે સૂત્રના અર્થ
વિસ્તારે ચિંતવીએ તેને આણુખેડા કહીએ

હવે ધર્મધ્યાનની પહેલી આણુખેડા કહે છે. એકઆણુખેડા તે કેને
કહીએ ? જીવ અસંખ્યાત પ્રદેશી, અરૂપી, સદા સહિયોગી તે ચૈતન્યરૂપ એવો
એક મારો આત્મા નિશ્ચયનયે છે, તેમ સર્વ આત્મા નિશ્ચયનયે એવાજ છે અને
બ્યવહારનયે આત્મા અનાદિકાલનો અચૈતન્ય જડ વર્ણાદિ ૨૦ રૂપ સહિત પુદ્ગલનો
સંયોગીથકો ત્રસ ને સ્થાવરરૂપ લઇને અનેક નૃત્યદાર નટુવાની પેરે અનેક રુપે
અનેક છદે પ્રવર્તે છે તે ત્રસનો ત્રસરૂપે પ્રવર્તે તો જઘન્ય અતર્મુહર્ત ઉત્કૃષ્ટો
ખે હજાર સાગર ઝાઝેરા સુધી રહે. અને સ્થાવરનો સ્થાવરરૂપે પ્રવર્તે તો જઘન્ય
અતર્મુહર્ત ઉત્કૃષ્ટો અનંતી ઉત્સર્પિણી કાલથી. ક્ષેત્રથી અનંતા લોક પ્રમાણ
અલોકના આકાશ પ્રદેશ થાય તેટલા કાલચક્ર ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી જાણી.
તેના અસંખ્યાતા પુદ્ગલ પરાવર્તન થાય આગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે આકાશ
પ્રદેશ આવે તેટલા અસંખ્યાતા પુદ્ગલ પગવર્તન થાય સ્થાવર મધ્યે પુદ્ગલ લઇ
ખેડ્યો એ બ્યવહાર નયથી જીવ જાણીએ. વળી ત્રસ સ્થાવર મધ્યે રહ્યો થકો
ત્રીકુરુપ નપુंसક વેદે પુદ્ગલને સંયોગે ખેડ્યો, પ્રવર્ત્યો, અનેક રૂપો ધારણ કર્યા. તે
કહે છે કોઈક પ્રસ્તાવે દેવીપણે ભવન પત્યાદિકથી ઇશાન દેવલોક સુધી ઇંદ્રની
ઇંદ્રાણી સુરપવંતી અપસરા થઇ, જઘન્ય ૧૦ હકતર વર્ષ ઉત્કૃષ્ટા ૫૫ પદ્યોપમ,
દેવાગનાને રૂપે અનંતિવાર જીવ ખેડ્યો, દેવતાપણે ભવનપત્યાદિકથીથી જીવ નય
ઐવેયક સુધી મહર્ધિક દેવપણે મહાશકિતવત ઇંદ્રાદિક લોકપાળ પ્રમુખપણે રૂપવત
દેદીપ્યમાન વાંછિનમોગ સંયોગપણે પ્રવર્ત્યા જઘન્ય ૧૦ હજાર વર્ષ ઉત્કૃષ્ટા ૩૧
માગરોપમ એમ અનંતિવાર ભોગી થયો. ઇંદ્ર મહારાજે એક ભવમાસિ ૭ પદ્યોપ-
મની દેવી જાલીસ કોડકોડા. પંચારસી લાખ કોડ, એકોતર હજાર કોડ, ચાર્ગે
અડધારીસ કોડ, સતાવન લાખ ચૌદ હજાર બેને અઠ્યારી ઉપર પાંચ પદ્યની
૮, એટલી દેવી ભોગવી તો પાશુ તૃપ્તિ ન પામ્યો મનુષ્ય મધ્યે ત્રી પુરુષપણે થયો.

દેવગુરુ ઉત્તરકુરુ મધ્યે યુગલયુગલાણી થયો, ત્યાં મહામનોહરરૂપ મનર્વાંછિત સુખ ભોગવ્યા દશ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષથી મનર્વાંછિત સુખ ભોગવ્યા, સ્ત્રી પુરુષને ક્ષણ માત્રનો વિયોગ ન પડે ૩ પદ્યોપમ, સુધી નિરતર સુખ વિલસ્યાં, હરિવાસ ગમકવાસ મધ્યે ૨ પદ્યોપમ, હેમવયક્ષેત્ર, હિરણ્યવયક્ષેત્ર મધ્યે ૧ પદ્યસુધી, છપન અતગ્દીપો મધ્યે પદ્યોપમનો અસખ્યાતમો ભાગ, યુગલ યુગલાણીપણે અનંતી-વાર, સ્ત્રી પુરુષના રૂપ લઈ ખેલ્યો પણ આત્મા તૃપ્તિ ન પામ્યો વળી ચક્રવર્તીને ઘેર સ્ત્રીરતનપણે લક્ષ્મી સરિખા રૂપ અનતીવાર જીવ લાઇ ખેલ્યો પણ તૃપ્તિ ન પામ્યો વાસુદેવ, મહાલીલ રાજા, પ્રધાન વ્યવહારીયાને ધરે સ્ત્રીપણે મનોરુ સુખોમા પૂર્વકોડાઝિકના આઉખાપણે પ્રવર્ત્યો વળી તેજ જીવ મનુષ્ય મધ્યે કુરૂપવાસ, દુર્ભાગી, નીચ કૂલ દગ્ધે ભત્તારની સ્ત્રીપણે, અલક્ષરૂપ દુર્ભાગીણીપણે, નટવાપણે પ્રવર્ત્યો, છતાં મનુષ્યપણે સ્ત્રી પુરુષના અવતાર પૂગ ન થયા વળી તિર્યચ પચ્ચે-દ્રિય જલચરાદિ મધ્યે સ્ત્રી વેદે રૂપ વેદે પ્રવર્ત્યો, વળી તે જીવ સાત નરકમા. એકે દ્રિયમા, ત્રણ વિકલેન્દ્રિય તથા અનસી તિર્યચ મનુષ્ય મધ્યે નિયમા નપુસક વેદે અને સસી તિર્યચ મનુષ્ય મધ્યે પણ નપુસક હોય તે સર્વે નપુસકવેદે જીવ પ્રવર્ત્યો પરમાર્થે લાગઈ સ્ત્રી વેદે પ્રવર્ત્યો તે ઉત્કૃષ્ટા એકસો દશ પદ્ય અને પ્રથમ પૂર્વ કોડ સુધી સ્ત્રીવેદે ખેલ્યો જઘન્ય આઉખા ભોગવ્યા આશ્રી અંતર્મુહૂર્ત પુરુષવેદે ઉત્કૃષ્ટે પ્રથમ સો સાગર ઝાટરા સુધી પુરુષવેદ મધ્યે ખેલ્યો જઘન્ય આઉખા ભોગવ્યા આશ્રી અતર્મુહૂર્ત, નપુસકવેદે ઉત્કૃષ્ટો અનતા કાલચક્ર અસખ્યાતા પુદ્ગલ પરાવર્તન સુધી નપુસકવેદે ખેલ્યો જ્યાં ગયો ત્યાં એકલો પુદ્ગલને સયોગે અનેક રૂપ પરાવર્તન કીધા એ સર્વ વ્યવહાર નય જીવને વિષે જાણવો એવા પરિશ્રમણનો મિટાવણુદાર શ્રી જૈનધર્મને વિષે શુદ્ધ સદ્ગુણા સહિત શુદ્ધ જિહમ પરાક્રમનુ ક્રોડવસુ થાય ત્યારેજ આત્માનુ સાધન થાય, તે વારે સિદ્ધપણું પામે, તેમા એકલોજ નિશ્ચય નય આત્મા જાણવો. જ્યારે શુદ્ધ વ્યવહારે પ્રવર્તે તે અશુદ્ધ વ્યવહાર મટાડે તે વારે સિદ્ધ હોય એવો મારો એક આત્મા છે. જે ભણી અપર પરિવાર તે સ્વાર્થરૂપી છે. અને પડિગસા, મીસસા વીસસા પુદ્ગલ તે પર્યંતે કરી જેવે સ્વભાવે છે, તેવે સ્વભાવે ન રહે તે પણ અશાશ્વતા છે- તે માટે એક મારો પોતાનો આત્મા પોતાના કાર્યનો સાધક શાશ્વતો જાણીને પોતાના આત્મા સાધન કરીએ એ ધર્મધ્યાનની પહેલી આણુપેહા કહી.

હવે ધર્મધ્યાનની બીજી આણુપેહા કહે છે : અણીઆણુપેહા તે કેને કહીએ ? રૂપી પુદ્ગલની અનેક પ્રકારે યતના કરીએ તે પણ અનિત્ય છે, નિત્ય એક શ્રી જૈનધર્મ પરમ સુખદાયક છે, પોતાના આત્માને નિત્ય જાણીને સમક્રિતાદિક સંવરે કરી પુષ્ટ કરીએ એ ધર્મધ્યાનની બીજી આણુપેહા કહી

હવે ધર્મધ્યાનની ત્રીજી અણુપેહા કહે છે, અસરણાણુપેહા તે કેને કાઢયે ? આ ભવને વિષે અને પરભવ પહોચતા જીવને એક સમક્રિતપૂર્વક જૈનધર્મ વિના જન્મ જરા મરણના કુખ નિવારવા બીજો કોઈ શરણ સમર્થ નથી, એમ જાણી શ્રી જૈનધર્મનું શરણ કરીયે, જેથી પરમ સુખ ઉપજે એ ધર્મધ્યાનની ત્રીજી અણુપેહા કહી

હવે ધર્મધ્યાનની ચોથી અણુપેહા કહે છે. સંસારાણુપેહા તે કેને કહિયે ? સ્વાર્થરૂપ સસાર સમુદ્ર માટે જન્મ જરા મરણ સયોગ વિયોગ શારીરિક માનસિક કુખ, કષાય, મિથ્યાત્વ, તૃણારૂપ ધણા જલ કલ્મસોલાદિકની લહેર કરી ચાર ગનિ, ચોવીસ દડકને વિષે પરિભ્રમણ કરતા જગત જીવને શ્રી જૈન ધર્મરૂપ દ્વિપાનો આધાર છે તથા સજગરૂપ નાવાનો શુદ્ધ સમક્રિતરૂપ નિર્જામક નાવનો ખેડણહાર છે. એવી નાવાએ કરી જીવ સિધ્ધિરૂપ મહા નગરને વિષે પહોચે ત્યાં અનંત અતુલ વિમલ સિધ્ધિના શુભ જીવ પામે એ ધર્મધ્યાનની ચોથી અણુપેહા કહી એવા ધર્મધ્યાનના ગુણ જાણીને સદા ધર્મધ્યાન ધ્યાનયે જેથી પરમ સુખ પામીયે.

મતિ ધર્મધ્યાન સંપૂર્ણ

(૩૪) છ લેશ્યા

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર અધ્યયન ચોત્રીસમે છ લેશ્યાનો થોકડો આલ્યો છે છે તેમા પ્રથમ લેશ્યાના અગીયાર દ્વાર કહે છે:-નામ વર્ણ રસ, ગંધ, સ્પર્શ, પરિણામ, લક્ષણ, સ્થાનક, સ્થિતિ, ગતિ અને ચવન એ અગીયાર નામ આ. હવે તેનો વિસ્તાર કહે છે.

પ્રથમ નામદ્વાર કહે છે-કૃણુ લેશ્યા, નીલ લેશ્યા, કાપુત લેશ્યા, તેજુ લેશ્યા, પદ્મ લેશ્યા અને શુકલ લેશ્યા.

બીજો વર્ણનો દ્વાર કહે છે:-કૃણુ લેશ્યાનો વર્ણ-જેવો પાણી સહિત મેઘ કળો, જેવા પાડાનાં શીંગડા કાળાં, જેવા અરીઠાના બીજ, જેવું ગાડાનું ખંજન આખની કીટ્ટી એ કરતા અનંત ગુણો કળો

નીલ લેશ્યાનો વર્ણ-જેવો અશોક વૃક્ષ નીલો, જેવી આસપદ્મીની પાંખ, જેવું વૈદુર્યગિત એથી અનંત ગુણો નીલ લેશ્યાનો નીલો વર્ણ છે

કાપુત લેશ્યાનો વર્ણ-જેવા અળશીના ફૂલ, જેવી કોયલની પાંખ, જેવી ખાંચાની ટોચ કાષ્ઠક મતી, કાષ્ઠક કાળા, એ કરતાં અનંતગુણો અધિક કાપુત લેશ્યાનો વર્ણ જાણવો.

તેણુ લેશ્યાનો વર્ણ-જેવો ઉગતો સૂર્ય રાતો, જેવી મુઠાની ચાચ, જેવી દીવાની શીખા, એ કરતા અનન્તગુણે અધિક રાતો.

પદ્મ લેશ્યાનો વર્ણ-જેવી હરતાળ, જેવી હુળદર, જેવા શણુના ફૂલ, એ કરતા અનન્ત ગુણે અધિક પીળા.

શુકલ લેશ્યાનો વર્ણ-જેવો શ ખ જેવું અકરતન જેવું મોગગતુ પુલ જેવું ગાતું દુધ જેવો રૂપાનો હાર. એ કરતા અનન્ત ગુણે અધિક શ્વેત

ત્રીજો લેશ્યાના રસનો દ્વાર કહે છે-કૃષ્ણ લેશ્યાનો રસ-જેવું કડવું તુખડું, જેવો કડવો લીળાનો રસ, જેવો રાહીણી નામે વનસ્પતિનો રસ, એથી અનન્ત ગુણે અધિક કડવો રસ ૧ નીલ લેશ્યાનો રસ જેવો સુંઠનો તીખો રસ. જેવો પીપર ગરીનો રસ, એથી અનન્ત ગુણે અધિક તીખો રસ ૨ કાપૂત લેશ્યાનો રસ-જેવો કુણી કાચી કેરીનો રસ જેવો કાચા કેઠાનો રસ, એથી અનન્ત ગુણે અધિક ખાટો રસ ૩ તેણુ લેશ્યાનો રસ-જેવો પાકા આળાનો રસ જેવો પાકા ડાઠાનો રસ, એથી અનન્ત ગુણે કાર્ષ્ણિક ખાટો તે કાર્ષ્ણિક મીઠો રસ ૪ પદ્મ લેશ્યાનો રસ જેવો વાણીનો રસ, જેવો આશપ (સરકા) નો રસ, જેવો મધુનો રસ એથી અનન્ત ગુણે મધુરો રસ, ૫ શુકલ લેશ્યાનો રસ જેવો ખજુરનો રસ જેવો દ્રાક્ષનો રસ, જેવો દુધનો રસ, જેવો સાકરનો રસ એથી અનન્ત ગુણે અધિક મીઠો રસ ૬

ચોથા લેશ્યાના ગંધનો દ્વાર કહે છે-જેવો ગાયના મઠાનો, કુતગના મઠાનો, સર્પના મઠાનો એથી અનન્ત ગુણે અધિક અપ્રશસ્ત, પ્રથમ ત્રણ મીઠી લેશ્યાનો ગંધ જાણવો, જેવો કપુર, કેયડો, પ્રમુખ સુગંધી પદાર્થ વાટતાં (ધુટતાં) જેવી સુગંધ નીકળે તે કરતા અનન્ત ગુણે પ્રશસ્ત ત્રણ સારી. લેશ્યાનો ગંધ જાણવો.

પાંચમો લેશ્યાના સ્પર્શનો દ્વાર કહે છે-જેવી કરવતની ધાર, જેવી ગાયની છમ, જેવું મુંઝવું તથા વાંસવું પાન, તે કરતાં અનન્ત ગુણે માઠી અપ્રશસ્ત લેશ્યાનો સ્પર્શ જાણવો, જેથી જીર નામે વનસ્પતિ, જેવું માખણ, જેવો સરસવના પુલ જેવું મખમલ એ કરતા અનન્ત ગુણે અધિક પ્રશસ્ત લેશ્યાનો સ્પર્શ સૂવાળો જાણવો.

છઠ્ઠું લેશ્યાના પરિણામનો દ્વાર કહે છે-લેશ્યા ત્રણ પ્રકારે પરિણામે જન્મ્ય, મધ્યમ, અને ઉત્કૃષ્ટ તથા નવ પ્રકારે પરિણામે તે ઉપર ત્રણ કહી તેના અકેકના ત્રણ ભેદ થાય. જેમકે જન્મ્યનો જન્મ્ય, જન્મ્યનો મધ્યમ, જન્મ્યનો ઉત્કૃષ્ટ એ રીતે દેવકના ત્રણ ત્રણ ભેદ કરતા નવ ભેદ થાય એમ નવના સત્તાવીશ ભેદ થાય. એમ સત્તાવીશના એકાદશી ભેદ થાય, એમ એકાદશીના બેસે ને તેતાદીસ ભેદ થાય, એટલે ભેદે લેશ્યા પચિગ્મ

સાતમો લેશ્યાનાં લક્ષણનો દ્વાર-તેમાં પ્રથમ કૃષ્ણ લેશ્યાના લક્ષણ કહે છે-પાપ આશ્રયનો સેવનાર, ત્રણ અગુપ્તિવત, છકાય જીવનો હિંસક, આરંભનો તીવ્ર પરિણામી તથા દ્વેષી પાપ કરવામાં સાહસિક નિઠોર પરિણામી, જીવહિંસા સુગ રહિત કરનાર, અજીનેદ્રિ એવા જોગે કરી સહિત હોય તેને કૃષ્ણલેશ્યાતું લક્ષણ જાણવું, નીલ લેશ્યાના લક્ષણ કહે છે-ધર્મ્યાવંત, અમૃખવંત, તપ રહિત, માયાવી, પાપ કરતાં લાજે નહિ, અંધી, ધુતારો, પ્રમાદી, રસનો લોહુપી, માયાનો ગવેષ, આરંભનો અત્યાગી, પાપને વિષે સાહસિક, એ નીલ લેશ્યાનાં લક્ષણ જાણવાં. કાપુત લેશ્યાનાં લક્ષણ કહે છે-વાંકા ખોડો, વાંકાં કામ કરનાર, માયા કરીને હરઆય, સરળપણા રહિત, મોઢે જીદો અને પુઠે જીદો, મિથ્યા ખોટા વચનો બોલનાર, ચોરી મત્સરનો કરનાર, એ કાપુત લેશ્યાના લક્ષણ જાણવા તેજી લેશ્યાના લક્ષણ કહે છે-મર્યાદાવંત, માયા રહિત, ચપળપણા રહિત, કુતુહળ રહિત, વિનયવંત દમીતેદ્રી, શુભ જોગવત, ઉપધ્યાન તપ સહિત, દૃઢ ધર્મી, પ્રિય ધર્મી, પાપથક્ષી ખીજો, એ તેજી લેશ્યાના લક્ષણ જાણવાં, પદ્મલેશ્યા લક્ષણ કહે છે-ક્રોધ, માન, માયા, લોભ પાતળા કર્યા છે, પ્રશાત ચિત્ત, આત્માનો દમજીહાર, યોગ ઉપધ્યાન સહિત હોય, થોડાખોડો, ઉપશાન્ત. જીનેદ્રી, એ પદ્મ લેશ્યા લક્ષણ જાણવાં શુક્લ લેશ્યાના લક્ષણ કહે છે-આર્તધ્યાન, રૌદ્ર ધ્યાનથી સર્વથા રહિત, ધર્મધ્યાન શુક્લધ્યાન સહિત, દશ પ્રકારની ચિત્ત સમાધિએ કરી સહિત, આત્માનો દમજીહાર, ઇત્યાદિક શુક્લ લેશ્યાના લક્ષણ જાણવા.

આઠમો લેશ્યાના સ્થાનકનો દ્વાર કહે છે- અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણીના જેટલા સમય થાય તથા અસંખ્યાતા લોકના જેટલા આકાશ પ્રદેશ થાય, એટલા લેશ્યાના સ્થાનક જાણવા.

નવમો લેશ્યાની સ્થિતિનો દ્વાર કહે છે- કૃષ્ણ લેશ્યાની સ્થિતિ જ્ઞાન્ય અંતર્મુહર્તની, ઉત્કૃષ્ટી ૩૩ સાગરોપમ ને અંતર્મુહર્ત અધિક; નીલ લેશ્યાની સ્થિતિ જ્ઞાન્ય અંતર્મુહર્તની, ઉત્કૃષ્ટી દશ સાગરોપમ ને પલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અધિક, કાપુત લેશ્યાની સ્થિતિ જ્ઞાન્ય અંતર્મુહર્તની, ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ સાગરોપમ ને પલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અધિક, તેજી લેશ્યાની સ્થિતિ જ્ઞાન્ય અંતર્મુહર્તની, ઉત્કૃષ્ટી બે સાગર ને પલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અધિક, પદ્મ લેશ્યાની સ્થિતિ જ્ઞાન્ય અંતર્મુહર્તની, ઉત્કૃષ્ટી દશ સાગરોપમ ને અંતર્મુહર્ત અધિક, શુક્લ લેશ્યાની સ્થિતિ જ્ઞાન્ય અંતર્મુહર્તની, ઉત્કૃષ્ટી ૩૩ સાગરોપમ ને અંતર્મુહર્ત અધિક. એ સમુચ્ચય લેશ્યાની સ્થિતિ કહી દેવે ચાર ગતિની લેશ્યાની સ્થિતિ કહે છે પ્રથમ નારકાની લેશ્યાની સ્થિતિ કહે છે-કાપુત લેશ્યાની સ્થિતિ જ્ઞાન્ય દશ લક્ષણ વર્ણની, ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ સાગરોપમ ને પલનો અસંખ્યાતમો ભાગ.

નીલ લેશ્યાની સ્થિતિ જઘન્ય ત્રણ સાગર ને પહોંચે અસંખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટી દશ સાગર ને પહોંચે અસંખ્યાતમો ભાગ કૃષ્ણ લેશ્યાની સ્થિતિ જઘન્ય દશ સાગર ને પહોંચે અસંખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટી તેત્રીસ સાગર ને અંતર્મુહૂર્ત અધિક એ નારકીની લેશ્યા કહી હવે મનુષ્ય-તિર્થચની લેશ્યાની સ્થિતિ કહે છે— પહેની પાંચ લેશ્યાની સ્થિતિ જઘન્ય, ઉત્કૃષ્ટી અંતર્મુહૂર્તની શુક્લ લેશ્યાની સ્થિતિ કેવળી આશ્રી જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટી નવ વર્ષ ઉણી પૂર્વ ક્રોડની. હવે દેવતાની લેશ્યાની સ્થિતિ કહે છે—ભવનપતિ, વાણવ્યતર એ બેમાં કૃષ્ણ લેશ્યાની સ્થિતિ જઘન્ય દશ હજાર વર્ષની ઉત્કૃષ્ટી પહોંચે અસંખ્યાતમો ભાગની; નીલ લેશ્યાની સ્થિતિ જઘન્ય કૃષ્ણ લેશ્યાની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિથી એક સમય અધિક ને ઉત્કૃષ્ટી પહોંચે અસંખ્યાતમો ભાગ કાપુત લેશ્યાની સ્થિતિ જઘન્ય નીલ લેશ્યાની ઉત્કૃષ્ટી પહોંચે અસંખ્યાતમો ભાગની તેજુલેશ્યાની સ્થિતિ જઘન્ય દશ હજાર વર્ષની, ભવનપતિ, વાણવ્યતરની ઉત્કૃષ્ટી બે સાગર ને પહોંચે અસંખ્યાતમો ભાગ અધિક. વૈમાનિક દેવની પદ્મ લેશ્યાની સ્થિતિ જઘન્ય તેજુલેશ્યાની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિથી એક સમય અધિક. ઉત્કૃષ્ટી દશ સાગર ને અંતર્મુહૂર્ત અધિક વૈમાનિકની શુક્લ લેશ્યાની સ્થિતિ જઘન્ય પદ્મ લેશ્યાની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિથી એક સમય અધિક, ઉત્કૃષ્ટી તેત્રીસ સાગર ઉપર અંતર્મુહૂર્ત અધિક.

દશમો લેશ્યાની ગતિનો દ્વાર કહે છે.— કૃષ્ણ, નીલ, કાપુત એ ત્રણ અપ્રશસ્ત અધમ લેશ્યા તેણે કરી જીવ દુર્ગતિએ જાય. તેજુ, પદ્મ શુક્લ એ ત્રણ ધર્મ લેશ્યા, તેણે કરીને જીવ સુગતિએ જાય

અગ્નીઆરમો લેશ્યાના ચવનનો દ્વાર કહે છે:— સઘળી લેશ્યા પ્રથમ પરિણમતી વખતે કોષ્ટ જીવને ઉપજવું કે ચવવું નથી તથા લેશ્યાના છેલ્લા સમયે કોષ્ટ જીવને ઉપજવું કે ચવવું નથી. પરભવને વિષે કેમ ચલે તે કહે છે—લેશ્યા પરભવની આવી થકી અંતર્મુહૂર્ત ગયા પછી શેષ અંતર્મુહૂર્ત આઉખા આડા રહે ચક્રે જીવ પરભોક્તે વિષે જાય

ઇતિ શ્રી લેશ્યાનો થાકડો સંપૂર્ણ.

(૩૫) આઠ આત્માનો વિચાર.

શિષ્ય પૂછે છે, કે હે ભગવન ! સંગ્રહનયને મતે આત્મા એકજ સ્વરૂપી કહેવામાં આવ્યો છે, તેમ છતાં બીજે મતે તે આત્માના ભિન્ન ભિન્ન પ્રકાર કહેવાય છે, તો શુ આત્માના બુદ્ધ બુદ્ધ ભેદ છે ? જો હોય તો તે કેટલા ?

ગુરુ જવાબમાં કહે છે, હે શિષ્ય ! ભગવતીછતો અભિપ્રાય જોતા આત્મા તે તો આત્મા જ છે. તે આત્મા સ્વશક્તિએ કરીને એકજ રીતે એકજ સ્વરૂપી છે. સમાન પ્રદેશી અને સમાન ગુણી છે. તેથી નિશ્ચયે એકજ ભેદ કહેવાય છે. પણ વ્યવહાર નયથી અપેક્ષા ભેદે કેટલાક કારણોને લઈને આઠ આત્મા કહેવાય છે. તે જેવા કે પહેલો દ્રવ્ય આત્મા ૧ ક્ષાય આત્મા ૨ જોગ આત્મા ૩ ઉપયોગ આત્મા ૪. જ્ઞાન આત્મા ૫ દર્શન આત્મા ૬ ચારિત્ર આત્મા ૭. અને વીર્ય આત્મા ૮. એ આઠ ગુણે કરી આઠ નામ કહેવાય છે, અને તે એક બીજા સાથે મળી જવાથી તેના અનેક વિકલ્પ ભેદ થાય છે તે યંત્રથી જણાશે.

ઉપગતા યંત્રમાં ભજનાનો અર્થ હોય અથવા ન હોય તેને કહેવાય છે. નીચમાનો અર્થ નિશ્ચયે હોય તેને કહેવાય છે.

હવે તેનો અત્પ બહુત્વ દ્વાર કહે છે સર્વથી થેડા ચારિત્ર આત્મા તેથી જ્ઞાન આત્મા અનંતગુણા. તેથી ક્ષાય આત્મા અનંત ગુણા, તેથી જોગ આત્મા વિશેષાહિયા, તેથી દ્રવ્ય આત્મા તથા ઉપયોગ આત્મા તથા દર્શન આત્મા માહે માહે તુલ્ય ને તેથી વિશેષાહિયા એ સામાન્ય વિચાર કહ્યો, હવે આઠ આત્માનો વિશેષ વિચાર કહે છે

શિષ્ય પુછે છે, કૃપાળુ ગુરુ ! આત્મ દ્રવ્ય એકજ શક્તિવાળો અને અસંખ્યાત પ્રદેશી સત ચિદ્ર ને આનંદધન કહેવામાં આવ્યો છે એવો નિશ્ચય નયનો અભિપ્રાય છે પણ વ્યવહાર નયને મતે ક્યાં કારણને લઈને આઠ નામ કહેવામાં આવ્યા હશે ? વળી તે આત્માને ક્યા ક્યા સંજોગો સાથે જોડાઈને ગતાગતિ કરે છે ? તે કૃપા કરીને કહો.

ગુરુ જે સવાલના જવાબમાં કહે છે:-હે શિષ્ય ! કાગળ માત્ર એજ છે કે શુદ્ધ આત્મ દ્રવ્યમાં પાંચ જ્ઞાન, બે દર્શન તથા પાંચ ચારિત્રનો સમાવેશ થાય છે, તે સર્વ આત્મશુદ્ધિના કાગળ અર્થાત સાધન છે તેમાં આત્મબલ ને આત્મવીર્ય કૌતવવાથી કમ' મુક્ત થવાય છે, ને બીજા પક્ષમાં એટલે તેથી વિરુદ્ધ મામા પક્ષમાં અશુદ્ધ આત્મદ્રવ્યમાં પચીસ ક્ષાય, પંદર જોગ ત્રણ અજ્ઞાન અને જો દર્શનનો સમાવેશ થાય છે ને સર્વ આત્મ અશુદ્ધિના કારણ અર્થાત સાધન છે તેમાં બલવીર્ય કૌતવવાથી ચાર ગતિઓમાં જો આમ કુવાનું મને છે. તેને ક્ષીણે સંસારી જીવો ગતાગતિ કરે છે, તેમ થવા વખતે દ્રેક આત્મા બુદ્ધ બુદ્ધ સંયોગો સાથે જોડાય છે, ને નીચેના યંત્રથી મળતી શકશે

[illegible]

આઠ અપરાધોની જાણ	જીવના ચંદ્રાચાર્ય	ચંદ્રાચાર્યના માંથી	પદ્મ જોગ માંથી	જાગર ઉપયોગ માંથી	છ લેખ્યામાંથી
૧ દ્રવ્ય આત્મામાં	સામ્યયે ૧૪ લેખે લાભે	સમ્યયે ૧૪ ગુણ ઠાણા લાભે	સમ્યયે ૧૫ જોગ લાભે	સમ્યયે જાગર ઉપયોગ	સમ્યયે ૭ લેખ્યા
૨ કાય આત્મામાં	૧૪ લાભે	પહેલા ૧૦ ગુણ ઠાણા	૧૫ લાભે	ક્રિયજ્ઞાન ને ક્રિયજ્ઞાન વચ્ચે ૧૦ લાભે	૬ લેખ્યા
૩ જોગ આત્મામાં	૧૪ લાભે	પહેલેથી તે ૭ ગુણ ઠાણા લાભે	૧૫ લાભે	૧૨ લાભે	૬ લેખ્યા
૪ ઉપયોગ આત્મામાં	૧૪ લાભે	૧૪ ગુણઠાણા	૧૫ જોગ લાભે	૧૨ ઉપયોગ લાભે	૬ લેખ્યા
૫ જ્ઞાન આત્મામાં	૩ વિકલોદ્ધિ, અસં- જીના અપર્યાપ્તિ ને સંજીના જે, એ-છ	પહેલું ને ત્રીજું વચ્ચે ગાફી ૧૨ ગુણઠાણા લાભે	૧૫ લાભે	ત્રણ અજ્ઞાન વચ્ચે નવ ઉપયોગ લાભે	૬ લેખ્યા
૬ દર્શન આત્મામાં	૧૪ લાભે	૧૪ લાભે	૧૫ લાભે	૧૨ ઉપયોગ લાભે	૬ લેખ્યા
૭ ચાહિય આત્મામાં	૧ સંજીનો પર્યાપ્તિ લાભે	પહેલા પાંચ વચ્ચે ને ૫ છત્રા નવ ગુણ ઠાણા લાભે	૧૫, લાભે	૩ અજ્ઞાન વચ્ચે નવ ઉપયોગ લાભે	૬ લેખ્યા
૮ વીર્ય આત્મામાં	૧૪ લાભે	૧૪ લાભે	૧૫ લાભે	૧૨ ઉપયોગ લાભે	૬ લેખ્યા

(૩૬) વ્યવહાર સમકિતના ૬૭ બોલ.

આ સડસઠ બોલોના પ્રથમ બાર દ્વાર કહે છે. (૧) સદ્ગુણા ચાર (૨) લીંગ ત્રણ (૩) વિનયના દસ પ્રકાર. (૪) શુદ્ધતાના ૩ ભેદ (૫) લક્ષણ પાંચ. (૬) ભૂષણ પાંચ (૭) દુષણના પાંચ ભેદ. (૮) પ્રભાવના ૮. (૯) આગાર ૭. (૧૦) જયણા ૭ (૧૧) સ્થાનક ૭ (૧૨) ભાવના ૭ હવે તે દ્વાર વિસ્તારથી કહે છે

(૧) સદ્ગુણા ચાર પ્રકારની — (૧) પરતીર્થિનો અધિક પરિચય ન કરે (૨) અધર્મ પાપ ડાંચોની પ્રશસા ન કરે (૩) પોતાના મનના પાસત્યા, હિસાબ અને કુલિગી આદીકની સોગત ન કરે એ ત્રણેયનો પરિચય કરવાથી શુદ્ધ તત્ત્વની પ્રાપ્તિ થ શકે નહિ પરમાર્થના જાણવાવાળા સવિન ગીનાર્થની ઉપાસના કરવાથી શુદ્ધ શ્રદ્ધાને ધારણ કરે.

(૨) લિંગના ત્રણ ભેદ — (૧) જેમ જીવાન પુરુષ રગરાગ ઉપર રાગે તેમ ભગ્યાત્મા શ્રી જૈનશાસન પર રાગે (૨) જેમ ક્ષુધાવાન પુરુષ ખીરખાંડના ભોજનને પ્રેમસંહિત આદર કરે તેમ વીતરાગની વાણીનો આદર કરે, (૩) જેમ વ્યાવહારિક ગ્રામ શીખવાની તીવ્ર ઇચ્છા હોય, તે શીખડાવનાર મળે ત્યારે શીખીને આ લોકમા સુખી થાય તેમ વીતરાગના કહેલા સૂત્રોનું હુમેશા સૂક્ષ્માર્થ ન્યાયવાળું ગ્રામ શીખીને આ લોક ને પરલોકમા મનોવાંછીત સુખને પ્રાપ્ત કરે.

(૩) વિનયના દશ ભેદ — (૧) અરિહંતનો વિનય કરે (૨) સિંધનો વિનય કરે, (૩) આચાર્યનો વિનય કરે. (૪) ઉપાધ્યાયનો વિનય કરે. (૫) સ્થવિરનો વિનય કરે (૬) ગણ (ધણા આચાર્યનો સમૂહ)નો વિનય કરે (૭) કૃલ (ખડુ આચાર્યનો શિષ્યને સમૂહ)નો વિનય કરે (૮) સ્ત્રવર્માનો વિનય કરે. (૯) સધનો વિનય કરે. (૧૦) સભોગીનો વિનય કરે એ દશનો ખડુ માનપૂર્વક વિનય કરે. જૈનશાસનમાં વિનયમૂલ ધર્મ કહેવાય છે વિનય કરવાથી અનેક સદ્ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય છે

(૪) શુદ્ધતાના ત્રણ ભેદ — (૧) મન શુદ્ધતા-મનથી અલિંત દેવ કે જે ૩૪ અતિશય, ૩૫ વાણી, મહા પ્રતિહાર્ય સહિત, ૧૮ દુષ્ટ રહિત, ૧૨ ગુણ સહિત, એવા જે દેવ તેજ અમર દેવ છે, તેજ સાચા દેવ છે. એના સિવાય ખીમ હમરો કષ્ટ પડે તોપણ સરાગી દેવોને મનથી પશુ સ્મરણ ન કરે.

(૨) વચન શુદ્ધતા-વચનથી ગુણકીર્તન અનિહિતના કરે, એ સિવાય બીજા સરાગી દેવેના ન કરે. (૩) કાયા શુદ્ધતા-કાયાથી અનિહિત સિવાય બીજા સરાગી દેવેને નમરકાર ન કરે.

(૫) લક્ષણના પાંચ ભેદ-(૧) સમ શત્રુ મિત્ર ઉપર સમ ભાવ રાખવો, (૨) સંવેગ-વૈરાગ્ય ભાવ રાખવો અને સંસાર અસાર છે, વિષય અને કષાયથી અનંતાકાલ ભવ ભ્રમણ કરે છે, તો આ ભવમા સારી સામગ્રી મળી છે, તો ધર્મને આગધવો, દત્યાદિ વિચાર કરવો (૩) નિર્વેગ-શરીર અથવા સંસારના અનિત્યપણાનું ચિંતવન કરવું અને ત્યજી આ મોહમય જગતથી અલગ ગ્રહી અથવા જગતારક જનરાજની દીક્ષા લઈ કર્મ શત્રુઓને જીતીને સિદ્ધ પદને પ્રાપ્ત કરવાની હમેશા અભિલાષા [ભાવના] રાખવી (૪) અનુકંપાપોતાની તથા પરના આત્મની અનુકંપા કરવી અથવા દુષ્ટી જીવોને સુષ્ટી કરવા (૫) આરથા-ત્રિલોક પૂજનીક શ્રી વીતરાગ દેવના વચનો ઉપર દૈવ દક્ષા રાખવી ને હિતાહિતનો વિચાર કરવો અથવા અસ્તિત્વ ભાવમા રમણના કરવી એજ વ્યવહાર સમક્રિતનું લક્ષણ છે તો જે વાતની અધુરાશ હોય તેને પુરી કરવી.

(૬) ભૂષણના પાંચ ભેદ-(૧) જૈનશાસનમાં ધૈર્યવંત હોય ને શાસનનાં દરેક કાર્યો ધૈર્યતાથી કરે [૨] જૈન શાસનનો ભક્તિવાન હોય. [૩] શાસનમાં ક્રિયાવાન હોય [૪] શાસનમાં ચતુર હોય શાસનનાં દરેક કાર્ય એવી ચતુરછથી (બુદ્ધિગમ્યથી) કરે કે જેથી નિર્વાધનતાથી પાર પડી જાય [૫] શાસનમાં ચતુર્વિધ સધની ભક્તિ તથા હુમાન કરવાવાળો હોય. આ પાંચ ભૂષણોથી શાસનની શોભા રહે છે.

(૭) દૂષણના પાંચ ભેદ—[૧] શંકા-જનવચનમાં શંકા કરે [૨] કંપા બીજા મનના આડખર દેખી તેની વાચ્છા કરે. [૩] વિતિગિચ્છા-ધર્મકરણીના કળમાં સંદેહ કરે કે આનું ફલ હશે કે નહિ. અત્યારે વર્તમાન તો કાઈ દેખાતું નથી એવો સંદેહ કરે. [૪] પરપાખડનો હમેશા પરિચય કરે [૫] પરપાખડોનો પ્રશંસા કરવી. એ પાંચ સમક્રિતના દૂષણ કહેવાય, તે જરૂર ટાળવાં જોઈએ.

(૮) પ્રભાવના આઠ પ્રકાર—[૧] જે કાલમાં જોડલા સુત્રાદિ હોય એન ગુણમયી ગણે એ શાસનનો પ્રભાવક બન છે. [૨] મોટા આડખરથી ધર્મ કયા, બ્યાખ્યાન કરીને શાસનના જ્ઞાનની પ્રભાવના કરે [૩] મહાન વિકટ તપશ્ચર્યા કરીને શાસનની પ્રભાવના કરે [૪] ગ્રણ કાલ અથવા ગ્રણ મતનો જાણનાર હોય [૫] તર્ક, ચિતર્ક, હેતુ, વાદ, ચુકિત, ન્યાય તથા વિદ્યાદિ ગણથી વદીઓનો શાસ્ત્રાર્થથી પગલ્ય કરીને શાસનની પ્રભાવના કરે. [૬] પુરુષાર્થવાળો પુરુષ દીક્ષા

લઈને શાસનની પ્રભાવના કરે [૭] કવિતા કવ્વાની શકિત હોય તો કવિતા કરીને શાસનની પ્રભાવના કરે [૮] અહ્યર્થ આદિ કાઠ મોટાં વન એ તો પ્રગટ રીતે ઘણા માણુસોની વચમા લે, કારણકે એથી લોકોને શાસન પર શ્રદ્ધા અથવા પ્રતાદિ લેવાની રૂચી વધે છે અથવા દુર્ગળ સ્વધર્મી ભાઈઓને સહાયતા કરવી એ પણ પ્રભાવના છે, પરંતુ આજકાલ ચોમાસામા અભક્ષ વસ્તુની તથા લાડવા આદિની પ્રભાવના કરે છે, તો દીર્ઘદ્રષ્ટિથી વિચાર કરવો જાઈએ કે પ્રભાવનાથી શાસનની કર્મ પ્રભાવના થઈ કહેવાય ? અથવા એથી કુટલો લાભ ? એનો શુદ્ધિવાન પોતાથી વિચાર કરી શકે છે અને પ્રભાવનાનો આપણો સાચો પ્રેમ હોય તો નાની નાની તત્ત્વજ્ઞાનમય ચોપડીઓની પ્રભાવના કરો કે જેથી આપણા ભાઈઓને આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય

(૯) આગારના છ ભેદ—સમક્રિતની અંદર છ પ્રકારના આગાર છે—(૧) રાગનો આગાર (૨) દેવતાનો (૩) ન્યાતનો (૪) માતાપિતા ને ગુરુનો (૫) બ્રહ્માત્માનો (૬) દુષ્કાલમા સુખથી આજીવિકા ન ચાલે તે એ છ પ્રકારના આગારોથી સમક્રિતમા કાંઈ અનુચિત કાર્ય કરવું પડે તો સમક્રિત દૂષિત થતું નથી

(૧૦) જ્યાજ્ઞાના છ પ્રકાર—(૧) આહાર—સ્વધર્મી ભાઈઓની સાથે એકવાગ બોલે (૨) સલાપ—સ્વધર્મી ભાઈઓની સાથે વારંવાર બોલે (૩) મુનિને દાન દેવું અથવા સ્વધર્મી ભાઈઓની વાતશ્રવ્યતા કરવી (૪) એવું વારંવાર પ્રતિદિન કરે (૫) ગુણીજનોના ગુણ પ્રગટ કરે (૬) તથા વદન નમસ્કાર બહુમાન

(૧૧) સ્થાનના છ પ્રકાર—[૧] ધર્મરૂપી નગર તથા સમક્રિતરૂપી દરવાજો [૨] ધર્મરૂપી દક્ષ તથા સમ્યક્ત્વરૂપી થડ [૩] ધર્મરૂપી પ્રાસાદ તથા સમક્રિતરૂપી નીચ [પાયો] [૪] ધર્મરૂપી બોજન તથા સમક્રિતરૂપી થાલ [૫] ધર્મરૂપી માલ તથા સમક્રિતરૂપી દુકાન [૬] ધર્મરૂપી રત્ન તથા સમક્રિતરૂપી તેજુરી. એ છ ભેદ

(૧૨) ભાવનાના છ પ્રકાર—[૧] હવ ઐતન્ય લક્ષણ યુક્ત અસંખ્યાત પ્રેશા નિષ્કલંક અમૂર્ત છે [૨] અનાદિ કાલથી હવ અને કર્મોનો સયોગ છે. જેમ દુધમા ઘૃત તથા તલમા તેલ, ધૂળમા ઘાતુ, કૂણમાં સુગંધ, ચંદ્રની કાંતિમાં અમૃત એ પ્રમાણે અનાદિ સયોગ છે. [૩] હવ સુખદુઃખનો કર્તા છે અને ભોક્તા છે, નિશ્ચય નયથી કર્મોનો કર્તા કર્તા છે અને વ્યવહારનયથી હવ છે [૪] હવ, દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય, પ્રાણ અને ગુરુસ્થાનક સહિત છે. ભવ્ય હવનો મોક્ષ થાય છે [૬] જ્ઞાન, દર્શન અને આગ્નિ એ મોક્ષનો ઉપાય છે એ છ ભેદ.

આ થોડકાને કદસ્થ મોઢે કરીને વિચાર કરો કે આ ૧૭ બોલ વ્યવહાર સમકિતના છે. એમાંથી મારામાં ફેટલા છે અને પછી અધુરા હોય તેમાં આગળ વધવાની કોશીશ કરો અને પુરુષાર્થ દ્વારા એને પ્રાપ્ત કરો.

ધૃતિ વ્યવહાર સમકિતના ૧૩ બોલ સંપૂર્ણ.

(૩૭) કાય - સ્થિતિ.

સમજણ — િથિતિ ૨ પ્રકારની છે. ભવસ્થિતિ અને કાયસ્થિતિ એક ભવમાં જેટલો કાળ રહે તે ભવસ્થિતિ જેમકે-પૃથ્વીકાયની ભવસ્થિતિ જ અં ૭ ૨૨ હજાર વર્ષની.

કાયસ્થિતિ=પૃથ્વીકાય આદિ એકજ કાયના જીવ તેજ કાયમાં વારંવાર જન્મ મરણ કરતા રહે અને બીજી કાય-અપ, તેહ, વાહ, આદિમાં ન ઉપજે ત્યાં સુધીની િથિતિ તે

પુદ્ગલ કાળ=દ્રવ્યથી અસ ઉત્સૃં અવસં કાળ, ક્ષેત્રથી અસખ્યાત લોક, કાળથી અપખ્યાતો કાળ, ભાવથી આગળને અસ. ભાગના આકાશ પ્રદેશ જેટલા લોક

અસખ્યાતો કાળ=દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળથી ઉપરવત્ : ભાવથી આવલિકાનાં અસખ્યાતમા ભાગના સમય જેટલા લોક

અર્ધ પુદ્ગલ પરવર્તન કાળ= દ્રવ્યથી અનતો ઉત્સૃં અવસં, ક્ષેત્રથી અનંતા લોક, કાળથી અનતો કાળ અને ભાવથી અર્ધ પુદ્ગલ પુરવર્તન.

નનર્પાતકાળ=દ્રવ્યથી અનંત ઉત્સૃં અવસં, ક્ષેત્રથી અનંતા લોક કાળથી અનતો કાળ ભાવથી અસ પુદ્ગલ પરવર્તન.

અં સાં=અનાદિ સાંત

સાં સાં=આદિ સાંત

ગાથા

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮
જીવ	ગઈન્દિય	કાળ	જોગ	વેદ	કસાય	લેશાય	
૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪		
સમત્ત	ળાળ	દંસળ	સંયમ	ઝવઝોગ	આહારે	૧૧	
૧૫	૧૬	૧૭	૧૮	૧૯	૨૦	૨૨	
માસગર્થ	પરિત્ત	પજત્ત	સુહમ	સન્ની	મવડસ્થિ	ચરિમેય	
ળેસિત	પદાળ	કાયટિર્ડ	દોડ	ળાયજ્યા	૧૨	૧૧	

ક્રમ	માર્ગાણી	જઘંકાયસ્થિતિ	ઉલ્કૃષ્ટ કાયસ્થિતિ
૧	સમુચ્ચય જીવની	સાશ્વતા	સાશ્વતા
૨	નારકીની	૧૦ હજારવર્ષ	૩૩ સાગરોપમ
૩	દેવતાની	"	"
૪	દેવીની	"	૫ ચાવન પલની
૫	તિર્થંચની	અતમુહૂર્ત	અનંતકાળ [વન]
૬	તિર્થંચાણીની	"	૩ પલ્યને પ્રત્યેક કોડ પૂર્વ
૭	મનુષ્યની	"	" "
૮	મનુષ્યાણીની	"	" "
૯	સિદ્ધ ભગવાનની	સાશ્વતા	સાશ્વતા
૧૦	અપર્યાપ્તા નારકીની	અતમુહૂર્ત	અંતમુહૂર્ત
૧૧	" દેવતાની	"	"
૧૨	" દેવીની	"	"
૧૩	" તિર્થંચની	"	"
૧૪	" તિર્થંચાણીની	"	"
૧૫	" મનુષ્યની	"	"
૧૬	" મનુષ્યાણીની	"	"
૧૭	પર્યાપ્તા નારકી	૧૦ હજાર વર્ષમાં અ. મુ	ઉણી ૩૩ સાગરમાં અ. મુ. ઉણી
૧૮	પર્યાપ્તા દેવતા	"	ભવસ્થિતિમાં "
૧૯	" દેવી	"	૫૫ પથમા "
૨૦	" તિર્થંચ	અંતમુહૂર્ત	૩ પલ્યમા "
૨૧	" તિર્થંચાણી	"	" "
૨૨	" મનુષ્ય	"	" "
૨૩	" મનુષ્યાણી	"	" "
૨૪	સધન્દ્રિય	૦	અનાદિ અનંત અના. સાં
૨૫	એકેન્દ્રિય	અતમુહૂર્ત	અનંતકાળ (વન)
૨૬	બેઘ્નન્દ્રિય	"	સખ્યાતા વર્ષ
૨૭	તેઘ્નન્દ્રિય	"	"
૨૮	ચતુરિન્દ્રિય	"	"
૨૯	પંચેન્દ્રિય	"	૧૦૦૦ સાગર સાધિક
૩૦	અનિન્દ્રિય	૦	સાદિ અનંત
૩૧	સકાયી	૦	અ અનાં, અં સાં
૩૨	પૃથ્વીકાય	અતમુહૂર્ત	અસખ્યાતો કાલ

૩૩ અપ ,	”	”
૩૪ તેઉ ,	”	”
૩૫ વાકિ ,	”	”
૩૬ વનસ્પતિકાય	અંતર્મુહર્ત	અનંતકાળ [વન]
૩૭ ત્રસકાય	,	૨૦૦૦ સાગર ને સ વર્ષ
૩૮ આકાય	સાદિ અનંત	સાદિ અનંત
૩૯ ૪૧, ૩૧ થી ૩૭ ન આપ્યાપ્તા	અતર્મુહર્ત	અંતર્મુહર્ત
૪૧ થી ૫૦, ૩૨ થી ૩૬ ન પાપાપ્તા	”	સંખ્યાતા વર્ષ
૫૧ સકાય	,	પ્રત્યેક સો સાગર
૫૨ ત્રસકાય પર્વાપ્તા	અતર્મુહર્ત	પ્રત્યેક સો સાગર
૫૩ સમુચ્ચય બાદ	”	અસ કાળ અસ. જેટલા
૫૪ બાદ વનસ્પતિ	”	કોડાકોડ પ્રદેશ હોય.
૫૫ સમુચ્ચય નિગોદ	,	અનંતકાળ
૫૬ બાદ ત્રસકાય	”	૨૦૦૦ સાગર ઝાંઝેરી
૫૭ થી ૬૨ બાદ પૃ૦, અ૦, તે૦, વા૦, પ્ર૦વ૦, આ૦ નિગોદ	,	૭૦ કોડાકોડ સાગર
૬૩ થી ૬૯ સમુચ્ચય મુક્ષમ પૃ૦ અ૦ તે૦, વા૦, વન૦, નિગોદ	”	અમંખ્યાતો કાળ
૭૦ થી ૮૬ નં. ૫૦ થી ૬૯ ના	”	અંતર્મુહર્ત
અપ્યાપ્તા		
૮૭ થી ૯૩ સમુચ્ચય મુક્ષમ પૃ, ”	”	”
અ, તે, વા, વ અને નિ પર્વાપ્ત		
૯૪ થી ૯૭ ” પૃ, અ, વા, ”	”	સ હજારો વર્ષ
અને પ્ર આ. વન ના પર્વાપ્તા		
૯૮ બાદ તેઉના પર્વાપ્તા	”	સંખ્યાતા અહોગત્રિ
૯૯ સમુચ્ચય બાદ	”	પ્ર મો સાગ સાધિત અંત૦ મુ
૧૦૦ સમુચ્ચય નિગોદના પર્વાપ્તા	અંતર્મુહર્ત	અતર્મુહર્ત
૧૦૧ બાદ	”	”
૧૦૨ રુચોગી	”	અ અનં. અ૦ માં
૧-૩ મન ચોગી	૧ સમય	અતર્મુહર્ત
૧૦૪ વગા	”	”
૧-૫ કાય	અતર્મુહર્ત	અનંતકાળ (વન)

૧૦૬ અત્રોગી	૦	સાદિ અનત
૧૦૭ સવેદી	૦	અ અ, અ સા, સા, સા,
૧૦૮ સ્ત્રી વેદ	૧ સમય	૧૧૦ પદ્ય૦૩. કોડપૂર્વ અધિક
૧૦૯ પુરૂષ વેદ	અતર્મુહર્ત	પ્રત્યેક સો સાગર
૧૧૦ નપુ સક વેદ	૧ સમય	અનતકાળી (વન૦)
૧૧૧ અવેદી	સાદિ અનત	સા સા.જ. ૧સ ઉ અ મુ,
૧૧૨ સકપાયી સાદિ સાંત	અ અ, અ સા સાદિ સાંત	દેશ ઉચ્ચા અર્ધ પુ૦
૧૧૩ ક્રોધ કપાયી	અ તર્મુહર્ત	અ તર્મુહર્ત
૧૧૪ માન "	"	"
૧૧૫ માયા "	"	"
૧૧૬ લોભ "	૧ સમય	"
૧૧૭ અકપાયી	સા અ, સા સા	જ ૧ સમય, ઉ. અ. મુ.
૧૧૮ સલેશી	૦	અ અ, અ સાં.
૧૧૯ કૃષ્ણ લેશી	અંતર્મુહર્ત	૧૩ સાગર અ મુ અધિક
૧૨૦ નીલ "	"	૧૦ ,, પદ્ય અસં ભાગ અધિક
૧૨૧ કપોત "	"	૩ ,, "
૧૨૨ તેજો "	"	૨ ,, "
૧૨૩ પદ્મ "	"	૧૦ ,, અ. મુ અધિક
૧૨૪ શુકલ "	"	૩૩ ,, "
૧૨૫ અલેશી	"	સાદિ અનત
૧૨૬ સમ્યક્ત્વ દષ્ટિ	"	સા. અ, સા સા, ૬૬ સા. સા.
૧૨૭ મિથ્યા "	અ અ, અ સાં,	અનન્તકાળી
૧૨૮ મિથ્યા દષ્ટિ સાદિ સાંત	અં મુ	સા સા, (અર્ધ પુ)
૧૨૯ મિથ્ર દષ્ટિ	"	અ. મુ.
૧૩૦ ક્ષાયક સમ્યક્ત્વ	"	સાદિ અનન્ત
૧૩૧ ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ	અં મુ.	૬૬ સાગર સાધિક
૧૩૨ સાસ્ત્રાદાન "	૧ સમય	૬ આવલિકા
૧૩૩ ઉપશમ "	"	અ. મુ.
૧૩૪ વેદક "	"	"
૧૩૫ સનાષ્ટી	અં મુ,	સા. અ સા. સા, ૬૬ સાગર
૧૩૬ મતિ જ્ઞાની	"	૬૬ સાગર સાધિક
૧૩૭ શ્રુત "	"	"

૧૩૮ અવધિ,,	૧ સમય	,,
૧૩૯ મનઃપર્યાવ,,	,,	દેશ ઉણા પૂર્વ કોડ
૧૪૦ કેવળ,,	૦	સાદિ અનંત
૧૪૧ અજાની	અ અ., અ. સા, સા સાત.	
૧૪૨ મનિ અજાની	સા. સા. ની ઉ અર્ધ પુ.	
૧૪૩ અત,,	જ. અં. મુ.	
૧૪૪ વિક્રમ જ્ઞાની	૧ સમય	૩૩ સાગર સાધિક
૧૪૫ અક્ષુ દર્શની	અં. મુ.	પ્રત્યેક હજાર સાગર
૧૪૬ અચક્ષુ,,	૦	અ. અ., અ. સાં.
૧૪૭ અવધિ,,	૧ સમય	૧૩૨ સાગર સાધિક
૧૪૮ કેવળ,,	૦	સાદિ અનંત-
૧૪૯ સયતી	૧ સમય	દેશઉણી પૂર્વકોડ
૧૫૦ અસયતી	અ. મુ.	અ. અ., અ સા. સા. સા.
૧૫૧,, સાદિ સાત	,,	અનંતકાળ [અર્ધ પુ]
૧૫૨ સંયતાસંયત	,,	દેશઉણી પૂર્વકોડ
૧૫૩ નોસયત નોઅસયત	,,	સાદિ અનંત
૧૫૪ સામાગિક ચારિત્ર	૧ સમય	દેશઉણા પૂર્વકોડ
૧૫૫ છેદોપસ્થાપનીય,,	અ. મુ.	,,
૧૫૬ પગિહાર વિશુદ્ધ,,	,, ૧૮ માસ	,,
૧૫૭ સુદમ સપરાગ ચારિત્ર	૧ સમય	અ. મુ
૧૫૮ ગથાખ્યાત,,	,,	દેશઉણા પૂર્વ કોડ
૧૫૯ સાદાર ઉપયોગ	અ. મુ	અ. મુ.
૧૬૦ અનાકાર,,	,,	,,
૧૬૧ આહારક છદ્ધાર્ય	૨ સમય ન્યૂન	અસખ્યતો કાળ
૧૬૨,, કેવલી	અ. મુ.	દેશઉણા પૂર્વ કોડ
૧૬૩ અણ્યાહારી હદમસ્થ	૧ સમય	૨ સમય
૧૬૪ કેવળી સયોગી ૩	,,	૩,,
૧૬૫,, અયોગી ૫ હસ્વ અક્ષર ઉચ્ચાત્મ્ય કાળ		
૧૬૬ મિષ્ટ	૦	આદિ અનંત
૧૬૭ ભાષક	૧ સમય	અં. મુ.
૧૬૮ અભાષક સિદ્ધ	૦	આદિ અનંત
૧૬૯,, સંસારી	અનમુદ્દત	અનંતકાળ
૧૭૦ કાય પગ્ન	,,	અસં. કાળ (પૃથ્વીકાળ)

૧૭૧ સ સાર પરત	,,	અર્ધ પૂ.
૧૭૨ કાય અપરત	અંતર્મુદ્ધર્ત	અનંતકાળ [વન. કાળ]
૧૭૩ સંસાર ,,	૦	અ. અ., અ સા.
૧૭૪ નોપરતાપરત	૦	સાદિ અનંત
૧૭૫ પર્યાપ્તા	અંતર્મુદ્ધર્ત	પ્રત્યેક સો સાગર સાધિક
૧૭૬ અપર્યાપ્તા	,,	અંતર્મુદ્ધર્ત
૧૭૭ નોપર્યાપ્તાપર્યાપ્તા	૦	સાદિ અનંત
૧૭૮ સક્ષમ	અતર્મુદ્ધર્ત	અસં. કાળ પુટું
૧૭૯ બાદર	,,	,, [લોકાકાશ]
૧૮૦ નોસક્ષમ-બાદર	૦	સાદિ અનંત
૧૮૧ સ સ્ત્રી	અતર્મુદ્ધર્ત	પ્ર. સો સાગર સાધિક
૧૮૨ અસ સ્ત્રી	,,	અનંતકાળ [વન. ૦]
૧૮૩ નોસ સ્ત્રી-અસ સ્ત્રી	૦	સાદિ અનંત
૧૮૪ ભવ સિદ્ધિયા	૦	અનાદિ સાંત
૧૮૫ અભવ સિદ્ધિયા	૦	,, અનંત
૧૮૬ નોભવ સિદ્ધિયા-અભ. ૦ સિ. ૦	૦	સાદિ ,,
૧૮૭થી ૧૯૧ પાંચ અસ્તિકાય નિયત ૦	૦	અનાદિ અનંત
૧૯૨ ચરમ	૦	અનાદિ સાંત
૧૯૩ અચરમ	૦	અ. અ., સા. અ.

ધતિ કાયસ્થિતિ સંપૂર્ણ.

(૩૮) યોગોનો અદ્ય બહુત્વ.

શ્રી ભગવતી સૂત્ર શતક ૨૫ ઉદેસા ૧ લામાં ચાલતો અધિકાર.

જીવના અત્માપ્રદેશોમાં અધ્યવસાય ઉપજે છે. અધ્યવસાયથી જીવ શુભાશુભ કર્મ (પુદ્ગલો)ને ગ્રહે છે તે પરિણામ એ સક્ષમ છે. પરિણામોની પ્રેરણાથી લેશ્યા થાય છે, અને લેશ્યાની પ્રેરણાથી મન, વચન, કાયાના યોગ થાય છે.

યોગ એ પ્રકારના છે. ૧ જનન્ય યોગ=૧૪ જીવોનાં બેદમાં સામાન્ય યોગ સંચાર. ૨ ઉદ્દૃષ્ટ યોગ, તરતમતા મુજબ. તેનો અદ્યબહુત્વ ત્રીજે મુજબ:-

[૧]	સૌથી થોડા સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયના અપર્યાપ્તો જઘન્ય યોગ, તેથી-			
[૨]	બાદર એકેન્દ્રિયના અપર્યાપ્તો જઘન્ય યોગ અસ. ગુણા			
[૩]	બેઘન્દ્રિયના	"	"	" "
[૪]	તે "	"	"	" "
[૫]	ચૌરેન્દ્રિયના	"	"	" "
[૬]	અસંતી પંચેન્દ્રિયના	"	"	" "
[૭]	સંતી "	"	"	" "
[૮]	સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયના પર્યાપ્તો	જઘન્ય યોગ ગુણા		તેથી-
[૯]	બાદર "	"	"	" "
[૧૦]	સૂક્ષ્મ "	અપર્યાપ્ત	ઉં યોગ	" "
[૧૧]	બાદર "	"	"	" "
[૧૨]	સૂક્ષ્મ "	પર્યાપ્તો	"	" "
[૧૩]	બાદર "	"	"	" "
[૧૪]	બેઘન્દ્રિયના	પર્યાપ્તો	જઘન્ય	" "
[૧૫]	તે "	"	"	" "
[૧૬]	ચૌરેન્દ્રિયના	"	"	" "
[૧૭]	અસંતી પંચેન્દ્રિયના	"	"	" "
[૧૮]	સંતી "	"	"	" "
[૧૯]	બેઘન્દ્રિયના	અપર્યાપ્તો	ઉં ઉં યોગ	" "
[૨૦]	તે "	"	"	" "
[૨૧]	ચૌરેન્દ્રિયના	"	"	" "
[૨૨]	અસંતી પંચેન્દ્રિયના	"	"	" "
[૨૩]	સંતી "	"	"	" "
[૨૪]	બેઘન્દ્રિયના	પર્યાપ્તો	"	" "
[૨૫]	તે "	"	"	" "
[૨૬]	ચૌરેન્દ્રિયના	"	"	" "
[૨૭]	અસંતી પંચેન્દ્રિયના	"	"	" "
[૨૮]	સંતી	"	"	" "

મતિ યોગોના અદ્ય બહુત્વ સંપૂર્ણ.

(૩૯) આકાશ શ્રેણી

શ્રી ભગવતી સૂત્ર શતક ૨૫ ઉ૦ ૩ નો અધિકાર

આકાશ પ્રદેશની પકિતને શ્રેણી કહે છે સમુચ્ચય આકાશ પ્રદેશની દ્રવ્યા-
પેક્ષા શ્રેણી અનતી છે. પૂર્વાદિ ૭ દિશાની અને અલોકાકાશની શ્રેણી પણ
અનતી છે.

દ્રવ્યાપેક્ષા લોકાકાશની તથા જ્યે દિશાની શ્રેણી અસખ્યાતી છે.

પ્રદેશપેક્ષા સમુચ્ચય આકાશ પ્રદેશની તથા જ્યે દિશાની શ્રેણી અનતી છે.

, લોકાકાશ " " " " અસખ્યાતી છે
, અલોકાકાશ " શ્રેણી સખ્યાતી અસખ્યાતી અનતી છે, પૂર્વાદિ
૪ દિશામા અનતી છે અને ઉચી નીચી દિશામા ત્રણેય પ્રકાર

સમુચ્ચય શ્રેણી તથા જ્યે દિશાની શ્રેણી અનાદિ અનત છે લોકાકાશની
શ્રેણી તથા જ્યે દિશાની શ્રેણી સાદિમાન્ત છે અલોકાકાશની શ્રેણી સ્વાત સાદિ
સાન્ત છે સ્વાત સાદિ અનત છે સ્વાત અનાદિ સાન્ત છે અને સ્વાત અનાદિ
અનત છે

[૧] સાદિ સાત-લોકના વ્યાધાતમા

[૨] સાદિ અનત-લોકના અંતમા અલોકની આદિ છે પણ અત નથી

[૩] અનાદિ સાત-અલોક અનાદિ છે પણ લોક પાસે અત છે

[૪] અનાદિ અનત-જ્યા લોકનો વ્યાધાત ન પડે ત્યા

ચાર દિશામા સાદિસાત સિવાયના ૩ ભાગા ઉચી, નીચી દિશામા ૪ ભાગા.

દ્રવ્યાપેક્ષા શ્રેણી કુડબુન્મા છે જ દિશામા અને દ્રવ્યાપેક્ષા લોકાકાશની
શ્રેણી જ દિશાની શ્રેણી અને અલોકાકાશની શ્રેણી પણ એજ પ્રદેશપેક્ષા આકાશ
શ્રેણી તથા જ દિશામા શ્રેણી કુડબુન્મા છે પ્રદેશપેક્ષા લોકાકાશની શ્રેણી સ્વાત
કુડબુન્મા છે સ્વાત દાવબુન્મા છે પૂર્વાદિ ૪ દિશા અને ઉચી નીચી દિશાપેક્ષા
કુડબુન્મા છે

પ્રદેશપેક્ષા અલોકાકાશની શ્રેણી સ્વાત કુડબુન્મા જ સ્વાત કલયુગા છે.
એવં ૪ દિશાની શ્રેણી, પરંતુ ઉચી નીચી દિશામા કલયુગા સિવાયની ત્રણ
શ્રેણી છે

શ્રેણી ૭ પ્રકારે પણ છે — કચ્ચ, A એકવક્ર, M મેવક્ર, L એક
ખૂણવાળી, † બે ખૂણવાળી, — ચક્રવલ, O અર્ધચક્રવાલ.

જીવ એનુશ્રેણી (સમ) ગતિ કરે. વિશ્રેણીગતિ ન કરે. પુદ્ગલે પણ અનુશ્રેણી ગતિજ કરે. વિશ્રેણીગતિ ન કરે.

ધતિ આકાસ શ્રેણી સંપૂર્ણ.

(૪૦) બળનો અદ્યબહુત્વ.

પૂર્વાચાર્યોની પ્રાચીન પ્રતના આધારે.

(૧) સૌથી થોડું સૂક્ષ્મ નિગોદના અપર્યાપ્તાનું બળ, તેથી-		
(૨) બાદર નિગોદના અપર્યાપ્તાનું બળ અસખ્યાતગણું,		તેથી-
(૩) સૂક્ષ્મ , , પર્યાપ્તાનું , , ,		"
(૪) બાદર , , , , ,		"
(૫) સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયના અપર્યાં		"
(૬) , , પર્યાં		"
(૭) બાદર , , અપર્યાં		"
(૮) , , પર્યાં		"
(૯) , , વતરપાતેના અપર્યાં		"
(૧૦) , , પર્યાં		"
(૧૧) તનુવાયુનું		"
(૧૨) ઘનોદધિનું		"
(૧૩) ઘનવાયુનું		"
(૧૪) કુચવાનું		"
(૧૫) લીંબનું		પાત્રગણું
(૧૬) જૂનું		દશ ,
(૧૭) કીડી મકડોનું		વીશ ,
(૧૮) માખીનું		પાત્ર ,
(૧૯) ડાંસમચ્છનું		દશ ,
(૨૦) ભમરાનું		વીશ ,
(૨૧) તીડનું		પચાસ ,
(૨૨) ચક્રવીનું		સાઠ ,
(૨૩) પાંચેવાનું		પદ્મ ,
(૨૪) દાગડાનું		એ ,

(૨૫) કુકાતુ	બળ	સો ગણ	”
(૨૬) સાપતુ	”	હજાર,,	”
(૨૭) મોરતુ	”	પાચસો,	”
(૨૮) વાદરાતુ	”	હજાર,,	”
(૨૯) ઘેટાતુ	”	સો ,,	”
(૩૦) મેઢાતુ	”	હજાર,,	”
(૩૧) પુરૂષ (મનુષ્ય)તુ	”	સો ,,	”
(૩૨) વૃષભતુ	”	બાર,,	”
(૩૩) અશ્વતુ	”	દશ ,,	”
(૩૪) પાડાતુ	”	બાર,,	”
(૩૫) હાથીતુ	બળ	પાચસો ગણ તથા—	
(૩૬) સિ હતુ	”	”	”
(૩૭) અષ્ટાપદતુ	”	બેહજાર,,	”
(૩૮) ગળદેવતુ	”	દશહજાર,,	”
(૩૯) વાસુદેવતુ	”	બે ,,	”
(૪૦) ચક્રવર્તીતુ	”	બે ,,	”
(૪૧) વ્યતરદેવતુ	”	કોડતુ ,,	”
(૪૨) નાગાદિ ભવનપતિતુ	બળ	અસખ્ય ,,	”
(૪૩) અસુર કુમાર દેવોનો	બળ	અસખ્ય	ગણ તથા—
(૪૪) તારા	”	”	”
(૪૫) નક્ષત્ર	”	”	”
(૪૬) ગ્રહ	”	”	”
(૪૭) વ્યંતર ઇન્દ્રતુ	”	”	”
(૪૮) નાગાદિ દેવોના ઇન્દ્રોતુ	”	”	”
(૪૯) અસુર	”	”	”
(૫૦) જ્યોતિર્વી	”	”	”
(૫૧) ગૈમાનિક દેવોતુ	”	”	”
(૫૨) ,, દેવોના ઇન્દ્રોતુ	બળ	”	”
(૫૩) ત્રણે કાળના ઇન્દ્રોથી પણ તીર્થંકરની કનિષ્ઠ (ટચલી) આંગળીતુ	બળ		

અનતગણ છે (તત્ત્વ કેવળી ગચ્છ)

ધર્મિ બળનો અદ્યબહુત્વ સંપૂર્ણ.

(૪૧) સમકિતનાં ૧૧ દ્વાર.

[૧] નામ [૨] લક્ષણ [૩] આવણ [૪] પાવણ [૫] પરિણામ [૬] ઉચ્છેદ
[૭] સ્થિતિ [૮] અંતર [૯] નિરંતર [૧૦] આગરેશ [૧૧] ક્ષેત્રસ્પર્શના અને
[૧૨] અલ્પગણ્યત્વ

૧. નામદ્વાર—સમકિતના ૪ પ્રકાર ક્ષાયક, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ અને વેદક સં

૨. લક્ષણદ્વાર—૭ પ્રકૃતિ (અનતાનુગ્રાહી ક્રોધ માન, માયા, લોભ અને ૩ દર્શન મોહનીય) નો મૂળથી ક્ષય કરવાથી ક્ષાયક સમ્યં, થાય ૬ પ્રકૃતિ ઉપશમાવે અને સમ્યં મોહનીય વેદ તે વેદક સમ્યં. અનતાં ચોકનો ક્ષય કરે અને ત્રણ દર્શન મોહને ઉપશમાવે તેને ક્ષયોપશમ સમ્યંત્વ કહે છે.

૩. આવણદ્વાર—ક્ષાયક સમ્યં માત્ર મનુષ્યલવમા આવેશિષ ત્રણ સમ્યં ચાર ગતિમા આવે

૪. પાવણદ્વાર—ચારેય સમ્યં ચારેય ગતિમાં પામે [હોય].

૫. પરિણામદ્વાર—ક્ષાયક સમ્યં અનતા [સિદ્ધ આશ્રી], શેષ ત્રણ સમ્યં વાળા અસંખ્યાતા થવ

૬. ઉચ્છેદદ્વાર—ક્ષાયક સમ્યં નો ઉચ્છેદ કદિ ન થાય શેષ ત્રણની ભજના.

૭. સ્થિતિદ્વાર—ક્ષાયક સમ્યં સાદિ અનત ઉપશમ સમ્યં જ. ઉ અં. મુ, ક્ષયોપં અને વેદકની સ્થિતિ જં અ. મુ, ઉ ૬૬ સાગર ઝાઝેરી.

૮. અંતરદ્વાર—ક્ષાયક સમ્યં નો આંતરો ન પડે. શેષ ૩ નો આંતરો પડે તે જં અં ઉં અનતકાળ યાવત્ દેશ ઉણા અર્થ પુદ્ગલ પરાવર્તન.

૯. નિરંતરદ્વાર—ક્ષાયક સમ્યં નિરંતર આઠ સમય મુથી નિરંતર આવે. શેષ ૩ સમ્યં આવલિકાના અસં. ભાગમે ભાગજેટલો સમય નિરંતર આવે

૧૦. આગરેશદ્વાર—ક્ષાયક સમ્યં એક વારજ આવે ઉપદામ સમ્યં એક ભવગા જં ૧ વાર ઉ ૨ વાર આવે અને ધણા ભવ આશ્રી જં ૨ વાર ઉં ૫ વાર આવે શેષ ૨ સમ્યં એક ભવ આશ્રી જં ૧ વાર ઉં અસંખ્યાતા અને ધણા ભવ આશ્રી જં ૨ વાર ઉં અસંખ્યાતા આવે

૧૧. ક્ષેત્ર સ્પર્શના દ્વાર—ક્ષાયક સમ્યં આખો લોક સ્પર્શ કિંવળી સમ્યં આશ્રી શેષ ૩ સમ્યં દેશકેશ સાત ગણ્યોક સ્પર્શ

૧૨. અદ્યપગહુત્વ દ્વાર—સૌથી થોડા ઉપશમ સમ્યંવાળા, તેથી વેદક સમ્યં વાળા સખ્યાતગુણા, તેથી ક્ષયોપમ સમ્યં વાળા અસખ્યાતગુણા, તેથી ક્ષાયક સમ્યં વાસા અનતગુણા (સિક્ષાપેક્ષા).

ઈતિ સમકિતનાં ૧૧ દ્વાર સ પૂર્ણ.

(૪૨) ખંડા જોયણું.

સૂત્રથી જ્ઞાત્રીપ પ્રજ્ઞાપિતનાં અધિકાર.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
ખડા જોયણું વાસા પવ્વય કૂડા તિત્થ સેદીઓ

૮ ૯ ૧૦
વિજય દહ સલિલાઓ, પિડએ હોધ સંગહણી । ૧ ।

એક લાખ યોજન લાખ પહોળા જ્ઞાત્રીપમાં (જેમાં આપણે રહીએ છીએ તે) ૧ ખડ. ૨ યોજન, ૩ વાસ, ૪ પર્વત, ૫ કૂટ, (પર્વત ઉપરના), ૭ ત્રોણી, ૮ વિજય, ૯ દહ અને ૧૦ નદીઓ ફેટલી છે ? એ બતાવશે.

જ્ઞાત્રીપ ઘટીના પડ જેવા ગાળ છે. તેની પરીધિ ૩૧૬૨૨૭ યોજન, ૩ ગાઉ ૧૨૮ ધનુષ્ય, ૧૩૩ આંગળ એક જવ, ૧ જી, ૧ લીખ. ૬ વાલમ અને ૧ વ્યવન પરમાણુ જેટલી છે. તેને ફરતો કાટ (જગતિ) છે. ૧ પદ્મવર વેદિકા, ૧ વનખડ અને ૪ દરવાજાથી સુશોભિત છે.

(૧) ખંડ દ્વાર—દક્ષિણ ઉત્તર ભરત જેવડા ખંડ કરીએ તો જ્ઞાત્રીપના ૧૯૦ ખંડ થઈ શકે.

નં.	ક્ષેત્ર નામ	ખંડ	જોજન-કળા
૧	ભરતક્ષેત્ર	૧	૫૨૬-૬
૨	સુલહેમવત પર્વત	૨	૧૦૫૨-૧૨
૩	હેમવાય ક્ષેત્ર	૪	૨૧૦૫-૫
૪	મહાહેમવંત પર્વત	૮	૪૨૧૦-૧૦
૫	હરિવાસ ક્ષેત્ર	૧૬	૮૪૨૧-૧
૬	નિષિધ પર્વત	૩૨	૧૬૮૪૨-૨
૭	મહાવિદેહ ક્ષેત્ર	૬૪	૩૩૬૮૪-૪
૮	નિલવંત પર્વત	૩૨	૧૬૮૪૨-૨

૯	રમ્યકુવાસ ક્ષેત્ર	૧૬	૮૪૨૧--૧
૧૦	રૂપી પર્વત	૮	૪૨૧૦-૧૦
૧૧	હિરણુવાય ક્ષેત્ર	૪	૨૧૦૫--૫
૧૨	શીખરી પર્વત	૨	૧૦૫૨-૧૨
૧૩	ઐરવત ક્ષેત્ર	૧	૫૨૬--૬
		૧૬૦	૧૦૦૦૦૦-૦

૧૬ કળાનો ૧ યોજન સમજવો.

પૂર્વ-પશ્ચિમના ૧ લાખ યોજનનું માપ,

નં.	ક્ષેત્રનાં નામ	યોજન
૧	મેરૂપર્વતની પહોળાઈ	૧૦૦૦૦
૨	પૂર્વ ભદ્રશાળ વન	૨૨૦૦૦
૩	,, આઠ વિજય	૧૭૭૦૨
૪	,, ચાર વરખાર પર્વત	૨૦૦૦
૫	,, ત્રણ અંતર નદી	૩૭૫
૬	,, સીતામુખ વન	૨૬૨૩
૭	પશ્ચિમ ભદ્રશાળ વન	૨૨૦૦૦
૮	,, આઠ વિજય	૧૭૭૦૨
૯	,, ચાર વરખાર પર્વત	૨૦૦૦
૧૦	,, ત્રણ અંતર નદી	૩૭૫
૧૧	,, સીતામુખ વન	૨૬૨૩
		કુલ ૧૦૦૦૦૦

(૨) યોજનદ્વાર—૧ લાખ જોજનના લાંબા પહોળા જંબુદ્વિપના એક એક યોજનના ૧૦ અંગળ ખડ થઈ શકે. જો ૧ યોજન સમચોરસ જેવડા ખંડ કરે તો ૭૬૦૫૬૮૪૧૫૦ ખંડ થતાં ૩૫૧૫ ધનુષ્ય અને ૬૦ આંગળા ક્ષેત્ર વધે.

(૩) વાસદ્વાર—મનુષ્યને રહેવાના વાસ ૭ તથા ૧૦ છે. કર્મભૂમિના મનુષ્યોના ૩ ક્ષેત્ર—અસ્ત, ઐરવત અને મહાવિદેહ અકર્મભૂમિના મનુષ્યોના ૪ ક્ષેત્ર દેવવાય, હિરણુવાય, હરિવાસ, રમ્યકુવાસ. એ સાત, ૧૦ ગણવા હોય તો મહાવિદેહ ક્ષેત્રના ૪ ભાગ દારવા (૧) પૂર્વ મહાવિદેહ, (૨) પશ્ચિમ મહાવિદેહ, (૩) દેવકુર અને (૪) ઉત્તરકુર એમ ૧૦ યાગ છે.

જગતિ [ક્રાટ] ૮ જોજન ઉચો છે અને પહોળો મુજમાં ૧૨, મધ્યમાં આઠ અને ઉપર ૪ યોજનનો પહોળો છે. બધો વજ રત્નમય છે જગતિની એક બાજુ ઝરૂખાની લાઈન છે. તે ૦૧૧ યોજન ઊંચી, ૫૦૦ ધનુષ્ય પહોળી છે. કોષીશા અને કાગરા રત્નમય છે.

જગતિ ઉપર મધ્યમાં પદ્મવર વેદિકા છે. તે ૦૧૧ યોજન ઊંચી ૫૦૦ ધનુષ્ય પહોળી છે અને બાજુ નીલા પત્તાના સ્તભ અને તે ઉપર સુંદર પુતળીઓ અને મોતીની માળાઓ છે મધ્ય ભાગમાં પદ્મ વર વેદિકાઓને લીધે બે વિભાગ થયેલ છે. [૧] અદરના વિભાગમાં અનેક જાતના વૃક્ષોના વનખંડ છે. તેમાં ૫ વર્ણુનું રત્નમય તૃણ છે. વાયુના સચારે તેમાં ૬ રાગ ને ૩૬ રાગણી નીકળે છે. તેમાં ખીજ વાવો અને પર્વતો છે અનેક આસનો છે ત્યાં વ્યંતર દેવદેવીઓ ક્રિડા કરે છે [૨] બહારના વિભાગમાં તૃણ નથી. બાકીની રચના અદરના વિભાગ જેવી છે

મેરૂ પર્વતથી ચારે દિશામાં ૪૫-૪૫ હજાર યોજન પર ચાર દરવાજા છે. પૂર્વે વિજય, દક્ષિણે વિજયત, પશ્ચિમે જયત અને ઉત્તરે અપરાજિત નામે છે. દરેક દરવાજો ૮ યોજન ઉચો, ૪ યોજન પહોળો છે દરવાજા ઉપર નવભૂમિ અને સફેદ ધુમટ. જત્ર, ચામર, ધ્વજ અને ૮-૮ મંગળીક છે. દરવાજાની બે તરફ બખ્ખે ચેતરા છે. તેની ઉપર પ્રાસાદ, તોરણ, ચદનકળશ, ઝારી, થાળ, ઘૂપકડછા અને મનોહર પુતળીઓથી શોભે છે

ક્ષેત્રોના વિસ્તાર.

(૧) ભરત ક્ષેત્ર—મેરૂની દક્ષિણે અર્ધચંદ્રાકારે છે. મધ્યમાં વૈતાલ્ય પર્વત આવવાથી ભરતના બે ભાગ થયા છે, ઉત્તર ભરત અને દક્ષિણ ભરત ભરતની મર્યાદા કરનાર ચૂલહેમવત પર્વત પર પદ્મમુહુ છે તેમાંથી ગંગા અને સિંધુ નદી નીકળીને તમસ્રગુફા અને ખડપ્રભા ગુફાની નીચે વૈતાલ્ય પર્વતને બેઠીને લવણ સમુદ્રને મળે છે આથી ભરતના છ ખંડ થાય છે.

દક્ષિણ ભરત ૨૩૮ જોજન ૩ કલાનુ છે તેમાં ૩ ખંડ છે. મધ્ય ખંડમાં ૧૪ હજાર દેશ છે મધ્ય ભાગમાં કોશલ દેશ, વનિતા (અયોધ્યા) નગરી છે તે ૧૨ થો લાંબી, ૮ થો. પહોળી છે. પૂર્વમાં ૧ હજાર અને પશ્ચિમમાં ૧ હજાર દેશ છે કુત દક્ષિણ ભરતમાં ૧૬ હજાર દેશ છે. એવાજ ૧૬૦૦૦ દેશ ઉત્તર ભરતમાં છે આ ભરતમાં કાળચક્રનો પ્રભાવ છે (છ આગ વત)

(૨) ઐરવત ક્ષેત્ર—મેરૂની છેક ઉત્તરે શીખરી પર્વતથી આગળ ભરતવત છે.

(૩) મહાવિદેહ ક્ષેત્ર—નિષિધ અને નીલવંત પર્વતની વચ્ચે છે. પલંગને સહાય છે. ૩૨ વિજય છે મધ્યમાં ૧૦ હજાર ચોના વિસ્તાર વાળો મેર છે પૂર્વ પશ્ચિમ બંને તરફ ૨૨-૨૨ હજાર ચો ભદ્રશાલ વન છે બંને તરફ ૧૬-૧૬ વિજય છે.

મેરની ઉત્તરે અને દક્ષિણે ૨૫૦-૨૫૦ ચો ભદ્રશાલ વન છે. દક્ષિણમાં નિષિધ સુધી દેવકુર અને ઉત્તરમાં નીલવંત સુધી ઉત્તરકુર છે. એ બંને ક્ષેત્રો બળને ગજદને કરીને અર્ધચક્રાકાર છે આ ક્ષેત્રો યુગલ મનુષ્ય ૩ ગાઉની અવધેણા ઉછેદ આંગુલનુ અને ૩ પદ્યના આયુવાળા વસે છે. દેવકુરમાં કુડશામલી વૃક્ષ, ત્રિવિચિત્ર પર્વત, ૧૦૦ કંચનગિરિ પર્વત અને ૫ દ્રહ છે. એમજ ઉત્તરકુરમાં પણ છે. પણ તે જાણુ સુદર્શન વૃક્ષ છે.

નિષિધ અને મહાહેમવંત પર્વતો વચ્ચે હરિવાસ ક્ષેત્ર છે તથા નીલવંત અને રૂપી પર્વતો વચ્ચે રમ્યકુવાસ ક્ષેત્ર છે. એ બંને ક્ષેત્રોમાં ૨ ગાઉની અવધેણા અને ૨ પદ્યની સ્થિતિવાળા યુગલ મનુષ્યો રહે છે

મહા હેમવંત અને ચુલ હેમવંત પર્વતની વચ્ચે હેમવાય ક્ષેત્ર અને રૂપી તથા શીખરી પર્વતની વચ્ચે હિરણવાય ક્ષેત્ર છે. એ બંને ક્ષેત્રોમાં ૧ ગાઉની અવધેણા અને ૧ પદ્યના આયુવાળા યુગલ મનુષ્યો છે

ક્ષેત્ર	દક્ષિણ-ઉત્તર પહોળાઈ	આહ ચો કળા	જવા ચો. કળા	ધનુષ્ય પીઠ ચો. કળા
દક્ષિણ ભગત	૨૩૮ ચો.			
	૩ કળા	૦	૬૭૪૮-૧૨	૮૭૬૬-૧
ઉત્તર	,,	૧૮૯૨-૭ા	૧૪૪૭૧-૬	૧૪૫૨૮-૧૧
હેમવાય ક્ષેત્ર	૨૧૦૫-૫	૬૭૫૫-૩	૩૭૬૭૪-૧૬	૩૮૭૪૦-૧૦
હરિવાસ	,, ૮૪૨૧-૧	૧૩૩૬૧-૬	૭૩૯૦૧-૧૭	૮૪૦૧૬-૪
મહાવિદેહ	,, ૩૩૬૮૪-૪	૩૩૭૬૭-૭	૧૦૦૦૦૦	૧૫૮૧૧૩-૧૬
દેવકુર	,, ૧૧૮૪૨-૨	૦	૫૩૦૦૦	૬૦૪૧૮-૧૨
ઉત્તરકુર	,, ૧૧૮૪૨-૨	૦	૫૩૦૦૦	૬૦૪૧૮-૧૧
રમ્યકુવાસ	,, ૮૪૨૧-૧	૧૩૩૬૧-૬	૭૩૯૦૧-૧૭	૮૪૦૧૬-૪
હિરણવાય	,, ૨૧૦૫-૫	૬૭૫૫-૩	૩૭૬૭૪-૧૬	૩૮૭૪૦-૧૦
દક્ષિણ હેમવંત	૨૮૩-૩	૧૮૯૨-૭ા	૧૪૪૭૧-૬	૧૪૫૨૮-૧૧
ઉત્તર	,, ૨૩૮-૩	૦	૬૭૪૮-૧૨	૮૭૬૬-૧

(૪) પંચય (પર્વત) દાર-૨૬૯ પર્વત શાશ્વતા છે. દેવકુરમાં ૫૨૮ છે તેના બંને તરફ ૫૨૮ દર કંચનગિરિ સર્વ સુપર્યંગ છે. દર તરફ ૫૨ ૧૦૦

પર્વત છે એવાજ ૧૦૦ કચ્ચનગિરિ ઉત્તરકુડમાં છે. તથા ૩૪ દીર્ઘ ગૌતાલ્ય ૧૬ વસ્ખાર પર્વત, ૬ વર્ષધર પર્વત ૪ ગજદતા પર્વત, ૪ વૃતલગૌતાલ્ય, ૪ ચિત-વિચિતાદિ અને ૧ મેર પર્વત એમ ૨૬૯ છે

૩૪ દીર્ઘગૌતાલ્ય-૩૨ વિજય દેહ ૧ ભરત ૧ ઐશ્વતના મધ્યભાગમાં છે ૧૬ વસ્ખાર - ૧૬-૧૬ વિજયમાં સીતા, સીતાદા નદીથી ૮-૮ વિજયના ૪ ભાગ થયા છે. તેના ૭ અંતર છે. તેમાં ૪ વસ્ખાર પર્વત અને ૩ અંતર નદી છે. એક એક વિભાગમાં ૪ વસ્ખાર પર્વત એમ ૪ વિભાગમાં ૧૬ વસ્ખાર છે. તેના નામ-ચિત્ર, વિચિત્ર, નિલન, એકશૈલ, ત્રિકુટ, ગૌશ્રમણ, અજન, મયાજન, અકાવાઈ, પવમાવાઈ, આશીવિષ, સુહાવહ, ચદ્ર, સૂર્ય, નાગ, દેવ

૬ વર્ષધર-૭ મનુષ્ય ક્ષેત્રોની વચ્ચે વચ્ચે ૬ વર્ષધર (ચુલ હેમવત, મહાહેમવત, નિષિધ, નીલવત, રૂપી અને શીખરી) પર્વત છે

૪ ગજદતા પર્વત-દેવકુર, ઉત્તરકુર અને વિજય વચ્ચે આવેલ છે. નામ-ગધમદન, માલવત, વિધુતપ્રભા અને સુમાનસ.

૪. વૃતલ ગૌતાલ્ય-હેમવાય, હિરણ્ણવાય, હરિવાસ રમ્યક્રવાસની વચ્ચે છે નામ-સદાવાઈ વચડાવાઈ, ગન્ધાવાઈ, માલવતા

૪ ચિત્તવિચિતાદી-નિષિધ પર્વત પાસે સીતા નદીના બે તટપર ચિત અને વિચિત પર્વત છે. તથા નીલવત પાસે સીતાદાના બે તટ પર જમગ અને સમગ બે પર્વતો છે

૧. જહુદ્રિપની જરાબર મધ્યમાં મે પર્વત છે.

પર્વતનાં ના :	ઉંડાઈ	ઊંચાઈ	વિસ્તાર
૨૦૦ કચ્ચનગિરિ પર્વતો	૨૫ થો	૧૦૦ થો	૧૦૦ થો
૩૪ દીર્ઘ ગૌતાલ્ય ,,	૨૫ ગાઉ	૨૫ થો.	૫૦ થો.
૧૬ વસ્ખાર ,,	૫૦૦ ગાઉ	૫૦૦ થો.	૫૦૦ થો.
			થો કુળા
સૂલહેમવત અને શીખરી	૨૫ થો	૧૦૦ થો	૧૦૫૦-૧૨
મહા હેમવત અને રૂપી	૫૦ થો	૨૦૦ થો.	૪૨૧૦-૧૦
નિષિધ અને નીલવત	૧૦૦ થો	૪૦૦ થો	૧૬૮૪૨-૨
૪ ગજદતા પર્વતો	૧૨૫ થો	૫૦૦ થો	૮૦૨૦૯-૬
૪ વૃતલ ગૌતાલ્ય	૨૫૦ થો.	૧૦૦૦ થો.	૧૦૦૦-૦
ચિત, વિચિત, જમગ સુમગ	૨૫૦ થો.	૧૦૦૦ થો.	૧૦૦૦-૦
મેર પર્વત	૧૦૦૦ થો.	૬૬૦૦૦ થો.	૧૦૦૬૦ થો.

મેર પર ૪ વન છે કાદશાલ, નદન, સુમાનસ અને પંડકવન.

(૧) ભદ્રશાલવન--પૂર્વ-પશ્ચિમ ૨૨૦૦૦ યો ૮ ' ઉત્તર-દક્ષિણ ૨૫૦ યો ૮ વિસ્તાર છે. મેરથી ૫૦ યો ૮ દૂર ચારે દિશામાં ૪ સિદ્ધાયતન છે તેમાં જનન પ્રતિમાઓ છે. મેરથી ઇશાનમાં ૪ પુષ્કરણી (વાવ) ૭. ૫૦ યો ૮ લાંબી, ૨૫ યો ૮ પહોળી, ૧૦ યો ૮ ઉંડી છે. વેદિકા, વનખડ, તોરણાદિ યુક્ત છે. ચાર વાવની મધ્યે ઇશાનેશ્વરનો મહેલ છે. ૫૦૦ યો ૮ ઊંચો, ૨૫૦ યો ૮ વિસ્તાર વાળો છે. એવીજ રીતની રચનાવાળી—

અગ્નિ કોણમાં ૪ વાવ છે. ઉત્પલા, ગુમ્મા, નિલના, ઉગ્રવલા, મધ્યે શકેન્દ્રનો મહેલ છે.
 વાયુ „ ૪ „ ત્રિંગા, ત્રિંગાલા, અજના અજનાપ્રગા, મધ્યે શકેન્દ્ર ॥
 પ્રાસાદ સિંહાસન છે.
 નૈઋત્ય „ ૪ „ શ્રીકૃન્તા શ્રીચદા, શ્રીમહીતા, શ્રીનક્ષીતા, મધ્યે ઇશાનેશ્વરના
 પ્રાસાદ સિંહાસન છે

આઠ વિદિશામાં ૮ હસ્તિકૂટ પર્વતો છે ખડ્ગમુત્તાર, નીલવન, મુહુર્ગિત અજનાગિરિ, કુમુદ, પોલાશ, વિદિસ અને રાયણગિર, તે દરેક ૧૨૫ યો ૮ ધરતીમાં ૫૦૦ યો ૮ ઊંચા, મૂળમાં ૫૦૦ યો ૮ મધ્યે ૩૭૫ યો ૮ અને ઉપર ૨૫૦ યો ૮ વિસ્તારવાળા છે અનેક વૃક્ષ, ગુચ્છ ગુમા, વેલી, તૃણથી શોભે છે. વિદ્યાધરો અને દેવોનું કિડારસ્થાન છે

(૨) નંદન વન-- ભદ્રશાલથી ૫ ૦ યો ૮ ઊંચે મેર પર વલયાકારે છે. ૫૦૦ યો ૮ વિસ્તાર છે વેદિકા, વનખડ, ૪ સિદ્ધાયતન, ૧૬ વાવ ૪ પ્રાસાદ પૂર્વવત્ છે. ૮ ફૂટ છે નંદનવનકૂટ, મેરુકૂટ, નિષિધકૂટ, હેમવંતકૂટ, રજીતકૂટ, રચિત, સાગરચિત વજ્ર અને યલકૂટ ૮ ફૂટ ૫૦૦ યો ૮ ઊંચા છે આદ્યે પર ૧ પદ્યવાળી આઠ દેવીઓના સુવન છે. નાગ મેઘકંઠ મેઘકંઠરા મેઘવતી સુમેઘા, હેમગાલિની, સુવચ્છા, વચ્છમિત્રા, વજ્રસેના યલહુકા દેવી યલકૂટ ૧૦૦૦ યો ૮ ઊંચો. મૂળમાં ૧૦૦૦ યો ૮ મધ્યે ૭૫૦ યો ૮ ઉપર ૫૦૦ યો ૮ વિસ્તાર છે. યલદેવતાના મહેલ છે. શેષ ભદ્રશાલવન જેવી સુંદરતા અને વિસ્તાર છે.

(૩) સુમાનસ વન-- નંદનવ થી ૬૨૫૦૦ યો ૮ ઊંચે છે. ૫૦૦ યો ૮ વિસ્તારવાળું મેરની ચોતરફ છે. વેદિકા, વનખડ, ૧૬ વાવ, ૪ સિદ્ધાયતન, શકેન્દ્ર, ઇશાનેશ્વરના ૪ મહેલો આદિ પૂર્વવત્.

(૪) પંડક વન-- સુમાનસ વનથી ૩૬૦૦૦ યો ૮ ઊંચે મેર શિખર પર છે. ૪૯૪ યો ૮ ચુડી આકારે છે. મેરની ૧૨ યો ૮ની ચુલિકાનો ચોતરફ વિટાયેલ છે વેદિકા, વનખડ, ૪ સિદ્ધાયતન, ૧૬ વાવ, મધ્યે ૪ મહેલ સર્વ પૂર્વવત્.

મધ્યેની મેર ચુલિકા, મૂળમાં ૧૨ યો ૮, મધ્યે ૮ યો ૮, ઉપર ૪ યો ૮ ના વિસ્તારવાળા ૪ યો ૮ ઊંચી છે. વૈકુન્ઠ રતનમય છે ૧ વેદિકા વનખડથી વિટાયેલ છે. મધ્યે ૧ સિદ્ધાયતન છે

પડક વનની ૪ દિશામાં ૪ શિલાઓ છે પહૂ, પહૂગલ, રકત, અને રત્તકંબલ. દરેક શિલા ૫૦૦ ચો. લાખી, ૨૫૦ ચોજન ચો. પહોળી, ૪ ચો. જાડી, અર્ધચન્દ્રકારે છે પૂર્વ-પશ્ચિમ શિલાઓ પર જળજે સિંહાશન છે ત્યાં મહાવિદેહના તીર્થ કરોનો જન્માભિષેક, ભવનપતિ, વ્યતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક દેવો કરે છે. ઉત્તર-દક્ષિણે એકેક સિદ્ધાસન છે ત્યાં ભરત, ઐશ્વતના તીર્થ કરોનો અભિષેક ૪ નિકાયના દેવો કરે છે.

મેરૂ પર્વતના ૩ કરંડ છે હેકલો ૧૦૦૦ ચો. ધરતીમાં, મધ્યનો ૬૩૦૦૦ ચો. ધરતી પર અને ઉપલો ૩૬૦૦૦ ચો.નો, કુલ ૧ ક્રાખ ચોજનનો શાશ્વતો મેરૂ છે

(૫) કુટ દ્વાર—૪૬૭ કુટ પર્વતો પર અને ૫૮ ક્ષેત્રોમાં છે

		ઊંચા ચો.,	મૂળ વિ.,	ઊંચો વિ.
ચુલ હેમવત પર	૧૧	૫૦૦	૫૦૦	૨૫૦
મહા હેમવત ,,	૮	,,	,,	,,
નિષિધ ,,	૯	૫૦૦	૫૦૦	૨૫૦
નીલવત ,,	૯	,,	,,	,,
રૂપી ,,	૮	,,	,,	,,
શીજરી ,,	૧૧	,,	,,	,,
વૈતાલ્ય ૩૪×૯=	૩૦૬	૨૫ ગાઉ	૨૫ ગાઉ	૧૨૧ ગાઉ
વરખાર ૧૬×૪=	૬૪	૫૦૦	૫૦૦	૨૫૦
વિદ્યુતપ્રભા ગજદત પર ૯		,,	,,	,,
માલવંતા ,,	૯	,,	,,	,,
સુગાનસ ,,	૭	,,	,,	,,
ગદ્યમાલ ,,	૭	,,	,,	,,
મેરૂના નદન વનમા ૯/૪૬૭		;	;	;
ભદ્રશાલ વનમા	૮	,,	,,	,,
દેવકુરૂના	૮	૮ ચો.	૮ ચો.	૪ ચો.
ઉત્તરકુરૂમા	૮	,,	,,	,,
ચક્રવર્તીના વિજયમા ૩૪/૫૨૫		,,	,,	,,

ગજદંતાના ૨ અને નદનવનના ૧ કુટને ૧૦૦૦ ચો. ઊંચા ૧૦૦૦ ચો. મૂળમાં અને ઊંચે ૫૦૦ ચોજનનો વિસ્તાર સમજવો.

૭૬ કુટો (૧૬ વરખાર, ૮ દેવકુરૂ, ૮ ઉત્તરકુરૂ, ૩૪ વૈતાલ્ય) પર જિન ગૃહો છે.

શેષ કુટો પર દેવદેવીના મહેલો છે. ૪ વનમાં ચચ્યાર (૧૬) મેરચૂલાપર ૧, જંણુ વૃક્ષપર ૧, શામલી વૃક્ષપર ૧, જિનગૃહ, કુલ ૬૫ શાશ્વતા સિદ્ધાયતન છે.

(૬) તિર્થદ્વાર—૩૪ વિજય (૩૨ વિદેહના, ૧ ભરત, ૧ ઐરવત) મા દરેકમા ત્રણ ત્રણ લૌકિક તીર્થ છે, મગધ વરદામ અને પ્રજાસ જ્યારે ચક્રવર્તીઓ ખંડ સાધવા જાય ત્યારે ત્યાં રોકાય છે અક્રમ કરે છે. તીર્થકરોના જન્માભિષેક માટે પણ એ તીર્થોનું જલ અને ઔષધિ, દેવો લાવે છે.

(૭) શ્રેણીદ્વાર—વિદ્યાધરોની તથા દેવોની ૧૩૬ શ્રેણી છે. વૈતાલ્ય પર ૧૦ થોડાં જાયે વિદ્યા ની ૨ શ્રેણી છે દક્ષિણ શ્રેણીમાં ૫૦ અને ઉત્તર શ્રેણીમાં ૬૦ નગરો છે. ત્યાંથી ૧૦ થોડાં જાયે અભિયોગ દેવોની બે શ્રેણી (ઉત્તરની, દક્ષિણની) છે

એમ ૩૪ વૈતાલ્ય પર ચચ્યાર શ્રેણી છે. કુલ $૩૪ \times ૪ = ૧૩૬$ શ્રેણીઓ છે.

(૮) વિજયદ્વાર—કુલ ૩૪ વિજય છે. જ્યાં ચક્રવર્તી જ ખંડનું એક જત્ર રાજ્ય કરી શકે છે. ૩૨ વિજય તેા મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં છે, નીચે મુજબ:—

પૂર્વવિદેહ

સીતા નદી

પશ્ચિમવિદેહ

સીતાદા નદી

ઉત્તર કિનારે ૮	દક્ષિણ કિનારે ૮	ઉત્તર ઈકિનારે ૮	દક્ષિણ કિનારે ૮
કચ્છ વિજય	વચ્છ વિજય	પદ્મ વિજય	વિપ્રા વિજય
સુકચ્છ ,	સુવચ્છ ,	સુપદ્મ ,	સુવિપ્રા ,
મહાકચ્છ ,	મહાવચ્છ ,	મહાપદ્મ ,	મહાવિપ્રા ,
કચ્છવતી ,	વચ્છવતી ,	પદ્માવતી ,	વિપ્રાવતી ,
આવ્રતા ,	રમા ,	સંખા ,	વગ્ધુ ,
મગળા ,	રમદ ,	કુમ્ભા ,	સુવગ્ધુ ,
પુરકલા ,	રમણિક ,	નિલીના ,	ગંધીલા ,
પુષ્કલાવતી ,	મગળાવતી ,	સલીલાવતી ,	ગંધીલાવતી ,

પ્રત્યેક વિજય ૧૬૫૯૨ ચો. ૨ કળા દક્ષિણોત્તર લાખી અને ૨૨૨૧૧ ચો. પૂર્વ-પશ્ચિમમાં પહોળા છે એ ૩૨ તથા ૧ ભગતક્ષેત્ર ૧ અરવત ક્ષેત્ર, એમ ૩૪ વિજયમાં ૩૪ ચક્રવર્તી થઈ શકે છે આ ૩૪ વિજયોમાં ૩૪ દીર્ઘ પૈતાદ્ય પર્વત ૩૪ તમસ ગુફા, ૩૪ ખડ પ્રભા ગુફા, ૩૪ રાજધાની, ૩૪ નગરી ૩૪ કૃતમાલી દેવ, ૩૪ નટમાલી દેવ, ૩૪ ઋષભકુટ ૩૪ ગંગા નદી, ૩૪ સિંધુ નદી એ બધા શાશ્વતા છે

(૯) દ્રહદ્રાર--૬ વર્ષધર પર્વતોપા છે ૫ દેવકુરમાં અને ૫ ઉત્તરકુરમાં છે

દ્રહના નામ કયા પર્વત લખાઈ. પહોળાઈ ઉડાઈ.

(કુડ)	ઉપર છે	ચો. ૧૦	ચો. ૫૦	ચો. ૧૦	દેવી	કમળ
પદ્મ	દ્રહ ચુલહેમવંત	૧૦૦૦	૫૦૦	૧૦	શ્રીદેવી	૧૨૦૫૦૧૨૦
મહાપદ્મ	, મહાહેમવત	૨૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦	લક્ષ્મી	૨૪૧૦૦૨૪૦
ત્રીગચ્છ	, નિષિધ	૪૦૦૦	૨૦૦૦	૧૦	ધૃતિ	૪૮૨૦૦૪૮૦
કેશરી	, નીલવત	૪૦૦૦	૨૦૦૦	૧૦	બુદ્ધિ	૪૮૨૦૦૪૮૦
મહાપુંડરીક, રૂપી		૨૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦	હી	૨૪૧૦૦૨૪૦
પુડરીક	, શિખરી	૧૦૦૦	૫૦૦	૧૦	કીર્તિ	૧૨૦૫૦૧૨૦
૧૦	દ્રહ જમીનપર	૧૦૦૦	૫૦૦	૧૦	૧૦ દેવતા	૨૪૧૦૦૨૪૦

કુલ ૧૯૨૮૦૧૯૨૦

દેવકુવરના ૫ દ્રહ-નિષેડ દેવકુર, સૂર્ય, સૂલસ અને વિદ્યુતપ્રભ દ્રહ

ઉત્તરકુરના ૫ દ્રહ--નીલવત, ઉત્તરકુર, ચદ્ર અરવત અને મંદવત દ્રહ.

(૧૦) નદીદાર--૧૪૫૬૦૯૦ નદીઓ છે નીચેના યંત્રથી વિંગત જાણવી

ની. ઉ. = નીચળતા ઉડી

પ્ર. ઉ. = સમુદ્રમા પ્રવેશતા ઉંડી

ની. વિ. = નીકળતા વિગ્તાર

પ્ર. વિ. = સમુદ્રમા પ્રવેશતા વિસ્તાર

દરેક નદી ઉપર બતાવેલ પર્વત ઉપરના કુડથી નીકળીને આગળ વહેતા ગંગાપ્રભાસ, સિંધુપ્રભાસ, આદિ કુડમાં ધોધ રૂપે પડે છે ત્યાંથી આગળ જતાં અર્ધા પરિવાર જેટલી નદીઓ મળે છે તે સાથે વચ્ચે આવતા પહાડને તોડીને આગળ વહે છે ત્યાં પગિવારની નદીઓ મળે છે તે સાથે વહીને જશુદીપની જગતિથી બહાર લવણસુદ્રને ગળે છે

ગંગાપ્રભાસ આદિ કુડોમાં ગંગાદ્વિપ આદિ નામના એકેક દ્વિપ છે તેમાં એજ નામની એકેક દેવી સપરિવાર રહે છે આ કુડો દ્વિપો અને દેવીઓ નદીનાં જેવા નામે છે એ નામો શાશ્વતા છે.

યંત્રમાં બતાવ્યા મુજબ ૭૮ મૂળ નદીઓ અને તેના પરિવારની (મળનારી) ૧૪૫૬૦૦૦ નદીઓ છે. એ ઉપરાંત મહાવિદેહના ૩૨ વિજયોના ૨૮ અંતગ

	નદી	પર્વતથી	કુંડથી	ની. ઉં.	ની. વિ	પ્ર ઉ	પ્ર. વિ.	પરિવાર નદીઓનો
૧	ગ ગા	ચુલહેમં	પદ્મ	૦૧૧ ગાઉ	૬૧ થો.	૧૧ થો.	૬૨૧ થો	૧૪૦૦૦
૨	સિંધુ	"	"	"	"	"	"	૧૪૦૦૦
૩	રોહિતા	"	"	૧ ગાઉ	૧૨૧ થો	૨૧ થો	૧૨૫ થો.	૨૮૦૦૦
૪	રોહિંસા	મહાહેમં	મહાપદ્મ	"	"	"	"	૨૮૦૦૦
૫	હરિકતા	"	"	૨ ગાઉ	૨૫ થો.	૫ થો.	૨૫૦ થો	૫૬૦૦૦
૬	હરિ સલીલા	નિપિધ	તીગચ્છ	"	"	"	"	૫૬૦૦૦
૭	સીતા	"	"	૪ ગાઉ	૫૦ થો	૧૦ થો.	૫૦૦ થો	૫૩૨૦૦૦
૮	સીતોદા	નીલવત	કેશરી	"	"	"	"	૫૩૨૦૦૦
૯	નરકતા	"	"	૨ ગાઉ	૨૫ થો.	૫ થો	૨૫૦ થો.	૫૬૦૦૦
૧૦	નારીકતા	રૂપી	મહાપુડ	"	"	"	"	૫૬૦૦૦
૧૧	કપડુલા	"	"	૧ ગાઉ	૧૨૧ થો.	૨૧ થો.	૧૨૫ થો	૨૮૦૦૦
૧૨	સુવર્ણકુલા	શિખરી	પુંડરીક	"	"	"	"	૨૮૦૦૦
૧૩	રકતા	"	"	૦૧૧ ગાઉ	૬૧ થો	૧૧ થો.	૬૨૧ થો.	૧૪૦૦૦
૧૪	ગંધોદા	"	"	"	"	"	"	૧૪૦૦૦
૭૮	વિદેહનો ૬૪ નદીઓ	કુંડોથી	ધસ્તીપર	"	"	"	"	૧૪૦૦૦

છે. તેમાં ૧૬ વસ્ત્રપાર પર્વત પહેલા લખ્યા છે અને શેષ ૧૨ અંતરગા ૧૨ અંતગ્નદીઓ છે. તેના નામ :— ગૃહવન્તી, દ્રહ્યવંતી, પંકવંતી તતજલા મંતજલા, ઉગમજલા, ક્ષીરોદા, સિદ્ધસોના, અતોળહની, ઉપમાલની, દેનમાલની અને ગંધી મલની આ દરેક નદી ૧૨૫ થો. પહોળા, ૨૧ થો જળન ઉંડી અને ૧૬૫૨૨ થો. ૨ કુળાની લાંબી છે. એવં કુલ નદીઓ ૧૪૫૬૦૯૦ છે. વધુ વિસ્તાર જાણકાર પ્રતિ મનથી જાણવો.

પ્રતિ ખંડ જોયાણું સંપૂર્ણ.

(૪૩) ધર્મની સન્મુખ થવાનાં ૧૫ કારણ.

- (૧) નીતિમાન હોય કારણ કે નીતિ ધર્મની માતા છે.
 - (૨) હિંમતવાન ને બહાદુર હોય કારણ કે કાયરોથી ધર્મ બની શકે નહિ
 - (૩) વૈર્યાવાન હોય કારણ કે દરેક કાર્યોમા આતુરતા (સાહસ) ન કરે.
 - (૪) બુદ્ધિમાન હોય કારણ કે દરેક કાર્ય પોતાની મતિએ વિચારીને કરે.
 - (૫) અસત્યને ધિક્કારી કાઢનાર હોય અને સત્ય વચન બોલનાર હોય.
 - (૬) નિષ્કપટી હોય, હૃદય સાફ સ્ફાટિક રત્ન માફક હોય.
 - (૭) વિનયવાન હોય અને મધુર ભાષાનો બોલનાર હોય.
 - (૮) ગુણગ્રાહી હોય અને સ્વ આત્મશ્રદ્ધા ન કરે. (પોતે પોતાના ગુણ બીજને માન પામવા ખાતર ન કહે)
 - (૯) પ્રતિજ્ઞાનો પાલક હોય, એટલે જે નિયમો કરેલ હોય તેનો ખરાબર પાલક હોય
 - (૧૦) દયાવાન હોય એટલે પરાપકારની બુદ્ધિ હોય.
 - (૧૧) સત્ય ધર્મનો અર્થો હોય ને સત્યનોજ પક્ષ કરનાર હોય.
 - (૧૨) જિતેન્દ્રિય હોય ને કષાયની મદત હોય
 - (૧૩) આત્મકલ્યાણની દ્રઢ ઇચ્છાવાળો હોય.
 - (૧૪) તત્ત્વવિચારમા નિપુણ હોય, ને તત્ત્વમાજ રમણતા કરે.
 - (૧૫) જેની પાસે ધર્મ પામ્યો હોય, તેનો ઉપકાર કાઢ વખત ભૂલે નહિ અને વખત આવે પાછો ઉપકારી ઉપર સામો પોતે ઉપકાર કરનાર હોય.
- ઇતિ ધર્મની સન્મુખ થવાનાં પંદર કારણ સંપૂર્ણ.

(૪૪) માર્ગાનુસારીના ૩૫ ગુણ.

૧ ન્યાય સંપન્ન દ્રવ્ય મેળવે, ૨ સાત કુવ્યસનનો ત્યાગી, ૩ અભક્ષ્યનો ત્યાગી, ૪ ગુણપરીક્ષાથી લગ્ન-સગ થ જોડે, ૫ પાપ બીડે, ૬ દેશહિતકર વર્તનવાળો, ૭ પરનિદાનો ત્યાગી ૮ અતિપ્રગટ, અતિશુભ કે ઘણા દ્વારવાળા મકાનમાં ન રહે ૯ સદ્ગુણીની સોખત કરે, ૧૦ બુદ્ધિના ૮ ગુણનો ધારક, ૧૧ કદાગ્રહી ન હોય, (સરળ છે.ય), ૧૨ સેવાભારી (પોષ્ય વર્ગનો પોષક) હોય, ૧૩ વિનયી, ૧૪ ભયસ્થાન ત્યાગે, ૧૫ આયવ્યય (આવક-ખર્ચ)નો હિસાબ રાખે, ૧૬ ઉચિત (સમ્ય) વસ્ત્રભૂષણ પહેરે, ૧૭ સ્વાધ્યાય કરે (રાજ નિયમિત ધાર્મિક વાચન, શ્રવણ કરે),

૧૯ યોગ્ય વખતે (ભૂખ લાગે ત્યારે મિત પથ્ય, નિયમિત) ભોજન કરે, ૨૦ સમયમાં સદુપયોગ કરે ૨૧ ત્રણ પુરુષાર્થ (ધર્મ, અર્થ, કામ)માં વિવેકી ૨૨ સમયન (દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવનો જાણ) હોય, ૨૩ શાત પ્રકૃતવાળો ૨૪ અહ્યયન ધ્યેય સમજનારો, ૨૫ સત્યવ્રતધારી, ૨૬ દીર્ઘદર્શી, ૨૭ દયાળુ ૨૮ પરોપકારી. ૨૯ કૃતર્થ ન થતાં કૃતાર હોય (અપકારી પર પણ ઉપકાર કરે) ૩૦ આત્મપ્રશંસા ન ઇચ્છે, ન કરે, ન કરાવે, ૩૧ વિવેકી (યોગ્યાયે ગ્યનો બેદ સમજનાર) હોય, ૩૨ લજ્જાવાન હોય, ૩૩ ધૈર્યવાન હોય, ૩૪ ષડરિપુ (ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ)નો નાશ કરે, ૩૫ ઇન્દ્રિયોને જીતે (જિતેન્દ્રિય હોય).

એ ૩૫ ગુણધારી હોય તે નૈતિક ધાર્મિક-જ્ઞેન જીવનને યોગ્ય થઈ શકે.

ઈતિ માર્ગાનુસારીના ૩૫ ગુણ સંપૂર્ણ.

(૪૫) શ્રાવકના ૨૧ ગુણ.

૧ ઉદાર હૃદયી હોય	૨ યશંવત હોય
૩ સોમ્ય પ્રકૃતિવાળો હોય	૪ લોકપ્રિય ,,
૫ અકૃર (પ્રકૃતિવાળો) ,,	૬ પાપભીર ,,
૭ ધર્મ શ્રદ્ધાવાન ,,	૮ દાક્ષિણ્ય (ચતુરાઈ) મુક્ત હોય.
૯ લજ્જાવાન	૧૦ દયાવત હોય.
૧૧ માધ્યસ્થ દષ્ટિ ,,	૧૨ ગંભીર-સહિષ્ણુ-વિવેકી હોય.
૧૩ ગુણાનુરાગી ,,	૧૪ ધર્મોપદેશ કરનાર હોય.
૧૫ ન્યાયપક્ષી હોય	૧૬ શુદ્ધ વિચારક ,,
૧૭ મર્યાદાયુક્ત વ્યવહાર કરનાર	૧૮ વિનયશીલ ,,
૧૯ કૃતાર (ઉપકારનો જાણ હોય)	૨૦ પરોપકારી ,,
૨૧ સત્કાર્યમા સદા સાવધાન હોય.	

ઈતિ શ્રાવકના ૨૧ ગુણ સંપૂર્ણ.

(૪૬) વહેલા મોક્ષ જવાના ૨૩ બોલ

૧ મોક્ષની અભિલાષા રાખવાથી, ૨ ઉત્તમ તપશ્રયા કરવાથી, ૩ ગુરુમુખે ચતુર્મિદાંત સાંભળવાથી, ૪ આગમ સાંભળી તેની પ્રવૃત્તિ કરવાથી, ૫ પાંચેય

ઇન્દ્રિય વશ કરવાથી, ૬ છકાય જીવોની રક્ષા કરવાથી ૭ ભોજન સમયે સાધુ-સાધ્વીની ભવાના ભાવવાથી, ૮ સદ્ગુણ ભણવા ભણાવવાથી ૯ નિયાણારહિત એક કોટીથી વ્રતમા રહેતો થકો નવ કોટીએ વ્રત પચ્ચક્રખાણ કરવાથી ૧૦ દશ પ્રકારની વૈનાવચ્ચ કરવાથી, ૧૧ કષાયને પાતળ પાડી નિર્મૂળ કરવાથી. ૧૨ છતી શક્તિએ ક્ષમા કરવાથી, ૧૩ લાગેલ પાપોની તરત આલોચના કરવાથી, ૧૪ લીધેલ વ્રતો નિર્મળ રીતે પાળવાથી, ૧૫ અભયદાન-સુપાત્રદાન દેવાથી, ૧૬ શુદ્ધ મનથી શીયળ (બ્રહ્મચર્ય) પાળવાથી, ૧૭ નિર્વંધ (પાપરહિત) મધુર વચન બોલવાથી. ૧૮ લીધેલ સયમમારને અખડ પાળવાથી, ૧૯ ધર્મ-શુકલ ધ્યાન ધ્યાવવાથી ૨૦ દર. માસે છ છ પૌષ્ઠ કરવાથી, ૨૧ ઉભયકાય આવશ્યક કરવાથી, ૨૨ પાછલી રાત્રે ધર્મ જાગરણ કરી, ત્રણ મનોરથાર્થ ચિંતવવાથી ૨૩ મરણાન્તે આલોચનાદિથી શુદ્ધ થઇ સમાર્ધિ પડિત-મરણ મરવાથી,

આ ૨૩ બોલને સમ્યક પ્રકારે જાણીને, સેવન કરવાથી જીવ વહેલા મોક્ષે જાય

ઇતિ વહેલા મોક્ષ જવાના ૨૩ બોલ સંપૂર્ણ.

(૪૭) તીર્થંકરનામબાંધવાનાં ૨૦ કારણો.

શ્રી જ્ઞાતાસૂત્રના આઠમાં અધ્યયનનો અધિકાર.

- ૧ શ્રી અરિહત ભગવાનના ગુણકીર્તન કરવાથી
- ૨ શ્રી સિદ્ધ " " "
- ૩ આઠ પ્રવચન (૫ સમિતિ, ૩ ગુપ્તિ)નું આરાધન કરવાથી
- ૪ ગુણવત ગુરૂના ગુણકીર્તન કરવાથી
- ૫ સ્થિતવર (વૃદ્ધ મુની)ના " "
- ૬ બહુશ્રુતના " "
- ૭ તપસ્વીના " "
- ૮ ભણેલા જ્ઞાનને વારંવાર ચિંતવવાથી
- ૯ સમકિત નિર્મળ પાલન કરવાથી
- ૧૦ વિનય (૭-૧૦-૧૩૪ પ્રકારના) કરવાથી
- ૧૧ કાળોકાળ આવશ્યક કરવાથી
- ૧૨ લીધેલ વ્રત પચ્ચક્રખાણ નિર્મળ પાળવાથી
- ૧૩ શુભ (ધર્મ-શુકલ) ધ્યાન ધ્યાવવાથી
- ૧૪ બાર પ્રકારની નિર્જરા (નપ) કરવાથી
- ૧૫ દાન (અભયદાન-સુપાત્રદાન) દેવાથી

- ૧૬ વૈયાવચ્ચ (૧૦ પ્રકારની સેવા) કરવાથી
 ૧૭ ચતુર્વિધ સધને સમાધિ (સેવા-શોભા) દેવાથી
 ૧૮ નવુ નવું અપૂર્વ તત્ત્વજ્ઞાન બાણવાથી
 ૧૯ સૂત્ર સિદ્ધાંતની બહિત (સેવા) કરવાથી
 ૨૦ મિથ્યાત્વનાશ અને સમક્રિત ઉદ્યોત કરવાથી

જીવ અનતાનત કર્મેને ખપાવે છે. એ સત્કાર્યો કરતાં ઉત્કૃષ્ટ રસાયણ (ભાવના) આવે તો તીર્થીકર નામ કર્મ બધાય.

ધૃતિ તીર્થીકર નામ બાંધવાનાં ૨૦ કારણો સંપૂર્ણ.

(૪૮) પરમ કહ્યાણુના ૪૦ બોલ.

શુભ	દષ્ટાંત	સૂત્રની સાક્ષી.
૧ સમક્રિત નિર્મળ પાળવાથી પરમકહ્યાણુ થાય		શ્રેણિક મહારાજ. ઠાણુંગ સૂત્ર
૨ નિયાણા રહિત તત્ત્વચર્ચાથી	,	તામની તપાસ. ભગવતી ,,
૩ ત્રણ યોગો નિશ્ચળ કરવાથી	,	ગજસુકુમાળ મુનિ અતગડ ,,
૪ સમભાવે ક્ષમા કરવાથી	,	અર્જુનમાળી ,, ,,
૫ પાંચ મહાવ્રત નિર્મળ પાળવાથી	,	ગૌતમ સ્વામી ભગવતી ,,
૬ પ્રમાદ છોડી અપ્રમાદી થવાથી	,	શેલગ રાજર્ષિ. જ્ઞાતા ,,
૭ ઈન્દ્રિયદમન કરવાથી	,	હરકેશી મુનિ ઉત્તરાધ્યન ,,
૮ મિત્રોમા ગાથા કપટ ન કરવાથી	,	મલ્લિ તથ પ્રજુ જ્ઞાતા ,,
૯ ધર્મચર્ચા કરવાથી	,	દેશી-ગૌતમ ઉત્તરાધ્યન ,,
૧૦ સત્યધર્મ પર શ્રદ્ધા કરવાથી	,	વરુણનાગ ભગવતી ,,
૧૧ જીવો પર ક્રૂરતા કરવાથી	,	નદુઆના મિત્ર
૧૨ સત્યવાત નિ.ના કપણે કહેવાથી	,	મેઘકુમાર હાથીભવે, જ્ઞાતા ,,
૧૩ કષ્ટ પડતાં પણ પ્રોત્તી દેવાથી	,	આણુદ શ્રાવક ઉપાસકદેશી ,,
૧૪ શુદ્ધ મને શીયળ પાળવાથી	,	અ પડને ૭૦૦ શિષ્ય ઉત્તરાધ્યન ,,
૧૫ પરિશ્રમની મમતા છોડવાથી પરમકહ્યાણુ થાય	,	સુદર્શન શેઠ. સુદર્શનચરિત્ર
૧૬ ઉદાર ભાવે સુપાત્ર દાનદેવાથી	,	કપીલ પાદમજી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર
૧૭ વ્રતથી ડગતાને સ્થિર કરવાથી	,	શૌભક ગાથાપતિ. વિપાક ,,
૧૮ ઉચ્ચ તપગ્યા કરવાથી	,	ગજેમતી. ઉત્તરાધ્ય ,,
૧૯ અજ્ઞાનપણે વૈયાવચ્ચ કરવાથી	,	ધન ॥ મુનિ અનુતરોવચાર્થ ,,
		પંચમુનિ જ્ઞાતા સદ

૨૦ સદૈવ અનિત્ય ભાવના ભાવવાથી	,	ભરત ચક્રિ જંબુદ્રિપ પ્ર૦ ,,
૨૧ અશુભ પરિણામો રોકવાથી	,,	પ્રસન્નચદ્રગજર્ષિ. શ્રીશ્રીકચરિત્ર
૨૨ સત્યજ્ઞાન પર શ્રદ્ધા રાખવાથી	,,	અર્હંત કશ્મીવક જ્ઞાતા સૂત્ર
૨૩ ચતુર્વિધ સઘની વૈધાવચ્ચથી	,	સનતકુમાર ચક્રિ ભગવતી પૂર્વે,,
૨૪ ચડતે ભાવે મુનિસેવા કરવાથી	,,	ગાહ્યગણ પૂર્વે ભવે ઋષભ દેવચન્દ્રિ
૨૫ શુદ્ધ અભિગ્રહ	,,	પાચ પાંડવ જ્ઞાતા સૂત્ર
૨૬ ધર્મદલાલી	,,	શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ અતગડ ,,
૨૭ સૂત્રજ્ઞાનની ભક્તિ	,,	ઉદાર રાજા ભગવતી ,,
૨૮ જીવદયા પાલન	,,	ધર્મરૂચી અણુગાર જ્ઞાતા ,,
૨૯ વ્રતથી પડતાજ સાચચેત થઈ જાય	,,	અગ્નિક અણુગાર આવશ્યક,,
૩૦ આપત્તિ આગળે ધૈર્ય રાખવાથી	,,	અધક અણુગાર. ઉત્તરાધ્ય ,,
૩૧ જિન જની ભક્તિ કરવાથી પરમ કલ્યાણ થાય		પ્રભાવતી રાણી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર
૩૨ પ્રાણુની પરવા મૂકીદયા પાળે	,,	મેત્રરથ રાજા શાંતિનાથ ચરિત્ર
૩૩ છતી શક્તિએ ક્ષમા કરવાથી	,,	પ્રદેશી ગાંધી રાયપ્રશ્નીય સૂત્ર
૩૪ સગા ભાઈનો પણ મોહ છોડવાથી	,,	રામ-ગણદેવ ૬૩ ૪લાલા પુ ચરિત્ર
૩૫ દેવાદિના ઉપમર્ગ સહેવાથી	,,	કામદેવ ઉપાસક૦ સૂત્ર
૩૬ દેવ-ગુરુ વદનમાં નિભિંક થવાથી	,	સુદર્શન શેઠ અતગડ ,,
૩૭ ચર્યાની વાદીઓને જીતવાથી	,,	મહક આનંદ ભગવતી ,,
૩૮ મળેલા નિમિત્ત પર	,,	આદ્રકુમાર સૂત્રજ્ઞાંગ ,,
શુભ ભાવનાથી		
૩૯ એકત્વ ભાવના ભાવવાથી	,,	નગિરાજર્ષિ ઉત્તરાધ્ય ,,
૪૦ વિષયસુખમાં ગૂઢ ન થવાથી	,,	જિનરક્ષ-જિનપાલ. જ્ઞાતા ,,

ઈતિ પરમ કલ્યાણના ૪૦ બોલ સંપૂર્ણ.

(૪૯) તીર્થ કરના ૩૪ અતિશય

૧ તીર્થ કરના કેશ, નખ ન વધે, મુશોભિત રહે. ૨ શરીર નિરોગી રહે. ૩ લોહીમાંસ ગોક્ષીર જેવા હોય ૪ શ્વાસોવાસ પદ્મકમળ જેવા સુગંધી ૫ આહારનિહાર એદશ્ય, ૬ આકાશમાં ધર્મચક્ર ચાલે ૭ અકાશમાં ૩ છત્ર ધરાય, બે ચામર-વિંજાય ૮ આકાશે પાદપીઠ સહિત સિંહાસન ચાલે. ૯ આકાશમાં ઇન્દ્રધ્વજ ચાલે. ૧૦ અરોહકવૃક્ષ રહે. ૧૧ ભામંડળ હોય ૧૨ વિષમ ભૂમિ

સંમ થાય ૧૩ કાટા ઉંધા થઈ જાય. ૧૪ છયે ઋતુ અનુકૂળ થાય ૧૫ અનુકૂળ વાયુ વાય. ૧૬ પાંચવર્ણનાં ફૂલ પ્રગટે. ૧૭ અશુભ પુદ્ગલોનો નાશ થાય ૧૮ સુગંધી વર્ષાથી ભૂમિ છંટાય. ૧૯ શુભ પુદ્ગલ પ્રગટે ૨૦ યોજનગામી વાણીની ધ્વનિ હોય. ૨૧ અર્ધમાગધી ભાષામા દેશના દે. ૨૨ સર્વ સભા પોતાની ભાષામા સમજે. ૨૩ જન્મ વેર, જાતિ વેર શાંત થાય ૨૪ અન્યમતી પણ દેશના સાંભળે અને વિનય કરે. ૨૫ પ્રતિવાદી નિરૂત્તર બને. ૨૬ પચ્ચીશ થોં સુધી દોષ જાતના રોગ ન થાય ૨૭ મહામારી (પ્લેગ) ન થાય. ૨૮ ઉપદ્રવ ન થાય. ૨૯ સ્વચક્રનો ભય ન હોય. ૩૦ લશ્કરનો ભય ન હોય. ૩૧ અતિવૃષ્ટિ ન થાય. ૩૨ અનાવૃષ્ટિ ન થાય. ૩૩ દુકાળ ન પડે. ૩૪ પહેલાં થયેલ ઉપદ્રવ શાંત થાય

ક્રમશઃ ૪ અતિશય જન્મથી હોય, ૧૧ અતિશય ક્રેમળજ્ઞાન થયા પછી પ્રગટે અને ૧૯ અતિં દેવકૃત હોય છે.

ઈતિ તીર્થંકરના ૩૪ અતિશય સંપૂર્ણ.

(૫૦) બ્રહ્મચર્યની ૩૨ ઉપમા.

શ્રી પ્રશ્ન વ્યાકરણ સૂત્રના અધ્ય૦ ૯ માને આધારે

૧	સૌ જ્યોતિષી સમૂહમાં ચંદ્રમા તેમ સૌ વ્રતોમાં બ્રહ્મવ્રત (શીયળ) મોટું કિંમતી		
૨	„ ખાણોમાં સોનાની ખાણ કિંમતી	„	„ મોટું ને પ્રધાન
૩	„ રત્નોમા વૈદુર્ય રત્ન પ્રધાન તેમ	„	„
૪	„ આભૂષણોમાં મુગટ	„	„
૫	„ વસ્ત્રોમાં ક્ષેમયુગલ	„	„
૬	„ ચંદનમાં ગોશીર્ષ ચંદન	„	„
૭	„ કંલોમાં અન્વિંદકગળ	„	„
૮	„ ઔષધીશ્વરમાં ચૂલ્કેમવંત	„	„
૯	„ નદીઓમાં સીતા, સીતોદા	„	„
૧૦	„ સમુદ્રોમાં સ્વયંભૂરગણ	„	„
૧૧	„ પર્વતોમાં મેરુ ઈશ્વરો ને પ્રધાન	„	„
૧૨	„ હાથીઓમાં ઐરાવત	„	„
૧૩	„ ચતુષ્પદોમાં કૈશરીસિંહ	„	„
૧૪	„ ભવનપતિમાં ધરણેન્દ્ર	„	„
૧૫	„ સુવર્ણકુમારદેવોમાં વેણુદેવેન્દ્ર	„	„

૧૬	„ દેવલોકમાં બ્રહ્મલોક મોટું ને પ્રધાન	„	„	„
૧૭	„ સભાઓમાં સૌધર્મી સભા મોટી ને પ્રધાન તેમ સૌ વ્રતોમાં જીવ મોટું ને પ્રધાન			
૧૮	„ સ્થિતિના દેવોમાં સર્વાર્થસિદ્ધ	„	„	„
૧૯	„ દાનોમાં અભયદાન મોટું ને પ્રધાન	„	„	„
૨૦	„ રંગોમાં કિરમજી રંગ	„	„	„
૨૧	„ સરથાનોમાં સમયઉરસ	„	„	„
૨૨	„ સહુનોમાં વજ્રઝપના	„	„	„
૨૩	સૌ લેશ્યામાં શુકલ લેશ્યા મોટી ને પ્રધાન તેમ સૌ વ્રતોમાં જીવ મોટું ને પ્રધાન			
૨૪	„ ધ્યાનોમાં શુકલ ધ્યાન	„	„	„
૨૫	„ જ્ઞાનમાં કેવળજ્ઞાન	„	„	„
૨૬	„ ક્ષેત્રોમાં મહાવિદેહક્ષેત્ર	„	„	„
૨૭	„ સાધુઓમાં તીર્થંકર	„	„	„
૨૮	„ ગોળ પર્વતોમાં કુંડળ પર્વત	„	„	„
૨૯	„ વૃક્ષોમાં સુદર્શનવૃક્ષ	„	„	„
૩૦	„ વનોમાં નદનવન	„	„	„
૩૧	„ ઋદ્ધિમાં ચક્રવર્તીનીઋદ્ધિ	„	„	„
૩૨	„ યોદ્ધામાં વાસુદેવ	„	„	„

ઈતિ બ્રહ્મચર્યની ૩૨ ઉપમા સંપૂર્ણ

(૫૧) દેવોત્પાતના ૧૪ બોલ.

નીચેના ૧૪ બોલના જીવો જો દેવ ગતિમાં જાય તો ક્યાંસુધી જઈ શકે ?

માર્ગણી	જન્મન્ય	ઉત્કૃષ્ટ
૧ અસંયતિ ભવિ દ્રવ્ય દેવ	ભવનપતિમાં	નવગ્રૈવેયકમાં
૨ અવિરાધક મુની	સૌધર્મ કલ્પમાં	અનુત્તર વિમાનમાં
૩ વિરાધક મુનિ	ભવનપતિમાં	સૌધર્મ કલ્પમાં
૪ અવિરાધક શ્રાવક	સૌધર્મ કલ્પમાં	અન્યુત કલ્પમાં
૫ વિરાધક શ્રાવક	ભવનપતિમાં	જ્યોતિષીમાં
૬ અસરી તિર્થંચ	„	અંતર દેવીમાં

૭ કંદમૂળભક્ષક તાપસ	”	જ્યોતિષીમાં
૮ હાંસી કરનાર મુનિ	ભવનપતિમાં	સૌધર્મ કલ્પમાં
૯ પરિત્રાજક સંન્યાસી તાપસ	”	બ્રહ્મ દેવલોકમાં
૧૦ આચાર્યાદિ નિદંક મુનિ	”	લાંતક ”
૧૧ સંસી તિર્થંચ	”	આઠમાં ”
૧૨ આજીવિક સાધુ (ગોશાળાપંથી)	”	અચ્યુત ”
૧૩ જન્ત્ર મન્ત્ર કરનાર અભોગી સાધુ	”	” ”
૧૪ સ્વલિંગ વચનગા	”	નવ ગ્રેવેયકમાં

ચૌદમાં બોલમાં ભવ્ય જીવો છે. શેષમાં ભવ્યાભવ્ય બન્ને છે

ઘટિ દેવોત્પાતના ૧૪ બોલ સંપૂર્ણ.

(૫૨) ષટ્દ્રવ્ય પર ૩૧ દ્વાર.

૧ નામદ્વાર, ૨ આદિ, ૩ સંઠાણ, ૪ દ્રવ્ય, ૫ ક્ષેત્ર, ૬ કાળ, ૭ ભાવ, ૮ સામાન્ય-વિશેષ, ૯ નિશ્ચય, ૧૦ નય, ૧૧ નિક્ષેપ, ૧૨ ગુણ, ૧૩ પર્યાય, ૧૪ સાધારણ, ૧૫ સાધર્મી ૧૬ પારિણામિક, ૧૭ જીવ, ૧૮ મૂર્તિ, ૧૯ પ્રદેશ, ૨૦ એક, ૨૧ ક્ષેત્રક્ષેત્રી, ૨૨ ક્રિયા, ૨૩ કર્તા, ૨૪ નિત્ય, ૨૫ કારણ, ૨૬ ગતિ, ૨૭ પ્રવેશ, ૨૮ પૃચ્છા ૨૯ સ્પર્શના, ૩૦ પ્રદેશસ્પર્શના અને ૩૧ અદ્યબહુત્વ દ્વાર.

૧ નામદ્વાર—૧ ધર્મ, ૨ અધર્મ, ૩ આકાશ, ૪ જીવ, ૫ પુદ્ગલાસ્તિકાય, ૬ કાળદ્રવ્ય.

૨ આદિદ્વાર—દ્રવ્યાપેક્ષા બધા દ્રવ્ય અનાદિ છે. ક્ષેત્રાપેક્ષા લોકઆપક છે તે સાદિ છે. માત્ર આકાશ અનાદિ છે. કાળાપેક્ષા ષટ્ દ્રવ્ય અનાદિ છે. ભાવાપેક્ષા ષટ્ દ્રવ્યમા ઉત્પાદ વ્યય અપેક્ષાએ સાદિસાન્ત છે.

૩ સંઠાણ દ્વાર—ધર્માસ્તિકાયનું સંઠાણ ગાડાના ઓધણ જેવું,

૦૦

૦૦૦ આ રીતે વધતા વધતા લોકાન્ત સુધી અસંખ્ય પ્રદેશી છે.

૦૦૦૦૦

૦૦૦૦૦૦૦

એવુંજ અધર્માસ્તિકાયનું સંઠાણ, આકાશાસ્તિકાયનું સંઠાણ લોકમા ડોકના દાગીના જેવું અલેકમાં ઓધણાકાર, જીવ તથા પુદ્ગલનાં સં અનેક પ્રકારનાં અને કાળને આકાર નહિ પ્રદેશ નથી માટે.

૪ દ્રવ્ય દ્વાર—ગુણપર્યાયના સમૂહયુક્ત હોય તેને દ્રવ્ય કહે છે. દરેક દ્રવ્યના મૂળ છ સ્વભાવ છે અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ, દ્રવ્યત્વ, પ્રમેયત્વ, સત્તાત્વ, અગુરુલધુત્વ ઉત્તર-સ્વભાવ અનંત છે, યથાનાસ્તિત્વ, નિત્ય, અનિત્ય, એક, અનેક ભેદ, અભેદ, ભવ્ય, અભવ્ય, વક્તવ્ય, પરમ ઇત્યાદિ, ધર્મ અધર્મ, આકાશ એક દ્રવ્ય છે. જીવ, પુદ્ગલ. કાળ અનંત છે.

૫ ક્ષેત્ર દ્વાર—ધર્મ, અધર્મ, જીવ અને પુદ્ગલ લોકવ્યાપક છે. આકાશ લોકલોક વ્યાપક છે અને કાળ ૨૥ દ્વિપમાં પ્રવર્તનરૂપ છે અને ઉત્પાદ વ્યય રૂપે લોકલોક વ્યાપક છે.

૬. કાળ દ્વાર—ધર્મ, અધર્મ આકાશ, દ્રવ્યાપેક્ષા અનાદિ અનંત છે. ક્રિયાપેક્ષા સાદિસાત છે. પુદ્ગલ દ્રવ્યાપેક્ષા અનાદિ અનંત, પ્રદેશાપેક્ષા સાદિસાત. કાળદ્રવ્ય દ્રવ્યાપેક્ષા અનાદિ અનંત, સમયાપેક્ષા સાદિસાત છે

૭. ભાવ દ્વાર—પુદ્ગલ રૂપી છે. શેષ ૫ દ્રવ્યો અરૂપી છે.

૮. સામાન્ય-વિશેષ દ્વાર—સામાન્યથી વિશેષ જળવાન છે. જેમ સામાન્યતઃ દ્રવ્ય ૧ છે, વિશેષતઃ છ છે ધર્માસ્તિકાયનો સામાન્ય ગુણ ચલન સહાય છે અધર્માં નો રિચર સહાય, આકાશાસ્તિકાનો, અવગાહન, કાળનો વર્તના, જીવાગ્તિકાનો ચૈતન્ય, પુદ્ગલાસ્તિકાનો પૂરણ, ગલન, વિધ્વસન ગુણ અને વિશેષ ગુણો છયે દ્રવ્યોના અનંત અનંત છે.

૯. નિશ્ચય વ્યવહાર દ્વાર—નિશ્ચયથી જાણા દ્રવ્ય પોતપોતાના ગુણોમાં પ્રવર્તે છે વ્યવહારમાં અન્ય દ્રવ્યોને પોતાના ગુણથી સહાયતા આપે છે. જેમ લોકાકાશમાં જાણા દ્રવ્યો :હેજી છે તો તેને આકાશ અવગાહનમાં સહાયક થાય છે, પણ અલોકમાં અન્ય દ્રવ્યો નથી તો અવગાહનમાં સહાયતા નથી દેતી. છતાં અવગાહન ગુણમાં પદ્મેગુણ હાનિ-વૃદ્ધિ સદા થયા કરે છે એવીજ રીતે જાણા દ્રવ્યો માટે જાણુ.

૧૦ નય દ્વાર—અશ જ્ઞાનને નય કહે છે. નય ૭ છે. તેનાં નામ—૧ નૈગમ, ૨ સત્રક, ૩ વ્યવહાર, ૪ ઋણુચ્ચ, ૫ શબ્દ ૬ સમલિરૂઢ અને ૭ એવભત નય. એ સાતે નયવાળાની માન્યતા કેવી છે ? એ જાણવા માટે જીવ દ્રવ્ય ઉપર ૭ નય ઉતારે છે

૧ નૈગમ નયવાળો—જીવ, નામના જાણાને મહણ કરે.

૨ સત્રક ,—જીવ કહેવાથી જીવના અસંખ્ય પ્રદેશો મહણ કરે.

૩ વ્યવહાર " " " ત્રસ સ્થાવર જીવોને "

૪ ઋણુચ્ચ " " " સુખદુઃખ જોગવતા જીવ "

૫ શબ્દ	„	„	„	ક્ષાયક સમક્રિતી જીવ	„
૬ સમભિરૂઢ	„	„	„	કેવળજ્ઞાની	„
૭ એવાંબત	„	„	„	સિદ્ધ અવસ્થાના	„

એ રીતે સાતેય નય બધા દ્રવ્યો પર ઉતારી શકાય.

૧૧ નિક્ષેપ દ્વાર—નિક્ષેપ ૪ છે—૧ નામ, ૨ સ્થાપના, ૩ દ્રવ્ય અને ૪ ભાવનિક્ષેપ.

૧ દ્રવ્યના નામ માત્રને નામ નિક્ષેપ કહેવો

૨ દ્રવ્યની સદૃશ કે અસદૃશ સ્થાપના (આકૃતિ) ને સ્થાપના નિક્ષેપ કહેવો.

૩ દ્રવ્યની ભૂત કે ભવિષ્ય પર્યાયને વર્તમાનમાં કહેવી તે દ્રવ્ય નિક્ષેપ.

૪ દ્રવ્યની મૂળ ગુણયુક્ત દશાને ભાવ નિક્ષેપ કહે છે.

પદ્મ દ્રવ્ય પર એ ચારેય નિક્ષેપ ઉતારીને પણ બોધ કરી શકાય.

૧૨. ગુણ દ્વાર—પ્રત્યેક દ્રવ્યમાં ચાર ચાર ગુણો છે.

૧ ધર્માસ્તિકાયમાં ૪ ગુણ—અરૂપી, અચેતન, અક્રિય અને	અલન સહાય.
૨ અધર્માં „ ૪ „ „ „ „ „	સ્થિર „
૩ આકાશાસ્તિં „ ૪ „ „ „ „	અવગાહનદાન
૪ જીવાસ્તિં „ ૪ „ અરૂપી, ચૈતન્ય, સક્રિય અને	ઉપયોગ યા
જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર અને વીર્ય,	
૫ કાળ દ્રવ્યમાં ૪ „ અરૂપી, અચેતન, અક્રિય, અને	વર્તના ગુણ
૬ પુદ્ગલાસ્તિં ૪ „ રૂપી, અચેતન, સક્રિય, અને	પૂરણગતન.

૧૩ પર્યાય દ્વાર—પ્રત્યેક દ્રવ્યની ચાર ચાર પર્યાયો છે.

૧ ધર્માસ્તિં ની	૪ પર્યાય—સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ અને અગુરુલધુ
૨ અધર્માસ્તિં	„ „ „ „
૩ આકાશાસ્તિં	„ „ „ „
૪ જીવાસ્તિં	„ અવ્યયતા, અનાવગાહ, અમૂર્ત
૫ પુદ્ગલાસ્તિં	„ લઘુ, ગન્ધ, રસ, સ્પર્શ.
૬ કાળદ્રવ્ય	„ ભૂત, ભવિષ્ય, વર્તમાન, અગુરુલધુ

૧૪ સાધારણ દ્વાર—સાધારણ ધર્મ જે અન્ય દ્રવ્યમાં પણ સામે; જેમ ધર્માસ્તિંમાં અગુરુલધુ, અસાધારણ ધર્મ જે અન્ય દ્રવ્યમાં ન સામે; જેમ ધર્માસ્તિંમાં અલનસહાય દેશાદિ.

૧૫ સાધર્મી દ્વાર—પદ્મ દ્રવ્યોમા પ્રતિસમય ઉત્પાદ—અયપણુ છે, કેમકે અગુરુલધુ પર્યાયમા પદ્મ ગુણ હાનિ વૃદ્ધિ થાય છે તે જ્યે દ્રવ્યોમા સમાન છે

૧૬ પરિણામી દ્વાર—નિશ્ચય નયથી જ્યે દ્રવ્યો પોતપોતાના ગુણોમા પરિણમે છે વ્યવહારથી જીવ પુદ્ગલ અન્યાન્ય સ્વભાવમા પરિણમે છે. જેમ જીવ મનુષ્યાદિરૂપે અને પુદ્ગલ બે પ્રદેશી યાવત્ અનત પ્રદેશી સ્કધ રૂપે પરિણમે છે.

૧૭ જીવ દ્વાર—જીવાસ્તિકાય જીવ છે. શેષ ૫ દ્રવ્ય છે

૧૮ મૂર્તિ દ્વાર—પુદ્ગલ રૂપી છે. શેષ અરૂપી છે કર્મ સગે જીવ પણુ રૂપી છે.

પ્રદેશ દ્વાર—૫ દ્રવ્ય સપ્રદેશી છે કાળ દ્રવ્ય અપ્રદેશી છે ધર્મ—અધર્મ અમખ્ય પ્રદેશી છે અનત જીવોના અનત પ્રદેશ છે. પુદ્ગલ પરમાણુ ૧ પ્રદેશી છે, પરંતુ પુદ્ગલ દ્રવ્ય અનંત પ્રદેશી છે,

૨૦ એક દ્વાર—ધર્મ, અધર્મ, આકાશ એકેક દ્રવ્ય છે, શેષ ૩ અનત છે.

૨૧ ક્ષેત્રક્ષેત્રી દ્વાર—આકાશ ક્ષેા છે બાકીના ક્ષેત્રી છે એટલે કે પ્રત્યેક લોકાકાશ પ્રદેશ પર ૫ જ્યે દ્રવ્ય પોતપોતાની ક્રિયા કરવા છતાં એક બીજામા મળી જતા નથી.

૨૨ ક્રિયા દ્વાર—નિશ્ચયથી બધા દ્રવ્યો પોતપોતાની ક્રિયા કરે છે. વ્યવહારથી જીવ અને પુદ્ગલ ક્રિયા કરે છે શેષ અક્રિય છે

૨૩ નિત્ય દ્વાર—દ્રવ્યાસ્તિક નયથી બધા દ્રવ્ય નિત્ય છે પર્યાય અપેક્ષાથી બધા અનિત્ય છે વ્યવહાર નયથી જીવ, પુદ્ગલ અનિત્ય છે શેષ ૪ દ્રવ્ય નિત્ય છે

૨૪ કારણ દ્વાર—પાયેય દ્રવ્ય જીવને કારણ છે, પણુ જીવ ક્રોધને કારણ નથી. જેમ જીવ કર્તા અને ધર્માં કારણ ગળાવાથી જીવને ચલન કાર્યની પ્રાપ્તિ થઈ એમ બીજા દ્રવ્યો સગળવા

૨૫ કર્તા દ્વાર—નિશ્ચયથી બધા દ્રવ્ય પોતપોતાના સ્વભાવ—કાર્યના કર્તા છે, વ્યવહારથી જીવ અને પુદ્ગલ કર્તા છે શેષ અકર્તા છે

૨૬ ગતિ દ્વાર—આકાશની ગતિ (વ્યાપકતા) લોકલોકમાં છે શેષની લોકમા છે,

૨૭ પ્રવેશ દ્વાર—એક એક આકાશ પ્રદેશ પર પાયેય દ્રવ્યોનો પ્રવેશ છે તેઓ પોતપોતાની ક્રિયા કરે બીજા છે છતાં એક બીજા ભળી જતા નથી જેમ એક નગરમા ૫ માણસ પોતપોતાના કાર્ય કરતા રહે પણ એકઠપ ન થાય

૨૮ પૃચ્છા દ્વાર—શ્રી ગૌતમસ્વામી શ્રી વીરપ્રભુને સર્વિનયે નીચેના પ્રશ્ન કરે છે.

૧ ધર્માન્ના ૧ પ્રદેશ ધર્માન્ન કહે છે શું ? ઉત્તર નહી. (એવભૂત નયાપેક્ષા) ધર્માન્ના ૧-૨-૩ જાવ સખ્યાત, અસખ્યાત પ્રદેશ, જેમા ધર્માન્નો ૧ પણ પ્રદેશ બાકી હોય ત્યાસુધી ધર્માન્ન ન કહેવાય સંપૂર્ણ-પ્રદેશચુકતનેજ ધર્માન્ન કહે છે

૨ કેવી રીતે ? એવંભૂત નેયવાજો થોડા પણ દુટેલા અપૂર્ણ પદાર્થ ને પદાર્થ ન માને, અખડિત દ્રવ્યનેજ દ્રવ્ય કહે. તેમ બધા દ્રવ્યો માટે સમજવું.

૩ લોકનો મધ્ય પ્રદેશ ક્યાં છે ?

ઉન્ન રતપ્રભા ૧૮૦૦૦૦ યોજનની છે. તેની નીચે ૨૦૦૦૦ યોજન ધનોદધિ છે. તેની નીચે અસખ્ય યોજન ધનવાયુ, અસન્ન યોન્ન તનવાયુ અને અસન્ન યો. આકાશ છે તે આકાશના અમંખ્યાતમા ભાગમાં લોકનો મધ્ય ભાગ છે.

૪ અધોલોકનો મધ્યપ્રદેશ ક્યાં છે. ? ઉ પકપ્રભા નીચેના આકાશ પ્રદેશ સાધિકમા

૫ ઉર્ધ્વલોકનો મધ્યપ્રદેશ ક્યાં ? ઉન્ન ષ્ણદેવલોકના ત્રીજા રિષ્ટ પરતલમાં

૬ તીર્થલોકનો મધ્યપ્રદેશ ક્યાં ? ઉન્ન મેરુપર્વતના ૮ રચક પ્રદેશોમા છે.

એજ રીતે ધર્માન્ન, અધર્માન્ન, આકાશ કાય (દ્રવ્ય) ના પ્રશોત્તર સમજાવે જીવનો મધ્ય પ્રદેશ ૮ રચક પ્રદેશોમાં છે. કાળનો મધ્ય પ્રન્ન વર્તમાન સમય છે

૨૯ સ્પર્શનાદ્વાર—ધર્માસ્તિકાય અધર્માન્ન, લોકાકાશ, જીવ અને શદ્દગત દ્રવ્યને સમ્પૂર્ણ સ્પર્શી રહી છે. કાળને ક્રાંતિ સ્પર્શી, ક્યાંક ન સ્પર્શી. એવીજ રીતે શેષ ૪ અસ્તિકાય સ્પર્શી. કાળ દ્રવ્ય રાા દ્વીપમા બધા દ્રવ્યોને સ્પર્શી અન્ય ક્ષેત્રમાં નહિ

૩૦ પ્રદેશ સ્પર્શના દ્વાર—

ધર્માન્નો ૧ પ્રદેશ ધર્માન્ના કેટલા પ્રદેશને સ્પર્શી ? જ. ૩ પ્રન્ન ઉ ૬ પ્રને સ્પર્શી.

„ „ અધર્માન્ન „ „ „ ? જ. ૪ „ ઉ. ૭ „ „

„ „ આકાશાન્ન „ „ „ ? જ. ૪ „ ઉ. ૭ „ „

„ „ જીવ-પુદ્ગલ „ „ „ ? અનંત પ્રદેશોને સ્પર્શી.

„ „ કાળદ્રવ્ય „ „ „ ? સ્વાત્ અનંત સ્પર્શી. સ્વાત્ નહિ

એવં અધર્માસ્તિકાયની પ્રદેશ સ્પર્શના જાણવી.

આકાશાન્નો ૧ પ્રદેશ ધર્માન્ના જ. ૦ ૧-૨-૩ પ્રદેશ, ઉન્ન ૭ પ્રદેશને સ્પર્શી. શેષ પ્રદેશ સ્પર્શના ધર્માસ્તિકાયવત જાણવી.

જનનો ૧ પ્રદેશ ધર્માના જ ૪ ઉં ૭ પ્રદેશને સ્પર્શે } શેષ ૩ સ્પ-
 પુદ્ગલ ૦ ' જ. ૪ ઉં ૭ } ર્શના ધર્મા-
 કાળદ્રવ્યનો ૧ સમય ' પ્રદેશને આત્ સ્પર્શે, સ્થાત નહિ } સ્તિકાયવત્
 પુદ્ગલાના ૨ પ્રદેશ, જ બમણાથી ૨ અધિક (૬) પ્રદેશને સ્પર્શે અને
 ઉ પાંચગણાથી ૨ અધિક $૫ \times ૨ = ૧૦ + ૨ = ૧૨$ પ્રદેશ સ્પર્શે

એવીજ રીતે ૩-૪-૫ જાવ અને ત પ્રદેશ જ ૦ બમણાથી ૨ અધિક ઉં
 પાંચગણાથી ૨ અધિક પ્રદેશને સ્પર્શે

૩૧ અદ્યપણહુત્વ દ્વાર—દ્રવ્ય અપેક્ષા-ધર્મ અધર્મ, આકાશ પરસ્પર
 તુલ્ય છે, તેથી જ દ્રવ્ય અને તગણા, તેથી પુદ્ગલ અને તગણા તેથી કાલ અને તો.

પ્રદેશ અપેક્ષા-સર્વથી થોડા ધર્મ, અર્ધમના પ્રદેશ, તેથી જીવના પ્રદેશ
 અને તગણા તેથી પુદ્ગલના પ્ર ૦ અને ૦, તેથી કાળદ્રવ્યના પ્ર ૦ અને ત ૦, તેથી
 આકાશ ૦ પ્રદેશ અને તગણા.

દ્રવ્ય અને પ્રદેશનો ભેજો અદ્યપણહુત્વ-સૌથી થોડા ધર્મ, અધર્મ, આકાશના
 દ્રવ્ય તેથી ધર્મ, અધર્મના પ્રદેશ અસંખ્ય ૦, તેથી જ દ્રવ્ય અને ૦, તેથી જીવના
 પ્રદેશ અસં ૦, તેથી પુદ્ગલ દ્રવ્ય અને ૦, તેથી પુ ૦ પ્રદેશ અસં ૦, તેથી કાળના
 દ્રવ્ય પ્રદેશ અને ૦, તેથી આકાશ પ્રદેશ અને તગણા

ધૃતિ પરદ્રવ્ય દ્વાર સંપૂર્ણ

(૫૩) ચાર ધ્યાન.

ધ્યાનના ૪ લેહ--આત્, રૈદ્ર, ધર્મ અને શુક્લધ્યાન

(૧) આત્ધ્યાનના ૪ પાયા--૧ મનોરૂ વસ્તુની અભિલાષા કરે, ૨
 અમનોરૂ વસ્તુનો વિયોગ ચિંતવે, ૩ રોગાદિ અનિષ્ટનો વિયોગ ચિંતવે અને ૪
 પરબવના સુખ માટે નિયાણુ કરે.

આત્ધ્યાનના ૪ લક્ષણ--૧ ચિંતા-શોક કરવો, અનુપાત કરવો,
 ૩ આક્રંદ (વિલાપ) શબ્દ કરીને રોવું અને ૪ છાતી, માથું આદિ કૂટીને રોવું

(૨) રૈદ્રધ્યાનના ૪ પાયા--હિંસામાં, જુકમાં, ચોરીમાં, કાગઠમાં
 ફસાવવામાં આનંદ માનવો (એ પાપ કરીને કે કરવામાં ખુશી થવું).

રૈદ્રધ્યાનના ૪ લક્ષણ--૧ થોડા અપરાધ પર ધણો ગુસ્સો, દ્વેષ કરે,
 ૨ વધુ અપરાધ પડે અત્યંત ગુસ્સો-દ્વેષ કરે, ૩ અજ્ઞાનતાથી દ્વેષ રાખે અને ૪
 જાવજીવ મુઘી દ્વેષ રાખે

(૩) ધર્મધ્યાનના ૪ પાયા--૧ વીતરાગની અજ્ઞાનનું ચિત્તન કરે ૨ કર્મ આવવાનાં સ્થાન (કારણ)ને વિચારે, શુભાશુભ કર્મ વિપક્ષને વિચારે અને ૪ લોક સસ્થાનનો વિચાર કરે

ધર્મધ્યાનનાં ૪ લક્ષણ--૧ વીતરાગ - આજ્ઞાની રૂચિ, ૨ નિઃસર્ગ (જ્ઞાનાદિ ઉપજવાથી થયેલી) રૂચિ, ૩ ઉપદેશ રૂચિ અને ૪ સૂત્ર (સિદ્ધાંત-આગમ) રૂચિ.

ધર્મધ્યાનનાં ૪ અવલંબન--નાંચના, પૃચ્છના, પરાવર્તના અને ધર્મકથા.

ધર્મધ્યાનની ૪ અનુપ્રેક્ષા--૧ એગચ્યાણુપેહા=જીવ એકલો આવ્યો, એકલો જશે, એવા જીવના એકલાપણા વિચાર અણિચ્યાણુપેહા=સંસારની અનિત્યતાનો વિચાર, ૩ અસંગ્યાણુપેહા=મંસારમા કાષ્ઠ કાષ્ઠનું શરણ નથી હં વચાર, અને ૪ સસાગ્યાણુપેહા=સંસારની રિથિતિ (દશા)નો વિચાર કરવો.

(૪) શુક્લ ધ્યાનના ૪ પાયા--૧ એક એક દ્રવ્યમાં ભિન્ન ભિન્ન અનેક પર્યાય-ઉપનેવા, વિન્હેવા, ધૂનેવા-ભાવોનો વિચાર કરવો ૨ અનેક દ્રવ્યોમાં એક ભાવ (અગુરુ લઘુ આદી)નો વિચાર કરવો, ૩ અચળાવસ્થામાં ત્રણેય યોગોનું નિરૂપણ વિચારે, ૪ ચોદમા ગુણસ્થાનની સૂક્ષ્મ ક્રિયાથી જણ નિવર્તવું ચિંતવે

શુક્લ ધ્યાનના ૪ લક્ષણ--૧ દેવાદિના ઉપસર્ગથી ચલિત ન થાય, ૨ અનેક સૂક્ષ્મભાવ (ધર્મની ઝીણવટ) સાંભળીને જ્ઞાનિ ન લાવે, ૩ શરીર-આત્માને ભિન્ન ચિંતવે, અને ૪ શરીરને અનિત્ય સમજી પુદ્ગલને જાણીને તેમનો ત્યાગ કરે.

શુક્લ ધ્યાનના ૪ અવલંબન--૧ ક્ષમા, ૨ નિર્લોભતા, ૩ નિષ્કપટ ૪. મદરહિતતા.

શુક્લધ્યાનની ૪ અનુપ્રેક્ષા--૧ આ જીવે અનતવાર સંસાર ભ્રમણ કર્યું છે, એમ વિચારે, ૨ સસકરની બધી પૌદ્ગલિક વસ્તુ અનિત્ય છે, શુભ પુદ્ગલ અશુભ રૂપે અને અશુભ શુભ રૂપે પગિણમે છે માટે શુભાશુભ પુદ્ગલોમાં આશક્ત બનીને રાગદ્વેષ ન કરવો, ૩ સસાર પરિભ્રમણનું મૂળ કારણ શુભાશુભ કર્મ છે, કર્મબંધનાં મૂળ કારણ ૪ હંતુ છે, એમ વિચારે અને ૪ થુ-કર્મહંતુઓને છોડીને વ્યસતામાં રમણતા કરવાનો વિચાર આવા વિચારોમાં તનમય (એક રૂપ) થઈ જવાય તે શુક્લ ધ્યાન

ઈતિ ચારધ્યાન સંપૂર્ણ

(૫૪) આરાધના પદ.

શ્રી ભાવતી સૂત્ર શતક ૮ માંના ઉદ્દેશા ૧૦ માંનો અધિકાર.
આનંદના ૩ પ્રકારની-જ્ઞાનની, દર્શન (મગ દત્ત) ૧ અને આગ્નિની. જ્ઞાનાનંધના-કિ

૧૪ પૂર્વનુ જ્ઞાન, મધ્યમ ૧૧ અંગનુ જ્ઞાન, જાં ૮ પ્રવચનનુ જ્ઞાન.
દર્શનારાધના ઉ. ક્ષાયક સમક્રિત, મધ્યમ ક્ષયોપશમ સમક્રિત, જાં સાસ્વાદાનસમક્રિત
ચ રિત્રારાધના ઉ. યથાખ્યાત ચારિત્ર, મધ્યમ પરિક્ષાગવિશુદ્ધ ચારિત્ર જાં સામાયિક ચારિત્ર

ઉ. જ્ઞાન આંમાં દર્શન આં ખે (ઉત્કૃષ્ટી અને મધ્યમ)

ઉ. „ „ ચારિત્ર „ ખે „ „

ઉ. દર્શન „ „ „ ત્રણ (જાં મં ૭૦)

ઉ. „ „ જ્ઞાન „ „ „

ઉ. ચારિત્ર „ „ „ „ „

ઉ. „ „ દર્શન „ „ „

ઉ. જ્ઞાન આં વાળા જાં ૧ ભવ કરે, ઉં ૨ ભવ કરે.

મ. „ „ જાં ૨ „ ઉં ૩ „

જા. „ „ જાં ૩ „ ઉં ૧૫ „

દર્શન અને ચારિત્રની આરાધના પણ ઉપર માફક.

જીવોમાં જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની આરાધના ઉત્કૃષ્ટી, મધ્યમ અને
જઘન્ય રીતે થઈ શકે છે. તેના ભાગા (પ્રકાર) ૧૭ થઈ શકે છે. તે નીચે મુજબ
(તેનાં ચિન્હ-ઉં ૩, મં ૨, જાં ૧ સમજવા. ક્રમ-જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર
સમજવો.)

૩—૩—૩	૨—૩—૨	૨—૧—૨	૧—૩—૧
૩—૩—૨	૨—૩—૧	૨—૧—૧	૧—૨—૨
૩—૨—૨	૨—૨—૨	૧—૩—૩	૧—૨—૧
૨—૩—૩	૨—૨—૧	૧—૩—૨	૧—૧—૨
			૧—૧—૧

ધતિ આરાધના પદ સંપૂર્ણ.

(૫૫) વિરહ પદ.

શ્રી પન્નવણા સૂત્રના ૬ ક્ષા પદનો અધિકાર.

જાં વિરહ પડે ૧ સમયનો, ઉં વિરહ પડે તો સમુચ્ચય ૪ ગતિ, સંસી
મનુષ્ય અને સંસી તિંમાં ૧૨ મુહૂર્તનો, ૧લી નક, ૧૦ ભવનપતિ, વાણવ્યતર,
જ્યોતિષી, ૧-૨ દેવલોક અને અસસી મનુષ્યમાં ૨૪ મુહૂર્તનો. ખીજી નકમાં

૭ દિનનો, ત્રીજી નર્કમાં ૧૫ દિવસનો, ચોથી નર્કમાં ૧ માસનો, પાંચમી નર્કમાં ૨ માસનો, છઠ્ઠીમાં ૪ માસનો અને ૭મી નર્કે, સિદ્ધગતિ તથા ૬૪ ઇન્દ્રોમાં વિરહ પડે તો છ માસનો.

ત્રીજી દેવલોકમાં ૬ દિન ૨૦ મુહૂર્તનો, ચોથા દેવલોકમાં ૧૨ દિન ૧૦ મુ.
પાંચમાં ,, ૨૨ ,, ૧૫ ,, છઠ્ઠા ,, ૪૫ ,, નો
સાતમાં ,, ૬૦નો આઠમાં ,, ૧૦૦ ,, નો
૯-૧૦માં ,, સંખ્યાતા માસનો, ૧૧-૧૨માં ,, સંખ્યાતા વર્ષનો.
૧૩મી ત્રિકમાં સંખ્યાતા સંકટો વર્ષનો, ૧૪મી ત્રિકમાં સંખ્યાતા હજારો વર્ષનો.
૩૭ ત્રિકમાં સંખ્યાતા લાખો વર્ષનો, ચાર અનુત્તર વિમાનનાં પદપના અસંખ્યાતમાં
ભાગનો, અને સર્વાર્થસિદ્ધમાં ભાગનો, વિરહ પડે.

૫ સ્થાવરમાં વિરહ ન. પડે. ૩ વિકલેન્દ્રિય અને અસંસી તિયંચમાં અં.
મુ. નો વિરહ પડે ચંદ્ર સૂર્ય ચંદ્રણનો વિરહ પડે તો ૪૦ ૬ માસનો, ઉ.
ચંદ્રનો ૪૨ માસનો અને સૂર્યનો ૪૮ વર્ષનો પડે ભરતક્ષેત્રમાં સાધુ, સાધ્વી,
શ્રાવક શ્રાવિકાનો વિરહ પડે તો ૪૦ ૬૩ હજાર વર્ષનો અને અરિહત. ચક્રવર્તી
વાસુદેવ, બળદેવનો ૪૦ ૮૪ હજાર વર્ષનો, ઉં દેશ ઉણા ૧૮ કોડકોડ સાગરો-
પમનો વિરહ પડે.

ધર્મિ વિરહ પદ સ પૂર્ણ.

(૫૬) સંજ્ઞા-પદ

શ્રી પન્નવણ સૂત્રના આઠમા પદનો અધિકાર.

સજ્ઞ = જીવોની ઇચ્છા, સજ્ઞા ૧૦ પ્રકારની છે. આહાર, લય મૈથુન,
પરિચય, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, લોક અને ઓધ સજ્ઞા.

આહાર સંજ્ઞા ૪ કારણથી ઉપજે—૧ પેટ ખાલી થવાથી, ૨ કુત્રા
વેદનીના ઉદયથી, ૩ આહાર દેખાવથી ૪ આહાર ચિંતવના કરવાથી

લય સંજ્ઞા ૪ કારણથી ઉપજે—૧ અધૈર્ય રાખવાથી, ૨ લયમેહના
ઉદયથી, ૩ લય વિખળવનાર પદાર્થ જોવાથી, ૪ લયની ચિંતવના કરવાથી

મૈથુન સંજ્ઞા ૪ કારણથી ઉપજે—૧ શરીર પુષ્ટ બનાવવાથી, ૨ નેદ-
ગોલુના કર્મોદયથી, ૩ સ્ત્રી આત્મે દેખવાથી, ૪ કામભોગની ચિંતવના કરવાથી.

પરિગ્રહ સંજ્ઞા ૪ કારણથી ઉપજે--૧ મમત્વ વધારવાથી, ૨ લોભ મોહના ઉદયથી, ૩ ધનમાલ્ય જોવાથી, ૪ ધા પરિગ્રહની ચિતવના કરવાથી.

ક્રોધ, માન, માયા, લોભ સંજ્ઞા ૪ કારણથી ઉપજે-- ૧ ક્ષેત્ર (ખુદ્ધી જમીન) વાસ્તે, ૨ વસ્તુ (દાકૈર્લા-મકાનાદિ) વાસ્તે, ૩ શરીર-ઉપધિ વાસ્તે ૪ ધનધાન્યાદિ ઔપધિ વાસ્તે

લોક સંજ્ઞા--અન્ય લોકોને દૃષ્ટીને પોતે એવું કામ કરવું.

આઘ સંજ્ઞા--શૂન્ય ચિ-ને વિલાપ કરે, ખ જોળ ધાસ તોડે ધરતી ખોતરે ઈ

નારકાદિ ૨૪ દુઃકર્મા દશ દશ સંજ્ઞા હોય છે ક્રોધમા સામગ્રી અધિક મળવાથી પ્રવૃત્તિરૂપે છે ક્રોધમા સંતાપે છે. સંજ્ઞાનુ અગ્નિતત્વ છઠ્ઠા ગુણસ્થાન સૂધી છે હવે તેનો અદ્યપખહુત્વ કહે છે.

આહાર, ભય, મૈથુન અને પરિગ્રહ સંજ્ઞાનો અદ્યપખહુત્વ નારકીમા સૌથી થોડો મૈથુન, તેથી આહાર સ પરિગ્રહ સં ભય સંખ્યા ગણી તિર્યચમા ,, ,, પરિગ્રહ ,, મૈથુન સ ભયસ. આહારસંખ્યા ગણી મનુષ્યમા ,, ,, ભય, ,, આહારસ, પરિગ્રહસ., મૈથુનસંખ્યા ગણી દેવતામા ,, ,, આહાર, ,, ભય સ. મૈથુન સ, પરિગ્રહસંખ્યા ગણી,

ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ સંજ્ઞાનો અદ્યપખહુત્વ.

ના-કીમા સૌથી થોડો લોભ તેથી માયા સં. માન સં. ક્રોધ સંખ્યા. ગણી તિર્યચમા ,, થોડું માન, ,, ક્રોધ વિશેષ, લોભ વિશેષ, માયા વિશેષ અધિક મનુષ્યમા ,, થોડી માયા, લોભ, ક્રોધ ,, ,, માન વિશેષ અધિક દેવતામા ,, થોડો ક્રોધ, તેથી માન સંખ્યા, માયા સંખ્યા, લોભ સંખ્યા ગણી

ઇતિ સંજ્ઞા-પદ સંપૂર્ણ.

(૫૭) વેદના-પદ.

શ્રી પન્નવણા સૂત્રના ૩૫ માં પદનો અધિકાર.

જીવ ૭ પ્રકારે વેદના વેદ. ૧ શીત. ૨ દ્રવ્ય ૩ શરીર, ૪ શાતા, ૫ દુઃખ ૬ અભૂગમીયા, અને ૭ નિદાહાર હવે એ ૭ દારનો વિસ્તાર કરે છે.

૧. વેદના ૩ પ્રકારે--શીત, ઉષ્ણ અને શીતોષ્ણ. સમુચ્ચ જીવ ૩ પ્રકારની વેદના વેદ. ૧-૨-૩ નારકીમાં ઉષ્ણ વેદના વેદ. (કારણ નેરિયા શીત યોનિના

છે). ચોથી નારકીમાં ઉષ્ણ વેદના વેદનારા ધણા, શીત વેદનાવાળા થોડા. (બે વેદના) પાંચમી નારકીમાં ઉષ્ણ વેદના વેદનારા થોડા, શીત વેદનાવાળા ધણા. છઠી નારકીમાં શીત વેદના, અને સાતમી નારકીમાં મહાશીત વેદના છે. શેષ ૨૩ દંડકમાં ત્રણેય પ્રકારની વેદના વેદાય છે

૨ વેદના ૪ પ્રકારની—દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવથી. સમુચ્ચય જીવ અને ૨૪ દંડકમાં ચાર પ્રકારની વેદના વેદાય છે, દ્રવ્ય વે=છાટ અનિષ્ટ પુદ્ગલોની વેદના ક્ષેત્ર વે =નારકાદિ શુભાશુભ ક્ષેત્રની. કાળ વે=શીત ઉષ્ણ કાળની વેદના. ભાવવે=મંદતીવ્ર સ્સ (અનુભાગની).

૩. વેદના ૩ પ્રકારે—શારીરિક, માનસિક, અને શરીર - મનની સાથે. સમુચ્ચય જીવમાં ૩ પ્રકારની વેદના. સંસીના ૧૬ દંડકમાં ૩ પ્રકાર. ૫ સ્થાવર ૩ વિકલેદ્રિયમાં ૧ શારીરિક વેદના.

૪. વેદના ૩ પ્રકારે—શાતા, અશાતા અને શાતા - અશાતા સાથે. સમુચ્ચય જીવ અને ૨૪ દંડકમાં ત્રણે પ્રકારની વેદના છે.

૫. વેદના ૩ પ્રકારે—સુખ, દુઃખ અને સુખદુઃખ. સમુચ્ચય જીવ અને ૨૪ દંડકમાં ત્રણેય પ્રકારની વેદના વેદાય.

૬. વેદના ૨ પ્રકારે—૧ ઉદીરણાજન્ય (લોચ તપશ્ચર્યાદિથી), ૨ ઉદયજન્ય (કર્મ ઉદય આવવાથી), તિર્થંત્ર પચે અને મનુષ્યમાં બંને પ્રકારની વેદના, શેષ ૨૨ દંડકમાં ઉદયજન્ય (ઔપક્રમીય) વેદના હોય

૭. વેદના ૨ પ્રકારે—નિદા અને અનિદા. નારકી, ૧૦ ભવનપતિ, અને વ્યતર, એ ૧૨ દંડકમાં બે વેદના. સંસી નિદા વેદે, અસંસી અનિદા વેદે. (સંસી, અસંસી મનુષ્ય, તિર્થંત્રમાંથી મરીને ગયા તે અપેક્ષા સમજની),

પાંચ સ્થાવર, ૩ વિકલેદ્રિય અનિદા વેદના વેદે (અસંસી હોવાથી). તિર્થંત્ર પચેદ્રિય અને મનુષ્યમાં બંને પ્રકારની વેદના. જ્યોતિષી અને વૈમાનિકમાં વેદના છે, કારણ કે બે પ્રકારના દેવતા છે.

૧ અમાયી સમ્યક્ દષ્ટિ—નિદા વેદના વેદે છે.

૨ માયી મિથ્યા દષ્ટિ—અનિદા વેદના વેદે છે.

ધર્મ વેદના પદ સંપૂર્ણ

(૫૮) સમુદ્ધાત-૫૬

શ્રી પન્નવણા સૂત્રના ૩૬મા પદનો અધિકાર

જીવે પુદ્ગલો જે જે રૂપે પરિણમે છે તેને તે તે નામથી બતાવાય છે. જેમ કાષ્ઠ પુદ્ગલો વેદની રૂપ પરિણમે કાષ્ઠ કષાયરૂપ પરિણમે ઇંડ્ર ંદ્રેલા પુદ્ગલોને સમ ને વિષમપણે પરિણમવાને સમુદ્ધાત કહે છે.

(૧) નામદ્વાર—વેદની, કષાય, મારણાતિક, વૌકિય, તૈજસ, આહારક અને કેવળી સમુદ્ધાત એ સાત સમું ને ૨૪ દંડક ઉપર ઉતારે છે

સમુચ્ચય જીવોમાં ૭ સમું, નારકીમાં ૪ સમું પ્રથમની, દેવતાના ૧૩ દંડકમાં ૫ સમું પ્રથમની, વાયુમાં ૪ સમું પ્રથમની, ૪ સ્થાવર ૩ વિકલેમાં ૩ સમું પ્રથમની, તિર્યાંચ ૫એમાં ૫ પ્રથમની મનુષ્યમાં ૭ સમુદ્ધાત લાભે

(૨) કાળદ્વાર—જ સમુંનો કાળ અસંખ્યાત સમયની અતમુહૂર્ત સુધીનો અને કેવળી સમુંનો કાળ ૮ સમયનો છે

(૩) ૨૪ દંડક એકેક જીવની અપેક્ષા—વેદની કષાય, મારણાતિક વૌકિય અને તૈજસ સમું ૨૪ દંડકના એક એક જીવે ભૂતકાળમાં અનંતી કરી અને ભવિષ્યમાં કાષ્ઠ કરશે, કાષ્ઠ નહિ કરે, કરે તો ૧-૨-૩ જીવ સંખ્યાત અસંખ્યાત અનત કરે.

આહારક સમું ૨૩ દંડકના એકેક જીવે ભૂતકાળમાં સ્થાત્ કરી, સ્થાત્ ન કરી જો કરી છે તો ૧-૨-૩ વાર, ભવિષ્યમાં જો કરે તો ૧-૨-૩-૪ વાર કરશે મનુષ્ય દંડકના એકેક જીવે ભૂતકાળે કરી તો ૧-૨-૩-૪ વાર કરી શેષ પૂર્વવત્

કેવળી સમું ૨૩ દંડકના એકેક જીવોએ ભૂતકાળમાં નથી કરી. ભવિષ્યમાં કરે તો ૧ વાર કરશે મનુષ્યમાં કરી હોય તો ભૂતમાં ૧ વાર, ભવિષ્યમાં પણ ૧ વાર કરશે.

(૪) ઘણા જીવ અપેક્ષા ૨૪ દંડક—પાંચ (પ્રથમની) સમું ૨૪ દંડકના ઘણા જીવોએ ભૂતકાળમાં અનંતી કરી, ભવિષ્યમાં અનંતી કરશે.

આહારક સમું ૨૨ દંડકના ઘણા જીવો આશ્રી ભૂતકાળમાં અસંખ્યાતી કરી અને ભવિષ્યમાં અસંખ્યાતી કરશે. વનસ્પતિમાં ભૂત ભવિષ્યની અનતી કહેવી, મનુષ્યમાં ભૂત-ભવિષ્યની સ્થાત્ સંખ્યાતી. સ્થાત્ અસંખ્યાતી કહેવી.

કેવળી સમું ૨૨ દંડકમાં ભૂતમાં નથી કરી ભવિષ્યમાં અસંખ્યાત કરશે. વનસ્પતિમાં ભૂતમાં નથી કરી, ભવિષ્યમાં અનત કરશે. મનુષ્યના ઘણા જીવે

ભૂતમા કરી હોય તો ૧-૨-૩ ઉં પ્રત્યેક સો વાર, ભવિષ્યમાં સ્યાત્ સંજ્યાતી, સ્યાત્ અસંજ્યાતી કરે.

(૫) પરસ્પરની અપેક્ષા ૨૪ દંડક—એક એક નેરિયાએ ભૂતકાળમાં નેરિયાપણે અનંતી વેદની સમું કરી, ભવિષ્યમાં ક્રોધ કરશે, ક્રોધ નહિ કરે જો કરે તો ૧-૨-૩ સંજ્યાતી, અસંજ્યાતી, અનંતી કરે. એવં એકેક નેરિયા અસુરકુમારપણે, યાવત્ વૈમાનિક દેવપણે કહેવી

એકેક અસુરકુમારપણે વેદની સમું ભૂતમાં અનંતી કરી, ભવિષ્યમાં કરે તો જાવ અનંતી કરશે અસુરકુમારે અસુરકુમારપણે વેદની સમું ભૂતમાં અનંત કરી, ભવિષ્યમાં કરે તો ૧-૨-૩ જાવ અનંતી કરશે. એમ વૈમાનિક સુધી કહેવી એમ ૨૪ દંડકમા સમજવી.

કપાય સમું એકેક નેરિયે નેરિયાપણે ભરતમાં અનંતી કરી, ભવિષ્યમાં કરે તો ૧-૨-૩ જાવ અનંતી કરશે. એકેક નારકીએ અસુરકુમારપણે ભૂતમાં અનંતી કરી, ભવિષ્યમાં કરે તો સંજ્યાતી, અસંજ્યાતી, અનંતી કરશે. એમજ વ્યંતર, જ્યોતિષી, વૈમાનિકપણે પણ ભવિષ્યમાં કરે તો અસંજ્યાતી, અનંતી કરશે.

ઉદારિકના ૧૦ દંડકમા ભૂતકાળે અનંતી કરી. ભવિષ્યમાં કરે તો ૧-૨-૩ જાવ અનંતી કરશે એવ ભવનપતિ પણ કહેવા.

એકેક પૃથ્વીકાળી જીવે નારકીપણે કપાય સમું ભૂતમાં અનંતી કરી, અને ભવિષ્યમાં કરશે તો સ્યાત્, સંજ્યાતી, અસંજ્યાતી, અનંતી કરશે એવં ભવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક પણ ભવિષ્યમાં અસંજ્યાતી, અનંતી કરશે. ઉદારિકના ૧૦ દંડકમાં ભવિષ્યમાં સ્યાત્ ૧- -૩ જાવ સંજ્યાતી, અસંજ્યાતી, કરશે. એમ ઉદારિકના ૧૦ દંડક, વ્યંતર, જ્યોતિષી, વૈમાનિક અસુરકુમારની માફક સમજવા.

એકેક નારકીએ નારકીપણે મારણાતિક સમું ભૂતમાં અનંતી કરી ભવિષ્યમાં જો કરે તો ૧-૨-૩ સંજ્યાતી જાવ અનંતી કરશે. એવં ૨૪ દંડક કહેવા. પણ સ્વસ્થાન-પરસ્થાન સર્વત્ર ૧-૨-૩ કહેવી, કારણ મારણાતિક સમું એક ભવમાં એકજ વાર ધાય છે.

એકેક નારકીએ નારકીપણે વૈક્રિય સમું ભૂતમાં અનંતી કરી, ભવિષ્યમાં જો કરે તો ૧-૨-૩ જાવ અનંતી કરશે. એમ ચોતીશય દંડક, ૧૭ દંડકપણે કપાય સમુંની જોમ કરે સાત દંડક (૪ સ્થાવર, ૩ ચિકીતેન્દ્રિય) મા વૈક્રિય સમું નથી.

એકેક નારકીએ નારકીપણે તૌજસ સમું ભૂતમાં નથી કરી. ભવિષ્યમાં નહિ કરે.

એકેક નારકીએ અસુરકુમારપણે ભૂતકાળના તેજના સમું અનતી કરી અને ભવિષ્યમાં કરશે તો ૧-૨-૩ જાવ અનતી કરશે એમ તૌજસ સમું ૧૫ દંડકમાં મારણાતિક માફક.

આહારક સમું મનુષ્ય સિવાયના ૨૩ દંડકના જીવોએ પોતાના કે અન્ય ૨૩ દંડકપણે નથી કરી અને કરશે પણ નહિ. એકેક ૨૩ દંડકના જીવે મનુષ્યપણે આહારક સમુ, જો કરી હોય તો ૧-૨-૩ અને ભવિષ્યમાં જો કરે તો ૧-૨-૩-૪ વાર કરશે.

કેવળી સમું મનુષ્ય સિવાયના ૨૩ દંડકના જીવોએ પોતાના કે અન્ય ૨૩ દંડકપણે ભૂતમાં નથી કરી અને ભવિષ્યમાં કરશે નહિ મનુષ્યપણે ભૂતમાં નથી કરી, ભવિષ્યમાં કરે તો ૧ વાર કરશે એકેક મનુષ્યે ૨૩ દંડકપણે કેવળી સમું કરી નથી અને કરશે પણ નહિ- એકેક મનુષ્યે મનુષ્યપણે કેવળી સમું કરી હોય તો ૧ વાર અને કરશે તો પણ ૧ વાર.

(૬) ઘણા જીવો પરસ્પર--ઘણા નારકીએ ઘણા નારકીપણે વેદની સમું ભુતમાં અનતી કરી, ભવિષ્યમાં અનતી કરશે. એમ ચોવીશે દંડકપણે પણ સમજવું, શેષ ૨૩ દંડકમાં પણ નારકીવત વેદની માફકજ કષાય, મારણાતિક, વૈક્રિય સમું ૧૭ દંડકમાં અને તૌજસ સમું ૧૫ દંડકમાં કહેવી.

ઘણા નારકીએ ૨૩ દંડક (મનુષ્ય સિવાયના) પણે આહારક સમું ન કરી, ન કરશે મનુષ્યપણે ભૂતમાં અસં કરી, ભવિષ્યમાં અસં કરશે એવં ૨૩ દંડક (વનસ્પતિ સિવાયના) પણે સમજવું વનસ્પતિમાં અનતી કહેવી.

એકેક મનુષ્ય ૨૩ દંડકપણે આહારક સમું કરી નથી અને કરશે પણ નહિ મનુષ્યપણે ભુતમાં સ્વાત્ સંખ્યાતી, સ્વાત્ અસંખ્યાતી કરી અને ભવિષ્યમાં પણ કરે તો સ્વાત્ સંખ્યાં, સ્વાત્ અસંખ્યાતી કરશે.

ઘણા નરકાદિ ૨૩ દંડકના જીવોએ ઘણા નરકાદિ ૨૩ દંડકપણે કેવળી સમું કરી નથી અને કરશે પણ નહિ મનુષ્યપણે કરી નથી જો કરે તો સંખ્યાં અસંખ્યાં કરશે.

ઘણા મનુષ્યે ૨૩ દંડકપણે કેવળી સમું કરી નથી કરશે પણ નહિ અને મનુષ્યપણે કરી હોય તો સ્વાત્ સંખ્યાતી, અસંખ્યાતી કરી ભવિષ્યમાં કરે તો સ્વાત્ સંખ્યાતી, સ્વાત્ અસંખ્યાતી કરશે.

(૭) અદ્યપખહુત્વદ્વાર-સમુચ્ચય

અદ્યપખહુત્વ

- ૧ સૌથી થોડા આહાં સમું વાળા
- ૨ કેવળી સમું વાળા સંખ્યા. ગણા
- ૩ તૈજસ , , અસખ્યં ,
- ૪ ગૈકિય , , , ,
- ૫ મારણાંતિક, , અનંત ,
- ૬ કષાય , , અસં ,
- ૭ વેદની , , વિશેષ ,
- ૮ અસમોષ્યા, , અસં ,

મનુષ્યનો અદ્યપહુત્વ

- ૧ સૌથી થોડા આહાં સમુંવાળા
- ૨ તેથી કેવળી સમુંવાળા સંખ્યાંગણા
- ૩ , , તૈજસ , , અસં ,
- ૪ , , ગૈકિય , , સંખ્યાં ,
- ૫ , , મારણાંતિક, , અસં ,
- ૬ , , વેદની , , અસં ,
- ૭ , , કષાય , , સંખ્યાં ,
- ૮ , , અસમોષ્યા, , , ,

નર્કનો અદ્યપખહુત્વ

- ૧ સૌથી થોડા મારણાંતિક સમું વાળા
- ૨ તેથી ગૈકિય સમુંવાળા અસં. ગણા
- ૩ , , કષાય , , સંખ્યા ,
- ૪ , , વેદની , , , ,
- ૫ , , અસમોષ્યા , , , ,

દેવતાનો અદ્યપખહુત્વ

- ૧ સૌથી થોડા તૈજસ સમુંવાળા
- ૨ તેથી મારણાંતિક સમુંવાળા અસં ગણા

- ૩ , , વેદની સમુંવાળા , ,
- ૪ , , કષાય , , સંખ્યાં ,
- ૫ , , ગૈકિય , , , ,
- ૬ , , અસમોષ્યા , , , ,

તિર્યચ પંચેનો અદ્યપખહુત્વ

- ૧ સૌથી થોડા તૈજસ સમું વાળા
- ૨ તેથી ગૈકિય સમુંવાળા અસં. ગણા
- ૩ , , મારણાં , , ,
- ૪ , , વેદની , , ,
- ૫ , , કષાય , , ,
- ૬ , , અસમોષ્યા , , ,

પૃથ્વીદિ ૪ સ્થાનોનો અદ્યપખહુત્વ

- ૧ સૌથી થોડા મારણાંતિક સમું વાળા
- ૨ તેથી કષાય સમુંવાળા સંખ્યા ગણાં
- ૩ તેથી વેદની સમુંવાળા વિશેષાધ્યા
- ૪ તેથી અસમોષ્યા , , અસંગણા

વાયુકાયનો અદ્યપખહુત્વ

- ૧ સૌથી થોડા ગૈકિય સમુંવાળા.
- ૨ તેથી મારણાંતિક સમુંવાળા અસંગણા
- ૩ તેથી કષાય સમુંવાળા સંખ્યાંગણા
- ૪ તેથી વેદની સમુંવાળા વિશેષાધ્યા
- ૫ તેથી અસમોષ્યા , , અસંગણા

વિકલેન્દ્રિયના અલ્પખંડત્વ

- ૧ સોથી થોડા મારણાં સમુન્વાળા
- ૨ તેથી વેદની સમુન્વાળા અસંખ્યગણા
- ૩ તેથી કષાય ,, ,,
- ૪ તેથી અસંખ્યા અસંખ્યા,,

ઘટિ સમુદ્ધાત પદ સંપૂર્ણ.

(૫૯) ઉપયોગ પદ

શ્રી પન્નવણા સૂત્રના ૨૯ માં પદનો અધિકાર.

ઉપયોગ જે પ્રકારના છે. ૧ સાકાર ઉપ૦ અને ૨ નિરાકાર ઉપયોગ. સાકાર ઉપ૦ આઠ પ્રકારનો છે ૫ જ્ઞાન (મતિ, શ્રુત અવધિ, મનઃપર્યાવ અને કેવળજ્ઞાન) અને ૩ અજ્ઞાન (મતિ શ્રુત અજ્ઞાન, વિભંગજ્ઞાન) અનાકાર ઉપ૦ ૪ પ્રકારનો છે ચક્ષુ અચક્ષુ અવધિ અને કેવળ-દર્શન, હવે ૨૪ દંડકમાં ફેટફેટલા ઉપયોગ લાભે તે :-

દંડક	નામ	ઉપયોગ	આકાર	અનાકાર
	સમુચ્ચય જીવમાં	૨	૮	૪
૧	નારકી	૨	૬	૩
૧૩	દેવતા	૨	૬	૩
૫	સ્થાવર	૨	૨	૧
૧	જેષ્ઠદ્રિય	૨	૪	૧
૧	તેષ્ઠદ્રિ	૨	૪	૧
૧	ચૌરેન્દ્રિય	૨	૪	૨
૧	તિર્થંચ પચેન્દ્રિય	૨	૬	૩
૧	મનુષ્ય	૨	૮	૪

ઘટિ ઉપયોગ પદ સંપૂર્ણ.

(૬૦) ઉપયોગ અધિકાર.

શ્રી ભગવતી સૂત્રના શતક ૧૩ માના ઉદ્દેશા ૧-૨નો અધિકાર.

ઉપયોગ ૧૨ છે ૫ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન અને ૪ દર્શન એ ૧૨ ઉપયોગમાંથી જ્યેષ્ઠ ઇષ્ટ ગતિમાં ફેટલા સાથે લઈ જાય છે, લાવે છે, એ અર્થે બતાવાશે

(૧) ૧-૨-૩ નંકમાં જતી વખતે ૮ ઉપયોગ (૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૨ દર્શન-અચક્ષુ ને અવાધ-) લઈને આવે. અને ૭ ઉપયોગ (ત્રિભંગ જ્ઞાન વર્ણને) લઈને નીકળે. ૪-૫-૬ નંકમાં ૮ ઉપયોગ (ઉપસ્વત્) લઈને આવે અને ૫ ઉપયોગ (૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન, ૧ અચક્ષુદર્શન) લઈને નીકળે ૭ મી નંકમાં ૫ ઉપયોગ (૩ અજ્ઞાન ૨ દર્શન) લઈને આવે અને ૩ ઉપયોગ (૨ અજ્ઞાન ૧ અચક્ષુ દર્શન) લઈને નીકળે.

(૨) ભવનપતિ, વ્યતર, જ્યોતિષી દેવ ૮ ઉપયોગ (૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૨ દર્શન) લઈને આવે અને ૫ ઉપયોગ (૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન, ૧ અચક્ષુ દર્શન) લઈને નીકળે ૧૨ દેવલોક ૯ ગ્રૈવેયકમાં ૮ ઉપયોગ લઈને આવે અને ૭ ઉપયોગ (ત્રિભંગજ્ઞાન વર્ણને) લઈને નીકળે અનુત્તર વિમાનમાં ૫ ઉપયોગ (૩ જ્ઞાન, ૨ દર્શન) લઈને આવે અને એજ ૫ ઉપયોગ લઈને નીકળે

(૩) ૫ રથાવરમાં ૩ ઉપયોગ (૨ અજ્ઞાન, ૧ દર્શન) લઈને આવે અને ૩ ઉપયોગ લઈને નીકળે. ૩ વિક્રેયેન્દ્રિયમાં ૫ ઉપયોગ (૨ જ્ઞાન ૨ અજ્ઞાન, ૧ દર્શન) લઈને આવે અને ૩ ઉપયોગ (૨ અજ્ઞાન, ૧ દર્શન) લઈને નીકળે તિર્યચ પચેન્દ્રિયમાં ૫ ઉપયોગ લઈને આવે અને ૮ ઉપયોગ લઈને નીકળે. મનુષ્યમાં ૭ ઉપયોગ (૩ જ્ઞાન ૨ અજ્ઞાન, ૨ દર્શન) લઈને આવે અને ૮ ઉપયોગ લઈને નીકળે સિદ્ધમાં કેવળજ્ઞાન કેવળ દર્શન લઈને આવે અને અનંત કાળ સુધી આનંદધન રૂપે શાશ્વતા પ્રિયજે

મતિ ઉપયોગ અધિકાર સંપૂર્ણ

(૬૧) નિયંત્ર

શ્રી ભગવતી સૂત્રના શા. ૨૫ ઉ. ૬ ક્રોનો અધિકાર.

નિયંત્રોના ૩૭ કાર કહે છે—૬ પદ્મવાણા (પદ્મપણા), ૨ વેદ, ૩ રામ (સગાં), ૪ દેવ, ૫ આરિ, ૬ પદ્મિયમ્ (પદ્મસેના) ૭ જ્ઞાન, ૮ તીર્થ

૯ લિગ, ૧૦ શરીર, ૧૧ ક્ષેત્ર, ૧૨ કાળ, ૧૩ ગતિ, ૧૪ સયમ-સ્થાન, ૧૫ (નિકાસે) ચારિત્ર પર્યાય, ૧૬ યોગ, ૧૭ ઉપયોગ, ૧૮ કષાય, ૧૯ લેશ્યા, ૨૦ પરિણામ (૩), ૨૧ બધ, ૨૨ વેદે, ૨૩ ઉદીરણા, ૨૪ ઉપસપજાણ (કયા જાય ?) ૨૫ સંત્રાણહુતા, ૨૬ આહાર, ૨૭ ભવ, ૨૮ આગરેસ (કેટલી વખત આવે ?) ૨૯ કાળ-સ્થિતિ, ૩૦ આત્મા ૩૧ સમુદ્વિત, ૩૨ ક્ષેત્ર (વિસ્તાર), ૩૩ સ્પર્શના, ૩૪ ભાવ ૩૫ પરિમાણ, (કેટલા લાભે ?), અને ૩૬ અલ્પગણહુત્વ દ્વારા

૧. 'પન્નવણા દ્વાર-નિર્ઞય' (માધુ) ૬ પ્રકારના પ્રશ્ન છે. યથા-૧ પુલાક, ૨ વકુશ, ૩ પડિસેવણા ૪ કષાયકુશીલ. ૫ નિર્ઞય ૬ સ્નાતક,

(૧) પુલાક=શાળ (ચોખા) ના પૂળા જેવા; જેમા સાગ વસ્તુ ઓછી અને ઘાસ, માટી વધુ હોય તેના જે બે ૧ લખિય પુલાક-કોઈ ચક્રવતી' આદિ, કોઈ જૈન મુનિની કે જૈનશાસન આદિની આશાતના કરે તે તેની સેના આદિને ચક્રચૂર કરવા માટે લખિયનો પ્રયોગ કરે તે ૨ ચારિત્ર પુલાક-તેના ૫ ભેદ જ્ઞાનપુલાક, દર્શનપુલાક, ચારિત્રપુલાક, લિગપુલાક, (અકારણલિગ-વેશ બદલે), અને અહસુહુમ્મ પુલાક (મનથી પણ અકલ્પનીક વસ્તુ ભોગવવા ઈચ્છે)

(૨) વકુશ=ખળામા પડેલી શાળવતૂ તેના ૫ ભેદ ૧ અભોગ (ગણીને દોષ લગાડે), ૨ અણાભોગ (અખણના દોષ લાગે), ૩ સવુડા (જાના દોષ લગાડે), ૪ અસવુડા (પ્રગટ દોષ લગાડે), ૫ અહાસુહુમ્મ (હાથ, મ્હો ધોવે, આખ આજે છ)

(૩) પડિસેવણા=શાળના ઉપણેલા ખળા જેવા તેના ૫ ભેદ ૧ જ્ઞાન, ૨ દર્શન, ૩ ચારિત્ર-મા અતિચાર લગાડે, ૪ લિગ પલટાવે, ૫ તપ કરીને દેવાદિની પદવી વાછે

(૪) કષાયકુશીલ=ક્રાંતરાવાળી-કચરા વિનાની શાળ જેવા. તેના ૫ ભેદ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર-મા કષાય કરે, કષાય કરીને લિગ બદલે, તપ કરીને કષાય કરે.

(૫) નિર્ઞય=ક્રાંતરા કાટેલી-ખાડેલી શાળ જેવા તેના ૫ ભેદ. ૧ પ્રથમ સમય નિર્ઞય (દશમે ગુણુંથી ૧૧ કે ૧૨ ગું ૫૨ ચડના પ્રથમ સમયના), ૨ અપ્રથમ સમય નિર્ઞય (૧૧-૧૨ ગુણુંમા જે સમયથી વધુ થયું હોય), ૩ ચરમ સમય (૧ સમયનુ છન્નચપણુ જેને બાકી હોય) ૪ અચરમ સમય (જે સમયથી વધુ સમય જેને છન્નચપણુ બાકી હોય) અને ૫ અહાસુહુમ્મ નિર્ઞય (સામાન્ય પ્રકારે વતે)

(૬) સ્નાતક=શુદ્ધ, અખડ સુગંધી ચોખા જેવા તેના ૫ ભેદ-૧ અચ્છવી (યોગ નિરોધ), ૨ અસળલે (સળલા દોષરહિત), ૩ અકમ્મે (ધાતી કમન્દિત), ૪ સશુદ્ધ (દેવળી) અને ૫ અપન્નિ-મની (અબધક)

૨ વેદ દ્વાર—૧ પુલાક પુરુષ વેદી અને ૫૦ નપુંસક વેદી, ૨ વકુશ ૫૦ સ્ત્રી ૦ નપુંસ વેદી, ૩ પડિમેવણા-ત્રણ વેદી, ૪ કપાયકુશીલ ત્રણ વેદી અને અવેદી (ઉપશાંત કે. ક્ષીણ), ૫ નિર્ઞન્ય અવેદી ઉપશાંત અને ક્ષીણ અને ૬ સ્નાતક ક્ષીણ અવેદી હોય

૩ રાગ દ્વાર—૪ નિર્ઞન્ય, સત્રાગી નિર્ઞન્ય [પાત્રમા] વીતરાગી [ઉપશાંત અને ક્ષીણ], અને સ્નાતક ક્ષીણ વીતરાગી હોય

૪ કલ્પદ્વાર—કલ્પ પાત્ર પ્રકારે [સ્થિત, અસ્થિત, સ્થિવર, જનકલ્પ, અને કલ્પાતીત] પાલન કરાય. એ કલ્પ ૧૦ પ્રકારના છે. ૧ અચ્ચેલ, ૨ ઉદ્દેશી, ૩ રાજપીંડ, ૪ સેજાંતર, ૫ માસકલ્પ, ૬ ચૌમાસીકલ્પ, ૭ વ્રત, ૮ પ્રતિક્રમણ, ૯ કીર્તિધર્મ અને ૧૦ પુરુષાજ્યેષ્ઠ.

એ દશ કલ્પ પહેલા અને છેલ્લા તીર્થકરના શાસનમાં સ્થિત કલ્પ હોય છે. શેષ ૨૨ તીર્થકરના શાસનમાં અસ્થિત કલ્પ છે. ઉપરના ૧૦ કલ્પમાંથી ૪-૭-૯-૧૦ એ ચાર સ્થિત કલ્પ છે, અને ૧-૨-૩-૫-૬ ૮ અસ્થિત કલ્પ છે.

સ્થિવર કલ્પ=શાસ્ત્રોક્ત વસ્ત્ર-પાત્રાદિ રાખે

જનકલ્પ=જા ૦ ૨ ઉં ૧૨ ઉપકરણ રાખે

કલ્પાતીત=કેવળી, મનઃપર્યાવ. અવધિ જ્ઞાની, પૂર્વધર. ૧૦ પૂર્વધર શ્રુત કેવળી અને જાતિસ્મરણ જ્ઞાની.

પુલાક=સ્થિત અને અસ્થિત કલ્પી હોય.

વકુશ અને પડિમેવણા નિયંત્રમાં કલ્પ ૪, સ્થિત, અસ્થિત, સ્થિવર, અને જનકલ્પી.

કપાયકુશીલમાં ૫ કલ્પ-ઉપરના ૪ અને કલ્પાતીત.

નિર્ઞન્ય અને સ્નાતક-સ્થિત, અસ્થિત અને કલ્પાતીત હોય.

૫. ચારિત્ર દ્વાર—ચારિત્ર ૫ છે. ૧ સામાયિક, ૨ છેદોપરથાપનીય ૩ પરિહારગિયુદ્ધ ૪ મુક્ત સપરાય અને ૫ યથાખ્યાત પુલાક, વકુશ પડિમેવણામાં પહેલા બે ચારિત્ર. કપાયકુશીલમાં ૪ ચારિત્ર અને નિર્ઞન્ય સ્નાતકમાં યથાખ્યાત ચારિત્ર હોય

૬. પડિમેવણ દ્વાર—મૂળગુણ પડિં (મહાવ્રતમાં દોષ) અને ઉત્તરગુણ પડિં (ગાયત્રી આદિમાં દોષ); પુલાક, વકુશ પડિમેવણમાં મૂળગુણ ઉત્તરગુણની બે પડિમેવણ શેષ ત્રણ નિયંત્ર અપાડિમેવી (વ્રતોમાં દોષ ન લગાડે)

૭ જ્ઞાન દ્વાર—પુલાક, વકુશ, પડિમેવણ નિયંત્રમાં બે જ્ઞાન કે ત્રણ જ્ઞાન, કપાયકુશીલ અને નિર્ઞન્યમાં ૨-૩-૪ જ્ઞાન, અને સ્નાતકમાં કેવળ જ્ઞાન

દ્રુતજ્ઞાન આશ્રી - પુલાકને ૪૦ ૯ પૂર્વ ન્યૂન, ૭૦ ૯ પૂર્વ પૂર્ણ. વક્રશ અને પડિસેવણને ૪૦ ૮ પ્રવચન, ૭૦ દશ પૂર્વ કષાય કુશીલ તથા નિર્ઞન્યને ૪૦ ૮ પ્રવચન ૭૦ ૧૪ પૂર્વ. સ્નાતક મત્ર વ્યતિરિક્ત.

૮ તીર્થદ્વાર—પુલાક, વક્રશ પડિસેવણ તીર્થમા હોય, ગેષ ત્રણ તીર્થમા અને અતીર્થમા હોય અતીર્થમા પ્રત્યેક બુદ્ધ આદિ હોય.

૯ લિંગદ્વાર—૭ એ નિયંત્ર [સાધુ] દ્રવ્યલિંગ અપેક્ષા સ્વલિંગ અને અન્યલિંગ અને ગૃહસ્થલિંગમા હોય બાવાપેક્ષા સ્વલિંગીજ હોય.

૧૦ શરીરદ્વાર—પુલાક, નિર્ઞન્ય અને સ્નાતકમા ૩ [ઉ. તે કા.], વક્રશ, પડિસે ૦ મા ૪ [૭૦ વૈં તેં કાં] કષાયકુશીલમા પાંચ શરીર

૧૧ ક્ષેત્રદ્વાર—૭ [અધા] નિયંત્ર ૪૦ નમ અપેક્ષા ૧૫ કર્મભૂમિમાં હોય સહચુ અપેક્ષા ૫ નિયંત્ર [પુલાક સિવાય] કર્મભૂમ અને અકર્મભૂમિમાં હોય પ્રસંગોપાત પુલાક લગ્નિ, આહારક શરીર સાબી, અપ્રમાદી, ઉપશમ શ્રેણીવાળા અને કેવળી થયા નાદ સહચુ ન થઈ શકે

૧૨ કાળદ્વાર—પુલાક નિર્ઞન્ય અને સ્નાતક અવસં કાળમા ત્રીજે, ચોથે આરે જન્મે અને ૩-૪-૫ મા આરામા પ્રવર્તે ઉત્સં કાળમા ૨-૩-૪ આગમા જન્મે અને ૩-૪ થા આગમા પ્રવર્તે મહાવિદેહમાં સદા હોય

પુલાકનુ સહચુ ન થાય, પણ નિર્ઞન્ય, સ્નાતક સહચુ અપેક્ષા બીજા કાળમા પણ હોય વક્રશ પડિસેવણ અને કષાયકુશીલ અવસં કાળના ૩-૪-૫ આરામા જન્મે અને પ્રવર્તે. ઉત્સં કાળના ૨-૩-૪ આગમા જન્મે અને ૩-૪ કષયક શ્રેણીવાળા આરામા પ્રવર્તે મહાવિદેહમાં સદા હોય

૧૩ ગતિદ્વાર—

નામ	ગતિ		સ્થિતિ	
	જન્મન્ય	ઉત્કૃષ્ટ	જન્મન્ય	ઉત્કૃષ્ટ
પુલાક	સુધર્મદેવલોક	સહસ્રાર દેવલોક	પ્રત્યેક પદ્યં	૧૮ સાગર
વક્રશ	"	અન્યુત "	"	૨૨ "
પડિસેવણ	"	"	"	૨૨ "
કષાય કુશીલ	"	અનુત્તર વિમાન	"	૩૩ "
ઉપશાન્ત } નિર્ઞન્ય }	અનુત્તર વિં	સર્વાર્થસિદ્ધ	૩૧ સાગર	૩૩ "
સ્નાતક		મોક્ષ		સાદિ અનત

દેવતામાં ૫ પદ્ધિઓ છે. ૧ ઇન્દ્ર, ૨ લોકપાલ, ૩ ત્રાયશ્વિશક, ૪ સામાનિક તે ૫ અહુમેન્દ્ર. પુલાક, વકુશ, પડિસેવણુ પ્રથમ ૪ પદ્ધિમાંની ૧ પદ્ધિ પામે કપાયકુશીલ ૫ માંથી ૧ પદ્ધિ પામે. નિર્ઞન્ય અહુમેન્દ્ર થાય. સ્નાતક મોક્ષે જાય. વિરાધક જૉ વિરાં હોય તો ૪ પદ્ધિમાંથી ૧ પદ્ધિ પામે. ઉ. વિગં ૨૪ દંડકમાં ભ્રમણુ કરે.

૧૪. સંયમ દ્વાર—સયમ સ્થાન અસંખ્યાતા છે. ચાર નિયંત્રમાં અસંખ્યાતા સયમ સ્થાન અને નિર્ઞન્ય સ્નાતકમાં સંયમ સ્થાન એકજ હોય. સૌથી થોડા નિં સ્નાં ના સં સ્થાં તેથી પુલાકના સં. સ્થા. અસંખ્યગણા તેથી વકુશના સં સ્થાં અસંખ્યગણા તેથી પડિસેવણુના સ. સ્થા. અસંખ્યગણા. તેથી કપાયકુશીલના સ. સ્થા. અસંખ્યગણા.

૧૫ નિકાસે (સંયમના પર્યાય) દ્વાર—મધાના ચારિત્ર પર્યાય અનંતા અનંતા પુલાકથી પુલાક ૧ ચારિત્ર પર્યાય પરસ્પર છડાણુવલિયા. યથા—
૧ અનંતભાગ હાનિ ૨ અસંખ્યભાગ હાનિ, ૩ સંખ્યાતભાગ હાનિ ૪-સંખ્યાત ગણી, ૫ અસંખ્યભાગ ગણી હાનિ ૬ અનંત ગણી હાનિ ૧ અનંતભાગ વૃદ્ધિ ૨ અસંખ્યભાગ ભાગ વૃદ્ધિ ૩ સંખ્યાત ભાગ વૃદ્ધિ ૪, સંખ્યાત ગણી ,, ૫ ,, ૧ ગણી ,, ૬ અનંત ગણી ,,

પુલાક-વકુશ પડિસેવણુથી અનંતગુણહીન. કપાયકુશીલ છડાણુવાલિયા નિર્ઞન્ય સ્નાતકથી અનંતગુણહીન. વકુશ, પુલાકથી અનંતગુણ વૃદ્ધિ વકુશ વકુશથી છડાણુવલિયા વકુશ-પડિસેવણુ કપાયકુશીલથી છડાણુવલિયા નિર્ઞન્ય સ્નાતકથી અનંતગુણ હીન.

પડિસેવણુ વકુશ માફક સમજવા. કપાયકુશીલ, ચાં નિયંત્ર (પુલાક, વકુશ, પડિમેં, કપાયકુશીલ)થી છડાણુવલિયા અને નિર્ઞન્ય સ્નાતકથી અનંત ગુણહીન

(નિર્ઞન્ય પ્રથમ ચાર નિયંત્રથી અનંતગુણ અધિક, નિર્ઞન્ય સ્નાતકથી સમ તુલ્ય સ્નાતકને નિર્ઞન્ય માફક (ઉપરવત) જાણવા.

અલ્પગણત્વ—પુલાક અને કપાયકુશીલના જૉ ચારિત્ર પર્યાય પરસ્પર તુલ્ય. તેથી પુલાકના ઉ ચા. ૫. અનંતગણા તેથી વકુશ અને પડિસેવણુના જૉ ચા. ૫. પરસ્પર તુલ્ય અને અનંતગણા, તેથી વકુશના ઉં ચા પર્યાય અનંતગણા તેથી પડિસેવણુના ઉં ચાં ૫ં અનંતગણા. તેથી કપાયકુશીલના ઉં ચાં ૫ં અનંતગણા તેથી નિર્ઞન્ય અને સ્નાતકના જૉ ઉં ચાં પર્યાય પરસ્પર તુલ્ય અને અનંતગણા.

૧૬ યોગદ્વાર—૫ નિયંત્ર સયોગી અને સ્નાતક સયોગી તથા અયોગી.

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર—જ્યે નિયંત્રમાં સાકાર-નિરાકાર-અન્ને ઉપયોગ

૧૮ કષાયદ્વાર—પહેલા ૩ નિયંત્ર સંકષાયી (સજ્જલનનો ચોક) કષાયકુ-
શીલમા સજ્જલ ૪-૩-૨-૧. નિર્ગન્થ અકષાયી (ઉપશમ કે ક્ષીણ). અને સ્નાતક
અકષાયી (ક્ષીણ)

૧૯ લેશ્યા દ્વાર—પુલાક, વકુશ, પડિસેવણમા ૩ શુભ લેશ્યા, કષાય,
કુશીલમા ૭ લેશ્યા. નિર્ગન્થમા શુકલ સ્નાતકમા શુકલ લેશ્યા અથવા અલેશી

૨૦ પરિણામ દ્વાર—પહેલા ૪ નિયંત્રાગ્રા ત્રણ પરિણામ (૧ હીયમાત
૨ વર્ધમાત, ૩ અર્ધસ્થિત-૧ ઘટતા ૨ વધતા, ૩ સમાત.) તેમાં હીયં વર્ધં
ની સ્થિતિ જ. ૧ સમય, ઉં અ મુ અવસ્થિતની જ. ૧ સમય ઉં ૭ સમયની.
નિર્ગન્થમાં વર્ધમાત પરિણામ અર્ધસ્થિતમા ૨ પરિણામ. સ્થિતિ જ. ૧ સમય,
ઉ. અ. મુ સ્નાતકમા ૨ (વર્ધં અવં) વર્ધં ની સ્થિતિ જ. ૧ સમય, ઉ.
અ મુ અવંની સ્થિતિ જ. ૦ અ. મુ, ઉં દેશઉણી પૂર્વ કોડની

૨૧. અંધ દ્વાર—પુલાક ૭ કર્મ (આયુષ્ય સિવાય) આંધે વકુશ અને
પડિસેવણ ૭-૮ કર્મ આંધે કષાયકુશીલ ૬-૭ કે ૮ કર્મ (આયુ-મોહ સિવાય)
આંધે નિર્ગન્થ ૧ શાતાવેદની આંધે અને સ્નાતક શાતાવેદનીય આંધે અથવા અઅંધ.

૨૨. વેદ દ્વાર—૪ નિયંત્ર ૮ કર્મ વેદે નિર્ગન્થ ૭ કર્મ (મોહ સિવાય)
વેદે. સ્નાતક ૪ કર્મ (અધાતી) વેદે

૨૩. ઉદીરણ દ્વાર—પુલાક ૬ કર્મ (આયુ-મોહ વર્જને)ની ઉદી. ૬ કે
વકુશ, પડિસેવણ ૬-૭ કે ૮ કર્મ ઉદેરે કષાયકુશીલ ૫-૬-૭-૮ કર્મ ઉદેરે (પ
હોય તો આયુ-મોહ વેદની વર્જને), નિર્ગન્થ ૨ કે ૫ કર્મ ઉદેરે (નામ-ગોત્ર)
અને સ્નાતક નામ ગોત્ર ઉદેરે અથવા અનુસ્થિત

૨૪. ઉપસંપ્રજાણ દ્વાર—પુલાક. પુલાકને છોડીને કષાયકુશીલમા કે
અસંયમમા જાય વકુશ વકુશપણને છોડીને પડિસેવણમા, કષાયકુશીલમાં અસંયમમા
કે સંયમાસંયમમા જાય એજ ૪ ઠેકાણે પડિસેવણ નિયંત્ર જાય કષાયકુશીલ ૭ ઠેકાણે
(પું, પું, પડિં અસંયં સંયમાસં કે નિર્ગન્થમા) જાય, નિર્ગન્થ, નિર્ગન્થપણને
છોડીને કષાયકુશીલ, સ્નાતક કે અસંયમમા જાય અને સ્નાતક મોક્ષમા જાય

૨૫ સંજ્ઞા દ્વાર—પુલાક, નિર્ગન્થ અને સ્નાતક, નોસંજ્ઞા બહુતા વકુશ,
પડિસેવણ અને કષાયકુશીલ સંજ્ઞાબહુતા અને નોસંજ્ઞાબહુતા

૨૬ આહારિક દ્વાર—૫ નિયંત્ર આહારિક અને સ્નાતક આહારિક કે
અનાહારિક.

૨૭ ભવદ્વાર—પુલાક અને નિર્મિત ભવ કરે જ ૧ ડિ. ૩. વકુશ, પડિંગ, કપાયકું જ. ૧ ડિ. ૧૫ ભવ કરે અને સ્નાતક તેજ ભવે મોક્ષે જાય

૨૮ આગરેસ દ્વાર—પુલાક એક ભવમાં જ. ૧ વાર ડિ. ૩ વાર આવે ઘણા ભવ આશ્રી જ. ૨ વાર ડિ. ૭ વાર આવે. વકુશ પડિંગ અને કપાયકું એક ભવમાં જ ૧ વાર ડિ. પ્રત્યેક સો વાર આવે ઘણા ભવ આશ્રી જ. ૨ વાર ડિ. પ્રત્યેક હજાર વાર. નિર્મિતપણું એક ભવ આશ્રી જ. ૧ વાર ડિ. ૨ વાર ઘણા ભવ આશ્રી જ ૨ ડિ. ૫ વાર આવે સ્નાતકપણું જ. ડિ. એકજ વાર આવે

૨૯ કાળદ્વાર—(સ્થિતિ) પુલાક ૧ જીવ અપેક્ષા જ ૧ સમય ડિ. અ. મુ, ઘણા જીવાપેક્ષા જ ડિ. અંતર્મુહર્તની વકુશ ૧ જીવાપેક્ષા જ. ૧ સમય ડિ. દેશઉણા પૂર્વકોડ, ઘણા જીવાપેક્ષા શાશ્વતા. પડિસેંગ, કપાયકું, વકુશવત નિર્મિત એક તથા ઘણા જીવાપેક્ષા જ. ૧ સમય ડિ. અંતર્મુહર્ત, સ્નાતક એક જીવાશ્રયી જ અં. મુ, ડિ. દેશઉણા પૂર્વ કોડ, ઘણા જીવાપેક્ષા શાશ્વતા છે

૩૦ અંતર દ્વાર—પહેલા ૫ નિયંત્રને અંતર પડે તો ૧ જીવ અપેક્ષા જ. અં. મુ., ડિ. દેશઉણા અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તન કાળ સુધી. સ્નાતકને એક જીવાપેક્ષા અંતર ન પડે ઘણા જીવાપેક્ષા અંતર પડે તો પુલાકને જ, ૧ સમય ડિ. સખ્યાત કાળ નિર્મિતને જ. ૧ સમય, ડિ. ૬ માસ. શેષ ૪ જીવ અંતર ન પડે.

નામ	વર્તમાન પર્યાય અપેક્ષા		પૂર્વ પર્યાય અપેક્ષા	
	જાન્ય	ઉત્કૃષ્ટ	જાન્ય	ઉત્કૃષ્ટ
પુલાક	૧-૨-૩	પ્રત્યેક સો (૨૦૦ થી ૬૦૦)	૧-૨-૩	પ્રત્યેક હજાર (૨થી ૬ હજાર)
વકુશ	૧-૨-૩	"		પ્રત્યેક સો કોડ. (નિયમા)
પડિસેવણા	"	"		" "
કપાયકુશીલ	"	પ્રત્યેક હજાર		પ્રત્યેક હજાર કોડ. "
નિર્મિત	"	૧૬૨	૧-૨-૩	પ્રત્યેક સો
સ્નાતક	"	૧૦૮		પ્રત્યેક કોડ નિયમા

૩૨ સમુદ્ધાત દ્વાર—પુલાકમા ૩ સમું વિદ્મી, કષાય, મારણાતિક) વકુશમા તથા પડિસેંમા ૫ મમું (વેં, કં, માં, ઔક્રિય, તૈજસ). કષાયકુશીલમા ૬ સમુ સં કિવળી સમું નહિ. નિર્ગ્રંથમા નહિ. સ્નાતકમા હોય તો કેવળી સમુદ્ધાત

૩૨ ક્ષેત્ર દ્વાર—પાંચ નિયંત્ર લોકના અસંખ્યાતમા ભાગમા હોય અને સ્નાતક લોકના અસંખ્યાતમે ભાગ હોય અથવા આખા લોકમા કિવળી મમું અપેક્ષા] હોય.

૩૩ સ્પર્શના દ્વાર—ક્ષેત્ર દ્વારત્

૩૪ ભાવ દ્વાર—પહેલા ૪ નિયંત્ર ક્ષયોપક્ષમ ભાવમા હોય નિર્ગ્રંથ ઉપશમ કે ક્ષાયક ભાવમાં હોય અને સ્નાતક ક્ષાયક ભાવમાં હોય.

૩૫ પરિમાણ દ્વાર—(સંખ્યા પ્રમાણ) સ્વાત્ ન હોય તો કેટલા ?

૩૬ અલ્પબહુત્વદ્વાર—સૌથી થોડા નિર્ગ્રંથ નિયંત્ર, તેથી પુલાકવાળા સંખ્યાત ગણા તેથી સ્નાતક સંખ્યાત ગણા. તેથી વકુશ સં, તેથી પડિસેવળા સં, અને તેથી કષાયકુશીલનાં જીવ સંખ્યાતગણા

ઋતિ નિયંત્ર સંપૂર્ણ.

(૬૨) સંજ્યા (સંયતિ).

શ્રી ભગવતીજ સૂત્રના શતક ૨૫ માના ઉદ્દેશા ૭ માનો અધિકાર.

સંયતિ ૫ પ્રકારના—(તેના ૩૬ દ્વાર નિયંત્ર માફક જાણવા) ૧ સામાયિક ચારિત્રી, ૨ હેદોપરચાપનીય ચારિત્રી, ૩ પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રી, ૪ મુક્ત સંપગય ચારિત્રી અને ૫ યથાખ્યાત ચારિત્રી

૧ સામાયિક ચારિત્રીના ૨ ભેદ—(૧) સ્વલ્પ કાળના—પ્રથમ અને ચરમ તીર્થ કરના સાધુઓ હોય છે. જ. ૭ દીન, મધ્યમ ૪ માસ, ઉ. ૬ માસની કાચી દીક્ષાવાળા. (૨) જીવજીવના—૨૨ તીર્થ કરના, મહાયિદેહ ક્ષેત્રના અને પાકી દીક્ષા લીધેલા સાધુઓ. (સામાયિક ચારિત્ર લીધેલા)

૨ હેદોપરચાપનીય (ખીજ વાગ નવી દીક્ષા લીધેલા) સંયતિના ૨ ભેદ—(૧) સાતિયાગ—પૂર્વ સંયમમા દોષ ભાગવાથી નવી દીક્ષા લે તે. (૨) નિરનિચાર—શાસન કે સંપ્રદાય બદલીને ફરી દીક્ષા લે. જેમ પાર્શ્વજિનના સાધુ મહાવીર પ્રજ્ઞના શાસનમા દીક્ષા લે તે.

૩ પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રી-૯-૯ વર્ષના ૯ જણ દીક્ષા લે ૨૦ વર્ષ ગુરુકુલ વાસ કરીને ૯ પૂર્ણ લાભે. પછી ગુરુ આજ્ઞાએ વિશેષ ગુણપ્રાપ્તિ માટે નવેય સાધુઓ પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્ર લે તેમના ૪ મુનિ ૭ માસ સુધી તપ કરે, ૪ મુનિ વૈયાવચ્ચ કરે અને ૧ મુનિ વ્યાખ્યાન વાચે. બીજા ૭ માસમા ૪ વૈયાવચ્ચી મુનિ તપ કરે, ૪ તપ કરનારા વૈયાવચ્ચ કરે, ૧ મુનિ વ્યાખ્યાન વાચે. ત્રીજા ૧ માસમા ૧ વ્યાખ્યાન વાંચનાર તપ કરે, ૧ વ્યાખ્યાન વાચે અને ૭ મુનિ વૈયાવચ્ચ કરે. તપશ્ચર્યા. કિનાળે એકાંતરે ઉપવાસ, શિયાળે છઠ્ઠું છઠ્ઠું પારણા, ચો ૧૫ અઠ્ઠમ અઠ્ઠમ પારણા કરે એમ ૧૮ માસ તપ કરીને જિઠકદ્ધી થાય અથવા કરી ગુરુકુલવાસ સ્વીકારે

૪ મુદ્ધમ સપરાય ચારિત્રના ૨ ભેદ-[૧] સકવેશ પારશ્વામ-ઉપશમશ્રેણીથી પડનાર [૨] વિશુદ્ધ પરિણામ-ક્ષપક શ્રેણી પડનાર.

૫ યથાખ્યાત ચારિત્રના ૨ ભેદ-[૧] ઉપરાત વીતરાગી ૧૧ મા ગુણસ્થાત વાળા. (૨) ક્ષીણ વીતરાગીના ૨ ભેદ:-છત્તસ્થ અને કેવળી [સયોગી તથા અયોગી]

૨ વેદ દ્વાર-સામા૦. છંદોપ૦ વાળા સવેદી [૩ વેદ] તથા અવેદી [૯ મા ગુણ૦ અપેક્ષા] પદ્મિ-વિ૦, પુરુષ વેદી કે પુરુષ નપુंसક વેદી સ્વક્રમ સં૦ અને યથા૦ અવેદી

૩ રાગ દ્વાર -૪ સર્વાતિ સરાગી અને યથાખ્યાત સર્વાતિ વીતરાગી.

૪ કલ્પ દ્વાર-કલ્પના પાંચ ભેદ છે, તેની વિગત—

૧ સ્થિત કલ્પ-નિયદામા ખતાવેલા ૧૦ કલ્પ. પહેલા તથા છેલ્લા તીર્થક્રમના શાસનમા હોય.

૨ અસ્થિત કલ્પ-૨૨ તીર્થ કરના સાધુઓમા હોય. ૧૦ કલ્પમાથી સ્થિત વ્રત, ક્રતુક્રમ અને પુરુષ જ્યેષ્ઠ એ ચાર તો સ્થિત છે અને વસ્ત્ર કલ્પ, ઉર્ધ્વગદ્ધ આભુષ કલ્પ, રાજ્યપીડ માસકલ્પ, આતુર્ભામિક કલ્પ અને પ્રતિક્રમણ કલ્પ, એ ૭ અસ્થિત હોય

૩ સ્થિતર કલ્પ-મર્યાદા પૂર્વક વસ્ત્ર-પાત્રાદિ ઉપક્રમણથી ગુરુકુલવાસ, ગરુડ અને અન્ય મર્યાદાનું પાલન કરે.

૪ જિતકલ્પ-જયન્ય, મધ્યમ, કિટ્ટકુટ ઉત્સર્ગ પક્ષ સ્વીકારીને અનેક ઉપમર્ગ સંવન કરના જગસાદિર્મા રહે [વિસ્તાર નંદી સત્રમા]

૫ કલ્પાતીત-આગમ વિહારી અતિન્યા નાનવાળા મહાત્મા જે કલ્પગતિત બૂન-ભાવિત લાભાલાભ જોઈને વર્તે.

સામાયિક સયતિમા ૫ કલ્પ છેદોં, પરિં મા ૩ કલ્પ (સ્થિત, ગ્થિવર, જિનકલ્પ) સક્ષમં, યથાં માં ૨ કલ્પ (અસ્થિત અને કલ્પાતીત) લાભે.

૫. નિયંઠા દ્વાર—સામાં, છેદોં મા ૪ નિયંઠા (પુલાક, વકુશ, પડિસેવણા અને કષાયકુશીલ), પરિં, સક્ષમંમાં ૧ નિયંઠા (કષાયકુશીલ) અને યથાંમા ૨ નિયંઠા (નિર્ઘ્રથ અને સ્નાતક) લાભે.

૬. પડિસેવણા દ્વાર—સામાં, છેદોં સંયતિ મૂળગુણ પ્રતિસેવી (૫ મહાવ્રતમા દોષ લગાડે) તથા ઉત્તગુણ પ્રતિસેવી (દોષ લગાડે) કે અપ્રતિસેવી (દોષ ન પણ લગાડે), શેષ ત્રણ સયતિ અપ્રતિસેવી (દોષ ન લગાડે)

૭ જ્ઞાન દ્વાર—૪ સયતિમા ચાર જ્ઞાન (૨-૩-૪) ની લજ્જના અને યથાખ્યાતમા ૫ જ્ઞાનની લજ્જના, જ્ઞાનાભ્યાસ અપેક્ષા—સામાં, છેદોં મા ૪ અષ્ટપ્રવચન (૫ સમિતિ, ૩ ગુપ્તિ), ઉં ૧૪ પૂર્વ સુધી પરિં મા ૪ ૯ મા પૂર્વની ત્રીજી આચાર વત્યુ સુધી, ઉં ૮ પૂર્વ સપૂર્ણં સક્ષમ સં અને યથાં ૪ અષ્ટપ્રવચન સુધી, ઉં ૧૪ પૂર્વ તથા મૃત વ્યતિરિક્ત

૮ તીર્થ દ્વાર—સામાયિક અને યથાખ્યાત સયતિ તીર્થમા, અત્તીર્થમાં, તીર્થ કરમા અને પ્રત્યેક શુદ્ધમા હોય છેદોં, પરિં, સક્ષમં તીર્થમા ૪ હોય.

૯ લિંગ દ્વાર—પરિં દ્રવ્યે-ભાવે સ્વલિંગી હોય, શેષ ચાર સયતિ દ્રવ્યે સ્વલિંગી, અન્ધલિંગી કે ગૃહસ્થલિંગી હોય, પણ ભાવે સ્વલિંગી હોય.

૧૦ શરીર દ્વાર—સામાં, છેદોં માં ૩-૪-૫ શરીર હોય, શેષ ત્રણમાં ૩ શરીર.

૧૧ ક્ષેત્ર દ્વાર—સામાં, સક્ષમં, યથાં ૧૫ કમ્ભૂમિમાં અને છેદોં પરિં ૫ ભરત ૫ ધરિવતમા હોય સહરણુ અપેક્ષા અકમ્ભૂમિમા પણ હોય, પણ પરિહારવિશુદ્ધ સયતિનું સહરણુ ન થાય

૧૨. કાળ દ્વાર— સામાં અવસર્પિણી કાળના ૩-૪-૫ આરામાં જન્મે અને ૩-૪-૫ આરામાં વિચરે, ઉત્સં ના ૨-૩-૪ આરામા જન્મે અને ૩-૪ આરામાં પ્રવર્તે મહાવિદેહમા પણ હોય સંહરણુ અપેક્ષા અન્ય ક્ષેત્ર (૩૦અકમ્ભૂમિ) મા પણ હોય. છેદોં, મહાવિદેહમાં ન હોય, શેષ ઉપરવત્. પરિં અવસં કાળના ૩-૪ થે આરે જન્મે-પ્રવર્તે, ઉત્સં કાળના ૨-૩-૪ થે આરે જન્મે અને ૩-૪ આરે પ્રવર્તે સક્ષમં, યથાં સયતિ અવસં ના ૩-૪ આરે જન્મે અને પ્રવર્તે ઉત્સં ના ૨-૩-૪ આરે જન્મે અને ૩-૪ થે આરે પ્રવર્તે. મહાવિદેહમા પણ લાભે સહરણુ અન્યત્ર પણ થાય

૧૩. ગતિ દ્વાર—

સં. નામ	ગતિ		સ્થિતિ	
	જઘન્ય	ઉદ્ગૃહી	જઘન્ય	ઉદ્ગૃહી
સામાન, છેદોપન	સૌધર્મ કલ્પ	અનુત્તર વિમાન	૨ પદ્ય	૩૩ સાગર
પરિહારવિશુદ્ધ	„	સહસ્રાર „	૨ „	૧૮ „
અક્ષમ સ પરાય	અનુત્તરવિન	અનુત્તર „	૩૧ સાગર	૩૩ „
યથાખ્યાત	„	„ „	૩૧ „	૩૩ „

દેવતામાં ૫ પદ્ધિ છે—૬ન્દ્ર, સામાનિક, ત્રાયત્રિંશક, લોગપાલ અને અહમેન્દ્ર સામાન. છેદો આરાધક હોય તો પાંચમાંથી ૧ પદ્ધિ પામે. પગિં પ્રથમ ૪ માંથી ૧ પદ્ધિ પામે. સક્ષમ, યથા વાળા અહમેન્દ્ર પદ પામે જન વિગદક હોય તો ૪ પ્રકારના દેવમાં ઉપજી અને ઉ વિગદક હોય તો સંભાર પ્રમાણ કરે

૧૪ સંયમ સ્થાન—સામાન છેદો પગિં મા અસંખ્ય. સયમ સ્થાન હોય અક્ષમ મા અ. સુ. ના સમય જોડલા અસંખ્ય અને યથા નું મ. સ્થાન એકજ છે તેનો અલ્પગણત્વ—

સૌથી થોડા યથા સયતિના સંયમ સ્થાન.

તેથી અક્ષમ ના સ. સ્થા અસંખ્યાત ગણા.

„ પરિન ના „ „ „

„ સામાન છેદોના „ „ (પરસ્પર પુલ્ય)

૧૫ નિકાસે દ્વાર—એકેક સંયમના પર્યવ (પર્જવા) અનત અનંત છે. પહેલા ત્રણ સયતિના પર્યવ પરસ્પર પુલ્ય તથા પરસ્પર હાનિ વૃદ્ધિ અક્ષમ, યથા થી ૩ સંયમ અનંતગણા ન્યૂન છે. અક્ષમ ત્રણેયથી અનંતગણા અધિક છે પરસ્પર પરસ્પર હાનિ વૃદ્ધિ, અને યથા થી અનંતગણા ન્યૂન છે. યથા આરંભથી અનંતગણા અધિક છે પરસ્પર પુલ્ય છે અલ્પગણત્વ—

[૧] સૌથી થોડા સામાન, છેદોના જન સયમ પર્યવ (પરસ્પર પુલ્ય) તેથી

[૨] પન્દિતવિશુદ્ધતા જઘન્ય „ અનંતગણા „

[૩] „ „ ઉદ્ગૃહ „ „

[૪] સામાં છેદોં ના	ઉત્કૃષ્ટ	જ. સયમ પયર્વ	અનતગણા	તથી
[૫] સૂક્ષ્મ સંપગયના	જવન્ય	,	"	"
[૬] "	ઉત્કૃષ્ટ	"	"	"
[૭] યજ્ઞાખ્યાનના	જાંઉં	"	"	પરસ્પર તુલ્ય

૧૬ યોગ દ્વાર—૪ સંયતિ સયોગી અને યથાં સયોગી અને અયોગી

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર—સૂક્ષ્મ મા સાકાર ઉપયોગી હોય. શેષ આરમાં બન્ને [માકાર-નેરાકાર] ઉપયોગવાળા હોય છે

૧૮ કષાય દ્વાર—૩ સંયતિ સજ્જનના ચોક (ચાગે કષાય)મા હોય મૂક્ષમં, સંજ્વં લોભમાં હોય અને યથાં અકષાયી [ઉપશાત કે ક્ષીણ] હોય

૧૯ લેશ્યા દ્વાર—સામાં છેદોંમા છ લેશ્યા પરિંમા ૩ શુભ લેશ્યા મૂક્ષમમાં ૧ શુક્લ લેશ્યા યથાંમાં ૧ શુક્લ લેશ્યા તથા અલેશી પણ હોય.

૨૦ પરિણામ દ્વાર—ત્રણ સંયતિમા ત્રણેય પરિણામ તેની સ્થિતિ-હીયમાન, તથા વર્ધમાનની જ ૧ સમય, ઉં ૭ અ મુ ની. અવન્યતની જ. ૧ સમય ઉ ૭ સમયની મૂક્ષમમાં ૨ પરિણામ [હીયમાન, વર્ધમાન] તેની સ્થિતિ જ. ઉ અ મુ ની યથાંમાં ૨ પરિણામ, વર્ધમાન [જ ઉ. અ મુ, ની સ્થિતિ] અને અવન્યત [જ ૧ સમય, ઉ. દેશઉણા કોડ પૂર્વની સ્થિતિ]

૨૧ બંધ દ્વાર—ત્રણ સંયતિ ૭-૮ કર્મનો બંધ કરે. સૂક્ષ્મં ૬ કર્મ બાધે, [મોહં આયું વર્જને] યથાં બાધે તો શાતાવેદની અથવા અબંધ

૨૨ વેદે દ્વાર—આ સં ૮ કર્મ વેદે. યથાં ૭ કર્મ [મોહ વર્જને કે ૪ કર્મ [અધાતીયા] વેદે

૨૩ ઉદ્ધરણ દ્વાર—સામાં, છેદોં, પગિં ૭-૮-૬ કર્મ ઉદ્ધરે સૂક્ષ્મં ૫-૬ કર્મ ઉદ્ધરે [૬ હોય તો આયું મોહં વર્જને, ૫ હોય તો આયું, મોહં, વેદની વર્જને] યથાં, ૫ કર્મ તથા ૨ કર્મ [નામ- ગોત્ર] ઉદ્ધરે તથા ઉદ્ધોં ન કરે

૨૪ ઉપસંપન્નજાણું દ્વાર—સામાં વાળા સામાં સયમ છોડે તો ૪ ટેકાણે [છેદોં, સૂક્ષ્મં, સયમાં કે અસયમમા] જાય છેદોંવાળા છોડે તો ૫ ટેકાણે [સામાં, પરિં, સૂક્ષ્મં, સયમાં કે અસયમમા] જાય પગિંવાળા છોડે તો ૨ ટેકાણે [છેદોં, અસયમમા] જાય સૂક્ષ્મવાળા છોડે તો ૪ ટેકાણે [સામાં, છેદોં યથાં, અસંયમમા જાય યથાંવાળા છોડે તો ૩ ટેકાણે [સૂક્ષ્મં અસંયમ કે મોક્ષમા] જાય

૨૫ સંજ્ઞા દ્વાર—૩ આગ્રિમા ૪ સંજ્ઞાવાળા કે સંજ્ઞારહિત શેષમા સંજ્ઞા નથી

૨૬ આહાર દ્વાર--૪ સંયમમાં આહારિક અને યથાં આહારિક, અણાહારિક બને છે.

૨૭ ભવ દ્વાર--૩ સંયંતિ જ. ૧ ભવ કરે. ઉં ૧૫ ભવ (૮ મનુષ્યના, ૭ દેવના એમ ૧૫ ભવ) કરી મોક્ષ જાય મુક્તમં જ. ૧ ભવ, ઉં ૩ ભવ કરે. યથાં જ. ૧ ઉં ૩ ભવ કરીને કે તેજ ભવમાં મોક્ષે જાય.

૨૮ આગરેસ દ્વાર--સંયમ કેટલી વાર આવે ?

	એક ભાવ અપેક્ષા		ધણા ભવાપેક્ષા	
	જાં	ઉત્કૃષ્ટ	જાં	ઉત્કૃષ્ટ
સામાયિક	૧	પ્રત્યેક સો વાર	૨	પ્રત્યેક હજાર વાર
છેદોપસ્થાં	૧	,, ત્રીસ ,,	૨	નવસો વારથી અધિક
પગ્નિહારવિં	૧	ત્રણ વાર	૨	સાત વાર
મુક્તમ સ	૧	ચાલ ,,	૨	નવ વાર
યથાખ્યાતં	૧	બે ,,	૨	પાંચ ,,

૨૯ સ્થિતિ દ્વાર--સંયમ કેટલો વખત રહે ?

નામ	એક જીવાપેક્ષા		ધણા જીવાપેક્ષા	
	જન્મ-ય	ઉત્કૃષ્ટ	જન્મ-ય	ઉત્કૃષ્ટ
સામાયિક	૧ સમય	દેશઉણા મોડપૂર્વ	શાશ્વતા	શાશ્વતા
છેદોપસ્થાં	,,	,,	૨૧૦ વર્ષ	૫૦ લાખ કોડ સાગર
પગ્નિહારવિં	,,	રક્તવર્ષઉણામોડપૂર્વ	દેશ ઉણા ૨૦૦ વર્ષ	દેશઉણા મોડપૂર્વ
મુક્તમ સંયં	,,	અન્તર્મુહર્ત	અન્તર્મુહર્ત	અન્તર્મુહર્ત
યથાખ્યાત	,,	દેગઉણામોડપૂર્વ	શાશ્વતા	શાશ્વતા

૩૦ અંતર દ્વાર—એક જીવાપેક્ષા ૫ સંયતિનુ અંતર જ. અં સુ દેશઉણા અર્ધપૂર્ણાવપરાવર્તન કાળ ધણા જીવાપેક્ષા સામાન્ય થયાનુ અંતર ન પડે છેદોનુ જ. ૬૩૦૦૦ વર્ષ, પરિનુ જ ૮૪૦૦૦ વર્ષનુ, બન્નેનુ ઉ.દેશઉણા ૧૮ કોડકોડ સાગરનુ અને સૂક્ષ્મનુ જ. ૧ સમય, ઉ ૬ માસનુ અંતર પડે

૩૧ સમુદ્ધાતદ્વાર—સામાન્ય છેદોનમા છ સમુ (કેવળી સમુ ૧૭૯૧) પરિનમા ૩ પ્રથમની. સૂક્ષ્મનમા નહિ અને યથાનમા ૧ કેવળી સમુદ્ધાત

૩૨ ક્ષેત્ર દ્વાર—પાચેય સંયતિ લોકના અસખ્યાતમે ભાગ હોય યથાનમા વાળા કેવળી, સમુ કરે તો આખા લોક પ્રમાણ હોય

૩૩ સ્પર્શના દ્વાર—ક્ષેત્રદ્વાર માફક કહેવી.

૩૪ ભાવ દ્વાર—૪ સંયતિ ક્ષયોપશમ ભાવમા હોય, અને યથાખ્યાત ઉપશમ કે ક્ષાયક ભાવમા હોય

૩૫ પરિણામ (સંખ્યા) દ્વાર—ચાલે લાભે તો—

નામ	વર્તમાનાપેક્ષા		પૂર્વ પર્યાય અપેક્ષા	
	જઘન્ય	ઉત્કૃષ્ટ	જઘન્ય	ઉત્કૃષ્ટ
સામાયિક	૧-૨-૩	પ્રત્યેક હજાર	નિયમથી	પ્રત્યેક હજાર કોડ
છેદોપસ્થાન	"	" સો	પ્ર સો કોડ	પ્રત્યેક સો કોડ
પરિહાગવિન	"	" "	૧-૨-૩	પ્રત્યેક હજાર
સૂક્ષ્મ સ.	"	૧૬૨ (૧૦૮ ક્ષપક ૫૪ ઉપશમ)	"	" સો
યથાખ્યાત	"	૧૬૨ "	નિયમથી	પ્રત્યેક સો કોડ તે કેવળીની અપેક્ષાએ સમજવા

૩૬ અલપખાહુત્વ દ્વાર—

સૌથી થોડા સૂક્ષ્મ સપરાય સંયમવાળા તેથી—

પરિહાર વિન સંયમવાળા સખ્યાતગણા. "

યથાખ્યાત " " "

છેદોપસ્થાન " " "

સામાયિક " " "

ઈતિ સંજ્યા (સંયતિ) સંપૂર્ણ.

(૬૩) અષ્ટપ્રવચન (૫ સમિતિ ૩ ગુપ્તિ)

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૨૪ મા અધ્યયનનો અધિકાર.

પાંચ સમિતિ--[વિધિ]નાં નામ-૫ ગિયા સમિતિ [સ્ત્રતામા ચાલવાની વિધિ], ૨ ભાષા [બાલવાની] સમિતિ, ૩ એષણા [ગોચરીની] સમિતિ, ૪ નિક્ષેપણા [આદાન ભડમત્ત-વસ્ત્રગત્રાદિ લેવા મૂકવાની] સમિતિ, અને ૫ પારિક્ષાવાણ્યા [ઉચ્ચાર, પાસવણુ, ખેલ, જલ, સધાણુ-વડીનીત, લઘુનીત, ખળખા, લીટ આદિ પંકૃતવાની] સમિતિ.

ત્રણ ગુપ્તિ--[ગોપવણુ] ના નામ-૧ મન ગુ૦, ૨ વચન ગુ૦, ૩ કાય ગુપ્તિ હવે તેનો વિસ્તાર કહે છે

૧. ધર્મા સમિતિ--ના ૪ ભદ્ર-[૧] આલંબન-જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર્ય. [૨] કાળ-અહોરાત્રિનો. [૪] માર્ગ-કુમાર્ગ છોડીને સુમાર્ગ ચાલવું [૪] ચત્તા [જ્યાણા-સાધવાની] ના ૪ ભેદ-દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવથી દ્રવ્યથી છકાય જીવોની ચત્તા કરી ચાલે. ક્ષેત્રથી ધુસરી [૩] હાથ [પ્રમાણ જમીન આગળ જોતા ચાલે, કાળથી રહે ચાલતી વખતે ન જોલે અને ભાવથી રહે ચાલતા વચન, પૂછવું, પર્યટ્ટણા, ધર્મકથા આદિ ન કરે, તેમજ શબ્દ, રૂપ, ગંધ, રસ, સ્પર્શાદિ વિષયમા ધ્યાન ન દે

૨ ભાષા સમિતિ--ના ૪ ભેદ, દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી [૧] દ્રવ્યથી ૮ પ્રકારના ભાષા [કર્કશ, ક્રોધ, છેદકારી, ભેદકારી, માર્મિક, મૃગ, સાવધ, નિશ્ચયકારી] ન જોલે [૨] ક્ષેત્રથી રહે ચાલતા ન જોલે [૩] કાળથી ૧ પહોર ગતિ વીત્યા બાદ જોઈ ન જોલે [૪] ભાવથી રાગદ્વેષ યુક્ત ભાષા ન જોલે.

૩ એષણા સમિતિ--ના ચાર ભેદ-દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી. [૧] દ્રવ્યથી, ૪૨ તથા ૬૬ દોષ ટાળીને નિર્દોષ આહાર પાણી, વસ્ત્ર, પાત્ર, મકાનાદિ ચાલે [અર્થ] [૨] ક્ષેત્રથી-૨ ગાઉ ઉપરાંત લઈ જઈને આહાર પાણી ન જોગવે [૩] કાળથી-પહેલા પહોરનાં આહાર પાણી ચાલે પહોરમાં ન જોગવે. [૪] ભાવથી ગાડાના ૫ દોષ [સંયોગ, અંગાલ ધૂમ, પરિમાણ, કારણ] ટાળીને અનાશ્રય જો જોગવે

૪ આદાન ભડમત્ત [નખેવણિયા સમિતિ--મુનિઓના ઉપકરણ આ ગમાણે-૧ રત્નપદ્મ ૧ મુદ્રાસિ, ૧ ચોત્રપદો [૫ દુધી ૩ ચાદર [પહેડી],

[સાધ્વી ૪ પછેડી રાખે] કાષ્ટ - તુમ્બી કે માટીના પાત્ર, ૧ ગુચ્છો, ૧ આસન, ૧ સસ્તારક [૨૥ હાથ લાખું બિછવવાનું કપડું], તથા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર વૃદ્ધિ નિમિત્ત જરૂરી વસ્તુઓ

[૧] દ્રવ્યથી ઉપરના ઉપકરણો ચતુર્થી લે, મૂકે અને વાપરે

[૨] ક્ષેત્રથી વ્યવસ્થિત રાખે, જ્યાં ત્યાં વીંખણ પીખણ ન રાખે

[૩] કાળથી બન્ને વખત [૧ લા, ૩ જા પહોરમાં] પડિલેહણ પુજણ કરે.

[૪] ભાવથી મમતા રહિત-સંયમ સાધન સમજીને ભોગવે.

૫ ઉચ્ચાર પાસવણ ખેલ જલ સધાણ પારિક્ષાવણિયા સમિતિ ના ૪ ભેદ [૧] દ્રવ્યથી મલમૂત્રાદિ ૧૦ પ્રકારના સ્થાન પર પરઠે નહિ [૧ માણસોની આવજ થતી હોય ત્યાં, ૨ જીવની વાત થાય ત્યાં, ૩ વિષમ જીવો નીચી-ભૂમિપર, ૪ ચોક્કી ભૂમિપર ૫ સચિત્ત ભૂમિપર, ૬ સાંકડી [વિશાળ નહિ] ભૂમિમા ઉતરતની અચિત્ત ભૂમિપર, ૮ નગર-ગામની નજીકમા, ૯ લીન કૂંગ હોય ત્યાં, ૧૦ જીવોના ખીલ [દર] હોય ત્યાં-ન પરઠે] [૨] ક્ષેત્રથી વસ્તીને દુર્ગ સ્થા થાય ત્યાં કે જાહેર સ્થા પર ન પરઠે. [૩] કાળથી પરઠણ ભૂમિને કાળોકાળ પડિલેહી, પુજીને પરઠે. [૪] ભાવથી પરઠવા નીકળે ત્યારે આવસ્સહી ૩ વાર કહે પરઠતા પહેલાં શકેન્દ્ર મહારાજની આજ્ઞા માગે પરઠતા વોસિરે ૩ વાર કહે પરઠીને આવના નિસ્સહી ૩ વાર કહે જલદી સકાય જાય તેમ પરઠે

હવે ત્રણ ગુપ્તિના ચાર ચાર ભેદ બતાવે છે:--

૧ મનગુપ્તિના ૪ ભેદ--[૧] દ્રવ્યથી આરભ સમારંભમાં મન ન પ્રવર્તાવે [૨] ક્ષેત્રથી આખા લોકમા [૩] કાળથી જીવજીવ સુધી [૪] ભાવથી વિષય-કષાય, આત્મ, રૌદ્ર, રાગદ્વેષમાં મન ન પ્રવર્તાવે

૨ વચનગુપ્તિના ૪ ભેદ--[૧] દ્રવ્યથી ચાર વિકથા ન કરે [૨] ક્ષેત્રથી આખા લોકમા [૩] કાળથી જીવજીવ સુધી [૪] ભાવથી સાવધ [રાગદ્વેષ, વિષય-કષાય યુક્ત] વચન ન બોલે

૩ કાયગુપ્તિ ના ૪ ભેદ--[૧] દ્રવ્યથી શરીરની શુશ્રૂષા [શોભા] ન કરે. [૨] ક્ષેત્રથી આખાલોકમાં, [૩] કાળથી જીવજીવ સુધી, [૪] ભાવથી સાવધ યોગ [પાપકારી] કાર્ય] ન પ્રવર્તાવે [ન સેવન કરે]

ઇતિ અષ્ટપ્રવચન સંપૂર્ણ.

(૬૪) પર અનાયાર.

શ્રી દશવૈકલિક સૂત્રના ત્રીજા અધ્યયનનો અધિકાર.

- [૧] મુનિને માટે જ તૈયાર થયેલ આહાર વસ્ત્ર, પાત્ર, કે મકાન ભોગવે તો
 [૨] સુનિને માટે જ ખરીદેલ આહાર, વસ્ત્ર, પાત્ર કે મકાન ભોગવે તો
 [૩] હમેશા એક ધરનો આહાર ભોગવે તો
 [૪] સામે લાવેલો આદાર ભોગવે તો
 [૫] રાત્રિભોજન કરે તો
 [૬] દેશ સ્નાન કે સર્વ સ્નાન (શરીર લૂંછને કે પૂરી રીતે ન્હાવું તે) કરે તો
 [૭] સચિત્ત અચિત્ત પદાર્થોની સુગંધી લે તો
 [૮] કૂંસ વગેરેની માળા પહેરે તો
 [૯] પખા, વીજણાથી પવન ઢોળે (હવા ખાય) તો
 [૧૦] તેલ, ઘી આદિ આહારનો સંગ્રહ કરે તો
 [૧૧] ગૃહસ્થના વાસણુમાં ભોજન કરે તો
 [૧૨] રાજપીઠ (અલ્પિષ્ઠ) આહાર લે તો
 [૧૩] દાનશાળામાંથી આહારાદિ લે તો
 [૧૪] શરીરનું વિનાશારણ મર્દન કરે-કરાવે તો
 [૧૫] દાતણ કરે તો
 [૧૬] ગૃહસ્થોને સુખશાતા પૂછી ખુશામત કરે તો
 [૧૭] દર્પણુ [કાચ] માં અંગોપાંગ નીરખે તો
 [૧૮] ચોપાટ, ગેતગળ આદિ રમત રમે તો
 [૧૯] અર્થોપાજ્ઞન કરે તથા જુગાર કે સદ્દો કરે તો અનાયાર લાગે
 [૨૦] ટાટ-તડકા માટે છત્ર [છત્રી આદિ] , , ,
 [૨૧] દવા [વિંધવાડ] કરીને આશુવિકા , , ,
 [૨૨] પગખા, મોઝા આદિ પગમાં પહેરે તો , ,
 [૨૩] અગ્નિદ્રાપ આદિનો આરભ [તાપ આદિ] કરે તો , ,
 [૨૪] ગૃહસ્થોને ત્યાં ગાદી તકીયાદિ આસને બેસે તો , ,
 [૨૫] , , , પલંગ, ખાટ આદિ પર , , ,
 [૨૬] મકાનની આગા દેનારને ત્યાંથી [શય્યાન્તર] વહેરે તો , ,
 [૨૭] વિનાશાન્તે ગૃહસ્થોને ત્યાં બેગીને કથાદિ કરે તો , ,
 [૨૮] વિનાશાન્તે ગરીબે પીધી, માલિસ આદિ કરે તો , ,
 [૨૯] ગૃહસ્થ લેટેની વૈયાવચ્ચ [ગેવા] , , ,

- [૩૦] પોતાની જાતિ, કૂળ આદિ બતાવીને આજીવિકા કરે તો અનાચાર લાગે.
 [૩૧] સચિત્ત પદાર્થ (લીલોત્રી, કાચું પાણી આદિ) ભોગવે તો " "
 [૩૨] શરીરમાં રોગાદિ થયે ગૃહસ્થોની સહાયતા લે તો " "
 [૩૩] મૂળા આદિ લીલોત્રી, [૩૪] શેઠડી, [૩૫] કન્દ, [૩૬] મૂળ, [૩૭] ફળફૂલ,
 [૩૮] ખીજ આદિ, [૩૯] સચિત્ત મીઠું, [૪૦] સિંધાત્રુણ, [૪૧] સાબરહૂણ,
 [૪૨] ધૂડ ખારાનુ લુણ, [૪૩] સમુદ્રનુ લુણ [૪૪] કાળુ લુણ, (સચળ આદિ),
 ભોગવે (વાપરે-ખાય) તો અનાચાર લાગે
 [૪૫] કપડાંને ધૂપ આદિથી સુગંધી બનાવે તો અનાચાર લાગે
 [૪૬] ભોજન કરીને વમન કરે તો અનાચાર લાગે
 [૪૭] વગર કારણે રેચ (જુઝાવ) આદિ લે તો " "
 [૪૮] ગુહ્ય સ્થાનોને ધોવે, સાફ કરે તો " "
 [૪૯] આખમાં આંજણુ, સુરમો લગાડે તો " "
 [૫૦] દાત રગાવે તો " "
 [૫૧] શરીરને તેલ આદિ લગાડી સુદર બનાવેતો " "
 [૫૨] શરીરની શુશ્રૂષા (શોભા) અર્થે વાળ, નખાદિ ઉતારે તો અનાચાર લાગે.
 એ બાવન અનાચાર દોષ ટાળીને સાધુજી સદા નિર્મળ ચારિત્ર પાળે.

ઈતિ બાવન અનાચાર સંપૂર્ણ.

(૬૫) આહારના ૧૦૬ દોષ.

મુનિ ૧૦૬ દોષ ટાળીને ગોચરી કરે તે જુદા જુદા સૂત્રોના આધારે
 બ્રાહ્મણ, આચાર્ય, સૂયગડાગ તથા નિશીય સૂત્રના આધારે ૪૨ દોષ કહે છે:—

- (૧) આધાકર્મી=મુનિ નિમિત્તે આરભ કરી બતાવેલ.
- (૨) ઉદ્દેશિક=ખીજ સાધુને વારંતે બનેલો આધાકર્મી આહાર.
- (૩) પૂતિકર્મ=નિર્વંચ આહારમાં આધાકર્મી અશ માત્ર મળેલો હોય તે, થતી
 સ્ત્રોત્રમા સાધુ માટે થોડું વધારે કર્યું હોય તે.
- (૪) મિશ્રદોષ=કંઈક ગૃહસ્થને માટે, કંઈક સધુ નિમિત્તે બનેલો મિશ્ર આહાર.
- (૫) ઠવણાદોષ=સાધુ માટે રાખી મૂકેલ આહાર હોય તે
- (૬) પાહુડિય=મહેમાન માટે બનેલ હોય (સાધુ નિમિત્તે મહેમાનોની નિયિ હરફેર
 થઈ હોય તો)

- (૭) પાવર=ત્યાં અંધાડ પડતું હોય ત્યાં સાધુ નિમિત્તે ખારી કરાવી દે તે.
 (૮) ક્રિય=સાધુ માટે વેચાતો લાવી આપેલ હોય તે
 (૯) પામિચ્ચે=સાધુ માટે ઉધારે „ „
 (૧૦) પરિચકે=સાધુ માટે વસ્તુ બદલે આપીને લાવી આપેલ હોય તે.
 (૧૧) અભિહૃત=અન્ય સ્થાનથી સામે લાવીને આપે તે.
 (૧૨) સિન્ને=ઝાપો, કમાડ આદિ ઉઘાડીને આપે તે.
 (૧૩) માલોહુડ=મેઠા (માળ) ઉપરથી મુરકેલીથી ઉતારી શકાય તેવો.
 (૧૪) અચ્છીજે=નિર્ગળ પગ દગાણ કરીને સગળ અપાવે તો.
 (૧૫) અણિસિક્કે=માગીદારીની ચીજ હોય તેમાં કાષ્ટ દેવા ઇચ્છે અને કાષ્ટ દેવા ન ઇચ્છે તેવી વસ્તુ
 (૧૬) અજાતેયર= ગૃહસ્થે સાધુ નિમિત્તે પોતાનો આહાર વધુ બનાવ્યો હોય તે
 (૧૭) ધામ્દોષ=ગૃહસ્થોના અધ્યાને રમાડીને લીધેલ હોય તે.
 (૧૮) દુઃદોષ=દુનિપણ (સમાચાર લાવવા લાઠ જવા) કરીને લીધેલ હોય તે.
 (૧૯) નિમિત્ત= જૂન ભવિષ્યના નિમિત્ત (જોષ) કહીને લીધેલ હોય તે
 (૨૦) આશ્રય= જાતિ કુળ આદિનું ગૌરવ બતાવીને „ „
 (૨૧) વણીમગ્ગ=ભિખારી માફક દીનપણે માગીને „ „
 (૨૨) તિગચ્છ=ઔપચિ (દવા) આદિ બતાવીને „ „
 (૨૩) કોહે=કોષ કરીને, (૨૪) માણે=માન કરીને, (૨૫) માયા= કપટ કરીને,
 (૨૬) લોહે= લોભ કરીને લીધેલ હોય તે.
 (૨૭) પુવ્વં 'પચ્છં' સંધુવ્વ= પહેલાં કે પછી દાતારની સ્તુતિ કરીને લે તે.
 (૨૮) વિજ્ઞા=ગૃહસ્થોને વિદ્યા બતાવીને લે તે.
 (૨૯) મન્ત=મન્ત્ર, ત આદિ બતાવીને „ „
 (૩૦) ચૂન્ન=એક બીજા પદાર્થો મેળવવાથી ચતી વસ્તુઓ શીખવીને લે તે
 (૩૧) જોગે=વેપ. વગીકચ્ચ આદિ બતાવીને લે તે
 (૩૨) મૂલકચ્ચે=ગર્ભાત આદિની દવા „ „

ઉપરમાં ૧ પ્રથમ ૧૧ દોષ 'ઉદ્ગમન' એટલે ભદ્રિક શ્રાવકો ભદ્રિને નામે અજાત સાધુઓને લગાડે છે. પછીના ૧૬ દોષ 'ઉત્પાન' છે તે મનિઓ અથવા લગાડે છે.

હવે ૧૦ દોષ સાધુ અને ગૃહસ્થ બન્નેનો પ્રયોગ બાગે તે બતાવશે

- (૩૩) સંક્રિયે=જેમાં સાધુ કે ગૃહસ્થને શુદ્ધતા (નિર્દોષતા)ની સંકા હોય તે.
 (૩૪) મંદિમચ્ચે=વંદારાવનારના હાથની રેખા કે ગાલ સચિત્તથી બોજેલ હોય તે
 (૩૫) નિદિખરો=મર્યાદા વસ્તુ પર અગિયત આહાર મૂકેલો હોય તે.

- (૩૬) પાહિયે=અચિત્ત વસ્તુ સચિત્તથી ઢાકેલી હોય તે
 (૩૭) મિસીયે= સચિત્ત-અચિત્ત વસ્તુ ભેગી હોય તે.
 (૩૮) અપરિણિયે=પૂરે અચિત્ત આહાર ન થયો હોય તે.
 (૩૯) સહારિયે=એક વાસણથી ખીજા (ન વપરાવાના) વાસણમાં લઈને દે તે
 (૪૦) દાયગો=અંગોપાગથી હીન હોય એવા ગૃહસ્થથી લે કે જથી તેને હગ્તાં કરતા દુખ થતું હોય
 (૪૧) લીત્તૂ=નનતુ લીપેલ આગણુ હોય ત્યાથી લે તે.
 (૪૨) છંડિયે=રહોગવના વસ્તુ નીચે પડતી, ટપકતી હોય તે

આવશ્યક સૂત્રમાં બતાવેલા ૫ દોષ :-

- (૧) ગૃહસ્થોના દરવાજા, કમાડ ઉઘડાવીને લે તે.
 (૨) ગૌ, કુતગ આદિ માટે ઉતારેલ રોટલી પ્રમુખ લે તે
 (૩) દેવ, દેવીના નૈવેદ્ય, બલિદાન માટે અનેલી ચીજ લે તે.
 (૪) વિના દેખી ચીજ-વસ્તુ લે તે
 (૫) પહેલા નિરસ આહાર પૂરતો આંગ્યો હોય, ફરીથી સરસ આહાર માટે નિમત્રણ થાય ત્યારે રસલોપતાથી સરસ આહાર લઈ લે તે

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમાં બતાવેલા ૨ દોષ—

- (૧) અન્ય કુળમાંથી ગોચરી ન કરતા પોતાના સન્નજન સખધીઓને ત્યાંથીજ ગોચરી કરે તે.

- (૨) વિનાકારણુ આહાર લે નહિ અને વિના કારણુ આહાર ત્યાગે નહિ.

છ કારણુ આહાર લે—

હુંવાવેદની સહન ન થાય તો
 આચાર્યાદિની વૈયાવચ્ચ હેતુથી

ઈર્ષ્યા શોષવા માટે

સયમ નિર્વાહ માટે

જીવોની રક્ષા કરવા નિમિત્તે

ધર્મકથાદિ કહેવા માટે.

છ કારણુથી આહાર છોડે—

રોગાદિ થવાથી

ઉપસર્ગ આવવાથી.

‘બ્રહ્મચર્ય’ ન પળાય તો.

જીવોની રક્ષા માટે.

તપશ્ચર્યા માટે.

અનશન (સંધારો) કરવા માટે.

શ્રી દશવૈકલિક સૂત્રમાં બતાવેલા ૨૩ દોષ:—

- (૧) નીચા જ્વાળાના થઈ જવાતું હોય ત્યાં ગોચરી કરવાથી
 (૨) અધાર પડતું હોય એવે ડેકાણે
 (૩) ગૃહસ્થોના દાર પર [ખડકી આગળ] બેઠેલ બહરા બહરી
 (૪) અચ્ચાં બચ્ચી (૫) કૃતરાં (૬) વાછડા આદિને ઓળંગી (ટપી)ને જાય તો.

- (૯) અન્ય કોઇ પ્રાણીને ઓળંગી (ટપી)ને જાય તો.
- (૮) સાધુને આવતા જાણી ગૃહસ્થે સંઘટ્ટાની (સચિતાદિ) ચીજો આધી પાછી કરી ત્યાંથી ગોચરી લે તો.
- (૯) દાન માટે બનાવેલ (૧૦) પુન્ય માટે બનાવેલ (૧૧) રાકા-ભિખારી માટે બનાવેલ (૧૨) બાવા સાધુઓ માટે બનાવેલ આહાર લે તો.
- (૧૩) રાજપિંડ [રાજાને જમવાનો બલિષ્ઠ] આહાર લે તો.
- (૧૪) શર્યાંતર પિડ-ગકાનદાતાને ત્યાંથી આહાર લે તો.
- (૧૫) નિત્યપિંડ-રોજ એકજ ધરેથી આહાર લે તો.
- (૧૬) પૃથ્વીયાદિ સચિત્ત ચીજોને લાગેલો (અડેલો) આહાર લે તો
- (૧૭) ધન્ય પૂન્યારી દાનશાળાનો આહાર લે તો.
- (૧૮) તુચ્છ વસ્તુ (થોડી ખવાય, વધુ પરકવી પડે તેવી) ગોચરીમાં લે તો
- (૧૯) આહાર દેતા પહેલાં સચિત્ત પાણીથી હાથ ધોયા હોય કે વડોગળા પત્રી સચિત્ત પાણીથી હાથ ધોવે એવો આહાર લે તો.
- (૨૦) નિષિદ્ધ દૂત્ત (મધ-માસાદિ અમલ્ય ભોજ)નો આહાર લે તો.
- (૨૧) અપ્રતિતકારી (સ્ત્રી-પુરુષો દુગચારી હોય તેવા કુળનો) આહાર લે તો
- (૨૨) ગૃહસ્થે પોતાને ઘરે આવવાની ના કહી હાથ નેત્રા ધરેથી આહાર લે તો.
- (૨૩) મન્ગિદિ (દેરી) વસ્તુની ગોચરી કરે તો-મહા દોષ છે.

શ્રી આચારાંગ સૂત્રમાં બતાવેલા ૮ દોષ—

- (૧) મહેમાન માટે બનાવેલ આહાર, તેમના જમ્યા પહેલાં લે તો.
- (૨) ત્રસ જીવોતુ માસ સર્વથા નિષિદ્ધ છે તે લે તો મહાદોષ
- (૩) પુન્યાર્થ ધન-ધાન્યમાથી બનાવેલ આહાર લે તો.
- (૪) જમણુવાર (ધણાં માટે ન્યાત બોજ્ય આદિ)માથી આહાર લે તો
- (૫) જ્યાં ગૃહ ભિખારી-ભોજનાથી-ભેગા થયા હોય તે ઘરમાથી આહાર લે તો.
- (૬) ભૂમિગૃહ (ભોંયગ, ઉડા બાડપીયા)માથી આહાર કાઢીને આપે તે લે તો.
- (૭) ગમ્મ આહારને ફૂંક દઈને વડોગલે તેવો આહાર લે તો.
- (૮) વીજ્જાચિથી કંડો કરેલો આહાર લે તો-દોષ લાગે.

શ્રી ભગવતી સૂત્રમાં બતાવેલા ૧૨ દોષ—

- (૧) સંયોગ દોષ - આવેલ આહારને મનોન બનાવવા બીજી ચીજો મેળવે (જેમ દૂધ મેળુ છે તેમાં શાકર આદિ) તો.
- (૨) દ્વેષ દોષ -નિરસ આહાર મળવાથી નફગ્ન (ચીડ) લાવે તો.
- (૩) રાગ દોષ-સગ્ન , , ખુચી (ગૃહિ) લાવે તો.

(૪) અધિક પ્રમાણમાં (ઠાસીને) આહાર કરે તો.

(૫) કાલાતિક્રમ દોષ-પહેલા પહોરમાં (સવારમાં) લાવેલ ૪ થા પહોરે (સાંજે) આહાર કરે.

(૬) માર્ગાતિક્રમ દોષ-એ ગાઉથી દૂર લઇ જઇને આહાર કરે તો.

(૭) સૂર્યોદય પહેલા કે સૂર્યાસ્ત પછી આહાર કરે તો

(૮) દુષ્કાળ કે અટવીમાં દાનશાળાનો આહાર લે તો

(૯) દુષ્કાળમાં ગરીબો માટે કરેલો આહાર લે તો

(૧૦) ગ્લાન-રોગી પ્રમુખ માટે ,, ,, ,,

(૧૧) અનાથો માટે બનાવેલો ,, ,,

(૧૨) ગૃહસ્થના આમંત્રણથી તેને ઘેર જઇ આહાર લે તો દોષ લાગે

શ્રી પ્રશ્ન વ્યાકરણ સૂત્રમાં બતાવેલા ૬ દોષ—

[૧] મુનિ માટે આહારનું રૂપાતર (જેમ ખુદીના લાડવા વાળીને) કરીને દે તેવા આહાર લે તો.

[૨] મુનિ માટે આહારનો પર્યાય પદ્ધતિને (જેમ દહીંનું રાઈતું કે ઝેરીને) આહાર લે તો.

[૩] ગૃહસ્થને ત્યાંથી પોતાને હાથે અહાર લે તો.

[૪] મુનિને માટે ઓરડા આદિની અંદરથી લાવીને આપેલો આહાર લે તો.

[૫] મધુર મધુર (ખુશામતી) વચનો બોલીને આહારની યાચના કરે તો

શ્રી નિશીથ સૂત્રમાં બતાવેલા ૬ દોષ—

[૧] ગૃહસ્થને ત્યાં જઇને આ વાસણમાં શું છે? એમ પૂછી પૂછીને યાચના કરે તો.

[૨] અનાથ, મધુર પાસેથી યાચીને દીનતાથી આહાર લે તો

[૩] અન્યતીથી (બાવા સાધુ) ની ભિક્ષામાંથી યાચીને આહાર લે તો.

[૪] પાસત્યા (શિયિલાચારી) પાસેથી યાચીને ,, ,,

[૫] જૈન મુનિઓની દુર્ગંધા કરનારા કૂળમાંથી ,, ,,

[૬] મદ્યનની આસા દેનાર (શસ્થાતર) ને સાથે લઈ, તેની દલાલીથી આહાર લે તો.

શ્રી દશાશ્રુત સ્કંધ સૂત્રમાં બતાવેલા ૨ દોષ—

[૧] બાળક માટે બનાવેલ આહાર લે તો

[૨] ગર્ભવંતી ,, ,, ,,

શ્રી બૃહત્કલ્પ સૂત્રમાં બતાવેલ ૧ દોષ—

[૧] ચાર પ્રકારનો આહાર રાત્રે વાસી રાખીને બીજે દિવસે ભોગવે તો દોષ

એવ ૪૨, ૫, ૨, ૨૩, ૮, ૧૨, ૫, ૬, ૨, ૧=૧૦૬, તેમાં ૫ માડલાના,

૧૦૧ ગોચરીના દોષ બાજુવા

ઈતિ આહારના ૧૦૬ દોષ સંપૂર્ણ.

(૬૬) સાધુ સમાચારી

તથા

સાધુઓનાં દિનકૃત્ય અને રાત્રિકૃત્ય.

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના અધ્ય૦ ૨૬ માંના આધારે.

સમાચારી—૧૦ પ્રકારની છે [૧] આવરિસય, [૨] નિમિહિયે. [૩] આપુરુશા. [૪] પડિપુરુશા. [૫] જંદશા, [૬] ઇચ્છાકાર, [૭] મિચ્છાકાર, [૮] તલકાર, [૯] અખલુકશા, અને [૧૦] ઉપસંપયા—સમાચારી તેની સમજણ—

(૧) આવરિસય—સાધુ આવરિસય—ગરૂરી [આહાર, નિદ્રા, વિહાર] કારણે ઉપાશ્રય [ગકાનો] થો ગાહાર જાય ત્યારે ‘આવરિસય’ શબ્દ બોલીને નીકળે.

(૨) નિમિહિય—કાર્ય પુર કરી-ગિવતી—ને પાછા ઉપાશ્રય—સ્વચ્છતા-મા આવે ત્યારે ‘નિમિહિ’ શબ્દ બોલતા આવે

(૩) આપુરુશા—ગોચરી, પડિલેહણ આદિ પોતાના સર્વ કાર્ય ગુરુની આજ્ઞા લઈને કરે.

(૪) પડિપુરુશા—અન્ય સાધુઓના દરેક કાર્ય ગુરુની આજ્ઞા લઈને કરે

(૫) જંદશા—આહાર પાણી ગુરુની આજ્ઞા મુજબ વહેંચી આપે અને પોતાને ભાગે આવેલ આહાર પાણી મોટાને આમત્રીને પછી ખાય.

(૬) ઇચ્છાકાર—પાત્રવેપાદિ દરેક કાર્યમાં ગુરુની ઇચ્છા પૂછીને કરે

(૭) મિચ્છાકાર—પલિંગ્યેત્ અપરાધ માટે ગુરુ સમક્ષ આત્મનિદા કરી “મિચ્છા મિ દુક્કડ” લે.

(૮) તલકાર—ગુરુના વચનને સદા ‘તલુત્ત’ પ્રમાણુ કહીને પ્રસન્નતાથી કાર્ય કરે

(૯) અખલુકશા—ગુરુ, રેગી, તપસી આદિની અગ્ત્યાનપણે વૈયાવચ્ચ કરે.

(૧૦) ઉપસંપયા—અવન પર્થત ગુરુકૃતિવાસ કરવો (ગુરુ આજ્ઞા મુજબ વિગર

દિન કૃત્ય.

ચાર પહોર નિવરના અને ચાર પહોર રાત્રિના હોય છે. દિનના કે રાત્રિના ગોથા ભાગને પ્રહર કહેવો (તેની સમજણ આગળના પંચમી જાણવી).

[૧] દિવસ ગોથાનજ, પહેલા પહોરના ગોથા ભાગમાં ગયા ઉપરગોથા પડિનેત્રા કરવું. [૨] ત્યારબાદ ગુરુને પૂછે કે વૈયાવચ્ચ દરે કે સન્નિધાય ? ગુરુ આજ્ઞા આપે તેમ ૧ પહોર પૂરો થાય ત્યાં સુધી કરે [૩] બીજા પહોરના ગોથા

[કરેલ સ્વાધ્યાયની ચિંતવના] કરે. [૪] ત્રીજા પહોરે ગોચરી કરે. પ્રાસુક આહાર લાવીને ગુરૂને બતાવી, સ વિભાગ કરી, મોટેરાને આમત્રીને આહાર કરે [૫] ચોથા પ્રહરના ૩ લાગ સુધી સ્વાધ્યાય કરે અને [૬] ચોથા પહોરના ચોથા ભાગમાં ઉપકરણોનું પકિલેહણ કરે તથા પઠવાની ભૂમિ પણ પકિલેહે, ત્યારમા [૭] દેવસી પ્રતિક્રમણ કરે. [૮] આવશ્યક કરે]

રાત્રિ-કૃત્ય.

દેવમિ પ્રતિક્રમણ કર્યા બાદ પહેલે પહોરે અસનગ્રામ ટાળીને સ્વાધ્યાય કરે બીજા પહોરે ધ્યાન કરે, સ્વાધ્યાયનો અર્થ ચિંતવે. ત્યારબાદ નિદ્રા આવે તો ત્રીજા પહોરે સવિધિ યત્નાપૂર્વક સચારા સસ્તરીને સ્વપ્ન નિદ્રા લે. એક પહોરની નિદ્રા લઇને ચોથા પહોરની શરૂઆતમાં ઊઠવું, નિદ્રાના દોષ ટાળવા, કાઉસગ્ગ કરવો, પોણા પહોર સુધી સ્વાધ્યાય [સનગ્રામ] કરવી છેલ્લા ચોથા પહોરમાં ચોથા [અતિમ] ભાગમાં રાષ્ટ્ર પ્રતિક્રમણ કંવ. પછી ગુરૂવદન કરી પચ્ચક્ષ્ણ કરવા

ધૃતિ સાધુ સમાચારી સંપૂર્ણ

(૬૭) સમ્યક્ પરાક્રમના ૭૩ બોલ.

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૨૯ માં અધ્યયનના આધારે

- [૧] વૈરાગ્ય તે મોક્ષ પહોંચવાની અભિલાષા
- [૨] વિષય ઉપર અભિલાષ રહિતપણું.
- [૩] ધર્મ કરવાની શ્રદ્ધા
- [૪] ગુરૂ સ્વધર્મની સેવાભક્તિ કરવી
- [૫] પાપનું આજોવહું [કહેવું].
- [૬] આત્મદોષની આત્મસાક્ષીએ નિંદા કરે.
- [૭] ગુરૂ સમીપે પાપની નિંદા કરે.
- [૮] સામાયિક [સાવધ પાપ નિવૃત્તિની મર્યાદા] કરે.
- [૯] તીર્થ કરોની સ્તુતિ કરે.

[૧૦] ગુરૂને વદણા કરે

[૧૧] પાપ નિવર્તન-પ્રતિક્રમણ કરે.

[૧૨] કાઉસગ્ગ કરે. [૧૩] પ્રત્યાખ્યાન કરે. [૧૪] સંધ્યાવેળાએ પ્રતિક્રમણ કરીને નમોત્યુષ્ઠું કહે, સ્તુતિ મંગળ કરે. [૧૫] સ્વાધ્યાયનો કાળ પ્રતિલેખે. [૧૬] પ્રાપશ્રિત લે. [૧૭] ખમાવે. [૧૮] સ્વાધ્યાય કરે [૧૯] સિદ્ધાંતની વાંચણી દે. [૨૦] સૂત્ર-અર્થના પ્રશ્ન પૂછે [૨૧] વારંવાર સૂત્રજ્ઞાન ફેરવે. [૨૨] સૂત્રાર્થ ચિંતવે.

[૨૩] ધર્મ કયા કહે. [૨૪] સિદ્ધાંતની આરાધના કરે [૨૫] એકાગ્ર શુભ મનની આધાપના કરે. [૨૬] સત્તર ભેદે સયમ પાળે [૨૭] ખાર ભેદે તપ કરે. [૨૮] કર્મ ટાળે [૨૯] વિષયમુખ ટાળે [૩૦] અપ્રતિયંધપણું કરે. [૩૧] સ્ત્રી-પશુ-પડા [નપુંસક] રહિત સ્થાન ભોગવે. [૩૨] વિશેષે કરી વિષયથી નિવર્તે [૩૩] પોતાનો તથા બીજાનો લાભ આહાર-વસ્ત્રાદિ ભોગ કરી વહેંચી દ્યે તે સંભોગ, તેડ પચ્ચખાણુ કરે. [૩૪] હિપકરણના પચ્ચખાણુ કરે. [૩૫] સદોષ આહાર લેવાના પચ્ચખાણુ કરે [૩૬] કષાયના પચ્ચં [૩૭] અશુભ યોગના પચ્ચં [૩૮] શરીર શુશ્રુષાના પચ્ચં [૩૯] શિષ્યના પચ્ચં [૪૦] આહાર પાણીના પચ્ચં [૪૧] દિશાશ્વ અનાદિ સ્વમાવના પચ્ચં [૪૨] કપટ છ રહિત યતિ ॥ વેશે અને આચારે પ્રવર્તે. [૪૩] ગુચુરન સાધુની સેવા કરે [૪૪] જાનાદિ સર્વગુણ સંપન્ન હોય. [૪૫] રાગ, દ્વેષ નહિત પ્રવર્તે. [૪૬] ક્ષમા સહિત પ્રવર્તે. [૪૭] લોભરહિત પ્રવર્તે [૪૮] અહંકારરહિત પ્રવર્તે. [૪૯] સંગ [નિષ્કપટ] પણે પ્રવર્તે [૫૦] શુદ્ધ અંતઃકરણ-સત્યતા થી પ્રવર્તે. [૫૧] કર્ણ સત્ય [સવિધિ ક્રિયાકાંડ કરતા] પ્રવર્તે. [૫૨] જોગ [મન, વચન, કાયા] સત્ય પ્રવર્તે. [૫૩] પાપથી મન નિવારીને મન ગુપ્તિપણે પ્રવર્તે. [૫૪] વચન ગુપ્તિપણે પ્રવર્તવે [૫૫] કાયાને ગુપ્તિપણે પ્રવર્તાવે [૫૬] મનને સત્ય ભાવે સ્થાપવાપણે પ્રવર્તવે. [૫૭] વચનને સ્વાધ્યાયાદિ પર સત્ય ભાવે સ્થાપવાપણે પ્રવર્તવે. [૫૮] કાયાને સત્ય ભાવે પ્રવર્તાવે. [૫૯] શ્રુત જ્ઞાનાદિથી સહિત હોય [૬૦] સમ્યક્ત્વ સહિત હોય. [૬૧] ચારિત્ર સહિત હોય [૬૨] શ્રોત્રેન્દ્રિય-[૬૩] ચક્ષુ ધ્રુવ-[૬૪] ઘ્રાણ ધ્રુવ-[૬૫] રસ ધ્રુવ-[૬૬] સ્પર્શ ધ્રુવ-નો નિગ્રહ કરે [૬૭-૭૦] ક્રોધ, માન, માયા, લોભ છૂટે, [૭૧] રાગ, દ્વેષ અને મિથ્યાત્વને છૂટે. [૭૨] મન, વચન, કાયાના યોગેને રૂંધીને શૈલેષી અવસ્થા ધાગવે કરી, અને [૭૩] કર્મ રહિત થઈને મોક્ષ પહોંચે

એમ આત્મા ૭૩ બોલે કરીને ક્રમશઃ મોક્ષ પહોંચાને ધીનળીબૂત થાય.

કવિ સમ્યક્ પરાક્રમના ૭૩ બોલ સંપૂર્ણ.

(૬૮) ૧૪ રાજલોક

લે ૬ અમંખ્યાત કોડકોટી યોજનના વિસ્તારમાં છે. એમાંજ પર્યાસિતકામ ભરેલી છે. અલોકમાં આકાશ સિવાય કંઈ નથી. લોકનું પ્રમાણ અનાવવાને 'રાજ' એવી માપની સંજ્ઞા છે

એક 'રાજ' (રાજી) એટલે ૨ ૩,૮૧,૧૨,૯૭૦ મણનો ૧ બાર, એવા ૧૦૦૦ બાર વજનના એક ગાળાને જાંચેથી ફેંકે તે ૬ માસ, ૬ દિન, ૬ પ્રહર, ૬ ઘડી, ૬ પગમા જોડેલા નીચે આવે, તેટલા ક્ષેત્રને ૧ રાજી કહે છે. એવા ૧૪ રાજી લાખો (જાંચો) આ લોક છે

વળી 'રાજ'ના ૪ પ્રકાર છે (૧) ધનરાજ=વ્યાપ્ત, પહોળાપ્ર; જાડાઈ એકેક રાજી (૨) પરતરાજ=ધનરાજનો ચોથો ભાગ (૩) સૂચિરાજ=પરતરાજનો ચોથો ભાગ અને (૪) ખડરાજ=સૂચિરાજનો ચોથો ભાગ.

અધોલોક ૭ રાજી જાડપણે છે તેમા એકેક રાજી ૧૧ જાડી એ ૧૭ નગક છે

નામ	જાડી	પહોળી	ધનરાજ	પરતરાજ	સૂચિરાજ	ખડરાજ
રતનપ્રભા	૧ રાજી	૧ રાજી	૧ રાજી	૪ રાજી	૧૬ રાજી	૬૪ રાજી
શર્કર ,,	"	૨૧ ,,	૬૧ ,,	૨૫ ,,	૧૦૦ ,,	૪૦૦ ,,
વાણુ ,,	"	૪ ,,	૧૬ ,,	૬૪ ,,	૨૫૬ ,,	૧૦૨૪ ,,
પક ,,	"	૫ ,,	૨૫ ,,	૧૦૦ ,,	૪૦૦ ,,	૧૬૦૦ ,,
ધૂમ ,,	"	૬ ,,	૩૬ ,,	૧૪૪ ,,	૫૭૬ ,,	૨૩૦૪ ,,
તમ ,,	"	૬૧ ,,	૪૨૧ ,,	૧૬૬ ,,	૬૭૬ ,,	૨૭૦૪ ,,
તમતમા ,,	"	૭ ,,	૪૯ ,,	૧૯૬ ,,	૭૮૪ ,,	૩૧૩૬ ,,

અધોલોકમા કુલ ૧૭૫૧૧ ધનરાજ, ૭૦૨ પરતરાજ, ૨૮૦૮ સૂચિરાજ, ૧૧૨૩૨ ખડરાજ હોય છે.

૧૮૦૦ ચોજન જાડપણે ૧ રાજી વિસ્તારવાળો તિર્છો લોક છે. તેમા અસખ્યાત ક્ષીપ સમુદ્રો (મનુષ્ય-તિર્થચના સ્થાન), અને જ્યોતિષી દેવો છે. તિર્છો અને જર્ણલોક મળીને ૭ રાજી છે.

સમભૂમિથી ૧૧૧ રાજી જાંચે પહેલુ-ખીજી દેવલોક છે ત્યાંથી ૧ રાજી જાંચે ત્રીજી-ચોથી દેવલોક છે. ત્યાંથી ૧૧૧ રાજી જાંચે પાંચ દેવલોક છે ૧૧ રાજી જાંચે સાતક દેવલોક, ત્યાંથી ૧૧ રાજી જાંચે સાતમું દેવ, ૧૧ રાજી જાંચે આશ્વિ, ૧૧

ગજ ઊંચે ૯-૧૦ મું દે૦, ૦૧ રાજ ઊંચે ૧૧-૧૨ દે૦, ૧ રાજ ઊંચે નવ
ઐવેયક, ૧ રાજ ઊંચે ૫ અનુત્તર વિમાન આવે છે. તેનો કમશઃ વધતો ઘટતો
વિસ્તાર માટે યંત્ર—

સ્થાન	ગડ- પાણી	વિસ્તાર	ધનરાજ	પરતરાજ	ચરાજ	ખડરાજ
સમભુમિયા	૦૧	૧	૦૧	૨	૮	૩૨
ત્યાંથી	૦૧	૧૧	૧-૧/૮	૪૧	૧૮	૭૨
ત્યાંથી	૦૧	૨	૧	૪	૧૬	૬૪
૧-૨ દેવલોકથી	૦૧	૨૧	૧૧-૧/૧૬	૬૧	૨૫	૧૦૦
ત્યાંથી	૦૧	૩	૪૧	૧૮	૭૨	૨૮૮
૩-૪ દેવલોક	૦૧	૪	૮	૩૨	૧૨૮	૫૧૨
૫ મા	૦૧૧	૫	૧૮૧૧	૭૫	૩૦૦	૧૨૦૦
૬ દ્વા	૦૮	૫	૬૮	૨૫	૧૦૦	૪૦૦
૭ મા	૦૧	૪	૪	૧૬	૬૪	૨૫૬
૮ મા	૦૧	૪	૪	૧૬	૬૪	૨૫૬
૯-૧૦	૦૧	૩	૪૧	૧૮	૭૨	૨૮૮
૧૧-૧૨	૦૧	૨૧	૩-૧/૮	૧૨૧	૫૦	૨૦૦
ત્યાંથી	૦૧	૨૧	૧૧-૧/૧૬	૬૧	૨૫	૧૦૦
૯ ઐવેયક	૦૧૧	૨	૩	૧૨	૪૮	૧૬૭
ત્યાંથી	૦૧	૧૧	૧-૧/૮	૪૧	૧૮	૭૨
૫ અનુ૦ વિ.	૦૧	૧	૦૧	૨	૮	૩૨

કુલ ઉપલોક્તના ૬ મા ધનરાજ થયા અને આખા લોકના ૨૩૯ ધનરાજ થયા.
કુલ ૧૪ રાજલોક સંપૂર્ણ.

(૬૯) નારકી.

નારકીનાં ૨૧ દ્વાર.—૧ નામ, ૨ ગોત્ર, ૩ જાડપણું, ૪ પહોળાઈ, ૫ પૃથ્વીપિંડ, ૬ કરડ, ૭ પાથડા, ૮ આંતરા, ૯ પાથડે પાથડાનો આતરો, ૧૦ ધનોદ્ધિ, ૧૧ ધનવાયુ, ૧૨ તનવાયુ, ૧૩ આકાશ, ૧૪ નરક, નગ્કતુ અંતર ૧૫ નરકાવાસા ૧૬ અલોક અંતર ૧૭ વક્ષીયા, ૧૮ ક્ષેત્રવેદના ૧૯ દેવવેદના, ૨૦ વૈદ્ય, ૨૧ અદ્યપબહુત્વ દ્વાર. તેનો વિગ્તાર.—

૧. નામ દ્વાર.—૧ ધમા, ૨ વશા, ૩ શીલા, ૪ અંજના, ૫ રીટ્ટા, ૬ મધા, ૭ માધવતી.

૨ ગોત્ર દ્વાર.—૧ રતનપ્રભા, ૨ શર્કંગપ્રભા, ૩ વાલુપ્રભા, ૪ પકપ્રભા ૫ ધૂમપ્રભા, ૬ તમપ્રભા, ૭ તમતમા (મહાતમ) પ્રભા

૩ જાડપણા દ્વાર—પ્રત્યેક નરક એકેક રાણુ જાડી છે,

૪ પહોળાપણા દ્વાર,—૧ લી નર્ક ૧ રાજ પહોળી, ૨ જી રાજ ત્રીજી ૪ રાજ, ચોથી ૫ રાજ પાચમી ૬ રાજ, છઠ્ઠી ૬ા રાજ, અને ૭મી નર્ક ૭ ગણુ વિસ્તારે પહોળી છે, પણુ નેરીયા ૧ રાણુ વિસ્તારે (ત્રસનાળ પ્રમાણ) જ છે.

૫ પૃથ્વીપિંડ દ્વાર—પ્રત્યેક નર્ક અસખ્ય અસખ્ય યોજનની છે પણ પૃથ્વીપિંડ ૧લી નર્કનો ૧૮૦૦૦૦ યોા બીજો ૧૩૨૦૦૦ યોા, ત્રીજો ૧૨૮૦૦૦ યોા, ચોથીનો ૧૨૦૦૦૦ યોા, પાચમીનો ૧૧૮૦૦૦ યોા, છઠ્ઠીનો ૧૧૬૦૦૦ યોા, અને સાનમીનો ૧૦૮૦૦૦ યોજનનો પૃથ્વીપિંડ છે

૬. કરડ દ્વાર—પહેલી નર્કમા ૩ કરડ છે (૧) ખરકરડ—૧૬ જાતના રતનમય ૧૬ હજાર યોજનનો, ૨ આયુલખહૂલ-પાણીમય ૮૦ હજાર યોજનનો, ૩ પકખહૂલ કર્દમમય ૮૪ હજાર યોજનનો કુલ ૧૮૦૦૦૦ યોજન છે શેષ ૬ નરકમા કરડ નથી.

૭. પાથડા, આંતર દ્વાર—પૃથ્વી પિંડમાથી ૧૦૦૦ યોજન નીચે છોડીને બાકીની પોલારમા આતરા અને પાથડા છે ફક્ત ૭ મી નર્કમા ૫૨૫૦૦ યોા ઉપર, ૫૨૫૦૦ યોા નીચે છોડીને ૩૦૦૦ યોજનનો ૧ પાથડો છે

પહેલી નર્કમા ૧૩ પાથડા, ૧૨ આતરા છે

બીજી નર્કમા ૧૧ પાથડા, ૧૦ આંતરા છે.

ત્રીજી , , ૯ , ૮ , ,

ચોથી	,,	૭ પાથડા	૬	આતરા
પાંચમી	,,	૫	,,	૪
છઠ્ઠી	,,	૩	,,	૨

પહેલી નર્કના ૧૨ આતરામાંથી ૨ ઉપરના છોડીને શેષ ૧૦ આતરામાં દશ જાતના ભવનપતિ દેવ વસે છે. શેષ નર્કમાં ભવનપતિ દેવોનો વાસ નથી દરેક પાથડો ૩૦૦૦ યોજનનો છે તેમાં ૧૦૦૦ ચો. ઉપર, ૧૦૦૦ ચો. નીચે છોડીને મધ્યના ૧૦૦૦ યોજનમાં નારકીને ઉપજવાની કુંભીઓ હોય છે.

૯. પાથડે પાથડાનું અંતર—૧ લી નર્કમાં ૧૧૫૮ ૧/૪ ચો., બીજામાં ૯૭૦૦ ચો. ત્રીજામાં ૧૨૭૫૦ ચો., ચોથીમાં ૧૬૧૬૬ ૨/૩ ચો. પાંચમીમાં ૨૫૨૫૦ ચો., છઠ્ઠીમાં ૫૨૫૦૦ યોજનનું અંતર [છેદ] છે સાતમીમાં એકજ પાથડો છે.

૧૦ ઘનોદધિ દ્વાર—પ્રત્યેક નર્ક નીચે ૨૦ હજાર ચો. નો ઘનોદધિ છે

૧૧ ઘનવાયુદ્વાર—પ્રત્યેક નર્કના ઘનોદધિ નીચે અસંખ્ય ચો.નો તનવાયુ છે

૧૨ તનવાયુદ્વાર—પ્રત્યેક નર્કના ઘનવાયુ નીચે અમંખ્ય ચો.નો તનવાયુ છે.

૧૩ આકાશ દ્વાર—પ્રત્યેક નર્કના તનવાયુ નીચે અસંખ્ય ચો.નો આકાશ છે

૧૪. નર્ક-નર્કનું-અંતર—એક બીજાને અસંખ્ય અસંખ્ય ચો.નું અંતર છે

૧૫. નર્કાવાસા દ્વાર—૧ લી નર્કમાં ૩૦ લાખ, ૨ જામાં ૨૫ લાખ, ત્રીજામાં ૧૫ લાખ, ચોથીમાં ૧૦ લાખ, પાંચમીમાં ૩ લાખ, છઠ્ઠીમાં ૯૯૯૯૫ અને સાતમી નર્કમાં ૫ નર્કવાસા છે. એમ ૪/૫ નર્કવાસા અસંખ્યાતા યોજનના છે, તેમાં અસંખ્ય નેત્રિયા છે. ૧/૫ નર્કવાસા સંખ્યાતા યોજનના છે અને તેમાં સંખ્યાતા નેત્રિયા છે.

ત્રય ચપટી વગાડતા જશુદ્રીપતી ૨૧ વાર પ્રદક્ષિણા કરવાની ગનિમળા દેવને જાન ૧-૨-૩ સ્ત્રિ, ઉં ૬ માસ લાગે કેટલાકનો આવે અને કેટલાકનો ન આવે. એવા વિરનારના અસંખ્ય યોજનના નર્કવાસા કોષ કોષ કોષ છે.

૧૬. અલોક અંતર ૧૭ બલીયા દ્વાર—અલોક અને નારકીને અંતર છે તેમાં ઘનોદધિ તનવાયુ અને તનવાયુના ત્રય વાણ [ચુડી આકાર] છે.

તે નીચે મુજબ —

નરક	સ્ત્રાવ્ય પ્રાં	શર્કર પ્રાં	વાલુ પ્રાં	પક્રાં	ધુમ પ્રાં	તમ પ્રાં	તરતમા પ્રાં
અલોક	૧૨ થો	૧૨ ૨/૩થો	૧૩ ૧/૩થો	૧૪થો	૧૪ ૨/૩થો	૧૫ ૧/૩ થો	૧૬ થો
અતર							
વલપ	૩	૩	૩	૩	૩	૩	૩
સંખ્યા							
ધનોદધિ	૬ થો	૬ ૧/૩થો	૬ ૨/૩થો	૭થો	૭ ૨/૩થો	૭ ૨/૩ થો	૮ થો
ધનવાત	૪૧૧ ,	૪૧૧૧ ,	૫	૫૧ ,	૫૧૧ ,	૫૧૧૧ ,	૬ ,
તનવાત	૧૧૧ ,	૧૧૧ ૧/૧૨,	૧૧૧ ૨/૧૨,	૧૧૧૧ ,	૧૧૧૧ ૧/૧૨,	૧૧૧૧૨/૧૨ ,	૨ ,

૧૮ ક્ષેત્રવેદના દ્વાર-૧૦ પ્રકારની છે અનત-ક્ષુધા, તૃષ્ણા, શીત ઉષ્ણ, દાહ, જ્વર, ડર, ચિતા, ખુજલી અને પરાવિનતા એકથી બીજામાં, બીજાથી ત્રીજામાં એમ અનત અનતગણી વેદના સાતમી નર્ક સુધી છે નર્કના નામ પ્રમાણેના પદાર્થોની પણ અનતી વેદના છે.

૧૯ દેવકૃત વેદના-૧ ૨ ૩ નરકમાં પરમાધામી દેવો પૂર્વકૃત પાપો યાદ કરાવી કરાવીને વિવિધ પ્રકારે માર-દુષ્ટ બંદે છે શેષ નારકી જીવો પરસ્પર લડીને કપાય છે

૨૦ વૈકિય દ્વાર-નારકી ખગબ (તીક્ષ્ણ) શસ્ત્ર જેવા રૂપ બનાવે છે અથવા વજ્રમુખ કીડારૂપ થઈને બીજા નારકીના શરીરમાં પ્રવેશે છે અદર ગયા બાદ મોટું રૂપ બનાવીને શરીરના ટુકડે ટુકડા કરે છે

૨૧ અદંબબહુત્વ દ્વાર-સૌથી થોડા સાતમી નરકના નેરિયા, તેથી ઉપર ઉપરના અસંખ્યાતગણા નેરિયા જાણવા શેષ વિસ્તાર ૨૪૬ ટકાદિ થોડકામાં જાણવો

ધર્મ નારકી સંપૂર્ણ.

(૭૦) ભવનપતિ.

ભવનપતિ દેવોનાં ૨૧ દ્વાર;—૧ નામ, ૨ વાસા, ૩ રાજધાની, ૪ સભા ૫ ભવન સંખ્યા, ૬ વર્ણ, ૭ વસ્ત્ર, ૮ ચિન્હ, ૯ ધ્વજ, ૧૦ સામાનિક, ૧૧ લોકપાલ, ૧૨ ત્રાયસ્થિશ, ૧૩ આત્મગ્નક ૧૪ અનીકા, ૧૫ દેવી, ૧૬ પરિપદા ૧૭ પરિચારણા, ૧૮ વૈકિય. ૧૯ અવધિ, ૨૦ સિદ્ધ, ૨૧ દિત્પત્ત-દ્વાર.

૧. નામ દ્વાર:—૧૦ ભેદ-૧ અસુર કુમાર. ૨ નાગ કું, ૩ સુવર્ણ કું, ૪ વિદ્યુત કું, ૫ આ કું, ૬ દ્વીપ કું, ૭ દિશા કું, ૮ ઉદધિ કું, ૯ વાયુ કું અને ૧૦ સ્તનિત્ કુમાર.

૨. વાસા દ્વાર:—૧લી નર્કમાં આવેલા ૧૨ આંતરા પૌકીના નીચે ૧૦ આંતરામાં દશ જ્ઞાતના ભં દેવો છે.

૩. રાજધાની દ્વાર:—ભં ની રાજધાની તિર્થ લોકના અરુણવદ્વીપ-સમુદ્રોમા ઉત્તર દિશામા અમરચંદ્રા બલેન્દ્રની રાજધાની છે અને બીજા નવનિકાયના દેવોની પણ રાજધાનીઓ છે દક્ષિણ દિશામાં ચમરચંદ્રા ચમરેન્દ્રની અને નવનિકાયના દેવોની પણ રાજધાનીઓ છે.

૪. સભા દ્વાર:—એકેક ઇન્દ્રને ૫ પાંચ સભા છે. (૧) ઉત્પાત સભા (દેવ ઉપજવાના સ્થાન), (૨) અભિષેક સભા (ઇન્દ્રના રાજ્યાભિષેકનું સ્થાન), (૩) અલંકાર સભા (દેવોને વસ્ત્રાભૂષણ-અલંકાર સજવાનું સ્થાન), (૪) વ્યવાય સભા (દેવ યોગ્ય-ધર્મ-નીતિનાં પુસ્તકોનું સ્થાન), અને (૫) સૌધર્મી સભા (આપ-ઇન્દ્ર સાફ કરવાનું સ્થાન)

૫. ભવન સંખ્યા:—કુલ ભવન ૭,૭૨,૦૦,૦૦૦ છે. તેમાં ૪ કોડ, ૬ લાખ ભવન દક્ષિણમાં અને ૩ કોડ, ૬૬ લાખ ભવન ઉત્તર દિશામા છે. વિસ્તાર ૫ ત્રયી જાણવે.

૬. વર્ણ, ઉપચર. ૮ ચિન્હ અને ૯ ઇન્દ્ર દ્વાર:—૫ ત્રયી વિસ્તાર જાણવે

નામ	ભવન		વર્ણ	વસ્ત્રવર્ણ	ચિન્હ	ઇન્દ્ર બખરે	
	ઉત્તરમા	દક્ષિણમાં				ઉત્તરના	દક્ષિણમાં
અસુર કું	લાખ	લાખ	કાળો	રાતા	ચુડામણી	બલેન્દ્ર	ચમરેન્દ્ર
	૩૦	૩૪					ધર્મચંદ્ર
નાગ	૪૦	૪૪	ધોળો	નીલા	નાગફણ	બૂનેન્દ્ર	વેણદેવ
સુવર્ણ	૩૪	૩૮	સુવર્ણ	ધેળા	ગરુડ	વેણદાવી	હરિકેત
વિદ્યુત	૩૬	૪૦	રાતો	નીલા	વજ્ર	હરિચંદ્ર	અગ્નિસિંહ
અગ્નિ	૩૬	૪૦	"	"	દક્ષિણ	અગ્નિ	
				"	નિહ	માનવ	પૂર્ણ
દ્વીપ	૩૬	૪૦	"	"		વિશિષ્ટ	જલકેત
દિશા	૩૬	૪૦	પાંદુર	"	અશ્વ	જલપ્રભ	અમૃત-ગનિ
ઉદધિ	૩૬	૪૦	સુવર્ણ	મરુદ	ગરુડ	અમૃત	
						વાસન	
પવન	૪૬	૫૦	શ્યામ	પંચવર્ણી	મગર	પ્રમંજન	નેશન
સ્તનિત	૩૬	૪૦	સુવર્ણ	મરુદ	યર્ધમાન	મહાધાપ	ધાપ

૧૦ સામાનિક દેવ:- (ધંદ્રના હિમરાવ જેવા દેવો) -ચમરેન્દ્રના ૬૪૦૦૦, બલેન્દ્રના ૬૦ હજાર અને શેષ ધંદ્રોના છ છ હજાર સામાનિક દેવો છે

૧૧. લોકપાલ દેવ :- (કોટવાલ જેવા) દરેક ધંદ્રોને ચાર ચાર લોકપાલ દેવો છે.

૧૨. ત્રાયસ્ત્રિંશ દેવ :- (રાજગુરુ જેવા) દરેક ધંદ્રોને તેત્રીશ તેત્રીશ ત્રાયસ્ત્રિંશ દેવો છે

૧૩. આત્મરક્ષક દેવ :- ચમરેન્દ્રને ૨૫૬૦૦૦ દેવ, બલેન્દ્રને ૨૪૦૦૦૦ દેવ અને શેષ ધંદ્રોને ૨૪-૨૪ હજાર દેવો છે,

૧૪ અનીકા દ્વાર :- હાથી, ઘોડા, રથ, મહેલ, પાયદલ, ગા'વ', તૃત્યકાર અથ ૭ પ્રકારની અનીકા હોય છે પ્રત્યેક અનીકાની દેવસંખ્યા ચમરેન્દ્રને ૮૧૨૮૦૦૦, બલેન્દ્રને ૭૬૨૦૦૦ અને ૧૮ ધંદ્રને ૩૫૫૬૦૦૦ દેવો હોય છે

૧૫ દેવી દ્વાર - ચમરેન્દ્રની તથા બલેન્દ્રની ૫-૫ અગ્રમહિષી (પટરાણી) છે પ્રત્યેક પટરાણીને આઠ હજાર દેવીઓનો પરિવાર છે. એકેક દેવી આઠ હજાર વૈક્રિય કરે એટલે ૩૨ કોડ વૈક્રિય રૂપો થાય. શેષ ૧૮ ધંદ્રોની છ છ અગ્રમહિષી, એકેકને છ છ હજાર દેવીનો પરિવાર અને બધી છ છ હજાર વૈક્રિય કરે એમ ૨૧ કોડ ૬૦ લાખ વૈક્રિય રૂપ થાય

૧૬ પરિષદા દ્વાર-પરિષદા (સભા) ત્રણ પ્રકારની છે.

૧ આલ્યંતર સભા:- સલાહયોગ્ય વડેરાની સભા, જે માનપૂર્વક બોલાવેથી આવે,

૨ મધ્યમ સભા:- સામાન્ય વિચારવાળા દેવોની સભા, જે બોલાવેથી આવે વિનામોકલે જાય,

૩ બાહ્ય સભા:- જેને હુકમ દષ્ટ શકાય એવા દેવોની સભા, જે વિના બોલાવે આવે ને જાય

ધંદ્રે	આંબ્યંતર સભા		મધ્ય સભા		બાહ્ય સભા	
	દેવ સંખ્યા	સ્થિતિ	દેવસંખ્યા	સ્થિતિ	દેવસંખ્યા	સ્થિતિ
ચમરેન્દ્ર	૨૪૦૦૦	૨૧૧ પદ્ય	૨૮૦૦૦	૨ પદ્ય	૩૨૦૦૦	૧૧૧ પદ્ય
બલેન્દ્ર	૨૦ ૦૦	૩૧૧ ,,	૨૪૦૦૦	૩ ,,	૨૮૦૦૦	૨૧૧ ,,
દક્ષિણના ૯ ધંદ્ર	૬૦૦૦૦	૧ ,,	૭૦૦૦૦	૦૧૧ ,	૮૦૦૦૦	૦૧૧ ,,
ઉત્તરના ૯ ધંદ્ર	૫૦૦૦૦	૦૧૧ ,,	૬૦૦૦૦	૦૧૧ ,,	૭૦૦૦૦	૦૧૧ ,,
		અધિક		અધિક		ન્યૂને

ધન્દ્ર	અમ્યતર સભા		મધ્ય સભા		બાહ્ય સભા	
	દેવસંખ્યા	સ્થિતિ	દેવસંખ્યા	સ્થિતિ	દેવસંખ્યા	સ્થિતિ
ચમરેન્દ્ર	૩૫૦	૧૧૧ પદ્ય	૩૦૦	૧ પદ્ય	૨૫૦	૧ પદ્ય
બલેન્દ્ર	૪૫૦	૨૧૧ ,	૪૦૦	૨ ,	૩૫૦	૧૧૧ ,
દક્ષિણના ઇન્દ્ર	૧૭૫	૦૧૧ , ન્યુન	૧૫૦	૦૧ , અધિક	૧૨૫	૦૧ ,
ઉત્તરના ઇન્દ્ર	૨૨૫	૦૧૧ પદ્ય	૨૦૦	૦૧૧ પદ્ય ન્યુન	૧૭૫	૦૧ , અધિક

૧૭ પરિચારણા દ્વાર:- (મૈથુન) પાંચ પ્રકાર:- મન, રૂપ, શબ્દ, સ્પર્શ, અને કાય પરિચારણા (મનુષ્યવત્ દેવી સાથે ભોગ)

લૈકિય દ્વાર:- લૈકિયરૂપ કરે તો-

ચમરેન્દ્ર, દેવ-દેવીથી આખો જંશુદ્વીપ ભરે, અસંખ્ય દ્વીપ ભરવાની શક્તિ છે, પણ ભરે નહિ

બલેન્દ્ર દેવ-દેવીથી સાધિક જંશુદ્વીપ ભરે, અસંખ્ય દ્વીપ ભરવાની શક્તિ છે, પણ ભરે નહિ

રોપ ૧૮ ઇન્દ્રો દેવ-દેવીથી આખો જંશુદ્વીપ ભરે, સંખ્યાતા દ્વીપ ભરવાની શક્તિ છે, પણ ભરે નહિ.

લોકપાલ દેવીની શક્તિ સંખ્યાતા દ્વીપ ભરવાની બાકી સૌના સામાનિક, ત્રાયચિંશ દેવ-દેવી અને લોકપાલ દેવની લૈકિય શક્તિ પોતાના ઇન્દ્રવત. લૈકિયનો કાળ ૧૫ દિવસનો બાણુવો.

૧૯ અવધિ દ્વાર:- અસુરકુમાર દેવો જાન ૨૫ થોડા, ૭૦ ગર્ભ સોધમ' દેવલોક, નીચે ત્રીજા નર્ક, તિર્થ અસંખ્ય દ્વીપસમુદ્ર સુધી જાય દેખે. રોપ ૬ જાતના જાન દેવો જાન ૨૫ થોડા, ૭૦ બીચે જ્યોતિર્ધીનું તથા. નીચે પદ્મની નર્ક, તિર્થ સંખ્યાતા દ્વીપસમુદ્ર સુધી જાય-દેખે.

૨૦ સિન્ધ દ્વાર:- ભવનપતિમાર્ગી નીકળેલા દેવો મનુષ્ય થઇ ૧ સમયમાં ૧૦ છત્ર મોક્ષ જાણે શરે. જાન દેવીઓ નીકળીને ૫ છત્ર મોક્ષ જાણે શરે

૨૧ ઉત્પન્નદ્વાર:-સર્વ ગ્રાણુ, ભૂત, જીવ, સત્વ, ભવનપતિ દેવ દેવીપણે
અનત વાર ઊપજ્યા, પણ સત્ય જ્ઞાન વિના ગરજ સરી નહિ શેષ વિન્તાર
લણુડક આદિ થોકડાથી જાણવો.

ઈતિ ભવનપતિ સ પૂર્ણ.

(૭૧) વાણવ્યંતર

વાણવ્યંતરનાં ૨૧ દ્વાર:-૧ નામ, ૨ વાસા, ૩ નગર, ૪ રાજધાની,
૫ સભા, ૬ વર્ણ, ૭ વસ્ત્ર, ૮ ચિન્હ, ૯ ઇન્દ્ર, ૧૦ સામાનિક, ૧૧ આત્મરક્ષક,
૧૨ પત્નિદા, ૧૩ દેવી, ૧૪ અનીકા ૧૫ ગૌક્ય, ૧૬ અવાધ, ૧૭ પરિચારણા,
૧૮ સુખ, ૧૯ સિદ્ધ ૨૦ ભવ અને ૨૧ ઉત્પન્નદ્વાર.

૧ નામ દ્વાર:-૧૬ વ્યતર-૧ પિશાચ, ૨ ભૂત, ૩ જક્ષ, ૪ રાક્ષસ ૫
કિન્નર, કિપુરુષ, ૭ મહોરગ, ૮ ગધર્વ, ૯ આણુપત્રી, ૧૦ પાણુપત્રી, ૧૧
ઇસીવાય, ૧૨ બ્રુવવાય, ૧૩ કદીય, ૧૪ મહાકદીય, ૧૫ કાહુંડ અને ૧૬
પપગદેવ

૨ વાસાદ્વાર:-રત્નપ્રભા નર્કનો ઉપરો ૧ હજાર થોંતો જે પિંડ છે,
તેમાં ૧૦૦ થોં ઉપર, ૧૦૦ થોં નીચે છોડીને ૮૦૦ થોંમાં ૮ જાતિના વ્યતર
દેવો રહે છે. અને ઉપરના ૧૦૦ થોં પિડમાં ૧૦ થોં ઉપર, ૧૦ થોં નીચે
છોડીને ૮૦ થોંમાં ૮ થી ૧૬ જાતિના વાણવ્યંતર દેવો રહે છે (એક માન્યતા
એમ કહે છે કે ૮૦૦ થોંમાં વ્યતર દેવો અને ૮૦ થોં માં ૧૦ જમ્બકા
દેવો વસે છે

૩ નગર દ્વાર:-ઉપરના વાસામાં વાણવ્યંતર દેવોના અમંજ્યાતા નગર છે
તે સંજ્યાતા સંજ્યાતા યોજનના ત્રિસ્તાન્વાળા અને રત્નમય છે

૪ રાજધાની દ્વાર:-ભવનપતિથી થોડા ત્રિસ્તાન્વાળી ગ્રામ: ૧૨
હજાર યોજનની તિર્છા લોકના દ્વીપસમુદ્રોમાં રત્નમય રાજધાની છે

૫ સભા દ્વાર:-એકેક ઇન્દ્રને ૫-૫ સભાઓ છે, ભવનપતિ વત

૬ વર્ણ દ્વાર:-જક્ષ, પિશાચ, મહોરગ, ગધર્વનો શ્યામવર્ણ, કિન્નરનો
નીનો, રાક્ષસ અન કિપુરુષનો ઘેળો, શૂતનો કાળો વર્ણ: એ વાણુનિત્ર દેવો
માફક થાકીના ૮ વ્યતર દેવોનાં શરીર વર્ણુ જનણુવા

૭ વસ્ત્ર દ્વાર:—પિશાય, જૂત, રાક્ષસને નીલાં વસ્ત્ર, યક્ષ કિન્નર-પુરુષને પાળા વસ્ત્ર, મહોરગ-ગંધર્વના સ્યામ વસ્ત્ર, એમ શેષ વ્યંતરોના વસ્ત્ર. દિ—

૮ ચિહ્ન અને ૯ ઇન્દ્ર દ્વાર:—દરેક વાણવ્યંતરની જાતના બળખે ઇન્દ્ર છે.

વ્યં. કેવ	દક્ષિણ ઇન્દ્ર	ઉત્તર ઇન્દ્ર	ધ્યાત પર ચિહ્ન
પિશાય	કાલેન્દ્ર	મહાકાલેન્દ્ર	કદળ વૃક્ષ
જૂત	સુરપેન્દ્ર	પ્રતિરપેન્દ્ર	સુવક્ષ વૃક્ષ
યક્ષ	પૂર્ણેન્દ્ર	મણિભદ્ર	વડ વૃક્ષ
રાક્ષસ	બીમ	મહાબીમ	ખટક ઉપકર
કિન્નર	કિન્નર	કિન્પુરુષ	અશોક વૃક્ષ
કિપુરુષ	સાપુરુષ	મહાપુરુષ	અપકર ,,
મહોરગ	અતિકાય	મહાકાય	નાગ ,,
ગંધર્વ	ગતિરતિ	ગતિયશ	તુંબર ,,
આણ્વપત્ની	સનિહિ	સામાની	કદળ ,,
પાણ્વપત્ની	ધામ	વિધાર્ધ	સુવક્ષ ,,
ઘેરીવાય	ઋષિ	ઋષિપાત્ર	વડ ,,
બૃષવાય	ઈશ્વર	મહેશ્વર	ખટક ઉપકર
કલિ	સુવિભા	વિશાળ	અશોક વૃક્ષ
મહાકલિ	હાર્ય	હાર્યરતિ	અપકર ,,
કેલક	વત	મહાવત	નાગ ,,
પતંગદેવ	પતંગ	પતંગપતિ	તુલસી ,,

૧૦ સામાનિક દ્વાર:--અધા ઇન્દ્રોને ચાર ચા હુગ્ગ સામાનિક દેવો છે.

૧૧ આત્મ રક્ષક દ્વાર:--અધા ઇન્દ્રોને સોળ સોળ હુગ્ગ આત્મરક્ષક દેવો છે.

૧૨ પરિપક્ષ દ્વાર:--ભવનપતિના જેવીજ ત્રણ પ્રકારની સલાઓ છે.

આબ્યંતર	દેવ સંખ્યા	સ્થિતિ	દેવી સંખ્યા	સ્થિતિ
આબ્યંતર	૮૦૦૦	૦૧૧ પદ્ય	૧૦૦	૦૧૧ પદ્યજાએરી
મધ્યમ-	૧૦૦૦૦	૦૧૧ ,	૧૦૦	૦૧૧ પદ્ય
બાહ્ય	૧૨૦૦૦	ન્યુન ૦૧૧ પદ્યજાએરી	૧૦૦	૦૧ , ન્યુન

૧૩ દેવી દ્વાર:--પ્રત્યેક ઇન્દ્રોને ચત્તાર દેવી, એક એક હુગ્ગના પરિવાર સહિત બધી દેવીઓ હુગ્ગ હુગ્ગ ગૈરિય રૂપ કરી શકે છે.

૧૪ અનીકા દ્વાર:--હાથી, ઘોડા આદિ ૭ પ્રકારની પ્રત્યેકમા ૫૦૮૦૦૦ દેવ હોય.

૧૫ વૈરિય દ્વાર:--જંબુદ્વીપ બરીને રૂપો બનાવે, સંખ્યાત દ્વીપ ભરવાની શક્તિ છે.

૧૬ અવધિ દ્વાર --જ. ૨૫ યોગ, ૬૦ જાંચે ન્યોતિપીતુ તણુ, નીચે પહેલી નર્ક અને તિર્થા સખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્રો જાણે-દેખે.

૧૭ પરિચારણા દ્વાર:--(મેથુન) ૫ પ્રકારે ભવનપતિવત્

૧૮ સુખ દ્વાર:--અગાધિત માનુષી સુખોથી અનતગણા સુખ છે.

૧૯ સિદ્ધ દ્વાર:--ચાં દેવોમાથી નીકળીને ૧ સમયમાં સિદ્ધે ૧૦ અને દેવીમાથી ૫ સિદ્ધે

૨૦ ભવ દ્વાર:--સસાર ભગણ કરે તો ૧-૨-૩ જાવ અનત ભવ કરે.

૨૧ ઉત્પન્ન દ્વાર:--સર્વે જીવો અનતી વાર વાણવ્યંતરમાં ઉત્પન્ન થઈ આવ્યા, પણ એ પોદ્ગતિક સુખથી સિદ્ધિ થઈ નહિ

ઇતિ વાણવ્યંતર સંપૂર્ણ.

(૭૨) જ્યોતિષી દેવ.

જ્યોતિષી દેવ ૨૧ દ્વીપમાં ચંદ્ર (કરનાર) છે અને ૨૧ દ્વીપ બહાર સ્થિત છે. તે પાકી ઇટના સંરચાને છે. સૂર્ય-સૂર્યને અને ચંદ્ર-ચંદ્રને એકેકે લાખ ચે જનવં અંતર છે. ચર જ્યોત્ષી સ્થિત જ્યોત્ષી કાતિવાળા છે. ચંદ્ર સાથે અભિચ નક્ષત્ર અને સૂર્ય સાથે પુષ્ય નક્ષત્રનો સદા યોગ છે. માનુષોત્તર પર્વતથી આગળ, અને અસોકથી ૧૧૧૧ થોડા આ બાબુ, તેની વચ્ચે સ્થિત જ્યોત્ષી દેવ વિમાનો છે. પશ્ચિમ ચર જ્યોત્ષીની માફક જણાવો.

જ્યોત્ષીના ૩૧ દ્વાર—૧ નામ, ૨ વાસા, ૩ રાજવાની ૪ સભા, ૫ વર્ણ ૬ વસ્ત્ર, ૭ ચિન્હ, ૮ વિમાન પહોળાઈ, ૯ વિમાન જાડાઈ, ૧૦ વિમાનવાહક ૧૧ માડણ, ૧૨ ગતિ, ૧૩ તાપક્ષેત્ર, ૧૪ અંતર, ૧૫ સખ્યા, ૧૬ પશ્ચિમ, ૧૭ ઈન્દ્ર, ૧૮ સામાનિક, ૧૯ આત્મલક્ષક, ૨૦ પરિધા, ૨૧ અનિકા, ૨૨ દેવી, ૨૩ ગતિ, ૨૪ ઋક્ષિ, ૨૫ ગૈરિક્ષિ, ૨૬ અવધિ ૨૭ પરિચારણા, ૨૮ સિદ્ધ, ૨૯ ભવ, ૩૦ અદ્યપબહુત્વ ૩૧ ઉત્પન્ન દ્વાર.

નામ દ્વાર:—૧ ચંદ્ર, ૨ સૂર્ય, ૩ ગ્રહ, ૪ નક્ષત્ર, અને ૫ તારા.

વાસા દ્વાર:—તિર્થ લોકમાં સમપૃથ્વીથી ૭૬૦ થોડા ઉચે ૧૧૦ થોડા અને ૪૫ લાખ થોડાના વિસ્તારમાં જ્યોત્ષી દેવોના વિમાન છે જેમકે:—૭૬૦ થોડા ઉચે તાગના વિમાન ત્યાંથી ૧૦ થોડા ઉચે સૂર્યના, ત્યાંથી ૮૦ થોડા ઉચે ચંદ્રનાં, ત્યાંથી ૪ થોડા ઉચે નક્ષત્રનાં, ત્યાંથી ૪ થોડા ઉચે જુવનાં, ત્યાંથી ૩ થોડા શુક્રના, ત્યાંથી ૩ થોડા જુહનપતિનાં, ૩ થોડા મંગળના અને ત્યાંથી ૩ થોડા ઉચે શાનશ્વરના વિમાન છે સર્વગ્રાને તાગનાં વિમાનો ૧૧૦ થોડાનમાં છે.

૩ રાજવાની—તિર્થ લોકમાં અસખ્યાત રાજવાનીઓ છે.

૪ સભા દ્વાર:—જ્યોતિષીના ઈન્દ્રોને પણ ૫-૫ સભા છે ભવનપતિવદ

૫ વર્ણ દ્વાર:—તાગના શરીર પંચવર્ણ. શેષ ૪ દેવોનો સુવર્ણ જેવો

૬ વસ્ત્ર દ્વાર:—સર્વવર્ણના સુદ્ર, કેમળ વસ્ત્રો બધા દેવોનાં છે.

૭ ચિન્હ દ્વાર:—ચંદ્ર પર ચંદ્ર માડણ, સૂર્ય પર સૂર્ય માડણ એવા સર્વ દેવોના મુગટ ઉપર પોતપોતાનાં ચિન્હા છે

૮ વિમાન પહોળાઈ, ૯ જાડાઈ દ્વાર:—એક યોજનના ૬૧ ભાગ દરીએ તેમના ૫૬ ભાગ (૫૬-૬૧ થોડા) નંદ્ર વિન્દી પહોળાઈ, ૪૮ ભાગ

સૂર્ય વિંન્ની, એ ગાઉ અહ વિંન્ની, ૧ ગાઉ નક્ષત્ર વિંન્ની અને ૦૧ ગાઉ તારા વિમાનની પહોળાઈ છે. જાડાઈ એથી અડધી અડધી જાણી સર્વ રકટિક રત્નમય છે

૧૦ વિમાન વાહક—જ્યોતિષી-વિમાનો આકાશને આધારે ગ્રહી શકે છે, પણ માલિકના જહુમાન માટે જે દેવો વિમાન ઉપાડીને ફરે છે, તેની સંખ્યા-ચંદ્ર, સૂર્યના વિમાનને ૧૬-૧૬ હજાર દેવો. અહના વિં ને ૮-૮ હજાર દેવો, નક્ષત્ર વિંને ૪-૪ હજાર અને તારાના વિંને ૨-૨ હજાર દેવો વાહક છે. તેઓ અખે ભાગે ચારે દિશામાં મુખ રાખી પૂર્વમાં સિંહના રૂપે, પશ્ચિમમાં વૃષભ રૂપે ઉત્તરમાં અશ્વરૂપે અને દક્ષિણમાં હાથી રૂપે દેવો રહે છે

૧૧. માંડલા દ્વાર.—ચંદ્ર, સૂર્ય આદિને ફરવાનો-દક્ષિણાયનથી ઉત્તગયન જવાના માર્ગને માંડલા કહે છે. માંડલાનું ક્ષેત્ર ૫૧૦ યોગનું છે. તેમાં ૩૩૦ યોગ લવણ સમુદ્રમાં અને ૧૮૦ યોગ જંબુદ્વીપમાં છે ચંદ્રના ૧૫ માંડલા છે. તેમાંના ૧૦ લવણમાં, ૫ જંબુદ્વીપમાં છે. સૂર્યના ૧૮૪ માંડલામાંથી ૧૧૯ લવણમાં અને ૬૫ જંબુદ્વીપમાં છે. અહના ૮ માંડલામાંથી ૬ લવણમાં અને ૨ જંબુદ્વીપમાં છે જંબુદ્વીપના જ્યોતિષીના જે માંડલા છે તે નિષિધ અને નીલવત પર્વત ઉપર છે ચંદ્રના માંડલાનું અંતર ૩૫ ૩૦/૬૧ યોગનું છે. સૂર્યના માંડલા માંડલાનું અંતર બખે યોજનનું છે.

૧૨ ગતિ દ્વાર.—સૂર્યની ગતિ કર્કસંક્રાંતિ (અષાઢી પૂનમે) ૧ મુહૂર્તમાં ૫૨૫૧, ૨૯/૬૧ ક્ષેત્ર તથા મકર સંક્રાંતિ (પોષ પૂનમે) ૧ મુહૂર્તમાં ૫૩૦૫ ૧/૬૧ ક્ષેત્ર છે ચંદ્રની ગતિ કર્ક સંક્રાંતિ ૧ મુઠ માં ૫૦૭૩૭૫૪/૧૩૭૨૫ અને મકર સંક્રાંતિ ૫૧૨૫, ૬૯૯૦/૧૩૭૨૫

૧૩ તાપક્ષેત્ર.—કર્કસંક્રાંતિ તાપક્ષેત્ર ૯૭૫૨૬ ૨૯/૬૧ અને ઊગતો સૂર્ય ૪૭૨૬૩, ૨૦/૬૧, યોજન દૂરથી દષ્ટિગોચર થાય છે મકર સંક્રાંતિ તાપક્ષેત્ર ૬૩૬૬૩ ૧૬/૬૧, ઊગતો સૂર્ય ૩૧૮૩૧, ૩૮૧/૬૧ યોગ દૂરથી દષ્ટિગોચર થાય છે.

૧૪ અન્તર દ્વાર.—અન્તર બે પ્રકારે પડે ૧ વ્યાધાત-ક્રોધ પદાર્થ વચ્ચે આવી જવાથી, અને ૨ નિર્વ્યાવાત-આહા વ્યાધ્યા વિના. વ્યાધાત અપેક્ષા જ ૨૬૬ યોગનું અંતર કારણ-નિષિધ, નીલવત પર્વતનું શિખર ૨૫૦ યોગ છે અને ત્યાથી ૮-૮ યોજન દૂર જોયો આવે છે એટલે $૨૫૦ + ૮ + ૮ = ૨૬૬$. ઉં ૧૨૨૪૨ યોજન કારણ-મેરૂ શિખર ૧૦ હજાર યોગનું છે અને તેનાથી ૧૧૨૧ યોગ દૂર જોયો વિમાનો ફરે છે એટલે $૧૦૦૦૦ + ૧૧૨૧ + ૧૧૨૧ = ૧૨૨૪૨$ યોગનું અંતર છે એટલે અને જોયો દેવોનું અંતર ૧૧૧૧ યોગનું મંડલાપેક્ષા અંતર મેરૂ

પ્રત્યેક ૪૪૮૮૦ ચો. અંદરના મંડળનું અને ૪૫૩૩૦ ચો. બહારના મંડળનું અંતર છે. ચંદ્ર ચંદ્રના મંડળને ૩૫, ૩૦૪/૬૧૭ ચો.નું, અને સૂર્ય સૂર્યના મંડળને બે ચો.નું અંતર છે. નિર્ગાધાત અપેક્ષા ૪૦ ૫૦૦ ધનુષ્યનું, અને ૭૦ ૨ ગાઉનું અંતર છે.

૧૫ સંખ્યા દ્વાર—જંબુદ્વીપમા ૨ ચંદ્ર, ૨ સૂર્ય છે. લવણ સમુદ્રમા ૪ ચંદ્ર, ૪ સૂર્ય છે ધાતરી ખંડમાં ૧૨ ચંદ્ર ૧૨ સૂર્ય છે. કાળોદધિ સમુદ્રમાં, ૪૨ ચંદ્ર ૪૨ સૂર્ય છે. પુષ્કરાર્ધ દ્વીપમા ૭૨ ચંદ્ર ૭૨ સૂર્ય છે એમ મનુષ્યક્ષેત્રમા ૧૩૨ ચંદ્ર ૧૩૨ સૂર્ય છે આગળ પણ એજ હિંસામે એટલે પહેલા દ્વીપ કે સમુદ્રમા જોડલા ચંદ્ર કે સૂર્ય હોય તેને ત્રણે ગુણીને પાછલી સંખ્યા ઉમેરવી

દૃષ્ટાંત:—કાળોદધિ સમુદ્રના ચંદ્ર, સૂર્ય જાણવા માટે નેધી પહેલા ધાતરી ખંડમા ૧૨ ચંદ્ર ૧૨ સૂર્ય તેને $12 \times 3 = 36$ મા પાછલી સંખ્યા (લવણ સમુદ્રના ૪ અને જંબુદ્વીપના ૨ એમ $4+2=6$) ઉમેરતા ૪૨ થયા

૧૬ પરિવાર દ્વાર:—એકેક ચંદ્ર અને એકેક સૂર્યને ૨૮ નક્ષત્ર, ૮૮ ચંદ્ર અને ૬૬૯૭૫ કોડા કોડ તારાનો પરિવાર છે

૧૭ ઇન્દ્ર દ્વાર:—અસખ્ય ચંદ્ર, સૂર્ય છે. તે બધા ઇન્દ્રો છે, પરંતુ ક્ષેત્ર અપેક્ષા ૧ ચંદ્ર ઇન્દ્ર અને ૧ સૂર્ય ઇન્દ્ર છે.

૧૮ સામાનિક દ્વાર:—એકેક ઇન્દ્રને ૪-૪ હજાર સામાનિક દેવો છે.

૧૯ આત્મરક્ષક દ્વાર:—એકેક ઇન્દ્રને ૧૬-૧૬ હજાર આત્મરક્ષક દેવો છે.

૨૦ પરિપદા:—ત્રણ ત્રણ છે અબ્યતર સભામા ૮૦૦૦ દેવ, મધ્યમ સભામા ૧૦ હજાર અને બાહ્ય સભામા ૧૨ હજાર દેવો છે દેવીઓ ત્રણેય સભાની ૧૦૦-૧૦૦-૧૦૦ છે એમ દરેક ઇન્દ્રની સભાઓ.

૨૧ અનીકા:—એકેક ઇન્દ્રને ૭-૭ અનીકા છે. પ્રત્યેક અનીકાના ૫ લાખ ૮૦ હજાર દેવતા છે. સાત અનીકા બવનપતિવત્.

૨૨ દેવી દ્વાર:—એકેક ઇન્દ્રની ૪-૪ અગ્રમહિષી છે એકેક પદ્મરાણીને અચ્ચાર હજાર દેવીઓનો પરિવાર, એકેક દેવી ૪-૪ હજાર ગૌકિય રૂપ કરે એટલે $4 \times 4000 = 16000 \times 4000 = 64000000$ દેવીરૂપ એકેક ઇન્દ્રને છે.

૨૩ ગતિ દ્વાર:—સર્વથા મંદ ગતિ ચંદ્રની, તેથી સૂર્યની શીઘ્ર, તેથી ચંદ્રની ધીમ્ર તેથી નક્ષત્રની શીઘ્ર અને નેચી તારાની શીઘ્ર ગતિ છે.

૨૪ ઋદ્ધિ દ્વાર:—સર્વથા ઘેડી ઋદ્ધિ તારાની તેથી ઉત્તરેતર મહાઋદ્ધિ.

૨૫ વૈદ્ય દ્વાર:—ગૌકિય રૂપથી સંપૂર્ણ જંબુદ્વીપ બાર્યો છે. સખ્યાતા જંબુદ્વીપ મર્યાદાની ઇન્દ્રિય ચંદ્ર, સૂર્ય, સામાનિક અને દેવીઓમાં પણ છે.

૨૬ અવધિ—તિર્થ ૪૦ ઉં સખ્યાત દ્વીપ સમુદ્ર, જિંચે પોતાની ધ્વજ પતાકા સુધી અને નીચે પહેલી નર્ક સુધી જાણે દેખે.

૨૭ પારિચારણા—પાચેય પ્રકારે (મનુષ્યવત) ભોગ કરે.

૨૮ સિદ્ધિ—જ્યોં દેવથી નીકળીને ૧ સમયે ૧૦ જીવ અને જ્યોં દેવીથી નીકળીને ૧ સમયે ૨૦ જીવ મોક્ષ જઈ શકે.

૨૯ ભવ દ્વાર—ભવ કરે તો ૪૦ ૧-૨-૩ ઉં અનંતભવકરે.

૩૦ અદ્ય ખડુત્વ—સૌથી થોડા ચંદ્ર-સુર્ય, તેથી નક્ષત્ર, તેથી ગ્રહ અને તારા દેવો સખ્યાત-સખ્યાત ગણા.

૩૧ ઉત્પન્ન દ્વાર—જ્યોતિષી દેવણે આ જીવ અનંત અનંત વાર જીવજ્યો પશુ વીતરાગ આસા આરાધ્યા વિના આત્મિક સુખ પામ્યો નહિ.

ઈતિ વીજ્યોતિષી દેવ વિસ્તાર સંપૂર્ણ.

(૭૩) વૈમાનિક દેવ

વિમાનવાસી દેવોનાં ૨૭ દ્વાર :—૧ નામ, ૨ વાસા, ૩ સસ્થાન, ૪ આધાર, ૫ પૃથ્વીપિડ, ૬ વિમાનજિંચાઈ, ૭ વિમાન સખ્યા, ૮ વિમાન વર્ણ, વિમાન વિસ્તાર, ૧૦ ઇંદ્ર નામ, ૧૧ ઇંદ્ર વિમાન, ૧૨ ચિન્હ, ૧૩ સામાનિક, ૧૪ લોકપાલ, ૧૫ ત્રાયશ્ચિશક, ૧૬ આત્મરક્ષક, ૧૭ અનીકા, ૧૮ પરિષદા, ૧૯ દેવી, ૨૦ વૈદ્ય, ૨૧ અવધિ, ૨૨ પારિચારણા, ૨૩ પુન્ય, ૨૪ સિદ્ધિ, ૨૫ ભવ, ૨૬ ઉત્પન્ન, અને ૨૭ અદ્યખડુત્વ દ્વાર.

૧ નામ દ્વાર—૧૨ દેવલોક (સોધર્મ, ઇશાન, સનતકુમાર. મહેન્દ્ર, ધ્વજ, લાંતક, મહાશુક, સહસ્રાર, આણુન, પ્રાણુત, આરણુ, અચ્યુત), ૬ ગ્રીવેક (ભદ્રે સુભદ્રે, સુગણે, સુમાણુસે, સુદર્શને, પ્રિયદંસણે, આમોહે, સુપ્રતિજુદ્ધે અને યશોધરે), ૫ અનુત્તર વિમાન (વિજય, વિજયવત, જયત, અપરાજિત અને સર્વાર્થસિદ્ધ), પાંચમા દેવલોકમા ત્રીજા પરતરમા નવ લોકાતિક દેવો છે અને ૩ કિલ્લિધી મળી કુલ ૩૮ જાતના વૈમાનિક દેવો છે.

૨ વાસા દ્વાર—જ્યોતિષી દેવોથી અસખ્ય કોડા કોડી થોં જિંચે વૈમાનિક દેવોનો નિવાસ છે. રાજધાનીઓ અને ૫-૫ સભાઓ પોતાના દેવલોકમા જ છે. શકિન્દ્ર, ઇશાનેન્દ્રના મહેલો, તેમના લોકપાલ અને દેવીઓની રાજધાનીઓ તિર્થ લોકમા પણ છે.

૩ સંઠાણ દ્વાર—૧, ૨, ૩, ૪, અને ૬, ૧૦ ૧૧, ૧૨, એ ૮ દેવલોક અર્ધ ચંદ્રકાર છે ૫ ૬ ૭, ૮ દેવલોક અને ૯ ગ્રીવેક પૂર્ણ ચંદ્રાકાર છે. ચાર અનુત્તર વિમાન ત્રિકોણ ચાર તરફ છે અને વચ્ચે સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન ગોળ ચંદ્રકાર છે.

૪ આધાર દ્વાર—વિમાન અને પૃથ્વીપિંડ સ્તનમય છે. ૧-૨ દેવ૦ ધનો-
દધિના આધારે છે ૩૦-૪-૫ દેવ૦ ધનવાયુને આધારે છે. ૬-૭-૮ દેવ૦ ધનોદદિ,
ધનવાયુને આધારે છે. શૈષ વિમાનો આકાશને આધારે છે,

૫. પૃથ્વીપિંડ ૬ વિમાન ઊંચાઈ, ૭ વિમાન અને
પરતર ૮ વર્ણ દ્વાર:—

વિમાન	પૃથ્વીપિંડ	વિ ઊંચાઈ	વિ સંખ્યા	પરતર	વર્ણ
૧	૨૭૦૦ ચૌ.	૫૦૦ ચૌ.	૩૨ લાખ	૧૩	૫ વર્ણ
૨	૨૭૦૦ ,,	૫૦૦ ચૌ.	૨૮ ,,	૧૩	૫ ,,
૩	૨૬૦૦ ,,	૬૦૦ ,,	૧૨ ,,	૧૨	૪ ,,
૪	૨૬૦૦ ,,	૬૦૦ ,,	૮ ,,	૧૨	૪ ,,
૫	૨૫૦૦ ,,	૭૦૦ ,,	૪ ,,	૬	૩ ,,
૬	૨૫૦૦ ,,	૭૦૦ ,,	૫૦ હજાર	૫	૩ ,,
૭	૨૪૦૦ ,,	૮૦૦ ,,	૪૦ ,,	૪	૨ ,,
૮	૨૪૦૦ ,,	૮૦૦ ,,	૬ ,,	૪	૨ ,,
૯	૨૩૦૦ ,,	૯૦૦ ,,	૪૦૦	૪	૧ ,,
૧૦	૨૩૦૦ ,,	૯૦૦ ,,		૪	૧ ,,
૧૧	૨૩૦૦ ,,	૯૦૦ ,,	૩૦૦	૪	૧ ,,
૧૨	૨૩૦૦ ,,	૯૦૦ ,,		૪	૧ ,,
૯ ગ્રી.	૨૨૦૦ ,,	૧૦૦૦ ,,	૩૧૮	૯	૧ ,,
૫ અવુ	૨૧૦૦ ,,	૧૧૦૦ ,,	૫	૧	૧ ,,

૯ વિમાન વિસ્તાર—કેટલાક વિમાનનો વિસ્તાર (ચારભાગનો) અસં-
ખ્યાનનો અને કેટલાક (એકભાગના) સંખ્યાન યોજનના વિસ્તાર ૧૧ છે. પણ મર્વા-
અસિદ્ધ વિમાન ૧ લાખ ચૌ. વિસ્તારે છે.

૧૦ ધન્દ દ્વાર—૧૨ દેવનોકના ૧૦ ધન્દો છે. આગળ બધા અહમેન્દ છે.

૧૧ વિમાન દ્વાર—તીર્થંકરોનાં કલ્યાણક વખતે મૃત્યુલોકમાં ગેઠ દેવો જે વિમાનોમા બેસીને આવે છે તેના નામ-પાલક, પુષ્પ, સુમાણસ, શ્રીવત્સ નદીવર્તન, કામગમનામ, પ્રિયગમ, મણોગમ, વિમલ, સર્વતોભદ્ર.

૧૨ ચિન્હ, ૧૩ સામાનિક, ૧૪ લોકપાલ, ૧૫ ત્રાયશ્વિંશ ૧૬ આત્મરક્ષક.

ધન્દ્ર	ચિન્હ	સામાનિક	લોકપાલ	ત્રાયશ્વિંશ	આત્મરક્ષક
શકેન્દ્ર	મૃગ	૮૪૦૦૦	૪	૩૩	૩૩૬૦૦૦
ધશાનેન્દ્ર	મહિષ	૮૦ ,,	૪	૪૩	૩૨૦૦૦૦
સનતકુબ્ધેન્દ્ર	સુવર	૭૨ ,,	૪	૩૩	૨૮૮૦૦૦
મહેન્દ્ર	સિંહ	૭૦ ,,	૪	૩૩	૨૮૦૦૦૦
બલેન્દ્ર	બકરી	૬૦ ,,	૪	૩૩	૨૪૦૦૦૦
લાતકેન્દ્ર	દેડકો	૫૦ ,,	૪	૩૩	૨૦૦૦૦૦
મહાશુકેન્દ્ર	અશ્વ	૪૦ ,,	૪	૩૩	૧૬૦૦૦૦
સહસ્રેન્દ્ર	હસ્તિ	૩૦ ,,	૪	૩૩	૧૨૦૦૦૦
પ્રાણનેન્દ્ર	સર્પ	૨૦ ,,	૪	૩૩	૮૦૦૦૦
અમૃતેન્દ્ર	ગરુડ	૧૦ ,,	૪	૩૩	૪૦૦૦૦

૧૭ અનીકા દ્વાર—દેવક ધનની અનીકા ૭-૭ પ્રકારની છે. પ્રત્યેક અનીકામા દેવતા તે તે ધન્દ્રોના સામાનિકથી ૧૨૭ ગણા દેવો છે.

૧૮ પરિષદ દ્વારા દરેક ઇન્દ્રને ત્રણ ત્રણ પ્રકારની પરિષદો છે.

ઇન્દ્ર	અગ્નિ	મધ્યમ દેવ	બાહ્ય ૫૦ દેવ	દેવીઓ
૧	૧૨ હજાર	૧૪ હજાર	૧૬ હજાર	શકેન્દ્ર
૨	૧૦ "	૧૨ "	૧૪ "	૭૦૦
૩	૮ "	૧૦ "	૧૨ "	૬૦૦
૪	૬ "	૮ "	૧૦ "	૫૦૦
૫	૪ "	૬ "	૮ "	ઇશાનેન્દ્ર
૬	૨ "	૪ "	૬ "	૮૦૦
૭	૧ "	૨ "	૪ "	૮૦૦
૮	૫૦૦	૧ "	૨ "	૭૦૦
૯	૨૫૦	૫૦૦	૧ "	{ શેષ ૮ ઇન્દ્રોને દેવીઓ નથી
૧૦	૧૨૫	૨૫૦	૫૦૦	

૧૯. દેવી દ્વારા—શકેન્દ્રને આઠ અગ્નિહોત્રી દેવી છે એક દેવીને ૧૬-૧૬ હજાર દેવીઓનો પરિવાર છે એક દેવી ૧૬-૧૬ હજાર વૈદ્ય દેવો, એમના ઇશાનેન્દ્રની પાસે $૮ \times ૧૬૦૦૦ = ૧૨૮૦૦૦ \times ૧૬૦૦૦ = ૨૦૪૮૦૦૦,૦૦૦$ આશુની એવામાં દેવીઓ ન બિપજો, માત્ર પહેલા, બીજા દેવલોકમાં રહે અને આઠમા દેવલોક સુધી જાય બીજી

૨૦ વૈદ્ય દ્વારા—ઇન્દ્ર વૈદ્યના દેવ-દેવીથી ૨ જાણીતી બાકી દે, ઇશાનેન્દ્ર એ જાણીતી બાકી, મનુષ્ય ૪ જાણીતી, મહેન્દ્ર ૪ જાણીતી, ઇશાનેન્દ્ર ૮ જાણીતી, વનદેવ ૮ જાણીતી, મહાગુપ્ત ૧૬ જાણીતી, મહાગુપ્ત ૧૬ જાણીતી, મહાગુપ્ત ૩૨ જાણીતી, અગ્નિનેન્દ્ર ૩૨ જાણીતી, મહેન્દ્ર (વૈદ્યના ૧૫-૧૫) દેવીઓ વધારે પગ પોતાના (ઇન્દ્ર) અગ્નિ જાણીતી બારવા જેટલી શક્તિ છે પણ એટલા વૈદ્ય ન હોય,

૨૧. અવધિ દ્વાર—૧૫૫ ઇન્દ્રો જાન આગળનો અસંખ્યાતમો ભાગ અવધિથી જાણે દેખે. ઉં જાંચે પોતાના વિમાનની ખજા - પતાકા સુધી, તિર્થા અસંખ્ય દ્વીપ-સમુદ્ર સુધી જાણે દેખે અને નીચે ૧-૨ દેવલોકવાળા પહેલી નર્ક સુધી, ૩-૪ દેવં બીજી નર્ક સુધી, ૫-૬ દેવં ત્રીજી નર્ક સુધી, ૭-૮ દેવં ચોથી નર્ક સુધી, ૯ થી ૧૨ દેવં પાંચમી નર્ક સુધી, ૬ ઐરેયક જાડી નર્ક સુધી, ૪ અનુતર વિમાન ૭ મી નર્ક સુધી અને સર્વાર્થસિદ્ધિવાળા ત્રસનાળી સંપૂર્ણ (પાતાળ કળશ) જાણે દેખે

૨૨ પરિચારણા દ્વાર—૧-૨ દેવં મા પાંચ (મન, શબ્દ રૂપ, સ્પર્શ અને કાય) પરિચારણા, ૩-૪ દેવંમા સ્પર્શ પગિં, ૫-૬ દેવંમા રૂપ પગિં, ૭-૮ દેવં મા શબ્દ પરિં, ૯ થી ૧૨ દેવં માં મન પરિં, આગળ નથી

૨૩. પુન્ય દ્વાર—જેટલાં પુન્ય વ્યતર દેવ ૧૦૦ વર્ષમાં ક્ષય કરે છે, તેટલા પુન્ય, નાગાદિ ૯ દેવો ૨૦૦ વર્ષમાં અસુર ૩૦૦ વર્ષમાં ગ્રહ-નશત-તારા ૪૦૦ વર્ષમાં, ચંદ્ર, સૂર્ય ૫૦૦ વર્ષમાં, સૌધર્મ, ઇશાન ૧૦૦૦ વર્ષમાં, ૩-૪ દેવં ૨૦૦૦ વર્ષમાં ૫-૬ દેવં ૩૦૦૦ વર્ષમાં ૭-૮ દેવં ૪૦૦૦ વર્ષમાં, ૯ થી ૧૨ દેવં ૫૦૦૦ વર્ષમાં, ૧ લી ત્રિક ૧ લાખ વર્ષમાં, બીજી ત્રિક ૨ લાખ વર્ષમાં, ત્રીજી ત્રિક ૩ લાખ વર્ષમાં, ૪ અનું વિં ૪ લાખ વર્ષમાં અને સર્વાર્થસિદ્ધતા દેવતા ૫ લાખ વર્ષમાં એટલા પુન્ય ક્ષય કરે

૨૪. સિદ્ધિ દ્વાર—વૈમાનિક દેવમાંથી નીકળેના મનુષ્યમા આવીને એક સમયમાં ૧૦૮ સિદ્ધ થઈ શકે, દેવીમાંથી ૨૦ સિદ્ધ થઈ શકે.

૨૫ ભવ દ્વાર—વૈમાનિક દેવ થયા બાદ ભવ કરે તો જ ૧-૨-૩ સંખ્યાત, અસંખ્યાત, યાવત્ અનતા ભવ પળું કરે

૨૬ ઉત્પન્ન દ્વાર—૬ ઐરેયક સુધીના વૈમાનિક દેવપણે અનંતી વાર આ જીવ ઊપજ્યો. ૪ અનું વિં માં ગયા બાદ સંખ્યાત (૨-૪) ભવમા અને સર્વાર્થસિદ્ધિથી ૧ ભવમા મોક્ષે જાય

૨૭. અદ્યપખલુત્ય દ્વાર—મોથી થોડા ૫ અનું વિમાનના દેવ, તેથી ઉત્પન્ના ઉતરતા ૯ મા દેવનોક સુધી સંખ્યાતગણા, ૬ માથી ઉત્પન્ના બીજા દેવં સુધી અસંખ્યાતગણા, દેવ, તેથી બીજા દેવંની દેવી સંખ્યાતગણી, તેથી પહેલા દેવં ના દેવ સં ગણા અને તેથી પહેલા દેવલોકની દેવીઓ સંખ્યાતગણી.

ઇતિ વૈમાનિક દેવાધિકાર સંપૂર્ણ.

૨૧. અવધિ દ્વાર—૧મા ઇન્દ્રો ૪૦ આંગળનો અસંખ્યાનમો જાગ અવધિથી જાણે દેખે. ૭૦ જાંચે પોતાના વિમાનની ધ્વજા - પતાકા સુધી, નિર્ડા અસખ્ય દ્વીપસમુદ્ર સુધી જાણે દેખે અને ત્રીજે ૧-૨ દેવગોત્રવાળા પહેલી નર્ક સુધી, ૩-૪ દેવ ૦ બીજી નર્ક સુધી, ૫-૬ દેવ ૦ ત્રીજી નર્ક સુધી, ૭-૮ દેવ ૦ ચોથી નર્ક સુધી, ૯ થી ૧૨ દેવ ૦ પાચમી નર્ક સુધી, ૯ ઐરેયક જહી નર્ક સુધી, ૮ અનુત્તર વિમાન ૭ મી નર્ક સુધી અને સર્વાર્થસિદ્ધવાળા ત્રસનાળા સંપૂર્ણ (પાતાળ કળશ) જાણે દેખે

૨૨. પરિચારણા દ્વાર—૧-૨ દેવ ૦ મા પાંચ (મન, શબ્દ રૂપ, સ્પર્શ અને કાચ) પરિચારણા, ૩-૪ દેવ ૦ મા સ્પર્શ પરિ, ૫-૬ દેવ ૦ મા રૂપ પરિ, ૭-૮ દેવ ૦ મા શબ્દ પરિ, ૯ થી ૧૨ દેવ ૦ માં મન પરિ, આગળ નથી.

૨૩. પુન્ય દ્વાર—જેટલાં પુન્ય બાતર દેવ ૧૦૦ વર્ષમાં ક્ષીપ કરે છે, તેટલા પુન્ય, નાગાદિ ૯ દેવો ૨૦૦ વર્ષમાં, અસુર ૩૦૦ વર્ષમાં, અકલ-નક્ષત્ર-તારા ૪૦૦ વર્ષમાં, યદ્ર, સૂર્ય ૫૦૦ વર્ષમાં, સોધર્મ, ઇશાન ૧૦૦૦ વર્ષમાં, ૩-૪ દેવ ૦ ૨૦૦૦ વર્ષમાં ૫-૬ દેવ ૦ માં કાલ-... વર્ષમાં, ૯ થી ૧૨ દેવ ૦ ૫૦૦૦ નય--એક અંશ પણ કમ ન હોય એને વસ્તુ માન. ત્રિક ર લાખ વર્ષમાં, ત્રીગવશેષ, વર્તમાનકાળ અને ભાવાનક્ષેપાનેજ માને વર્ષમાં અને સર્વાર્થસિદ્ધિ એકાત 'ક્ષ ગ્રહણ કરે' તે નયાભાસ (મિથ્યાત્વી) કહેવાય છે.

૨૪. સિદ્ધાંતવાદ એ ૧ હાથીના અનુક્રમે દત્તગણ, સુદ કાન, પેટ, પગ, પુષ્ટિક, એક સમયમાં અથવા પકડીને કહેવા લાગ્યા કે હાથી સામેલા જેવો, હાથમાન જેવો, રોજેવો, કાઠી જેવો, થાલસા જેવો, ચામર જેવો કે ઘડા જેવો છે તે સખ્યાનુદ્વારે તે બધેને એકાતવાદી સમજી મિથ્યા માનશે પણ અંધી નયો મેળવવાથી ૫ સ્વરૂપ થાય છે અને તેજ સમદષ્ટિ કહેવાય.

આ ૨ નિક્ષેપ ચાર-એકેક વસ્તુના જેમ અનત નય હોઈ શકે, તેમ નિક્ષેપ પણ અનત હોઈ શકે પણ અડી મુખ્ય ચાર નિક્ષેપા વર્ણવ્યા છે, નિક્ષેપા=લામાન્ય રૂપ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન છે વસ્તુ તરત્રગ્રહણના અતિ આવશ્યક છે, તેના ચાર ભેદ.—

- (૧) નામ નિક્ષેપ—જીવ કે અજીવનું અર્થ જ્ઞાન, પથાર્થ કે અપથાર્થ નામ રાખવું તે
- (૨) સ્થાપના નિક્ષેપ—જીવ કે અજીવની સદશ (સદ્ભાવ) કે અસદશ (અસદ્ભાવ) સ્થાપના (આકૃતિ, કે ઓકુ) કરવી તે સ્થાપના નિક્ષેપ

- (૩) દ્રવ્ય નિક્ષેપ—મૂળ અને ભવિષ્યકાળની દશાને વર્તમાનમાં ભાવશત્ય છતાં કહેલી-મા વી જેમ સુવરાજને કે પદચાટ ગાળને ગમ માનવો, કોષના

કલેવર (મડદાં) ને એના નામે જાણવું

(૪) ભાવ નિક્ષેપ—સંપૂર્ણ ગુણયુક્ત વસ્તુને જ વસ્તુરૂપે માનવી.

દષ્ટાંત—મહાવીર નામ તે નામ નિક્ષેપ. તે ગમે તેવું નામ રાખ્યું હોય, મહાવીર લખ્યું હોય, ચિત્ર ક્યું હોય, મૂર્તિ હોય કે કોઈ ચીજ મૂકીને એને મહાવીર તરીકે કહીએ તે મહાવીરનો સ્થાપના નિક્ષેપ કેવળ જ્ઞાન થયા પહેલાના સંસારી જીવને કે નિર્વાણ પામ્યા આદના શરીરને મહાવીર માનવા તે મહાવીરનો દ્રવ્ય નિક્ષેપ અને મહાવીર પોતે કેવળજ્ઞાન, દર્શન સહિત બિરાજતા હોય તેમનેજ મહાવીર કહેવા તે ભાવ નિક્ષેપ માનવો એ રીતે જીવ, અજીવ આદિ સર્વ પદાર્થોનું ચાર નિક્ષેપો ઉતારી જ્ઞાન થઈ શકે.

૩ દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય દ્વાર—ધર્મોસ્તકાય આદિ જેમ છ દ્રવ્ય છે. ચક્ષુ સહાય આદિ સ્વભાવ આદિ તે દરેકના બુદ્ધિ ગુણ છે. અને દ્રવ્યોમા ઉત્પાદિ, વ્યય, ધ્રુવ આદિ પરિવર્તન થવું તે પર્યાયો છે

દષ્ટાંત—જીવ તે દ્રવ્ય જ્ઞાન-દર્શન આદિ ગુણ મનુષ્ય, તિર્થંચ દેવ, માધુ આદિ દશા તે પર્યાય સમજવી.

૪ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ દ્વાર—દ્રવ્ય તે જીવ, અજીવ, આદિ; ક્ષેત્ર તે આકાશ પ્રદેશ, કાળ તે સમય, ઘડી, જીવ કાળચક્ર, ભાવ વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ આદિ જીવ, અજીવ, બધા ઉપર દ્રવ્ય ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ ઉતારી શકાન.

૫. દ્રવ્ય-ભાવ દ્વાર—આવને પ્રકટ કરવામાં સહાયક તે દ્રવ્ય છે. જેમ દ્રવ્યથી જીવ અમર શાશ્વત છે. ભાવથી અસાશ્વત છે દ્રવ્યથી લોક શાશ્વત છે ભાવથી અશાશ્વતો છે એટલે કે દ્રવ્ય તે મૂળ વસ્તુ છે. સદૈન-શાશ્વતી છે. ભાવ તે વસ્તુની પર્યાય છે,—અશાશ્વતી છે.

જેમ ભાવને કારણે છે તેમાં 'ક' જેવો આકાર બની ગયો તે દ્રવ્ય 'ક' અને કોઈ 'ક' નામનો 'ક' નામનો 'ક' નામનો.

૬. કારણ—જેમ કારણ, પહેલાંનાર તે 'ક' નામનો 'ક' નામનો 'ક' નામનો.

કારણ—જેમ કારણ, પહેલાંનાર તે 'ક' નામનો 'ક' નામનો 'ક' નામનો.

૮ ઉપાદાન-નિમિત્ત-ઉપાદાન તે મૂળ કારણ જે સ્વયંકાર્યરૂપ પરિણમે જેમ ઘડાનું ઉપાદાન કારણ માટી અને નિમિત્ત તે સહકારી કારણો. જેમાં ઘડો ખનાવવામા કુભાર, પાવડો, ચાકડો વગેરે શુદ્ધ નિમિત્ત કારણ હોય તો ઉપાદાનને સાધક થાય અને અશુદ્ધ નિમિત્ત હોય તો ઉપાદાનને બાધક પણ થાય

૯ ચાર પ્રમાણ—પ્રત્યક્ષ, આગમ અનુમાન અને ઉપમા પ્રમાણ પ્રત્યક્ષના ૨ ભેદ—૧ ઇન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ (પાય ઇન્દ્રિયોથી થતું પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન) અને ૨ નોઇન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ (ઇન્દ્રિયોની સહાય વિના માત્ર આત્મશુદ્ધતાથી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન થાય તે.) તેના ૨ ભેદ ૧ દેશથી તે અવધિ, મન, પર્યવ જ્ઞાન, અને ૨ સર્વથી તે કેવળજ્ઞાન

આગમ પ્રમાણ—શાસ્ત્રવચન, આગમોની હકીકતોને પ્રમાણ માનવી.

અનુમાન પ્રમાણ—જે વસ્તુ અનુમાનથી જણાય તે તેના ૫ ભેદ.

૧ કારણથી—જેમ ઘડાનું કારણ માટી છે, માટીનું કારણ ઘડો નથી.

૨ ગુણથી—જેમ પુષ્પમા સુગંધ, સુવર્ણમા કોમળતા, જીવમા જ્ઞાન.

૩ આસરણ—જેમ ધુમાડાથી અગ્નિ, વીજળીથી વાદળાં આદિ જાણવું તે

૪ આવયવેણું—જેમ દત્તશળથી હાથી, ચુડીઓથી ભૈરી, શાસન રૂચિથી સમકિતી જણાય

૫ દ્વિઠ્ઠિસામન્ન—સામાન્યથી વિશેષને જાણે. જેમ ૧ રૂપીઆને જોઇ ધણાને જાણે. ૧ માણસને જોવાથી આખા દેશના માણસોને જાણે

ભલા, ખૂરા ચિન્હ જોઇને ત્રણેય દાળના જ્ઞાનની કલ્પના અનુમાનથી થઇ શકે છે.

ઉપમા પ્રમાણ—ઉપમા આપવી, સરખામણીથી જ્ઞાન કરવું તેના ૪ ભેદ.

(૧) યથાર્થ વસ્તુને યથાર્થ ઉપમા, (૨) યથાર્થ વસ્તુને અયથાર્થ ઉપમા, (૩) અયથાર્થ વસ્તુને યથાર્થ ઉપમા, અને (૪) અયથાર્થ વસ્તુને અયથાર્થ ઉપમા.

૧૦ સામાન્ય-વિશેષ—સામાન્યથી વિશેષ જાણવાનું છે. સમુદાય રૂપ જાણવું તે સામાન્ય વિવિધ ભેદાનુભવથી જાણવું તે વિશેષ

જેમ દ્રવ્ય સામાન્ય, જીવ, અજીવ, એ વિશેષ.

જીવ દ્રવ્ય સામાન્ય, મસારી, સિદ્ધ વિશેષ ઇત્યાદિ.

૧૧ ગુણ-ગુણી—પદાર્થમા ખાસ વસ્તુ (સ્વભાવ) છે તે ગુણ છે. અને એ ગુણ જેમા છે તે વસ્તુ (ગુણધારક) ને ગુણી કહે છે જેમ જ્ઞાન તે ગુણ અને જીવ ગુણી સુગંધ ગુણ, પુષ્પ ગુણી; ગુણ અને ગુણી અભેદ (અભિન્ન) રૂપે રહે છે.

કેવર (મહા) ને એના નામે જાણવું.

(૧) ભાવ નિક્ષેપ—સંપૂર્ણ ગુણયુક્ત વસ્તુને જ વસ્તુરૂપે માનવી.

દષ્ટાંત—મહાવીર નામ તે નામ નિક્ષેપ. તે ગમે તેનું નામ રાખ્યું હોય, મહાવીર લખ્યું હોય, ચિત્ર ક્યું હોય, મૂર્તિ હોય કે કોઈ ચીજ મૂકાને એને મહાવીર તરીકે કહીએ તે મહાવીરનો સ્થાપના નિક્ષેપ કેવળ જ્ઞાન થયા પહેલાંના સંસારી જીવને કે નિર્વાણ પામ્યા બાદના શરીરને મહાવીર માનવા તે મહાવીરનો દ્રવ્ય નિક્ષેપ અને મહાવીર પોતે કેવળજ્ઞાન, દર્શન સહિત બિરાજતા હોય તેમનેજ મહાવીર કહેવા તે ભાવ નિક્ષેપ માનવો એ રીતે જીવ, અજીવ આદિ સર્વ પદાર્થોનું ચાર નિક્ષેપો ઉતારી જ્ઞાન થઈ શકે.

૩ દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય દ્વાર—ધર્માસ્તકાય આદિ જેમ છ દ્રવ્ય છે સમન સહાય આદિ સ્વભાવ આદિ તે દરેકના બુદ્ધિ ગુણ છે. અને દ્રવ્યોમાં ઉત્પાદ, વ્યય, દુઃખ આદિ પરિવર્તન થવું તે પર્યાય છે.

દષ્ટાંત—જીવ તે દ્રવ્ય જ્ઞાન-દર્શન આદિ ગુણ મનુષ્ય, તિર્યંચ દેવ, સાધુ આદિ દશા તે પર્યાય સમજવી.

૪ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ દ્વાર—દ્રવ્ય તે જીવ, અજીવ, આદિ; ક્ષેત્ર તે આકાશ પ્રદેશ, કાળ તે સમય, ઘડી, જાત કાળચક્ર, ભાવ વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ આદિ જીવ, અજીવ, બધા ઉપર દ્રવ્ય ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ ઉતારી શકાન.

૫ દ્રવ્ય-ભાવ દ્વાર—જાવને પ્રકટ કરવામાં સહાયક તે દ્રવ્ય છે. જેમ દ્રવ્યથી જીવ અમર શાશ્વત છે ભાવથી અસાશ્વત છે દ્રવ્યથી લોક શાશ્વત છે. ભાવથી અશાશ્વત છે એટલે કે દ્રવ્ય તે મૂળ વસ્તુ છે. સદૈવ-શાશ્વતી છે ભાવ તે વસ્તુની પર્યાય છે, અશાશ્વતી છે.

જેમ ભમરે લાકડું કાતરે છે તેમા 'ક' જેવો આકાર બની ગયો તે દ્રવ્ય 'ક' અને કોઈ પાંડિતે સમજીને 'ક' લખ્યો તે ભાવ 'ક' જાણવો.

૬. કારણ-કાર્ય દ્વાર—કાર્ય (સાધ્ય)ને પ્રકટ કરનાર, પહોંચાડનાર તે કારણ છે. કારણ વિના કાર્ય ન થાય. જેમ ઘડો બનાવવો તે કાર્ય છે. તો માટી કપાર, ચાકડો આદિ કારણ અવશ્ય જોઈએ માટે કારણ મુખ્ય છે.

૭. નિશ્ચય વ્યવહાર—નિશ્ચયને પ્રકટ કરનાર તે વ્યવહાર છે વ્યવહાર ગણાત છે. વ્યવહારથીજ નિશ્ચયને પહોંચી શકાય છે, જેમ નિશ્ચયમાં કર્મના કર્તા કર્મ છે. વ્યવહારથી જીવ ક્ષેત્રના કર્તા મનાય છે. જેમ નિશ્ચયથી આપણે આત્માને જાણીએ અને વ્યવહારથી કહીએ કે ગામ આવ્યું; પાણી ચૂંચે તેને કહીએ કે નાજ ચૂંચે છે કદાચ.

૮ ઉપાદાન-નિમિત્ત-ઉપાદાન તે મૂળ કારણ જે સ્વયંકાર્યરૂપ પરિણમે જેમ ઘડાનું ઉપાદાન કારણ માટી અને નિમિત્ત તે સહકારી કારણો. જેમાં ઘડો ખનાવવામા કુહાર, પાવડો, ચાકડો વગેરે. શુદ્ધ નિમિત્ત કારણ હોય તો ઉપાદાનને સાધક થાય અને અશુદ્ધ નિમિત્ત હોય તો ઉપાદાનને બાધક પણ થાય.

૯ ચાર પ્રમાણ—પ્રત્યક્ષ, આગમ અનુમાન અને ઉપમા પ્રમાણ. પ્રત્યક્ષના ૨ ભેદ-૧ ઇન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ (પાય ઇન્દ્રિયોથી થતું પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન) અને ૨ નોષન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ (ઇન્દ્રિયોની સહાય વિના માત્ર આત્મશુદ્ધતાથી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન થાય તે.) તેના ૨ ભેદ ૧ દેશથી તે અવધિ, મન,પર્યવ જ્ઞાન, અને ૨ સર્વથી તે જ્વળજ્ઞાન

આગમ પ્રમાણ—શાસ્ત્રવચન, આગમોની હકીકતોને પ્રમાણ માનવી.

અનુમાન પ્રમાણ—જે વસ્તુ અનુમાનથી જણાય તે તેના ૫ ભેદ

૧. કારણથી—જેમ ઘડાનું કારણ માટી છે, માટીનું કારણ ઘડો નથી.
- ૨ ગુણથી—જેમ પુષ્પમા સુગંધ, સુવર્ણમા કૌમળતા, જીવમાં જ્ઞાન.
- ૩ આસરણ—જેમ ધુમાડાથી અગ્નિ, વીજળીથી વાદળાં આદિ જાણવું તે.
- ૪ આવયવેણું—જેમ દત્તશળથી હાથી, સુડીઓથી જૈરી, શાસન રચિથી સમકિતી જણાય
- ૫ દિક્કિસામન્ન—સામાન્યથી વિશેષને જાણે. જેમ ૧ રૂપીઆને જોઇ ધણીને જાણે. ૧ માણસને જોવાથી આખા દેશના માણસોને જાણે

બલા, ખૂરા ચિન્હ જોઇને ત્રણેય કાળના જ્ઞાનની કલ્પના અનુમાનથી થઇ શકે છે.

ઉપમા પ્રમાણ—ઉપમા આપવી, સરખામણીથી જ્ઞાન કરવું તેના ૪ ભેદ. (૧) યથાર્થ વસ્તુને યથાર્થ ઉપમા, (૨) યથાર્થ વસ્તુને અયથાર્થ ઉપમા, (૩) અયથાર્થ વસ્તુને યથાર્થ ઉપમા, અને (૪) અયથાર્થ વસ્તુને અયથાર્થ ઉપમા.

૧૦ સામાન્ય-વિશેષ—સામાન્યથી વિશેષ જાણવાનું છે. સમુદાયરૂપ જાણવું તે સામાન્ય વિવિધ ભેદાનુભવથી જાણવું તે વિશેષ

જેમ દ્રવ્ય સામાન્ય, જીવ, અજીવ, એ વિશેષ.

જીવ દ્રવ્ય સામાન્ય, સસારી, સિદ્ધ વિશેષ ઇત્યાદિ.

૧૧ ગુણ-ગુણી—પદાર્થમા ખાસ વસ્તુ (સ્વભાવ) છે તે ગુણ છે. અને એ ગુણ જેમાં છે તે વસ્તુ (ગુણધારક) ને ગુણી કહે છે જેમ જ્ઞાન તે ગુણ અને જીવ ગુણી સુગંધ ગુણ, પુષ્પ ગુણી; ગુણ અને ગુણી અભેદ (અભિન્ન) રૂપે રહે છે.

૧૨ જ્ઞેય-જ્ઞાન-જ્ઞાની—જાણવાયોગ્ય (જ્ઞાનના વિષયભૂત) સર્વ દ્રવ્યો જ્ઞેય છે, દ્રવ્યોનું જાણપણુ તે જ્ઞાન છે, અને પદાર્થોને જાણનાર તે જ્ઞાની છે જેમ ધ્યેય, ધ્યાન, ધ્યાની વગેરે

૧૩ ઉપ્યન્ને વા, વિગમે વા, ધ્રુવે વા-ઉપજવું, નાશ થવું અને નિશ્ચય રહેવું. જેમ જન્મવું, મરવું અને જીવપણે કાયમ (અમર) રહેવું.

૧૪ આધેય-આધાર—ધારી રાખે તે આધાર, તેને આધારે રહે તે આધેય. જેમ-પૃથ્વી આધાર, ઘટાદિ પદાર્થો આધેય. જીવ આધાર, જ્ઞાનાદિ આધેય.

૧૫ આવિર્ભાવ-તિરોભાવ—જે પદાર્થ દૂર છે, તે તિરોભાવ અને જે પદાર્થ-ગુણ નજીકમાં છે તે આવિર્ભાવ જેમ દૂધમાં ઘીનો તિરોભાવ છે અને માખણમાં ઘીનો આવિર્ભાવ છે

૧૬ ગૌણતા-મુખ્યતા—અન્ય વિષયો છોડીને આવશ્યક વસ્તુનું વ્યાખ્યાન કરાય તે મુખ્યતા, અને જે વસ્તુ ગુપ્તપણે-અપ્રધાન પણે રહી હોય તે ગૌણતા છે. જેમ-જ્ઞાનથી મોક્ષ થાય છે, એમ કહેવામાં જ્ઞાનની મુખ્યતા રહી અને દર્શન, મારિત્ર, તપાદિની ગૌણતા રહી

૧૭ ઉત્સર્ગ-અપવાદ-ઉત્સર્ગ તે ઉત્કૃષ્ટ માર્ગ છે, અને અપવાદ તેનો રક્ષક છે, ઉત્સર્ગ માર્ગથી પતિત અપવાદનું અવતરણ લઈને ફરીથી ઉત્સર્ગ (ઉત્કૃષ્ટ) માર્ગે પહોંચી શકે છે. જેમ સદા ૩ ગુપ્તિથી રહેવું તે ઉત્સર્ગ માર્ગ; અને ૫ સમિતિ તે ગુપ્તિના રક્ષક-સહાયક-અપવાદ માર્ગ છે. જિનકલ્પ ઉત્કૃષ્ટ માર્ગ છે, સ્થિતવરકલ્પ અપવાદ માર્ગ છે. ઇત્યાદિ ષટ્કલ્પમાં પણ જાણવા

૧૮ ત્રણ આત્મા—મહિરાત્મા, અંતરાત્મા અને પરમાત્મા અહિરાત્મા-શરીર, ધન, ધાન્યાદિ સમૃદ્ધિ, કુટુંબપરિવાર આદિમાં તલલીન થવું તે મિથ્યાત્વી. અતરાત્મા—માલ વગર તે પંચ સમજી તેને ત્યાગવા ચાહે-ત્યાગે તે, ૪ થી ૧૩ ગુણસ્થાનવાળા પરમાત્મા—સર્વ કાર્યો સિદ્ધ થયા. કર્મસૂક્ત થઈ સ્વ-સ્વરૂપમાં લીન છે તે સિદ્ધ પરમાત્મા

૧૯ ચાર ધ્યાન—૧ પદસ્થ-૫અ પરમેષ્ઠીના ગુણોનું ધ્યાન કરવું તે ૨ પિંડસ્થ-શરીરમાં રહેલ અનંત ગુણશુદ્ધ ચિત્તનું અધ્યાત્મધ્યાન કરવું. ૩ રૂપસ્થ-અરૂપી જનાં કર્મયોગે આત્મા સંસારમાં અનેક રૂપ ધારણ કરે છે.

એ ત્રિચિત્ર સંસાર અવસ્થાનું ધ્યાન કરવું—તેથી છૂટવાના ઉપાય ચિત્તવશ ૪ રૂપાતીત-મન્વિચિત્તવશ, અમર, નિગદાર, નિર્જન સિદ્ધ પ્રજ્ઞનું ધ્યાન કરવું.

૨૦ ચાર અનુયોગ—૧ દ્રવ્યાનુયોગ—જીવ-અજીવ, ચૈતન્ય-જડ (કર્મ), આદિ દ્રવ્યોના સ્વરૂપનું જેમા વર્ણન હોય ૨ ગણિતાનુયોગ—જેમા ક્ષેત્ર, પહાડ, નદી, દેવકોક, નારકી, જ્યોતિષી આદિના ગણિત-માપનું વર્ણન હોય. ૩ ચરણકરણાનુયોગ—જેમા સાધુ-શ્રાવકનો આચાર, ક્રિયાનું વર્ણન હોય ૪ ધર્મક્રિયાનુયોગ— જેમા સાધુ, શ્રાવક, રાજા, રક, આદિના વૈરાગ્યમય બોધદાયક જીવનપ્રસંગોનું વર્ણન હોય,

૨૧. જાગરણા ત્રણ—(૧) બુદ્ધ જાગ્રિકા-તીર્થંકર અને દેવળીઓની દશા. (૨) અબુદ્ધ જાગ્રિકા-જીવંમ્ય યુનિઓની, અને (૩) મુદ્ધુઃખ જાગ્રિકા-શ્રાવકોની

૨૨. વ્યાખ્યા નવ—એકેક વસ્તુની ઉપચાર નયથી ૯-૯ રીતે વ્યાખ્યા કરાય.

(૧) દ્રવ્યમા દ્રવ્યનો ઉપચાર—જેમ કાળમા વશલોચન.

(૨) દ્રવ્યમાં ગુણનો „ - „ જીવ રાગવત છે

(૩) દ્રવ્યમાં પર્યાયનો „ - „ આ જીવ સ્વરૂપનાન છે.

(૪) ગુણમા દ્રવ્યનો „ - „ અજ્ઞાની જીવ છે.

(૫) ગુણમા ગુણનો „ - „ જ્ઞાની છતાં બહુ ક્ષમાવત છે.

(૬) ગુણમાં પર્યાયનો „ - „ આ તપસ્વી ધણા રૂપાળા છે.

(૭) પર્યાયમાં દ્રવ્યનો „ - „ આ પ્રાણી દેવતાનો જીવ છે.

(૮) પર્યાયમા ગુણનો „ - „ આ મનુષ્ય બહુ જ્ઞાની છે.

(૯) પર્યાયમાં પર્યાયનો „ - „ આ મનુષ્ય શ્યામ વર્ણનો છે. ૪૦

૨૩. પક્ષ આઠ—એક વસ્તુની અપેક્ષાએ અનેક વ્યાખ્યા થઈ શકે છે. જેમા મુખ્યત્વે આઠ પક્ષ લઈ શકાય, -નિત્ય, અનિત્ય, એક, અનેક, સત્, અસત્, વકતવ્ય અને અવકતવ્ય આ આઠ પક્ષ નિશ્ચય-વ્યવહારથી જીવ પર ઉતારે છે.

પક્ષ	વ્યવહાર નય અપેક્ષા	નિશ્ચય નય અપેક્ષા
નિત્ય.	એક ગતિમા ફરતા નિત્ય છે	જ્ઞાન, દર્શન અપેક્ષા નિત્ય છે.
અનિત્ય.	સમય સમય આયુષ્ય ક્ષય થતાં અનિત્ય છે.	અમુક લઘુ આદિ પર્યાયથી અનિત્ય છે
એક	ગતિમા વર્તતા એ દશાએ એક છે.	ચૈતન્ય અપેક્ષા જીવ એક છે,
અનેક	પુત્ર, ભાઈ, આદિ સગણે અનેક છે	અસખ્ય પ્રદેશાપેક્ષા અનેક છે.
સત્	સ્વગતિ સ્વક્ષેત્રાપેક્ષા સત્ છે	જ્ઞાનાદિ ગુણાપેક્ષા સત્ છે
અસત્	પરગતિ, પ-ક્ષેત્રાપેક્ષા અસત્ છે	પરગુણ અપેક્ષા અસત્ છે.
વકતવ્ય	ગુણસ્થાન આદિની વ્યાખ્યા થઈ શકે તે	સિદ્ધતા ગુણોની જે વ્યાખ્યા થઈ શકે તે.
અવકતવ્ય	જે વ્યાખ્યા દેવળી પણ ન કરી શકે તે	સિદ્ધતા ગુણોની વ્યાખ્યા ન થઈ શકે તે

૨૪. સમ્ભવંગી — ૧ સ્વાત્ અસ્તિ ૨ સ્વાત્ નાસ્તિ, ૩ સ્વાત્ અસ્તિ-નાસ્તિ. ૪ સ્વાત્ અવકતવ્ય ૫ સ્વાત્ અસ્તિ અવકતવ્ય. ૬ સ્વાત્ નાસ્તિ અવકતવ્ય ૭ સ્વાત્ અસ્તિ-નાસ્તિ અવકતવ્ય

આ સમ્ભવંગી હરેક પદાર્થ (દ્રવ્ય) પર ઉતારી શકાય છે. તેમાંજ સ્વાદ્વાદત્તુ રહેલું રહેલું છે. એક પદાર્થને અનેક અપેક્ષાએ જોનાર સદા સમભાવી હોય

દૃષ્ટાંત માટે સિદ્ધ પરમાત્મા પર સમભવંગી ઉતારે છે.—

૧. સ્વાત્ અસ્તિ-સિદ્ધો સ્વગુણ અપેક્ષા છે.
૨. સ્વાત્ નાસ્તિ-સિદ્ધો પર ગુણ અપેક્ષા નથી (પરગુણોનો અભાવ છે.)
૩. સ્વાદસ્તિ નાસ્તિ-સિદ્ધોમા સ્વગુણોની અસ્તિ અને પરગુણોની નાસ્તિ છે.
૪. સ્વાદવકતવ્ય—અસ્તિ-નાસ્તિ યુગપત્ છે છતાં એક સમયમાં કહી શકાતી નથી.
૫. સ્વાદસ્તિ અવકતવ્ય—સ્વગુણોની અસ્તિ છે છતાં ૧ સમયમાં કહી નથી શકાતા
૬. સ્વાત્નાસ્ત્યવકતવ્ય અસ્તિ-પરગુણોની નાસ્તિ છે અને એક સમયમાં કહી નથી શકાતા.
૭. સ્વાદસ્તિનાસ્ત્યવકતવ્ય-અસ્તિ-નાસ્તિ બંને છે પણ એક સમયમાં કહી નથી શકાતા.

એ સ્વાદાદ સ્વરૂપ સમજીને સદા સમભાવી બનીને રહેવું જેથી આત્મકલ્યાણ થાય

ઇતિ નય પ્રમાણ વિસ્તાર સમ્પૂર્ણ.

(૭૬) ભાષા પદ.

શ્રી પન્નવણ સૂત્રના ૧૧ મા પદનો અધિકાર.

(૧) ભાષા જીવનેજ હોય છે, અજીવને નથી હોતી. કોઈ પ્રયોગવશ અજીવમાંથી ભાષા નીકળતી સંભવાય છે તે પણ જીવની સત્તા છે.

(૨) ભાષાની ઉત્પત્તિ-ઔદારિક, વૈક્રિય અને આહારક, એ ત્રણ દરીદ્ર દ્વારા જ છે.

(૩) ભાષાનું સમયન-વજ્જ જેવું છે. ભાષાનાં પુદ્ગલો વજ્જસમયાનવાળા છે.

(૪) ભાષાના પુદ્ગલો ઉત્કૃષ્ટ લોકના છેડા (લોકાન) સુધી જાય છે.

(૫) ભાષા ૨ પ્રકારની છે—પર્યાપ્ત ભાષા (સત્ય, અસત્ય) અને અપર્યાપ્ત ભાષા (મિશ્ર અને વ્યવહાર ભાષા)

(૬) ભાષક—સમુચ્ચય જીવ અને ત્રસના ૧૯ દંડકમાં ભાષા બોલાય છે. ૫ સ્થાવર અને સિદ્ધ ભગવાન અભાષક છે ભાષક થોડા છે. અભાષક એથી અનંતા છે.

(૭) ભાષા ૪ પ્રકારે છે—સત્ય, અસત્ય, વ્યવહાર, અને મિશ્ર ભાષા ૧૬ દંડકમાં ચારેય ભાષા ત્રણ દંડક (ત્રિકલેન્દ્રિય) માં વ્યવહાર ભાષા છે. ૫ સ્થાવરમાં ભાષા નથી.

(૮) સ્થિર-અસ્થિર-જીવ જે પુદ્ગલો ભાષારૂપે ગ્રહે છે તે સ્થિર છે યા અસ્થિર & આત્માની નજીક રહેલા સ્થિર પુદ્ગલોનેજ ભાષાપણે ગ્રહે છે તે દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ અપેક્ષા ચાર પ્રકારે ગ્રહણ કરે છે.

૧ દ્રવ્યથી અનતપ્રદેશી દ્રવ્યને ભાષાપણે ગ્રહે છે.

૨ ક્ષેત્રથી અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશ અવગાહે એવા અનત પ્રદેશી દ્રવ્યને ભાષાપણે ગ્રહે છે.

૩ કાળથી ૧-૨-૩-૪-૫-૬-૭-૮-૯-૧૦ સંખ્યાતા અને અસંખ્યાતા સમયની એમ ૧૨ બોલની સ્થિતિવાળા પુદ્ગલોને ભાષાપણે ગ્રહે છે.

૪ ભાવથી ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ રસ, ૪ સ્પર્શવાળા પુદ્ગલો ભાષાપણે ગ્રહે, તે આ રીતે,—એકેક વર્ણ, એકેક ગંધ, એકેક રસ અને એકેક સ્પર્શના અનંતગ્રુણ અધિક અધિકના ૧૩ બેઠ કરવા એટલે વર્ણના $૫ \times ૧૩ = ૬૫$, ગંધના $૨ \times ૧૩ = ૨૬$ રસના $૫ \times ૧૩ = ૬૫$ અને સ્પર્શના $૪ \times ૧૩ = ૫૨$ બોલ થયા

તેમાં દ્રવ્યનો ૧ બોલ, ક્ષેત્રનો ૧, અને કાળના ૧૨ બોલ ઉમેરવાથી ૨૨૨ બોલ થાય. એ ૨૨૨ બોલવાળા પુદ્ગલ દ્રવ્ય ભાષાપણે ગ્રહણ થાય છે તે (૧) સ્પર્શ કરેલા (૨) આત્મ અવગાહન કરેલા (૩) અનન્તર અવગાહન કરેલા, (૪) અણુવા-સૂક્ષ્મ (૫) બાહ્ય-સ્થૂલ, (૬) ઊર્ધ્વદિશાના, (૭) અધોદિશાના, (૮) તિષ્ઠી દિશાના, (૯) આદિના, (૧૦) અંતના, (૧૧) મધ્યના, (૧૨) સ્વ-વિષયના (ભાષા યોગ્ય). (૧૩) અનુપૂર્વી (ક્રમશઃ), (૧૪) ત્રસનાળીના છ દિશાનાં. (૧૫) જ. ૧ સમય ઉ. અસંખ્યાત સમયની અ. મુ. ના. સાન્તર પુદ્ગલ (૧૬) નિરતર જ. ૨ સમય ઉ. અસં સમયની અ. મુ. ના, (૧૭) પ્રથમ સમયના પુદ્ગલો ગ્રહણ કરે, અંત સમય ત્યાગે, મધ્યમ ગ્રહે અને છોડતા રહે

એ ૧૭ બોલ અને ઉપરના ૨૨૨ મળી કુલ ૨૩૯ બોલ થયા. સમુચ્ચય જીવ અને ૧૯ દડક એમ વીશે ગુણતા ૨૩૯×૨૦=૪૭૮૦ બોલ થયા.

(૯) સત્ય ભાષાપણે પુદ્ગલ ગ્રહે તો સમુચ્ચયજીવ અને ૧૬ દડક એ ૧૭ બોલ ૨૩૯ પ્રકારે (ઉપર મુજબ) ગ્રહે એટલે $૧૭ \times ૨૩૯ = ૪૦૬૩$ બોલ, એવી રીતે અસત્ય ભાષાના ૪૦૬૩ બોલ અને મિશ્રભાષાના ૪૦૬૩ બોલ તથા વ્યવહાર ભાષાના સમુચ્ચય જીવ અને ૧૯ દડક એમ $૨૦ \times ૨૩૯ = ૪૭૮૦$ બોલ, કુલ મળી ૨૧૭૪૯ બોલ એકવચનાપેક્ષા અને ૨૧૭૪૯ બહુવચનાપેક્ષા, કુલ ૪૩૪૯૮ ભાંગા ભાષાના થાય.

(૧૦) ભાષાનાં પુદ્ગલો મ્હોંથી નીકળતા જો તે ભેદાતા નીકળે તો રસ્તામાંથી અનંતગણી વૃદ્ધિ થતા થતા લોકના અનભાગ સુધી ચાલ્યા જાય છે. જો અભેદાતા પુદ્ગલો નીકળે તો સખ્યાના યોજન જળને (વિધ્વંભી) લય પામી જાય છે.

(૧૧) ભાષાના ભેદાતા પુદ્ગલો નીકળે તે ૫ પ્રકારથી (૧) ખંડા ભેદ-પત્થર, લોઢા, કાષ્ટ આદિના ઢુકડા થવા વત્ (૨) પરતર ભેદ-અગરખના પડવર (૩) ચૂર્ણભેદ-ધાન્ય કઠોળવત્ (૪) અણુતડિયા ભેદ-તળાવની સફી માટીવત્ (૫) ઉકકરિયા ભેદ-કઠોળ આદિની સીંગ ફાટે તેમ એ પાચનો અદ્યપગહુતવ-સવધી થોડા ઉકકરિયા, તેથી અણુતડિયાં અનંતગણ્યા, તેથી ચૂર્ણિય અનંતગણ્યા, તેથી પરતર અનંત૦, તેથી ખંડાભેદ ભેદાતા પુદ્ગલો અનંતગણ્યા.

(૧૨) પુદ્ગલની સ્થિતિ જ. ૧ સમય, ઉ. અં. મુ. ની

(૧૩) ભાષકનો આનરો જ. અં. મુ. ઉ. અનંતકાળનો (વનરપતિમાંજાયતો)

(૧૪) ભાષા પુદ્ગલ કાયયોગથી ગ્રહણ કરાય છે.

(૧૫) ભાષા પુદ્ગલ વચન યોગથી છોડાય (મુકાય) છે

(૧૬) કારણ—મોહ અને અંતગત કર્મના ક્ષયોપશમ અને વચનયોગથી સત્ય અને વ્યવહાર ભાષા બોલાય છે. જ્ઞાનાવરણ અને મોહકર્મના ઉદયથી અને વચન યોગથી અમત્ય અને મિશ્ર ભાષા બોલાય છે, કેવળી સત્ય અને વ્યવહાર ભાષાજ બોલે. તેમને ૪ ધાની કર્મ ક્ષય થયા છે. વિકર્નેન્દ્રિય માત્ર વ્યવહાર ભાષા સત્તારપજ બોલે છે આરેય પ્રકારે ૧૬ દંડકના છવો બોલે છે.

(૧૭) જીવ જે પ્રકારની ભાષાપણે દ્રવ્ય ગ્રહણ કરે તેજ પ્રકારની ભાષા બોલે.

(૧૮) વચન ઠાર—બોલનાં-વ્યાખ્યાનીએ નીચેનું વચનજ્ઞાન કરવું એક વચન, દ્વિવચન, બહુવચન; સ્ત્રી વચન, પુરૂષ વચન, નપુંસક વચન; ગ્વખાવચન વચન, વર્ણ (ગણ કીર્તન), અવર્ણ (અવર્ણવાદો વર્ણાવર્ણ) (પહેલા ગુણ કર્યા પછી

અવર્ણવાદ), અવર્ણવર્ણ (પહેલા અવગુણ કરી, પછી ગુણ કહેવા) ભૂત-ભવિષ્ય વર્તમાન-કાળ વચન, પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષ વચન એ ૧૬ પ્રકાર સિવાય વિભક્તિ તદ્વિત, ધાતુ, પ્રતય આદિનો જ્ઞાતા હોય.

(૧૯) શુભ ઈશદાથી ચાર પ્રકારની ભાષા બોલનાર આરાધક થઈ શકે છે.

(૨૦) ચાર ભાષાનાં ૪૨ નામ છે સત્ય ભાષાના ૧૦ પ્રકાર—[૧] લોકભાષા સત્ય [૨] સ્થાપના સત્ય (જે ચિત્રાદિને નામે કહેવાતું હોય તે કહેવું) [૩] નામ સત્ય (ગુણ હોય કે ન હોય, જે નામ હોય તે કહેવું), [૪] રૂપ સત્ય [તાદૃશ રૂપ જેવું કહેવું જેમ હનુમાનજી જેવા રૂપ-પૂતળાને હનુમાન કહે], [૫] અપેક્ષા સત્ય, [૬] સંમત સત્ય, [૭] વ્યવહાર સત્ય, [૮] ભાવ સત્ય [૯] યોગ સત્ય અને [૧૦] ઉપમા સત્ય

અસત્ય વચનના ૧૦ પ્રકાર—૧ ક્રોધથી ૨ માનથી, ૩ માયાથી, ૪ લોભથી, ૫ ગદ્યથી, ૬ દ્વેષથી, ૭ હાસ્યથી ૮ ભયથી, (એ કાન્થોથી બોલાયેલ ભાષા-આત્મજ્ઞાન ભૂલીને) બોલાયેલ હોવાથી સત્ય છતાં અસત્ય છે ૯ પરપરિતાપવાળી, ૧૦ પ્રાણાનિપાત [હિંસક] ભાષા, એ ૧૦ પ્રકારની ભાષા અસત્ય છે

મિશ્ર ભાષાના ૧૦ પ્રકાર—આ નગરમાં આટલા માણસ પેદા થયા, આટલા મૃત્યુ પામ્યા, આજે આટલા જન્મ-મરણ થયા, આ બધા જીવ છે, આ બધા અજીવ છે આમાં અડધા જીવ છે અડધા અજીવ છે, આ વનરપતિ બધી અનતકાય છે, આ બધી પરિતકાય છે પોરસી દિન આવી ગયો, આટલા વર્ષ થઈ ગયા મતલબ કે જે વાતનો નિશ્ચય ન હોય [ભલે કાર્ય થયું હોય] ત્યાંસુધી મિશ્રભાષા

વ્યવહાર ભાષાના ૧૨ પ્રકાર—(૧) સંબોધિત ભાષા (હે વીર, હે દેવ ઇં), (૨) આજ્ઞા દેવી (૩) યાચના કરવી, (૪) પ્રશ્નાદિ પૂછવા (૫) વસ્તુ-તત્ત્વ-પ્રદર્શણ કરવી, (૬) પ્રત્યાખ્યાનાદિ કરવા, (૭) આગલાની ઈચ્છાનુસાર બોલવું જહાસુહ (૮) ઉપયોગ શૂન્ય બોલવું, (૯) ઈશદાપૂર્વક વ્યવહાર કરવો, (૧૦) શંકાયુક્ત બોલવું, (૧૧) અસ્પષ્ટ બોલવું, (૧૨) અપ્પેતાથી બોલવું જે ભાષામાં અસત્ય ન હોય અને સંપૂર્ણ યા નિશ્ચય સત્ય ન હોય તે વ્યવહાર ભાષા બ્રહ્મી

(૨૧) અદ્યપબ્રહ્મત્વ-સૌથી થોડા સત્ય ભાષક, તેથી મિશ્ર ભાષક અસંખ્યાતગણા, તેથી અસત્ય ભાષક અસંખ્યાતગણા, તેથી વ્યવહાર ભાષક અસંખ્યાતગણા અને તેથી અભાષક (સિદ્ધ તથા એકાદ્રય) અનતગણા.

ઈતિ ભાષાપદ સંપૂર્ણ.

(૭૭) આયુષ્યના ૧૮૦૦ ભાંગા.

શ્રી પન્નવણ સૂત્રના છઠ્ઠા પદનો અધિકાર.

પાય સ્થાવરમા જીવો નિરંતર ઉપજે અને એમાથી નિરંતર નીકળે ૧૯ દંડકમા જીવો સાતર અને નિરંતર ઊપજે અને સાતર તથા નિરંતર નીકળે. સિદ્ધ ભગવાન સાંતર અને નિરંતર ઊપજે પણ સિધ્ધમાંથી નીકળે નહિ ૪ સ્થાવર સમય સમય અસંખ્યાતા જીવો ઊપજે અને અસંખ્યાતા ગવે. વનસ્પતિમા સમય સમય અનંતા જીવો ઊપજે અને અનંતા ગવે. ૧૯ દંડકમાં સમય સમય ૧-૨-૩ યાવત સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા જીવો ઊપજે અને ગવે સિધ્ધ ભગવાન ૧-૨-૩ જાવ ૧૦૮ ઊપજે પણ ગવે નહિ.

આયુષ્ય બંધ ક્યારે થાય ?—નાગ્રી, દેવતા અને જુગસિમા, આયુષ્યના છ માસ બાકી રહે ત્યારે પરભવતુ આયુષ્ય બાધે. શેષ જીવો બે પ્રકારે બાધે—સોપક્રમી અને નિરૂપક્રમી. નિરૂપક્રમી નો નિયમા ત્રીજા ભાગનું આયુષ્ય શેષ રહેતા આયુષ્ય બાધે અને સોપક્રમી આયુષ્યના ત્રીજા, નવમા, સત્યાવીશમા, એકાશીમા, ૨૪૩ મા ભાગમાં ૬ છેવટના અતર્મુહૂતમાં પરભવતુ આયુષ્ય બાધે, આયુષ્ય કર્મ સાથેજ છ જોલ (જાતિ, ગતિ, સ્થિતિ, અવધેયુ, પ્રદેશ અને અનુભાગ) નો બંધ થાય છે.

સમુચ્ચય જીવ અને ૨૪ દંડકના એકેક જીવ ઊપરના છ જોલોનો બંધ કરે. (૨૫×૬=૧૫૦) એમજ ઘણા જીવો બંધ કરે. ૧૫૦+૧૫૦=૩૦૦, ૩૦૦ નિધ્વત અને ૩૦૦ નિકાચિત બંધ થાય એમ ૬૦૦ ભાંગા (પ્રકાગ) નામ કર્મ સાથે ૬૦૦ ગોત્ર સાથે અને ૬૦૦ નામ ગોત્ર (એકઠા) સાથે લગાડવાથી આયુષ્ય કર્મના ૧૮૦૦ ભાંગા થયા.

જીવ જાતિ નિધ્વત આયુષ્ય બાધે છે, તે ગાય પાણીને ખેંચીને પીએ તેમ આકર્ષે છે; દેટલી આકર્ષણાયા પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે છે, તે વળતે ૧-૨-૩ ઉત્કૃષ્ટ ૮ કર્મ ખેંચે છે તેનો અદ્યપગદ્વત—સૌથી થોડા જીવ ૮ કર્મની આકર્ષણ કરનારા. તેથી ૭ કર્મની આકર્ષણ કરનારા જીવો સંખ્યાતગણા, તેથી ૬ કર્મ આકર્ષનારા સંખ્યાતગણા તેથી ૫-૪-૩-૨ અને ૧ કર્મ આકર્ષનારા કમશઃ સંખ્યાત સંખ્યાતગણા.

એમ જાતિ નામ નિધ્વતનો સમુચ્ચય જીવ અપેક્ષા અદ્યપગદ્વત બનાવ્યો છે, તેમજ ગતિ આદિ ૬ જોલોનો અદ્ય ૧૦ ૨૪ દંડકપર થાય. એમ ૧૫૦નો અદ્યપગદ્વત બાવત ઉપરના ૧૮૦૦ ભાંગાનો અદ્યપગદ્વત કરી લેવો.

જાતિ આયુષ્યના ૧૮૦૦ ભાંગા સંપૂર્ણ.

(૭૮) સોપકમ—નિરૂપકમ.

શ્રી ભગવતી સૂત્ર શતક ૨૦ માના ઉદ્દેશા ૧૦ માનો અધિકાર.

સોપકમ આયુષ્ય ૭ કારણથી તૂટી શકે છે. ૧ પાણીથી, ૨ અમિથી, ૩ વિષથી, ૪ શસ્ત્રથી, ૫ અતિ હર્ષ—દુઃશોક—૭ ભયથી (વધુ ચાલવું, વધુ ખાવું મૈથુન સેવવું આદિ વ્યયથી).

નિરૂપકમ આયુષ્ય બાધેલ પૂરૂં આયુષ્ય ભોગવે, વચ્ચે તૂટે નહિ. જીવ બન્ને પ્રકારના આયુષ્યવાળા હોય છે

(૧) નારકી, દેવતા, જીગલ મનુષ્ય, તીર્થંકર, ચક્રવર્તી, વાસુદેવ, પ્રતિવાસુદેવ, બ્રહ્મદેવ, એમના આયુષ્ય નિરૂપકમી હોય છે શેષ સર્વ જીવોનાં બન્ને પ્રકારે છે

(૨) નારકી સોપકમ (સ્વહસ્તે શાસ્ત્રાદિથી)થી ઉપજે, પર ઉપકમથી કે વિના ઉપકમથી ૧ ત્રણ પ્રકારથી. મતલબ કે, મનુષ્યતિર્યચપણે જીવે નર્કનું આયુષ્ય બાધ્યું હોય તે મરતી વખતે પોતાના હાથે, બીજાના હાથે અથવા આયુષ્ય પૂર્ણ થયે મરે. એમ ૨૪ દંડક જાણવા

(૩) નારકી નર્કથી નીકળે તે સ્વોપકમથી, પરોપકમથી કે વિના ઉપકમથી ૧ વિના ઉપકમથી, એવ ૧૩ દેવતાના દંડકમાં પણ વિના ઉપકમથી ચલે પાત્ર સ્થાવર, ત્રણ વિકલેન્દ્રિય, તિર્યચ પચોદ્રિય અને મનુષ્ય એ ૧૦ દંડકના જીવો ત્રણે ઉપકમથી ચલે

(૪) નારકી સ્વાત્મકદ્વિ (નરકાયુ આદિ)થી ઉત્પન્ન થાય કે પરત્ત્વદ્વિથી? સ્વત્ત્વદ્વિથી. અને નીકળે (ચલે) પણ સ્વત્ત્વદ્વિથી, એવ ૨૩ દંડકમાં જાણવું.

(૫) ૨૪ દંડકના જીવો સ્વપ્રયોગ (મન, વચન, કાય)થી ઉપજે અને નીકળે, પરપ્રયોગથી નહિ

(૬) ૨૪ દંડકના જીવો સ્વકર્મથી ઉપજે અને નીકળે (ચલે), પરકર્મથી નહિ.

ઇતિ સોપકમ નિરૂપકમ સંપૂર્ણ.

(૭૯) હિયમાણુ—વટ્ટમાણુ.

શ્રી ભગવતી સૂત્રના શતક ૫ ઉં ૮ માનો અધિકાર.

(૧) જીવ હિયમાન (ઘટવું) છે કે વર્ધમાન (વધવું) ? હિયમાણુ નથી કે

વર્ધમાન નથી પણ અવરિયત વધ-ઘટ વિના જેમના તેમ રહે છે.

(૨) નેરીયા હિયમાન, વર્ધમાન અને અવસ્થિત પણ છે. એવં ૨૪ દંડક. સિધ્ધ ભગવાન વર્ધમાન અને અવસ્થિત છે.

(૩) સમુચ્ચય છવ અવસ્થિત ગ્રહે તો શાશ્વતા નેરીયા હિયમાન, વર્ધમાન ગ્રહે તો જ૦ ૧ સમય, ઉં આવલિકાને અસં ભાગ અને અવસ્થિત ગ્રહે તો વિરહકાળથી જમણા (જુઓ વિગ્રહપદનો થોકડો) એવ ૨૪ દંડકમાં અવસ્થિત કાળ વિગ્રહકાળથી જમણો, પણ પાચ સ્થાવરમાં અવસ્થિત કાળ હિયમાનવત્ જાણવો. સિદ્ધોમાં વર્ધમાન જ૦ ૧ સમય, ઉં ૮ સમય અને અવસ્થિત કાળ જ૦ ૧ સમય, ઉં છ માસ.

ઈતિ હિયમાણુ વહુમાણુ સંપૂર્ણ.

(૮૦) સાવચયા સોવચયા

શ્રી ભગવતી સૂત્રના શતક ૫ માના ઉં ૮ માનો અધિકાર.

૧ સાવચયા (વૃદ્ધિ), ૨ સોવચયા (હાનિ), ૩ સાવચયા-સોવચયા (વૃદ્ધિ હાનિ), અને ૪ નિરવચયા-નિરવચયા (હાનિ નહિ કે વૃદ્ધિ નહિ), એ ૪ ભાગા પરના પ્રશ્નોત્તર-સમુચ્ચય છવેના ચોથો ભાગો છે, શેષ ૩ થી. ૨૪ દંડકમાં ચારે ભાગા લાભે (હોય). સિદ્ધમા ભાગા ૨ (સાવચયા અને નિરવચયા-નિરવચયા.)

સમુચ્ચય છવમાં નિરવચયા-નિરવચયા છે તે સર્વાર્થ છે અને નારકીમાં નિરવચયા-નિરવચયા સિવાયના ત્રણ ભાગાની સ્થિતિ જ૦ ૧ સમયની, ઉં આવલિકાના અસ ભાગની તથા નિરવચયા-નિરવચયાની સ્થિતિ વિરહદ્વારવત્; પરંતુ પાચ સ્થાવરમાં નિરવચયા-નિરવચયા પણ જ૦ ૧ સમય, ઉં આવલિકાને અસખ્યાતમે ભગ, સિદ્ધમાં સાવચયા જ૦ ૧ સમય, ઉં ૮ સમયની અને નિરવચયા-નિરવચયાની જ૦ ૧ સમયની, ઉં ૬ માસની સ્થિતિ જાણવી

નોટ—પાચ સ્થાવરમાં અવસ્થિત કાલ તથા નિરવચયા-નિરવચયા કાલ આવલિકાને અસખ્યાતમે ભાગ કહેલ છે, તે પરદાયાપેક્ષા છે. સ્વદાયાનો વિગ્રહ નથી પડતો.

ઈતિ સાવચયા સોવચયા સંપૂર્ણ.

(૮૧) કેત સંચય.

શ્રી ભગવતી સૂત્રના શતક ૨૦ ના ઉદ્દેશા ૧૦ માનો અધિકાર

(૧) કેત સંચય—જે એક સમયમાં બે જીવોથી સંખ્યાતા જીવ ઉત્પન્ન થાય છે.

(૨) અકેત સંચય—જે એક સમયમાં અસંખ્યાતા, અનંતા જીવ ઉત્પન્ન થાય છે.

(૨) અવકતવ્ય સંચય—એક સમયમાં એક જીવ ઉત્પન્ન થાય છે

૧ નારકી (૭), ૧૦ ભવનપતિ, ૩ વિક્ષેપિય, ૧ તિર્થંકર પંચેન્દ્રિય
૧ મનુષ્ય, ૧ વ્યંતર, ૧ જ્યોતિષી અને ૧ વૈમાનિક, એમ ૧૯ દંડકમાં ત્રણ પ્રકારના સંચય

પૃથ્વીકાય આદિ ૫ સ્થાવરમાં અકેત સંચય હોય શેષ જે સંચય ન હોય.
કારણ સમય સમય અસંખ્ય જીવો જીવજે છે જે કોઈ સ્થાન પર ૧-૨-૩
આદિ સંખ્યાતા કહ્યા હોય તો તે પગકાયાપેક્ષા સમજવા

નિદ્ધ કેત સંચય તથા અવકતવ્ય સંચય છે, અકેત સંચય નથી

અદ્યખહુત્વ

નારકીમાં સૌથી થોડા અવકતવ્ય સંચય તેથી કેત સંચય સંખ્યાતાગણા
તેથી અકેતસંચય અસંખ્યાતાગણા એમ ૧૯ દંડકનો અદ્યખહુત્વ સમજવો

૫ સ્થાવરમાં અદ્યખહુત્વ નથી

સિદ્ધમાં સૌથી થોડા કેતસંચય, તેથી અવકતવ્ય સંચય સંખ્યાતાગણા

છતિ કેત સંચય સંપૂર્ણ.

(૮૨) દ્રવ્ય (જીવાજીવ).

શ્રી ભગવતી સૂત્રના શતક રૂપના ઉં ૨ જાનો અધિકાર

દ્રવ્ય બે પ્રકારના છે. જીવ દ્રવ્ય અને અજીવ દ્રવ્ય.

જીવ દ્રવ્ય સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંતા છે ? અનંતા છે, કારણ કે
જીવ અનંતા છે.

અજીવ દ્રવ્ય સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંતા છે ? અનંતા છે. કારણ
કે-અજીવ દ્રવ્ય પાંચ છે—ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાયના અસંખ્યાત પ્રદેશો છે

આકાશ અને પુદ્ગલના અનંત પ્રદેશો છે, અને કાળ વર્તમાન એક સમય છે. ભૂત-ભવિષ્યાપેક્ષા અનંત સમય છે માટે અજીવ દ્રવ્ય અનંતા છે.

પ્ર૦-જીવ દ્રવ્ય, અજીવ દ્રવ્યના કામમાં આવે છે કે અજીવ દ્રવ્ય જીવ દ્રવ્યના કામમાં આવે છે?

ઉ૦-જીવ દ્રવ્ય, અજીવ દ્રવ્યના કામમાં નથી આવતા; પણ અજીવ દ્રવ્ય જીવદ્રવ્યના કામમાં આવે છે કેમકે-જીવો અજીવ દ્રવ્યને ગ્રહણ કરીને ૧૪ બોલ ઉત્પન્ન કરે છે. યથા-૧ ઔદાગિક, ૨ વૈક્રિય, ૩ આહારક ૪ તેજસ, ૫ કાર્મણ શરીર. ૫ ઇન્દ્રિયો, ૧૧ મન, ૧૨ વચન, ૧૩ કાયા અને ૧૪ શ્વાસોશ્વાસ.

પ્ર૦ અજીવ દ્રવ્યને નાગકીના નેરીયા કામ આવે કે નેરીયાને અજીવ કામ આવે?

ઉ૦-અજીવ દ્રવ્યને નેરીયા કામ ન આવે, પણ નેરીયાને અજીવ દ્રવ્ય કામ આવે. અજીવ ગ્રહીને નેરીયા ૧૨ બોલ ઉત્પન્ન કરે (૩ શરીર, ૫ ઇન્દ્રિય, મન વચન કાયા અને શ્વાસોશ્વાસ).

દેવતાના ૧૪ દંડકના પ્રશ્નોત્તર પણ નારકીવત્ ૧૨ બોલ ઉપજાવે).

આર ગ્થાવરના જીવો ૬ બોલ (૩ શરીર, સ્પર્શેન્દ્રિય, કાય અને શ્વાસોશ્વાસ) ઉપજાવે. વાયુકાયના જીવો ૭ બોલ (ઉપરના ૬ અને વૈક્રિય) ઉપજાવે.

એષદ્રિય જીવો ૮ બોલ ઉપજાવે (૪ શરીર, ૨ ઇન્દ્રિય, ૨ યોગ, શ્વાસોશ્વાસ)

તેષદ્રિય જીવો ૯ " " (૩ " ૩ " ૨ " ")

ચૌરેન્દ્રિયજીવો ૧૦ " " (૩ " ૪ " ૨ " ")

તિર્થચપચ્ચેન્દ્રિય ૧૩ " " (૪ " ૫ " ૩ " ")

મનુષ્ય પૂરેપૂરું ૧૪ બોલ ઉપજાવે.

ઈતિ દ્રવ્ય-જીવાજીવ સંપૂર્ણ

(૮૩) સંસ્થાન દ્વાર.

શ્રી ભગવતીજી સુત્રના શતક રૂપ માના ઉદ્દેશા ત્રીજાનો અધિકાર.

સંસ્થાન=આદર્શ તેના ૨ બેદ-જીવ સંસ્થાન અને અજીવ સંસ્થાન. જીવ સંસ્થાનના ૬ બેદ-અમચોગ્સ સાદિ, નિગ્રોધ પરિમંડળ, વામન, કુખજ અને દંડ સંસ્થાન. અજીવ સંસ્થાનના ૬ બેદ-પરિમંડળ (ચૂડી આકારે ગોળ) ૨ ૫૬ (માઠવા જેવું ગોળો, ૩ તંસ (ત્રિકોણ), ૪ ચોરંસ (ચોરસ), ૫ આપ્તન (બાહરી જેમ લાંબુ) અને ૬ અનવરિયન (એ પાંચેથી વિપરીત).

ધતિ સંસ્થાનના ભાંગા સંપૂર્ણ.

(૮૫) ખેતાણુવાઈ.

શ્રી પત્રવણા સૂત્રના ત્રીજા પંક્તિનો અધિકાર.

ત્રણ લોકના અહીં છ ભેદ કરીને દરેક ભાગમા કેણુ રહે છે તે જાતલે છે.

(૧) ઊર્ધ્વલોક (જ્યોતિષી દેવોના ઉપજા તળાથો ઉપર) માં ૧૨ દેવલોક, ૩ કિલ્લિષી, ૬ લોકાનિક, ૬ ગ્રીવેક, ૫ અનુત્તર વિમાન, એ ૩૮ દેવના પર્યામા, અપર્યામા (૭૬ દેવ). તથા મેરની વાપી અપેક્ષા આદર તેહના પર્યામા, અપર્યામા સિવાય ૪૬ જાતના તિર્થંચ હોય, એમ $૭૬+૪૬=૧૨૦$ ભેદના જીવો છે.

(૨) અધોલોક (મેરની સમભૂમિથી ૯૦૦ ચોજન નીચે તિર્છો લોક છે તેથી નીચે) માં જીવના ભેદ ૧૧૫ છે—૭ નારકીના ૧૪ ભેદ, ૧૦ જાતનપતિ ૧૫ પરમાધામીના પર્યાં અપર્યાં એમ ૫૦ દેવ, સત્વીલાવની વિજ્ય અપેક્ષા (૧ મહાવિદેહના પર્યાં અપર્યાં અને સંમૂર્છિમ મનુષ્ય એમ) ૩ મનુષ્ય અને ૪૮ તિર્થંચના ભેદ મળી $૧૪+૫૦+૩+૪૮=૧૧૫$ છે.

(૩) તિર્છલોક (૧૮૦૦ ચોજન) માં ૩૦૩ મનુષ્ય, ૪૮ તિર્થંચ અને ૭૨ દેવ (૧૬ વ્યંતર, ૧૦ જાંભકા, ૧૦ જ્યોતિષી એ ૩૬ના પર્યાં અપર્યાં) કુલ ૪૨૩ ભેદના જીવો છે.

(૪) ઊર્ધ્વ-તિર્છલોક (જ્યોતિષીના ઉપજા તળાના ૧ પ્રદેશી પ્રતરથી અને ઊર્ધ્વ લોકની નીચેના, ૧ પ્રદેશી પ્રતગ્ની વચ્ચે)મા દેવો ગમનાગમન વખતે અને જીવો ચરીને ઊર્ધ્વલોકમાં કે તિર્છલોકમાં જતા ગમનાગમન વખતે સ્પર્શ કરે છે.

(૫) અધો-તિર્છ લોકમાં ગણુ જન્ને પ્રતરોને ચરીને જતા આવતા જીવો સ્પર્શે છે.

(૬) ત્રણે લોક (ઊર્ધ્વ, અધો અને તિર્છો લોક)ને દેવતા, દેવી કે માનુષ્યાતિદ સમૂહવાત કરના જીવો એક સાથે સ્પર્શ કરે.

૨૪ દંડકના જીવો ઉપરોક્ત ૬ લોકમાં કયાં ન્યૂનાધિદ છે ? તેનો અલ્પગણુક—

૨૦ જોડ—(સમુચ્ચય એકેન્દ્રય, ૫ સ્થાવર એ ૬ સમુચ્ચય, ૬ પર્યામા, ૬ અપર્યામા, ૧ સમુચ્ચય જીવ અને ૧ સમુચ્ચય તિર્થંચ) નો અલ્પગણુક—

સૌથી થોડા ઊર્ધ્વ-તિર્છલોકમાં, તેથી અધો-તિર્છલોકમાં વિશેષ. તેથી તિર્છ લોકમા અસંખ્યાનગણા તેથી ત્રણે લોકમાં અસંખ્યાનગણા તેથી ઊર્ધ્વ “ “ “ અધો લોકમાં વિશેષ.

૩ જોડ (સમુચ્ચય નારકી, પર્યામા અને અપર્યામા) નારકીનો અલ્પગણુક— સૌથી થોડા ત્રણે લોકમાં અધો-તિર્છલોકમા અસંખ્ય, અધો લોકમાં અસંખ્યગણા.

છ ખોલ-ભવનપતિના (૧ સમુચ્ચય, ૧ પર્યાપ્તા, ૧ અપર્યાપ્તા, એવ ૩ દેવીના) સૌથી થોડા ઊર્ધ્વ લોકમા તેથી ઊર્ધ્વ-તિર્છા લોકમાં અસંખ્યાત ગણા. તેથી ત્રણે લોકમા સંખ્યાતગણા તેથી અધો-તિર્છા લોકમા અસંખ્યાત ગણા તેથી તિર્છા લોકમા અસંખ્યાત ગણા, તેથી અધો લોકમા અસંખ્યાતગણા.

૪ ખોલ (તિર્ચંચણી, સમુચ્ચય દેવ સમુદેવી, પચ્ચેદ્રિયના પર્યાપ્તા)નો અપ્પગહ્વત-સૌથી થોડા ઊર્ધ્વ લોકમા તેથી ઊર્ધ્વ-તિર્છા લોકમાં અસંખ્યાતગણા તેથી ત્રણે લોકમા સંખ્યાતગણા તેથી અધોતિર્છા લોકમા સંખ્યાતગણા. તેથી અધો લોકમાં સંખ્યાતગણા તેથી તિર્છા લોકમા ૩ ખોલ સંખ્યાતગણા અને પચ્ચેદ્રિયના પર્યાપ્તા અસંખ્યાતગણા.

છ ખોલ મનુષ્યના સમુ (મનુષ્ય, પર્યાપ્તા, અપર્યાપ્તા એવં ૩ મનુષ્યણીના) સૌથી થોડા ત્રણે લોકમા, તેથી ઊર્ધ્વ-તિર્છા લોકમાં મનુષ્ય અસંખ્યાતગણા, મનુષ્યણી સંખ્યાતગણી તેથી અધો-તિર્છા લોકમા સંખ્યાતગણા તેથી ઊર્ધ્વલોકમા સંખ્યાતગણા. તેથી અધો લોકમાં સંખ્યાતગણા તેથી તિર્છા લોકમા સંખ્યાતગણા.

છ ખોલ વ્યંતરના (સમુ વ્યંતર દેવ પર્યાપ્તા અપર્યાપ્તા એવ ૩ દેવીના) સૌથી થોડા ઊર્ધ્વ લોકમા તેથી ઊર્ધ્વ-તિર્છા લોકમા અસંખ્યાતગણા તેથી ત્રણે લોકમા સંખ્યાતગણા. તેથી અધો-તિર્છા લોકમા અસંખ્યાતગણા તેથી અધો લોકમાં સંખ્યાતગણા તેથી તિર્છા લોકમાં સંખ્યાતગણા.

છ ખોલ જ્યોતિષીના (૩ દેવના, ૩ દેવીના ઉપગ્વત) સૌથી થોડા ઊર્ધ્વલોકમા. તેથી ઊર્ધ્વ-તિર્છા લોકમા અસંખ્યાતગણા તેથી-ત્રણે લોકમા સંખ્યાતગણા. „ અધો-તિર્છા „ „ „ „ અધો „ „ „ „ તિર્છા „ „ „ „

છ ખોલ વૈમાનિકના (૩ દેવના ૩ દેવીના ઉપગ્વત) સૌથી થોડા ઊર્ધ્વ-તિર્છા લોકમાં તેથી ત્રણે લોકમા અસંખ્યાતગણા તેથી અધો-તિર્છાલોકમા સંખ્યાતગણા તેથી અધો „ „ „ „ તિર્છા „ „ „ „ તેથી ઊર્ધ્વ લોકમા અસંખ્યાતગણા.

છ ખોલ ત્રણ વિદ્વેદ્રિયના (૩ પર્યાપ્તા, ૩ અપર્યાપ્તાના) સૌથી થોડા ઊર્ધ્વ લોકમા તેથી ઊર્ધ્વ-તિર્છા લોકમા અસંખ્યાતગણા તેથી તિર્છા લોકમા અસંખ્યાતગણા તેથી અધો-તિર્છા લોકમાં અસંખ્યાતગણા તેથી અધો લોકમા સંખ્યાતગણા. તેથી તિર્છા લોકમા સંખ્યાતગણા.

૫ ખોલ (સમુ ૫ પચ્ચેદ્રિય, સમુ અપર્યાપ્તા, સમુ ત્રસ, ત્રસના પર્યાપ્તા, અપર્યાપ્તા) સૌથી થોડા ત્રણે લોકમા. તેથી ઊર્ધ્વ-તિર્છા લોકમા સંખ્યાતગણા.

તેથી અધો-તિર્થા લોકમાં સંખ્યાતગણા. તેથી ઊર્ધ્વ લોકમાં સંખ્યાતગણા. તેથી અધો લોકમાં સંખ્યાતગણા. તેથી તિર્થા લોકમાં અસંખ્યાતગણા.

પુદ્ગલ ક્ષેત્રાપેક્ષા.

સૌથી થોડા ત્રણે લોકમાં. તેથી ઊર્ધ્વ-તિર્થા લોકમાં અનંતગણા. તેથી અધો-તિર્થા લોકમાં વિશેષ તેથી તિર્થા લોકમાં અસંખ્યાતગણા. તેથી ઊર્ધ્વ લોકમાં અસંખ્યાતગણા, તેથી અધો લોકમાં વિશેષ.

દ્રવ્ય ક્ષેત્રાપેક્ષા.

સૌથી થોડા ત્રણે લોકમાં. તેથી ઊર્ધ્વ-તિર્થા લોકમાં અનંતગણા તેથી અધો-તિર્થા લોકમાં વિશેષ. તેથી ઊર્ધ્વ લોકમાં અસંખ્યાતગણા તેથી અધો લોકમાં અનંતગણા. તેથી તિર્થા લોકમાં સંખ્યાતગણા.

પુદ્ગલ દિશાપેક્ષા.

સૌથી થોડા ઊર્ધ્વ દિશામાં, તેથી અધો દિશામાં વિશેષ. તેથી ઇશાન નૈરત્ય કોણમાં અસંખ્યાતગણા. તેથી અગ્નિ વાયવ્ય કોણમાં વિશેષ તેથી પૂર્વ દિશામાં અસંખ્યાતગણા તેથી પશ્ચિમ દિશામાં વિશેષ. તેથી દક્ષિણ દિશામાં વિશેષ. અને તેથી ઉત્તર દિશામાં વિશેષ પુદ્ગલ જાણવા.

દ્રવ્ય દિશાપેક્ષા

સૌથી થોડા દ્રવ્ય અધો દિશામાં તેથી ઊર્ધ્વ દિશામાં અનંતગણા. તેથી ઇશાન નૈરત્ય કોણમાં અનંતગણા તેથી અગ્નિ વાયુ કોણમાં વિશેષ. તેથી પૂર્વ દિશામાં અસંખ્યાતગણા. તેથી પશ્ચિમ દિશામાં વિશેષ તેથી દક્ષિણ દિશામાં વિશેષ તેથી ઉત્તર દિશામાં વિશેષ.

ક્રતિ ખેતાણુવાદ સંપૂર્ણ.

(૮૫) અવધેણુનો અદ્યખહુત્વ.

- ૧ સૌથી થોડી સૂક્ષ્મ નિગોદના અપર્યાપ્તાની જાણ અવધેણુ. તેથી
- ૨ સૂક્ષ્મ વાયુકાર્યના અપર્યાપ્તાની જા. અવ. અસંખ્યાતગણી. "
- ૩ " તેડી " " " " "
- ૪ " અપ " " " " "
- ૫ " પૃથ્વી " " " " "
- ૬ આદર વાયુ " " " " "

૭	બાદર તેઉ	કાયના	અપર્યાપ્તાની	૪૦	અવ	અસંખ્યાતગણી	તેથી
૮	,,	અપ	,,	,,	,,	,,	,,
૯	,,	પૃથ્વી	,,	,,	,,	,,	,,
૧૦	,,	નિગોદના	,,	,,	,,	,,	,,
૧૧	પ્રત્યેક	શરીરી	બાદરવનસ્પતિના	અપર્યા	,,	,,	,,
૧૨	સૂક્ષ્મ	નિગોદના	પર્યાપ્તાની	,,	,,	,,	,,
૧૩	,,	,,	અપર્યાપ્તાની	૭૦	અવ	વિશેષ	તેથી
૧૪	,,	,,	પર્યાપ્તાની	૭૦	,,	,,	,,
૧૫	,,	વાયુકાયના	,,	૪૦	અવ	અસંખ્યાતગણી	,,
૧૬	,,	,,	અપર્યાપ્તાની	૭૦	,,	વિશેષ	,,
૧૭	,,	,,	પર્યાપ્તાની	૭૦	,,	,,	,,
૧૮	સૂક્ષ્મ	તેઉ	કાયના	પર્યાપ્તાની	૪૦	અવ	અસંખ્યાત ગણી. તેથી
૧૯	,,	,,	અપર્યાપ્તાની	૭૦	,,	વિશેષ	,,
૨૦	,,	,,	પર્યાપ્તાની	૭૦	,,	,,	,,
૨૧	,,	અપ	,,	૪૦	,,	અસંખ્યાત ગણી	,,
૨૨	,,	,,	અપર્યાપ્તાની	૭૦	,,	વિશેષ	,,
૨૩	,,	,,	પર્યાપ્તાની	૭૦	,,	,,	,,
૨૪	,,	પૃથ્વી	,,	૪૦	,,	અસંખ્યાતગણી	,,
૨૫	સૂક્ષ્મ	પૃથ્વીકાયના	અપર્યાપ્તાની	૭૦	અવ	વિશેષ	તેથી
૨૬	,,	,,	પર્યાપ્તાની	૭૦	,,	,,	,,
૨૭	બાદર	વાયુ	,,	૪૦	,,	,,	,,
૨૮	,,	,,	અપર્યાપ્તાની	૭૦	,,	અસંખ્યાત ગણી	,,
૨૯	,,	,,	પર્યાપ્તાની	૭૦	,,	વિશેષ	,,
૩૦	,,	તેઉ	પર્યાપ્તાની	૪૦	,,	અસંખ્યાતગણી	,,
૩૧	,,	,,	અપર્યાપ્તાની	૭૦	,,	વિશેષ	,,
૩૨	,,	,,	પર્યાપ્તાની	૭૦	,,	,,	,,
૩૩	,,	અપ	,,	૪૦	,,	અસંખ્યાત ગણી	,,
૩૪	,,	,,	અપર્યાપ્તાની	૭૦	,,	વિશેષ	,,
૩૫	,,	,,	પર્યાપ્તાની	૭૦	,,	,,	,,
૩૬	બાદર	પૃથ્વીકાયના	પર્યાપ્તાની	૪૦	અવ	અસંખ્યાત ગણી. તેથી	
૩૭	,,	,,	અપર્યાપ્તાની	૭૦	,,	વિશેષ	,,
૩૮	,,	,,	પર્યાપ્તાની	૭૦	,,	,,	,,
૩૯	,,	નિગોદના	,,	૪૦	,,	અસંખ્યાત ગણી	,,

૪૦ બાહ્ય નિગોહના અપર્યાપ્તાની	ઉં	અવં	વિશેષ	તેથી
૪૧ „ „ પર્યાપ્તાની	ઉં	„	„	„
૪૨ પ્રત્યેક શરીરી બાહ્ય વનં „	જાં	„	અસંખ્યાત ગણી.	„
૪૩ પ્રત્યેક શરીરી બાહ્ય વનં અપર્યાપ્તાની	} ઉં	„	„	„
૪૪ પ્રત્યેક શરીરી બાહ્ય વનં પર્યાપ્તાની				
	} ઉં અવં અસંખ્યાત ગણી. „			

ધર્તિ અવગ્રેણાનો અદ્યપ્યદુત્વ સંપૂર્ણ.

(૮૬) ચરમ પદ.

શ્રી પત્નવણા સૂત્રના દશમા પદનો અધિકાર.

ચરમની અપેક્ષા અચરમ છે અને અચરમની અપેક્ષા ચરમ છે. આમાં ઓછામાં ઓછા બે પદાર્થ હોવા જોઈએ. નીચે રત્ન પ્રભાદિ એકેક પદાર્થનો પ્રશ્ન છે. ઉત્તરમાં અપેક્ષાથી નારિત છે. બીજી અપેક્ષાથી અસ્તિ છે. એનેજ સ્વાક્ષર ધર્મ કહે છે.

પૃથ્વી ૮ પ્રકારની છે ૭ નાન્કી અને દશીપ્રભારા (સિદ્ધસિલા).

પ્રશ્ન—રત્નપ્રભા શું (૧) ચરમ છે ? (૨) અચરમ છે ? (૩) ધણા ચરમ છે ? (૪) ધણા અચરમ છે ? (૫) ચર્મ પ્રદેશ છે ? (૬) અચર્મ પ્રદેશ છે ?

ઉત્તર—રત્નપ્રભા પૃથ્વી દ્રવ્યાપેક્ષા એક છે. માટે ચરમાદિ ૬ બોલ ન હોય. બીજી અપેક્ષા રત્નપ્રભાના મધ્ય ભાગ અને અંત ભાગ એવા બે ભાગ કરીને જવાબ અપાય તો—ચરમ પદનું અસ્તિત્વ છે. જેમ કે, રત્નપ્રભા પૃથ્વી દ્રવ્યાપેક્ષા (૧) ચરમ છે કેમકે, મધ્ય ભાગની અપેક્ષા બહારનો (અંત) ભાગ ચરમ છે (૨) અચરમ છે. કેમકે, અંત ભાગની અપેક્ષા મધ્ય ભાગ અચરમ છે ક્ષેત્રાપેક્ષા (૩) ચરમ પ્રદેશ છે. કેમકે, મધ્ય પ્રદેશાપેક્ષા અંત પ્રદેશ ચરમ છે. અને (૪) અચરમ પ્રદેશ છે. કેમકે, અંત પ્રદેશાપેક્ષા મધ્યના પ્રદેશ અચરમ છે.

રત્નપ્રભાની જેમ જ નીચેના ૩૬ બોલને ચાર ચાર બોલ લગાડી શકાય. ૭ નાન્કી, ૧૨ દેવલોક ૮ ઓવેક, ૫ અનુત્તર વિમાન, ૧ સિદ્ધસિલા, ૧ લોક અને ૧ અલોક એમ ૩૬×૪=૧૪૪ બોલ થાય છે.

એ ૩૬ બોલોના ચરમ પ્રદેશમાં નારતમ્યતા છે. તેનો અદ્યપ્યદુત્વ—

રત્નપ્રજ્ઞાના ચરમાચરમ દ્રવ્ય અને પ્રદેશોનો અદ્યપખડુત્વ-સૌથી થોડા અચરમ દ્રવ્ય, તેથી ચરમ દ્રવ્ય અસંખ્યાતગણા. તેથી ચરમાચરમ દ્રવ્ય વિશેષ સૌથી થોડા ચરમ પ્રદેશ, તેથી અચરમ પ્રદેશ અસંખ્યાતગણા. તેથી ચરમાચરમ પ્રદેશ વિશેષ.

દ્રવ્ય અને પ્રદેશોના સાથે અદ્યપખડુત્વ -

સૌથી થોડા અચરમ દ્રવ્ય, તેથી ચરમ દ્રવ્ય અસંખ્ય ગણા. તેથી ચરમાચરમ દ્રવ્ય વિશેષ તેથી ચરમ પ્રદેશ અસંખ્ય ગણા. તેથી અચરમ પ્રદેશ અસંખ્ય ગણા. તેથી ચરમાચરમ પ્રદેશ વિશેષ એજ રીતે લોક સિવાયના ૩૫ ખોલોનો અદ્યપખડુત્વ જાણવો.

અલોકમાં -

દ્રવ્યનો અદ્યપ ખંડ-સૌથી થોડા અચરમ દ્રવ્ય, તેથી ચરમ દ્રવ્ય અસંખ્ય ગણા. તેથી ચરમાચરમ દ્રવ્ય વિશેષ

પ્રદેશનો અદ્યપ ખંડ-સૌથી થોડા ચરમ પ્રદેશ તેથી અચરમ પ્રદેશ અનંત ગણા. તેથી ચરમાચરમ પ્રદેશ વિશેષ

દ્રવ્ય-પ્રદેશનો અદ્યપ ખંડ-સૌથી થોડા અચરમ દ્રવ્ય, તેથી ચરમ દ્રવ્ય અસંખ્ય ગણા. તેથી ચરમાચરમ દ્રવ્ય વિશેષ તેથી ચરમ પ્રદેશ અસંખ્યાત ગણા, તેથી અચરમ પ્રદેશ અનંત ગણા. તેથી ચરમાચરમ પ્રદેશ વિશેષ

લોકાલોકમાં ચરમાચરમ દ્રવ્યનો અદ્યપખડુત્વ.

સૌથી થોડા લોકાલોકના ચરમ દ્રવ્ય, તેથી લોકના ચરમ દ્રવ્ય અસંખ્ય ગણા, તેથી અલોકના ચરમ દ્રવ્ય વિશેષ, તેથી લોકાલોકના ચરમાચરમ દ્રવ્ય વિશેષ

લોકાલોકમાં ચરમાચરમ પ્રદેશનો અદ્યપખડુત્વ.

સૌથી થોડા લોકના ચરમ પ્રદેશ, તેથી અલોકના ચરમ પ્રદેશ વિશેષ, તેથી લોકના અચરમ પ્રદેશ અસંખ્ય ગણા. તેથી અલોકના અચરમ પ્રદેશ અનંતગણા. તેથી લોકાલોકના ચરમાચરમ પ્રદેશ વિશેષ.

લોકાલોકમાં દ્રવ્ય-પ્રદેશ ચરમાચરમનો અદ્યપખડુત્વ.

સૌથી થોડા લોક લોકના ચરમ દ્રવ્ય તેથી લોકના ચરમ દ્રવ્ય અસંખ્ય ગણા. તેથી અલોકના ચરમ દ્રવ્ય વિશેષ તેથી લોકાલોકના ચરમાચરમ દ્રવ્ય વિશેષ તેથી લોકના ચરમ પ્રદેશ અસંખ્ય ગણા. તેથી અલોકના ચરમ પ્રદેશ વિશેષ તેથી લોકના અચરમ પ્રદેશ અસંખ્ય ગણા. તેથી અલોકના અચરમ પ્રદેશ અનંતગણા. તેથી લોકાલોકના ચરમાચરમ પ્રદેશ વિશેષ

એ ૯ જોલ અને સર્વે દ્રવ્ય, પ્રદેશ અને પર્યાય, ૧૨ જોલનો અલ્પગણ્ય, સૌથી થોડા લોકાલોકના ચરમ દ્રવ્ય, તેથી લોકના ચરમ દ્રવ્ય અસં ગણા તેથી અલોકના ચરમ દ્રવ્ય વિશેષ. તેથી લોકાલોકના ચરમાચરમ દ્રવ્ય વિશેષ. તેથી લોકના ચરમ પ્રદેશ અસં ગણા. તેથી અલોકના ચરમ પ્રદેશ વિશેષ. તેથી લોકના અચરમ પ્રદેશ અસં ગણા, તેથી અલોકના અચરમ પ્રદેશ અનંતગણા. તેથી લોકાલોકના ચરમાચરમ પ્રદેશ વિશેષ તથા સર્વ દ્રવ્ય વિશેષ. તેથી સર્વ પ્રદેશ અનંત ગણા તેથી સર્વ પર્યાય અનંતગણી.

ઇતિ ચરમ પદ સંપૂર્ણ.

(૮૭) ચરમાચરમ

શ્રી પત્રવણા સૂત્રના દશમા પદનો આધિકાર.

દ્વાર ૧૨—(૧) ગતિ (૨) સ્થિતિ, (૩) ભવ (૪) ભાષા, (૫) શ્વાસોશ્વાસ, (૬) આહાર, (૭) ભાવ, (૮) વર્ણ (૯) ગંધ, (૧૦) રસ (૧૧) સ્પર્શ દ્વાર.

૧ ગતિદ્વાર—ગતિ અપેક્ષા જીવ ચરમ પણ છે અને અચરમ પણ છે. તેજ ભવે મોક્ષ જવું છે તે ગતિ ચરમ અને હજી ભવ બાકી છે તે અચરમ. એક જીવ અપેક્ષા અને ૨૪ દંડક અપેક્ષા ઉપર મુજબ જાણવું ધણા જીવ તથા ૨૪ દંડકના ધણા જીવ અપેક્ષા પણ ચરમ અચરમ ઉપર મુજબ જાણવા.

૨. સ્થિતિ દ્વાર :- સ્થિતિ અપેક્ષા એકેક જીવ, ધણા જીવ, ૨૪ દંડકના એકેક જીવ અને ૨૪ દંડકના ધણા જીવ સ્થાત્ ચરમ, સ્થાત્ અચરમ છે.

૩ ભવ દ્વાર:-એજ રીતે એકેક અને ધણા જીવ અપેક્ષા સમુચ્ચ જીવ અને ચોવીસ દંડક ભવ અપેક્ષા સ્થાત્ ચરમ છે, સ્થાત્ અચરમ છે.

૪ ભાષા દ્વાર-ભાષા અપેક્ષા ૧૯ દંડક (૫ ગ્રંથાવર સિવાયના) એકેક અને ધણા જીવો ચરમ પણ છે અને અચરમ પણ છે.

૫ શ્વાસોશ્વાસ દ્વાર-શ્વાસોશ્વાસ અપેક્ષા અઘા ચરમ પણ છે અચરમ પણ છે.

૬ આહાર-અપેક્ષા ગાવત ૨૪ દંડકના જીવો ચરમ પણ છે, અચરમ પણ છે.

૭ ભાવ-(આદ્યિક આદિ), અપેક્ષા ગાવત ૨૪ દંડકના જીવો ચરમ પણ છે અચરમ પણ છે.

૮ થી ૧૧ વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શના ૨૦ જોલ-અપેક્ષા ગાવત ૨૪ દંડકના એકેક અને ધણા જીવો ચરમ પણ છે, અચરમ પણ છે.

ઇતિ ચરમાચરમ સંપૂર્ણ.

(૮૮) જીવ પરિણામ પદ.

શ્રી પ-નવણા સૂત્રના તેરમા પદનો અધિકાર.

જે પરિણતિપણે પરિણમે તે પરિણામ છે. એમ જીવ સ્વભાવે નિર્માળ, સન્નિવિદાનદ રૂપ છે. તથાપિ પર પ્રયોગથી કષાયમા પરિણમીને કષાયી કહેવાય છે. ઇત્યાદિ પરિણામ એ પ્રકારના છે જીવ પરિં. અજીવ પરિં.

જીવ પરિણામ-૧૦ પ્રકારના છે. ગતિ, ઇન્દ્રિય, કષાય, લેશ્યા. યોગ, ઉપયોગ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને વેદ પરિણામ. એના વિસ્તારથી, ગતિના ૪, ઇન્દ્રિયના ૫, કષાયના ૪ લેશ્યાના ૬, યોગના ૩, ઉપયોગના ૨ (સાકાર-જ્ઞાન અને નિરાકાર-દર્શન), જ્ઞાનના ૮ (૫ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન), દર્શનના ૩ સમ-મિથ્યા-મિશ્રદ્રષ્ટિ), ચારિત્રના ૭ (૫ ચારિત્ર, ૧ દેશ પ્રત અને અપ્રત), વેદના ૩, એમ કુલ ૪૫ બોલ છે અને સમુચ્ચય જીવમા-(૧) અનેન્દ્રિય, (૨) અકષાય, (૩) અલેશી, ૪ અયોગી અને (૫) અવેદી એ પાંચ બોલ મેળવવાથી ૫૦ બોલ થાય છે,

સમુચ્ચય જીવ એ ૫૦ બોલપણે પરિણમે છે માટે એ ૫૦ અસ્તિભાવપણે છે. હવે તેને ૨૪ દંડક પર ઉતારે છે:-

૧ સાત નારકીના દંડકમા ૨૯ બોલ લાભે. ૧ નર્ક ગતિ, ૫ ઇન્દ્રિય, ૪ કષાય, ૩ લેશ્યા, ૩ યોગ, ૨ ઉપયોગ ૬ જ્ઞાન (૩ જ્ઞાન ૩ અજ્ઞાન) ૩ દર્શન ૧ અસયમ-ચારિત્ર ૧ વેદ-નપ્રસંગ એવં ૨૯ બોલ.

(૧૧) ૧૦ ભવનપતિ, ૧ વ્યંતર એમ ૧૧ દંડકમા બોલ ૩૧ લાભે-ઉપરના ૨૯માં ૧ સ્ત્રીવેદ અને ૧ તેજી લેશ્યા વધારવી.

(૨) જ્યોતિષી અને ૧-૨ દેવલોકમા ૨૮ બોલ; ઉપરમાથી ૩ અશુભ લેશ્યા ઘટાડવી

ત્રીજાથી ૧૨ મા દેવલોક સુધીમા ૨૭ બોલ સ્ત્રીવેદ ઘટાડતો. નવ સ્ત્રીવેદમા ૨૬ બોલ. ૧ મિશ્ર દ્રષ્ટિ ઘટાડવી.

પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં ૨૨ બોલ ૧ દ્રષ્ટિ ને ૩ અજ્ઞાન ઘટાડવા.

(૩) પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિમા ૧૮ બોલ. ૧ ગતિ; ૧ ઇન્દ્રિય, ૪ કષાય, ૪ લેશ્યા, ૧ યોગ, ૨ ઉપયોગ ૨ અજ્ઞાન, ૧ દર્શન, ૧ ચારિત્ર, ૧ વેદ. એવ ૧૮.

(૨) તેઉ-વાઉમાં ૧૭ બોલ ઉપરમાંથી ૧ તેજી લેશ્યા ઘટાડવી.

(૧) બેઇન્દ્રિયમાં ૨૨ બોલ-ઉપરના ૧૭ માં ૧ રસેન્દ્રિય, ૧ વચનયોગ, ૨ જ્ઞાન, ૧ દૃષ્ટિ એમ ૫ વધવાથી ૨૨ થયા.

(૧) તેઇન્દ્રિયમાં ૨૩ બોલ-ઉપરના ૨૨ માં દ્રાણેન્દ્રિય વધી.

(૧) ચૌરેન્દ્રિયમાં ૨૪ બોલ-ઉપરના ૨૩ માં ચક્ષુષેન્દ્રિય વધી

(૧) તિર્થંચ પચેન્દ્રિયમાં ૩૫ બોલ-૧ ગતિ, ૫ ઇન્દ્રિય, ૪ ક્રિયા, ૬ લેશ્યા, ૩ યોગ, ૨ ઉપયોગ, ૬ જ્ઞાન, ૩ દર્શન, ૨ ચારિત્ર ૩ વેદ, એવં ૩૫ બોલ

(૧) મનુષ્યમાં ૪૭ બોલ-૫૦ માંથી ૩ ગતિ ઓછી બાકી બધાય લાભે.

ઇતિ અથવા પરિણામ પદ સંપૂર્ણ.

(૮૯) અથવા પરિણામ.

શ્રી પન્નવણ સૂત્રના ૧૩મા પદનો અધિકાર.

અથવા=પુદ્ગલનો સ્વભાવ પણ પરિણમનનો છે. તેના પરિણામના ૧૦ ભેદ છે (૧) અંધન, (૨) ગતિ, (૩) સંસ્થાન, (૪) ભેદ, (૫) વર્ણ, (૬) ગંધ, (૭) રસ, (૮) સ્પર્શ, (૯) અગુરૂલધુ અને (૧૦) શબ્દ.

૧ અંધન-સ્તિગ્ધ (ચીકણા) સ્તિગ્ધનું અંધન ન થાય (જેમ ઘીથી ઘી ન બનાવે) તેમ રૂક્ષ (રૂખા) રૂક્ષનું અંધન ન થાય (જેમ રાખથી રાખ કે રેતીથી રેતી ન બનાવે). પણ સ્તિગ્ધ અને રૂક્ષ, બે ગણવાથી અંધ થાય છે તે પણ અડધો અડધ (સમ પ્રમાણમાં) હોય તો અંધ ન થાય. વિષમ (ન્યૂનાધિક) પ્રમાણમાં હોય તો અંધ થાય, જેમ પરમાણુ, પરમાણુથી ન બનાવે, પરમાણુ બે પ્રદેશી આદિ રૂકંધથી અંધાય.

૨ ગતિ-પુદ્ગલોની ગતિ બે પ્રકારની છે (૧) સ્પર્શ કરતાં ચાલે (જેમ પાણીનો રેલો) અને (૨) સ્પર્શ કર્યા વિના ચાલે (જેમ આકાશમાં પક્ષી)

૩ સંસ્થાન-(આકાશ) ઓછામાં ઓછા બે પ્રદેશી જન્ય અનતા પરમાણુના રૂકંધને દોષને દોષ સંસ્થાન હોય છે. તેના ૫ ભેદ. (૧) પરિમંડળ ૦ વદ A ત્રિકોણ [] ચોરસ, | ચાપનન.

૪ ભેદ-- પુદ્ગલ ૫ પ્રકારે બેલાય છે. (૧) ખડાભેદ (લાકડા પત્થર આદિના કટકા જેમ), (૨) પત્તર ભેદ (અળસળ જેમ પડ), (૩) ચૂર્ણ ભેદ (ધાન્યના કોટ જેમ), (૪) ઉર્ધ્વલયા ભેદ (કોળાની માંગો સુકાઈને ફાટે તેમ), (૫) અગુરૂલીય (નાખના તડીયા જેમ)

૫ વર્ણ—મૂળ રંગ પાચ છે કાળો, નીલો, લાલ, પીળો, ઘોળો એ રંગોના સંયોગથી અનેક જાતના રંગ બની શકે છે જેમ-અદામી, કેશરી, તપખીરી, ગુલાબી, ખાખી વગેરે.

૬ ગન્ધ—સુગન્ધ અને દુર્ગન્ધ (એ બે ગંધવાળા પુદ્ગલો હોય છે.)

૭ રસ—મૂળ રસ પાચ છે. તીખો, કડવો, કસાયેલો ખાટો, મીઠો અને મીઠું (ખારાશ) ઉમેરવાથી ૫૮ રસ કહેવાય છે

૮ સ્પર્શ—આઠ પ્રકારના છે કર્કશ, મૃદુ, ભારે, હલકો, શીત, ઉષ્ણ, રક્ષ, સિન્ધ.

૯ અગુરુલધુ—હલકો નહિ કે ભારે પણ નહિ જેમ પરમાણુ, પ્રદેશ, મન, ભાષા, કાર્મણ શરીર આદિના પુદ્ગલ.

૧૦ શબ્દ—બે પ્રકારના છે. સુસ્વર અને દુસ્વર

ઘાત અણુવ પરિણામ સંપૂર્ણ

(૯૦) બાર પ્રકારનાં તપ.

શ્રી ઉપવાય સૂત્રમાં ૧૨ પ્રકારનાં તપનો વિસ્તાર ચાલે છે તે કહે છે.

તપ ૧૨ પ્રકારના છે. આલ્ય તપ (૧ અનશન, ૨ ઉશોદરી, ૩ વૃત્તિસંક્ષેપ, ૪ રસ પરિત્યાગ, ૫ કાયકલેશ, ૬ પ્રતિસંલિનતા) અને ૬ અભ્યંતર તપ (૧ પ્રાયશ્ચિત્ત, ૨ વિનય, ૩ વૈયાવચ્ચ, ૪ સ્વાધ્યાય, ૫ ધ્યાન, ૬ કાઉસગ્ગ) તેનો વિસ્તાર—

૧ અનશનના ૨ ભેદ ૧ ઇત્વરીક તે થોડા કાળનો તપ ૨ અવકાલિક તે જાવજીવનો તપ ઇત્વરીક તપના અનેક ભેદ છે. એક ઉપવાસ, બે ઉપવાસ યાવત્ર વર્ષીતપ (૧ વર્ષ સુધીના ઉપવાસ) વર્ષીતપ પ્રથમ તીર્થ કરના શાસનમાં થઈ શકે, ૨૨ તીર્થ કરના શાસનમાં ૮ માસ, અને ચગ્મ તીર્થ કરના વખતમાં ૭ માસ ઉપવાસ કરવાનું સામર્થ્ય હોય.

અવકાલિક (જાવજીવના) અનશન ઘનના ૨ ભેદ-૧ એકભક્ત પ્રત્યાખ્યાન અને ૨ પાદોપગમન પ્રત્યાખ્યાન. એક ભક્ત પ્રાંત બે ભેદ (૧) વ્યાઘાત-ઉપદ્રવ આવે ત્યારે અસુક હલ સુધી ૪ આહારનાં પચ્ચખાણ કરે. જેમ અર્જુન માળીના

(૬) પ્રતિસંલીનતા તપના ચાર ભેદ-૧ ઇન્દ્રિય સંલીનતા ૨ કષાય સંલીન, ૩ યોગ સંલીન, ૪ વિવિધ શયનાસન સંલીનતા, (૧) ઇન્દ્રિય સંલીનતાના ૫ ભેદ (પાચે ઇન્દ્રિયોને પોતપોતાના વિષયમાં રાગ-દ્વેષ ધરતા રોકવી) (૨) કષાય સંલીનતાના ૪ ભેદ-૧ ક્રોધ મટાડી ક્ષમા ધરવી, ૨ માનને ઘટાડી વિનીતતા ધરવી, ૩ માયાને ઘટાડી સગળતા ધરવી, ૪ લોભને ઘટાડી સતોષ ધરવો (૩) યોગ પ્રતિસંલીનતા ના ૪ ભેદ-મન, વચન કાયાને જૂગ કામમાથી રોકી સન્માર્ગે પ્રવર્તાવવા (૪) વિવિધ શય્યાસન સેવન પ્રતિસંલીનતાના અનેક ભેદ-ઉઘાન, ચૈત્ય દેવાલય, કુંડાન, વખાર, સ્મશાન, ઉપાશ્રય આદિ સ્થાને સ્ત્રીને પાટ, પાટલા, ખાન્નેક, પાટીયા, ગિછાના વસ્ત્ર-પાત્રાદિ ફાસુક જગ્યા અંગીકાર કરી વિચરે

અભ્યંતર તપનો અધિકાર

૧ પ્રાયશ્ચિત્તના દશ ભેદ-૧ ગુર્વાદિ સન્મુખ પાપ પ્રકાશે. ૨ ગુરૂએ ખતાવેલ દોષ અને પુનઃ એ દોષ ન લગાડવાનું સ્વીકારે, ૩ પ્રાયશ્ચિત્ત-પ્રતિક્રમણ કરે, ૪ દોષિત વસ્તુનો ત્યાગ કરે, ૫ દશ, વીશ, ત્રીશ, ચાળીશ લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ કરાવે ૬ એકાશન આર્થખિલ ચાવતુ જમાસી તપ કરાવે ૭ જમાસ સુધીની દીક્ષા ઘટાડે ૮ દીક્ષા ઘટાડી સૌથી નાનો ખનાવે ૯ સમુદાયથી બહાર ગમ્પી કષાળે ધોળા વસ્ત્રનો પાટો ખાધી સાધુજી સાથે આપેલો તપ કરે ૧૦ સાધુ વેશ ઉતારાવીને ગૃહસ્થ વેશ જમાસ સુધી સાથે ફેરવી ફરી દીક્ષા દેવી

૨ વિનયના ભેદ કહે છે-મતિજ્ઞાની, શ્રુતજ્ઞાની, અવધિજ્ઞાની, મનપર્ચવ જ્ઞાની, કેવળજ્ઞાની. એમની આજ્ઞાતના કરવી નહિ, એમનું બહુમાન કરવું, એમના ગુણકીર્તન કરી લાભ લેવો એ જ્ઞાન વિનય બળ્યવો

ચારિત્ર વિનયના ૫ ભેદ-પાપ પ્રકારના ચાગ્રિવાનનો વિનય કરવો.

યોગ વિનય ના ૬ ભેદ-મન, વચન, કાયા, એ ત્રણે પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત, એમ છ પ્રકારે છે, તેનો વિસ્તાર, અપ્રશસ્ત કાયા વિનયના ૭ પ્રકાર-અચત્તાથી ચાલે, ખોલે, જાળો રહે, ખેમે, શયન કરે, ઇન્દ્રિયો મોકળી મૂકે તથા અંગોપાંગ માઠાં પ્રવર્તાવે એ સાતે અચત્તાથી કરે તે અપ્રશસ્ત વિનય અને યત્તાપૂર્વક (સઘળા) પ્રવર્તાવે તે પ્રશસ્ત વિનય

વ્યવહારવિનયના ૭ ભેદ-૧ ગુર્વાદિના વિચાર મુજબ પ્રવર્તે, ૨ ગુરુ આદિની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તે, ભાત-પાણી આદિ લાવી આપે, ૪ ઉપકાર થાદ લાવીને કૃતગ્રતાપુર્વક સેવા કરવી ૫ ગુર્વાદિની ચિતા-કૃપ બાણીને દૂર કરવા

પ્રયત્ન કરે, ૬ દેશ કાળ અનુસાર ઉચિત પ્રવૃત્તિ કરે, ૭ નિંદ્રા (ઠાણે ખરાબ લાગે તેવી) પ્રવૃત્તિ ન કરે.

૩ વૈયાવચ્ચ (સેવા) તપના ૧૦ ભેદ છે:- ૧ આચાર્યની ૨ ઉપાધ્યાયની ૩ નવદીક્ષિતની, ૪ રોગીની, ૫ તપસ્વીની, ૬ સ્થિતરની, ૭ સ્વધર્મીની, ૮ કુળ-ચુરની, ૯ ગણાવચ્છેકની, અને ૧૦ ચાર તીર્થની-વૈયાવચ્ચ (સેવા ભક્તિ) કરવી.

૪ સ્વાધ્યાય તપના ૫ ભેદ છે-૧ સૂત્રાન્તી વાચના લેવી દેવી. ૨ પ્રશ્નદિ પૂછીને નિર્ણય કરવો. ૩ ભણેલા જ્ઞાનને હૃદયમાં ફેરવતા રહેવું. ૪ સૂત્ર-અર્થનું ચિત્તવન કરતા રહેવું ૫ પરિષદમાં ૪ પ્રકારની ધર્મકથા કહેવી.

૫. ધ્યાન તપના ૪ ભેદ છે-આર્તધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન, ધર્મધ્યાન, શુક્લધ્યાન.

આર્તધ્યાનના ૪ ભેદ-૧ અમનોત્ત (અપ્રિય) વસ્તુનો વિચાર ચિત્તવે. ૨ મનોત્ત (પ્રિય) વસ્તુનો સંયોગ ચિત્તવે ૩ ગેગાદિથી ગભરાય ૪ વિષય-ભોગોમાં આસક્ત બની રહે. તેની ગૃહિણી દુઃખી થાય. ચાર લક્ષણ-૧ આક્રંદ કરે, ૨ શોક કરે, ૩ રૂદન કરે, ૪ વિલાપ કરે.

રૌદ્રધ્યાનના ૪ ભેદ-હિસામાં, અસત્યમાં, ચોરીમાં અને ભોગોપભોગમાં આનંદ માને. ચાર લક્ષણ-૧ જીવહિંસાનો, ૨ અસત્યનો, ૩ ચોરીનો, થોડો ઘણો દોષ લગાડે ૪ મરણ પચારી પર પણ પશ્ચાત્તાપ ન કરે

ધર્મધ્યાનના ભેદ:-ચાર પાયા-૧ જિનાજ્ઞાનો વિચાર, ૨ રાગદ્વેષઉત્પત્તિના કારણોનો વિચાર, ૩ કર્મવિપાકનો વિચાર ૪ લોક સંસ્થાનનો વિચાર

ચાર રુચિ-૧ તીર્થકરની આજ્ઞા આરાધવાની રુચિ, ૨ શાસ્ત્રશ્રવણની રુચિ, ૩ તત્ત્વાર્થશ્રદ્ધાની રુચિ, ૪ મૂત્ર સિદ્ધાંત લાણુવાની રુચિ. ચાર અવસંખ્યન-૧ મૂત્ર સિદ્ધાંતની વાચણી લેવી-દેવી. ૨ પ્રશ્નદિ પૂછવા. ૩ ભણેલા જ્ઞાનને ફેરવવું ૪ ધર્મકથા કરવી. ચાર અનુષેષ્ઠા-૧ પુદ્ગલને અનિત્ય-નાશવંત જાણે ૨ સંસારમાં કાંઈ કાંઈને શબ્દ નથી એમ ચિંતવે ૩ હું એકલો છું એમ ચિંતવે. ૪ સસાર સ્વરૂપ વિચારે. એમ ધર્મધ્યાનના ૧૬ ભેદ થયા

શુક્લ ધ્યાનના ૧૬ ભેદ-કહે છે-ચાર પાયા-૧ પદાર્થોના દ્રવ્ય, ગુણ પર્યાયનો વિવિધ પ્રકાર વિચાર કરે. ૨ એક પુદ્ગલના ઉન્માદાદિ વિચાર બદલે નહિ. ૩ સદ્ગતિ પદાર્થો દ્વિયા લાગે પણ અત્યાધી થયથી બંધ ન પડે ૪ સર્વ મિત્રનો છેદ કરી અવેશી મને ચાર લક્ષણ-૧ જીવને શિવરૂપ-દારીરથી જુદો જાણે ૨. સર્વમંગલને ત્યાગે. ૩ આજ્ઞાજી ઉપવર્ગ સદે ૪ માહુરદિન વર્તે. ચાર અવસંખ્યન-૧ પૂર્વ ભ્રમા, ૨ પૂર્વ નિર્ભ્રેભિતા ૩ પૂર્વ સરળતા, ૪ પૂર્વ

સરળતા, ૪ પૂર્ણ નિરાભિમાનતા. ચાર અનુપ્રેક્ષા-૧ પ્રાણાતિપાત આદિ પાપનાં કારણ ચિંતવે. ૨ પુદ્ગલની અશુભતા ચિંતવે. ૩ અનંત પુદ્ગલ પરાવર્તનનું ચિંતવન કરે, ૪ દ્રવ્યના પલટતા પરિણામ ચિંતવે

૬ કાયોત્સર્ગ તથા બે ભેદ-૧ દ્રવ્ય કાયોત્સર્ગ. દ્રવ્ય કાયોત્સર્ગના ૪ ભેદ છે ૧ શરીરના મમત્વનો ત્યાગ કરે, ૨ સંપ્રદાયના મમત્વનો ત્યાગ કરે, ૩ વસ્ત્ર-પાત્રાદિ ઉપકરણનો મમત્વ ત્યાગે, ૪ આહાર પાણી આદિ પદાર્થોનો મમત્વ ત્યાગે, ૪ આહાર પદાર્થોનો મમત્વ ત્યાગે ભાવ કાયોત્સર્ગના ૩ ભેદ છે (૧) કષાય કાયોત્સર્ગ (૪ કષાયનો ત્યાગ કરવો તે) (૨) સંસાર કાયોત્સર્ગ (૪ ગતિમા જીવનાં કારણો બંધ કરવા તે), (૩) કર્મ કાયોત્સર્ગ (૮ કર્મબંધનાં કારણો જાણીને ત્યાગ કરે.) એ રીતે કુલ બાર પ્રકારના ૩૫૪ ભેદ ઉત્તવાધ સૂત્રથી જાણવા

ધૃતિ બાર તપનો વિસ્તાર સંપૂર્ણ.

(૯૧) રોહા મુનિના પ્રશ્નોત્તર.

શ્રી ભગવતી સૂત્રના શતક ૧લાના ઉદ્દેશા દ્વારો અધિકાર.

સરળ અને ભદ્રિક પ્રકૃતિવાળા, ઉપશાંત કષાયી રોહા મુનિ જ્ઞાન ધ્યાનમાં ગમણતા કરતા હતા. એકદા તેમણે પ્રશ્ન મહાવીરને નીચેના પ્રશ્નો કર્યા. પ્રશ્ન એ તેના શા જવાબ આપ્યા ? એ પ્રશ્નોત્તર નીચે મુજબ-

પ્ર-હે ભગવાન ! પહેલાં લોક થયો કે અલોક ?

ઉ-જો પદાર્થની આદિ કે અંત ન જ હોય તેને પહેલાં કે પછી થયાનું કેમ કહેવાય ? લોક અને અલોક બંને અનાદિ અનંત છે કારણ કે આકાશ શાશ્વત છે અને આકાશ સાથે ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, જીવાસ્તિકાય, પુદ્ગલાસ્તિકાય અને કાળ, એ પાંચે દ્રવ્યો શાશ્વત છે. એ દ્રવ્યો જોટલા આકાશમાં રહે છે, તે લોક છે. બાકીના આકાશને અલોક કહ્યો છે. દ્રવ્યાપેક્ષા એ બધા નિત્ય છે પર્યાયાપેક્ષા અનિત્ય છે માટેજ અનાદિ અનંત-શાશ્વત, લોક-અલોકનો બનાવનાર કોઈ નથી

પ્ર-હે ભગવાન ! જીવ પહેલાં થયા કે અજીવ ?

ઉ-જીવ અને અજીવ અને શાશ્વત પદાર્થ છે મને અનાદિ કાળથી છે. જો જીવ પહેલાં માનીએ તો આકાશ વિના તે રહે ક્યાં ? ધર્માસ્તિકાય વિના

નીચેના સર્વ સયોગ લગાડવા, પછી દ્વીપને છોડીને સમુદ્ર સાથે પછી સમુદ્રને છોડી ભરતાંદિ ક્ષેત્ર સાથે, યાવત્ પર્યાપથી કાળની સાથે, સર્વ બોલોને લગાડવા. ઉં અનાદિ અનંત.

ધ્વિરકર્તૃત્વ માનનારાનું આ પ્રશ્નોત્તરીજ નિરાકરણ થાય છે. કારણુ ધ્વિર કર્મરહિત, નિર્ણક્રિય, અમૂર્તિ, સમ્યક્જ્ઞાનદ, સ્વચ્છ (જ્ઞાન દર્શન) યુક્ત છે. જો ધ્વિર કુંભાર માફક જગતને ઘડવા બેસે તો તેનું ધ્વિરજ્વળ ન રહે. જગતમાં બે પ્રકારના પદાર્થો છે— શાશ્વતા અને કૃત્રિમ શાશ્વતાના કોઈ કર્તા નથી અને કૃત્રિમ ચીજો કર્મસંહિત—સંસારી જીવો બનાવે છે. સંસારી જીવ કર્મસંહિત છે, તે કર્મજન્ય મુખ, દુઃખ ભોગવે છે, તદનુસાર ક્રિયા કરે છે, અને તે જીવ જપારે તપ, સયમથી શુભાશુભ કર્મોનો નાશ કરશે ત્યારે ધ્વિરરૂપ થશે.

રોહા મુનિ આ પ્રશ્નોત્તરોથી સતુષ્ટ થઈ જ્ઞાન જ્ઞાનમાં લીન થયા. એટલામાં ગૌતમ સ્વામીએ પ્રભુ સાથે નીચે મુજબ પ્રશ્નોત્તર કર્યા.

પ્ર—હે ભગવાન્ ! લોકસ્થિતિ કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ—આઠ પ્રકારની છે (૧) આકાશના આધારે તનવાયુ અને તનવાયુને આધારે ધનવાયુ છે (૨) વાયુના આધારે પાણી (ધનોદધિ) છે (૩) પાણીના આધારે પૃથ્વી (નર્કના પૃથ્વીપિંડ) છે. (૪) પૃથ્વીના આધારે ત્રસ—સ્થાવર જીવો રહેલ છે. (૫) અજીવ—યા જીવોનો સંગ્રહ (ઉપચરિત ન્યાપેક્ષા શરીરાદિ અજીવ જીવોનો સંગ્રહ સમજવો) (૬) જીવ—કર્મોનો સંગ્રહ કરી રાખ્યો છે (૭) અજીવનો સંગ્રહ જીવ કરે છે અર્થાત્ જીવ ભાષા—મનપણે પુદ્ગલોનો સંગ્રહ કરે છે. (૮) જીવ કર્મોનો સંગ્રહ કરે છે.

પ્ર—હે પ્રભુ ! એ લોકસ્થિતિ કેવા પ્રકારે છે ?

ઉ—હે ગૌતમ ! જેમ ચામડાનો મસકમા વાયુ ભરીને મોઢું પાકા દોરાથી બાંધે પછી મધ્ય ભાગે પાકા દોરાથી બંધ લીએ પછી નીચેનો ભાગ વાયુથી ભરેલો રહેવા દઈ ઉપરના વાયુને કાઢીને બદલે પાણી ભરી મોઢું પાકી રીતે બાંધી દીએ પછી વચ્ચેના બંધ છોડી નાખે તો પાણી ઉપર હટું ત્યાંજ વાયુના આધારે અદ્ધર રહે એ રીતે વાયુના આધારથી પાણી (ધનોદધિ) અને પાણીના આધારે પૃથ્વી રહી છે યાવત્ જીવ, કર્મોનો સંગ્રહ કરે, એમ સમજવું.

પ્ર—હે ભગવાન્ ! સૂક્ષ્મ અપકાય હમેશા વરસે છે ?

ઉ—હા, ગૌતમ સૂક્ષ્મ અપકાય ઊંચી, નીચી, તિર્છી દિશામાં હમેશા વરસે છે, પણ સ્થૂળ અપકાયની જેમ દીર્ઘકાળ ટકતી નથી. દિવસે સૂર્યના

ચાલે કેમ ? અધર્માસ્તિકાય વિના સ્થિર કેમ થાગ ? પુદ્ગલાસ્તિકાય વિના કર્મ-કાર્ય કેમ કરે ? જો અજીવ પહેલાં હોય તો જીવ વિના ઉપકાર કોને કરે ? કોના ઉપયોગમાં આવે ? માટે એના પહેલા-પછી પણ નથી.

તેની સિદ્ધતા માટે નીચેના પ્રશ્નોત્તરો થયા—

પ્ર૦—હે ભગવાન ! પહેલાં ફૂકડી થઈ કે ઇંડું ?

ઉ૦—ફૂકડી અને ઇંડુ બંને શાશ્વત છે. અનાદિ કાળથી છે.

પ્ર૦—હે પૂજ્ય ! પહેલાં લોકાન્ત કે અલોકાન્ત ?

ઉ૦—બંને શાશ્વત છે અનાદિ કાળથી છે.

એવીજ રીતે નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તરમાં પણ શાશ્વત અને અનાદિથી સમજવું.

૧ લોકાન્ત અને સાતમી નરકનો આકાશાંત,

૨ સાતમી નરકનો આકાશાંત અને સાતમી નરકનો તનવાયુ,

૩ , , તનવાયુ , , , ધનવાયુ,

૪ , , ધનવાયુ , , , ધનોદધિ,

૫ , , ધનોદધિ , , , પૃથ્વીપિંડ,

૬ , , પૃથ્વીપિંડ , , છટ્ટી , , આકાશાંત,

૧૦ એવીજ રીતે તનવાયુ, ધનવાયુ, ધનોદધિ અને પૃથ્વીપિંડ ૪ ના બોલ.

૧૫ એવ પાંચમી નરકના પાંચ બોલ ૨૦ એથી નરકના પાંચ બોલ.

૨૫ , , ત્રીજી , , , ૩૦ ત્રીજી , , ,

૩૫ , , પહેલી , , ,

એવં લોકાન્ત અને દ્વિપાન્ત જંબૂદ્વિપાદિ અસંખ્યાતા અને લવણાદિ સમુદ્ર અસંખ્યાતા, એવ ભરતાદિ સર્વ ક્ષેત્ર, સર્વ અલાવા લોકાંત સાથે મેળવી દેવા, તથા નરકાદિ ૨૪ દંડક, પદ્મદ્રવ્ય, છ લેશ્યા, આઠ કર્મ, ત્રણ દષ્ટિ, ૪ દર્શન, ૫ જ્ઞાન, ૪ અજ્ઞાન, ૪ સંગ્રા, ૩ યોગ ૨ ઉપયોગ, સર્વ દ્રવ્ય, સર્વ પ્રદેશ, સર્વ પ્રાણી; એ બધા પ્રશ્નોના ઉત્તર અનાદિ અનંત (શાશ્વત) છે. હવે ચમત્તના પ્રશ્ન :-

પ્ર૦—હે પૂજ્ય ! લોકાન્ત પહેલાં કે કાળ પહેલાં ?

ઉ૦—બંને શાશ્વત-અનાદિ અનંત છે.

જેમ દ્વીપ સમુદ્રોથી કાળમુખી પ્રશ્ન લોકાંત સાથે કર્યા છે, તેમ અલોકાંત સાથે મગાડ્યા. જેમ લોકાંત અને અલોકાંત સાથે પ્રશ્નોત્તર છે, તેમજ દ્વીપ સાથે,

નીચેના સર્વ સયોગ લગાડવા, પછી દ્વીપને છોડીને સમુદ્ર સાથે પછી સમુદ્રને છોડી ભરતાદિ ક્ષેત્ર સાથે, યાવત્ પર્યાપથી કાળની સાથે, સર્વ બોલોને લગાડવા. ઉં અનાદિ અનંત.

ધ્વિરકૃતૃત્વ માનનારાનું આ પ્રશ્નોત્તરીજ નિરાકરણ થાય છે. કારણુ ધ્વિર કર્મરહિત, નિષ્ક્રિય, અમૂર્તિ, સન્નિવિદાનંદ, સ્વચ્છુ (જ્ઞાન દર્શન) યુક્ત છે. જે ધ્વિર કુંભાર માફક જગતને ઘડવા બેસે તો તેનું ધ્વિરજ્વળ ન રહે. જગતમાં જે પ્રકારના પદાર્થો છે—શાશ્વતા અને કૃત્રિમ શાશ્વતાના કોઈ કર્તા નથી અને કૃત્રિમ ચીજો કર્મસહિત—સંસારી જીવો બનાવે છે. સંસારી જીવ કર્મસહિત છે, તે કર્મજન્ય સુખ, દુઃખ ભોગવે છે, તદનુસાર ક્રિયા કરે છે, અને તે જીવ જપારે તપ, સધમથી શુભાશુભ કર્મોનો નાશ કરશે ત્યારે ધ્વિરરૂપ થશે.

રોહા મુનિ આ પ્રશ્નોત્તરોથી સંતુષ્ટ થઈ જ્ઞાન જ્ઞાનમાં લીન થયા. એટલામાં ગૌતમ સ્વામીએ પ્રશ્ન સાથે નીચે મુજબ પ્રશ્નોત્તર કર્યા.

પ્ર—હે ભગવાન! લોકસ્થિતિ કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ—આઠ પ્રકારની છે. (૧) આકાશના આધારે તનવાયુ અને તનવાયુને આધારે ધનવાયુ છે (૨) વાયુના આધારે પાણી (ધનોદધિ) છે. (૩) પાણીના આધારે પૃથ્વી (નર્કના પૃથ્વીપિડ) છે. (૪) પૃથ્વીના આધારે ત્રસ—સ્થાવર જીવો રહેલ છે. (૫) અજીવ—યા જીવોનો સંગ્રહ (ઉપચરિત ન્યાપેક્ષા શરીરાદિ અજીવ જીવોનો સંગ્રહ સમજવો.) (૬) જીવ—કર્મોનો સંગ્રહ કરી રાખ્યો છે. (૭) અજીવનો સંગ્રહ જીવ કરે છે અર્થાત્ જીવ બાપા—મનપણે પુદ્ગલોનો સંગ્રહ કરે છે. (૮) જીવ કર્મોનો સંગ્રહ કરે છે.

પ્ર—હે પ્રશ્ન ! એ લોકસ્થિતિ કેવા પ્રકારે છે ?

ઉ—હે ગૌતમ ! જેમ ચામડાનો મસકમા વાયુ ભરીને મોહું પાકા દોરાથી બાંધે પછી મધ્ય ભાગે પાકા દોગથી બંધ લીએ પછી નીચેનો ભાગ વાયુથી ભરેલો રહેવા દઈ ઉપરના વાયુને કાઢીને બદલે પાણી ભરી મોહું પાકી રીતે બાંધી દીએ પછી વચ્ચેનો બંધ છોડી નાખે તો પાણી ઉપર હવું ત્યાંજ વાયુના આધારે અદ્ધર રહે એ રીતે વાયુના આધારથી પાણી (ધનોદધિ) અને પાણીના આધારે પૃથ્વી રહી છે યાવત્ જીવ, કર્મોનો સંગ્રહ કરે, એમ સમજવું.

પ્ર—હે ભગવાન! સૂક્ષ્મ અપકાય હમેશાં વરમે છે ?

ઉ—હા, ગૌતમ. મૂક્ષ અપકાય ઊંચી, નીચી, નિર્જી દિશામાં હમેશાં વરસે છે, પણ સૂચ અપકાયની જેમ દીર્ઘકાળ ટકતી નથી. દિવસે સૂર્યના

તાપમાં જલ્દી નાશ પામે છે. રાત્રિના વખતે કંઈક ટકે છે. માટે સાધુ-સાધ્વી કે વ્રતધારી શ્રાવકો ખુલ્લી જગાએ રાત્રે રહેતા નથી કાગણુવશ જવું પડે તો માથે ઓઢીને ચાલે.

ઈતિ શેહા મુનિના પ્રશ્નોત્તર સંપૂર્ણ.

(૯૨) દશ પચ્ચક્ષુખાણુ.

નમોક્કારસહિ

સૂરે ઉગ્ગાએ, નમોક્કારસહિયં પચ્ચક્ષુખામિ, ચઉવિહંપિ આહારં અસાણું. પાણું, ખાધમં, સાધમ, અન્નત્યાણાભોગેણું, સહસ્સાગારેણું, વોસિરમિ. ૧.

અર્થ—સૂર્ય ઉગ્યાથી, નવકાર ગણીને પાળતાં સુધી પચ્ચખાણુ કરે છું. ચાર પ્રકારના આહાર એટલે અન્ન પાણી, મેવા—મીકાઈ, મુખવામ, તેમાં અન્ય આગાર, ઇચ્છાવિના મોઢામાં પડવાથી અચાનક પડવાથી (એવા આગાર, રાખીને ચારે આહારને) વોસરાવું — તણું છું. ૧

(૨) પોરસિયં(પહોર દિવસ ચઢ્યા સુધીનું)

સૂરે ઉગ્ગાએ, પોરસિયં પચ્ચક્ષુખામિ, ચઉવિહંપિ આહારં અસાણું પાણું ખાધમં, સાધમં, અન્નત્યાણાભોગેણું, સહસ્સાગારેણું. પચ્છન્ન કાલેણું, દિસામોહેણું, સાહુવયણેણું, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું, વોસિરમિ ૨.

અર્થ—‘સહસ્સાગારેણું’ સુધીના અર્થ ઉપર મુજબ ચાદળાં આદિથી વખત ન જણાયેથી, દિશા ચઢવાથી સાધુના વચનથી, સર્વ પ્રકારે સમાધિ વર્તવા ઔષધાદિનો આગાર રાખીને (ચારે આહારને) તણું છું. ૨.

(૩) પુરિમઠ (જે પહોર સુધીનું)

સૂરે ઉગ્ગાએ પુરિમઠ પચ્ચક્ષુખામિ, ચઉવિહંપિ આહારં અસાણું પાણું ખાધમં, સાધમં, અન્નત્યાણાભોગેણું, પચ્છન્નકાલેણું દિસામોહેણું, સાહુવયણેણું, મહત્તરગારેણું, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું, વોસિરમિ. ૩.

અર્થ—‘સાહુવયણેણું’ સુધીના અર્થ ઉપર મુજબ. વહેરાના વિનયથી, સર્વ સમાધિ વર્તવાને આગાર રાખીને, (ચારે આહારને) તણું છું. ૩.

(૪) દુર્વિહાર (અન્ન અને મેવા) નું.

એકાસણુ પચ્ચદ્રખામિ, દુર્વિહંપિ આહાર, અસણું, ખાઈમં, અન્નત્યાણુભોગેણું, સહસ્સાગારેણું, ૧ સાગારિ આગારેણું, ૨ આઉટ્ટણુ-પસારેણું, ૩ ગુરુ અમુઠ્ઠાણેણું, ૪ પરિઠાવણિયાગારેણું, મહત્તરાગારેણું, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું, વોસિરામિ ૪

અર્થ-૧ કારણપ્રથમ આસન બદલવું પડે તો, ૨ અગોપાંગ સંક્રાંચવાં, પસારવાથી, ૩ ગુરુઆદિ પધાર્થે બિભૃંચવું પડે તો, ૪ પરઠવવું પડે તો, (એ આગારેથી) ખીન્ન અર્થ મુજબ ૪.

(૫) એક ટાણાનું.

એકઠાણુ પચ્ચદ્રખામિ ચઉર્વિહંપિ આહાર, અસણું, પાણું, ખાઈમં, સાઈમં, અન્નત્યાણુભોગેણું, સહસ્સાગારેણું, સાગારિઆગારેણું, ગુરુ અમુઠ્ઠાણેણું, પરિઠાવણિયાગારેણું, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું, વોસિરામિ ૫. (અર્થ ઉપર આવી ગયા છે)

(૬) આયખિલનું

આયખિલં પચ્ચદ્રખામિ, તિવિહ (ચઉર્વિહ) આહાર, અસણું (પાણું), ખાઈમં, સાઈમં, અન્નત્યાણુભોગેણું, સહસ્સાગારેણું, ૧ લેવા-લેવેણું, ૨ ગિહ્થયસ મઠેણું, ૩ ઉદ્ધિખત્તવિત્તગેણું, પરિઠાવણિયાગારેણું, મહત્તરાગારેણું, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું, ૪ પાણુસ્સ લેવેણુંવા, અલે-વેણુંવા, અથ્થેણુંવા, બહુલેવેણુંવા, સસિથ્થેણુંવા, અસિથ્થેણુંવા, વોસિરામિ ૬.

અર્થ-૧ વાસણુ ખગડાયેલા લેપાલેપથી, ૨ ગૃહસ્થના ઘી આદિવાળા હાથ અડવાથી, ૩ વાસણુમાં ઘી, ગોળ વગેરે મૂકેલા હોય તે ઉખેડ્યા વાદ ચોટેલા હોય તે લાગવાથી, ૪ પાણીને ખગડુરાદિના લેપથી, ઘોવણુ આદિ અલેપથી, નિર્મળ ગરમ પાણીથી, ઘણા ધન્યાદિનું ઘોવણુ, દડોળનું ઘોવણુ, ગળેણું દામુક ઇંડુ પ્રકાન્ન પાણીના આગારથી તળું છું. (શિખ અર્થ ઉપર મુજબ).

(૭) તિવિહારા ઉપવાસ (અલત્તઠં) નું.

સૂરે ઉગ્ગએ અલત્તઠં પચ્ચદ્રખામિ, તિવિહંપિ આહાર. અસણું, ખાઈમં, સાઈમં, અન્નત્યાણુભોગેણું, સહસ્સાગારેણું, પરિઠાવણિયાગારેણું, મહત્તરાગારેણું, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું, પાણુસ્સ લેવેણુંવા, અલેવેણુંવા, અથ્થેણુંવા, બહુલેવેણુંવા, સસિથ્થેણુંવા, અસિથ્થેણુંવા, વોસિરામિ, ૭. (અર્થ ઉપર આવી ગયા છે.)

ચઉવિહારા અભન્તઠં (ઉપવાસ) તું.

સૂરે ઉગ્ગએ, અભન્તઠં પચ્ચક્ષુખામિ, ચઉવિહપિ આહારં, અસણું, પાણું, ખાઈમં, સાઈમં, અન્નત્યાણુભોગેણું, સહસ્સાગારેણું, મહત્તરાગારેણું, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું વોસિરામિ.

૮ દિવસ ચરિમ (રાત્રે ચઉવિહાર)તું.

દિવસ ચરિમં પચ્ચક્ષુખામિ ચઉવિહપિ આહારં, અસણું, પાણું, ખાઈમં, સાઈમં, અન્નત્યાણુભોગેણું સહસ્સાગારેણું. મહત્તરાગારેણું, સંવ સમાહિવત્તિયાગારેણું વોસિરામિ (અર્થ ઉપર આવી ગયા છે.)

(૯) નિવિગહિય (વિગય રહિત લૂગુ ૧ વાર જમવાનું)

નિવિગહિય પચ્ચક્ષુખામિ, ચઉવિહપિ આહારં, અસણું, પાણું, ખાઈમં, સાઈમં અન્નત્યાણુ ભોગેણુ સહસ્સાગારેણું, લેવાલેવેણું, ગિહથસંસઠેણું. ઉક્ષિપ્ત વિવગ્ગેણું, ૧ પડુચ્ચમખેણું, પરિઠાવણિયાગારેણું, મહત્તરાગારેણું સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું વોસિરામિ. ૯

અર્થ—૧ મોણ દીધેલ હોય તેનો આગાર. (શેષ અર્થ ઉપર મુજબ).

(૧૦) અભિગ્ગહનું.

અભિગ્ગહં પચ્ચક્ષુખામિ, ચઉવિહપિ આહારં, અસણું, પાણું, ખાઈમં, સાઈમં, અન્નત્યાણુભોગેણું, સહસ્સાગારેણું, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું વોસિરામિ ૧૦ (અર્થ ઉપર આવી ગયા છે)

ધતી દશ પચ્ચક્ષુખાણુ સંપૂર્ણ.

(ચોક્કાંગી)

(શ્રી ઠાણાંગ સૂત્રમાંથી)

૧ ચાર પ્રકારના ઘડા—૧ અમૃતનો ઘડો, અમૃતનું દાંદણું. ૨ અમૃતનો ઘડો, વિપનું દાંદણું. ૩ વિપનો ઘડો ને અમૃતનું દાંદણું. ૪ વિપનો ઘડો ને વિપનું દાંદણું. એ ઘડાના દૃષ્ટાંતે ચાર પ્રકારના પુરુષ છે, તે કહે છે— ૧ એક પુરુષ, મનમાં નિર્મળો ને મોટે પળ ગધૃરી ભાયા બોલે, ૨ એક પુરુષ મનનો મેદો અને મેદાનો મોડો. ૩ એક, મોટે કડવા બોલો અને મનમાં મેદો ૪ એક મોટે કડવા બોલો ને મનમાં મેદો.

૨ ચાર જાતનાં ફૂલ—૧ ફૂલ, સુગંધ કરીને સહિત અને રૂપે કરીને પણ સહિત. - ચપા ચુલાળનું ફૂલ ૨ એક ફૂલ, સુગંધ સહિત છે પણ રૂપ નહીં. તે ઝોરસલી, પોયણનું ફૂલ ૩ એક ફૂલ, રૂપ સહિત છે, પણ સુગંધ નથી, તે આવળનું ફૂલ ૪ એક ફૂલને રૂપ પણ નથી અને સુગંધ પણ નથી, તે આકડા ધતુરાનું ફૂલ એ દષ્ટાંતે ચાર પ્રકારના પુરૂષ છે, તે કહે છે—એક પુરુષ, રૂપ સહિત છે, પણ શીલ સહિત નથી બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીની પેરે. ૨ એક પુરુષ, શીલ, સહિત છે, પણ રૂપ સહિત નથી, તે હરકેશી અણુગારની પેરે ૩ એક પુરુષ રૂપવંત છે અને શીલવંત પણ છે, તે ભરત રાજાની પેરે. ૪ એક પુરુષને રૂપ પણ નથી અને શીલ, એટલે ભલો આચાર પણ નથી, તે કાળસૂર્યા કસાઈની પેરે

૩ ચાર પ્રકારના શ્રાવક—૧ સાધુને, માતા-પિતા સમાન. ૨ બાઈબધ સમાન ૩ બાઈ સમાન ૪ શોક્ય સમાન ૪ પ્રકારના શ્રાવક ૧ અરીસા સરખા શ્રાવક તે, સાધુ જેવું સિદ્ધાંત કહી સભળાવે તેવું પાછું ફરી, કહી બતાવે, ૨ ખીજા, ધ્યજ સરખા, તે વિચિત્ર દેશના સાબળી મન આધુપાછું થઈ જાય ૩ ત્રીજા, હેઠ થાભલા સરખા તે, લીધી વાત ખોટી હરે છતાં પણ મૂકે નહિ ૪ ચોથા, કાંટા સરખા, શિખામણુ દેનારને પણ સામા વચન કહી ફૂંપ દે એ ચાર.

૫ ચાર પ્રકારના કરંડીઓ—૧ રાજનો કરંડીઓ તે સમાન તીર્થ કર દેવ ૨ વ્યવહારીઓનો કરંડીઓ તે સમાન ગણધર દેવ. ૩ વેશ્યાનો કરંડીઓ તે સમાન અન્ય દર્શની. ૪ ચડાલનો કરંડીઓ તે સમાન જન્મ-મત્ત કરનાર સાધુ.

૬ ચાર કષાય—કંઈ કંઈ જગ્યાએ લાભે તે કહે છે—૧ નાગ્ધીમા ક્રોધ ધણો. મનુષ્યમા માન ધણુ. ૨ તિર્યચમા માળા ધણી ૪ દેવતામાં લોભ ધણો.

૭ ચાર જાતનાં અજીણું—૧ તપશ્ચાનુ અજીણું, ક્રોધ. ૨ જ્ઞાનનું અજીણું, અભિમાન ૩ કામનું અજીણું, નિંદા-કુથલી ૪ પેટનું અજીણું, અધિક અન્ન ખાય તે

૮ ચાર પ્રકારનાં જાડ, પરિવાર સહિત—૧ એક શાલીનું જાડ અને શાલીનો પરિવાર, તે આદિનાથ અને ભરત ચક્રવર્તીની પેરે ૨ એક શાલીનું જાડ અને એરડાનો પરિવાર, તે ગર્ગાચાર્યના શિષ્યની પેરે ૩ એક એરડાનું જાડ અને શાલીનો પરિવાર, તે ઇન્દ્રાલમર્દન આચાર્યના શિષ્યની પેરે ૪ એક એરડાનું જાડ અને એરડાનો પરિવાર, તે કાળસૂર્યા કસાઈ અને નેના પગિવારની પેરે

૯ ચાર પ્રકારના મેઘ—૧ એક મેઘ ગાળે પણ વરસે નહી. ૨ એક મેઘ વરસે પણ ગાળે નહી. ૩ એક મેઘ ગાળે ને વરસે. ૪ એક મેઘ ગાળે

ચઉવિહારા અભ-તઠં (ઉપવાસ) તું.

સૂરે ઉગ્ગએ, અભ-તઠં પચ્ચક્ષુખામિ, ચઉવિહંપિ આહારં, અસણું, પાણું, ખાઈમં, સાઈમં, અન્નતથાણુભોગેણું, સહસ્સાગારેણું, મહત્તરાગારેણું, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું વોસિરામિ.

૮ દિવસ ચરિમ (રાત્રે ચઉવિહાર)તું.

દિવસ ચરિમં પચ્ચક્ષુખામિ ચઉવિહંપિ આહારં. અસણું, પાણું, ખાઈમં, સાઈમં, અન્નતથાણુભોગેણું સહસ્સાગારેણું મહત્તરાગારેણું, સંવ સમાહિવત્તિયાગારેણું વોસિરામિ. (અર્થ ઉપર આવી ગયા છે)

(૯) નિવિગહિય (વિગય રહિત દૂખ ૧ વાર જમવાનું)

નિવિગહિય પચ્ચક્ષુખામિ, ચઉવિહંપિ આહારં, અસણું, પાણું, ખાઈમં, સાઈમં, અન્નતથાણુ ભોગેણું સહસ્સાગારેણું, દેવાદેવેણું, ગિહથસંસઠેણું. ઉક્ષિપ્ત વિવગ્ગેણું, ૧ પડુચ્ચમખેણું, પરિઠાવણિયાગારેણું, મહત્તરાગારેણું સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું વોસિરામિ. ૯.

અર્થ—૧ મોણ દીધેલ હોય તેનો આગાર. (શેષ અર્થ ઉપર મુજબ).

(૧૦) અભિગ્રહનું.

અભિગ્રહં પચ્ચક્ષુખામિ, ચઉવિહંપિ આહારં, અસણું, પાણું, ખાઈમં, સાઈમં, અન્નતથાણુભોગેણું, સહસ્સાગારેણું, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું વોસિરામિ ૧૦ (અર્થ ઉપર આવી ગયા છે.)

ધતી દશ પચ્ચક્ષુખાણુ સંપૂર્ણ.

(ચોભંગી)

(શ્રી ઠાણંગ સૂત્રમાંથી)

૧ ચાર પ્રકારના ઘડા—૧ અમૃતનો ઘડો, અમૃતનું ટાંકણું. ૨ અમૃતનો ઘડો, વિપનું ટાંકણું. ૩ વિપનો ઘડો ને અમૃતનું ટાંકણું. ૪ વિપનો ઘડો ને વિપનું ટાંકણું. એ ઘડાના ઢાંટાને ચાર પ્રકારના પુચ્છ છે, તે કહે છે—
૧ એક પુચ્છ, મનમાં નિર્મળો ને મોટે પળ મધુરી ભાષા બોલે, ૨ એક પુચ્છ મનનો મેલો અને મેટાનો મીઠો. ૩ એક, મોટે કડવા બોલો અને મનમાં મીઠો ૪ એક મોટે કડવા બોલો ને મનમાં મેલો.

૨ ચાર જાતનાં ફૂલ—૧ સૂલ, સુગંધ કરીને સહિત અને રૂપે કરીને પણ સહિત. ચપા, ગુલાબનું ફૂલ ૨ એક ફૂલ, સુગંધ સહિત છે પણ રૂપ નહીં તે ખોરસલી, પોયણનું ફૂલ ૩ એક ફૂલ, રૂપ સહિત છે, પણ સુગંધ નથી, તે આવળનું ફૂલ ૪ એક ફૂલને રૂપ પણ નથી અને સુગંધ પણ નથી, તે આકડા ધતુરાનું ફૂલ એ દૃષ્ટાંતે ચાર પ્રકારના પુરૂષ છે, તે કહે છે—એક પુરુષ, રૂપ સહિત છે, પણ શીલ સહિત નથી પ્રજાન્ત ચક્રવર્તીની પેરે. ૨ એક પુરુષ, શીલ, સહિત છે, પણ રૂપ સહિત નથી, તે હરકેશી અણુગારની પેરે ૩ એક પુરુષ રૂપવત છે અને શીલવત પણ છે, તે ભરત રાજાની, પેરે. ૪ એક પુરુષને રૂપ પણ નથી અને શીલ, એટલે ભલો આચાર પણ નથી, તે કાળસૂર્યા કસાઈની પેરે.

૩ ચાર પ્રકારના શ્રાવક—૧ સાધુને, માતા-પિતા સમાન ૨ ભાઈપદ સમાન ૩ ભાઈ સમાન ૪ શોક્ય સમાન ૪ પ્રકારના શ્રાવક ૧ અરીસા સરખા શ્રાવક તે, સાધુ જેવું સિદ્ધાંત કહી સલાજાવે તેવું પાછું ફરી, કહી બતાવે, ૨ ખીજ, ધ્વજ સરખા, તે વિચિત્ર દેશના સાબળી મન આધુ પાછું થઈ જાય ૩ ત્રીજ, હુંઠે થાભલા સરખા તે, લીધી વાત ખોટી હરે છતા પણ મૂકે નહિ ૪ ચોથા, કાટા સરખા, શિખામણુ દેનારને પણ સામા વચન કહી કુખ દે એ ચાર.

૫ ચાર પ્રકારના કરડીઓ—૧ રાજનો કરડીઓ તે સમાન તીર્થ કર દેવ ૨ વ્યવહારીઓનો કરડીઓ તે સમાન ગણધર દેવ. ૩ વેશ્યાનો કરડીઓ તે સમાન અન્ય દર્શની. ૪ ચડાલનો કરડીઓ તે સમાન જન્ત્ર-મત્ર કરનાર સાધુ.

૬ ચાર કષાય—કષ્ટ કષ્ટ જગ્યાએ લાભે તે કહે છે—૧ નારકીમા ક્રોધ ધણો. મનુષ્યમા માન ધણુ. ૩ તિર્યચમા માળા ધણી ૪ દેવતામા લોભ ધણો.

૭ ચાર જાતનાં અણુર્ણુ—૧ તપશ્ચાનુ અણુર્ણુ, ક્રોધ. ૨ જ્ઞાનનું અણુર્ણુ, અભિમાન. ૩ કામનું અણુર્ણુ, નિંદા-કુથલી ૪ પેટનું અણુર્ણુ, અધિક અન્ન ખાય તે

૮ ચાર પ્રકારનાં ઝાડ, પરિવાર સહિત—૧ એક શાક્ષીનું ઝાડ અને શાક્ષીનો પરિવાર, તે આદિનાથ અને ભરત ચક્રવર્તીની પેરે ૨ એક શાક્ષીનું ઝાડ અને એરંડાનો પરિવાર, તે ગર્ગાચાર્યના શિષ્યની પેરે ૩ એક એરંડાનું ઝાડ અને શાક્ષીનો પરિવાર, તે ઇન્દ્રાવર્ધન આચાર્યના શિષ્યની પેરે ૪ એક એરંડાનું ઝાડ અને એરંડાનો પરિવાર, તે કાળસૂર્યા કસાઈ અને તેના પરિવારની પેરે

૯ ચાર પ્રકારના મેઘ—૧ એક મેઘ ગાળે પણ વરસે નહીં. ૨ એક મેઘ વરસે પણ ગાળે નહીં. ૩ એક મેઘ ગાળે તે વરસે. ૪ એક

નહીં અને વરમે પણ નહીં, તે ઠાણાં વાદળાં. એ દૃષ્ટાંતે ચાર પ્રકારના પુરૂષ કહ્યા તે કહે છે-૧ પુરૂષ અભિમાન કરે, પણ દાન દે નહીં. ૨ એક પુરૂષ દાન આપે, પણ અભિમાન કરે નહીં. ૩ એક પુરૂષ દાન પણ આપે અને અભિમાન પણ કરે. ૪ એક પુરૂષ દાન પણ આપે નહીં, અને અભિમાન પણ કરે નહીં.

૧૦ ચાર પ્રકારના મેઘ-૧ એક મેઘ કાળે વરસે, પણ અકાળે વરસે નહીં. ૨ એક મેઘ અકાળે વરસે, પણ કાળે વરસે નહીં. ૩ એક કાળે પણ વરસે અને અકાળે પણ વરસે ૪ એક, કાળે પણ વરસે નહીં અને અકાળે પણ નહીં. એવી રીતે ચાર પ્રકારના પુરૂષ કહ્યા. તે કહે છે. ૧-એક પુરૂષ માગે તેને દાન આપે પણ માગે નહીં, તેને દાન આપે નહીં. ૨ એક પુરૂષ જરૂરિયાત ન હોય તેને દાન દે. પણ જરૂરિયાતવાળાને દાન દે નહીં ૩ એક જરૂરિયાતવાળાને દાન દે. અને અજરૂરિયાતવાળાને પણ દાન દે. ૪ એક જરૂરિયાતવાળાને દાન દે નહિં અને અજરૂરિયાત વાળાને પણ દાન દે નહીં.

૧૧ ચાર પ્રકારના મેઘ-૧ એક મેઘ ક્ષેત્રમાં વરસે, પણ ખારમાં વરસે નહીં, ૨ એક ખારમાં વરસે, પણ ક્ષેત્રમાં વરસે નહીં. ૩ એક ક્ષેત્રમાં વરસે અને ખારમાં પણ વરસે. ૪ એક ક્ષેત્રમાં પણ વરસે નહીં અને ખારમાં પણ વરસે નહીં. એ રીતે ચાર પ્રકારના પુરૂષ જાણવા-એક પુરૂષ, કુપાત્રને દાન દે, પણ કુપાત્રને દાન દે નહીં ૨ એક પુરૂષ, કુપાત્રને દાન દે, પણ સુપાત્રને દે નહીં ૩ એક પુરૂષ સુપાત્રને દાન દે અને કુપાત્રને પણ દાન દે. ૪ એક સુપાત્રને દાન દે નહીં અને કુપાત્રને પણ દાન દે નહીં, તે કુપણ,

૧૨ ચાર પ્રકારના મેઘ કહ્યા-૧ એક મેઘ એક વાગ વરસે અને તેમાં દસ હજાર વર્ષ સુધી અન્ન નીપજે ૨ એક મેઘ એક વાગ વરસે અને હજાર વર્ષ સુધી અન્ન નીપજે. ૩ એક મેઘ એક વાગ વરસે અને દસ વર્ષ સુધી અન્ન નીપજે ૪ એક મેઘ ધણીવાર વરસે અને એકવાર ધણી વરસે. એ દૃષ્ટાંત, પુરૂષ ઉપર બિનાવે મજબુદમાણે એકવાર દેશના આબણી, રાજ્ય છોડી દીક્ષા કેશીકુમારની એકવાર વાણી સાંભળી બાળનધારી થયા. વાણી સાંભળી સમઠિતી થયા ૪ પાંચમા આગના જીવ દેતા એવી ધણી કહ્યું, ટાંચું કે સાંભળે ત્યાં ૧ સમાન બદલા.

૧૩ ચાર પ્રકારનાં બળ—એક એક જીવને તપશ્ચાતુ બળ છે પણ આહારનું બળ નહીં. ૨ એક એકને આહારનું બળ છે પણ તપશ્ચાતુ બળ નહીં. ૩ એક એકને આહારનું મળ છે અને તપશ્ચાતુ પણ બળ છે ૪ એક એકને આહારનું બળ પણ નથી અને તપશ્ચાતુ બળ પણ નથી તે માટે.

૧૪ ચાર પ્રકારના ગોળા—૧ માખણનો ગોળો તે તડકે તરત ઓગળી જાય તેમ એક એક પુરુષ કાઈના માર્ગ વચન સાભળી તરત ધર્મ છોડી દીએ ૨ એક લાખનો ગોળો તે તડકે ઓગળે નહીં પણ અગ્નિ પાસે મૂકીએ તો તે ઓગળી જાય તેમ એક એક પુરુષ વચન સાભળી ધર્મ છોડે નહીં પણ ગાળ, મહેણાં સાભળી, ધર્મ છોડી દીએ ૩ એક લાકડાનો ગોળો તે તડકે અગ્નિની પાસે મેલ્યો ઓગળે નહીં, પણ અગ્નિમાં નાખ્યો મળે તેમ વચન સાભળી ધર્મ મૂકે નહીં, પણ મારફ્ટ કરે તે વારે ધર્મ છોડે ૪ એક માટીનો ગોળો, તે તાપમાં નાખે તે વારે વિશેષ પાકે થાય, પણ ઓગળે નહીં, તેમ એક પુરુષ ને કાંઈ દુખ દીએ ત્યારે ધર્મમાં વધારે દઢતા થાય, પણ ધર્મ મૂકે નહીં, કામદેવ શ્રાવકવત્.

૧૫ ચાર પ્રકારના પુરુષ—૧ એક પુરુષને ધર્મ વહાલો છે પણ દઢતા નહીં. આપણ વખતે નાસી જાય ૨ એકને ધર્મ વહાલો પણ છે અને દઢતા પણ છે ૩ એકને ધર્મ ઉપર દઢતા છે પણ ધર્મ વહાલો નથી એટલે દરરોજ ધર્મ બની શકતો નથી, અવસરે ધર્મનું કામ કરે છે ૪ એકને ધર્મ વહાલો પણ નથી અને દઢતા પણ નહીં, તે પર્યુષણના પાણી ખાનાર શ્રાવકો.

૧૬ ચાર પ્રકારના પુરુષ—૧ એક પુરુષ, બહારથી નાહી ઘોષ ઊઝળા પણ માંહી કપટ, મેલે કરીને સહિત ૨ એક પુરુષ, બહાર મેલા પણ માંહી નિર્મળા. ૩ એક પુરુષ બહાર પણ ઊઝળા અને માંહી પણ ઊઝળા ૪ એક પુરુષ, બહાર પણ મેલા અને માંહી પણ મેલા.

૧૭ ચાર પ્રકારના પુત્ર—એક પુત્ર, પિતા થકી અધિક, તે સ્ખલદેવના પુત્ર ભરતની પેરે ૨ એક પુત્ર, પિતાથી હીન, તે ભગતેશ્વરના પુત્રની પેરે. ૩ એક પુત્ર, પિતા તુલ્ય તે આદિત્યજ્ઞાના પુત્રની પેરે ૪ એક પુત્ર પિતાને ક્ષત્કરૂપ, પ્રાંડરિકવત્.

૧૮ ચાર પ્રકારના રોગ—૧ એક, દેખાવમાં દુષ્ટ પણ વેદના થોડી છે, તે મેનો રોગ. ૨ એક, દેખાવમાં દુષ્ટ નહીં પણ વેદના ઘણી, તે કંઠમાળનો રોગ ૩ એક દેખાવમાં દુષ્ટ અને વેદના પણ ઘણી, તે પેટથાળનો રોગ ૪ એક, દેખાવમાં દુષ્ટ નહીં અને વેદના પણ નહીં, તે સૂન્ય ચિત્તનો રોગ.

નહીં અને વરસે પણ નહીં, તે દાઢાં વાદળાં. એ દૃષ્ટાંતે ચાર પ્રકારના પુરુષ કહ્યા તે કહે છે-૧ પુરુષ અભિમાન કરે, પણ દાન દે નહીં. ૨ એક પુરુષ દાન આપે, પણ અભિમાન કરે નહીં. ૩ એક પુરુષ દાન પણ આપે અને અભિમાન પણ કરે. ૪ એક પુરુષ દાન પણ આપે નહીં, અને અભિમાન પણ કરે નહીં.

૧૦ ચાર પ્રકારના મેઘ-૧ એક મેઘ કાળે વરસે, પણ અકાળે વરસે નહીં. ૨ એક મેઘ અકાળે વરસે, પણ કાળે વરસે નહીં. ૩ એક કાળે પણ વરસે અને અકાળે પણ વરસે. ૪ એક, કાળે પણ વરસે નહીં અને અકાળે પણ નહીં. એવી રીતે ચાર પ્રકારના પુરુષ કહ્યા. તે કહે છે. ૧-એક પુરુષ માગે તેને દાન આપે પણ માગે નહીં, તેને દાન આપે નહીં. ૨ એક પુરુષ જરૂરિયાત ન હોય તેને દાન દે. પણ જરૂરિયાતવાળાને દાન દે નહીં. ૩ એક જરૂરિયાતવાળાને દાન દે. અને અજરૂરિયાતવાળાને પણ દાન દે ૪ એક જરૂરિયાતવાળાને દાન દે નહિં અને અજરૂરિયાત વાળાને પણ દાન દે નહીં.

૧૧ ચાર પ્રકારના મેઘ-૧ એક મેઘ ક્ષેત્રમાં વરસે, પણ ખારમાં વરસે નહીં, ૨ એક ખારમાં વરસે, પણ ક્ષેત્રમાં વરસે નહીં. ૩ એક ક્ષેત્રમાં વરસે અને ખારમાં પણ વરસે. ૪ એક ક્ષેત્રમાં પણ વરસે નહીં અને ખારમાં પણ વરસે નહીં. એ રીતે ચાર પ્રકારના પુરુષ જાણવા-એક પુરુષ, સુપાત્રને દાન દે, પણ કુપાત્રને દાન દે નહીં ૨ એક પુરુષ, કુપાત્રને દાન દે, પણ સુપાત્રને દે નહીં. ૩ એક પુરુષ સુપાત્રને દાન દે અને કુપાત્રને પણ દાન દે. ૪ એક સુપાત્રને દાન દે નહીં અને કુપાત્રને પણ દાન દે નહીં, તે કૃપણ,

૧૨ ચાર પ્રકારના મેઘ કહ્યા-૧ એક મેઘ એક વાર વરસે અને તેમાં દશ હજાર વર્ષ સુધી અન્ન નીપજે. ૨ એક મેઘ એક વાર વરસે અને હજાર વર્ષ સુધી અન્ન નીપજે. ૩ એક મેઘ એક વાર વરસે અને દશ વર્ષ સુધી અન્ન નીપજે. ૪ એક મેઘ ઘણીવાર વરસે અને એકવાર ધાન્ય નીપજે. તે પાત્રમાં આગનો મેઘ. એ દૃષ્ટાંત, પુરુષ ઉપર ઉતારે છે મંજૂરી, મજબૂતી, મજબૂતી, એકવાર દેશના સામ્રાજી, રાજ્ય છોડી દીધા લીધી, મજબૂતી, મજબૂતી, એકવાર વાણી સામ્રાજી પારવનધારી થયા. ૩ એકવાર વાણી સામ્રાજી મમકિતી થયા. ૪ પાંચમા આરાના જીવ ઘણી દ્રવ્યના મહેરી ઘણી દ્રવ્ય, દાન્ય કે સામ્રાજી ત્યાં સુધી દ્રવ્ય સમાન અન્યથા.

૧૩ ચાર પ્રકારનાં બળ—એક એક જીવને તપશ્ચાતુ બળ છે પણ આહારતુ બળ નહીં. ૨ એક એકને આહારતુ બળ છે પણ તપશ્ચાતુ બળ નહીં. ૩ એક એકને આહારતુ બળ છે અને તપશ્ચાતુ પણ બળ છે ૪ એક એકને આહારતુ પણ પણ નથી અને તપશ્ચાતુ બળ પણ નથી તે માટે.

૧૪ ચાર પ્રકારના ગોળા—૧ માખણનો ગોળો તે તડકે તરત ઓગળી તેમ એક એક પુરુષ કાષ્ઠના માઈ વચન સાભળી તરત ધર્મ છોડી દીએ ૨ એક ગોળો તે તડકે ઓગળે નહીં પણ અગ્નિ પાસે મૂકીએ તો તે ઓગળી તેમ એક એક પુરુષ વચન સાભળી ધર્મ છોડે નહીં પણ ગાળ, મહેણાં બા, ધર્મ છોડી દીએ ૩ એક લાકડાનો ગોળો તે તડકે અગ્નિની પાસે મેલ્યો નહીં, પણ અગ્નિમાં નાખ્યો મળે તેમ વચન સાભળી ધર્મ મૂકે નહીં, માફ્ટ કરે તે વારે ધર્મ છોડે ૪ એક માટીનો ગોળો, તે તાપમાં નાખે તે સિંથે પાકે થાય, પણ ઓગળે નહીં, તેમ એક પુરુષ ને કાષ્ઠ કુંખ દીએ ત્યારે વધારે દહતા થાય, પણ ધર્મ મૂકે નહીં, કામદેવ શ્રાવકવત્.

૧૫ ચાર પ્રકારના પુરુષ—૧ એક પુરુષને ધર્મ વહાલો છે પણ દહતા માપદા વખતે નામી જાય ૨ એકને ધર્મ વહાલો પણ છે અને દહતા ૩ એકને ધર્મ ઉપર દહતા છે પણ ધર્મ વહાલો નથી એટલે દરરોજ ધર્મનો નથી, અવસરે ધર્મનું કામ કરે છે ૪ એકને ધર્મ વહાલો પણ દહતા પણ નહીં, ને પુરુષણના પાનણા ખાનાર શ્રાવકો.

૧૬ ચાર પ્રકારના પુરુષ—૧ એક પુરુષ, બહારથી નાહી ઘોષ ઊઠળા કપટ, મેલે કર્મને સહિત ૨ એક પુરુષ, બહાર મેલા પણ માંહી ૩ એક પુરુષ બહાર પણ ઊઠળા અને માંહી પણ ઊઠળા ૪ એક પણ મેલા અને માંહી પણ મેલા.

૧૭ ચાર પ્રકારના પુત્ર—એક પુત્ર, પિતા થકી અધિક, તે રૂપભદ્રવના ૨ એક પુત્ર, પિતાથી હીન, તે ભગતેશ્વરના પુત્રની પેરે. ૩ એકને આદિત્યજ્ઞાના પુત્રની પેરે ૪ એક પુત્ર પિતાને ક્ષતકર, ને

૧૮ ચાર પ્રકારના રોગ—૧ એક, દેખાવમાં કુષ્ટ પણ વેદના થોડી ૨ એક, દેખાવમાં કુષ્ટ નહીં પણ વેદના ધણી તે ૩ એક, દેખાવમાં કુષ્ટ અને વેદના ૪ એક, દેખાવમાં કુષ્ટ નહીં પણ વેદના ધણી તે.

૧૯ ચાર પ્રકારની દીક્ષા—૧ એક સિંહની પેરે પ્રત લીએ અને સિંહની પેરે પાળે, તે ભરતેશ્વરની પેરે. ૨ એક સિંહની પેરે પ્રત લીએ અને શિયાળ જેવો થઇ પ્રત મૂકે, તે કુડરિકની પેરે. ૩ એક શિયાળની પેરે પ્રત લીએ અને સિંહની પેરે પ્રત પાળે, તે અંગારમર્દન આચાર્યના શિષ્યની પેરે. ૪ એક શિયાળની પેરે પ્રત લીએ અને શિયાળની પેરે પાળે, તે કાલકાચાર્યના શિષ્યની પેરે.

૨૦ ચાર પ્રકારના સ્નેહ—૧ એક, સુંદના તરણાનો તાર તે તૂટ્યો સંધાય નહીં, તેમ સ્નેહ તૂટ્યો સંધાય નહીં. ૨ એક, વાંસની છાલ તૂટી કંઈક સંધાય તેમ સ્નેહ કાંઈક તૂટ્યો સંધાય ૩ એક, ઊનના દોરી તૂટી વિશેષ સંધાય, તેમ સ્નેહ તૂટ્યો સંધાય ૪ એક ચામડાની તાંનનો તાર તૂટતા ઘણી વાર લાગે અને સાધો પણ લાગે.

૨૧ ચાર પ્રકારના પુરુષ—૧ એક પોતાનો અવગુણ દેખે, પાગંદો ન દેખે. ૨ એક પારદો અવગુણ દેખે, પોતાનો ન દેખે ૩ એક પાગંદો અવગુણ પણ દેખે, અને પોતાનો પણ દેખે. ૪ એક, પોતાનો અવગુણ પણ ન દેખે અને પારદો પણ ન દેખે.

૨૨ ચાર પ્રકારે દેવતાની ગતિનો આવેલો જાણીએ—૧ ઉત્તરચિત્ત હોય ૨ સુસ્વર કંઠ હોય ૩ ધર્મનો રાગી હોય. ૪ ચુરુદેવનો ભક્ત હોય.

૨૩ ચાર પ્રકારે તિર્થંચ ગતિનો આવેલો જાણીએ—૧ અનાડી હોય ૨ અસંતોષી હોય, ૩ કપટી હોય, ૪ મૂર્ખની સેવા કરે તથા ભૂખ ઘણી હોય.

૨૪ ચાર પ્રકારે મનુષ્ય ગતિનો આવેલો જાણીએ—૧ વિનીત હોય. ૨ નિર્લોભી હોય. ૩ દયા ધર્મ ઉપર હિનભાવ રાખનાર હોય ૪ પગને વહાલો લાગે.

૨૫ ચાર પ્રકારે નાગકીનો આવેલો જાણીએ—૧ ક્રોધી હોય. ૨ પંડિતાઇ ગહિત હોય ૩ દયા રહિત હોય ૪ કંકારી હોય.

૨૬ ચાર પ્રકારે કિલ્લિવધી દેવતાનું આયુષ્ય બાધે—૧ તીર્થંકરનાં અવગુણ બોલે ૨ ધર્મના અવગુણ બોલે ૩ આચાર્ય-ઉપાધ્યાયના અવગુણ બોલે. ૪ અતુર્વિધ સંધના અવગુણ બોલે.

૨૭ ચાર પ્રકારે જીવ, ધર્મ પામે નહીં—૧ અકંકારી, ધર્મ ન પામે, ૨ ક્રોધી ધર્મ ન પામે, ૩ રોગી, ધર્મ ન પામે ૪ પ્રમાદી, ધર્મ ન પામે.

૨૮. લોકમાં ચાર ચીજો સરખી કહી છે—૧ ઉકુ નામે પિમાન ૨ શીમંતક નામે નગ્નવાસો ૩ મનુષ્ય ક્ષેત્ર ૪ સિદ્ધસીમા—એ ચારે પીસ્તાકીય વાપ્ય જોતજનના દેવો છે.

૨૯ લોકમા ચાર વાના, એક લાખ જોજનના કહ્યાં છે ૧ અપઘાણ નરકવાસો, સાતમી નરકે, ૨ પાલક વિમાન, પહેલા દેવલોકે, ૩ જ બૂદ્ધીપ, ત્રીજા લોકે, ૪ સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન, ઉચે દેવલોકે

૩૦ ચાર પ્રકારનાં ફળ કહ્યાં છે તે-૧ એક ફળ બહાર કઠણ અને અંદર પોચુ, તે નાળીએર ૨ એક ફળ બહાર પોચુ અને અંદર કઠણ, તે ખોર. ૩ એક ફળ અંદર પોચુ અને બહાર પણુ પોચુ, તે દ્રાક્ષ. ૪ એક ફળ અંદર કઠણ અને બહાર પણુ કઠણ તે સોપારી.

૩૧. એ રીતે ચાર પ્રકારના પુરુષ જણવા-૧ એક પુરુષ ઉપરથી કોઠાં બોલે પણ મનમાં પરિણામ ઘણું નગમ, તે માતા-પિતા અથવા ભણાવનાર. ૨ એક ઉપર મીઠું બોલે પણ મનમાં ઘણું કઠણ તે કપટી દુશ્મન અથવા ઓરમાન મા. ૩ એક પુરુષ ઉપર મીઠું બોલે અને મનમાં પણ ઘણું હિત રાખે, તે સાધુ મુનિરાજ ૪ એક પુરુષ મોઢે કડવા બોલો અને પેટમાં પણ ખોટા વિચાર રાખે, તે પાપી જીવ

૩૨ ચાર પ્રકારે ઉપમા-૧ છતી વસ્તુને અછતી ઉપમા, તે નગરી દેવ-લોક સરખી ૨ અછતી વસ્તુને છતી ઉપમા, તે છાશ, કુધ જેવી. ૩ અછતી વસ્તુને અછતી ઉપમા, તે ચાર ગાઉનો ફૂવો વાળથી ભરીએ. સો સો વર્ષે એક એક વાળ કાઢીએ અને ફૂવો ખાલી થાય ત્યારે એક પદ્મ થાય તે ૪ છતી વસ્તુને છતી ઉપમા, તે ગોળ, સાકર જેવો.

૩૩ ચાર પ્રકારે નિર્જરા-૧ ઘણી વેદના અને થોડી નિર્જરા તે સાતમી નરકવાળાને ૨ થોડી વેદના અને ઘણી નિર્જરા તે સામાન્ય સાધુને. ૩ ઘણી વેદના અને ઘણી નિર્જરા તે પડિમાધારી તથા જિનકલ્પી સાધુને. ૪ થોડી વેદના અને થોડી નિર્જરા, તે અનુત્તર વિમાનના દેવતાને.

૩૪. ચાર ઠેકાણે કષાયનો વાસો-૧ ક્રોધનો વાસો કષાણમાં ૨ માનનો વાસો ગરદનમાં. ૩ માયાનો વાસો હૃદયમાં ૪ લોભનો વાસો સર્વાંગમાં.

૩૫ ચાર જાતની અક્ષલ-૧ જાગે તો ચોર નાસે ૨ ક્ષમા કરે તો કલેશ નાસે ૩ ઉદય કરે તો દારિદ્ર નાસે. ૪ ભગવાનની વાત સાંભળે તો પાપ નાસે

૩૬ ચાર પ્રકારના જીવ-૧ એક સુખદુઃખ જાણે ને વેદે તે ચાર ગતિના જીવ જાણવા ૨ એક જાણે પણ વેદે નહી, તે સિધ્ધના જીવ ૩ એક વેદે પણ જાણે નહી, તે અસરીના ૪ એક જાણે નહી અને વેદે પણ નહી, તે બેશુદ્ધ અથવા અજીવ.

૩૭ ચાર પ્રકારના પુરુષ-૧ એક પોતાના કર્મનો અંત કરે અને બીજાનાં કર્મનો પણ અંત કરાવે, તે તીર્થંકર. ૧ એક પોતાના કર્મનો અંત કરે. પણ બીજાના કર્મનો અંત કરાવે નહિ, તે પડિમાધારી ૩ એક પોતાના કર્મનો અંત ન કરે ને બીજાનાં કર્મનો અંત કરાવે, તે ચોથા ગુણસ્થાનવાળા સમદૃષ્ટિ ૪ એક પોતાના કર્મનો અંત ન કરે અને બીજાના કર્મનો પણ અંત ન કરાવે, તે.

૩૮ ચાર પ્રકારના આચાર્ય-૧ અંદરનો પરિસહ સહે અને બહારનો પણ પરિસહ સહે તે દેશથી અને સર્વથી આરાધક ૨ એક અંદરનો પરિસહ જીતે અને બહારનો પરિસહ ન જીતે ને દેશથી વિરાધક અને સર્વથી આરાધક ૩ એક બહારનો પરિસહ જીતે અને અંદરનો પરિસહ ન જીતે તે દેશ થી આરાધક અને સર્વથી વિરાધક ૪ એક અંદરનો પરિસહ જીતે નહીં અને બહારનો પરિસહ પણ જીતે નહીં તે દેશથી અને સર્વથી વિરાધક

૩૯ ચાર પ્રકારના અપળ-૧ ધ્યાનક અપળ, તે જ્યાં ત્યાં ખેસતો ફરે. ૨. ગતિ અપળ, તે ઊંટની માફક ચાલતો ફરે ૩ જાપા અપળ. તે જોમ તેમ જોલ જોલ ફરે. ૪ ભાવ અપળ, તે એક કામ કરતાં અધૂરું મુકી બીજું કામ ઉપાડે, એ ચાર પ્રકારના અપળ જ્ઞાન ન પામે.

૪૦ ચાર પ્રકારના થોડા પુરુષ-૧ પગ દુઃખે દુઃખયા થોડા. ૨ પર ઉપકારી થોડા. ૩ ગુણગ્રાહી થોડા. ૪ ગરીબ સાથે રોહ રાખે તેવા થોડા.

૪૧ ચાર દિશાઓમાં ચાગ પુરુષ-૧ પૂર્વ દિશામાં ભોગી ધણા. ૨ પશ્ચિમ દિશામાં શોગી ધણા. ૩ ઉત્તર દિશામાં જોગી ધણા. ૪ દક્ષિણ દિશામાં શોગી ધણા.

૪૨ ચાર પ્રકારના ગળણા-૧ ધનતીનું ગળણું, ધર્મસમિતિ. ૨ મતિનું ગળણું, શુભધ્યાન ૩ વચનનું ગળણું, નિરવદ્ય ભાષા. ૪ પાણીનું ગળણું, જાદું સુગંધ.

૪૩ ચાર પ્રકારના સાધુ-૧ એક પોતાનું ભરણપોષણ કરે, બીજાનું ન કરે તે જિનકદલી ૨ એક પોતાનું ન કરે ને પરનું કરે ને પર ઉપકારી સાધુ. ૩ એક પોતાનું કરે અને પરનું કરે, તે સામાન્ય સાધુ ૪ એક પોતાનું ભરણપોષણ ન કરે. અને બીજાનું પણ ન કરે, તે મંચાસ કરેલ સાધુ (અથવા દરિદ્ર)

૪૪ ચાર પછેટી સાધવાને ગળવી તે-૧ એક, જે હાથ પનાતી સ્થાનકમાં ઝોડે. ૨ બીજી, જે હાથ પનાતી કંડીલ જતાં ઝોડે. ૩ ત્રીજી, ત્રણ હાથ પનાતી ગોમરી જતાં ઝોડે. ૪ ચોથી, ચાર હાથ પનાતી સોસરણમાં જતી વખતે ઝોડે

૪૫. ચાર પ્રકારના પુરુષ-૧ એક પુરુષ સાધુ વેષ મૂકે પણ જિનાસારપ ધર્મ ન મૂકે, કોઈક કારણ વિશેષે ૨ એક પુરુષ સાધુ વેષ ન મુકે પણ જિનાસારપ ધર્મ મૂકે, જમાલીની પેરે ૩ એક પુરુષ સાધુ વેષ તથા ધર્મ, બંને ન મૂકે, ભલા સાધુની પેરે ૪ એક પુરુષ સાધુ વેષ મૂકે અને ધર્મ પણ મૂકે, તે કુડરિકની પેરે.

૪૬ ચાર પ્રકારે આહાર પઠવવો—૧ દ્રવ્યચક્રી, આધાર્મિક, ૨ ક્ષેત્રચક્રી બે ગાઉ ઉપરતનો ૩ કાળચક્રી, ચોથા પહોરનો ૪ ભાવચક્રી, અપથ્યકારી, કડવા તુંબાની પેરે

૪૭ ચાર પ્રકારે આહાર પરંવાની નિવિ કહેલ છે—૧ પરંવતી વખતે, કોઈ મનુષ્ય દુઃખી આવે છે અને દેખે છે તે અશુદ્ધ ૨ કોઈ દુઃખી આવે છે પણ દેખતો નથી તે પણ અશુદ્ધ ૩ કોઈ આવતું નથી પણ દેખે છે તે પણ અશુદ્ધ ૪ કોઈ આવતું પણ નથી અને દેખતું પણ નથી, તે શુદ્ધ ભાગે પરંવું

૪૮ ચાર પ્રકારે અંતક્રિયા (છેવટની) કહી તે—૧ ભગત મહારાજે અંતક્રિયા કરી ૨ મરુદેરી માતા ૩ ગજસુકમાળ ૪ સનતકુમાર અઘવતી એ ચાર, અંતક્રિયા કરી મોક્ષ ગયા

૪૯ ચાર પ્રકારની સ્ત્રીઓ કહી, તે કહે છે—૧ એક સ્ત્રી શીલ ગુણે કરી સહિત અને વસ્ત્રે કઠીને પણ સહિત, સીતાવત્ ૨ એક શીલે કરીન સહિત અને વસ્ત્રે કરીને સહિત. તે રાજમતી, ચુકાવત્ ૩ એક શીલે કઠીને સહિત અને વસ્ત્રે કરીને સહિત તે વ્યભિચારિણીવત્ ૪ એક શીલે કરીને સહિત અને વસ્ત્રે કરીને પણ સહિત તે ગણિકા વસ્ત્ર સહિત છામી પડાવનાર.

૫૦ ચાર મોક્ષ પામવાનાં અંગ કહ્યા, તે કહે છે—૧ મનુષ્યનો ભવ ૨ સિદ્ધાંત સાલળવાની પ્રીતી ૩ ધર્મ ઉપર પૂર્ણ શ્રદ્ધા ૪ ધર્મકાર્યના બળ-વીર્યનું ફેરવવું

૫૧. મેક્ષના ચાર દરવાજા કહ્યા, તે કહે છે—૧ જ્ઞાન ૨ દર્શન ૩ ચારિત્ર ૪ તપ

ઇતિ ચૌલંગી સંપૂર્ણ.

વાટે વહેતા જીવના બોલ.

સમકિત ચાર (વેદક વર્ણને)

શરીર બે (તેજસ, કાર્મણ)

ગુણસ્થાનક ત્રણ (૧ બુ, ૨ જ્ઞ, ૪ શુ)

ઉપયોગ દશ (મનઃ પર્યાવજ્ઞાન તથા ચક્ષુદર્શન વર્ણને)

દેશ્યા છ

દષ્ટિ જો; (સમ્યક્ત્વ, મિથ્યાત્વ)

અજ્ઞાન ત્રણ. (મતિ, શ્રુત, વિભગ)

સમુદ્ધાત જો (પહેલી)

જ્ઞાન ચાર (મનઃપર્યાવ વર્ણને)

દર્શન ત્રણ. (ચક્ષુદર્શન વર્ણને)

વેદ ત્રણ

પર્યાપ્તિ એકેય નહિ

સ્થિતિ-જઘન્ય ૧ સમય ઉત્કૃષ્ટી ૪ સમય કષાય ૪

ઇન્દ્રિય-એકે નહીં

જીવના ભેદ ૭ અપર્યાપ્તા

સમક્રિતી અને મિથ્યાત્વી જન્મે હોય

પ્રાણ-૧ (આયુષ્ય)

સંજ્ઞી અને અસંજ્ઞી (જન્મે)

ચારિત્ર-એકેય નહિ

ત્રસ-સ્થાવર (જન્મે)

આત્મા-સાત (ચારિત્ર વર્ણને)

સંજ્ઞા-૪

અભાષકા-૧

કરણ-૨૮

હેતુ-૩૩

સૂક્ષ્મ અને બાહ્ય-જન્મે

અણુહારિક-૧

ક્રિયા-એકેય નહીં

જોગ-૧ (કાર્મણ)

મનરહિત હોય

સમાપ્ત

આત્મજગૃતિની ભાવના.

(હૃદયેશ વાંચન, મનન કરવાની નિત્યનિયમની ભાવના)

(૧) શ્રી નવકાર મંત્ર અર્થ અને ભાવના સાથે.

(૧) નમો અરિહંતાણુ—શ્રી અરિહંતદેવને નમસ્કાર કરું છું. ભુમો-કહેતાં નમસ્કાર કરું છું; અરિ-કહેતાં શત્રુ-ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ, મોહ, અજ્ઞાન, મિથ્યાત્વ, વિષય, પ્રમાદ આદિ અંતરંગ શત્રુઓનો સર્વથા; હંતાણુ-કહેતા નાશ કર્યો છે, તેવા પ્રભુને વદન કરું છું હું પણ ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ, મોહ, અજ્ઞાન, મિથ્યાત્વ, વિષય, પ્રમાદ આદિ અંતરંગ શત્રુઓનો નાશ કરીશ, તે દિવસ ધન્ય થશે. જગતમાં મને દુષ્ણ આપનાર કોઈ નથી. માત્ર મારેજ આત્મા ક્રોધાદિ કરી પોતેજ પોતાને દુષ્ણ આપનાર શત્રુ થાય છે અને ક્રોધાદિ દોષો છોડવાથી આત્મા પોતે જ પોતાને પરમ સુષ્ણ આપનાર મિત્ર બને છે. હું જ્યારે આ ભાવશત્રુઓનો નાશ કરીશ ત્યારે બધાં દુષ્ણોથી છુટી પરમ સુષ્ણને પામીશ. આ ક્રોધાદિ ભાવશત્રુઓનો નાશ કરવાથી હું પણ અગ્નિહૃત થઈ શકીશ માટે હવે મારે શીઘ્ર આ ક્રોધાદિ શત્રુઓનો નાશ કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

૨. નમો સિદ્ધાણુ—શ્રી સિદ્ધ ભગવાનને નમસ્કાર કરું છું, જેમણે આત્માના બધા આવરણો દૂર કર્યાં છે, બધા કર્મ નાશ કર્યાં છે, અને અનંત ગુણો પ્રગટ કર્યાં છે, એવા સિદ્ધ ભગવાનને નમસ્કાર કરું છું.

આત્માના ગુણો આઠ છે અને તે ગુણોને ઢાકનાર આઠ કર્મ છે તે નાશ કરવાની ભાવના.

(૧) જ્ઞાનાવરણીય કર્મ નાશ થાઓ અને અનંત જ્ઞાનગુણ પ્રગટ થાઓ.

(૨) દર્શનાવરણીય કર્મ નાશ થાઓ, અનંત દર્શનગુણ પ્રગટ થાઓ.

(૩) મોહનીય કર્મ નાશ થાઓ, અનંત આત્મિક સુખ, ક્ષાયિક સમક્ષિત અને વીતગગ ચારિત્રગુણ પ્રગટ થાઓ.

(૪) અતરાય કર્મ નાશ થાઓ અને અનંત આત્મિક શક્તિ પ્રગટ થાઓ.

(૫) વેદનીય કર્મ નાશ થાઓ, અનંત અગ્યાબાધ સુખ પ્રગટ થાઓ.

(૬) આયુષ્ય કર્મ દૂર થઈ અમર, અમરગુણ પ્રગટ થાઓ.

- (૭) નામ કર્મ દૂર થઈ. અરૂપી અવસ્થા પ્રાપ્ત થાઓ.
 (૮) ગોત્ર કર્મ નાશ થાઓ, અચરુચક્રધુગુણ પ્રગટ થાઓ.
 (૯) સર્વ કર્મ નાશ થાઓ, આત્માના અનંત ગુણો પ્રગટ થાઓ.

૩ નમો આચરિયાણું—નમસ્કાર હોજો શ્રી આચાર્ય મહારાજને, જેઓ, પાંચ આચાર પોતે પાળે છે, અન્યને પણાવે છે, તેવા આચાર્ય મહારાજશ્રીને વંદના નમસ્કાર કરું છું. જાનાચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર અને વીર્યાચાર એ પાંચ આચારનું પાલન હું કરીશ, તે દિવસ ધન્ય થશે.

૪. નમો ઉપાધ્યાયણું—શ્રી ઉપાધ્યાયજી મહારાજને વંદના નમસ્કાર કરું છું. હું પણ સૂત્ર સિદ્ધાંત બાણીશ ત્યારે ધન્ય થશે

૫ નમો લોએ સંઘ સાહુણું—સર્વ સાધુ સાધ્વીને વંદન કરું છું. હિંસા, વિષય, કપાયનો ત્યાગ કરી અહિંસા, સંયમ, સમભાવ (અકપાય) સાધુના ગુણો મને પ્રાપ્ત હોજો

પાંચ પદના ગુણો માગ આત્મામા પણ છે તે પ્રગટ થાઓ. હું તત્ત્વજ્ઞ જ્ઞાન હંમેશાં વધારી અજ્ઞાન અને નિથ્યાત્વ (ખોટી સમજણ) છેડી સમ્યગ્ જ્ઞાન અને સમર્પિત ગુણ પ્રકટ કરીશ અને હિંસા, વિષય, ક્રોધાદિ છોડી આત્માનું હિત, કલ્યાણ અને શ્રેય થાય, તે માટે, સયમી બનીશ સાધુપદના ગુણો મેળવી વિશેષ જ્ઞાન, શક્તિ અને ધ્યાનદ્વારા ઉપાધ્યાયપદ મેળવીશ અને અનિશય જ્ઞાને કરી તેવું શ્રેષ્ઠ ચાગ્રિ પાળી આચાર્ય ચમ્પશ. અહીં ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન અને સયમ વડે રાગ, દ્વેષ, મોહનો સર્વથા નાશ કરી અહિંસા ચમ્પશ અને અતસમયે સકળ કર્મચક્રિત સિદ્ધ ચમ્પશ. આ પાંચે પદના ગુણો માગ આત્મામાજ છે તેને પ્રગટ કરવા હું ઇચ્છું છું અને પુરુષાર્થથી આ પંચપ્રભુની તુલ્ય થઈ શકું છું, એવું સ્મરણ સદા રાખવા આ નવકાર મંત્રનું ગતે સદાકાળ રચણ રહો. શ્વાસોચ્છ્વાસની સાથે નિરંતર હું શ્રી નવકાર મંત્ર ગણી નવકાર રૂપ બની જાઉં એજ ભાવના.

રાગ, દ્વેષ, મોહનો નાશ થાઓ અને વીતરંગ પદ પ્રગટ થાઓ. આ નિરંતર અજપામનપરૂષ ભાવનાથી પંચ પરમેષ્ઠીના ગુણો પ્રગટ થાય છે. કેટલાએક લોકો રામ નમ જાપ કરે છે તેમ આ જાપ કરવો પરમ હિતકારી છે.

(૨) નમસ્કારનું સ્વરૂપ અને દ્રશ્ય

હોહો.—વારંવાર પ્રભુ વંદના, શુદ્ધ ભાવે કરાય;

કારણ સત્યે કાર્યની, મિદ્ધિ નિશ્ચય થાય, ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—વારંવાર નિરંતર જે ભાવ વંદન કરે એટલે પ્રભુ તુલ્ય ગુણો પોતાના અવગામી પણ છે તેવી ભાવના સાથે તેના ગુણો પ્રગટ કરતો થઈ વંદન

કરે છે, તે પોતે પ્રભુ બને છે, જેને નિમિત્ત કારણ—સત્ય છે અને ભાવ શુદ્ધ છે તેને અવશ્ય સિદ્ધિ થાય છે.

(૧) દ્રવ્ય નમસ્કાર—મનની એકાગ્રતા વિના જે વચનથી સ્તુતિ અને કાયાથી નમસ્કાર કરે છે, તેને વચન અને કાયાથી જે પાપ થતું હતું તે અટકે છે અને પુણ્યની પ્રાપ્તિ થાય છે.

(૨) વ્યવહાર નમસ્કાર—મન એકાગ્ર રાખી જે જ્ઞાન, ચારિત્રાદિ ગુણોની સ્તુતિ અને નમસ્કાર કરે છે, તેને બહુ નિર્માળ પુણ્યની પ્રાપ્તિ અને શુદ્ધ ઉપચાર (રાગ-દ્વેષરહિત પરિણામ) તેટલી નિર્જરા (કર્મનાશ) થાય છે.

(૩) ભાવ નમસ્કાર—પ્રભુના જેવા ગુણો માગ આત્મામાં પણ છે, તે પ્રગટ કરવા પ્રભુએ ધારણ કરેલ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તપ ધર્મ આદિ, એવી દહ ભાવના કરનાર બહુ નિર્જરા (કર્મનાશ) અને અતિશય પુણ્યપ્રાપ્તિ કરે છે.

(૪) નિશ્ચય નમસ્કાર—જે રાગ, દ્વેષ, મોહરહિત પોતે પ્રભુ તુલ્ય પોતાનું સ્વરૂપ વિચારી આત્મધ્યાનમાં વિચરે છે તે પ્રભુ બને છે, મોક્ષ પામે છે.

નમવું—નમસ્કાર કરવા એટલે જેન નમીએ છીએ તેમના જેવા બનીએ છીએ, માટે સદ્ગુણી અને પવિત્ર આત્માઓને સદા નમસ્કાર કરવા.

(૩) સમકિત પ્રગટ થવા પહેલાં પ્રગટ કરવાના ચાર ગુણોની ભાવના.

મોક્ષનુ બીજ સમકિત અને સમકિતનું મૂળ કાળુ ચાગ ભાવના છે માટે અવશ્ય હમેશા ચિંતન કરી તે ગુણો પ્રાપ્ત કરવા જોઈએ આ ચાર ગુણો પ્રગટ થવા પછી સમકિત પ્રગટ થાય છે.

ફુલો—ગુણી જનોને વદના, અવગુણ દેખી માધ્યમ,

ફુ.ખી દેખ કરુણા કરે, મિત્ર ભાવ સમસ્ત. ॥ ૧ ॥

૧ પ્રમોદ ભાવના—એટલે સદા ગુણાનુરાગી થવું. બધાના ગુણ લેવા. બીજના ગુણ દેખી ખુશી થવું અને વિચારવું જે આપણમાં એવા ગુણો પ્રગટ થાઓ.

૨ માધ્યસ્થ ભાવના—એટલે સમભાવ. બધાના દોષોને બૂઝી જવા, બીજના દોષ દેખી, ક્રોધ, દ્વેષ કરવો નહીં, પરંતુ કર્મનું સ્વરૂપ વિચારી પોતાનો આત્મા એવા દોષોથી બચે એવી ભાવના ભાવવી. સુખમાં રાહપણું, દુઃખમાં ભેરાહપણું ન થાય—સદા રાગ, દ્વેષરહિત સમભાવમાં રહું એવી શક્તિ પ્રગટ થાઓ.

ફુલો—ફુલન દૂર કુમાર્ગરતો પર, ફોલ નહિ મુજને આવે,

સમ્ય ભાવ સદા રહે તે પગ, એહવી પગ્ગિતિ મુજ ધાવે ૧

૩ કરુણા ભાવના;—શારીરિક અને માનસિક દુઃખ દૂર કરવું, તે દ્રવ્ય કરુણા ભાવના છે અને અજ્ઞાન, ક્ષયા (ક્રોધ, માન, માયા, લોભ) મિથ્યાત્વ છોડાવવું, તે ભાવકરુણા છે. જે દિવસે હું મારી અને બીજાના આત્માની ભાવકરુણા કરીશ તે દિવસે ધન્ય થશે. પાપોથી પોતે બચવું તથા બીજાઓને બચાવવા તે ભાવકરુણા છે. તેમાં બહુ લાભ છે, અને તે સાચું સુખ આપે છે.

૪ મૈત્રી ભાવના—જગતમાં જીવ માત્રને પોતાના જીવ સરખા સમજીને ક્રોધ પાશુ જીવની હિસા ન કરી, બધાનું ભલું ચાહવું, તે સ્વ-પર દ્રવ્ય મૈત્રી ભાવના છે અને સ્વ (પોતાના) આત્માના સાચા મિત્ર બનીને પોતાનું અજ્ઞાન, મિથ્યાત્વ, ક્ષયાને છોડીને સમ્યક્, જ્ઞાન-દર્શન ચારિત્રનું આગધન કરવું તે સ્વભાવ મૈત્રી ભાવના છે. મને આ ચાચે ભાવનાના ગુણોની પ્રાપ્તિ થાઓ.

હરિગીત છંદમાં ચાર ભાવના.

સૌ પ્રાણી આ સંસારના, સન્મિત્ર મુજ જડાવા થજો,
સદ્ગુણમાં આનંદ માનુ, મિત્ર કે વેરી હજો.
દુઃખીઆ પ્રતિ કરુણા અને દુશ્મન પ્રતિ માધ્યસ્થતા.
શુભ ભાવના પ્રભુ ચાર આ, પામે હૃદયમા સ્થિરતા.

ભાવાર્થ:—(૧) મૈત્રી ભાવના—સંસારના સર્વ જીવોને મારા અંતરના મિત્રો ગણી સર્વતુ હિત ઇચ્છુ છું, અને તેઓના સર્વ દુઃખ નાશ થાઓ તેમ ચાહુ છું,

(૨) પ્રમોદ-મુણીનુરાગ ભાવના—મારું ભલું કરનાર મિત્ર કે મને દુઃખ આપનાર શત્રુ બંનેના ગુણો જોઉં છું. મિત્ર થનારે સદ્ગુણ પુષ્ટ કર્યો છે, શત્રુ થનારે દોષથી બચવા અને સત્યમાં દૃઢ રહેવા પ્રેરણા કરી છે.

(૩) કરુણા—દુઃખીના દુઃખો દૂર કરવા સદા તત્પર રહુ, સાચુ દુઃખ, અજ્ઞાન, મિથ્યાત્વ, અને કુચારિત્ર ગણી તે પોતાનું તથા બીજાનું દૂર કરું.

(૪) માધ્યસ્થ-સમતા-ભાવના—સર્વ જીવ અને સર્વ સંયોગો પ્રતિ સમભાવ રાખુ.

આ ચાર ભાવના સદા પ્રગટ રહેા એજ ઇચ્છું છું.

૪ સમકિત (સમ્યક્ દર્શન-સત્ય શ્રદ્ધા) ગુણ પ્રગટ

કરવાની છત્રીસ ભાવના

આપણા જીવે અનાદિ કાળ થયાં સમકિત ભાવના ન ભાવવાથીજ અનંત જન્મમરણનાં દુઃખો બોગવ્યાં છે. જેમ સૂર્ય ઉગ્ય થતાં બધે સ્થળેથી અધકાર નાશ પામે છે, તેમ સમકિત ગુણ પ્રગટ થતાં બધી વસ્તુનાં દુઃખો અને દોષો નાશ પામે છે.

જ્યારે સમજી માણસ રોટલો, છાશ અને કઢીમાં સુખ અનુભવે છે ત્યારે અજ્ઞાની અથવા વિલાસી માણસ અનેક જાતની ખાવાની ચીજો મળવા છતાં એકાદ વસ્તુ ન મળતા ક્રોધ, અરુચિ અને દુઃખ ભોગવે છે. તેવી રીતે સમક્રિતી જીવને, નરકમાં પણ પોતાના જુના કરેલ પાપકર્મ નાશ થાય છે, પોતે શુદ્ધ થાય છે શરીરના મોહથી દુઃખ થાય છે, આત્મા અજર, અમર, જ્ઞાનસ્વરૂપ છે તેવું વિચારી શાન્તિ અનુભવે છે. જ્યારે મિથ્યાત્વી જીવ જારમા દેવલોકનો મહાન દેવ હોય, છતાં મિથ્યાત્વ અને અજ્ઞાનને લઈ બીજા દેવોની વિશેષ સપત્તિ જોઈ ઈર્ષ્યા, દ્વેષ અને તુષ્ટાના દુઃખથી દુઃખી થાય છે. આ ઉપરથી સમક્રિત એટલે સાચી સમજણ, એજ સુખનું મૂળ છે, એવું જાણી આ ભાવનાઓ અવશ્ય ચિત્તવન કરવી જોઈએ.

પૂર્વાચાર્યો સમક્રિતની-ભાવના ચિત્તવન કરવાની શિખામણ આપતાં ફરમાવે છે કે હે બળ્ય ! તું છ મહિના સુધી બધા કાલાહલનાં કામ છોડી શુદ્ધ પ્લવચર્મા પાળી શબ્દ રૂપ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ એ પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયો, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, એ ચાર કષાય અને આત્મ-રોદ્ધ ધ્યાન (સંકલ્પ-વિકલ્પ) નો ત્યાગ કરી એકાગ્ર ચિત્તે સમક્રિત ભાવના ચિત્તવન કર. મહિનામાં તને અવશ્ય સમક્રિતગુણ પ્રગટ થશે, આત્મદર્શન એટલે શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપનો અનુભવ થશે આ જ સિદ્ધિના સુખનો અશ અનુભવ છે.

આ સમક્રિત ગુણ પ્રગટ થયા પછી મોક્ષની પ્રાપ્તિ નિશ્ચયે થાય છે આવી કલ્યાણકારી ભાવનાઓ શાસ્ત્રકાગેએ અને પૂર્વાચાર્યોએ ભાવધ્યાથી અનંત જન્મ-મરણનાં દુઃખોથી બચાવવા બળ્ય જીવો માટે ફરમાવી છે તે અનેક રચણથી અહીં સંગ્રહ કરી છે. તેનું વાચન, મનન અને ચિત્તવન કરવું તે પોતાનું જ પરમહિત સાધવનું કામ છે.

(૧) સમક્રિત એટલે સાચી સમજણ પ્રગટ થાઓ.

(૨) મિથ્યાત્વ એટલે ખોટી સમજણ નાશ પામે.

(૩) કુદેવ, કુચર, અને કુધર્મને સાચા કરી માનવા રૂપ વ્યવહાર મિથ્યાત્વ નાશ થાઓ.

(૪) વ્યવહાર નયે, ૧ દેવ, સર્વમં વીતરાગ પ્રભુ, ૨ ચર. તત્ત્વના જાણ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તપના પાળવાવાળા મુનિવરો, ૩ ધર્મ, વિવેકપૂર્વક અહિંસા તથા વિષય, કષાય, ત્યાગ, એ વ્યવહાર દેવગુરુ અને ધર્મની મદદથી નિશ્ચય દેવ, ચર, ધર્મને પામુ, નિશ્ચયમાં શુદ્ધ સિદ્ધ સ્વરૂપ હુ છું તેવા આત્માના અનુભવરૂપ સમક્રિત તે નિશ્ચય દેવ, હુ શરીર આદિ સકળ જાણ પદાર્થોથી જુદો છું, અનંત

જ્ઞાનાદિ ગુણસ્વરૂપ છું, તેવું જ્ઞાન તે નિશ્ચય ગુરુ. ભોગાદિ સર્વ વસ્તુ પોતાની નથી એવું જાણી તેનો ત્યાગ કરી રાગદ્વેષ, મોહરહિત બની આત્મધ્યાનમાં વિચરવું તે નિશ્ચય ચારિત્ર, આ ગુણો મને પ્રગટ થાઓ.

(૫) તત્ત્વની અરુચિ તે મિથ્યાત્વનું ચિન્હ દૂર કરી તત્ત્વની અતિશય રુચિ તે સમક્રિતનું ચિન્હ પ્રગટ થાઓ.

[૬] ભય, દ્વેષ અને ખેદ નાશ થાઓ.

(૭) શરીર અને ખીજ પદાર્થોને પોતાનાં માની હિંસા, વિષય, ધ્યાય (ક્રોધાદિ) સેવું છું તે મિથ્યાત્વ નાશ થાઓ. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર સ્વરૂપ, અશરીરી, અરૂપી, શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપનો અનુભવ એજ સમક્રિતગુણ પ્રગટ થાઓ.

(૮) આત્માથી જુદી વસ્તુને પોતાની માનવારૂપ મિથ્યાત્વ નાશ થાઓ. અધિકારી, શુદ્ધ જ્ઞાનસ્વરૂપ આત્મા તેજ મારું સત્ય સ્વરૂપ છે એવી દ્રઢ શ્રદ્ધારૂપ સમક્રિત ગુણ પ્રગટ થાઓ.

(૯) અનાદિ કાળ થયાં મિથ્યાત્વે કરી, મોહે કરી, ભૂલે કરી, ઇન્દ્રિયસુખને પોતાનાં માન્યાં તે વિપરીત બુદ્ધિ એટલે મિથ્યાત્વ નાશ થાઓ. સર્વજ્ઞ વીતરાગ પ્રભુની સ્વ-પર પ્રકાશક (પોતાનું અને પગનું સ્વરૂપ સમજાવનાર) જિન વાણી સાંભળી આત્મિક સુખની ઇચ્છા પ્રગટ થાઓ.

(૧૦) વિષયસુખની ઇચ્છા તે કર્મરાગની ચળ છે, વિકાર છે તે નાશ થાઓ. આત્મિક સુખ, વિષયેચ્છા રહિત અચાદના સ્વરૂપ સત્ય સુખ પ્રગટ થાઓ.

(૧૧) આકૃષ્ટતા-પગ વસ્તુની અભિલાષા એજ કુઃખ છે તે નાશ થાઓ, નિરાકૃષ્ટતા વસ્તુની ઇચ્છાનો, ત્યાગ, શાંત રસ, સમભાવ, નિર્વાંછકપણું એજ સત્ય સુખ પ્રગટ થાઓ.

(૧૨) ટોઈ પણ સંયોગ, સુખ, કુઃખ દેનો નથી. હુંજ મોહે કરી રાગ દ્વેષની પ્રવૃત્તિએ કરી કલ્પિત સુખ, કુઃખ ઉત્પન્ન કરું છું, તે ધિક્કાર છે. સત્ય જ્ઞાન પ્રગટ થઈ મોહ, મિથ્યાત્વ દૂર થઈ સમક્રિતગુણ પ્રગટ થશે ત્યારે ધન્ય થશે.

[૧૩] પોતાના આત્મા સિવાયની સર્વ વસ્તુ પગ છે, તેનો મોહ, મગત્વ ક્ષય થાઓ. આત્માના શુદ્ધ ગુણો પ્રગટ કર્યાની રુચિ પ્રગટ થાઓ.

(૧૪) બાહ્ય વસ્તુ-શરીર, ધન, પરિવાર, ભૈભવ, નિદ્રા, પ્રશંસા સુખ-કુઃખ માં ઇંદ્ર-અનિંદ્ર શુદ્ધિરૂપ મિથ્યાત્વ, અહિર-આત્મપણું ક્ષય થાઓ.

દુહો-પુદ્ગલમા રાચી રહે, એહી જાણે નિધાન,

તસ લાભે લોભી રહે, બહિરાતમ દુષ્પ ખાન ॥ ૧ ॥

બાહિરાતમ તાકો કહે, લખે ન આત્મસ્વરૂપ,

મગ રહે પર દ્રવ્યોં, મિથ્યાવત અનૂપ. ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ-જે આત્મસ્વરૂપ નથી જાણતો અને ઇંદ્રિયોનાં સુખોમા રાચે છે. તે બહિર્ગતમા એટલે મિથ્યાત્વી છે

આત્મજ્ઞાન, આત્મ-અનુભવ અને સમભાવ સ્વરૂપ તે અંતર આત્મપણ્ય પ્રગટ થાઓ.

દુહો-પુદ્ગલ ભાવ રુચિ નહિ, તેમા રહે ઉદાસ,

અંતર આતમ એ લહે, પરમાતમ પગકાશ ॥ ૧ ॥

(૧૫) શરીરમોહથી શરીરધારી થઇ સદા જન્મ મરણ કરવા પડે છે, શરીરમોહ ક્ષય થાઓ, અને પરમાત્મસ્વરૂપ પ્રગટ થાઓ.

દુહો-ચારો આત્મસ્વરૂપમાં, ચારો પુદ્ગલ ખેલ,

પરમાતમ તવ જાણીએ નહિ જસ ભવદો મેલ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ-જે આત્મસ્વરૂપમા લીન છે, પુદ્ગલને સદા ભિન્ન અનુભવે છે, સર્વજ્ઞ વીતરાગ થયા છે અને ફરી ભવ કરવો નથી તે પરમાત્મસ્વરૂપ મને પ્રગટ થાઓ.

(૧૬) હુ એક છુ, શુદ્ધ છુ, શુદ્ધ છુ, અરૂપ છુ, અન્ય દ્રવ્યથી નિર્મમત્વ છુ, પુદ્ગલથી સર્વથા ભિન્ન છુ, જ્ઞાન, દર્શનથી અભિન્ન છુ, તથા એક સ્વરૂપ અને પ્રતિપૂર્ણ છુ, આનંદ સ્વરૂપ છુ અતીંદ્રિય [ઇંદ્રિયરહિત], નિરાકુલ, [વાંછારહિત] આત્મિક સુખથી ભરપૂર છુ, આ ગુણો મને શીઘ્ર પ્રગટ થાઓ

[૧૭] ઇંદ્રિયસુખમાં આનંદ અને દુષ્પમા ખેદબુદ્ધિ નાશ થાઓ અને સયમ એટલે ત્યાગમા અરુચિ તે મિથ્યાત્વનુ લક્ષણ નાશ થાઓ.

[૧૮] વિષય અભિલાષ દૂર થઈ આત્મકલ્યાણની ઇચ્છા પ્રગટ થાઓ

(૧૯) સ્યાદાદ એટલે અનેક નય, અભિપ્રાય, અપેક્ષા, જાણી સાચી સમજણ પ્રગટ થાઓ.

(૨૦) વિષયનાં સાધન-શરીર, ધન, સ્ત્રી, પતિ, પગિવાગ, મકાન. વસ્ત્ર, ઘરેણાં અને વૈભવમા પોતાપણુ, તે મિથ્યાત્વ નાશ થાઓ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રાદિ આત્માના ગુણોમા પોતાપણુ, તે જ સમક્રિતગુણ પ્રગટ થાઓ.

[૨૧] ભોગ, ઉપભોગ અને સંસારી કામોમાં રાચું છું તે મિથ્યાત્વ નાશ યાઓ; જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપમાં રાચીશ તે દિન ધન્ય થશે.

[૨૨] સંસારનાં કામ અને આઠ કર્મનો કર્તા થાઉં છું તે માટે ધિક્કાર છે. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રાદિ પોતાના સ્વરૂપનો કર્તા થઈશ ત્યારે ધન્ય થશે.

[૨૩] ધાત્ર્યોનાં સુખદુઃખનો ભોક્તા થાઉં છું, તે ધિક્કાર છે આત્મિક સુખનો ભોક્તા થઈશ ત્યારે ધન્ય થશે.

[૨૪] સાધ્ય તેવાં સાધન; મિથ્યાત્વીનું સાધ્ય, વિષય સુખ હોય જેથી શરીર, ધન, ભોગ મેળવી રાજ થાય; સમદ્રષ્ટિનું સાધ્ય, આત્મિક સુખ હોય જેથી જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપની પ્રાપ્તિ કરી આનંદ માને.

દુહો-પરમ જ્ઞાન તે આત્મ છે, નિર્મળ દર્શન એહ,

ગુણ તેજ ચારિત્ર ને, નિર્મળ તપ પણ એહ ॥૧॥

[૨૫] શબ્દ, રૂપ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ પુદ્ગલ છે, જડ છે, અચેતન છે, આત્માથી તદ્દન જુદી-ભિન્ન વસ્તુ છે. તેમાં મારાપણું અથવા સુખદુઃખ બુદ્ધિ દ્વં થઈ અનંત જ્ઞાનાદિ ગુણસંપન્ન શુદ્ધ આત્મા હું છું એવી સાચી સમજણ તે સમક્ષિતગુણ પ્રગટ થાઓ.

[૨૬] દ્રવ્ય કર્મ, (આઠ કર્મ જે આત્માને લાગેલાં છે) ભાવ કર્મ, (રાગ, દ્વેષ, મોહ) અને નોકર્મ, (કર્મનું ફળ, શરીર ઇન્દ્રિયાદિ) પુદ્ગલ છે, જડ છે, આત્માથી તદ્દન જુદી-ભિન્ન વસ્તુ છે, તેમાં મારાપણું અથવા સુખદુઃખ બુદ્ધિ દ્વં થઈ, સર્વ કર્મરહિત અનંત જ્ઞાનાદિ ગુણસંપન્ન શુદ્ધ આત્મા હું છું એવી સાચી શ્રદ્ધા, તે સમક્ષિતગુણ પ્રગટ થાઓ.

[૨૭] આઠ કર્મ અને તેની ૧૪૮ પ્રકૃતિ [જુદી જુદી ખોલીને વિચારવી કે તે] પુદ્ગલ છે, જડ છે, અચેતન છે, આત્માથી ભિન્ન છે, તેમા મારાપણું નથા સુખદુઃખ બુદ્ધિ હર્ષ-રોષ, રાગ-દ્વેષ નાશ થાઓ, અને સર્વ કર્મરહિત હું મિદ્ધ સ્વરૂપ છું, તેવી સાચી શ્રદ્ધા [નિશ્ચય] ઉત્પન્ન થાઓ.

[૨૮] હું એક છું, શુદ્ધ છું, બુદ્ધ [અનંત જ્ઞાન] યુક્ત છું. અરૂપી છું, અન્ય સદૃશ વસ્તુથી ભિન્ન છું, જ્ઞાન, દર્શન, સુખ અને શક્તિથી ભરપૂર છું. નિત્ય છું, સત્ [ઉત્પન્ન, વિનાશ, ક્ષય ગુણયુક્ત] છું, આનંદ સ્વરૂપ છું. આ માગ ગુણ છે એવી અનુભવસહિત અંતઃશ્રદ્ધા [નિશ્ચય] તે સમક્ષિતગુણ પ્રગટ થાઓ.

[૨૯] એક સમકિત ગુણ એવો છે કે જે મિથ્યાજ્ઞાન, મિથ્યાચાત્રિ વગેરે અનત દોષોને ગુણરૂપ બનાવે છે સમકિત થતા તે જ સમ્યક્ જ્ઞાન, તે સમ્યક્ ચાત્રિ વગેરે થાય છે તે પ્રગટ થાયો.

(૩૦) સમકિતનો અર્થ.

(ચોપાઈ)

સત્યપ્રતીતિ અવરથા જાકી, દિન દિન રીતિ ગેહ સમતાકી,
છિન છિન કરે સત્ય કે સાકો, સમકિત નામ કહાવે તાકો.

ભાવાર્થ—આત્માનું સાચુ સ્વરૂપ નિશ્ચય પૂર્વક જાણે, હમેશાં સમતા ભાવ વધે, પ્રતિક્ષણે આત્માનો અનુભવ થાય, તેને સમકિત કહે છે તે પ્રગટ થાયો.

(૩૧) સમકિતના વ્યવહારથી પાંચ લક્ષણ છે તે પ્રગટ થાયો સમ (સમતા ભાવ) સ વેગ (ધર્મ-ધર્મી અને ધર્મનું કૃત્ર, મોક્ષની અતિશય પ્રીતિ અને ભક્તિ), નિર્વેદ (વિષયવિકાગ્ની અરુચિ, ત્યાગમા આનંદ), અનુકંપા (દ્રવ્ય-ભાવ દુષ્પ દૂર કરવાની મદદ ચિંતા), આસ્થા (સત્ય તત્વોની શ્રદ્ધા-નિશ્ચય, નિશ્ચયસમકિતનું લક્ષણ, શુદ્ધ આત્માનો અનુભવ, સ્વાનુભૂતિ, સ્વ સ્વરૂપનો આનંદ, ધ દ્રવ્ય-રહિત-આત્મિક સુખને ભોગવવું, નિરાકુળ, અવિકારી, શાંત રસમા સ્થિરતા) આ ગુણ પ્રગટો.

દુહો—આપા પરિચે નિજ વિષે, ઉપજે નહિ સદેહ,

સહજ પ્રપચરહિત દશા સમકિત લક્ષણ એહ. ૧

ભાવાર્થ—આત્માનો અનુભવ આત્મામા કરે તેમાં કદી અસ્થિર ન થાય. સ્વાભાવિક પ્રપચ (વિષય, કષાય) રહિત હોય તે સમકિતનું લક્ષણ પ્રગટ થાયો.

(૩૨) સમકિતના આઠ ગુણો પ્રગટ થાયો.

દુહો—કરુણા વતસલ સુજનતા, આત્મનિંદા પાહ;

સમતા ભક્તિ વિરાગતા, ધર્મરાગ ગુણ આઠ ॥૧॥

ભાવાર્થ—કરુણા, મૈત્રી, ગુણાનુરાગ, આત્મનિંદા (પેતાના દોષ માટે પશ્ચાત્તાપ) સમભાવ, શ્રદ્ધા, ઉદાસીનતા (ગગ-દ્વેષ રહિત રહેવું તે) અને ધર્મ-પ્રેમ આ ગુણો પ્રગટ થાયો.

(૩૩) સમકિતના પાંચ ભૂયણ—

દુહો—ચિત્ત પ્રભાવના ભાવ યુત, હેય ઉપાદેય ત્રાણી;
ધીરજ હર્ષ પ્રવીણતા, ભૂષણ પંચ વખાણી ॥૧૧॥

ભાવાર્થ—(૧) પોતાને અને ખીજને જ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરવી. (૨) વિવેકપૂર્વક સત્ય, પ્રિય અને હિતકર બોલવું. (૩) દુઃખમાં ધીરજ રાખવી, સત્યને ન છોડવું. (૪) સદા સંતોષી [આનંદી] રહેવું, અને [૫] તત્ત્વમાં પ્રવીણ થવું, આ ગુણો પ્રગટ થાયો.

[૩૪] સમકિતને મક્કી ન કરનાર આઠ મંદ-જાતિ, લાલ, કુળ, રૂપ, તપ, બલ, વિદ્યા અને અધિકાગ્નેો ગર્વ ન થાયો.

આઠ મળ દોષ

દુહો—આશંકા અધિગ્તા વાંછા, મમતા દ્રષ્ટિ દશા દુર્ગમ્બજા,
વત્સલ-હિત દોષ પરભાષે, ચિત્ત પ્રભાવના મોહિ ન રાખે. ॥૧૧॥

[૧] સત્ય તત્ત્વમાં સંશય, [૨] ધર્મમાં અસ્થિરતા [૩] વિષયની વાંછા. [૪] દેહ, ભોગ વગેરેમાં મારાપણું. [૫] પ્રતિકૂળ પ્રસંગમાં તિગ્રહાર-અરુચિ. [૬] ગુણાનુરાગ ન હોવો. [૭] કોઈના દોષ બોલવા અને [૮] પોતાને અને ખીજને જ્ઞાનની વૃદ્ધિ ન કરવી. દેવ, ગુરુ, ધર્મ અને શાસ્ત્રની પરીક્ષા ન કરવી તે મૂઢતા, આ સર્વ દોષો સમકિત ગુણને મલિન કરે છે તે સદા છોડું.

[૩૫] સમકિતનો નાશ કરનાર, પાંચ કારણ સદા છોડવાની બુદ્ધિ રહો.

દુહો—જ્ઞાન ગર્વ મનિમંદતા, નિષ્કૃત વચન ઉદ્ગાર,
રૂઢભાવ આગમ દશા, નાશ પંચ પ્રકાર ॥૧૧॥

[૧] જ્ઞાનનો ગર્વ કરવો [૨] તત્ત્વ જાણવામાં મંદ રુચિ અને મંદ પ્રયત્ન, [૩] અસત્ય અથવા નિર્દય વચન બોલવું. [૪] ક્રોધી પગિણામ [૫] આગમ; આ પાંચ સમકિત નાશક દોષોથી સદા બચીશ. સમકિતના પાંચ અતિચાર.

દુહો—લોક દ્વાર્ય ભય ભોગ રુચિ, અગ્ર શોચ ચિતિભેદ;
મિથ્યા આગમથી ભક્તિ, મૃપાદર્શની સેવ. ॥૧૧॥

[૧] મારી સમકિતાદિ પ્રવૃત્તિથી લોકો દસમે તેવો ભય ગળવો તે શંકા [૨] પાંચ ઉદ્વિગ્ના ભોગની રુચિ કરવી તે કંખા (આદર્શ દોષ), [૩] ભવિષ્યની ચિંતા તે વિનિગિચ્છા. [૪-૫] ખોટા દેવ, ગુરુ, ધર્મની પ્રશંસા કરવી અથવા સેવા કરવી, આ પાંચ અતિચાર સદા છોડીશ.

[૩૬] પરવસ્તુને પોતાની માની, ક્રોધ-માન-માયા (કપટ) લોભ થાય, મિથ્યાત્વ મોહની [ખોટામાં આનંદ], મિથ્ર મોહની [સત્ય, અસત્ય બન્નેમાં આનંદ] સમકિત મોહની [સત્યમાં કષ્ટક મલિનતા], આ સાત પ્રકૃતિ દૂર કરવાથી સમકિત ગુણ પ્રગટ થાય છે, તે સાતે પ્રકૃતિનો હું નાશ કરી, સદા સમકિતગુણ ધારણ કરી અનંત અક્ષય સુખ પામીશ.

દુહો—પ્રકૃતિ સાત મોહની, કહું જિનાગમ જ્ઞેય,
જેનો ઉચ્ચ દ્વં કર્યો, સમ્યગ્ દર્શન હેય ॥૧૧॥

(૫) સદ્ગુણ પ્રાપ્તિ અને દુર્ગુણ નાશ કરવાની ૭૨ ભાવનાઓ.

૧ મે મારા આત્માના સ્વરૂપને ઝાળખ્યું નહિ તેને માટે ધિક્કાર છે હું મારા આત્મસ્વરૂપનું સત્ય જ્ઞાન કરીશ તે દિવસ ધન્ય થશે.

૨ શરીર, કુટુંબ, ધન તથા બાહ્ય પદાર્થોને મારા માનુ છું તે માટે ધિક્કાર છે શરીર, કુટુંબ, ધન તથા બાહ્ય પદાર્થોનો મોહ છોડીશ તે દિવસ ધન્ય થશે,

૩ શરીર, ઇન્દ્રિયસુખ તથા પરિવારના માટે બહુ પાપકર્મ કરું છું, કરાવું છું, કરતાને બહુ બળું છું તે મને ધિક્કાર છે, બધા પાપકર્મ છોડીને આત્માનું કથ્યાણ કરવાવાળો અહિંસા, સયમ, તપશ્ચ ધર્મ પાળીશ તે દિવસ ધન્ય થશે.

૪ અનેક નાના નથા મોટા જીવોની પ્રમાદવશ હિંસા કરું છું તે માટે ધિક્કાર છે. અહિંસાપાલન કરવાની શક્તિ પ્રગટ થાઓ.

૫ જૂઠું બોલું છું તેના માટે ધિક્કાર છે. સાચું, પ્રિય અને હિતકર બોલનો અભ્યાસ પ્રગટ થાઓ.

૬ વગરવિચારે બોલું છું તે માટે ધિક્કાર છે. પૂર્ણ વિચાર કરી જરૂરી, પ્રિય, સત્ય અને થોડું બોલવાના ગુણ પ્રગટ થાઓ.

૭ ચોરી કરી તે માટે ધિક્કાર છે (દાન ન દેવું, સેવા ન કરવી તે પણ ચોરી, ત્રસ, સ્થાવર જીવને મારવા તે પ્રાણ લૂટવાની મોટી ચોરી છે) ચોર્ધ-ચોરી ન કરવાનો ગુણ પ્રગટ થાઓ.

૮ વિષય સેવન કીધું તેના માટે ધિક્કાર છે, શુદ્ધ અભિચર્ય ગુણ પ્રગટ થાઓ.

૯ તૃષ્ણા કરી તેના માટે ધિક્કાર છે, સતોષ ગુણ પ્રગટ થાઓ.

૧૦ પતિ, [સ્ત્રી] પરિવાર, ધનાદિમા મમતા રાખી તેને માટે ધિક્કાર છે, સંસારની બધી વસ્તુઓની મમતા નાશ થાયો.

૧૧ ક્રોધ કરું છું તેના માટે ધિક્કાર છે, ક્ષમા ગુણ પ્રગટ થાયો.

૧૨ માન કરું છું તેના માટે ધિક્કાર છે વિનય ગુણ પ્રગટ થાયો.

૧૩ માયા કપટ કરું છું તેને માટે ધિક્કાર છે. સરળતા [નિષ્કપટતા] પામે થાયો.

૧૪ લોભ કરું છું તેના માટે ધિક્કાર છે ઉદારતાનો ગુણ પ્રગટ થાયો.

૧૫ રાગ કર્યો તે માટે ધિક્કાર છે, વૈરાગ્ય ગુણ પ્રગટ થાયો.

૧૬ દ્વેષ કર્યો તે માટે ધિક્કાર છે, બધાના ગુણ લેવાની હુદ્દિ પ્રગટ થાયો.

૧૭ કલહ, કંકાસ કર્યો તેના માટે ધિક્કાર છે સમતા ગુણ પ્રગટ થાયો.

૧૮ વિકૃતિ (નકામી વાતો) કરી તેના માટે ધિક્કાર છે, ધર્મ કથા કરવાનો ગુણ પ્રગટ થાયો.

૧૯ પરનિંદા બહુ કરી તે માટે ધિક્કાર છે, ગુણાનુવાદ (ખીખનાગુણ) કરવાની ટેવ પડે.

૨૦ સાંસારિક કામોમાં આનંદ માન્યો, તે માટે ધિક્કાર છે. ધર્મમાં આનંદ થાયો.

૨૧ પરસ્પર શરીર, આદિને પોતાનાં મનમાં તે ગિથ્યાત્વ નાશ થાયો જ્ઞાન દર્શન, આશ્રિત એજ મારી વસ્તુ છે એવી માન્યતા રૂપ સમકિત ગુણે પ્રગટ થાયો.

૨૨ અજ્ઞાન દશામાં છું તે માટે ધિક્કાર છે અનંત જ્ઞાન [કેવળ જ્ઞાન] પ્રગટ થાયો.

૨૩ સમ્યક્જ્ઞાન શીખવામાં આગસ કરું છું તે માટે ધિક્કાર છે. અપૂર્વ તત્ત્વજ્ઞાન [આત્મજ્ઞાન] હમેશા શીખીશ તે દિવસ ધન્ય થશે.

૨૪ નિદ્રા [જીંધ] બહુ લઉં છું તે માટે ધિક્કાર છે. નિદ્રા છોડી ધર્મધ્યાનમાં નિદ્રા તે દિવસ ધન્ય થશે.

૨૫ સુખમાં રાજી અને દુઃખમાં દિવંગીર થાઉં છું તે માટે ધિક્કાર છે. સમભાવ ગુણ પ્રગટ થાયો.

૨૬ મોહ કરું છું તે માટે ધિક્કાર છે નિર્મોહી ગુણ પ્રગટ થાઓ.

૨૭ શરીરને માણું માનું છું તે માટે ધિક્કાર છે. શરીરમોહ નાશ પામો.

૨૮ યશ, કીર્તિની ધ્વજા કરું છું તે માટે ધિક્કાર છે. સ્તુતિ, નિંદામા સમભાવ ગુણ પ્રગટ થાઓ.

૨૯ ઉત્તમ કામ કરવામા ખોટો ભય કરું છું તે માટે ધિક્કાર છે. ઉત્તમ કામોમાં અભય ગુણ પ્રગટ થાઓ.

૩૦ પાપનાં કામોમાં અભય રહું છું તે માટે ધિક્કાર છે પાપનું કામ કરતાં ભય પામી તે છોડીશ ત્યારે ધન્ય થશે.

૩૧ પાપ કરવામા અતુરાઈ કરું છું તે માટે ધિક્કાર છે. પાપ કામમા અતુરાઈ નાશ થાઓ. ધર્મ કાર્યોમા તથા પાપ ઘટાડવામા અતુરાઈ પ્રાપ્ત થાઓ.

૩૨ પાપ કરવામા પુરૂષાર્થ કરું છું તે માટે ધિક્કાર છે પાપ ઘટાડવામાં તથા ધર્મ કરવામા [પુરૂષાર્થ] ઉદ્ધમ પ્રગટ થાઓ.

૩૩ પાપ કર્મ કરવામા બળ વાપરું છું તે માટે ધિક્કાર છે પાપ ઘટાડવામાં તથા ધર્મ કાર્ય કરવામાં [શક્તિ] પ્રગટ થાઓ.

૩૪ પાપ કર્મ કરવામાં ધૈર્ય ગણું છું તે માટે ધિક્કાર છે, ધર્મ કાર્યમાં ધૈર્ય પ્રગટ થાઓ.

૩૫ પાપ કર્મ કરવામા દૃઢતા રાખું છું તે માટે ધિક્કાર છે. પાપ ઘટાડવામા તથા ધર્મ કાર્ય કરવામા દૃઢતા પ્રાપ્ત થાઓ.

૩૬ પાપ કર્મ કરવામાં શૂંચીરતા કરું છું તે માટે ધિક્કાર છે પાપ ઘટાડવામા તથા ધર્મ કાર્યમાં શૂંચીરતા પ્રાપ્ત થાઓ.

૩૭ પાપ કાર્ય કરવામાં પ્રતિ દાખું છું તે માટે ધિક્કાર છે. પાપ ઘટાડવામાં તથા ધર્મ કાર્યમાં પ્રતિ પ્રગટ થાઓ.

૩૮ પાપ કાર્ય કરવામાં સફળતા ચાહું છું. તે માટે ધિક્કાર છે, પાપ ઘટાડવામાં તથા ધર્મ કાર્યમાં સફળતા પ્રાપ્ત થાઓ.

૩૯ અભિમાન કરું તે માટે ધિક્કાર છે, નમ્રતા ગુણ પ્રગટ થાઓ.

૪૦ બાહ્ય પદાર્થ મેળવવામાં પુરૂષાર્થ (ઉદ્ધમ) કરું છું તે માટે ધિક્કાર છે. આત્મહિતના કાર્યમાં પુરૂષાર્થ કરીશ તે દિવસ ધન્ય થશે.

૪૧ કાલુ શબ્દથી ભેગજી અને મધુર શબ્દ ઉપર રાજ થાઉં છું તે માટે ધિક્કાર છે, સારા-ખૂરાં વચન ઉપર સમભાવ ગુણ પ્રગટ થાઓ.

૪૨ સાંસારિક વાતો સાંભળી તે માટે ધિક્કાર છે. ધર્મની વાતો હુમેશાં સાંભળીશ ત્યારે ધન્ય થશે.

૪૩ બાલ્યદ્રષ્ટિ પરપુદ્ગલમાં રાખું છું તે માટે ધિક્કાર છે, આત્મદ્રષ્ટિ પ્રગટ થાઓ.

૪૪ સારી ગંધ આવ્યે હર્ષ, અને દુર્ગંધ આવ્યે શોક કર્યો તે માટે ધિક્કાર છે. સુગંધ, દુર્ગંધમાં સમભાવ પ્રગટ થાઓ.

૪૫ મોહના વશ થઈ રૂપ દેખ્યા તે માટે ધિક્કાર છે. દ્રષ્ટિ સંયમ પ્રગટ થાઓ, દ્રષ્ટિ કુશીલ નાશ થાઓ.

૪૬ સારા-ખૂરાં સ્વાદમાં હર્ષ શોક કર્યો તે માટે ધિક્કાર છે. બધા સ્વાદોમાં સમભાવ પ્રગટ થાઓ.

૪૭ હું ખાઉકણ (ખાવાનો લાલચી) થયો તે માટે ધિક્કાર છે. રસેન્દ્રિય પર સંયમ પ્રાપ્ત થાઓ.

૪૮ ખાવા પીવામાં તૃષ્ણા કરી તે માટે ધિક્કાર છે. ભોજનમાં સંયમ (અંકુશ) કરીશ તે દિવસ ધન્ય છે.

૪૯ ભોગની અભિલાષા કરેં છું તે માટે ધિક્કાર છે. સર્વ પ્રકારે ભોગની ઇચ્છા નાશ થાઓ.

૫૦ અનાતિથી ધન ભેગું કર્યું તે માટે ધિક્કાર છે. ન્યાયસંપન્ન ધનમાં સતોષ પ્રાપ્ત થાઓ.

૫૧ લોકભાગથી કુરિવાજ કરેં છું તે માટે ધિક્કાર છે. કુરિવાજ છોડવાની હિંમત પ્રગટ થાઓ.

૫૨ કુટુંબનો મોહ કરેં છું તે માટે ધિક્કાર છે. સર્વ જગતના શુભ માન્યથી મિત્ર ભાવના પ્રગટ થાઓ.

૫૩ રાગદ્વેષ કરેં છું તે માટે ધિક્કાર છે. સમભાવ પ્રગટ થાઓ,

૫૪ અસંયમ નાશ થાઓ. સંયમગુણ પ્રગટ થાઓ.

૫૫ કુમાન (અમાન) નાશ થાઓ, સુમાન (સમ્યગ્ જ્ઞાન) પ્રગટ થાઓ.

૫૬ નિચાણ એટલે કરણીના ફળની ધ્રુજ આજ સુધી કરી તે માટે ધિક્કાર છે. તે ક્ષય થાઓ. ધ્રુજારહિત આત્માના સ્વભાવ તરીકે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપનુ પાલન થાઓ.

૫૭ આહારની ધ્રુજા (સજ્ઞા) નાશ થાઓ. અણાહારક (નિરાહાર) આત્માનો શુદ્ધ મુખ્ય પ્રગટ થાઓ.

૫૮ અનિત્ય, અશરણ, અનત કુખહેતુ, કામભોગની ધ્રુજા નાશ થાઓ. નિત્ય શરણુભૂત અનંત સુખ હેતુ શુદ્ધ અલ્પચર્યનું સદા પાલન થાઓ.

૫૯ ચારિત્ર ગુણનો વિકાર (મલિન અવસ્થા) ભોગેચ્છા નાશ થાઓ. ચારિત્ર ગુણનો અવિકાર (શુદ્ધ અવસ્થા) અલ્પચર્ય પ્રગટ થાઓ.

૬૦ અતિ ક્રૂરતા, અતિ દ્વેષ, વિષયાધતા, ગુણીની નિંદા આદિ મહા મોહનીય કર્મધનનાં કારણ સેચ્યાં તે માટે ધિક્કાર છે. દયા, ગુણાનુગમ, વિષયત્યાગ અને સમભાવના સેવનથી મહા મોહનીય કર્મ નાશ થાઓ.

૬૧ જ્ઞાન નાશના ચાર કારણ—(૧) Xસદોષ આહારપાણી (૧) કાળોકાળ જ્ઞાન ધ્યાનમાં પ્રમાદ, (૩) આગલી તથા પાછલી રાત્રે ધર્મ જાગરણ ન કરવી (૪) વિકૃતિ, જ્ઞાન ધ્યાન સિવાયની વાતો કરવી આ ચારમાનું એક પણ કારણ સેવન કર્યું હોય તે ધિક્કાર છે. ચાગદોષોનો ત્યાગ કરી સમ્યગ્ જ્ઞાનની ઉત્કૃષ્ટ આરાધના હોજો.

૬૨ ચાર કુખ-સેજ—(૧) પર વસ્તુને પોતાની માનવી (૨) પોતાના લાભમાં સંતોષ ન માનતા બીજાના લાભની ધ્રુજા કરવી (૩) ભોગની વાચ્છા કરવી (૪) રોગ, ઉપસર્ગ આવતા ગભરાઇ જવું, આકુળ વ્યાકુળ થવું, હિંસાજન્ય ઉપાય લેવો આ ચાર કુખ-સેજ સેવી તે ધિક્કાર છે, તે ક્ષય થાઓ. ચાર સુખ-સેજ—(૧) આત્મ અનુભવ (૨) સંતોષ (૩) વિષય સયમ (૪) કુખમાં હોય પ્રગટ થાઓ.

૬૩ જડવાદ એટલે શરીરચિંતા, ભોગચાંચા, વિલામી જીવન, ધન-મોહ ક્ષય થાઓ, આત્મવાદ, બેદજ્ઞાન, નિષયત્યાગ, ઉત્કૃષ્ટ દાન અને સમભાવ પ્રગટ થાઓ.

+ જેની સ્થિતિ ઉત્કૃષ્ટ સિત્તેર (૭૦) કોડાકોડ સાગરોપમની છે અને જે પરંપર અનંત જન્મમરણનું કારણ છે તેને મહામોહનીય કર્મ કહે છે.

X હિંસાવાળો તથા રાગદ્વેષયુક્ત

૬૪ આજ સુધી મિથ્યાત્વે કરી, ભૂલે કરી, ભ્રમે કરી, શરીર, ઇન્દ્રિયો અને વિષય દ્વારા કર્મ બાંધ્યાં તે માટે ક્ષિકાર છે. તે કર્મ નાશ થાયો અને કર્મરહિત સિદ્ધ અવસ્થા પ્રગટ થાયો.

૬૫ રાગ, દ્વેષ, મોહ, (મિથ્યાત્વ) રૂપ કર્તાણુ, કર્મચેતના ક્ષય થાયો સમતાભાવ પ્રગટ થાયો.

૬૬ ઇન્દ્રિયોના વિષયમાં સુખદુઃખ બુદ્ધિ, ભોક્તાપણું, કર્મકૃણ ચેતના નાશ થાયો. સમતાભાવ પ્રગટ થાયો.

૬૭ પરને પોતાનું જાણવા રૂપ અજ્ઞાન ચેતના નાશ થાયો. રાગદ્વેષ રહિત ઉદાસીન ભાવે જાતાપણું, જ્ઞાનચેતના પ્રગટ થાયો.

૬૮ મનના સંકલ્પ-વિકલ્પ (ઇષ્ટ-અનિષ્ટ બુદ્ધિ) નાશ થાયો. નિર્વિકલ્પ અવસ્થા પ્રાપ્ત થાયો.

૬૯ ધ્યાન, મૌન, સમાધિ પ્રાપ્ત થાયો.

૭૦ સકળ શાસ્ત્રના સામ્યૂત, આત્મ સ્વરૂપનું જ્ઞાન પ્રગટ થાયો.

૭૧ કર્મબંધનનું કારણ-મન, વચન, કાયા - રાગ અને દ્વેષનો નાશ થાયો.

૭૨ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપરૂપ મોક્ષમાર્ગની પૂર્ણ આરાધના થાયો.

વાંચેન અથવા શ્રવણથી સામાન્ય બોધ થાય છે મનન કરવાથી જ્ઞાન, સંશય રહિત અને દૃઢ થાય છે અને નિદિધ્યાસ, તત્ત્વ વિચાર, પાતંચાર તેજ વિષયનું ચિંતન એટલે ભાવના અને ધ્યાનદ્વારા અંદરના આત્માનાં આવરણો નાશ પામે છે, મિથ્યાત્વની ગાંઠ છેદાય છે અને આત્મદર્શન એટલે શુદ્ધ સમક્ષિત ગુણ પ્રગટ થાય છે. એટલે નિદિધ્યાસ ભાવનાનું કૃણ મોક્ષ છે, માટે પહેલી પાંચ ભાવનાઓ હમેશાં નિત્ય નિયમમાં ચિંતન કરવી જોઈએ નવકાર, નવકાર સ્વરૂપ સમક્ષિતના ૪ ગુણ, સમક્ષિત અને સદ્ગુણ પ્રાપ્તિની ભાવના અવશ્ય ચિંતન કરવી.

સમાપ્ત

